

C:\Users\Plazma\Desktop\Knhy pdf\Card_Orson_Scott-Ender_3-Xenocida.PDB

PDB Name: Card_Orson_Scott-Ender_3-Xenoci
Creator ID: REAd
PDB Type: TEXT
Version: 0
Unique ID Seed: 0
Creation Date: 29.5.2004
Modification Date: 29.5.2004
Last Backup Date: 1.1.1970
Modification Number: 0

XENOCIDA

ORSON SCOTT CARD

Clarkovi a Kathy Kiddovým
za volnost, za útočiště
a za veselou společnost po celé Americe

Poděkování

Náhodné setkání s Jamesem Cryerem ve Druhém nadačním knihkupectví v Chapel Hill v Severní Karolíně vedlo k pojetí příběhu Chan Čching—čao a Chan Fej—cu jako základu této knihy. Když jsem se dozvěděl, že překládá čínskou poezii, ihned jsem ho požádal, aby mi poradil několik přijatelných jmen pro čínské postavy, které jsem vymýšlel. Moje znalosti o čínské kultuře jsou přinejlepším povrchní a měl jsem v úmyslu těmto postavám v příběhu Xenocidy přidělit sice menší, třebaže významnou roli. Jak mi však James Cryer, jeden z nejenergičtějších, nejvíce fascinujících a nejušlechtilějších lidí, které jsem dosud poznal, vyprávěl víc a víc o Li Čching—čao a Chan Fej—cuovi, ukazoval mi jejich spisy a vyprávěl mi i o jiných postavách z čínských dějin a literatury, poznával jsem, že právě to jsou skutečné základy příběhu, který jsem chtěl v této knize vyprávět. Mnoho mu dlužím a lituji, že jsem promeškal příležitost, abych se mu odvděčil.

Děkuji i mnoha jiným: Juditě Rapportové za knihu Chlapec, který se nedokázal přestat mýt, která mi pro tento román posloužila jako zdroj informací o obsedantních neurózách.

Své agentce Barbaře Bovové, která tuto knihu pomohla přivést na svět tím, že ji prodala do Anglie dřív, než jsem vůbec začal pomýšlet na její napsání. Svému americkému vydavateli Tomovi Dohertymu za výjimečnou víru a velkorysost, které, jak doufám, se nakonec ukáží oprávněnými. Jimu Frenkelovi, redaktorovi, který moudře odmítl první náčrt této knihy, když jsem ji v roce 1978 nabídl nakladatelství Dell, a odůvodnil to — oprávněně — tím, že ještě nejsem zralý napsat tak ambiciózní román. Svému britskému vydavateli Anthonymu Cheelhamovi, který mé práci věřil od samého počátku a trpělivě čekal na tuto knihu mnohem déle, než jsme si oba představovali. Svě redaktorce Beth Meachamové za to, že mi byla přítelkyní, rádkyní a ochránkyní v dobách přípravy této i mnoha dalších knih. Vinolia čtenářům, kteří mě ve svých dopisech žádali, abych se vrátil k Enderovu příběhu; jejich povzbuzování mi v mnohém pomohlo probojovat se nejobtížnějším literárním projektem mé dosavadní kariéry. Literární dílně Freda Chapella ze Severokarolinské university v Greensboro za prozkoumání prvního konceptu příběhu Čching—čao a připomínky k němu. Stanu Schmidtovi z Analogu za to, že byl ochoten uveřejnit výjimečně dlouhou část románu jako povídku "Nádherně jasná". Svým asistentům Laraine Moonové, Erinu Absherovi a Willardovi a Peggy Cardovým, kteří mi posloužili každý úplně jiným způsobem a tím mi poskytli volnost a pomoc, jež jsem potřeboval, abych mohl vůbec psát. Přátelům, jako jsou JeíT Alton a Philip Absher za to, že si přečetli rané náčrty, aby mi pomohli se ujistit, že tahle míchanice postav a dějových linií skutečně dává smysl. A svým dětem Geoffreyovi, Emily a Charliemu za to, že se mnou měly trpělivost, když jsem byl mrzutý a zanedbával je, což zřejmě doprovází všechny mé záchvaty psavosti, a za to, že mi dovolily vypůjčit si z jejich životů a zkušeností materiál pro tvorbu postav, které mám nejraději. Především pak vzdávám díky své ženě Kristině, která se mnou protrpěla každý těžký krok při vzniku této knihy, kladla otázky, vychytávala chyby a protimluvy a — co je nejdůležitější — reagovala příznivě na ty části příběhu, které do sebe dobře zapadaly, takže jsem v ní našel jistotu, kterou jsem potřeboval, abych mohl pokračovat. Nemám nejmenší představu, čím bych byl bez ní, ať už jako spisovatel nebo jako člověk, a nehodlám nikdy mít příležitost to zjistit.

Kapitola První

Loučení

<Dnes se mě jeden z bratrů zeptal: Není to strašlivé vězení, nemoci se pohnout z místa, kde stojíš?>

<A ty jsi odpovídal...>

<Řekl jsem mu, že jsem teď volnější než on. Neschopnost pohybu mě osvobozuje od nutnosti jednat>

<Vy, kdo mluvíte jazyky, jste taková lháři>

Chan Fej—cu seděl v poloze lotosu na holé dřevěné podlaze u lůžka své nemocné ženy. Před chvílí ještě možná spal;

nebyl si jistý. Avšak nyní si uvědomoval nepatrnou změnu v jejím dýchání, změnu tak lehounkou jako vánek způsobený letícím motýlem.

Co se týkalo Ťiang—čching, ta také musela postřehnout nějakou změnu v něm, neboť dosud neřikala nic a teď promluvila. Hlas měla velice slabý. Chan Fej—cu ji, ale slyšel zřetelně, protože dům byl tichý. Požádal své přátele a sloužící, aby po dobu soumraku života Ťiang—čching zachovávali naprostý klid. Na bezstarostný hluk bude dost času, až z jejich rtů přestanou splývat tichá slova.

"Ještě žiju," řekla. Zdravila ho těmito slovy v posledních dnech pokaždé, když se probudila. Nejprve se mu ta slova zdála vrtošivá nebo ironická, teď však už věděl, že to říká zklamaně. Toužila nyní po smrti, ne proto, že by nemilovala život, nýbrž proto, že smrt byla nevyhnutelná, a to, čemu se nemůžeme vyhnout, musíme ochotně přijmout. To byla Cesta. Ťiang—čching se od Cesty v životě neodchýlila ani o krok.

"Pak jsou ke mně božstva milostivá," řekl Chan Fej—cu.

"K. tobě," vydechla. "O čem rozjímáme?"

To byl její způsob, jak ho požádat, aby s ní sdílel své soukromé myšlenky. Když se ho na jeho soukromé myšlenky ptali jiní, cítil to jako špiclování. Avšak Ťiang—čching se ptala jenom proto, aby mohla myslet na totéž, na co myslel on; byla to součást splynutí jejich duší v jednu.

"Rozjímáme o povaze touhy," řekl Chan Fej—cu.

"Či touhy?" otázala se. "A po čem?"

Mé touhy, aby se tvoje kosti uzdravily a zesílily, aby nepraskaly při sebemenším tlaku. Aby ses znovu dokázala postavit nebo aspoň zvednout ruku, aniž by ti vlastní svaly svým napětím vytrhávaly odštěpky kostí nebo kosti lámaly. Abych se nemusel dívat, jak se ztrácíš před očima, až vážíš pouhých osmnáct kilogramů. Nikdy jsem netušil, jak dokonale jsme byli šťastní, dokud jsem se nedozvěděl, že nemůžeme zůstat spolu.

"Mé touhy," odpověděl. "Po tobě."

"Člověk touží jen po tom, co nemá." K. do to řekl?"

"Ty," odpověděl Chan Fej—cu. "Někteří říkají: 'co nemůže mít'. Jiní říkají: 'co nemá mít'. Já říkám: 'Opravdu toužit může člověk jen po něčem, čeho bude žádostiv navždy.'"

"Mě máš navždy."

"Ztratím tě dnes v noci. Nebo zítra. Nebo za týden."

"Rozjímáme o povaze touhy," řekla Ťiang—čching. Stejně jako předtím použila filosofii, aby ho probrala z jeho zádušné melancholie.

Vzdoroval jí, ale jen naoko.

"Jsi tvrdá vládkyně," prohlásil. "Stejně jako tvá jmenovkyně a duchovní předkyně nebereš ohled na slabosti druhých." Ťiang—čching dostala jméno po revolucionářské vůdkyni z dávné minulosti, která se pokusila lidi zavést na novou Cestu, ale byla poražena malodušnými zbabělci. Není správné, přemýšlel Chan Fej—cu, že moje žena má zemřít dřív než já: její jmenovkyně svého manžela přežila. Kromě toho ženy mají žít déle než jejich manželé. Ženy jsou vnitřně úplnější. Také více žijí svými dětmi. Nejsou nikdy tak osamělé jako samotný muž.

Ťiang—čching mu zabránila vracet se do zadumání. "Když muži zemře manželka, po čem on pak touží?"

Chan Fej—cu jí na tu otázku vzdorně dal tu nejhorší odpověď. "Ležet s ní," prohlásil.

"Touha těla," pronesla Ťiang—čching.

Protože byla rozhodnutá v téhle konverzaci pokračovat, podal jí Chan Fej—cu výklad.

"Touhou těla je konání. Zahrnuje všechny doteky, náhodné i intimní, a všechny navykklé pohyby. On tedy postřehne koutkem oka pohyb a myslí si, že spatřil, jak jeho mrtvá žena přešla přede dveřmi, a nedá mu to, dokud nepřikročí ke dveřím a nepřesvědčí se, že to nebyla jeho žena. Probudí se tedy ze svého snu. ve kterém slyšel její hlas, a přistihne sám sebe, jak jí nahlas dává odpověď, jako by ho mohla slyšet."

"A co ještě?" otázala se Ťiang—čching.

"Filosofie mě nebaví," namítl Chan Fej—cu. "Řekové by v ní snad našli zalíbení, ale já ne."

"Touha ducha," trvala na svém Ťiang—čching.

"Protože duch pochází ze země, je to ta součást, která dělá ze starých věcí nové. Manžel touží po všech těch nedokončených věcech, které on a jeho žena dělali, než zemřela, a po všech dosud nerealizovaných snech o tom, co by byli mohli udělat, kdyby nebyla zemřela. Muž se tedy hněvá na děti, že jsou příliš jako on a nejsou dost jako jeho mrtvá žena. Nenávidí tedy dům. ve kterém spolu žili, neboť jej buď nezměnil, takže dům je stejně mrtvý jako mužova žena, nebo jej změnil, takže dům už není z poloviny výsledkem jejího konání."

"Nemusíš se hněvat na naši malou Čching—čao." řekla Ťiang—čching.

"Proč?" zeptal se Chan Fej—cu. "Zůstaneš pak snad a pomůžeš mi naučit ji být ženou? Já ji dokážu naučit jenom být jako já—chlada a tvrdá, ostrá a silná jako obsidián. Jestliže vyroste taková, zatímco vypadá tolik jako ty, jak bych se mohl nehněvat?"

"Protože ji dokážeš naučit být i to všechno, co jsem já," pravila Ťiang—čching.

"Kdybych v sobě měl část tebe," odpověděl Chan Fej—cu, "nebyl bych potřeboval oženit se s tebou, abych se stal úplným člověkem." Nyní filosofií provokoval on ji, aby odvrátil konverzaci od bolestného tématu. "To je touha duše. Protože duše je utkána ze světla a sídlí ve vzduchu, je to ta součást, která plodí a uchovává myšlenky, zvláště myšlenku sebe sama. Manžel touží po celém Já, které je složeno z muže a ženy dohromady. Nikdy tedy již nevěří žádné ze svých myšlenek, protože v jeho mysli je vždy otázka, na niž jedinou možnou odpovědí jsou myšlenky jeho ženy. Celý svět se mu tedy zdá mrtvý, neboť nemůže ničemu věřit, že si to podrží význam, který to mělo před nápirem této nezodpověditelné otázky."

"Nesmírně hluboké," řekla Ťiang—čching.

"Kdybych byl Japonec, spáchal bych seppuku a vyhlil bych své vnitřnosti do nádoby s tvým popelem."
"Přilíš vlhké a neestetické," poznamenala.
Usmál se. "Pak bych tedy měl být dávný Hind a upálit se zaživa na tvé pohřební hranici."
Ona však už měla nevázností dost. "Čching—čao," zašeptala. Připomínala mu, že nemůže udělat žádné tak okázale přehnané gesto, jako by bylo zemřít s ní. Musí se postarat o malou Čching—čao.
A tak jí Chan Fej—cu odpověděl také vážně. "Jak ji mohu naučit, aby byla tím, čím jsi ty?"
"Všechno, co je ve mně dobré," pravila Ťiang—čching, "pochází z Cesty. Když ji naučíš, aby byla poslušná božstev, cítla předky, milovala lidi a sloužila vládčům, budu v ní přítomna stejnou měrou jako ty."
"Učil bych ji Cestu v každém případě," řekl Chan Fej—cu.
"Tak ne," namítla Ťiang—čching. "Cesta není tvou přirozenou částí, muži. Dokonce i když k tobě božstva denně promlouvají, trváš na víře v svět, kde se všechno dá vysvětlit přirozeným způsobem."
"Já božstva poslouchám." Hořce si pomyslel, že nemá na vybranou; že dokonce i odklad výkonu poslušnosti jsou muka.
"Ale neznáš je. Nemiluješ jejich dílo."
"Cesta je láska k lidem. Božstva jen posloucháme." Jak mohu milovat božstva, která mě ponižují a trápí při každé příležitosti?
"Lidi milujeme, protože jsou výtvorem bohů."
"Nedělej mi kázání."
Povzdechla si.
Její smutek ho bodl jako vosu.
"Přál bych si, abys mi mohla kázat navždy," řekl.
"Oženil ses se mnou, protože jsi věděl, že miluji božstva a že tobě láska k nim naprosto chybí. Tím jsem tě doplňovala."
Jak se s ní mohl přit, když věděla, že on i nyní božstva nenávidí za všechno, co mu kdy způsobila, za všechno, co ho donutila udělat, za všechno, co mu v životě uloupila?
"Slib mi to," řekla Ťiang—čching.
Věděl, co ta slova znamenají. Cítla v sobě smrt; kladla břímě svého života na něho. Břímě, které ponese rád. Tím, čeho se tak dlouho obával, byla ztráta její společnosti na Cestě.
"Slib mi, že naučíš Čching—čao milovat božstva a vždy kráčet po Cestě. Slib mi, že z ní uděláš mou dceru stejně jako svou."
"I kdyby nikdy neslyšela hlas božstev?"
"Cesta je pro všechny, nejen pro ty, k nimž božstva promlouvají."
Možná, pomyslel si Chan Fej—cu, ale následovat Cestu bylo mnohem snadnější pro ty, k nimž božstva promlouvala, protože cena za zbloudění byla strašlivá. Obvyklejší lidé byli svobodní; mohli opustit Cestu a bolest z toho nepocítili celá léta. Ti, k nimž božstva promlouvala, nemohli opustit Cestu ani na hodinu.
"Slib mi to."
Ano. Slibuji.
Ale nahlas ta slova pronést nedokázal. Nevěděl proč, nicméně jeho odpor byl hluboký.
V tom tichu, kdy čekala na jeho slib, zaslechli zvuk běžících nohou na štěrkou před hlavním vchodem domu. To mohla být jediné Čching—čao, zpátky doma ze zahrady Slunce Cchao—Pchi. Jenom Čching—čao směla běžet a dělat hluk v tomto čase ticha. Čekali, neboť věděli, že přijde rovnou do pokoje své matky.
Dveře se otevřely téměř nehlučně. Dokonce i na Čching—čao ticho zapůsobilo tak, že v blízkosti své matky našlapovala tiše. Třebaže kráčela po špičkách, neudržela se, aby netančila, ba skoro tryskem nepřeběhla místnost. Ale nevrhla se matce kolem krku; pamatovala si, že to nemá dělat, i když se z tváře Ťiang—čching už vytratila ta strašlivá podlitina v místě, kde ji někdejší objetí Čching—čao před třemi měsíci zlomilo čelist.
"Napočítala jsem v potoce v zahradě třiatdvacet bílých kaprů," chlubila se Čching—čao.
"Tolik?" zeptala se Ťiang—čching.
"Myslím, že se mi sami ukazovali," prohlásila Čching—čao. "Takže jsem je mohla spočítat. Žádný z nich nechtěl, abych ho vynechala."
"Miluji tě," zašeptala Ťiang—čching.
Chan Fej—cu v jejím sotva slyšitelném hlase zaslechl nový zvuk —jako by s jejími slovy zároveň praskaly bubliny.
"Myslíš, že když jsem viděla tolik kaprů, znamená to, že ke mně budou mluvit božstva?"
"Požádám božstva, aby k tobě mluvila," slíbila Ťiang—čching.
Náhle se dech Ťiang—čching zrychlil a zostřil. Chan Fej—cu si ihned klekl a pohlédl na svou ženu. Oči měla široké a vyděšené. Ten okamžik přišel.
Její rty se pohnuly. Slib mi to. říkala, třebaže její dech nedokázal vytvořit jiný zvuk než sípění.
"Slibuji," řekl Chan Fej—cu.
Nato její dech ustal.
"Co ti božstva říkají, když s tebou mluví?" zeptala se Čching—čao.
"Tvoje matka je velice unavená," řekl Chan Fej—cu. "Měla bys už jít."
"Ale ona mi neodpověděla. Co božstva říkají?"
"Říkají tajemství," pravil Chan Fej—cu. "Nikdo z těch, kdo je slyší, je nebude vykládat dál."
Čching—čao znalecky přikývla. Ustoupila o krok, jako by chtěla odejít, ale ještě se zastavila.
"Můžu ti dát pusku, mami?"
"Zlehka na tvář," řekl Chan Fej—cu.

Čching—čao, na čtyřletou dost malá, se nemusela příliš shýbat, aby matce vtiskla na tvář políbení. "Mám tě ráda, mami."

"Už bys měla raději jít, Čching—čao," připomněl jí Chan Fej—cu.

"Ale máma mi neřekla, že mě má taky ráda."

"Ale ano. Řekla ti to před chvílíčkou. Nepamatuješ? Ale je moc unavená a slabá. Běž už."

Vložil do hlasu právě tolik přisnlosti, aby Čching—čao odešla bez dalších otázek. Teprve když byla pryč, připustil si Chan Fej—cu jiný pocit než starost o ni. Poklekl u těla Tiang—čching a pokoušel se představit si, co se s ní teď děje. Její duše ulétla a dle nyní v nebesích. Její duch se zdrží mnohem déle; snad se usídí v tomto domě pokud pro ni byl skutečně místem štěstí. Pověřiví lidé věřili, že všichni duchové mrtvých jsou nebezpeční, a rozmísťovali ochranná znamení a amulety, aby je zahnali. Avšak ti, kdo následovali Cestu, věděli, že duchové dobrých lidí nikdy neškodí ani neničí, neboť jejich dobrota zaživa pramenila ze záliby ducha v tvoření věcí. Pokud se duch Tiang—čching rozhodne zůstat, bude pro dům požehnáním na mnoho příchů let.

I když se však snažil představit si její duši a ducha podle učení Cesty, v jeho srdci zůstalo chladné místo, které si bylo jisté, že všechno, co zůstalo z Tiang—čching, bylo toto křehké, vysušené tělo. To dnes v noci shoří jako papír a ona bude pryč, s výjimkou vzpomínek uchovaných v jeho srdci.

Tiang—čching měla pravdu. Bez toho, aby doplňovala jeho duši, už o božstvech pochyboval. A božstva to zpozorovala — vždycky si toho všimla. Ihned ucítil nepřekonatelné puzení vykonávat očistný rituál, dokud se nezbaví svých nízkých myšlenek. Dokonce i teď, když před ním jeho žena ležela mrtvá, trvala božstva na tom, aby je poslechl dříve, než pro ni bude smět prolít jedinou slzu zármutku.

Zpočátku ho napadlo, aby výkon poslušnosti odložil, odsunul na pozdější dobu. Vycvičil sám sebe natolik, že dokázal rituál odkládat celý den a skrývat vnější známky svých vnitřních muk. Mohl by to udělat i nyní — avšak jediné tak, že by udržel své srdce naprosto chladné. To nemělo smysl. Náležitý zármutek přijde teprve tehdy, až uspokojí božstva. A tak vkleče začal s rituálem.

Stále se kroutil a víril v pohybech rituálu, když dovnitř nahlédl sluha. Ačkoliv nic neřekl. Chan Fej—cu zaslechl tiché šoupaní dveří a věděl, že sluha si bude myslet: Tiang—čching zemřela a Chan Fej—cu je tak řádný muž, že se spojil s božstvy ještě dříve, než její smrt oznámil rodině a služebnictvu. Není pochyb o tom, že někteří budou dokonce předpokládat, že si božstva pro Tiang—čching sama přišla, poněvadž Tiang—čching byla proslulá svou výjimečnou zbožností. Nikdo neuhodne, že jeho srdce je i při uctívání božstev plné hořkosti nad tím, že se božstva odváží žádat to po něm právě nyní.

Ach, božstva, myslel si, kdybych věděl, že se vás navždy zbavím tím, že si useknu ruku nebo vyříznu játra, vzal bych nuž a pro tu svobodu bych snesl bolest i tu ztrátu.

Tato myšlenka byla také nízká a vyžádala si další očistu. Než ho božstva propustila, uplynuly hodiny, a pak už byl příliš unavený, příliš zdeptaný, než aby truchlil. Vstal a přivedl ženy, aby tělo Tiang—čching připravily ke spálení. Byl poslední, kdo o půlnoci přišel k pohřební hranici, a v náručí nesl spící Čching—čao. Ta v ručce svírala tři listy papíru, které svou dětskou čmáranicí popsala pro matku. "Ryba" napsala najeden, "kniha" a "tajemství" na další dva. To byly věci, které Čching—čao dávala matce, aby si je s sebou odnesla do nebes. Chan Fej—cu se pokoušel uhodnout, jaké myšlenky se Čching—čao honily hlavou, když ta slova psala. Ryba, to mělo bezpochyby co dělat s těmi dnešními kapry v potoce na zahradě. A kniha, to se dalo snadno pochopit, protože čtení nahlas byla jedna z posledních věcí, které Tiang—čching mohla s dcerou dělat. Ale proč tajemství? Jaká tajemství Čching—čao pro svou matku měla? Neptal seji na to. Obsah papírů obětovaných mrtvému se nepřetřásá.

Chan Fej—cu postavil Čching—čao na nohy; nespala tvrdě, a tak se ihned probrala, stála tain a pomalu mrkala. Chan Fej—cu jí zašeptal pár slov a ona stočila papíry a zastrčila je matce do rukávu. Zdálo se, že jí nevádí dotknout se matčina vychladlého těla — byla ještě příliš mladá, než aby se již naučila zachvát se při doteku smrti.

Ani Chan Fej—cuovi nevádal dotek těla jeho mrtvé ženy, když jí zasunoval své tři papíry do druhého rukávu. Proč se bát smrti teď, když už vykonala svou nejhorší práci?

Nikdo nevěděl, co Chan Fej—cu napsal na své papíry, jinak by byli zděšeni. Neboť napsal: "Mé tělo", "Můj duch" a "Má duše". Tím sám sebe upálil na pohřební hranici Tiang—čching a poslal se, aby ji doprovázel, ať už jde kamkoliv. Pak Mu—pao, důvěrnice Tiang—čching, přiložila pochodeň k posvěcenému dřevu a hranice vzplála. Žár ohně pálil a Čching—čao se ukryla za otcem a jen tu a tam zpoza něho vykoukla, aby se podívala, jak se její matka odebírá na svou cestu bez konce. Chan Fej—cu naopak vítal suchý žár, který mu vysušoval kůži a pod nímž křehlo hedvábí jeho roucha. Její tělo nebylo tak suché, jak se zdálo; ještě dlouho poté, co se papíry změnily v popel a odlétly v dýmu, její tělo prskalo a ani těžké kadidlo hořící okolo nedokázalo přebít zápach škvařícího se masa. To tady pálíme: maso, rybu, zdechlinu, pouhé nic. Ne moji Tiang—čching. Jenom kostým, který si do tohoto života oblékla. To, co z tohoto těla činilo ženu, kterou jsem miloval, stále žije, určité to dosud žije. A na okamžik si myslel, že vidí, slyší nebo nějakým způsobem cítí, jak kolem prochází Tiang—čching.

Do vzduchu, do země, do ohně. Jsem s tebou.

Kapitola Druhá

Setkání

<Nejpodivnější na lidských tvorech je způsob, jakým tvoří páry, muži a ženy. Stále ve válce proti sobě a přitom nikdy neuspokojení natolik, aby se navzájem nechali o samotě. Nejspíš nikdy nepochopili myšlenku, že muži a ženy jsou odlišné druhy s naprosto rozdílnými potřebami a žádostmi, které jsou nuceny stýkat se jen za účelem reprodukce.>

<Tak to ovšem cítíš ty. Tví druhové nejsou nic jiného než nemyslicí trubci, tvé přivažky bez vlastní osobnosti.>

<My známe své milence a dokonale je chápeme. Lidé si vymýšlejí imaginárního milence a jeho masku nasazují na tvář těla ve své posteli.>

<To je tragédie jazyka, drahá přítelkyně. Ti, kdo se navzájem znají jenom prostřednictvím symbolických reprezentací, jsou nuceni si jeden druhého představovat. A protože jejich představivost je nedokonalá, často se mylí>

<A to je tedy zdrojem jejich bídy.>

<Myslím, že částečně i jejich síly. U tvého i u mého národa, u každého z vlastních vývojových příčin, dochází k páření mezi nesmírně nerovnými partnery. Tví druhové či naše družky jsou po intelektové stránce vždy beznadějně hluboko pod námi. Lidé tvoří páry s bytostmi, které jsou výzvou jejich vlastnímu pocitu nadřazenosti. Mezi partnery vznikají konflikty ne proto, že by jejich komunikace byla podřadnějších kvalit než naše, nýbrž proto, že se spolu vůbec sdružují.>

Valentina Wigginová si po sobě pročetla svůj esej a tu a tam něco opravila. Když skončila, slova stála ve vzduchu nad jejím počítačovým terminálem. Těšilo ji, jak obratně ironicky rozcupovala na kousky charakter Rymuse Ojmana, předsedy ministerské rady Hvězdného kongresu.

"Dokončili jsme další útok na pány Sta světů."

Valentina se k manželovi neotočila; z jeho hlasu přesně odhadla, jak se tváří, a tak se v odpověď jen usmála, aniž vzhlédla. Po pětadvaceti letech manželství už jeden druhého viděli zřetelně i bez dívání.

"Zesměšlili jsme Rymuse Ojmana."

Jakt se naklonil do její malé pracovny s hlavou tak blízko u ní, že slyšela jeho tichý dech, když četl úvodní odstavec. Už nebyl mladý; napětí z toho, jak se zachycený rukama za dveřní rám nakláněl dovnitř, způsobovalo, že dýchal rychleji, než jí bylo milé.

Pak promluvil, s tváří tak blízko u ní, že s každým slovem ji jeho rty lechtaly na tváři. "Po tomhle se bude i jeho vlastní matka smát do hrsti, kdykoliv toho mizeru uvidí."

"Dalo mi práci napsat to směšné," přiznala Valentina. "Každou chvíli jsem se přistihla, že mu vyhrožuji."

"Takhle je to lepší."

"Ano, já vím. Kdybych se vytasila s urážkami a obvinila ho ze všech jeho zločinů, byl by ještě děsivější a obávanější a Strana vlády zákona by ho tím víc milovala, zatímco zbabělci na všech světech by se před ním ještě víc ohýbali."

"Jestli se budou chtít sehnout ještě níž, budou si muset koupit tenčí koberec," podotkl Jakt.

Zasmála se, ale spíš proto, že už nemohla vydržet lechtání jeho rtů na své tváři. Také to v ní začínalo maličko dráždit touhy, které na této cestě prostě nemohly být uspokojeny.

Mezihvězdná loď s celou jejich rodinou na palubě byla na skutečné soukromí příliš malá a stísněná.

"Jakte, jsme skoro v půlce. Každý rok toho našeho bláznivého života to přece na čas vynecháváme — a někdy to trvalo i déle."

"Můžeme dát na dveře cedulku 'Nevstupovat.'"

"To už na ně můžeš rovnou napsat: 'Svlečený obstarožní pár si uvnitř oživuje staré vzpomínky.'"

"Já nejsem obstarožní."

"Je ti přes šedesát."

"Dokud se starý voják postaví a zasalutuje, můžu ho poslat na přehlídku."

"Žádné přehlídky, dokud cesta neskončí. Už je to jen pár týdnů. Musíme se jenom setkat s Enderovým nevlastním synem a pak znovu nabereme kurs na Lusitanii."

Jakt se vytáhl zpátky ze dveří a vzpřimil se na chodbě — na jednom z mála míst na lodi, kde to opravdu mohl udělat. Ovšem zasténal přitom.

"Skřípáš jako rezavé dveře," poznamenala Valentina.

"Slyšel jsem tě vydávat stejné zvuky, když ses soukala tady od toho stolu. Nejsem jediný senilní, věkem sešlý, mizerný stařešina v naší rodině."

"Běž pryč a nech mě to odeslat."

"Jsem zvyklý mít na cestách něco na práci," odtušil Jakt. "Tady dělají všechno počítače a tahle loď se nikdy na vlnách nezmítá."

"Přečti si nějakou knížku."

"Mám o tebe starost. Samá práce a žádná zábava, to z naší Val dělá starou mrzutou ježibabu."

"Každá minuta, kterou tady prožvaníme, je osm a půl hodiny v reálném čase."

"Náš čas na téhle lodi je stejně reálný jako jejich čas tam venku," upozornil ji Jakt. "Občas si přeji, aby Enderovi přátelé nebyli vymysleli způsob, jakým může tahle loď udržovat spojení za letu."

"Zabírá to spoustu počítačového času," řekla Val. "Až dosud mohla s mezihvězdnými loďmi za letu těsně podsvětelnou rychlostí komunikovat jediné armáda. Pokud to dokážou zařídit i Enderovi přátelé, jsem jim povinována to využívat."

"Tohle přece neděláš proto, že bys to někomu dlužila."

To byla docela pravda. "Kdybych každou hodinu napsala esej, Jakte, pro zbytek lidstva by to znamenalo, že Démóstenes něco uveřejní sotva každé tři týdny."

"Přece nemůžeš napsat esej každou hodinu. Musíš spát, musíš jíst..."

"A musím poslouchat, jak mluvíš. Běž odsud, Jakte."

"Kdybych byl býval věděl, že záchrana planety před zničením bude znamenat můj návrat k panictví, nesouhlasil bych." Bylo to míněno žertem jenom napůl. Opustit Trondheim znamenalo těžké rozhodnutí pro celou její rodinu, dokonce i pro ni, i když věděla, že zase uvidí Endera. Děti už byly všechny dospělé nebo téměř dospělé; dívaly se na tuhle cestu jako na velké dobrodružství. Jejich představy o budoucnosti nebyly tolik spojeny s nějakým zvláštním místem. Nikdo z nich se nestal námořníkem jako jejich otec; ze všech se stali odborníci a vědci a jako jejich matka žili život veřejných

přednášek a soukromého přemýšlení. Mohli žít své životy prakticky nezměněným stylem kdekoli, na kterémkoliv světě. Jakt na ně byl pyšný, nicméně ho mrzelo, že jím skončí sedm generací dlouhá rodinná tradice na mořích Trondheimu. A teď se kvůli ní sám vzdal moře. Opustit Trondheim bylo to nejtěžší, co kdy mohla od Jakta žádat, a on bez váhání řekl ano.

Snad se někdy vrátí, a pokud to udělá, oceány, led, bouře, íby a beznadějně svěží zelené letní louky tam stále budou. Jenže jeho posádky budou pryč. vlastně už jsou pryč. Muži, které znal lépe než své děti, lépe než svoji ženu — ti muži už jsou o patnáct let starší; a než se Jakt vrátí, pokud se tedy vrátí, uplyne dalších čtyřicet let. Na člunech budou pracovat už jejich vnuci. Těm nebude Jaktovo jméno nic říkat. Bude pro ně cizí loďař, který přišel z oblohy, ne námořník, ne muž, který má na rukou pach a nažloutlou krev skriků. Nebude jedním z nich.

Když si tedy stěžoval, že ona ho zanedbává, když si ji dobíral na téma nedostatku intimnosti po cestě, bylo v tom víc než jen hravá touha stárnoucího manžela. Ať už si byl nebo nebyl vědom toho, že to tak vyznívá, chápala skutečný význam jeho snah o sblížení: Po tom, co jsem se pro tebe všeho vzdal, mi nemáš co dát?

A měl pravdu — brala toho na sebe víc, než musela. Přinášela víc obětí, než bylo třeba — a po něm požadovala právě tolik. Nezáleželo přece pouze na počtu podvrtných esejů publikovaných Démostenem po dobu této cesty. Záleželo na tom, kolik lidí je četlo a věřilo tomu, co napsala, a kolik z nich potom myslelo, mluvilo a jednalo nepřátelsky vůči Hvězdnému kongresu. Snad ještě důležitější byla naděje, že někdo ze samotného úřednického aparátu Kongresu pocítí vyšší sounáležitost s lidstvem a prolomí jejich k šílenství přivádějící institucionální solidaritu. Tím, co píše, jistě něco změní. Ne mnoho, ale snad to postačí. A třeba se podaří zavčas jim zabránit ve zničení planety Lusitanie.

Pokud ne, ona, Jakt a ti, kteří toho tolik opustili a přidali se k nim na této cestě z Trondheimu, buď dorazí k Lusitanii jen proto, aby se zase obrátili a prchali — nebo aby se nechali zničit spolu se všemi ostatními na tom světě. Jakt nebyl nervózní bez důvodu, ne bezdůvodně s ní chtěl trávit víc času. Naopak od ní bylo málo ohleduplné, že byla tak zabraná do jediné věci a využívala každou bdělou chvíli k výrobě propagandy.

"Pověs cedulku na dveře a já zařídím, abys nebyl v kabině sám."

"Holka, díky tobě moje srdce skáče jako lekající platejs," prohlásil Jakt.

"Jsi tak romantický, když mluvíš jako rybář," řekla Valentina. "Děti z nás budou mít legraci, že ode mne neudržíš ruce ani ty tři týdny téhle cesty."

"Mají naše geny. Budou nám fandit, abychom zůstali při chuti ještě po stovec."

"Mně už táhne dobře na čtvrtou tisícovku."

"Kdypak tě mohu očekávat ve své kabině, ó Prastará?"

"Až odešlu tenhle esej."

"A jak dlouho to ještě bude trvat?"

"Jen chvíli po tom, co odejdeš a necháš mě samotnou."

S hlubokým povzdechem, který byl spíš teatrální, než aby vyjadřoval skutečné trápení, se odšoural po kobercem pokryté chodbě pryč. Za okamžik se ozval dunivý zvuk a ona zaslechla, jak zaskučel bolestí. Samozřejmě předstíranou. První den cesty se sice náhodou uhodil do hlavy o kovový nosník, ale od té doby všechny podobné srážky byly záměrné, s úmyslem působit komicky. Nikdo se ovšem nahlas nesmál — byla to rodinná tradice, nesmát se, když Jakt předváděl některý ze svých gagů — nicméně Jakt nebyl z těch, kdo potřebují zjevné povzbuzení od ostatních. Byl sám sobě nejlepším publikem; člověk by nemohl být celý život námořníkem a velet lidem, kdyby si v podstatě nevystačil sám. Pokud Valentina věděla, byla ona a jejich děti jediná lidé, které Jakt sám sobě dovolil potřebovat.

Dokonce ani je však nepotřeboval natolik, aby nemohl žít svým vlastním životem jako námořník a rybář, celé dny, často i týdny a občas i měsíce pryč z domova. Valentina zpočátku čas od času vyplouvala s ním, v době, kdy ještě po sobě prahli tak, že se nedokázali jeden druhého nasytit. Za několik let však jejich nenasytnost ustoupila trpělivosti a důvěře; když byl pryč, zabrala se do svých bádání a psala knihy, a když se pak vrátil, cele se věnovala jemu a dětem.

Děti si obvykle stěžovaly: "Chci, aby táta přijel; to by máma vyšla ze svého pokoje a zase s námi mluvila." Nebyla jsem zvlášť dobrá matka, pomyslela si Valentina. Jen čistou náhodou jsme měli štěstí, že se nám děti tak dobře vyvedly.

Esej zůstával ve vzduchu nad terminálem. Scházela už jen jedna drobnost na závěr. Vycentrovala kurzor na řádku pod textem a natukala jméno, pod kterým zveřejňovala všechny své spisy:

DEMOSTHENES

To jméno jí dal její starší bratr Petr, když byli oba ještě děti, před padesáti lety — ne, před třemi tisíci let.

Pouhé pomýšlení na Petra dosud mělo sílu rozrušit ji a zaplavit střídavými pocity horka a chladu. Petr, krutý a divoký, s tak pronikavou a nebezpečnou myslí, že ve dvou letech manipuloval jí a ve dvaceti celým světem. Když byli ještě dětmi na Zemi ve dvaadvacátém století, studoval politické spisy velkých mužů a žen, živých i mrtvých, ale ne proto, aby porozuměl jejich myšlenkám — ty už chápal, nýbrž proto, aby se je naučil vyjadřovat. Jinak řečeno, aby se naučil mluvit jako dospělý. Když to zvládl, naučil to Valentinu a donutil ji psát ve stylu nejsprostší politické demagogie pod jménem Démostenes, zatímco sám psal vznešené státnické eseje pod jménem Locke. Pak vše vypustili do počítačových sítí a za pár roků byli v samém středu nejdůležitějšího politického rozhodování těch dní.

Co Valentinu trápilo tehdy — a trochu i dnes, protože to trvalo, dokud Petr nezemřel — bylo to, že on, šířaný vlastní touhou po moci, donutil ji psát věci, které vyjadřovaly jeho charakter, zatímco on si pro sebe vyhradil psaní mírumilovných vzosných sentimentalit, které byly vlastní jí. Tehdy jméno "Démostenes" nesla jako hrozné břímě. Všechno, co pod tím jménem psávala, byla lež; a dokonce ani ne její lež — byla to Petrova lež. Lež na druhou.

Dnes už ne. Už tři tisíce let ne. Dala jsem tomu jménu vlastní obsah. Napsala jsem historické studie a životopisy, které utvářely myšlení miliónů žáků ve Stů světů a pomáhaly utvářet identitu tuctů národů. Tolik k tobě, Petře. Tolik k tomu, co ses ze mne pokoušel udělat.

Přesto však, když si prohlížela esej, který právě napsala, zjistila, že ač se osvobodila od Petrovy nadvlády, byla stále

jeho žačkou. Všechno, co znala o rétorice, polemice — ano, i o demagogii — se naučila od něho nebo na jeho naléhání. A třebaže to nyní používala v zájmu ušlechtilé věci, pouštěla se přesně do toho druhu politických manipulací, ve kterých se Petr tak vyžíval.

Petr se nakonec na šedesát let stal Hegemonem, vládcem celého lidstva, na počátku Velké expanze. On byl ten, kdo sjednotil všechny rozhádané lidské komunity k mohutnému úsilí, které vysílalo mezihvězdné lodě ke každému světu, kde dříve žili termitané, a pak objevovat další obyvatelné světy, až v době, kdy zemřel, bylo všech Sto světů buď obydleno, nebo k nim mířily mezihvězdné lodě. Pak až téměř za dalších tisíc let celé lidstvo pod jednu vládu znovu sjednotil Hvězdný kongres — ale v jádru toho příběhu, který umožnil jednotu lidstva, byla vzpomínka na prvního skutečného Hegemona.

Z morální pouště Petrovy duše vzešla harmonie, jednota a mír. Zatímco Enderovým odkazem, kam až paměť lidstva sahala, byla vražda, masakr a xenocida.

Ender, mladší bratr Valentiny, člověk, ke kterému se svou rodinou cestovala, byl ten hodný bratr: bratr, kterého milovala a v ranějších letech se i snažila chránit. On byl ten dobrý. Ach ano, i on měl záchvat bezohlednosti, který soupeřil s Petrovým, měl však v sobě aspoň tolik slušnosti, že ho vlastní brutalita vyděsila. Milovala Endera stejně vřele, jako Petra nenáviděla; a když Petr vyhnal svého mladšího bratra ze Země, které se rozhodl vládnout, Valentina odešla s Enderem — definitivně tak zlomila Petrovu osobní nadvládu nad ní.

A už jsem v tom zase až po uši, pomyslela si Valentina, zpátky ve světě politiky.

Promluvila úsečným tónem, který jejímu terminálu napověděl, že mu dává povel. "Odešli to."

Ve vzduchu nad jejím esejem se rozsvítil nápis Přenos. Když psávala své studentské práce, musela obvykle explicitně zadat — doprav esej k vydavateli nějakou oklikou, aby se nedal snadno vystopovat k Valentíně Wiggínové. Nyní se o to však postarala jakási Enderova přítelkyně z podzemního hnutí, pracující pod bezpochyby krycím jménem "Jane" — a zařizovala i složitou záležitost s převodem zprávy z ansibleru lodí letící těsně podsvětelnou rychlostí na formu srozumitelnou pro stacionární ansiblery na planetách, pro něž čas běžel více než pětsetkrát rychleji.

Jelikož komunikace s mezihvězdnou lodí spolykala spoustu času komunikační sítě na straně planety, používala se obvykle jen k přenosu navigačních informací a instrukcí. Jediní lidé, kteří měli povoleno vysílat rozsáhlé textové soubory, byli vysocí vládní úředníci a armáda. Valentina stále nechápala, jakým způsobem dokáže "Jane" pro její přenosy získat tolik času komunikační sítě — a současně zabránit tomu, aby někdo odhalil, odkud tyto podvrtné dokumenty přicházejí. A navíc "Jane" spotřebovala ještě více času komunikační sítě na to, aby jí zpátky vysílala zveřejněné odpovědi na její články a zpravovala ji o všech argumentech a opatřeních, kterými vláda čelila Valentínině propagandě. Ať už byla Jane kdokoliv — a Valentina měla podezření, že "Jane" bylo prostě jméno tajné organizace, která pronikla do nejvyšších vládních kruhů, byla výjimečně dobrá. A výjimečně odvážná. Ovšem pokud se Jane dobrovolně vystavovala — pokud se oni vystavovali — takovému riziku, Valentina jí — jim — byla povinována napsat tolik článků, kolik bylo v jejích silách, tak účinných a nebezpečných, jak jen dokázala.

Pokud se slova mohou stát smrtícími zbraněmi, musím je vybavit arzenálem.

Valentina však stále byla ženou; i revolucionáři směji mít svůj život, nebo ne? Okamžiky radosti — nebo potěšení alespoň úlevy — tu a tam pokradmu uloupené. Vstala ze sedátka, nevšímalá si bolesti, která pramenila z toho, jak celá rozlámaná po dlouhém sezení vstala, a vymotala se ze dveří své malické pracovny — původně skladové komory, než mezihvězdnou loď upravili pro vlastní potřeby. Trochu se styděla, jak dychtivě se těšila na to, až dorazí do kabiny, kde čekal Jakt. Většina velkých revolucionářů minulosti by nějaké tři týdny sexuální abstinence určitě dokázala vydržet.

Nebo ne? Napadlo ji, zda už někdo o téhle zvláštní otázce vypracoval studii.

Ještě si představovala, jak by asi výzkumníci sestavovali žádost o grant na takový projekt, když došla ke čtyřpalandovému oddělení, o které se dělili se Syfte a jejím manželem Larsem, který se připojil několik dní před odletem, když zjistil, že Syfte skutečně chce opustit Trondheim. Sdílet kabinu s čerstvými novomanželi bylo obtížné — Valentina se s nimi ve společné kabině cítila vždycky jako vetřelec. Ale jinak to nešlo. Třebaže tahle mezihvězdná loď byla luxusní jachta se vším komfortem, na jaký se jen dalo pomyslet, na tolik osob prostě nebyla projektovaná. Byla to však jediná vhodná mezihvězdná loď široko daleko v okolí Trondheimu, a tak musela stačit.

Jejich dvacetiletá dcera Ro a šestnáctiletý syn Varsam bydleli v dalším oddělení s Plikt, svou dlouholetou vychovatelkou a nejmilejší přítelkyní rodiny. Členové personálu a posádky jachty, kteří se rozhodli podniknout tuto cestu s nimi — nebylo by nejvhodnější je všechny propustit a vysadit na Trondheimu — měli k dispozici další dvě. Můstek, jídelna, kuchyně, salón, ložní oddělení — všechny místnosti byly plné lidí, kteří dělali, co mohli, aby se jim obtíže tak těsného soužití nevymkly z rukou.

Nyní však nebyl na chodbě nikdo a Jakt už na dveře připevnil cedulku:

POD TRESTEM SMRTI VSTUP ZAKÁZÁN.

A pod tím stál podpis "Majitel". Valentina otevřela dveře. Jakt se opíral o stěnu tak blízko dveří, až se lekla a zlehka vyjekla.

"To je od tebe hezké, že když mě vidíš, křičíš radostí."

"Leknutím."

"Pojď dál, moje sladká buřičko."

"Poslyš, po právní stránce jsem majitelkou lodi."

"Co je tvoje, je i moje. Vzal jsem si tě ze zjištěných důvodů."

To už byla uvnitř. Zavřela dveře a zajistilaje.

"Takže tohle pro tebe znamená?" otázala se. "Nemovitost?"

"Malý kousek půdy, který mohu v náležitém čase obdělávat, osévat a sklízet."

Vztáhl k ní ruce; přivinula se k němu. Jeho ruce zlehka klouzaly po jejích zádech a hladily jí ramena. V jeho objetí se

cítla sevřená, nikdy však stisněná.

"Je pozdní podzim," řekla. "Blíží se zima."

"Čas vláčet pole," řekl Jakt. "Neboje možná už čas zapálit oheň a udržovat starou chatrč v teple, až přijde sníh."

Políbil ji a měli stejný pocit, jako když to bylo poprvé.

"Kdybys mě dneska úplně znovu požádal o ruku, řekla bych ano," pravila Valentina.

"A já, kdybych tě dneska potkal úplně poprvé, bych tě o ruku požádal."

Už si to řekli mnohokrát předtím. Ale stále se na ta slova oba usmívali, protože to stále byla pravda.

Dvě mezihvězdné lodě téměř dokončily svůj obrovský balet; tančily prostorem velkými skoky i jemnými obraty, až se posléze mohly k sobě přiblížit a spojit. Miro Ribeira celý postup sledoval z můstku své lodě, s rameny nahrbenými a hlavou zakloněnou do opěrky na svém sedadle. Jiným tato poloha vždycky připadala příšerná. Kdykoliv ho matka doma na Lusitanii přistihla, že sedí tímhle způsobem, dělala zbytečný rozruch a trvala na tom, že mu přinese polštář, aby se mohl usadit pohodlně. Podle všeho nikdy nepochopila, že jedině v téhle shrbené, příšerně vyhlížející poloze mohla jeho hlava zůstat vzpřímená, aniž by na to musel vynakládat nějaké vědomé úsilí.

Snášel její péči, protože mu nestálo za námahu pít se s ní. Matka vždycky myslela a pohybovala se tak rychle, že pro ni bylo téměř nemožné zpomalit natolik, aby mu naslouchala. Následkem poškození mozku, které utrpěl, když se octl v dezintegračním poli, jež oddělovalo lidskou kolonii od lesa vepříků, byla jeho řeč nesnesitelně pomalá, vypravoval ji ze sebe s bolestivou námahou a bylo jí těžko rozumět. Mirův bratr Quifn, nábožně založený, mu řekl, že by měl děkovat Bohu, že ještě vůbec mluví — několik prvních dní byl zcela neschopný komunikace, s výjimkou sestavování vět písmeno po písmenu vyhledáváním v abecedě. Svým způsobem to bylo i lepší. Alespoň mohl mlčet a nemusel naslouchat svému vlastnímu hlasu. Ten nezřetelný příšerný zvuk, ta jeho mučivá pomalost. Kdo z rodiny vlastně měl trpělivost mu naslouchat? Dokonce i u těch, kteří se o to snažili — bylo to jeho mladší sestra Ela, jeho přítel a nevlastní otec Andrew Wiggin. Mluvčí za mrtvé, a samozřejmě Quim — cítil netrpělivost. Měli sklon dokončovat za něj věty.

Potřebovali věci vychovat. A tak i když mu říkali, že s ním chtějí mluvit, i když opravdu seděli a naslouchali, jak mluví, nedokázal s nimi mluvit volně. Nemohl rozvíjet myšlenky; nemohl mluvit v dlouhých spletitých větách, protože než dospěl ke konci, jeho posluchači už ztratili souvislost se začátkem.

Lidský mozek, usoudil Miro, stejně jako počítač, může přijímat data pouze určitými rychlostmi. Pokud příliš zpomalíte, pozornost posluchačů se rozptýluje a informace se ztrácí.

Nešlo ovšem jen o posluchače. Miro si musel čestně přiznat, že je sám vůči sobě stejně netrpělivý jako oni. Když si pomyslel, jaká námaha tkví v tom, aby nastínil složitější myšlenku, když si představil, jak tvoří slova svými rty, jazykem a čelistmi, které ho odmítají poslouchat, a když si uvědomil, jak dlouho to bude všechno trvat, obvykle pocítil příliš velké znechucení, než aby mluvil. Jeho mysl se hnala stále kupředu, rychlá jako kdykoliv dříve, a přemýšlela o tolika myšlenkách, že si Miro občas přál, aby mohl svůj mozek vypnout, aby ztichl a dal mu pokoj. Avšak ty myšlenky zůstávaly jen jemu; neměl se o ně s kým podělit.

Kromě Jane. S Jane mluvit mohl. Poprvé ji spatřil u sebe doma, když se její tvář zformovala na obrazovce jeho terminálu. "Jsem přítelkyně Mluvčího za mrtvé," sdělila mu. "Myslím, že bychom mohli trochu zvýšit výkon tohoto počítače."

Od té doby Miro zjistil, že Jane je jediná osoba, s níž se může volně bavit. Byla nekonečně trpělivá. Nikdy za něj nedokončovala věty. Dokázala čekat, až je dokončí sám, takže nikdy necítil, že by na něj spěchala nebo že by ji nudil.

Snad ještě důležitější bylo, že pro ni nemusel slova formulovat tak úplně jako pro lidské posluchače. Andrew mu dal osobní modul pro oboustranné spojení s počítačem, zapouzdřený v drahokamu stejném jako ten, který Andrew nosil v uchu. Nyní mohla Jane s použitím senzorů v drahokamu zachytit každý zvuk, který vydal, a dokonce i jen pohyb svalů Mirovy hlavy. Nemusel každý zvuk dokončit; stačilo, když jej načetl, a ona porozuměla. Mohl tedy být nedbalý. Mohl tak mluvit rychleji, a přesto být chápán.

A mohl mluvit i bez zvuků. Mohl se dorozumívat pomocí pouhého svalového napětí mluvidel a nemusel používat ten hrozný, štěkávkový, skučivý hlas, který teď byl vše, co jeho hrdlo dokázalo vyloudit. A tak když mluvil s Jane, mohl mluvit rychle a přirozeně, aniž mu cokoliv připomínalo jeho zmrzačení. S Jane se mohl cítit sám sebou.

Nyní seděl na můstku nákladní lodě, která před několika měsíci dopravila Mluvčího za mrtvé na Lusitanii. Obával se setkání s Valentininou lodí. Kdyby byl věděl o nějakém jiném místě, kam by se byl mohl uchýlit, nejspíš by se tam byl vydal — necítil nejmenší touhu se setkávat s Andrewovou sestrou Valentinou ani s kýmkoliv jiným. Kdyby mohl zůstat na mezihvězdné lodi navždy sám a mluvit jenom s Jane, byl by naprosto spokojený.

Ale to nemohl. Už nikdy nebude znovu spokojený.

Valentina a její rodina budou aspoň někdo nový. Na Lusitanii znal každého, nebo alespoň každého, kdo mu za to stál — celou místní vědeckou obec, lidi vzdělané a chápavé. Znal je všechny natolik dobře, že si nemohl zastírat, že vidí všechny jejich soucit, zármutek a zklamání nad tím, co se mu stalo. Když na něj pohlédli, viděli všichni jenom ten rozdíl mezi tím, co byl dříve, a tím, co byl nyní. Všichni viděli jenom to, co ztratil.

Byla tu šance, že noví lidé — Valentina a její rodina — v něm uvidí něco jiného.

Ale bylo to dost nepravděpodobné. Cizinci v něm uvidí méně, ne více než ti, kdo ho znali před tím neštěstím. Matka, Andrew, Ela a Quanda a ti ostatní alespoň věděli, že má mysl schopnou chápat myšlenky. Co si ale pomyslí ti noví, až mě uvidí? Uvidí atrofující shrbené tělo; uvidí šouravou chůzi; uvidí, jak svými pařáty držím lžici tak, jako by mi byly tři roky; uslyší moji nezřetelnou, málo srozumitelnou řeč a usoudí, budou vědět, že někdo takový nejspíš nemůže chápat nic složitějšího nebo obtížnějšího.

Proč jsem sem vlastně přišel?

Nepřišel jsem. Odešel jsem. Nejsem tady proto, abych se setkal s těmi lidmi. Odešel jsem odtamtud. Uprchl jsem.

Jenomže jsem podvedl sám sebe. Myslel jsem si, že je opustím na třicet let, které bude trvat cesta. Jenže tak dlouhá se zdá jenom jím. Podle mého času bude trvat pouze půl druhého týdne. To není skoro žádná doba. A doba mé samoty je

už pryč. Doba mého osamění s Jane, která mi naslouchá, jako bych dosud byl lidskou bytostí, skončila. Málem. Málem vyslovil ta slova, která by zrušila setkání. Měl Andrewovu loď ukrást a vydat se na cestu, která by trvala věčně, aniž by se musel setkat s jedinou živou duší.

Ale takový nihilistický čin mu nesesedl, ještě ne. Dospěl k názoru, že ještě není zoufalý. Ještě snad mohlo být něco, co by mohl udělat, aby ospravedlnil svůj další život v tomhle těle. A třeba to začne setkáním s Andrewovou sestrou.

Lodi se nyní spojovaly, jejich pupeční šňůry se plazily ven, hledaly se a tápaly po sobě, až se setkaly. Miro sledoval monitor a poslouchal hlášení počítače o každém úspěšně dokončeném propojení. Lodi se spojovaly všemi možnými způsoby, aby mohly zbytek cesty k Lusitanii vykonat v dokonalém tandemu. Všechny zdroje a zásoby měly být společné. Protože Mirova loď byla nákladní, nemohla vzít na palubu více než hrstku lidí, mohla však nést zásoby pro druhou loď; oba počítače spolu nyní propočítávaly dokonalou souhru.

Jakmile vyčíslily náklad, vypočítaly přesný tah motorů každé lodi, aby obě z parkovacího režimu znovu dosáhly těsně podsvětelné rychlosti se stejným zrychlením. Bylo to velmi choulostivé a složité vyjednávání mezi počítači, které musely v podstatě dokonale vědět, co jejich lodě nesou a jakých výkonů dosahují. Přesto to bylo hotovo dřív, než byl úplně propojen průchozí spojovací tunel mezi oběma lodě.

Miro v chodbě zaslechl zvuk kroků, blížících se od tunelu, otočil sedadlo — pomalu, protože dělal všechno pomalu — a spatřil ji, jak se k němu blíží. Nahrbená, ale ne mnoho, protože nebyla tak vysoká. Vlasy skoro bílé, s několika prameny myši barvy. Když se zastavila, prohlížel si ji a hodnotil. Stará, ale ne sešlá. Pokud z toho setkání byla nervózní, nedávala to najevo. Jenže podle toho, co mu o ní vyprávěli Andrew a Jane, už potkala řadu lidí, kteří byli daleko hrozivější než dvacetiletý mrzák.

"Miro?" zeptala se.

"Kdo jiný," odvětil.

Chvilíčku, sotva jeden úder srdce, trvalo, než zpracovala ty podivné zvuky, které se mu draly z úst, a rozeznala slova. Už si na takové pomlky zvykl, přesto je však nenáviděl.

"Já jsem Valentina," představila se.

"Já vím," řekl. Nijak jí to svými úsečnými odpověďmi neulehčoval, ale co jiného se dalo říci? Tohle nebylo setkání hlav států se seznamem životně důležitých rozhodnutí, ke kterým se mělo dospět. Ale musel se trochu snažit, třeba jen proto, aby se nezdál nepřátelský.

"Tvoje jméno, Miro, znamená 'dívám se', že?"

"'Dívám se důkladně'. Snad i 'dávám pozor'."

"Ve skutečnosti není tak těžké ti rozumět," podotkla Valentina.

Překvapilo ho, že zamířila k věci tak bez oklik.

"Řekla bych, že větší potíže mi dělá tvůj portugalský přízvuk než tvé poškození mozku."

Na okamžik mu zatrnulo u srdce — mluvila o tom mnohem otevřeněji než kdokoli jiný kromě Andrewa. Však také byla jeho sestra, že? Měl od ní čekat, že bude mluvit na rovinu.

"Nebo dáváš přednost tomu, abychom předstírali, že mezi tebou a ostatními není bariéra?"

Zjevně vycítila jeho šok. Ale ten už byl pryč a jeho teď napadlo, že by se tím neměl trápit, že by měl být rád, že se té věci nemusejí vyhýbat. Přesto ho to trápilo a chvíli mu trvalo, než přišel na to proč. Pak to věděl.

"Moje poškození mozku není váš problém," odsekl.

"Pokud způsobuje, že mám potíže, abych ti rozuměla, pak je to problém, se kterým se musím vyrovnat i já. Nemusíš se na mne hned štětit, mladíku. Vždyť jsme si sotva začali lézt navzájem na nervy. Tak se nerozčiluj, protože jsem se náhodou zmínila o tvém postižení jako o poněkud i svém problému. Nemám v úmyslu hlídat každé slovo, které řeknu, ze strachu, abych se náhodou nedotkla precitlivělého mladíka, který si myslí, že se celý svět točí jenom kolem jeho problémů."

Mira rozzuřilo, že ho odsoudila tak — rychle a navíc tak tvrdě. Byla to rána pod pás — něco, co se vůbec nepodobalo autorce Démostenovy úrovně. "Nemyslím si, že by se svět točil kolem mých problémů! Ale vy si nemyslete, že sem jen tak vpadnete a budete si na mojí lodi dělat, co chcete!" Tohle ho trápilo, ne její slova. Měla pravdu — o slova tady vůbec nešlo. Šlo o její postoj, o její naprostou sebedůvěru. Nebyl zvyklý na lidi, kteří se na něj dívali bez šoku nebo bez soucitu.

Posadila se na vedlejší sedadlo. Obrátil se, aby k ní seděl čelem. Neodvrátila pohled. Naopak si ho ostře prohlížela od hlavy k patě, dívajíc se na něj s výrazem chladného odhadu.

"Říkal, že jsi tuhý chlapík. Že jsi pokroucený, ale ne zlomený."

"Chcete mi snad dělat terapeuta?"

"Chceš se snad chovat jako můj nepřítel?"

"Měl bych?" zeptal se Miro.

"O nic víc, než bych ti já měla dělat terapeuta. Andrew tohle naše setkání neorganizoval proto, abych tě léčila. Zařídil je proto, abys mohl pomoci ty mně. Jestli mi nepomůžeš, bude dobře. Jestli mi pomůžeš, tím lépe. Jenom mě ještě nech objasnit pár věci. Strávila jsem každou bdělou chvíli sepsáním útočné propagandy, abych vzburcovala veřejné mínění ve Stu světu i v koloniích. Pokouším se naladit lidi proti vyslání flotily, kterou Hvězdný kongres vypravuje, aby rozprášila Lusitanii. Tvůj svět, ne můj, abych ti ještě připomněla."

"Je tam váš bratr." Nehodlal jí přiznat čistý altruismus.

"Ano, oba tam máme rodinu. A oba máme zájem, abychom uchránili pequeniny od zkázy. Oba také víme, že Ender na váš svět přesídlil Královnu úlu, takže pokud Hvězdnému kongresu necháme volnou ruku, budou zničeny dva cizí druhy. To už je hra o velkou sázku ajá už dělám asi všechno, o co se mohu pokusit, abych tu flotilu zastavila. A teď, pokud mi pár hodin s tebou pomůže, abych to dokázala snadněji, stojím za to, abych si udělala trochu času a místo

psaní si s tebou promluvila. Ale nemám v úmyslu plýtvat svým časem na to, abych se starala, jestli se tě dotknu nebo ne. Takže jestli chceš vzdorovat, můžeš si tu sedět dál úplně sám a já se vrátím ke své práci."

"Andrew říká, že jste ten nejlepší člověk, jakého kdy znal."

"To mě ještě neviděl vychovávat tři zvláčené děti. Tvoje matka prý má dětí šest."

"Správně."

"A ty jsi nejstarší."

"Ano."

"To je moc špatné. U nejstarších dětí rodiče vždycky dělají nejhorší chyby. Když totiž rodiče málo vědí a hodně se starají, mají největší tendenci se mýlit a také trvat na tom, že mají pravdu."

Mirovi se nelíbilo, že ta žena tak spatra dělá závěry o jeho matce. "Ona není jako vy."

"Samozřejmě že ne." Naklonila se v křesle kupředu. "Tak už ses rozhodl?"

"Rozhodl k čemu?"

"Budeme spolupracovat, nebo se jen tak na třicet let pro nic za nic vytrhneš z historie lidstva?"

"Co ode mne chcete?"

"Vyprávění, samozřejmě. Holá fakta si mohu vytáhnout z počítače."

"Vyprávění o čem?"

"O tobě. O vepřících. O tobě a o vepřících. Celá ta věc s Lusitanskou flotilou konec konců začala tebou a těmi vepřiky."

Bylo to proto, že jsi se vměšoval..."

"My jsme jim pomáhal"

"Och, už zase jsem použila špatné slovo?"

Miro po ní střelil pohledem. Hned mu ale došlo, že měla pravdu — byl přecitlivělý. Slovo vměšovat se mělo v odborném kontextu prakticky neutrální význam. Neznamenal nic jiného, než že vnesl změnu do kultury, kterou studoval. A pokud to mělo negativní podtón, pak ten, že ztratil svůj odborný úhel pohledu — přestal pequeniny studovat a začal je brát jako přátele. Tím byl bezpochyby vinen. Ne, vinen ne — na ten posun v nazírání byl hrdý.

"Pokračujte," řekl.

"Všechno to začalo, když jsi porušil zákon a vepřici začali pěstovat laskavec."

"Už nepěstují."

"Ano, je to ironické, že? Virus descolady se do něho dostal a zabil každou odrůdu, kterou pro ně tvoje sestra vyvinula. Takže vaše vměšování bylo na nic."

"Ne, nebylo," odporoval Miro. "Oni se učí."

"Ano, já vím. A navíc si vybírají. Co se mají učit, co mají dělat. Přinesl jsi jim svobodu. Já z celého srdce schvaluji to, co jsi se rozhodl udělat. Ale mou prací je psát o tobě pro lidi tam venku, ve Stů světů a v koloniích, a ti nemusí věci vidět nutně právě takhle. Takže od tebe potřebuji vyprávění o tom, jak a proč jsi porušil zákon a vměšoval se mezi vepřiky a proč se vláda a obyvatelstvo Lusitanie raději vzbouřili proti Kongresu, než by tě poslali před soud a nechali tě za tvoje zločiny potrestat."

"Andrew vám tu historku už vyprávěl."

"A já jsem se o ní už široce rozepsala. Teď potřebuji osobní věci. Chci, abych mohla ostatním lidem předvést ty takzvané vepřiky jako lidi. A tebe také. Musím jim tě představit jako člověka. Pokud je to možné, bylo by prima, kdyby se mi podařilo, abys jim byl sympatický. Pak se bude Lusitanská flotila jevit taková, jaká je — jako monstrózní a přehnaná reakce na hrozbu, která nikdy neexistovala."

"Ta flotila představuje xenocidu."

"Tak jsem to ve své propagandě nazvala," přikývla Valentina.

Nemohl vystát její sebejistotu. Nemohl vystát její neotřesitelnou víru v sebe samu. Proto jí musel odporovat, a jediný způsob, kterým to mohl učinit, bylo vyřknout myšlenky, které ještě úplně nedomýšlel. Myšlenky, které se v jeho mysli dosud nacházely jen jako zcela zformované pochybnosti.

"Ta flotila představuje také sebeobranu."

Mělo to očekávaný účinek — zastavilo to její kázání, a dokonce ji to přimělo tázavě zdvihnout obočí. Potíž byla v tom, že teď jí musel vysvětlit, jak to myslí.

"Descolada," prohlásil, "je ta nejnebezpečnější forma života, jaká se kde vyskytuje."

"Na to je odpověď karanténa. Ne poslat flotilu s M. D. zařízením, která je schopná proměnit Lusitanii a všechno, co se na ní nachází, v mikroskopický mezihvězdný prach."

"Takže jste si jistá, že máte pravdu?"

"Jsem si jistá, že Hvězdný kongres jedná špatně, pokud třeba jen uvažuje o vyhlazení vědomím nadaného živočišného druhu."

"Vepřici nemohou žít bez descolady," sdělil jí Miro, "a jestli se někdy descolada rozšíří na jiné planety, zničí tam veškerý život. Zaručeně!"

Bylo pro něj příjemné vidět, že i Valentina se dokáže tvářit zmateně. "Ale já jsem myslela, že jste ten virus zkontrolovali. Přece právě tvoji prarodiče našli způsob, jak ho zastavit, inaktivovat v lidech."

"Descolada se přizpůsobuje," vysvětlil jí Miro. "Jane mi řekla, že virus se už několikrát sám od sebe změnil. Moje matka a sestra Ela na tom pracují — snaží se udržet si před des-coladou náskok. Občas to dokonce vypadá, že descolada se mění záměrně. Inteligentně. Vymýšlí strategie, jak neutralizovat chemikálie, které používáme k jejímu potlačení, abychom jí zabránili zabít lidi. Vniká do pozemských plodin, které lidé potřebují, aby na Lusitanii přežili. Musíme je stále postříkovat. Co když descolada najde způsob, jak proniknout všemi bariérami?"

Valentina mlčela. Tentokrát nenásledovala žádná pohotová odpověď. Dosud si tuhle otázku tak přímo nepoložila — a

neudělal to vlastně nikdo. Kromě Mira.

"Nemluvil jsem o tom ještě ani s Jane," pokračoval Miro. "Ale co když má flotila pravdu? Co když jediný způsob, jak zachránit lidstvo před descoladou, je ihned zničit Lusitanií?"

"Ne," řekla Valentina. "To nemá nic společného s tím, proč Hvězdný kongres vyslal flotilu. Jejich důvody se všechny týkají meziplanetární politiky, toho, jak ukázat koloniím, kdo je tady pánem. Má to co dělat s byrokracií a s armádou, vymknutými kontrolou, které..."

"Poslouchejte mě!" přerušil ji Miro. "Řekla jste, že si chcete poslechnout moje vyprávění, tak tady jedno máte: Nezáleží na tom, jaké mají důvody. Nezáleží na tom, jestli jsou spolek zabijáckých bestii. Je mi to jedno. Na čem záleží, je tohle — mají vyhodit Lusitanií do povětří?"

"Co jsi to za člověka?" otázala se Valentina. Slyšel v jejím hlase děs a ošklivost.

"Vy jste mravní filosof," odtušil Miro. "Řekněte mi. máme snad milovat pequeniny natolik, abychom dovolili viru, který přenáší, zničit celé lidstvo?"

"Ovšemže ne. Prostě musíme najít způsob, jak neutralizovat descoladu."

"A co když to nedokážeme?"

"Pak vyhlásíme na Lusitanií karanténu. I kdyby třeba všechny lidské bytosti na planetě vymřely — včetně tvé i mé rodiny — stále nesmíme zničit pequeniny."

"Opravdu?" otázal se Miro. "A co Královna úlu?"

"Ender mi řekl, že se opět rozrostla, ale..."

"Obsahuje úplnou industrializovanou společnost. Chystá se vybudovat kosmické lodě a opustit planetu."

"Přece by s sebou neodvážela descoladu!"

"Nemá na vybranou. Descoladu už má v sobě. I já ji mám."

Tím ji doopravdy dostal. Mohl to vidět v jejích očích. Objevil se v nich strach.

"Budete ji mít i vy. I kdybyste utekla zpátky do své lodě, mě byste izolovali a chránili se před nakažením, jakmile přistanete na Lusitanií, pronikne descolada do vás, vašeho manžela i do vašich dětí. Každý den svého života budete muset s vodou a potravou přijímat inhibitory. A už nikdy nebudete moci odejít z Lusitanie, jinak byste s sebou roznášeli smrt a zkázu."

"Myslím, že snad existovala nějaká možnost," řekla Valentina.

"Možnost tu byla, když jste odlétali. Mysleli jsme, že descoladu brzy zvládneme. Ale teď si nejsme jistí, jestli ji vůbec někdy zvládneme. A to znamená, že jak jednou navštívíte Lusitanií, nemůžete už odtamtud nikdy pryč."

"Doufám, že nám tamní podnebí bude vyhovovat."

Miro sledoval její tvář, když zpracovávala informaci, kterou jí dal. Počáteční strach byl pryč. Byla opět sama sebou — a přemýšlela.

"Abych to tedy shrnul," dokončil Miro. "Myslím, že bez ohledu na to, jak hrozný je Kongres, bez ohledu na to, jak zlé mohou být jeho plány, flotila se může stát spásou lidstva."

Valentina odpověděla, zamyšleně hledajíc slova. Mira to potěšilo — nebyla z lidí, kteří bez rozmýšlení pálí od boku.

"Chápu, že pokud by se události dál ubíraly jedním z možných směrů, mohl by snad nastat čas, kdy... Ale to je velice nepravděpodobné. Především Královna úlu může jen dost těžko postavit kosmické lodě, které by z Lusitanie roznášely descoladu."

"Vy znáte Královnu úlu?" zeptal se Miro. "Rozumíte jí?"

"I kdyby něco takového mohla udělat," pokračovala Valentina, "tvoje matka a sestra na tom pracují, nebo ne? Než dorazíme na Lusitanií — než flotilu dorazí na Lusitanií, už mohou mít po ruce způsob, jak se descolady zbavit jednou provždy."

"A i kdyby měly," namítl Miro, "mají ho použít?"

"A proč by neměly?"

"Jak by mohly zničit všechny viry descolady? Virus je neoddělitelnou součástí života pequeninů. Když tělesná forma pequenina zemře, právě virus descolady umožní jeho proměnu do podoby stromu, které vepřící říkají 'třetí život', a právě jen v tomto třetím životě, jako stromy, mohou samčí pequeninové oplodnit samice. Jestliže virus zmizí, nebude už žádný z nich moci přejít do třetího života a tahle generace vepřků bude poslední."

"To nic neznemožňuje, jenom ztěžuje. Tvoje matka a sestra musejí najít způsob, jak neutralizovat descoladu v lidech a v potravinách, kterými lidé se živí, aniž by zbavily pequeniny schopnosti dospět."

"A mají na to méně než patnáct let," doplnil ji Miro. "To není pravděpodobné."

"Ale také ne nemožné."

"Ano. Je tu šance. A kvůli téhle šanci se chcete zbavit flotily?"

"Flotila má zničit Lusitanií, ať už virus descolady máme pod kontrolou nebo ne."

"Říkám vám rovnou — na motivech těch, kdo ji vyslali, nezáleží. Ať už je důvod jakýkoliv, zničení Lusitanie může být jedinou bezpečnou ochranou pro celý zbytek lidstva."

"A já říkám, že nemáš pravdu."

"Vy jste Démosthenes, že? Andrew říkal, že jste."

"Ano."

"Tak uvažujte hierarchii cizosti. Utlaningové jsou cizí jedinci, pocházející z našeho vlastního světa. Framlingové jsou cizinci našeho vlastního druhu, ale z jiného světa. Ramani jsou cizinci jiného živočišného druhu, avšak schopní komunikace a koexistence s lidstvem. Poslední jsou varelsové — a ti jsou co?"

"Pequeninové nejsou varelsové. Ani Královna úlu není."

"Ale descolada je varelse. Cizí forma života, schopná zničit celé lidstvo..."

"Pokud ji nedokážeme zkrotit..."

"... ale se kterou se pravděpodobně nedokážeme dorozumět, cizí druh, se kterým nemůžeme žít. Vy také říkáte, že v takovém případě je válka nevyhnutelná. Jestliže veškeré projevy cizího druhu směřují k našemu zničení a my s ním nemůžeme komunikovat, nemůžeme ho pochopit, jestliže tu není žádná možnost, jak ho odvrátit mírovou cestou, pak jsme oprávněni k jakékoliv akci nutné k tomu, abychom zachránili sami sebe, a to včetně úplného vyhubení jiných druhů."

"Ano," přikývla Valentina.

"A co když musíme zničit descoladu, ale nemůžeme to udělat jinak, než přitom zároveň zničit každého živého pequenina. Královnu úlu a všechny lidské bytosti na Lusitanii?"

K Mirovu překvapení se Valentiny oči zalily slzami. "Tak tohle se z tebe stalo?"

Miro se cítil zmateně. "Od kdy se tu bavíme o mně?"

"Celá tahle úvaha je přece tvoje; viděl jsi všechny možnosti, které se skrývají v budoucnosti — jak ty dobré i ty špatné — avšak ta jediná, ve kterou chceš věřit, představa budoucnosti, kterou jsi vzal za základ pro všechny své morální úsudky, je ta budoucnost, ve které všechno, co jsme ty i já kdy milovali, všechno, v co jsme kdy doufali, musí být vymazáno."

"Já jsem neřekl, že se mi taková budoucnost líbí..."

"Ani já jsem netvrdila, že se ti taková budoucnost líbí," zdůraznila Valentina. "Řekla jsem, že je to budoucnost, kterou sis vybral, aby ses na ni připravil. Ale já ne. Já si volím život ve vesmíru, který v sobě má nějakou naději. Já si volím život ve vesmíru, ve kterém tvoje matka a sestra najdou způsob, jak zvládnout descoladu, vesmír, ve kterém Hvězdný kongres může být reformován nebo nahrazen, vesmír, ve kterém nebude ani moc, ani vůle ničit celé druhy."

"A co když se mýlíte?"

"Pak mám stále ještě spoustu času si zoufat, než umřu. Ale ty — hledáš snad v každé situaci příležitost k zoufání? Chápu, co tě k tomu může vést. Andrew mi říkal, že jsi byl hezký mládenec — a stále jsi, víš to? — a že tě ztráta plné kontroly nad svým tělem hluboce zasáhla. Ale jiní lidé ztratili víc než ty, a přesto nepropadli tak černému nazírání na svět."

"To je vaše analýza mojí malíčkosti?" otázal se Miro. "Známe se půl hodiny a už mi dokonale rozumíte?"

"Já vím tolik, že tohle je ten nejvíce deprimující rozhovor, jaký jsem kdy v životě vedla."

"A tak usuzujete, že je to proto, že já jsem mrzák. Poslyšte, Valentino Wigginová, dovolte mi něco říci. Já doufám v totéž, v co doufáte vy. Já dokonce doufám, že jednou ze svého těla vydoluji víc. Kdybych nedoufal, byl bych mrtvý. To, co jsem vám tu právě vykládal, nebyl výraz zoufalství. Mluvil jsem o tom, protože ty věci jsou možné. A protože jsou možné, musíme je brát v úvahu, aby nás později nepřekvapily. Musíme na ně myslet, abychom — pokud to nejhorší přijde — věděli, jak žít v onom vesmíru."

Zdálo se, že Valentina upřeně sleduje jeho tvář; její pohled na sobě cítil jako téměř hmatatelnou věc, jako lehké lechtání pod kůží a v mozku.

"Ano," řekla.

"Co ano?"

"Ano, já a můj manžel se přestěhujeme sem a ubytujeme se na tvé lodi." Vstala ze sedadla a zamířila do chodby, která vedla ke spojovacímu tunelu.

"Proč jste se tak rozhodla?"

"Protože naše loď je přeplněná. A protože určitě stojíš za to, abych s tebou mluvila. A nejenom proto, abych z tebe vydolovala materiál na eseje, které musím napsat."

"Aha, takže jsem ve vaší zkoušce obstál?"

"Ano, obstál," přisvědčila. "A já ve tvé?"

"Já jsem vás nezkoušel."

"Ne, jenom trochu," řekla. "Ale pro případ, že by sis toho nevšiml, tak ti to řeknu — obstála jsem. Jinak bys mi neřekl všechno to, co jsi mi řekl."

Odešla. Slyšel, jak šátrá chodbou, a pak počítač ohlásil, že prochází spojovacím tunelem mezi loďmi.

Už mu chyběla.

Protože měla pravdu. Obstála v jeho zkoušce. Naslouchala mu jako ještě nikdo — bez netrpělivosti, bez dokončování jeho vět, bez toho, že by bloumala pohledem pryč z jeho tváře. Nemusel s ní mluvit s pečlivou snahou, nýbrž i silně emocionálně. Jeho slova musela být většinu času téměř nesrozumitelná. Ona však naslouchala tak pečlivě a dobře, že chápala všechny jeho argumenty a ani jednou ho nepožádala, aby něco zopakoval. Mohl s tou ženou mluvit stejně přirozeně, jako mluvil se všemi před tím, než ho postihlo to poškození mozku. Ano, byla neústupná, tvrdohlavá, pánovitá a dělala rychlé závěry. Ale uměla i vyslechnout protistranu a změnit názor, když bylo třeba. Dokázala naslouchat, takže on dokázal mluvit. S ní snad mohl stále být Mirem.

Kapitola Třetí

Čisté ruce

<To nejnepříjemnější na lidských tvorech je to, že neprocházejí proměnou. Tvůj i náš národ se rodí jako larvy, avšak před reprodukcí se měníme ve vyšší formu. Lidské bytosti zůstávají celý život larvami.>

<Lidské bytosti se proměňují. Neustále mění svou identitu. Ovšem každá ta nová identita se rozvíjí na základě klamu, že je odjakživa vlastnictvím těla, které právě dobyla.>

<Takové změny jsou jen povrchní. Povaha organismu zůstává stejná. Lidské bytosti jsou nesmírně pyšné na to, že se mění, ale z každé té zdánlivé změny se vyklube jenom nový systém omluv pro to, že se jedinec chová tak, jak se choval vždycky.>

<Příliš se od lidí lišíš, než abys je kdy pochopila>
<Příliš se lidem podobáš, než abys je dokázal vidět jasně.>

Božstva k Chan Čching—čao poprvé promluvila, když jí bylo sedm. Nejprve nepoznala, že slyší boží hlas. Věděla, že má ruce špinavé, pokryté nějakým neviditelným odporným slizem, a že šije musí očistit.

V několika prvních případech postačilo pouhé umytí a celé dny se pak cítila lépe. Avšak jak ubíhal čas, pocit nečistoty se vracel stále častěji a odstranit tu špinu si vyžádalo pokaždé více a více drhnutí, až se umývala několikrát denně a hrubým kartáčem si dřela ruce až do krve. Teprve až když bolest byla nesnesitelná, cítila se Čching—čao čistá, ale jen na několik dalších hodin.

Nikomu o tom neřekla; instinktivně věděla, že tu špinu na svých nikách musí udržet v tajnosti. Každý věděl, že umývání rukou je jednou z prvních známek toho, že k dítěti mluví božstva, a většina rodičů ve světě Cesty v naději sledovala u svých dětí známky zvýšeného zájmu o čistotu. Avšak tito lidé nechápali to děsivé sebepoznání, které vedlo k umývání: prvním poselstvím božstev byl nevyslovitelný pocit špíny u toho, ke komu promlouvala.

Čching—čao skrývala své umývání ne proto, že by se styděla, že k ní božstva promlouvají, nýbrž proto, že si byla jistá, že kdyby se někdo dozvěděl, jak je nečistá, opovrhovali by jí.

Božstva jí v utajení spiklenecky pomáhala. Dovolila jí omezit to divoké drásání jen na dlaně. To znamenalo, že když měla ruce ošklivě poškrábané, mohla je sevřít v pěst, při chůzi je mohla zasunout do rukávů, a když seděla, položila je pokorně do klína, a nikdo nic nepozoroval. Viděli jenom velice způsobné děvčátko.

Kdyby její matka byla naživu, bylo by tajemství Čching—čao odhaleno mnohem dříve. Takhle uběhly měsíce, než si toho všimlo služebnictvo. Stará tlustá Mu—pao si náhodou všimla krvavé šmouhy na ubrousku, který Čching—čao používala u snídaně. Mu—pao ihned věděla, co to znamená— nebyly snad zkrvavené ruce známé jako pivní příznak pozornosti božstev? Právě proto mnoho ambiciózních matek a otců nutilo zvlášť slibné děti mýt se neustále dokola. Ve světě Cesty ostentativní umývání rukou nazývali "zvaní božstev".

Mu—pao si ihned pospíšila za otcem Čching—čao, ctihodným Chan Fej—cuem, o kterém se říkalo, že je největší z božstev oslovených lidí, jeden z mála těch, kteří byli v očích božstev tak silní, že se mohli stýkat s framlingy — cizinci z jiných světů — a nikdy přitom ani náznakem neprozradit nic o hlasech božstev v sobě, a tím chránit posvátné tajemství světa Cesty. Chan Fej—cu bude mít radost a Mu—pao dostane odměnu, neboť byla první, kdo postřehl božstva v Čching—čao.

Během hodiny Chan Fej—cu sebral svou nejmilovanější Čching—čao a mířili spolu v nosítkách do chrámu u Kamenného vodopádu. Čching—čao se v nosítkách vozila nerada— neměla dobrý pocit, když se s jejich tíhou dřou jiní. "Oni tím nijak nestrádají," řekl jí otec, když se mu o tom kdysi zmínila poprvé. "Cítí se tím ohromně počtení. Je to jeden ze způsobů, jak mohou lidé božstvům prokázat čest — když někdo z Oslovených jde do chrámu, činí tak na ramenou lidí Cesty."

"Ale já každým dnem rostu," namítla Čching—čao.

"Až budeš příliš velká, buď půjdeš po svých, nebo se povezeš ve vlastních nosítkách," odpověděl jí na to otec.

Nemusel jí vysvětlovat, že vlastní nosítka ji očekávají jen tehdy, když ji samotnou budou oslovovat božstva. "A my se snažíme dát najevo svou pokoru tím, že zůstáváme velice hubení a lehčí, abychom ty lidi příliš netížili." To byl ovšem žert, protože otec zdobilo pěkné břicho, když už o něm nechtěla přímo říci, že je tlustý. Ale poučení, které se v žertu skrývalo, bylo pravdivé: ti, kdo slyší hlasy božstev, nikdy nesměli být pro prostý lid Cesty břemenem. Lidé museli být vždy vděční a nikdy rozmrzelí z toho, že si božstva vybrala ze všech světů právě ten jejich, aby naslouchal jejich hlasům.

Nyní se však Čching—čao zabývala spíš zkouškou, která ji čekala. Věděla, že ji vedou ke zkoušce.

"Mnohé děti byly navedeny, aby předstíraly, že k nim mluví božstva," vysvětloval jí otec. "Musíme se ujistit, že si tě božstva skutečně vybrala."

"Já chci, aby si mě přestala vybírat," stěžovala si Čching—čao.

"A při zkoušce si to budeš přát ještě víc." řekl otec. Jeho hlas byl plný soucitu. To způsobilo, že se Čching—čao bála ještě víc. "Lidé vidí jen naši moc a privilegia a závidí nám. Neznají velké utrpení těch, kdo slyší hlasy božstev. Jestliže k tobě božstva opravdu promlouvají, moje malá Čching—čao, naučíš se snášet to utrpení, stejně jako nefrit snáší řez-bářův nůž a leštičovo hrubé plátno. Rozzáří tě. Proč myslíš, že jsem tě pojmenoval Čching—čao?"

Čching—čao — to znamená "Nádherně jasná". Také to bylo jméno velké básničky dávných věků Staré Číny. Ženy píšíci verše v době, kdy ve vážnosti byli jen muži, a přesto uctívané jako největší z básníků svých dnů. "Řídká mlha a hustý mrak, celý zamračený den." To byly úvodní verše písně 'Dvojitá nona', kterou Li Čching—čao složila. Právě takhle se teď Čching—čao cítila.

A jak báseň končí?

"Nyní mé záclony zdvíhá jen západní vítr. Vyrostla jsem útlejší než tento zlatý květ."

Má takový snad být i její konec? Sdělovala jí snad v této básni její dávná jmenovkyně, že temnota, která na ni právě padá, se zdvihne teprve tehdy, až ze západu přijdou božstva, aby z jejího těla vyzvedla její útlu, lehkou zlatou duši? Myslet na smrt teď, když jí bylo sedm, bylo příliš hrozné; a přesto ji napadlo: Kdybych brzy zemřela, setkám se dřív s matkou, a dokonce i se samotnou Li Čching—čao.

Zkouška však neměla se smrtí nic společného, nebo tak byla alespoň zamýšlena. Ve skutečnosti byla docela prostá. Otec ji zavedl do velké místnosti, kde klečeli tři starci. Nebo tak aspoň vyhlíželi — ale mohly to být i stařeny. Byli tak staří, že se všechny viditelné rozdíly vytratily. Měli jen droboučké chomáče bílých vlasů, neměli žádné vousy a oblečení byli do beztvarych pytlů. Později se Čching—čao měla dovědět, že to byli chrámoví eunuši, kteří přežili z dob před tím, než Hvězdný kongres zasáhl a zakázal i dobrovolnou kastraci z náboženských důvodů. Ted' to však pro ni

byly záhadné, strašidelné staré postavy, jejichž ruce se jí dotýkaly a prohledávaly její oblečení.

Co ti starci hledali? Našli její ebenové jídelní hůlky a odebrali jí je. Odvázali jí od pasu šerpu. Vzali jí pantoflíčky. Později se dozvěděla, že některé děti propadly u zkoušky takovému zoufalství, že se zabily. Jedna holčička si strčila jídelní hůlky do nosních dírek a vrhla se na zem, přičemž jí hůlky pronikly do mozku. Jiná se oběsila na své šerpě. Další si nacpala pantoflíčky do krku a udusila se. Úspěšné pokusy o sebevraždu byly vzácné, avšak zdálo se, že nastávaly u nejnadanějších dětí — a nejčas-těji právě u dívek. A tak Čching—čao odebrali všechny dosud známé prostředky, aby jí v případné sebevraždě zabránili.

Starci odešli. Otec poklekl vedle ní a mluvil s ní z očí do očí.

"Musíš pochopit, Čching—čao, že ve skutečnosti nezkoušíme tebe. Nic, co uděláš ze své vlastní svobodné vůle, nemůže mít nejmenší vliv na to, co se děje zde. Ve skutečnosti zkoušíme božstva, abychom poznali, zda se rozhodla k tobě promlouvat. Pokud ano, najdou způsob, jak to dát najevo, a my to uvidíme a ty z téhle místnosti vyjdeš jako jedna z Oslovených. Pokud ne, vyjdeš odsud navždy svobodná od jejich hlasů. Nemohu ti říci, za který výsledek se modlím, neboť to sám neví." "

"Otče," řekla Čching—čao, "co když ti udělám hanbu?" Sama ta myšlenka jí vyvolávala svrbění na dlaních, jako by je měla špinavé, jako by šije potřebovala umýt.

"Ani v jednom případě mi hanbu neuděláš."

Pak zatleskal. Jeden ze starců se vrátil s těžkou mísou. Postavil ji na podlahu před Čching—čao.

"Ponoř do ní ruce," řekl otec.

Mísa byla plná husté černé mazlavé břečky. Čching—čao se otřásla. "Já nemůžu."

Otec po ní sáhl, vzal ji za předloktí a donutil ji ponořit ruce do té hmoty. Čching—čao vykřikla — otec vůči ní ještě nikdy nepoužil násilí. A když jí dovolil ruce vytáhnout, měla je pokryté lepkavým slizem. Zalapala nad tou špinou po dechu; když své ruce viděla a cítila takhle, bylo pro ni těžké i dýchat.

Stařec zdvihl mísu a odnesl ji.

"Kde se můžu umýt, otče?" zafňukala Čching—čao.

"Nemůžeš se umýt," řekl otec. "Už nikdy se nemůžeš umýt."

Protože Čching—čao byla ještě dítě, nenapadlo ji, že ta slova jsou součástí zkoušky, a uvěřila mu. Sledovala ho, jak odchází. Slyšela, jak se za ním zasunuly dveře. Osaměla.

Zpočátku ruce jen držela před sebou a dávala pozor, aby se jimi nedotkla oděvu. Zoufale pátrala po něčem na umytí, ale nebyla tu voda, ba ani kus látky. Místnost zdaleka nebyla prázdná — byly tu stoličky, stoly, sochy, velké kamenné nádoby — ale jejich povrch byl tvrdý a dobře vyleštěný a tak čistý, že se ostýchala se jich dotknout. Špína na jejich rukou byla ale nesnesitelná. Musela šije očistit.

"Otče!" vykřikla. "Pojď mi umýt ruce!" Určitě ji slyšel. Určitě byl někde poblíž a čekal, jak zkouška dopadne. Musel ji slyšet — ale nepřišel.

Jediná látka v místnosti byl župan, který měla na sobě. Mohla se utírat do něho; ale pak bude mít na sobě tu břečku — a ta se může dostat na jinou část jejího těla. Řešením by ovšem bylo svléknout ho — ale jak by to měla udělat, aby se přitom svýma špinavýma rukama někde nedotkla sebe samé?

Zkusila to. Nejprve pečlivě otřela co nejvíc té kolomazi o hladké paže jedné sochy. Promiň, řekla soše pro případ, že by patřila některému božstvu. Potom přijdu a očistím tě; očistím tě vlastním županem.

Pak sáhla dozadu přes ramena, nabrala látku na zádech a zataáhla, aby si župan přetáhla přes hlavu. Mastné prsty se jí na hedvábí smekaly; na holých zádech ucítila sliz, který pronikl tkaninou. Otru šije potom, pomyslela si.

Konečně uchopila látku dostatečně pevně, aby mohla župan stáhnout. Sklouzl jí přes hlavu, ale ještě než byl úplně dole, bylo jí jasné, že je na tom ještě hůř než předtím. Břečka jí ulpěla v dlouhých vlasech a vlasy jí spadly do tváře, takže nyní cítila špinu nejen na rukou, ale i na zádech, ve vlasech a na obličeji.

Stále se snažila. Stáhla župan úplně a pak si o jedno malé místo na tkanině pečlivě otřela ruce. Potom si dalším cípem otřela tvář. Ale nepomohlo to. Něco té břečky na ní ulpívalo dál, ať dělala, co dělala. Cítila na tváři, jako by hedvábí masnotu pouze roztíralo kolem, místo aby ji odstranilo. Nikdy v životě ještě nebyla tak beznadějně špinavá. Bylo to nesnesitelné, ale nedokázala se toho zbavit.

"Otče! Odved' mě odsud! Já nechci, aby ke mně božstva mluvila!" Nepřišel. Dala se do pláče.

Ani pláč jí nepomohl. Čím více plakala, tím nečistější se cítila. Zoufalá potřeba být čistá přemohla i její pláč. Se slzami stékajícími po tváři tedy začala zoufale hledat nějaký způsob, jak se zbavit té hmoty na rukou. Znovu zkoušela hedvábí županu, za chvíli si začala otírat ruce o stěny místnosti, posunovala se podél nich a zanechávala na nich mastné šmouhy. Třela dlaně o zeď tak zběsile, že vznikalo teplo a masnota se rozpouštěla. Dělala to znovu a znovu, až měla ruce červené, až si o okem neviditelné drsnosti na dřevěných stěnách odřela a strhla strupy na dlaních.

Když měla prsty a dlaně rozdrásané tak, že na nich už necítila sliz, otřela si jimi tvář a škrábala si ji nehty, aby odtamtud sedřela masnotu. Zašpiněné ruce si pak znovu otírala o stěny.

Nakonec padla vyčerpaná na podlahu a vzlykala jak bolestí z rozdrásaných rukou, tak bezmocností, že se nemůže očistit. Zavřela oči. Slzy se jí řinuly po tvářích. Otřela si oči a tváře — ucítila, jak slizkou má od slz pleť, jak je špinavá. Uvědomila si, co to jistě znamená: božstva ji posoudila a shledala nečistou. Nebyla hodná žít. Když se nedokáže očistit, musí odejít ze světa. To je uspokojí. To ji zbaví agónie. Musela jenom najít způsob, jak zemřít. Přestat dýchat. Otec bude litovat, že nepřišel, když ho volala, ale za to ona nemůže. Byla teď v moci božstev, a taji shledala nehodnou zůstat mezi živými. Ostatně, jaké má právo dýchat, když brána matčiných úst přestala propouštět vzduch už před tolika lety? Nej dřív si myslela, že si nacpe do úst župan, aby si znemožnila dýchání, nebo že si jej omotá kolem krku a uškrtí se — ale župan byl příliš špinavý, než aby se jej dotkla, příliš pokrytý tou břečkou. Musela vymyslet něco jiného.

Čching—čao přistoupila ke stěně a zkusmo na ni zatlačila. Pevné dřevo. Zaklonila se a uhodila hlavou do dřeva. Jak

udeřila, projela jí hlavou bolest; omráčeně dosedla na podlahu. Hlava ji bolela. Místnost se zvolna točila kolem ní. Na okamžik zapomněla na masť na svých nikách.

Ale úleva netrvala dlouho. Na stěně spatřila poněkud matnější skvrnu tam, kde její hlava narazila na vyleštěný povrch. V jejím vnitru promluvila božstva a trvala na tom, že Čching—čao je stejně nečistá, jako byla předtím. Malá bolest nemohla vyvážit její nehodnost.

Opět udeřila hlavou o zeď. Tentokrát však ucítila bolest, jakou ještě nikdy nepoznala. A pak udeřila znovu a znovu — a tu poznala, že se tělo proti její vůli brání nárazu a odmítá samo sobě působit tolik bolesti. To jí pomohlo pochopit, proč ji božstva shledala tak nehodnou — byla příliš slabá, než aby donutila své tělo k poslušnosti. Nu, ještě nebyla bezmocná. Mohla své tělo obelstít, aby se podřídl.

Vybrala si tu nejvyšší ze všech soch, která se tyčila do téměř třímetrové výše. Byla to bronzová podoba rozkročeného muže, který nad hlavou třímá meč. Bylo na ní dost úhlů, záhybů a výčnělků, aby se mohla vyšplhat nahoru. Ruce se jí smekaly, avšak ona vytrvala, až posléze balancovala na ramenem sochy a jednou rukou se držela její čapky a druhou meče.

Když se dotkla meče, na okamžik ji napadlo, aby se pokusila proříznout si o něj hrdlo

— to by její dech zastavilo, že? Avšak čepel byla jen napodobenina. Nebyla ostrá a Čching—čao k ní nemohla přitlačit krk kolmo. A tak se vrátila k původnímu plánu.

Několikrát se zhluboka nadechla, pak založila ruce za zády a překotila se dopředu. Dopadne na hlavu; to její nečistotu ukončí.

Když se jí však podlaha vyřítla vstříc, ztratila sebeovládání. Vyjekla; cítila, jak se jí za zády ruce vytrhují jedna ze sevření druhé a švihají sebou dopředu, aby zbrzdily její pád. Pozdě, napadlo ji s chmurným uspokojením, a pak udeřila hlavou o podlahu a všechno zčernalo.

Čching—čao se probudila s tupou bolestí v rameni a ostrou bolestí hlavy, kdykoliv se jen pohnula — ale byla naživu.

Když dokázala otevřít oči, spatřila. Více místnost je temnější. Byla snad venku noc? Jak dlouho spala? Kvůli bolesti nemohla pohnout levým ramenem; na lokti zahlédla ošklivou červenou podlitinu a napadlo ji, že si musela při pádu zlomit ruku.

Zjistila také, že ruce má dosud poskvrněné masť a cítila její nesnesitelnou nečistotu; rozsudek božstev v její neprospěch. Vůbec se neměla pokoušet se zabít. Božstva jí nedovolí jen tak uniknout jejich rozsudku.

Co mám dělat? zaprosila. Jak se mám před vámi očistit, ó bohové? Li Čching—čao, moje jmenovkyně, naznač mi, jak mám dosáhnout toho, abych byla hodná laskavého soudu božstev?

Okamžitě jí vytanula na mysli píseň Li Čching—čao s názvem 'Odloučení'. Byla to jedna z prvních, které jí otec naučil nazpaměť, když jí byly sotva tři roky, jen krátce předtím, než jí on i matka řekli, že matka umírá. I nyní byla vhodná; nebyla snad odloučena od boží vůle a od božstev? Nepotřebovala snad usmířit se s nimi, aby ji mohla přijmout jako jednu z opravdu Oslovených?

Někdo posílá

nápěv lásky

po řadách letících hus

ajak měsíc naplňuje

mou západní komnatu

jak okvětní lístky tančí

v proudu potoka

znovu myslím na tebe

na nás dva

žijící ve smutném

odloučení

rána, která se nedá vyléčit

když se však můj zrak sklání

mé srdce stoupá vzhůru

Měsíc naplňující západní komnatu jí napověděl, že tato báseň vyslovuje touhu po bohu, ne po obyčejném milenci — zmínky o západu vždy znamenaly, že jde o nárazky na božstva. Li Čching—čao odpověděla na modlitbu malé Chan Čching—čao a seslala jí tuto báseň, aby jí poradila, jak má vyléčit ránu, která se nedá vyléčit — nečistotu jejího těla. Co znamená ten nápěv lásky? přemýšlela Čching—čao. Řady letících hus — ale v téhle místnosti nebyly žádné husy. Okvětní lístky tančící v proudu potoka — ale tady nebyly žádné okvětní lístky ani žádný potok.

"Když se však můj zrak sklání, mé srdce stoupá vzhůru." To byl klíč, to byla odpověď, napadlo ji. Pomalu a opatrně se Čching—čao převálila na břicho. Když se však pokusila přenést váhu na levou ruku, loket se jí zkroutil a silná bolest ji opět div neomráčila. Konečně klečela se svěšenou hlavou a opírala se o pravou ruku. Upřeně hleděla dolů. Báseň slibovala, že to způsobí, že její srdce bude stoupat vzhůru.

Necítila se o nic lépe — stále nečistá, stále plná bolesti. Pohled dolů jen neukázal nic než vyleštěná prkna podlahy, jejichž léta tvořila zvlněné čáry, táhnoucí se od jejích kolen až k okraji místnosti.

Čáry. Linie let dřeva, linie řady letících hus. A nepřipomínala léta dřeva proudící potok? Jako táhnoucí husy musí tyto čáry následovat; jako okvětní lístek musí tančit nad těmito proudícími potoky. To byl význam toho slibu: když se její zrak skloní, její srdce bude stoupat vzhůru.

Vybrala si jednu čáru, tmavou linii, která vypadala jako řeka vlnící se světlejším lesem okolo, a ihned věděla, že právě to je ten potok, který má sledovat. Nesměla se jí dotknout prstem — nečistým, nehodným prstem. Musela ji sledovat zlehka, tak, jako se husy dotýkají vzduchu, tak, jako se okvětní lístky dotýkají potoka. Tu čáru směly sledovat jenom

její oči.

Začala pečlivě sledovat průběh čáry až ke stěně. Několikrát se pohnula tak rychle, že čáru ztratila a zapoměla, která to vlastně byla; avšak brzy ji opět našla, nebo si to aspoň myslela, a sledovala ji až na konec. Bylo to dost dobré? Jsou božstva spokojená?

Skoro, ale ne docela — nemohla si být jistá, zda se vrátila ke správné čáře vždycky, když jí zrak sklouzl. Okvětní lístky nepřeskakují z jednoho potoka do druhého. Musela sledovat tu správnou čáru po celé její délce. Tentokrát začala u stěny a sklonila se velice nízkou, aby její oči nerušil ani pohyb její pravé ruky. Centimetr po centimetru se propracovávala na své cestě kupředu a nedovolila si ani mrknout, třebaže ji pálily oči. Věděla, že kdyby ztratila čáru, kterou sleduje, musela by se vrátit a začít nanovo. Musela svůj úkol vykonat dokonale, jinak ztratí veškerou svou moc očistit ji.

Trvalo to celou věčnost. Mrkla, ale ne náhodně. Když ji oči příliš pálily, sklonila se, až měla levé oko těsně nad čarou. Pak na chvíli zavřela druhé oko. Její pravé oko si odpočinulo; otevřela je, přesunula nad čáru toto oko a zavřela levé. Takto se dostala až do poloviny místnosti, kde prkno končilo a navazovalo najiné.

Nevěděla jistě, jestli to bylo dost dobré, zda stačí, že došla na konec prkna, nebo zda si má najít další čáru, kterou by sledovala. Napřímila se, jako by chtěla vstát; zkoušela tím, jsou — li božstva spokojena. Napůl se postavila a necítila nic; vstala — a stále ji bylo dobře.

Ach! Jsou spokojená, potěšila je. Tu břechku na pokožce už nevnímala o nic hůř než olejček. Už necítila potřeba mýt se, alespoň v tomto okamžiku, neboť objevila jiný způsob, kterým ji božstva povedtí. Zvolna se položila na podlahu, usmívala se a zároveň tiše plakala radostí. Li Čching—čao, moje jmenovkyně, děkuji ti, že jsi mi ukázala cestu. Teď jsem se spojila s božstvy a odloučení skončilo. Matko, zase jsem se k tobě připojila, čistá a hodná toho. Bílý tygř Západy, jsem nyní dost čistá na to, abych se dotkla tvé srsti a nezanechala na ní ani stopu po nečistotě.

Pak se jí dotkly nějaké ruce — otcovy ruce, které ji zdvihaly. Na tvář a na nahé tělo jí dopadly kapky vody — otcovy slzy.

"Jsi naživu," říkal. "Moje božstvy oslovená, moje nejmilejší, moje dcero, můj živote. Nádherně jasná, ty ses rozzářila."

Později se dozvěděla, že otce museli spoutat a dát mu roubík a že když vyšplhala na sochu a snažila se přitisknout hrdlo k meči, hodil sebou tak silně, že s ním spadlo sedátko a on udeřil hlavou o zem. Vykládalo se to jako velké milosrdenství pro něho, neboť to znamenalo, že neviděl její strašlivý pád ze sochy. Plakal celý čas, kdy ležela v bezvědomí. A pak, když se vyškrábala na kolena a začala sledovat linie let dřeva na podlaze, byl první, kdo rozeznal, co to znamená. "Pohleďte," zašeptal. "Božstva jí dala úkol. Božstva k ní promlouvají."

Ostatním trvalo déle, než to rozeznali, protože ještě nikoho neviděli sledovat léta dřeva.

Nenacházelo se to v Seznamu hlasů božstev: Čekání u dveří. Počítání po násobcích pěti, Počítání předmětů. Přiznávání se k nespáchaným vraždám, Olamování nehtů, Škrábání se, Vyškubávání si vlasů, Kousání do kamene, Vyvalování očí — to vše bylo známo jako pokání, která božstva vyžadovala, rituály poslušnosti, které očisťovaly duši Oslovených, aby jim božstva mohla naplnit mysl moudrostí. Nikdo však dosud neviděl Sledování let dřeva. Avšak otec viděl, co dělala, rituál pojmenoval a přiřadil jej k Seznamu hlasů. Navždy už tam bude stát její jméno, jméno Chan Čching—čao, jako jméno prvního, komu božstva nařídila vykonávat tento rituál. To z ní dělalo někoho velmi zvláštního.

Zrovna tak výjimečná byla i její vynalézavost v pokusech najít způsob, jakým si očistit ruce, a později způsob, jak se zabít. Ovšem mnozí se pokoušeli otřít si ruce o stěny a otřít si je o šaty se pokoušela většina ze zkoušených. Avšak tření rukou, aby vzniklo teplo, to se považovalo za vzácné a chytré. A zatímco tlouci hlavou o stěnu bylo obvyklé, vylézt na sochu a dopadnout na hlavu, to někoho napadalo velice zřídka. A nikdo, kdo to udělal předtím, neměl dost síly udržet ruce za zády tak dlouho. V chrámu to vyvolalo vzrušení a věc se brzy rozkřikla do všech chrámů světa Cesty.

Pro Chan Fej—cua byla ovšem velická čest, že jeho dcera byla tak silně posedlá božstvy. A pověst o tom, jak takřka zešílel, když se snažila se zabít, se rozkřikla právě tak rychle a dotkla se mnoha srdcí. "Je možná největší z těch, k nimž promlouvají božstva," říkali o něm, "ale svou dceru miluje víc než život." To způsobilo, že ho měli rádi stejně, jako ho předtím uctívali.

Tehdy si lidé začali šuškat i o možném prohlášení Chan Fej—cua za boha. "Je dost velký a mocný, aby mu i božstva naslouchala," říkali lidé, kteří mu stranili.

"Je tak láskyplný, že bude vždy milovat lidi na světě Cesty a snažit se pro nás konat dobro. Není snad takový, jaký by měl být bůh světa?" Bylo ovšem nemožné rozhodnout to již nyní — dokud nezemřel, člověk nemohl být prohlášen ani za boha vesnice, natož pak celého světa. Jak chcete posoudit, jakým bude bohem, dokud neznáte celý jeho život od začátku do konce?

Jak Čching—čao dorůstala, donášely se takové zvěsti k jejím uším často, a vědomí, že její otec docela dobře může být prohlášen za boha Cesty, se stalo jedním z májůk v jejím životě. Zároveň si navždy zapamatovala, že to byly jeho ruce, které nesly její podlitinami pokryté a zbité tělo na lůžko, že to byly jeho oči, ze kterých kanuly horké slzy na její chladnou pokožku, že to byl jeho hlas, který šeptal v krásných vášnivých tónech starého jazyka:

"Moje nejdražší, moje Nádherně jasná, nikdy v mém životě nezhasni. Ať se stane cokoli, neublížuj si, nebo bych jistě zemřel."

Kapitola Čtvrtá

Jane

<Tolik tvého lidu se stalo křesťany. Věří v toho boha, kterého lidští tvorové přivezli s sebou.>

<Ty nevěříš v Boha?>

<Ta otázka nás nikdy nenapadla. My si provždy pamatujeme počátek svého vzniku.>

<Vy jste se vyvinuly. My jsme byli stvořeni.>

<Virem>

<Virem, který Bůh stvořil, aby jeho prostřednictvím stvořil nás>

<Ty jsi tedy také věřící.>

<Mám pro tu víru pochopení.>

<Ne — ty po víře toužíš.>

<Toužím po ní dost nato, abych jednal, jako kdybych věřil. Možná právě to je víra.>

<Nebo záměrné šílenství.>

Valentina a Jakt nakonec nebyli sami, kdo se přesunul na Mirovu loď. Bez pozvání s nimi přišla i Plikt a obsadila ubohou kóji, v níž nebylo místo ani na to, aby se úplně natáhla. Byla mezi ostatními na téhle cestě výjimkou — nepatřila ani k rodině, ani k posádce, nýbrž byla jejich přítelkyní. Byla Enderovou žačkou v době, kdy pobýval na Trondheimu jako Mluvčí za mrtvé. Prakticky nezávisle si odvodila, že Andrew Wiggin je Mluvčí za mrtvé a že je také ten Ender Wiggin.

Valentina nedokázala nikdy opravdu pochopit, proč by se tato bystrá mladá žena tak upínala na Endera Wiggina. Občas si myslila: Takhle asi začínají některá náboženství. Zakladatel neshání učedníky; ti za ním sami přicházejí a vnucují se mu.

Plikt každopádně zůstala s Valentinou a její rodinou celé ty roky od Enderova odchodu z Trondheimu, zastávala u dětí práci vychovatelky, pomáhala Valentíně s výzkumy a stále čekala na den, kdy se rodina vypraví za Enderem — na den, o kterém Plikt věděla, že přijde.

Po zbývající část cesty k Lusitanii tedy Mirova loď nesla čtyři pasažéry: Valentinu, Mi-ru, Jakta a Plikt. Nebo si to Valentina aspoň myslela. Až třetího dne po setkání zjistila, že celou tu dobu s nimi byl ještě pátý pasažér.

Toho dne se všichni čtyři jako vždy shromáždili na můstku. Nikam jinam sejít nedalo. Tohle byla nákladní loď — kromě můstku a spacích oddílů tu byla jenom malá kuchyňka a toaleta. Zbytek lodi byl projektován na převážení nákladů, ne lidí — alespoň ne v dostatečně rozumném pohodlí.

Valentině však ztráta soukromí nevadila. Svou tvorbu podvrtných esejů nyní zanedbávala. Cítila, že důležitější je poznat Mira — a skrze něho Lusitanii, tamější lidi, pequeniny, a zejména pak Mirovu rodinu — neboť Ender se oženil s Mírovou matkou Novinhou. Informací tohoto druhu Valentina nasbírala mnoho — nemohla by samozřejmě být historickou a biograikou, kdyby se byla nenaučila široce extrapolovat z nevelkých útržků faktů.

Největším objevem pro ni se ukázal být Miro sám. Byl zahořklý, zlostný, frustrovaný a plný odporu ke svému zmračenému tělu, ale to všechno bylo pochopitelné — to neštěstí se mu přihodilo teprve před několika měsíci a on se stále pokoušel znovu najít sám sebe. Valentina si o jeho budoucnost nedělala starosti — nahlédla, že má silnou vůli, že je typem muže, který se tak snadno nerozsype. Přizpůsobí se a bude se mu dařit.

Nejvíce ji zajímalo jeho myšlení. Bylo to, jako by omezení jeho těla uvolnilo jeho mysl. Zpočátku po svém neštěstí byl téměř úplně ochrnutý. Neměl co na práci, jenom ležet na místě a přemýšlet. Spoustu toho času samozřejmě strávil dumáním o svých ztrátách a chybách, o budoucnosti, kterou nemůže mít. Avšak mnoho hodin přemýšlel i o věcech, na které zaneprázdnění lidé nepomyslí skoro vůbec. A právě to se z něho Valentina teď snažila vytáhnout.

"Většina lidí o takových věcech nepřemýšlí, a když, tak ne vážně, ale ty ano," řekla Valentina.

"To, že o tom přemýšlím, ještě neznamená, že o tom něco vím," odpověděl Miro. Valentina už si na jeho hlas docela zvykla, třebaže chvílemi jeho řeč byla zoufale pomalá. Nedávat najevo nepozornost chvílemi znamenalo nesmírné vypětí vůle.

"Podstata vesmíru," nadhodil Jakt. v

"Zdroje života," řekla Valentina. "Říkal jsi, že jsi přemýšlel o tom, co to znamená být živý, a mě by zajímalo, co si o tom myslíš."

„Jak funguje vesmír a proč v něm všichni jsme," zasmál se Miro. "Pěkně bláznivé náměty."

"Kdysi jsem v rybářském člunu na dva týdny uvázl v ledových krách, za blizzardu a bez čehokoliv k zahrátí," řekl Jakt.

"Pochybuji, že bys mohl přijít s něčím, co by pro mě znělo bláznivě."

Valentina se usmála. Jakt nebyl vzdělaný člověk a jeho filosofie se obvykle omezovala na to, jak udržet posádku pohromadě a jak nalovit hodně ryb. Věděl však, že Valentina chce dostat Mira z ulity, a tak jí pomáhal udržovat mladíka v dobré náladě a přesvědčit ho, že ho budou brát vážně.

A bylo důležité, aby to dělal právě Jakt, protože Valentina i Jakt si všimli, jak se na něj Miro dívá. Třebaže byl Jakt starý, jeho paže, nohy a záda stále patřily rybáři a každý pohyb odhaloval pružnost jeho těla. Miro to jednou dokonce nepřímo obdivně komentoval: "Máte tělo jako dvacetiletý." Valentina slyšela i nevyslovený hořký závěr, který přitom musel Miro mít na mysli: Zatímco já, který jsem mladý, mám tělo artritického devadesátníka. Jakt tedy pro Mira něco znamenal — představoval budoucnost, jakou Miro nikdy mít nebude. Mísil se tu obdiv i rozmrzelost; pro Mira by bylo těžké před Jaktem mluvit otevřeně, kdyby se Jakt nesnažil dávat Mirovi najevo výhradně svůj respekt a zájem.

Plikt seděla mlčky na svém sedadle, stranou a prakticky neviditelná.

"Dobrá," řekl Miro. "Spekulace o podstatě reality a duše."

"Teologie nebo metafyzika?" otázala se Valentina.

"Většinou metafyzika," odpověděl Miro. "A fyzika. Ani jedno z toho není moje specializace. A tohle není ten druh vyprávění, o kterých jste řekla, že je ode mne potřebujete."

"Nevím vždycky přesně, co budu potřebovat."

"Dobrá," odpověděl Miro. Nabral párkrát dech, jako by se rozhodoval, čím má začít.

"Víte něco o filotickém splétání?"

"Vím o tom tolik, co každý," řekla Valentina. "A vím, že to během posledních pětadvaceti století nevedlo nikam, protože

se s tím vlastně nedá experimentovat." Byl to starý objev z dob, kdy věda stíhala techniku. Dospívající studenti fyziky se dosud biflovali několik moudrých vět: "Piloty jsou základní stavební kameny veškeré hmoty a energie. Nemají ani hmotnost, ani setrvačnost. Filoty jsou charakterizovány pouze polohou, dobou života a vazbou." A každý věděl, že právě filotické vazby — splétání filotických paprsků — umožňují činnost ansiblerů a dovolují tím bezprostřední komunikaci mezi různými světy a mezihvězdními loděmi, vzdálenými od sebe mnoho světelných let. Jenže nikdo nevěděl, proč to funguje, a protože s filoty se nedalo "manipulovat", bylo skoro nemožné provádět s nimi experimenty. Bylo možné je pouze pozorovat, a to jedině díky jejich vazbám.

"Filotika," zamyslel se Jakt. "Ansibler?"

"Vedlejší produkt," řekl Miro.

"A co to má společného s duší?" zeptala se Valentina.

Miro se chystal odpovědět, ale tu se mu na tváři usadil rozmrzelý výraz, zřejmě při pomýšlení nato, jak se pokouší pronášet rozsáhlý proslov se svým neochotným, vzdorujícím hrdlem. Čelisti i rty se mu lehce pohybovaly. Pak nahlas řekl:

"Já nemůžu."

"My tě budeme poslouchat," ujistila ho Valentina. Chápala jeho váhání, když měl se svým řečovým omezením dlouze přednášet, věděla však také, že to stejně musí udělat.

"Ne," odmítl Miro.

Valentina se ho chystala dál přemlouvat, avšak zarazila se, když viděla, že jeho rty se stále pohybují, ačkoliv z nich nevycházel žádný zvuk. Reptal snad? Proklínal je?

Ne — věděla, že je to něco jiného.

Chvilíčku trvalo, než si uvědomila, proč si tím je tak jistá. Bylo to proto, že svého času viděla Endera dělat přesně totéž, pohybovat rty a čelisti, když předával nehlavné příkazy počítačovému terminálu zabudovanému do drahokamu, který nosil v uchu. Ovšem: Miro měl totéž napojení na počítač jako Ender, takže se s ním bude moci dorozumívat stejným způsobem.

Za okamžik vyšlo najevo, jaký příkaz dal Miro svému drahokamu. Ten musel být napojený na palubní počítač, protože ihned nato jedna z obrazovek blikla a objevila se na ní Mi-rova tvář. Nebylo v ní však nic z mrzutosti, která hyzdila jeho vzhled ve skutečnosti. Valentina pochopila: byla to Mirova dřívější podoba. A když počítačem vytvořený obraz promluvil, zvuk, který vycházel z reproduktorů, byl zřejmě Mirov hlas, jaký kdysi mival. Čistý. Silný. Srozumitelný. Rychlý.

"Víte, že když se filoty slučují, aby vytvořily trvalou strukturu — mezon, neutron, atom, molekulu, organismus, planetu — splétají se."

"Co to je?" podivil se Jakt. Ještě si neuvědomil, proč mluvení obstarává počítač.

Mirov počítačový obraz na obrazovce znehybněl a zmlkl. Miro odpověděl sám.

"Trochu jsem si s tím hrál," řekl. "Předhánám před ním věci, on si je pamatuje a pak mluví za mne."

Valentina se pokusila představit si Mirovo experimentování, dokud program věrně nezachytil jeho podobu a hlas. Musí to být zábavné, stvořit sám sebe, jaký by měl člověk být. A také mučivé, když Miro viděl, jaký by mohl být, a věděl, že ve skutečnosti takový nikdy nebude.

"To je skvělý nápad," řekla nahlas. "Něco jako protéza osobnosti."

Miro se zasmál — vydal ze sebe jediné osamocené "Ha!"

"Pokračuj," vybídla ho Valentina. "Ať už za sebe mluvíš sám, nebo za tebe mluví počítač, my posloucháme."

Počítačový obraz znovu ožil a promluvil Mirovým imaginárním silným hlasem. "Filoty jsou nejmenší stavební jednotky hmoty i energie. Nemají ani hmotnost, ani rozměr. Každý filot se spojuje se zbytkem vesmíru prostřednictvím jediné paprsku, jednorozměrné linie, která jej váže k ostatním filotům v jejich nejmenší bezprostředně společné struktuře — me-zonu. Všechna tato vlákna od filotů se v této struktuře splétají do jediné filotické 'nitě', která spojuje mezon s nejbližší vyšší strukturou — například neutronem. Níť v neutronu se splétají v provázek, který ho spojuje s ostatními částicemi v atomu, a všechny provázky atomů se splétají v lano molekuly. Nemá to nic společného s jadernými silami nebo s gravitací, ba ani s chemickými vazbami. Filotické vazby nedělají nic. Prostě jenom existují."

"Ale jednotlivé paprsky si udržují individualitu i ve svazcích," podotkla Valentina.

"Ano. každý paprsek se táhne do nekonečna," odpověděla obrazovka.

Překvapilo ji — a Jakta také, podle toho, jak se mu rozšířily oči — že počítač je schopen ihned reagovat nato, co Valentina řekla. To nebyla jenom předem připravená přednáška. Každopádně to musel být složitý program, když dokázal tak dobře simulovat Mirovu tvář a hlas; ale teď odpovídal, jako by simuloval Mirovu osobnost...

Nebo dal Miro programu nějaký signál? Reprodukoval snad program jeho nehlavnou odpověď? Valentina nevěděla — sledovala obrazovku. Už se na ni nebude dívat — bude pozorovat samotného Miro.

"Nevíme, zda je paprsek nekonečný," pravila nahlas. "Víme jenom, že jsme dosud nezjistili, kde končí."

"Dohromady se splétají svazky z celé planety a filotický svazek každé planety směřuje k její hvězdě a od každé hvězdy k centru galaxie..."

"A kam jde galaktický svazek?" vpadl do výkladu Jakt. To byla stará otázka — pokládali ji školáci v prvních hodinách filotiky na střední škole. Stará jako ta spekulace o tom, že galaxie jsou možná ve skutečnosti neutrony a mezony uvnitř mnohem většího vesmíru, nebo jako ta stará otázka: Jestliže vesmír není nekonečný, co je za jeho okrajem?

"Ano, ano," řekl Miro. Tentokrát však vlastními ústy. "Ale to není to, kam mířím. Chci mluvit o životě."

Počítačový hlas — hlas bystrého mladého muže — se ujal slova: "Filotické svazky hmot jako je kameni nebo písek, spojují každou molekulu přímo se středem planety. Avšak když je molekula zabudována do živého organismu, průběh jejího paprsku se mění. Namísto vazby přímo k planetě se splétá uvnitř jednotlivé buňky a výsledné paprsky buněk se

splétají navzájem, až posléze každý organismus vysílá jediné vlákno filotického spojení, které se splétá s ústředním filotickým lanem planety."

"Což naznačuje, že individuální životy mají nějaký význam i na úrovni fyziky," poznamenala Valentina. Kdysi o tom napsala esej, v němž se pokoušela rozptýlit něco z mysti-cismu, který kolem filotiky narostl, a zároveň navrhla plán formování společnosti. "Ale nemá to žádný praktický efekt, Miro. S tím se nedá nic dělat. Filotické splétání živých organismů takové prostě je. Každý filotje s něčím svázán a skrze to s něčím dalším a skrze to další zase s něčím jiným — živé buňky a organismy jsou jednoduše dvě z úrovní, na nichž se mohou vazby utvořit."

"Ano," přitakal Miro. "Živé věci se aktivně splétají."

Valentina pokrčila rameny a přikývla. Tohle se nejspíš nedalo dokázat, ale pokud si to Miro ve svých úvahách stanovil jako premisu, byla to jeho věc.

Počítačový Miro opět navázal:

"To, o čem jsem přemýšlel, se týkalo doby existence vazby. Když je spletená struktura přerušena — třeba když se rozpadne molekula — stará filotická vazba ještě chvíli přetrvává. Úlomky, které už nejsou vázány fyzikálně, zůstávají ještě nějaký čas vázány filoticky. A čím menší je částice, tím déle tato vazba po rozbití původní struktury trvá a tím pomaleji úlomky tvoří nová filotická spojení."

Jakt se zamračil.

"Myslel jsem, že čím jsou věci menší, tím rychleji se s nimi něco děje."

"Je to antiintuitivní," pravila Valentina.

"Po jaderném štěpení trvá filotickým paprskům hodiny, než se přeorganizují," pokračoval počítačový Miro. "Rozbijte částici menší než atom a filotická vazba bude trvat ještě déle."

"Na tomhle principu pracují ansiblery," dodal Miro.

Valentina na něj ostře pohlédla. Proč někdy mluví vlastním hlasem a někdy přes počítač? Ovládá ten program, nebo ne?

"Princip ansiblerů spočívá v tom, že když uvězníte mezon v silném magnetickém poli," promluvil opět počítačový Miro, "rozštěpíte jej a obě části vzdálíte od sebe, jak daleko chcete, stále je bude spojovat filotická vazba. A to spojení je trvalé. Jestliže jeden úlomek rotuje nebo kmitá, přenáší se tento pohyb po paprsku mezi úlomky a je přesně v tomtéž okamžiku pozorovatelný i na druhém konci. Přenesení toho pohybu přes celou délku paprsku si nevyžádá žádnou časovou prodlevu, ani když jsou oba úlomky na místech vzdálených od sebe celé světelné roky. Nikdo neví, proč to tak funguje, ale jsme rádi, že tomu tak je. Bez ansiblerů by možnost rozumné komunikace mezi světy neexistovala."

"K čertu, vždyť mezi nimi beztak žádná rozumná komunikace není," zavrčel Jakt. "A nebýt ansiblerů, neměla by právě teď k Lusitanii žádná válečná flotila."

Valentina ho však neposlouchala. Sledovala Mira. Tentokrát viděla, že zlehka mlčky pohybuje rty a čelisti. Zcela zřetelně poté, co dokončil tu nehlasnou komunikaci, počítačový obraz znovu promluvil. Dával příkazy. Bylo od ní absurdní, že si myslela něco jiného — kdo jiný by počítač ovládal?

"V rychlosti změn je jistá hierarchie," pokračoval obraz. "Čím složitější struktura, tím rychlejší odpověď na změnu. Jako by platilo, že čím jsou částice menší, tím jsou také hloupější, a tedy jim déle trvalo uvědomit si, že už jsou součástí jiné struktury." "To je antro-pomorfizace," namítla Valentina.

"Možná," řekl Miro. "Ale třeba ne."

"Lidské bytosti jsou organismy," mluvil dál obraz. "Ale lidské filotické svazky mají daleko vyšší kvalitu než svazky kterékoliv jiné živé formy."

"Teď mluvíš o tom, co přišlo před tisíci lety z Gangy," poznamenala Valentina. "Nikomu se nepodařilo z oněch experimentů vydolovat rozumné výsledky. Ti výzkumníci — všichni Hindové, a někteří z nich zbožní — tvrdili, že dokázali, že lidské filotické svazky na rozdíl od svazků jiných organismů nesahají vždy přímo do jádra planety, kde by se splétaly se svazky ostatního života a hmoty. Tvrdili, že filotické svazky lidí se spíše splétaly se svazky jiných lidí — nejčastěji členů rodiny, ovšem často tato spojení vznikala mezi učiteli a žáky a často též mezi blízkými spolupracovníky — včetně výzkumníků samotných. Vyvodili z toho, že tento rozdíl mezi lidmi a ostatním rostlinným i živočišným životem dokazuje, že duše některých lidí byly doslova vyzdvíženy do jiné roviny, blízké dokonalosti. Věřili, že Dokonalí splynou navzájem v jedno stejným způsobem, jakým život splyval v jedno se světem. "Je to všechno utěšeně mystické, ale kromě ganžských Hindů to už nikdo nebere vážně!"

"Já ano," namítl Miro.

"Každému, co jeho jest," poznamenal Jakt.

"Nějako náboženství," upřesnil Miro. "Jako vědu."

Na to odpověděl Mirův obraz. "Filotické vazby mezi lidmi se mění nejrychleji a oni dokázali, že reagují nu lidskou vůli. Pokud vás k vaší rodině poutají silné city, vaše filotické paprsky se spojí a vy splynete v jedno, stejně jako jedno jsou různé atomy v molekule."

Byla to hezká myšlenka — takhle si to představovala, když o tom asi před dvěma tisíci let slyšela poprvé, bylo to v době, kdy Ender mluvil za zavražděného revolucionáře na Mindanau. Ona a Ender uvažovali, zda by ganžské zkoušky prokázaly, že jsou svázáni jako bratr a sestra. Zajímalo je, zda mezi nimi taková vazba byla už v dětství a zda přetrvávala, když Endera vzali do Válečné školy a oba od sebe byli na šest let odloučení. Enderovi i Valentíně se ta myšlenka nesmírně líbila, ale po tom jediném rozhovoru se k tomu tématu už nevrátili. Myšlenka filotických vazeb mezi lidmi zůstávala v její mysli v přihrádce krásných ideálů.

"Je milé představovat si, že metafora lidské jednoty může mít fyzikální analogii," řekla nahlas.

"Poslouchejte!" řekl Miro. Zjevně nechtěl, aby tu myšlenku odsunula stranou jenom jako "milou".

Znovu za něj promluvil obraz.

"Pokud mají gánžští Hindové pravdu, pak když se člověk rozhodne být svázán s jinou osobou, když se něčím zavazuje společnosti, není to jenom sociální jev. Je to právě tak fyzikální událost. Filot, nejmenší možná fyzikální částice — pokud něco, co nemá naprosto žádnou hmotnost nebo setrvačnost, můžeme nazvat 'fyzikálním' — reaguje na akt lidské vůle."

"Právě proto je pro ostatní tak těžké brát jejich experimenty vážně."

"Ganžské experimenty byly pečlivé a poctivé."

"Ale nikdo další nikdy nedošel ke stejným výsledkům."

"Nikdo další je nikdy nebral ani natolik vážně, aby tytéž experimenty vůbec provedl. Překvapuje vás to?"

"Ano," řekla Valentina. Ale pak si vzpomněla, jak tu myšlenku vědecký tisk zesměšňoval, zatímco se jí ihned zmocnily bláznivé sekty a zabudovaly ji do tuctů neortodoxních náboženství. Jakmile se stalo tohle, jak mohl vědec doufat, že mu na takový projekt někdo poskytne finance? Jak by mohl vědec snít o kariéře, kdyby si o něm ostatní začali myslet, že je hlasatelem metafyzického náboženství?

"Ne, vlastně nepřekvapuje."

Mirův obraz přikývl.

"Jestliže se filotický paprsek splétá v reakci na lidskou vůli, co nám brání předpokládat, že všechny filotické svazky jsou výsledkem vůle? Proč by každá částice, veškerá hmota a energie, každý pozorovatelný jev ve vesmíru nemohly být výsledkem vědomého chování individuí?"

"Tak tímhle jsme překonali i ganžský hinduismus," prohlásila Valentina. "Jak mám tohle brát vážně? To, co mi tu předkládáš, je animismus. Nejprimitivnější náboženství. Všechno je živé. Kamení, oceány a..."

"Ne," přerušil ji Miro. "Život je život."

"Život je život," přisvědčil počítačový program. "Život je, když jeden filot má sílu vůle svázat dohromady molekuly v jedné buňce a spojit jejich paprsky v jeden. Silnější filot může spojit mnoho buněk v organismus. Nejsilnější ze všech jsou inteligentní bytosti. Můžeme směřovat své filotické vazby, kam chceme. Filotický základ inteligentního života je dokonce zřetelnější než u ostatních známých vědomím obdařených druhů. Když pequenino zemře a přechází do třetího života, právě jeho filot se silnou vůlí zachovává jeho totožnost a působí jeho přechod ze savčího těla v živý strom."

"Reinkarnace," nadhodil Jakt. "Filot je duše."

"U vepřů k tomu každopádně dochází," řekl Miro.

"U Královny úlu také," dodal Mirův obraz. "Hlavní příčinou našeho objevu filotických vazeb bylo, že jsme viděli, jak spolu termítané komunikují nadsvětelnou rychlostí — a to nám ukázalo, že něco takového je možné. Jednotliví termítané jsou všichni součástí Královny úlu; jsou jako její ruce a nohy a ona je jejich myslí, tvoří jeden obrovský organismus s tisíci nebo milióny těl. A jediné spojení mezi nimi obstarává spletení jejich filotických pa- Takový obraz vesmíru Valentinu dosud nenapadl. Ovšem jako historická a biografka obvykle uvažovala v termínech lidských a společenských; fyziku sice nepřehlížela, avšak nebyla v ní nijak hluboce vzdělána. Fyzik by snad odhalil hned, co je na této představě světa absurdní. Jenže fyzik by byl asi natolik uzavřen do všeobecně sdílených představ své vědecké komunity, že by pro něho naopak bylo těžší přijmout myšlenku, která měnila význam všeho, co zná, i v případě, že by byla pravdivá.

A jí se ta myšlenka líbila dost na to, aby si přála, aby pravdivá byla. Mohli někteří z bilionů milenců, kteří jeden druhému šeptají; Jsme jedno, doopravdy jedno být? Nebylo by nádherné přemýšlet o miliardách rodin, které jsou spjaty dohromady tak, že cítí jako jedna duše, že tomu je i na nejzákladnější úrovni reality?

Jakt tou představou ovšem nebyl tak uchvácen.

"Myslel jsem, že jsme neměli mluvit o existenci Královny úlu," řekl. "Myslel jsem, že to je Enderovo tajemství."

"To je v pořádku," uklidňovala ho Valentina. "Každý v téhle místnosti o tom ví."

Jakt na ni vrhl netrpělivý pohled.

"Myslel jsem, že letíme na Lusitanii, abychom pomohli v boji proti Hvězdnému kongresu. Co má tohle všechno společného s reálným světem?"

"Možná nic," řekla Valentina. "A možná všechno."

Jakt na chvilku zabořil obličej do dlaní a pak k ní opět vzhledl s úsměvem, který úsměvem ve skutečnosti nebyl.

"Neslyšel jsem tě říci něco tak transcendentálního od té doby, co tvůj bratr opustil Trondheim."

Zasáhlo ji to, zejména proto, že věděla, že to tak bylo zamýšleno. I po těch letech Jakt stále žárlil na to, jak si byla s Enderem blízká? Stále ještě měl výhrady proti skutečnosti, že se starala o věci, které mu nic neřikaly?

"Když odešel," odsekla, já jsem zůstala. "Ve skutečnosti tím říkala: Obstála jsem v jediné zkoušce, na které záleželo. Proč bys o mně měl pochybovat teď?"

Jakt upadl do rozpaků. Jedna z jeho nejlepších vlastností byla ta, že když zjistil, že není v právu, ihned ucouvl.

"A když jsi odešla," řekl, "šel jsem s tebou." Což pochopila jako: Jsem s tebou, ve skutečnosti na Endera nežárlím a promiň, že jsem do tebe rýpal. Později, až budou sami, vyříkají si to znovu otevřeně; nebylo by dobré, kdyby měli dorazit na Lusitanii s podezíráním a žárlivostí ze strany kteréhokoliv z nich.

Miro si ovšem neuvědomil, že Jakt a Valentina už vyhlásili příměří. Byl si jen vědom napětí mezi nimi a myslel si, že on je toho příčinou.

"Promiňte," ozval se. "Nemyslel jsem..."

"To je v pořádku," uklidnil ho Jakt. "Byl jsem trochu mimo."

"Jenom o kousek," řekla Valentina a usmála se na něj. Jakt se usmál na ni.

Tohle Miro potřeboval vidět; viditelně se uvolnil.

"Pokračuj," vybídla ho Valentina.

"Tohle všechno tedy pokládejte za dané," prohlásil Mirův obraz.

Valentina si nemohla pomoci — rozesmála se nahlas; částečně proto, že tahle mystická ganžská záležitost s filotem—coby—duší jako premisa dalších úvah pro ni byla příliš velké sousto. Částečně pak proto, aby uvolnila napětí mezi sebou a Jaktem. "Promiň," omlouvala se. "Tohle je příliš rozsáhlé na něco, co je 'dané'. Jestli tohle byl úvod, nemohu se dočkat, až uslyším závěr."

Miro, který nyní pochopil její smích, se na ni usmál.

"Měl jsem na přemýšlení spoustu času," objasnil. "Opravdu to byla moje představa o tom, co je to život. Že všechno ve vesmíru je uvědomělé chování. Aleje tu ještě něco, co bychom vám chtěli říci. A asi bychom se vás také chtěli zeptat na váš názor." Obrátil se k Jaktovi. "A máto hodně společného se zastavením Lusitanské flotily."

Jakt se usmál a pokýval hlavou.

"Občas potřebuji, aby mi někdo natřásl kosti."

Valentina vyloudila svůj nejlíbeznější úsměv.

"Tak — a za čas budeš rád, když já si pár kostí zlámu."

Jakt se zase zasmál.

"Pokračuj, Miro," řekla Valentina.

Odpověděl Mirův obraz.

"Jestliže celá realita je uvědomělé chování filotů, pak zjevně většina filotů je chytrá nebo silná jen natolik, aby vystupovaly jako mezon nebo udržely pohromadě neutron. Jen velice málo z nich má takovou sílu vůle, aby žily — aby řídily organismus. A jen malý, nepatrný zlomek z nich je dost mocný, aby mohl řídit — ne, být organismem obdařeným vědomím. Avšak i ta nejsložitější a neinteligentnější bytost — například Královna úlu — je v jádru jenom filot, jako všechny ostatní. Svou totožnost a život nabývá díky zvláštní roli, kterou plní, aleje to filot."

"Moje já, moje vůle — je subatomická částice?" otázala se Valentina.

Jakt se usmál a pokýval hlavou.

"Legrační představa," řekl. "Já a moje bota jsme sourozenci."

Miro se chabě usmál. Mirův obraz však odpověděl:

"Pokud si definujeme, že atom vodíku a hvězda jsou sourozenci, pak skutečně existuje příbuzenství mezi vámi a filoty, které tvoří běžné předměty jako je vaše bota."

Valentina si všimla, že Miro bezprostředně před odpovědí svého obrazu nic nehlasně nesignalizoval. Jak software, vytvářející Mirův obraz, přišel na přírůbek s hvězdami a atomy vodíku, jestliže jej Miro na místě nevymyslel? Valentina nikdy neslyšela o počítačovém programu, který by byl schopen sám od sebe tak zasvěceně a přitom tak případně konverzovat.

"A třeba jsou ve vesmíru i jiná příbuzenství, o kterých dosud nic nevíte," mluvil Mirův obraz dál. "Třeba existuje druh života, s jakým jste se ještě nesetkali."

Valentina, pozorující Mira spatřila, že se tváří ustaraně. Pobouřeně. Jako by se mu nelíbilo, co jeho obraz právě dělá.

"O jakém druhu života to mluvíš?" vyzvídal Jakt.

"Ve vesmíru existuje naprosto běžný fyzikální jev, který je zcela nevysvětlený, a přesto jej každý považuje za samozřejmý a nikdo vážně nezkoumal, proč a jak tomu tak je. Jde o tohle: dosud žádný z ansiblerových spojů se ještě nikdy nepřerušil."

"Nesmysl," prohlásil Jakt. "Loni byl na Trondheimu jeden z ansiblerů půl roku mimo provoz — nestává se to sice často, ale přece."

Mirovy rty a čelist opět zůstaly nehybné; znovu bezprostředně odpověděl obraz. Miro nyní zcela zřetelně program neřídil. "Netvrdím, že se ansiblery nikdy neporouchají. Říkám, že spoje — filotické vazby mezi částmi rozbitého mezonu — se dosud nikdy nepřerušily. Může se porouchat zařízení, může se objevit chyba softwaru, ale dosud nikdy úlomek mezonu zabudovaný do ansiblerů nepřerušil původní spojení a neschválal svůj paprsek s místním mezonem, ba ani s blízkou planetou."

"Ten úlomek přece udržuje magnetické pole," řekl Jakt.

"Rozštěpené mezony v přírodě neexistují dost dlouho na to, abychom věděli, jak se chovají přirozeně," řekla Valentina.

"Tyhle standardní odpovědi já všechny znám," nesouhlasil obraz. "Všechny jsou nesmysl. Je to druh odpovědí, jaké rodiče dávají dětem, když neznají pravdu a nechce se jim namáhat se najít ji. Lidé se na ansiblery stále dívají jako na magii. Každému stačí, že ansiblery stále fungují; kdyby se někdo pokusil zjistit proč, kouzlo by mohlo pomínout a ansiblery by se zastavily."

"Nikdo to takhle necítí," odporovala Valentina.

"Všichni to tak cítí," oponoval jí obraz. "I kdyby to mělo být jednou za stovky let, tisíc let, tři tisíce let, alespoň jedna z těchto vazeb by se měla přerušit. Jeden z těchto mezonových úlomků by měl přeměňovat svůj filotický paprsek — ale dosud se to nestalo."

"Proč?" zeptal se Miro.

Valentina poprvé zaregistrovala, že Miro použil řečnickou otázku. Ale ne — hleděl na svůj počítačový obraz stejně jako všichni ostatní a ptal se ho.

"Myslela jsem, že ten program zprostředkovává tvoje úvahy," poznamenala Valentina.

"Dělal to," řekl Miro. "Ale teď už ne."

"Co když existuje bytost, která žije uvnitř filotických vazeb mezi ansiblery?" otázal se obraz.

"Jsi si jistá, že tohle chceš?" zeptal se Miro. Opět mluvil k podobě na obrazovce.

Obraz se změnil. Na obrazovce se objevila tvář mladé ženy, kterou Valentina neznala.

"Co když existuje bytost, která přebývá v síti filotických paprsků spojujících ansiblery všech světů a všech mezihvězdných lodí v lidmi obývaném vesmíru? Co když se skládá z těchto filotických vazeb? Co když se její myšlenky

odehrávají jako rotace a vibrace rozštěpených párů? Co když je její paměť uložena v počítačích všech světů a všech lodí?"

"Kdo jsi?" zeptala se Valentina přímo obrazu.

"Snad jsem ta, kdo drží naživu všechny ty filotické vazby od jednoho ansibleru k druhému. Snad jsem nový druh organismu, který nesvíjí paprsky dohromady a místo toho je udržuje v původních spojeních, která se tak nikdy nepřerušují. A je — li to pravda, pak jestliže se tyhle spoje někdy přerušují, jestliže ansiblery někdy přestanou fungovat, jestliže ansiblery někdy zmlknou — pak zemřu."

"Kdo jsi?" zeptala se Valentina znovu.

"Valentino, rád bych vám představil Jane," oznámil Miro. "Enderovu a moji přítelkyni."

"Jane."

Takže Jane nebylo jméno podzemní skupiny mezi úřednickým aparátem Hvězdného kongresu. Jane byl počítačový program, kus softwaru.

Ne. Pokud to, co právě naznačila, je pravda, pak je Jane víc než jen program. Je bytostí, která sídlí v síti filotických paprsků, která ukládá svou paměť v počítačích na každém světě. Pokud mluví pravdu, pak filotická síť — soustava mezi sebou se křížujících filotických paprsků, která spojovala navzájem ansiblery všech světů — byla její tělo, její podstata. A filotické spoje pracovaly bez jediného přerušování, protože ona tomu tak chtěla.

"A tak se nyní ptám velkého Démosthena," řekla Jane. "Jsem raman, nebo varelse? Jsem vůbec naživu? Potřebuji vaši odpověď, protože si myslím, že mohu zastavit Lusitan-skou flotilu. Ale než to udělám, musím vědět: je to věc, pro kterou stojí za to zemřít?"

Janina slova Mira hluboce zasáhla. Ona mohla zastavit flotilu — věděl to hned. Kongres poslal M. D. zařízení s několika řadovými loděmi, ale dosud nevydal rozkaz k jeho použití. Rozkaz nemohl být odeslán tak, aby se to nedověděla v první řadě Jane, a vzhledem k tomu, jak úplně pronikala celý ansiblerový komunikační systém, jej mohla zachytit dřív, než mohl být předán.

Problém spočíval v tom, že to nemohla udělat, aniž by Kongres neobjevil její existenci — nebo aspoň nezjistil, že něco není v pořádku. Když flotila nepotvrdí příjem, bude rozkaz prostě vyslán znovu a znovu a znovu. Čím déle bude Jane blokovat zprávy, tím jasnější Kongresu bude, že někdo má nepředstavitelný stupeň kontroly nad počítači ansibleru. Mohla by se tomu sice vyhnout tím, že vyšle podvržené potvrzení, ale pak by musela sledovat veškerou komunikaci mezi lodmi flotily a mezi flotilou a planetárními stanicemi, aby mohla neustále předstírat, že flotila o rozkazu k útoku ví. Přestože Jane měla nesmírné možnosti, tohle by jí brzy přerostlo přes hlavu — do různé míry mohla věnovat pozornost stovkám, ba tisícům věcí najednou, nicméně Mirovi netrvalo dlouho, než si uvědomil, že by nemohla nijak zvládnout všechna sledování a změny, které by si to vyžádalo, i kdyby nedělala nic jiného.

Tak či onak, tajemství vyjde najevo. A když Jane vysvětlila svůj plán, Miro věděl, že má pravdu — nejlepší, co mohla udělat, při čem bylo nejmenší nebezpečí odhalení její existence, bylo jednoduše přerušit veškerou ansiblerovou komunikaci mezi flotilou a planetárními stanicemi a mezi loděmi flotily navzájem. Když všechny lodě zůstanou izolované a posádky nebudou vědět, co se děje, nebudou mít jinou možnost než předčasně ukončit akci, nebo pokračovat dál podle původních rozkazů. Buď odletí pryč, nebo dorazí k Lusitanii bez oprávnění použít "Malého doktora".

Mezitím však Kongres zjistí, že se něco stalo. Bylo možné, že s obvyklou byrokratickou strnulostí Kongresu si nikdo ani nedokáže představit, co se mohlo stát. Nakonec však přece někdo pozná, že to, co se stalo, nelze vysvětlit přirozenou cestou nebo lidským zásahem. Někdo pozná, že Jane — nebo něco jí podobného — musí existovat a to přerušování ansiblerových spojení bude příčinou její zkázy. Jakmile se to dozvědí oni, Jane zcela jistě zemře.

"Třeba ne," naléhal Miro. "Třeba jejich akce dokážeš paralyzovat. Zasáhneš do meziplanetárních komunikací, takže nebudou moci vyslat rozkaz k jejich vypnutí."

Nikdo neodpověděl. Miro věděl proč: Jane nemůže zasahovat do ansiblerových komunikací navždy. Nakonec vlada každé planety dojde k vlastnímu závěru. Jane může žít ve stálé válce roky, desetiletí, celé generace — ale čím větší sílu použije, tím více ji bude lidstvo nenávidět a bát se jí. Nakonec bude stejně zabita.

"Tak tedy kniha," navrhl Miro. "Jako Královna úlu a Hegemon. Jako Humanův život. Mluví za mrtvé by ji mohl napsat. Přesvědčit je, aby to nedělali."

"Možná," připustila Valentina.

"Ona nesmí zemřít," prohlásil Miro.

"Vím, že ji o to nemůžeme požádat" řekla Valentina. "Ale pokud je to jediný způsob, jak zachránit Královnu úlu a pequeniny..."

Miro zuřil.

"Kv dokážete mluvit o její smrti? Co je Jane pro vás? Program, kus softwaru. Ale to ona není, ona je skutečná, stejně skutečná jako Královna úlu, stejně skutečná jako každý z vepříků..."

"A myslím, že pro tebe je ještě skutečnější" přikývla Valentina.

"Stejně skutečná," trval na svém Miro. "Zapomínáte, že znám vepříky jako své vlastní bratry..."

"Přesto jsi schopen uvažovat o možnosti, že jejich zničení může být morálně ospravedlnitelné."

"Nepřekrucujte moje slova."

"Já se je snažím rozplést," řekla Valentina. "Dokážeš uvažovat o tom, že je ztratíš, protože už jsou pro tebe ztraceni."

Naproti tomu ztratit Jane..."

"Znamená to snad, že když je moje přítelkyně, nesmím ji hájit? Mohou snad rozhodnutí o životě a smrti dělat jenom cizí lidé?"

Hádku přerušil hluboký a klidný Jaktův hlas.

"Uklidněte se oba. To rozhodnutí nenáleží vám. Rozhodnout se musí Jane. Má přece právo určit cenu vlastního života."

Nejsem sice filosof, ale tohle vím."

"To je pravda," přisvědčila Valentina.

Miro věděl, že Jakt má pravdu, že je na Jane, aby se rozhodla. Ale nedokázal to snést, protože věděl, jak se rozhodne. Ponechat volbu na Jane znamenalo totéž, jako požádat ji, aby to udělala. A nakonec na ní to rozhodnutí přece jen zůstalo. Ani seji nemusel ptát, co udělá. Čas pro ni ubíhal tak rychle, zvláště když cestovali těsně podsvětelnou rychlostí, že se už nejspíš rozhodla.

Bylo toho mnoho, s čím se musel vyrovnat. Ztratit nyní Jane bylo nesnesitelné; už pouhé pomyšlení na to ohrožovalo jeho duševní rovnováhu. Nechtěl však slabost dávat najevo před těmito lidmi. Jsou to hodní lidé, ale nechtěl, aby viděli, jak ztrácí sebekontrolu. A tak se Miro předklonil, našel rovnováhu a nejistě se zdvihl ze sedadla. Bylo to obtížné, protože na jeho vůli reagovalo pouze málo svalů, a jen přejít z můstku do své kabiny vyžadovalo veškeré jeho soustředění. Nikdo s ním nešel, ba ani na něj nepromluvil. Byl rád.

Když byl sám ve své kabině, položil se na palandu a zavolal na ni. Ale ne nahlas. Mluvil stále nehlasně, protože si na to při hovorech s ní už zvykl. I když už o ní ostatní lidé na této lodi věděli, nechtěl se zbavovat svých návyků, které ji až dosud utajovaly.

"Jane," oslovil ji mlčky.

"Ano," zazněl mu v uchu hlas. Představoval si, jako vždycky, že ten měkký hlas přichází od ženy, která je mimo jeho zorné pole, ale přitom blízko, nesmírně blízko. Zavřel oči, aby si ji mohl lépe představit. Její dech na své tváři. Její vlasy, které ho hladí v obličeji, když ona k němu měkce mluví a on jí mlčky odpovídá.

"Promluv si s Enderem, než se rozhodneš," poprosil ji.

"Už se stalo. Právě teď, zatímco jsi o tom přemýšlel."

"Co říkal?"

"Ať nedělám nic. Ať se nerozhoduji, dokud rozkaz nebude skutečně vyslán."

"To je správné. Třeba to neudělají."

"Třeba. Třeba se k moci dostane nová skupina, hlásající jinou politiku. Třeba současná skupina změní názor. Třeba bude mít Valentinina propaganda úspěch. Třeba se vzbouří posádka flotily."

Ta poslední možnost zněla tak nepravděpodobně, že Miro poznal, že Jane absolutně věří tomu, že rozkaz bude vydán.

"Jak dlouho ještě?" zeptal se Miro.

"Flotila dorazí asi za patnáct let. O rok nebo o něco méně později než tyhle dvě lodě. Tak jsem tvoji cestu načasovala. Rozkaz bude odeslán o něco dřív. Asi šest měsíců před přiletem — což dělá asi osm hodin lodního času — než flotila zpomalí z těsně podsvětelné rychlosti na běžnou rychlost."

"Nedělej to," naléhal Miro.

"Ještě jsem se nerozhodla."

"Ale ano. Rozhodla ses to udělat."

Neřekla nic.

"Neopouštěj mě," prosil ji.

"Neopustila bych své přátele, kdybych nemusela," řekla. "Někteří lidé to dělají, ale já ne."

"Jenom to nedělej," řekl znovu. Plakal. Vidí to ona? Může to nějak vnímat prostřednictvím drahokamu v jeho uchu?

"Pokusím se."

"Najdi jiný způsob, jak je zastavit. Nebo najdi nějaký způsob, jak se dostat z fiio tické sítě, aby tě nemohli zabít."

"Totéž říkal Ender."

"Takto udělej!"

"Mohu takový způsob hledat, ale kdo ví, jestli existuje."

"Musí!"

"Právě pro tohle se občas zamyslím nad tím, jestli jsem živá, nebo ne. Vy živí tvorové si myslíte, že se něco musí stát jenom proto, že si to velice přejete. Že to vaše horoucí touha uskuteční."

"Jak bys mohla něco hledat, kdybys nevěřila, že to existuje?"

"Buď hledám, nebo ne," řekla Jane. "Mne nepřepadne roztržitost nebo nuda jako lidi. Pokusím se myslet na něco jiného."

"Mysli i na tohle," přesvědčoval ji Miro. "Mysli na to, co jsi. Na to, jak pracuje tvoje vědomí. Snad můžeš najít způsob, jak si zachránit život, když pochopíš především to, jak jsi k životu přišla. A jakmile pochopíš sama sebe..."

"Pak snad dokážu vyrobit svoji kopii a někam ji uložit."

"Snad."

"Snad," opakovala.

Ale Miro věděl, že ona tomu nevěří, a nevěřil tomu ani on. Jane existovala v fiio tické síti ansiblerů; mohla svou paměť uložit v síti počítačů všech světů a všech lodí ve vesmíru, ale nebylo tu místo, kam by mohla uložit sebe, pokud to vyžadovalo síť filotických spojů.

Ledaže...

"A co otcovské stromy na Lusitanii? Ty komunikují filoticky, ne?"

"To není totéž," namítla Jane. "Jeich komunikace není digitální. Není kódovaná stejným způsobem jako v ansiblerech."

"Třeba není digitální, ale informace se dá nějak překódovat. Funguje to na fiio tické bázi. A Královna úlu tak také komunikuje s termířany."

"Tady není žádná šance," odmítla Jane. "Ta struktura je příliš jednoduchá. Její systém komunikace tvoří síť. Všichni jsou napojeni jenom na ni."

"Jak víš, že to nebude fungovat, když nevíš jistě ani to, jak funguješ ty?"

"Dobře, budu o tom přemýšlet."

"Přemýšlej usilovně," dodal.

"Já umím přemýšlet jenom jedním způsobem," odvětila Jane.

"Já tím myslím: dej tomu prioritu."

Jane mohla sledovat mnoho myšlenkových linií současně, ale její myšlenky byly hierar-chizované, s mnoha úrovněmi priority. Miro nechtěl, aby své sebezpytování odsunula na nějakou nízkou úroveň priority.

"Dám tomu prioritu," slíbila.

"Určitě tedy něco vymyslíš," řekl. "Určitě."

Chvilí neodpovídala. Mysle! si, že je to proto, že rozhovor skončil. Jeho myšlenky počaly bloudit. Pokoušel se představit si, jaký to bude život — stále v tomto těle, ale bez Jane. Mohlo se to stát dokonce dřív, než vůbec dorazí na Lusitanii. A jestli se to stane, byla tahle cesta nejstrašnějším omylem jeho života. Když cestoval rychlostí světla, přeskočil třicet let reálného času. Třicet let, které by býval mohl strávit s Jane. Pak by se s tím asi dokázal vyrovnat. Ale ztratit ji teď, když ji znal sotva pár týdnů — věděl, že slzy mu vytryskly ze sebelítosti, ale stejně je proléval.

"Miro," ozvala se.

"Co je?" zeptal se.

"Jak mohu přemýšlet o něčem, o čem se ještě nikdy nepřemýšlelo?"

Chvilku tomu nerozuměl.

"Miro, jak si mohu představit něco, co zrovna není logickým vývodem z věcí, které už lidé pochopili a někam zapsali?"

"Přemýšlíš přece o věcech stále," řekl Miro.

"Snažím se představit si nepředstavitelné. Snažím se hledat odpovědi na otázky, které si lidské bytosti nikdy ani nesnažily klást."

"Nedokážeš to?"

"Když nedokážu vymyslet původní myšlenky, znamená to snad, že nejsem nic jiného než počítačový program, který se vymkl někomu z ruky?"

"Sakra, Jane, většina lidí nikdy v životě nepřišla na původní myšlenku." Lehce se usmál. "Znamená to snad, že jsou to jenom na zemi žijící opice, které se někomu vymkly z ruky?"

"Ty jsi plakal," řekla.

"Ano."

"Ty si myslíš, že z toho nedokážu najít východisko. Myslíš si, že zemřu."

"Věřím, že dokážeš najít východisko. Opravdu ti věřím. Ale to mi nebrání mít o tebe strach."

"Strach, že zemřu."

"Strach, že tě ztratím."

"Bylo by tak strašné mě ztratit?"

"Panebože," zašeptal.

"Postrádal bys mě hodinu?" naléhala. "Den? Rok?"

Co od něj chtěla? Ujistění, že na ni bude vzpomínat, až odejde? Že pro ni někdo bude truchlit? Proč by o tom pochybovala? Cožpak ho ještě nezná?

Možná v sobě měla tolik lidského, že se prostě potřebovala ujistit o věcech, které už věděla.

"Navždycky," řekl.

Bylo na ní, aby se zasmála. Škádlivě.

"Tak dlouho ani nebudeš žít," připomněla mu.

"Že mi to říkáš zrovna ty" odpověděl.

Tentokrát se odmlčela a už se nevrátila. Miro se svými myšlenkami osaměl.

Valentina, Jakt a Plikt spolu zůstali na můstku, probírali věci, které se dozvěděli, a snažili se přijít na to, co mají znamenat, co se může stát. Jediný závěr, ke kterému došli, byl ten, že přestože nemohou nahlédnout do budoucnosti, nejspíš nebude tak zlá jako jejich nejhorší obavy, ale ani zdaleka ne tak dobrá jako jejich největší naděje. Nechodilo to snad ve světě vždycky takhle?

"Ano," připustila Plikt. "Až na výjimky."

To byl její způsob. Když zrovna nevyučovala, mluvila málo, avšak kdykoliv promluvila, mělo to charakter ukončení rozhovoru. Plikt se zdvihla, aby odešla z můstku směrem ke svému ubohému, nepohodlnému lůžku; Valentina se ji jako vždy pokusila přemluvit k návratu na druhou loď.

"Varsam a Ro mě ve své kabině nechtějí," prohlásila Plikt.

"Nevadíš jim ani trošku."

"Valentino," vmísil se do hovoru Jakt, "Plikt se nevrátí na druhou loď, protože nechce nic promeškát."

"Ach," vypravila ze sebe Valentina.

Plikt se zasmála.

"Dobrou noc."

Zanedlouho opustil můstek i Jakt. Při odchodu na okamžik vzal Valentinu kolem ramen.

"Přijdu brzy," řekla.

A měla to v té chvíli v úmyslu, chtěla jít hned za ním. Namísto toho však zůstala na můstku, přemýšlela a hloubala a snažila se přijít na smysl vesmíru, který vystavoval riziku vyhlazení všechny dosud známé od lidí odlišné rozumné druhy najednou. Královnu úlu, pequeniny a teď i Jane, jedinou svého druhu — a snad i jedinou, která vůbec mohla existovat. Opravdová hojnost inteligentního života, a přece tak málo známá. A všichni stojí před vyhubením.

Alespoň Ender konečně pozná, že je to přirozený běh věcí, že třeba není tolik odpovědný za zničení termitů před

třemi tisíci let, jak si vždycky myslel. Xenocida musí být součástí vesmíru. Žádná milost, ani pro nejlepší hráče téhle hry.

Jak si kdy mohla myslet něco jiného? Proč by rozumné druhy měly být imunní vůči hrozbě vyhynutí, která se vznášela a vznáší nad každým druhem, jak kdy existoval?

Teprve asi hodinu poté, co Jakt odešel z místku, Valentina vypnula svůj terminál a vstala, aby šla spát. Z náhlého popudu se však zarazila a promluvila do vzduchu. "Jane?" řekla. "Jane?"

Žádná odpověď.

Nebyl tu žádný důvod, proč by měla nějakou očekávat. Drahokam přece nosil v uchu Miro. Miro a Ender. Kolik lidí předpokládala, že může Jane sledovat najednou? Třeba dva byli maximum, kolik mohla zvládnout.

Nebo možná dva tisíce. Nebo dva milióny. Co Valentina věděla o omezeních bytosti, která existovala jako příznak v filotické síti? Ani kdyby ji Jane slyšela, neměla by Valentina právo očekávat, že Jane odpoví na její volání.

Valentina se zastavila na chodbě přímo mezi dveřmi Mirovy kabiny a kabiny, kterou sdílela s Jaktem. Dveře nebyly zvukotěsné. Slyšela Jaktovo tiché chrápání uvnitř jejich oddělení. A slyšela také jiný zvuk. Mirův dech. Nespál. Asi plakal. Nevychovala přece tři děti, aby pak nepoznala to těžké přerušované dýchání.

On není moje dítě. Neměla bych se mu vnucovat.

Zatlačením otevřela dveře; nevydaly žádný zvuk, avšak propustily pruh světla přímo na lůžko. Mirovo vzlykání ihned ustalo, ale díval se na ni opuchlými očima.

"Co chcete?" zeptal se.

Vešla do kabiny a usadila se na podlahu vedle jeho palandy, takže jejich tváře byly od sebe vzdáleny jen několik centimetrů.

"Ty jsi kvůli sobě nikdy neplakal, že ne?"

"Párkrát."

"Ale teď pláčeš kvůli ní."

"Kvůli ní i kvůli sobě."

Valentina se přisunula blíž, ovinula kolem něho paži a přitáhla si jeho hlavu na rameno.

"Ne," řekl, ale neodtáhl se. A za několik okamžiků se jeho paže nemotorně zvedla, aby objala ji. Už neplakal, ale nechal ji, aby ho minutu nebo dvě podržela. Snad to pomohlo. Valentina neměla jak to zjistit.

To mu stačilo. Odtáhl se a převalil se na záda.

"Promiňte," řekl.

"Rádo se stalo," odpověděla. Věřila, že je lepší odpovídat na to, co si lidé myslí, než na to, co říkají.

"Neříkejte to Jaktovi," zašeptal.

"Není co říkat," uklidnila ho. "Hezky jsme si popovídali."

Zvedla se a na odchodu za sebou zavřela dveře. Miro byl hodný chlapec. Líbilo se jí, že měl starost o to, co si o něm myslí Jakt. Co záleželo na tom, že jeho dnešní slzy jsou i slzami sebelibosti? Sama takhle slzela málokdy. Zármutek, připomněla si, pochází téměř vždy ze ztráty, kterou truchlící utrpěl.

Kapitola Pátá

Lusitanská flotila

<Ender říká, že až sem válečná flotila Hvězdného kongresu dorazí, má v plánu zničit tenhle svět>

<Zajímavé.>

<Ty se nebojíš smrti?>

<My už nehodláme být tady, až oni přiletí.>

Čching—čao už nebyla ta malá holčička, jejíž ruce tajně krvácely. Od okamžiku, kdy dokázala, že k ní promlouvají božstva, se její život změnil, a během deseti let od toho dne se propracovala k tomu, že dokázala přijmout hlas božstev ve svém životě i roli, kterou jí to ve společnosti určovalo. Naučila se přijímat privilegia a pocty, které jí byly prokazovány, jako dary, které jsou ve skutečnosti určeny božstvům; jak ji naučil otec, nenosila nos vzhůru, naopak byla stále pokornější, jak na ni božstva i lidé kladli stále těžší břemena.

Brala své povinnosti vážně a nacházela v nich potěšení. V uplynulých deseti letech prošla náročnou a podnětnou výchovou. Svě tělo formovala a trénovala ve společnosti ostatních dětí — běhala, plavala, jezdila na koni, učila se bojovat mečem, holí i holýma rukama. Spolu s ostatními dětmi si ukládala do paměti jazyky Stark, běžný mezihvězdný jazyk, kterým se psalo na počítačích; starou čínštinu, která se zpívala hrdlem a kreslila nádhernými ideogramy na rýžový papír nebo do jemného písku; novou čínštinu, která se prostě vyslovovala ústy a zaznamenávala se běžnou abecedou na obyčejný papír nebo do hlíny. Nikdo kromě Čching—čao samotné nebyl překvapen, že se tyto jazyky naučila rychleji, snadněji a důkladněji než kterékoliv z ostatních dětí.

Někteří učitelé přicházeli jenom k ní. Tak se naučila přírodním vědám, historii, matematice a hudbě. A jednou týdně přicházela za svým otcem a strávila s ním půl dne, ukazovala mu, co všechno se naučila, a poslouchala, co on na to říká. Jeho pochvala ji na zpáteční cestě do jejího pokoje roztančila; jeho sebemenší pokárání ji přimělo celé hodiny sledovat průběh let dřeva ve své studovně, dokud se necítila hodná vrátit se ke studiu.

Další část její výuky byla zcela osobní. Všimla si, že otec je tak silný, že dokáže odložit výkon poslušnosti božstvům. Věděla, že když božstva vyžadují očištný rituál, pak nutkání, potřeba je poslechnout je tak intenzivní, že se nedá potlačit. A přece ji otec nějak potlačil — alespoň na tak dlouho, aby svůj rituál vykonal vždy v soukromí. Čching—čao také toužila po takové síle a začala se v odkladu poslušnosti cvičit. Až na ni božstva sešlou pocit mučivé nehodnosti a její oči začnou hledat linie let dřeva anebo až pocítí na rukou nesnesitelnou nečistotu, počká; bude se snažit soustředit se na to, co se v tom okamžiku bude dít kolem, a odloží poslušnost na tak dlouho, jak to jen vydrží.

Napoprvé pro ni bylo triumfem, když její podařilo odložit své očištění o celou minutu

— a když božstva její odpor zlomila, potrestala ji za to tím, že rituál učinila náročnějším a obtížnějším než obvykle. Avšak Čching—čao se odmítala vzdát. Nebyla snad Chan Fej—cuovou dcerou? A časem, během několika let, se naučila totéž, co její otec: žít s nutkáním a skrývat je často celé hodiny jako jasný oheň uzavřený v kazetě z průsvitného nefritu, nebezpečný, strašlivý oheň božstev, žhnoucí v jejím srdci.

A pak, když byla sama, mohla tu kazetu otevřít a oheň vypustit ne v jediné děsivé erupci, nýbrž pomalu, postupně, aby ji naplňoval světlem, když skláněla hlavu a sledovala čáry na podlaze nebo když se nahýbala nad svým posvěceným umyvadlem a pomalu a metodicky si drhla ruce penzou, louhem a aloe.

Tak proměnila zuřivý hlas božstev v soukromé disciplinované uctívání. Jen v řídkých okamžicích náhlé úzkosti nad sebou ztratila kontrolu a vrhla se na podlahu před učitelem nebo návštěvníkem. Přijímala tato pokoření jako připomínku božstev, že jejich síly nad ní jsou absolutní, že její obvyklá sebekontrola jí byla dovolena jen pro jejich pobavení. Byla s tou nedokonalou sebekázní spokojená. Ostatně by od ní bylo troufalé vyrovnat se otcovu dokonalému sebeovládání. Jeho obzvláštní ctihodnost vyplývala z přízně božstev a nevyžadovala veřejné pokoření; ona dosud nevykonala nic, čím by si takovou počtu zasloužila.

A konečně její výchova během týdne zahrnovala i jeden den řádné práce obyčejných lidí. Tato řádná práce však nebyla práce, kterou obyčejní lidé vykonávali denně ve svých kancelářích a továrnách. Řádnou prací se rozuměla vyčerpávající dřina na rýžových polích. Každý muž, žena i dítě na Cestě tuto robotu museli vykonávat, ohýbat se a hrbít se po kolena ve vodě a pěstovat či sklízet rýži — nebo přijít o občanství. "Takto uctíváme své předky," vysvětlil jí otec, když byla malá. "Ukazujeme jim, že nikdo z nás se nebude povyšovat nad práci, kterou vykonávali oni." Rýže, která byla vypěstována při řádné práci byla považována za posvátnou; byla obětována v chrámech a jedla se o svátcích; bývala také v malých mísách pokládána v domech jako oběť pro domácí bůžky.

Jednou, když bylo Čching—čao dvanáct, bylo venku příšerné horko a ona chtěla dokončit svou práci na výzkumném projektu. "Nenuťte mě dneska jít na rýžové pole," řekla svému učiteli. "To, co tu dělám, je mnohem důležitější."

Učitel se uklonil a vzdálil, avšak brzy nato vešel do jejího pokoje otec. Nesl těžký meč a ona hrůzou vykřikla, když se jím rozmáchl. Chtěl ji snad za tak svatokrádežné řeči zabít? Ale on ji neublížil — jak si jen mohla představovat, že by mohl? Meč dopadl nanejví počítačový terminál. Kovové součásti se zprohýbaly, plast se roztrhl a rozlétl. Stroj byl zničený.

Otec ani nezdvihl hlas. Promluvil tím nejtišším šepem:

"Na prvním místě božstva. Na druhém předkové. Na třetím lidé. Na čtvrtém vládci. Na posledním člověk sám."

To bylo nejjasnější vyjádření Cesty. Ta byla hlavním důvodem, proč byl tento svět osídlen. Čching—čao se zapomněla: jestliže nevykonávala řádnou práci, protože chtěla dělat něco jiného, nebyla na Cestě.

Nikdy na to už nezapomene. A časem se naučila milovat slunce opírající se jí do zad, chladnou a zakalenou vodu kolem jejích nohou a rukou, stonky rýžových rostlin, které se jako prsty vztahovaly z bláta, aby se spletly s jejími. Třebaže byla pokrytá špínou, nikdy se v rýžových polích necítila nečistá, neboť věděla, že ve službě božstvům je čistá vždy. Když jí bylo šestnáct, její výchova skončila. Jen se ještě musela osvědčit v úkolu pro dospělou ženu — takovém, který byl dost obtížný a důležitý, aby mohl být svěřen pouze člověku patřícímu mezi Oslovené.

Předstoupila před velkého Chan Fej—cua v jeho pokoji. Stejně jako její pokoj to byl velký otevřený prostor; také lůžko tu bylo stejně prosté jako její, pouhá rohož na podlaze; stejně jako jejímu pokoji i tomuto dominoval stůl s počítačovým terminálem. Ještě nikdy se nestalo, aby vešla do otcova pokoje a nespátřila něco se vznášet na displeji nad terminálem — grafy, trojrozměrné modely, simulace v reálném čase, slova. Nejčastěji slova. Písmena nebo ideogramy plující ve vzduchu na simulovaných stránkách a pohybující se dopředu a do stran, jak je otec porovnával.

V pokoji Čching—čao byl zbytek prostoru prázdný. Jelikož její otec nesledoval linie let dřeva, nepotřeboval takovou strohost. Přesto byl jeho vkus prostý. Jeden kobereček — vzácný, s bohatou výzdobou. Jeden nízký stůl se soškou. Stěny, kromě jediného obrazu, holé. A protože místnost byla tak rozlehlá, každá z těchto věcí se v ní zdála téměř ztracená jako slabý hlas někoho, kdo křičí z velké dálky.

Poselství, které tento pokoj vysílal návštěvníkům, bylo jasné: Chan Fej—cu se rozhodl pro jednoduchost. Jeden kus od každé věci čisté duši stačí.

Poselství, které vysílal k Čching—čao bylo ovšem úplně jiné. Neboť věděla to, čeho si nepovšiml nikdo, kdo nepatřil k domu: kobereček, stůl, soška a obraz se každý den měnily. A nikdy v životě neměla dojem, že by něco z nich už dříve viděla. Lekce, kterou si vzala, tedy byla: čistá duše se nikdy nesmí upínat k jediné věci. Čistá duše se musí každý den vystavovat novým věcem.

Protože tentokrát šlo o formální příležitost, nepostavila se za otce, který pracoval u terminálu, nestudovala, co bylo na displeji, a nepokoušela se hádat, co dělá. Namísto toho došla do středu pokoje a poklekla na prostý kobereček, který měl toho dne barvu vajec červenky a malou skvrnu v rohu. Sklopila zrak a nepohlédla dokonce ani na skvrnu, jen čekala, až otec vstane ze své stoličky a stane před ní.

"Chan Čching—čao," oslovil ji. "Nech, ať spatřím východ slunce v tváři své dcery."

Zvedla hlavu, pohlédla na něj a usmála se.

Usmál se v odpověď.

"To, co jsem ti nachystal, není snadný úkol ani pro zkušeného dospělého," řekl jí.

Čching—čao sklonila hlavu. Očekávala, že ji otec postaví před náročnou výzvu a byla připravená splnit jeho vůli.

"Podívej se na mne, moje Čching—čao," řekl otec.

Zvedla hlavu a podívala se mu do očí.

"Nebude to školní úloha. Tohle je úkol ze skutečného světa. Úkol, který mi uložil Hvězdný kongres a na kterém může záviset osud národů, lidí i světů."

Čching—čao dosud pociťovala napětí, avšak teď ji otec vyděsil.

"Pak ten úkol musíš předložit někomu spolehlivému a ne nezkušenému dítěti."

"Už celé roky nejsi dítě, Čching—čao. Jsi připravena vyslechnout zadání svého úkolu?"

"Ano, otče."

"Co víš o Lusitanské flotile?"

"Chceš, abych ti odříkala všechno, co o tom vím?"

"Chci, abys mi odříkala všechno, co sama pokládáš za důležité."

"Flotila byla vyslána, aby potlačila povstání kolonie na Lusitanii, kde byly vzdorně porušeny zákony týkající se nevměšování do vývoje jediného dosud známého cizího druhu inteligentních tvorů."

Stačilo to? Ne — otec ještě čekal.

"Hned po startu se vyskytly spory," pokračovala. "Eseje připisované osobě vystupující pod jménem Démosthenes vyvolaly problémy."

"Jaké problémy konkrétně?"

"Světům se statutem kolonií Démosthenes adresoval varování, že Lusitanská flotila je nebezpečný precedens — že je jen otázkou času, kdy Hvězdný kongres použije síly, aby si vynutil i jejich poslušnost. Katolickým světům a všem katolickým menšinám na ostatních světech Démosthenes tvrdil, že Kongres se snaží potrestat lusitanského biskupa za to, že k pequeninům poslal misionáře, aby spasil jejich duše před peklem. Vědce Démosthenes varoval, že v sázce je princip nezávislosti výzkumu — je podnikán vojenský útok na celý svět, který se odváží dát přednost názoru vědců, přítomných na místě, před názorem byrokratů, kteří sedí mnoho světelných let daleko. A celé veřejnosti Démosthenes tvrdil, že Lusitanská flotila je vyzbrojena zařízením pro molekulární destrukci. To je ovšem zřejmá lež, ale někteří ji uvěřili."

"Jaký účinek ty eseje měly?" otázal se otec.

"To nevím."

"Byly nesmírně účinné," sdělil jí otec. "První eseje ke koloniím před patnácti lety málem způsobily revoluci."

Hrozící povstání v koloniích? Před patnácti lety? Čching—čao věděla jen o jedné takové události, ale netušila, že to má něco společného s Démosthenovými esejí. Začervenala se.

"To byla doba Charty kolonií — tvé první velké smlouvy."

"Ta smlouva nebyla mým dílem," zavrtěl hlavou Fej—cu. "Byla stejnou měrou dílem Kongresu a kolonií. Díky ní jsme se vyhnuli strašlivému konfliktu. A Lusitanská flotila pokračuje ve své velké misi."

"Ty jsi napsal každé slovo té smlouvy, otče."

"Když jsem tak činil, jen jsem nacházel vyjádření přání a tužeb přítomných v srdcích lidí na obou stranách. Já jsem byl pouhý úředník."

Čching—čao sklonila hlavu. Zнала pravdu stejně jako všichni ostatní. Byl to počátek Chan Fej—cuovy velikosti, neboť on nejenom navrhl znění smlouvy, nýbrž i přesvědčil obě strany, aby ji přijaly prakticky beze změn. Od té doby byl Chan Fej—cu nepřetržitě jedním z nejspolehlivějších poradců Kongresu; denně mu přicházela korespondence od největších mužů a žen ze všech světů. Jestliže chtěl sám sebe nazývat v této veliké činnosti úředníkem, bylo to pouze proto, že byl mužem velké pokory. Čching—čao také věděla, že když uskutečňoval tuto věc, matka již umírala. Takovým člověkem byl její otec, který nezanedbával ani svou manželku, ani své povinnosti. Nemohl zachránit matčin život, ale dokázal zachránit životy, které by bývaly byly ztraceny ve válce.

"Čching—čao, proč říkáš, že je zřejmá lež, že flotila nese M. D. zařízení?"

"Protože — protože to by bylo nestvůrné. To by bylo jako Enderova xenocida, zničení celého světa. Tolik síly nemá právo ani důvod ve vesmíru existovat."

"Kdo tě to naučil?"

"Naučila mě to slušnost," odpověděla Čching—čao. "Božstva stvořila hvězdy a všechny planety — kdo je člověk, aby je mohl zničit?"

"Jenže božstva stvořila také přírodní zákony, které je umožňují zničit — a kdo je člověk, aby odmítl přijmout to, co mu božstva nabízejí?"

Čching—čao ta slova omráčila. Dosud nikdy neslyšela otce mluvit na obranu jakékoliv podoby války — ošklivil si válku v každé podobě.

"Ptám se tě znovu — kdo tě naučil, že tolik síly nemá právo ani důvod ve vesmíru existovat?"

"Je to moje vlastní myšlenka."

"Ale ta věta je přesnou citací."

"Ano. Z Démosthena. Ale já té myšlence věřím, přijala jsem ji za vlastní. To jsi mě naučil dělat ty."

"Musíš být opatrná a pochopit všechny důsledky myšlenky, než ji uvěříš."

"'Malý doktor' nikdy nesmí být na Lusitanii použit, a proto nemohl být vyslán."

Chan Fej—cu vážně přikývl.

"Jak víš, že nesmí být nikdy použit?"

"Protože zničí pequeniny, mladý a krásný národ, který dychtí naplnit svůj potenciál rozumného druhu."

"Další citát."

"Otče, četl jsi Humanův život?"

"Četl."

"Tak jak můžeš pochybovat o tom, že pequeninové musí být zachráněni?"

"Řekl jsem, že jsem Humanův život četl. Neřekl jsem, že mu věřím."

"Ty mu snad nevěříš?"

"Neříkám, že mu věřím, ani že mu nevěřím. Ta kniha se poprvé objevila potom, co byl na Lusitanii zničen ansibler. Je tedy pravděpodobné, že ta kniha tam nevznikla, a pokud nevznikla tam, je fikcí. Je to zvlášť pravděpodobné proto, že je podepsána 'Mluvčí za mrtvé', což je totéž jméno, které je uvedeno u knih Královna úlu a Hegemon, knih, které jsou tisíce let staré. Někdo se evidentně snažil těžít z úcty, kterou lidé cítí k těmto starým dílům."

"Já věřím, že Humanův život je pravdivý."

"To je tvé právo, Čching—čao. Ale proč tomu věříš?"

Protože to znělo pravdivě, když to četla. Může tohle otcí říci? Ano, něco říci musí.

"Protože když jsem tu knihu četla, cítila jsem, že musí být pravdivá."

"Chápu."

"Teď vidím, že jsem pošetilá."

"Naopak. Já vím, že jsi moudrá. Když slyšíš pravdivý příběh, část tebe samé na něj reaguje bez ohledu na umění, bez ohledu na důkazy. Byť by byl vyprávěn neobratně, když miluješ pravdu, budeš ten příběh milovat. Byť by byl zcela zřetelně smyšlený, budeš stále věřit jakékoliv pravdě v něm obsažené, protože nemůžeš popřít pravdu, byť je oděna jakkoliv ošuměle."

"Tak jak to, že nevěříš Humanovu životu!"

"Vyjádřil jsem se nejasně. Užíváme tu dva různé významy slov pravda a víra. Věříš, že příběh je pravdivý, protože na něj reaguješ smyslem pro pravdu v sobě. Ale tento smysl pro pravdu neodpovídá skutečnosti příběhu — tomu, zda věrně popisuje skutečnou událost ve skutečném světě. Tvůj vnitřní smysl pro pravdu reaguje na příčinnost příběhu — zda pravdivě ukazuje, jak vesmír funguje, jak božstva uskutečňují svou vůli mezi lidskými bytostmi."

Čching—čao se na chvíličku zamyslela a pak chápavě přikývla.

"Takže Humanův život může být univerzálně pravdivý, ale v konkrétních případech se může mýlit."

"Ano," přisvědčil Chan Fej—cu. "Můžeš tu knihu číst a čípat z ní moudrost, protože je pravdivá. Ale je ta kniha přesným zobrazením samotných pequeninů? Tomu se dá těžko věřit — druh savců, kteří se po smrti mění v strom? Jako poezie je to krásné. Jako věda směšné."

"Můžeš tohle vědět jistě, otče?"

"Ne, nemohu si být jistý. Příroda už stvořila mnoho podivných věcí a existuje šance, že Humanův život je pravý a pravdivý. Proto neříkám, že mu věřím, ani že mu nevěřím. Odkládám svůj úsudek. Čekám. Ovšem neočekávám, že zatímco budu čekat, bude se Kongres chovat k Lusitanii tak, jako by byla obydlena fantastickými stvořeními z Humanova života. Neboť pokud víme, mohli by pro nás pequeninové být i smrtelně nebezpeční. Jsou cizí druh."

"Ramani."

"V příběhu. Ale ať jsou ve skutečnosti jakkoliv, my nevíme, zda jsou ramani nebo va-relsové. Flotila nese 'Malého doktora', protože může být nezbytné zachránit lidstvo před nevýslovnou hrozbou. Není na nás, abychom rozhodovali, jestli bude či nebude použit — o tom rozhodne Kongres. Není na nás, abychom rozhodovali, zda měl nebo neměl být vyslán — Kongres jej již vyslal. A jistě není na nás, abychom rozhodovali, jestli má existovat — božstva dopustila, aby taková věc byla možná a existovala."

"Takže Démósthénés měl pravdu. Flotila má M. D. zařízení."

"Ano."

"A vládní dokumenty, které Démósthénés zveřejnil — byly pravé."

"Ano."

"Ale otče — přece jsi se sám připojil k mnoha dalším, kteří tvrdili, že jsou to podvrhy."

"Právě tak jako božstva mluví jen k několika málo vyvoleným, i tajemství vládců mají být známa jen těm, kteří se znalostí správně naloží. Démósthénés svěřil mocná tajemství lidem, kteří nejsou s to naložit s nimi moudře, takže tato tajemství musela být pro dobro lidstva stažena z oběhu. Jediný způsob, jak zachránit tajemství, které se již rozšířilo mezi lidmi, je nahradit je lží; pak se znalost pravdy opět stane tvým tajemstvím."

"Říkáš tedy, že Démósthénés není lhář, zatímco Kongres ano?"

"Říkám, že Démósthénés je nepřítel božstev. Moudrý vládce by nikdy nevyslal

Lusitanskou flotilu bez možnosti reagovat na jakoukoliv okolnost. Avšak Démósthénés využil své vědomosti o tom, že 'Malý doktor' je s flotilou, k tomu, aby Kongres donutil flotilu stáhnout. Přeje si tedy vyrazit moc z rukou toho, komu božstva svěřila vládu nad lidstvem. Co se stane lidem, když odvrhnou vládu, kterou jim božstva ustanovila?" "Chaos a utrpení," odpověděla Čching—čao. Historie byla plná časů chaosu a utrpení, než božstva seslala vládce a instituce, aby udržovali pořádek.

Démósthénés tedy mluvil pravdu o 'Malém doktorovi'. Myslíš si snad, že nepřátelé božstev nikdy nemluví pravdu?

Přál bych si, aby tomu tak bylo. Byli by pak snadněji rozeznatelní."

"Jestliže můžeme ve službě božstvům lhát, jaké další zločiny smíme ještě spáchat?"

"Co je to zločin?"

"Čin, který je proti zákonu."

"Proti jakému zákonu?"

"Aha — Kongres tvoří zákony, takže zákonem je cokoli, co říká Kongres. Ale Kongres je přece složen z mužů a žen, kteří mohou konat dobro i zlo."

"Teď už jsi pravdě blíž. Nemůžeme se dopustit zločinu ve službě Kongresu, protože zákony vytváří Kongres. Jestliže by se však Kongres někdy přiklonil ke zlu, pak bychom se, jsa ho poslušní, mohli také dopouštět zla. To je věc svědomí. Kdyby se to však stalo, Kongres by jistě ztratil mandát nebes. A my. Oslovení, nemusíme jako ostatní čekat a spekulovat o mandátu nebes. Jestliže Kongres někdy ztratí mandát nebes, budeme to vědět ihned."

"Lhal jsi tedy kvůli Kongresu, protože Kongres má mandát nebes."

"A proto jsem věděl, že pomoci Kongresu udržet jeho tajemství byla vůle božstev pro dobro lidí."

Čching—čao o Kongresu tímhle způsobem ještě nikdy nepřemýšlela. Všechny historické knihy, které studovala, představovaly Kongres jako velkého sjednotitele lidstva a podle učebnic byly všechny jeho činy ušlechtilé. Nyní však chápala, že některé z jeho akcí se mohou zdát nedobré. To však nutně neznamenalo, že nebyly dobré. "Musím se tedy od božstev dozvědět, zda je vůle Kongresu i jejich vůlí," řekla.

"Uděláš to?" otázal se Chan Fej—cu. "Budeš poslušná vůle Kongresu, i kdyby by se někdy zdála špatná, dokud Kongres bude mít mandát nebes?"

"Žádáš po mně přísahu?"

"Žádám."

"Tedy ano, budu poslušná vůle Kongresu, dokud bude mít mandát nebes."

"Musel jsem ti tu přísahu uložit, abych uspokojil bezpečnostní požadavky Kongresu," řekl. "Bez ní bych ti ten úkol nemohl svěřit." Odkáslal si. "Ale nejdříve tě požádám ještě o jednu přísahu."

"Složím ji, budu—li moci."

"Tato přísahaje... vychází z veliké lásky. Chan Čching—čao, budeš sloužit božstvům ve všech záležitostech, všemi způsoby a po celý život?"

"Ach, otče, taková přísaha vůbec není třeba. Nezvolila si mě snad už božstva sama, aby mě vedla svými hlasy?"

"Přesto tě žádám, abys přísahala."

"Vždy, ve všech záležitostech a všemi způsoby budu sloužit božstvům."

K jejímu překvapení před ní otec poklekl a vzal její ruce do svých. Po tvářích mu stékaly slzy.

"Sňala jsi z mého srdce to nejtěžší břemeno, které na něm leželo."

"Jak to, otče?"

"Než tvoje matka zemřela, vyžádala si na mně slib. Řekla, že její povaha byla plně vyjádřena oddaností božstvům, a že tedy jediný způsob, jak ti mohu pomoci ji poznat, je učít tě také sloužit božstvům. Celý život jsem se neustále obával, že selžu, že se od božstev odvrátíš. Zeje snad budeš nenávidět. Nebo že nebudeš hodná jejich hlasu."

Čching—čao to hluboce zasáhlo. Vždycky si byla vědoma své nezměrné nehodnosti před božstvy, své nečistoty v jejich očích — dokonce i tehdy, když ji právě nenutila hledět na linie ve dřevě. Až teď se dozvěděla, co bylo v sázce — láska její matky k ní.

"Všechny mé obavy jsou nyní pryč. Jsi dokonalá dcera, moje Čching—čao. Božstvům už sloužíš dobře. A teď, s tvou přísahou, si mohu být jistý, že v tom budeš pokračovat navždy. Způsobí to velkou radost v tom domě v nebesích, kde teď přebývá tvoje matka."

Opravdu? V nebesích znají moji slabost. Ty, otče, vidíš jen to, že jsem božstva zatím nezklamala; matka určitě ví, jak těsně jsem se k tomu mnohokrát přiblížila, jak nečistá jsem, kdykoliv na mne božstva pohlédnou.

Otec se však zdál být naplněný takovou radostí, že se mu neodvážila dát najevo, jak se hrozí toho dne, kdy se její nehodnost vyjeví všem. A tak ho objala.

Neudržela se však. aby se ho nezeptala:

"Otče, opravdu si myslíš, že matka slyšela moji přísahu?"

"Doufám," řekl Chan Fej—cu. "Jestliže ji neslyšela, božstva zajisté uchovají její ozvěnu, vloží ji do mušle a dopřejí ji tvé matce slyšet pokaždé, když si mušli přiloží k uchu."

Takovéto bájení byla hra, kterou spolu hrávali od dětství. Čching—čao odložila svůj strach a pospíšila si s odpovědí.

"Ne, božstva pro ni uchovají dotek našeho objetí a vpletou jej do šálu, který může nosit na ramenou, když v nebesích zavládne zimní čas." Každopádně se jí ulevilo, že otec neřekl ano. Pouze doufal, že matka její přísahu slyšela. Snad to nebyla pravda — a matka nebude tak zklamaná, až její dcera selže.

Otec jí vtiskl polibek a povstal.

"Ty si připravena vyslechnout svůj úkol," oznámil jí.

Vzal ji za ruku a odvedl ji ke stolku. Když usedl na sedátko, postavila se vedle něj; když stála, nebyla o mnoho větší než on, když seděl. Nejspíš ještě nedosáhla dospělé výšky, nicméně doufala, že už o mnoho nepovyroste. Nechtěla, aby se z ní stala jedna z těch velkých neohrabaných ženských, jaké vláčely těžké náklady na polích. Lepší je být myší než vepřem, řekla jí kdysi před léty Mu—pao.

Otec na displeji vyvolal hvězdnou mapu. Oblast poznala ihned. V jejím středu ležel hvězdný systém Lusitanie, ale měřítko bylo takové, že jednotlivé planety nebyly rozeznatelné.

"Uprostřed je Lusitanie," prohlásila.

Otec přikývl. Nařukal několik dalších povelů. "Teď se podívej na tohle," upozornil ji. "Ne na displej, sleduj moje prsty. Tohle plus tvoje hlasová identifikace je heslo, které ti umožní přístup ke všem informacím, které budeš potřebovat."

Dívala se, jak píše: 4Gang. Tu narážku pochopila ihned. Její matka dostala jméno po Tiang—čching, vdově po prvním Komunistickém císaři Mao Ce—tungovi. Když byli Ti—ang—čching a její spojenci zbaveni moci, Spiknutí zbabělců je očerňovalo jako "Gang čtyř" či "Bandu čtyř". Matka Čching—čao byla pravou duchovní dcerou této velké mučednice minulosti. A nyní bude Čching—čao moci znovu vzdávat čest jmenovkyni své matky pokaždé, když nařuká přístupový kód. Od otce bylo nesmírně hezké, že to tak zařídil.

Na displeji se objevila skupina zelených bodů. Rychle, téměř bez přemýšlení, je spočítala: bylo jich devatenáct a byly soustředěné v určité vzdálenosti od Lusitanie tak, aby ji obklopovaly skoro ze všech stran.

"To je Lusiatnská flotila?"

"Takové byly její pozice před pěti měsíci."

Znovu cosi vyřukal. Všechny zelené body zmizely.

"A toto jsou jejich polohy dnes."

Hledala zelené body. Nedokázala je nikde najít. Jenže otec od ní očekával, že něco uvidí.

"Jsou už na Lusitanii?"

"Lodě jsou tam, kde je vidíš," řekl otec. "Před pěti měsíci flotila zmizela."

"Kam se poděla?"

"To nikdo neví."

"Vypukla vzpoura?"

"To nikdo neví."

"Celá flotila?"

"Do poslední lodě."

"Co myslíš tím, že zmizela?"

Otec se na ni s úsměvem podíval.

"Výborně, Čching—čao. To je správná otázka. Nikdo lodě neviděl — všechny jsou daleko ve vesmíru. Takže nezmizely fyzicky. Pokud víme, mohou letět dál podle svého kursu. Zmizely pouze v tom smyslu, že jsme s nimi ztratili veškerý kontakt."

"Ansiblery?"

"Zmlkly. Všechny během tří minut. Žádná zpráva nebyla přerušena. Jedna skončila — a další už nepřišla."

"Všechny lodě ztratily spojení se všemi planetárními ansiblery v celém známém vesmíru? To je nemožné. I kdyby došlo k nějaké explozi, nemohla by být tak rozsáhlá, aby zasáhla všechny lodě najednou, když byly tak doširoka rozvinuté kolem Lusita-nie."

"Nu, i to by se mohlo stát, Čching—čao. Pokud si dokážeš představit takovou katastrofu — mohlo se stát, že se hvězda Lusitanie proměnila v supernovu. Trvalo by desetiletí, než by záblesk zahlédli na nejbližších světech. Potíž je v tom, že by to byla ta nejnepravděpodobnější supernova v historii. Není to nemožné, ale je to nepravděpodobné."

"A byly by tu předběžné příznaky. Někaké změny stavu hvězdy. Odhalily lodní přístroje něco takového?"

"Ne. A právě proto jsme přesvědčeni, že to nebyl žádný známý astronomický jev. Vědci to nedokážou nějak vysvětlit. Pokoušeli jsme se tedy to vyšetřovat jako sabotáž. Pátrali jsme po prunicích do počítačů ansiblerů. Proseli jsme všechny osobní záznamy posádek každé lodi a pátrali jsme po možném spiknutí mezi jejich členy. Proběhly kryptoanalýzy záznamů veškeré komunikace na všech lodích, abychom objevili nějaké zprávy předávané mezi spiklenci. Armáda i vláda analyzovaly všechno, na co si jen vzpomněly. Policie na všech planetách provedla výslechy — prošetřili jsme minulost a záznamy všech operátorů ansiblerů."

"I když neprocházejí žádné zprávy, jsou ansiblery i nadále ve spojení?"

"Co myslíš?"

Čching—čao se začervenala.

"Samozřejmě, že budou, dokonce i kdyby proti flotile použili M. D. zařízení, protože ansiblery jsou spojeny pomocí úlomků subatomových částic. Ty tam budou stále, i kdyby se celá loď proměnila v prach."

"Nestyď se, Čching—čao. Moudří nejsou moudřími proto, že se nedopouštějí omylů. Jsou moudří proto, že své omyly napraví, jakmile je poznají."

Avšak Čching—čao se červenala z jiného důvodu. Krev se jí nahrnula do hlavy, protože teprve nyní jí začínalo svítat, co pro ni otcovo zadání bude znamenat. Ale to bylo nemožné. Nemohl jí dát úkol, na kterém si už tisíce starších a moudřejších lidí vylámaly zuby.

"Otče," zašeptala. "Co je mým úkolem?" Stále doufala, že to bude pouze nějaký dílčí problém spojený se zmizením flotily. Ale ještě než promluvila, bylo jí jasné, že její naděje je marná.

"Musíš nalézt všechna možná vysvětlení pro zmizení flotily," řekl, "a vyčíslit pravděpodobnost každého z nich. Hvězdný kongres musí být schopen říci, jak se to stalo, a zajistit, aby se to už víckrát neopakovalo."

"Ale otče," namítla Čching—čao, "je mi sotva šestnáct. Není snad mnoho moudřejších lidí, než jsem já?"

"Nejspíš jsou všichni příliš moudří, než aby se o ten úkol pokusili," odvětil. "Ale ty jsi dost mladá na to, aby sis nenamlouvala, že jsi moudrá. Jsi dost mladá na to, abys pomýšlela na nemožné věci a odhalila, proč mohou být možné. A kromě toho k tobě božstva mluví obzvlášť jasně, mé bystré dítě, moje Nádherně jasná."

Právě toho se obávala — otec od ní očekával úspěch z milosti božstev. Nechápal, jak nehodnou ji božstva shledávají, a jak málo se jim líbí.

A byl tu i jiný problém.

"Co když se mi to podaří? Co když přijdu na to, kde je Lusitanská flotila a jak obnovit spojení? Nebude potom moje vina, když flotila zničí Lusitanii?"

"Je dobře, že tvou první myšlenkou je soucit s lidmi na Lusitanii. Ujišťuji tě, že Hvězdný Kongres slíbil, že nepoužije M. D. zařízení, dokud se to neukáže být bezpodmínečně nutné, a to je tak nepravděpodobné, že nevěřím, že k tomu někdy dojde. A i kdyby k tomu přesto došlo, je to Kongres, kdo musí rozhodnout. Jak řekl můj dávný jmenovec: Třebaže tresty udělované moudrým mužem mohou být lehké, není to způsobeno jeho soucitem; třebaže jím udělované tresty mohou být tvrdé, nejsou takové pro jeho krutost — jsou přiměřené zvykům, panujícím v jeho době. Okolnosti se mění podle věků a způsobů, jak se s nimi vyrovnat, se mění podle okolností. Můžeš si být jistá, že Hvězdný kongres bude jednat s Lusitanii nikoliv s ohledem na laskavost nebo krutost, nýbrž podle toho, co je nutné pro dobro celého lidstva. Proto sloužíme vládcům: protože oni slouží lidem, kteří slouží předkům, a slouží božstvům."

"Otče, byla jsem nehodná, protože jsem jen pomyslela jinak," řekla Čching—čao. Svou nečistotu nyní cítila, namísto aby o ní pouze věděla ve své mysli. Potřebovala si umýt ruce. Potřebovala sledovat linii. Ale skryla to. Počká.

Ať udělám cokoli, pomyslela si, bude to mít strašlivé následky. Když selže, ztratí otec čest před Kongresem, a tedy i před celým světem Cesty. To mnohým poslouží jako důkaz, že otec není hoden stát se po smrti bohem Cesty.

Jestliže však uspějí, může to mít za následek xenocidu. I když rozhodnutí náleží Kongresu, přesto budu vědět, že jsem takovou věc umožnila. Odpovědnost bude ležet zčásti i na mně. Ať udělám cokoliv, pokryji se selháním a poskvním se nehodností.

Pak k ní otec promluvil, jako by mu božstva odhalila její srdce.

"Ano, jsi nehodná," řekl, "a ve svých myšlenkách jsi nehodná i nyní."

Čching—čao zrudla a sklonila hlavu, zahanbená ne proto, že její myšlenky byly pro otce tak průhledné, nýbrž proto, že si takové neposlušné myšlenky vůbec připustila.

Otec jí jemně položil ruku na rameno.

"Ale věřím, že božstva tě učiní hodnou," řekl. "Hvězdný kongres má mandát nebes a ty jsi také vybrána, abys šla svou vlastní cestou. Můžeš mít v té velké práci úspěch. Pokusíš se o to?"

"Pokusím." A také selžu, ale to nikoho nepřekvapí, nejméně ze všech pak božstva, která moji nehodnost znají.

"Když řekneš své jméno a napíšeš heslo, pro tvé pátrání se otevrou všechny archivy. Kdybys potřebovala pomoc, dej mi vědět."

Důstojně opustila otcův pokoj a přinutila se vyjít pomalu po schodech nahoru do svého pokoje. Teprve uvnitř za zavřenými dveřmi se vrhla na podlahu a plazila se po ní. Sledovala čáry ve dřevě, až skoro neviděla. Její nehodnost byla tak velká, že ani pak se necítila zvlášť čistá; odešla do koupelny a drhla si ruce tak dlouho, dokud nepoznala, že božstva jsou spokojená. Sloužící se ji dvakrát pokoušeli vyrušit s jídlem nebo se vzkazy — o to se málo starala, avšak když viděli, že obcuje s božstvy, uklonili se a tiše vyklouzli ven.

Nebylo to však mytí rukou, co ji nakonec očistilo. Byl to okamžik, kdy ze svého srdce zahнала poslední známky nejistoty. Hvězdný kongres má mandát nebes. Čching—čao se musí očistit od všech pochybností. Cokoliv, co má s Lusitanskou flotilou v úmyslu, je jistě vůle božstev, která se musí vyplnit. Bylo tedy její povinností pomoci jim vyplnit ji. A jestliže ve skutečnosti plnila vůli božstev, ona jí otevře cestu k vyřešení problému, který jí byl předložen.

Kdykoliv si pomyslí něco jiného, kdykoliv se jí na mysl vrátí Démostenova slova, vymaže je tím, že si připomene, že ona poslechne vládců, kteří mají mandát nebes.

Když se její mysl uklidnila, měla dlaně odřené a skvrnitě od krve, prosakující z vrstev pokožky, které byly nyní těsně pod povrchem. Stejně tak vzlíná moje pochopení pravdy, řekla si. Jestliže smyji dostatečné množství své smrtelnosti, pravda božstev prosákne na světlo.

Konečně byla čistá. Bylo pozdě a oči měla unavené. Přesto zasedla k terminálu a dala se do práce.

"Ukaž mi všechna shrnutí dosavadního výzkumu zmizení Lusitanské flotily," nařídila, "počínaje nejnovějšími." Téměř ihned se ve vzduchu nad terminálem začala objevovat jedna stránka za druhou, seřazené jako vojáci pochodující na frontu. Přečetla jednu a odsunula ji pryč jenom proto, aby se před ní posunula další, kterou přečte. Četla sedm hodin, až už nemohla dál — usnula u terminálu.

Jane sleduje všechno. Dokáže najednou dělat milión věcí a věnovat pozornost tisíci záležitostem. Žádná z těchto schopností není neomezená, nicméně natolik mnohonásobně přesahují naši dojemnou schopnost myslet na jednu věc, zatímco děláme jinou, že nám mohou neomezeně připadat. Její vnímání je však na rozdíl od našeho omezené; nebo spíš my sami jsme její největší omezení. Nemůže vidět nebo vědět nic, co nebylo jako data uloženo do některého počítače zapojeného do velké meziplanetární sítě.

Je to to nejmenší omezení, jaké si dokážete představit. Má téměř okamžitý přístup k přímým vstupům všech kosmických lodí, všech satelitů, všech dopravních kontrolních systémů a téměř každého elektricky monitorovaného špiónážního zařízení v lidmi osídleném vesmíru. Znamená to ovšem, že prakticky nikdy není svědkem hašteření zamilovaných, postelových románek, hádek ve třídě, klípků u večeře nebo tajně prolévaných hořkých slz. Zná jenom ty podoby našich životů, které prezentujeme ve formě číslíkových informací.

Kdybyste se jí zeptali na přesný počet lidí v osídlených světech, bleskově vám dodá číslo založené na kombinaci výsledků sčítání lidu a pravděpodobností narození a úmrtí pro každou skupinu populace. Ve většině případů dokáže přiřadit číslům jména, třebaže žádný člověk nemůže žít tak dlouho, aby ten seznam přečetl. A když jí zadáte jméno, které vás právě náhodně napadne — například Chan Čching—čao — a zeptáte se jí: "Kdo je ta osoba?", Jane vás téměř ihned zahrne její životní statistikou — datum narození, občanství, původ, výška a váha při poslední lékařské prohlídce, školní prospěch.

Nicméně pro ni to je zbytečná informace, šum pozadí; ví, že ty údaje tam jsou, ale neznamenaají pro ni nic. Ptát se jí na Čching—čao. by bylo jako ptát se na určitou molekulu vodní páry ve vzdáleném oblaku. Ta molekula tam zajiště je, ale není na ní nic zvláštního, co by ji odlišilo od miliónů dalších v jejím bezprostředním sousedství.

Tohle byla pravda až do okamžiku, než Čching—čao začala svůj počítač používat k přístupu ke všem dokumentům, týkajícím se zmizení Lusitanské flotily. Jméno Čching—čao se pracovalo vzhůru mnoha úrovněmi Janiny priority. Jane si začala vést přehled všeho, co Čching—čao s počítačem dělala. A brzy se ukázalo, že Chan Čching—čao, třebaže jí bylo teprve šestnáct, měla v úmyslu způsobit Jane vážné problémy. Protože Chan Čching—čao, která nepatřila k žádné zvláštní složce byrokracie, neměla žádné soukromé cíle, které by sledovala, ani právní zájem, který by musela chránit, podnikala širší, a tedy i nebezpečnější pátrání ve všech informacích, které byly shromážděny všemi lidskými agenturami.

Proč to bylo nebezpečné? Nenechala snad za sebou Jane falešné stopy, které Čching—čao svedou ze správného směru?

Ne, ovšemže ne. Jane nezanechala žádné falešné stopy. Měla sice původně v úmyslu nastrojit to tak, aby zmizení Lusitanské flotily vypadalo jako sabotáž, technická porucha nebo nějaká přírodní katastrofa. Musela se však toho nápadu vzdát, protože nedokázala vyrobit žádné fyzické falešné stopy. Dokázala pouze zanechávat v počítačových pamětech zavádějící data. Nic z toho nemohlo mít odezvu v reálném světě, a každý polointeligentní vyšetřovatel by

tedy brzy poznal, že to jsou zfalšované údaje. Z toho by vyvodil, že zmizení Lusitanské flotily musela způsobit nějaká organizace, která má rozsáhlý přístup do počítačových systémů, které takové údaje obsahovaly. To by lidi jistě vedlo k tomu, že by ji objevili dříve, než když nezanechá vůbec žádné důkazy.

Nenechávat po sobě nic nakonec byla nejlepší taktika; a než Čching—čao začala se svým pátráním, fungovala velice dobře. Každá vyšetřující organizace pátrala jenom na místech, na kterých pátrávala obvykle. Policie na mnoha planetách prověřovala všechny známé disidentské skupiny (a na některých místech podrobila různé disidenty mučení, až z nich vytloukla bezcenná přiznání, načež vyšetřovatelé sepsali závěrečné zprávy a prohlásili případ za uzavřený). Armáda hledala stopy po vojenských protivnících — zejména pak mezihvězdné lodě jiné civilizace, protože v čerstvé paměti měla invazi termiřanů před třemi tisíci lety. Vědci hledali důkazy nějakého neočekávaného neviditelného astronomického jevu, kterému by mohli přičíst jak zničení flotily, tak selektivní výpadek ansiblerové komunikace. Politici pak hledali někoho, koho by mohli při té příležitosti očernit. Nikdo si nedokázal představit Jane, a proto ji nikdo nenašel.

Avšak Chan Čching—čao důkladně vyhledávala údaje a pečlivě a systematicky skládala všechny informace dohromady. Nevyhnutelně objeví důkaz, který prokáže — a ukončí — existenci Jane. Tímto důkazem byla, jednoduše řečeno, nepřítomnost důkazů. Nemohl to postřehnout nikdo jiný, protože nikdo jiný dosud nezapojil do vyšetřování nepředpojatou metodickou mysl.

Jane nemohla vědět, že zdánlivě nelidská trpělivost Čching—čao, úzkostlivá pozornost, kterou věnovala detailům, její neustále nové formulování a přeprogramování počítačových postupů při pátrání byly výsledkem nekonečných hodin proklečených na dřevěné podlaze a pečlivého sledování linie ve dřevě zjednoho konce prkna na druhý, z jedné strany místnosti na druhou. Jane nemohla tušit, že pro ni nejobávanějšího protivníka z Čching—čao udělala velká lekce, kterou jí udělila božstva. Všechno, co Jane věděla, bylo, že tato vyšetřovatelka jménem Čching—čao jednou pozná, co nikdo další doopravdy nechápal: že všechna možná vysvětlení zmizení Lusitanské flotily už byla naprosto vyloučena.

V tom okamžiku zůstane jediný závěr: že nějaká síla, se kterou se lidstvo dosud nesetkalo, má moc buď nechat najednou zmizet na velkém prostoru rozptýlenou flotilu mezihvězdných lodí nebo — což zní stejně nepravděpodobně — vyřadit najednou z provozu ansiblery celé flotily. A jestliže tatáž metodická mysl pak začne vytvářet seznam možných sil, které mají takovou moc, posléze zákonitě dojde i k té pravé: nezávislá bytost, která sídlí v... ne, která je tvořena filotickými paprsky, spojujícími navzájem všechny ansiblery. Protože tato představa je správná, nevyvrátí ji žádná logická úvaha ani výzkum. Nakonec tato možnost zůstane jako jediná. A v tom okamžiku někdo na objev Čching—čao zareaguje a nařídí zničit Jane.

A tak Jane sledovala pátrání Čching—čao stále fascinovaněji. Tato šestnáctiletá dcera Chan Fej—cua, která vážila 39 kilogramů, měřila 160 centimetrů a patřila k nejvyšší společenské a intelektuální třídě čínského taoistického světa Cesty, byla první Jane známou lidskou bytostí, která se svou důkladností a přesností blížila počítači, a tedy i Jane samé. A třebaže Jane mohla hledání, jehož dokončení Čching—čao zabralo týdny či měsíce, vykonat za hodinu, nebezpečná pravda byla, že Čching—čao téměř přesně sledovala směr pátrání, kterým by Jane na jejím místě postupovala sama; Jane tedy měla důvod domnívat se, že Čching—čao dojde k témuž závěru, k jakému by došla na jejím místě ona.

Čching—čao tedy byla Janiným nejnebezpečnějším nepřítelem a Jane ji nedokázala zastavit — alespoň fyzicky byla bezmocná. Pokoušet se Čching—čao blokovat přístup k informacím by znamenalo pouze rychleji ji upozornit na svou existenci. Místo otevřené konfrontace tedy Jane hledala jiný způsob, jak nepřítele zastavit. Nechácala sice celou lidskou povahu, avšak Ender ji naučil jedno: když chce přimět lidskou bytost přestat něco dělat, musí najít způsob, jak toho člověka přivést k tomu, aby se mu to přestalo chtít dělat.

Kapitola Šestá

Varelse

<Jak jsi schopná komunikovat přímo s Enderovou myslí?>

<Teď, když víme, kde je, je to stejně přirozené jako jídlo.>

<Jak jsi ho našla? Já jsem nikdy nedokázal mluvit do mysli někoho, kdo nepřešel do třetího života.>

<Našly jsme ho prostřednictvím ansiblerů a elektroniky k nim připojené — našly jsme ve vesmíru jeho tělo. Abychom dosáhly jeho mysli, musely jsme zasáhnout do chaosu a zbudovat most.>

<Most?>

<Přechodnou bytost, která částečně připomíná jeho mysl a částečně naši.>

<Jestliže dokážeš dosáhnout jeho mysli, proč jste ho neodvrátily od vašeho zničení?>

<Lidský mozek je nesmírně zvláštní. Než jsme se dokázaly vyznat v tom, co jsme tam našly, než jsme se naučily mluvit do toho zakřiveného prostoru, všechny mé matky a sestry byly pryč. Celé ty roky, co jsme v zámotku čekaly, až nás najde, jsme neustále studovaly jeho mysl; když pak přišel, mohly jsme už mluvit přímo k němu.>

<Co se stalo s tím mostem, který jsi vytvořila?>

<O to jsme se nikdy nestaraly. Nejspíš tam venku ještě někde je>

Nová odrůda brambor umírala. Ender si prohlížel příznačné hnědé kruhy na listech, rostliny zlomené v místech, kde stonky zkřehly tak, že je sebemenší vánek lámal, až to praskalo. Ještě ráno byly všechny zdravé. Útok choroby byl tak náhlý a její účinek tak ničivý, že mohlo jít jediné o virus descolady.

Ela a Novinha budou zklamané — vkládaly do téhle nové odrůdy tolik nadějí. Ela, Enderova nevlastní dcera, vytvořila gen, který působil, že každá buňka organismu vylučovala tři různé chemické látky, o nichž se vědělo, že potlačují nebo zabíjejí virus descolady. Novinha, Enderova manželka, vytvořila gen, který působil, že jádro buňky bylo neprostupné

pro jakoukoliv molekulu větší než desetina velikosti viru descolady. Do této odrůdy brambor přenesly oba geny, a když počáteční zkoušky ukázaly, že obě vlastnosti jsou stabilizovány, Ender sazenice přemístil na experimentální farmu a pěstoval je zde. On a jeho asistenti o ně pečovali posledních šest týdnů. Zdálo se, že všechno jde dobře. Kdyby ta technika byla zabrala, byla by rozpracována pro všechny rostliny i živočichy, na kterých byli lidé na Lusitanii závislí. Jenže virus descolady byl až příliš chytrý — nakonec prohlédl všechny jejich triky. Přesto však šest týdnů byl lepší výsledek než obvyklé dva až tři dny. Možná byli na správné stopě.

Možná však už věci zašly příliš daleko. Kdyby, brzy poté, co Ender přiletěl na Lusitanii, nové odrůdy pozemských rostlin a živočichů dokázaly vydržet až dvacet let, než descolada rozkódovala jejich molekuly nesoucí genetickou informaci, a roztrhala je na kousky. Jenže v posledních letech se descoladovému viru zjevně podařil průlom, který mu dovolil rozkódovat pozemské geny během dní nebo dokonce hodin.

V současné době umožňovaly lidským kolonistům pěstovat rostliny a chovat zvířata jedině postřiky, které byly pro virus descolady bezprostředně smrtelné. Mezi kolonisty byli takoví, kteří chtěli provést postřik celé planety a zlikvidovat descoladový virus jednou provždy.

Postřik celé planety by byl nepraktický, třebaže ne nemožný; pro odmítnutí tohoto návrhu však existovaly i jiné důvody. Všechny formy místního života bezvýhradně závisely na descoladě, bez níž se nemohly rozmnožovat. Včetně vepříků — pequeninů, inteligentních domorodců, jejichž reprodukční cyklus byl neoddělitelně svázan s jediným místním druhem stromu. Kdyby byl virus descolady někdy zničen, bude současná generace pequeninů poslední. Byla by to xenocida.

Zatím by myšlenku na jakoukoliv akci, která by vedla k vyhubení pequeninů, okamžitě odmítla většina obyvatel Milagre, zdejší lidské osady. Zatím však Ender věděl, že kdyby bylo širší veřejnosti známo o něco více faktů, mnoho názorů by se změnilo. Kupříkladu jenom hrstka lidí věděla, že descolada se už dvakrát adaptovala na chemickou sloučeninu, kterou používali k jejímu usmrcování. Ela a Novinha už vyvinuly několik nových verzí té sloučeniny, takže až se příště descolada na smrtící látku adaptuje, lidé ji mohou okamžitě zaměnit za jinou. Právě tak už jednou museli změnit i inhibitor, který potlačoval propuknutí smrtelné nemoci u lidí v kolonii, v nichž se ve všech virus usídlil.

Inhibitor se přidával do potravy, takže jej s každým jídlem přijímali všichni lidé.

Všechny inhibitory i antivirové prostředky ovšem působily na stejných základních principech. Jednou, jen co se viry descolady naučí, jak se adaptovat na pozemské geny všeobecně, naučí se také, jak se vypořádat se všemi třídami chemikálií, a pak už nebude záležet na tom, kolik mají jejich verzí — descolada vyčerpá jejich zdroje během několika dní. Jen málo lidí vědělo, jak nejisté je ve skutečnosti přežívání Milagre. Jenom málo lidí chápalo, jak mnoho záleží na práci lusitanských xenobioložek Ely a Novinhy; jak vyrovnaný byl jejich závod s descoladou; jak ničivé budou následky, jestliže někdy zaostanou.

Vlastně to bylo dobře. Kdyby to kolonisté pochopili, vyskytlo by se mnoho takových, kteří by řekli: Pokud nás má descolada jednou nevyhnutelně přemoci, zlikvidujeme ji, dokud ještě můžeme. Pokud to zabije i všechny vepříky, je nám to líto, ale pokud si máme vybrat mezi sebou a jimi, volíme sebe.

Enderovi se to lehce dívalo s nadhledem, s filosofickým odstupem, a říkalo: Lepší, když vymře malá lidská kolonie, než aby byl vyhuben celý rozumný druh. Věděl však, že takový argument by se mezi lidmi na Lusitanii nesetkal právě s pochopením. V sázce tu byly jejich vlastní životy a životy jejich dětí; bylo by nesmyslné očekávat od nich, že by ochotně zemřeli pro záchranu jiného druhu, druhu kterému nerozuměli a který mělo opravdu v oblíbenosti jen málo z nich. Ani po genetické stránce by to nedávalo smysl: evoluce upřednostňuje tvory, kteří lépe ochrání vlastní gen. I kdyby sám biskup vyhlásil, že je boží vůlí, aby lidské bytosti na Lusitanii položily své životy za vepříky, opravdu jen málokdo by poslechl.

Nevím, jestli bych sám dokázal takovou oběť přinést, pomyslel si Ender. I když nemám žádné vlastní děti. I když už jsem zničení rozumného druhu zažil — a dokonce jsem tu zkázu sám spustil — a vím, jaké strašlivé morální břemeno to je, nejsem si jistý, jestli bych dokázal nechat své lidské přátele zemřít, ať už hladem, kdyby byly zničeny zdroje potravin, nebo v ještě větších bolestech, kdyby se descolada vrátila jako nemoc, která by měla sílu v několika dnech strávit lidské tělo.

A přece... mohl bych souhlasit se zkázou pequeninů? Mohl bych připustit další xenoci-du?

Zdvihl jeden ze zlomených bramborových výhonků se skvrnitými listy. Odnese ho samozřejmě Novinze. Novinha nebo Ela ho prozkoumají a potvrdí to, co už bylo zřejmé. Další selhání. Uložil bramborový výhonek do sterilního sáčku.

"Mluvíš."

To byl Planter. Enderův pomocník a nejbližší přítel mezi vepříky. Planter byl syn pe-quenina jménem Human, kterého Ender odeslal do "třetího života", stromové fáze životního cyklu pequeninů. Ender pozdvihl průhledný plastický sáček, aby Planter lépe viděl listy uvnitř.

"Vskutku velice mrtvé, Mluvíš," řekl Planter bez jakýchkoliv projevů emocí. Lidem při jednání s pequeniny nejvíce vadilo právě tohle — vepříci nedávali najevo své emoce takovými způsoby, aby je lidé mohli snadno podle navykých vzorců interpretovat. To byla jedna z největších překážek toho, aby je většina kolonistů akceptovala. Vepříci nebyli roztomilí a přitažliví; byli jen zvláštní.

"Zkusíme to znovu," prohlásil Ender. "Myslím, že už jsme blízko."

"Tvoje manželka si tě žádá," oznámil Planter. Slovo manželka, dokonce i po přeložení do lidské řeči, jako byl Stark, obsahovalo pro pequenini takové napětí, že pro něj bylo obtížné vyslovit je přirozeně — Planter je téměř vypískl. Myšlenka "manželkovství" byla pro pequeniny tak silná, že když mluvili přímo s Novinhou, nazývali ji jménem, zatímco když mluvili s jejím manželem, zásadně ji jmenovali jejím titulem.

"Právě jsem se chystal za ní jít," pravil Ender. "Mohl bys, prosím tě, proměřit a zaznamenat tyhle brambory?"

Planter nadskočil — jako pražená kukuřice, napadlo Endera. Ačkoliv jeho tvář zůstávala pro lidské oči bez výrazu, skok

do výšky prozrazoval, že je potěšen. Planter miloval práci s elektronickým zařízením; jednak proto, že ho fascinovaly stroje, a jednak proto, že to silně zvyšovalo jeho prestiž mezi ostatními mužskými pequeniny. Ihned se pustil do vybalování kamery a jejího počítače z brašny, kterou nikdy neodkládal.

"Až budeš hotov, připrav, prosím tě, tenhle izolovaný sektor ke spálení bleskem," dodal Ender.

"Ano ano," odušil Planter. "Ano ano ano."

Ender si povzdechl. Pequeninové se vždycky tvářili tak otráveně, když jim lidé fíkali věci, které oni už věděli. Planter zajisté znal postup v případě, že se descolada adaptovala na novou odrůdu — "vzdělaný" virus musel být zlikvidován, dokud byl v izolovaném prostoru. Bylo zbytečné dovolit celé populaci descolady, aby měla užitek z toho, co se naučil jeden kmen. Ender mu to tedy nemusel připomínat. Nicméně lidé už prostě takhle uspokojovali svůj smysl pro odpovědnost — neustálým opakovaným kontrolováním, i když věděli, že není nutné.

Planter měl plné ruce práce, a tak si sotva povšiml, že Ender odchází. Když byl Ender v přechodové komoře, stojící na konci pole směrem k městu, svlékl se, vstříhl své oblečení do čistícího boxu a pak zahájil svůj očištný tanec — zdvihl vysoko ruce, mával jimi, obracel se dokola, přidřepával a zase vstával, aby se všechny části jeho těla dostaly do styku s kombinací záření a plynů, které komoru naplnily. Hluboce se nadechoval ústy i nosem a pak se rozkašlal — jako vždycky, neboť plyny byly na samé hranici lidské snášenlivosti. Plné tři minuty mávání rukama, dřepů a vztyků s pálícíma očima a sipajícími plícemi: náš rituál poslušnosti všemocné descoladě. Iak se koříme před nepopíratelným pánem života na této planetě.

Konečně to skončilo; jako kdybych se opekl na rožni, pomyslel si. Když do komory vproudil čerstvý vzduch, vytáhl ještě horké oblečení z boxu a oblékl se. Jakmile vyjde z komory, ta se ohřeje tak, že každý povrch uvnitř ní bude mít teplotu daleko vyšší, než činí prokázaná odolnost descoladového viru. Při tomto závěrečném očištném kroku nemohlo komory uvnitř přežít nic. Až opět někdo do komory vejde, bude komora absolutně sterilní.

Ender se ale nemohl zbavit myšlenky, že virus descolady nakonec stejně nějak najde cestu skrz — pokud ne komorou, pak slabou dezintegrační bariérou, která obklopovala experimentální pozemek jako neviditelná hradba. Jak se uvádělo, bariérou nemohla projít žádná více než stoatomová molekula, aniž by nebyla rozložena. Ohrady na obou stranách bariéry zabráňovaly lidem i vepříkům zatoulat se do smrtící oblasti — avšak Ender si často představoval, jaké by to pro oběť bylo, projít dezintegračním polem. Každá buňka těla by byla zabita ihned, jakmile by se rozpadly nukleové kyseliny. Tělo by nejspíš zůstalo fyzicky pohromadě. Ale Ender ve své fantasii vždycky viděl, jak se tělo na druhé straně bariéry drolí v prach, odnášený vánkem jako dým dřív, než stačí klesnout k zemi.

Co na této dezintegrační bariéře Endera zneklidňovalo nejvíc, bylo to, že byla založena na stejném principu jako zařízení pro molekulovou destrukci. To bylo sestrojeno proti mezihvězdným lodím a střelám a právě Ender je obrátil i proti domovské planetě termiřanů, když před třemi tisíci lety velel lidské válečné flotile. A tatáž zbraň byla nyní na cestě od Hvězdného kongresu k Lusitanii. Podle Jane se Hvězdný kongres už pokusil vyslat rozkaz k jeho použití. Zablokovala jej přerušením ansiblerové komunikace mezi flotilou a zbytkem lidstva, ale nedalo se říci, zda ho nějaký přespříliš horlivý kapitán lodi, který zpanikařil po selhání ansiblerů, proti Lusitanii nepoužije na vlastní pěst, až se k ní dostane. Bylo to nemyslitelné, a přesto to udělali — Kongres vydal rozkaz ke zničení celého jednoho světa. K. provedení xenocidy. Psal Ender Královnu úlu nadarmo? Cožpak už zapomněli?

Oni to však nevnímali jako "už". Pro většinu lidí to bylo před třemi tisíci lety. A třebaže Ender napsal Humanův život, všeobecně se mu ještě dost nevěřilo. Lidi to nezasáhlo natolik, aby se Kongres neodvážil jednat proti pequeninům. Proč se to rozhodli udělat? Nejspíš přesně z téhož důvodu, z jakého xenobiologové vybudovali dezintegrační bariéru: aby izolovali nebezpečnou infekci a ta se nemohla rozšířit do populace. Kongresu dělala starosti mor vzpoury planet. Jenže až sem flotila dorazí, ať už s rozkazy nebo bez nich, může stejně dobře použít 'Malého doktora' jako konečné řešení problému descolady: jestliže nebude existovat žádná planeta Lusitanie, nebude existovat ani žádný imitující polointeligentní virus, dychtící po příležitosti vyhladit lidstvo a všechna jeho díla.

Z experimentálního pole to k nové xenobiologické stanici nebylo daleko. Stezka se vinula přes nízký pahorek, dotkla se lesa, který místnímu kmeni pequeninů sloužil jako otec, matka a živý hřbitov, a pak pokračoval k severní bráně v plotu, který opepínal lidskou kolonii.

Na ten plot se Ender díval úkosem. Nebyl už žádný důvod, aby ještě existoval, když padla politika minimálního styku mezi lidmi a pequeniny a oba druhy branou procházely volně. Když Ender přišel na Lusitanii, byl plot navíc vybaven polem, které každé osobě, jež do něho vstoupila, působilo nesnesitelnou bolest. V době zápasu o právo volné komunikace s pequeniny se do tohoto pole na několik minut dostal Ende-rův nejstarší nevlastní syn Miro a utrpěl nevratné poškození mozku. Mirova zkušenost však byla jen tím nejbolestivějším projevem toho, jak plot působil na duše uvnitř uzavřených lidí. Psychobariéra byla zrušena před třiceti lety. Po celou tu dobu se nevyskytl žádný důvod pro existenci jakékoliv bariéry mezi lidmi a pequeniny — nicméně plot zůstal. Lidští osadníci na Lusitanii jej svým způsobem chtěli. Chtěli, aby hranice mezi lidmi a pequeniny zůstala vymezená.

A z tohoto důvodu také byly xenobiologické laboratoře přesunuty ze svého bývalého stanoviště dole u řeky. Pokud se výzkumů měli účastnit i pequeninové, musely laboratoře být blízko plotu a všechny experimentální pozemky za ním, aby lidé a pequeninové měli co nejméně příležitosti k neočekávaným vzájemným střetnutím.

Když Miro odletěl naproti Valentině, Ender si myslel, že až se vrátí, budou ho moci překvapit velkými změnami v lusitanském světě. Snil o tom, že Miro uvidí lidi a pequeniny žít bok po boku, oba druhy ve vzájemné harmonii. Namísto toho najde Miro kolonii prakticky beze změny. Až na řídké výjimky lidé na Lusitanii nijak netoužili po blízké společnosti jiných druhů.

Bylo dobře, že Ender pomohl Královně úlu obnovit rasu termiřanů tak daleko od Mila-gre. Ender měl v úmyslu pomoci tenniřanům a lidem k postupnému vzájemnému porozumění. Namísto toho byli on, Nóvinha a jejich rodina nuceni udržovat existenci termiřanů na Lusitanii v co nejprísnejší tajnosti. Jestliže se lidští osadníci nedokázali vyrovnat se

savcům podobnými pequeniny, pak informace o hmyzu podobným termitům by určitě téměř ihned vyvolala xenofobii.

Mám příliš mnoho tajemství, pomyslel si Ender. Celé ty roky jsem byl Mluvčím za mrtvé, který odhaloval tajemství a pomáhal lidem žít ve světle pravdy. Dnes nikomu neřekám ani polovinu toho, co vím, protože kdybych prozradil celou pravdu, mělo by to za následek strach, zášť, krutost, vraždy, válku.

Nedaleko od brány, na její vnější straně, se tyčily dva otcovské stromy, jeden jménem Rooter, druhý jménem Human, umístěné tak, že při pohledu z brány Rooter rostl po levé ruce a Human po pravé. Human byl pequenino, jehož Ender zabil vlastníma rukama, jak to vyžadoval rituál pečetící smlouvy mezi lidmi a pequeniny. Human se pak znovu zrodil z celulózy a chlorofylu jako dospělý samec schopný plodit děti.

Human měl i dnes obrovskou prestiž nejen mezi vepříky zdejšího kmene, nýbrž i u řady dalších kmenů. Ender věděl, že je naživu, avšak při pohledu na strom nedokázal potlačit vzpomínku na to, jak Human zemřel.

Enderovi nedělalo potíže jednat s Humanem jako s osobností, neboť již s tímto otcovským stromem mnohokrát hovořil. Nedařilo se mu však ztotožnit si tento strom s touž osobností, kterou znal jako pequenina jménem Human. Ender sice rozumem chápal, že totožnost osobnosti tvoří vůle a paměť a že ta vůle a paměť netknuté přešly z pequenina do otcovského stromu, nicméně rozumové chápání nepřináší vždy vnitřní víru. Human byl nyní tak cizí.

Stále to však byl Human a stále byl Enderovým přítelem; když Ender procházel kolem, přejel rukou po kůře stromu. Pak sešel několik kroků z cesty na druhou stranu ke staršímu otcovskému stromu Rooterovi a právě tak se dotkl jeho kůry. Rootera nikdy neznal jako pequenina — Rooter zahynul jinými rukama, a když Ender přišel na Lusitanii, byl tento strom už vysoký a rozvětvený. Když Ender mluvil s Rooterem, nezneklidňoval ho žádný pocit ztráty.

Na zemi mezi Rooterovými kořeny ležela spousta hůlek; některé sem byly přineseny, jiné samy odpadly od Rooterových větví. Byly to mluvící hůlky. Pequeninové jimi bubnovali do rytmu na kmen otcovského stromu, který přitom měnil tvar dutin uvnitř kmene tak, aby moduloval zvuk a vydával tak jakousi pomalou řeč. I Ender uměl ten rytmus vyhubno-vat — sice nešikovně, ale na to, aby vyloudil ze stromů slova, to stačilo.

Dnes však Ender o konverzaci nestál. Ať otcovským stromům o dalším neúspěchu řekne Planter. Ender si s Rooterem a s Humanem promluví později. Promluví i s Královnou úlu. Promluví s Jane. Promluví se všemi. A stejně ani po tom všem mluvení nebudou blíž řešení žádného z těch problémů, které zatemňovaly budoucnost Lusitanie. Protože to řešení nezávisí na řečech. Závisí pouze na znalostech a na činech — na znalostech, které měli mít jiní lidé, a na činech, které mohli vykonat pouze jiní lidé. Ender nemohl k řešení nijak přispět.

Všechno, co mohl dělat, všechno, co kdy od své poslední bitvy v dětství dělal, bylo, že naslouchal a mluvil. Jindy a jinde to stačilo. Dnes ne. Nad Lusitanii se rýsovalo mnoho různých druhů zkázy, z nichž některé uvedl do pohybu Ender sám, a ani jeden se nedal odvrátit jakýmkoliv činem, slovem nebo myšlenkou Andrewa Wiggina. Jeho budoucnost, stejně jako budoucnost ostatních občanů Lusitanie, nyní ležela v rukou cizích lidí. Rozdíl mezi ním a ostatními spočíval v tom, že Ender znal všechna nebezpečí, všechny možné následky každého selhání i omylu. Kdo je postižen víc — ten, kdo zemře, aniž by do posledního okamžiku něco tušil, nebo ten, kdo vidí, jak se jeho záhuba blíží krok za krokem celé dny, týdny a roky?

Ender minul otcovské stromy a pokračoval v chůzi po udusané stezce k lidské kolonii. Prošel branou a pak dveřmi xenobiologické laboratoře. Pequenino, který zastával postavení Elina nejspolehlivějšího asistenta (jmenoval Deaf, Hluchý, třebaže se sluchem neměl naprosto žádné potíže), jej hned zavedl do Novinhy pracovní, kde už čekali Ela, Novinha, Quara a Grego. Ender pozdvihl sáček s kusem bramborové natě.

Ela zavržela hlavou; Novinha si povzddechla. Ale netvářily se tak zklamaně, jak Ender očekával. Viditelně je trápilo něco jiného.

"Řekla bych, že jsme to čekali," ozvala se Novinha.

"Stejně jsme to museli zkusit," řekla Ela.

"Proč jsme to museli zkusit?" vyjel Grego. Novinhin nejmladší syn — a tedy Enderův nevlastní — byl nyní zralý třicátník, rozený vědec; při rodinných diskusích si však liboval v roli advocata diaboli, ať už šlo o xenobiologii, nebo o to, jakou barvou vymalovat stěny.

"Zaváděním nových odrůd neděláme nic jiného, než že učíme descoladu, jak má překonat všechny strategie, které máme k její likvidaci. Jestli ji co nejdřív nevyhubíme, vyhubí ona nás. Jakmile bude po descoladě, můžeme pěstovat staré dobré brambory beze všech těch nesmyslů!"

"To nemideme jen tak udělat!" postavila se mu Quara. Endera její prudkost překvapila. Obvykle promlouvala jen váhavě; mluvit tak nahlas jako teď pro ni vůbec nebylo typické. "Descolada je přece živý organismus."

"Jati říkám, že virus je virus," zavrčel Grego.

Enderovi dělalo starosti, že Grego volá po vyhubení descolady — nebylo mu podobné, aby se tak náruživě dožadoval něčeho, co by zničilo pequeniny. Grego mezi samci peque-ninů prakticky vyrostl — znal je a mluvil jejich jazykem lépe než kdo jiný.

"Uklidněte se, děti, a nechtě mě, ať to Andrewovi vysvětlím," ozvala se Novinha. "Ela a já jsme probíraly, co máme dělat, jestli se to s těmi bramborami nezdaří, a ona mi řekla... ne, vysvětlí to ty, Elo."

"Je to docela jednoduchý návrh. Místo toho, abychom se snažili vypěstovat rostliny, které zastavují růst viru descolady, musíme jít po viru samotném."

"Správně," zabručel Grego.

"Drž už tu klapáčku," okřikla ho Quara.

"Grego, prosím tě, buď tak laskav a udělej, o co tě tvoje sestra tak mile požádala," dodala Novinha.

Ela vzdychla a pokračovala.

"Nemůžeme jej jen tak beze všeho vyhubit, protože to by zabilo všechnen místní život na Lusitanii. Takže navrhuji,

abychom se pokusili vyvinout novou odrůdu descolady, která by v reprodukčních cyklech lusitanských forem života působila stejně jako současný virus, ale neměla by schopnost adaptovat se na nové druhy."

"Ty dokážeš příslušnou část viru vyloučit?" otázal se Ender. "Tyji dokážeš identifikovat?"

"Pravděpodobně ne. Ale myslím, že mohu identifikovat všechny části viru, které působí ve vepřících a ve všech ostatních rostlinně—živočišných dvojicích, izolovat je a zbavit se všeho ostatního. Pak přidáme základní reprodukční schopnost a nějaké receptory, aby virus mohl náležitě reagovat na hostitelské organismy, celé to uzavřeme do malé organely a máme to — náhradu za descoladu, s níž budou pequeninové i ostatní místní druhy bezpeční, a my budeme žít bez starostí."

"A pak provedeme postřík, abychom zničili všechny původní descoladové viry?" otázal se Ender. "A co když už existuje odolný kmen?"

"Ne, nebudeme provádět postřík, protože ten nezasáhne viry, které jsou nastěhované do těl všech lusitanských tvorů. Tohle je opravdu složitá část..."

"Jako kdyby ten zbytek byl jednoduchý" poznamenala Novinha, "vymyslet novou organelu z ničeho..."

"Nepomůže jen tak vpravit tyhle organely do několika vepřků, ba ani do všech, protože bychom je museli vpravit také do všech místních živočichů, stromů a do každého stébla trávy."

"To se udělat nedá," připustil Ender.

"Musíme tedy vyvinout mechanismus všeobecné distribuce organel a zároveň zničit staré descoladové viry jednou provždy."

"To je xenocida," ozvala se Quara.

"O tomhle se dohadujeme," řekla Ela. "Quara tvrdí, že descolada je inteligentní."

Ender zůstal zírat na svou mladší nevlastní dceru.

"Inteligentní molekula!"

"Mají svůj jazyk, Andrewe."

"Jak jsi na tohle přišla?" zeptal se Ender. Pokoušel se představit si, jak by molekula — byť nesoucí genetickou informaci a tak dlouhá a složitá jako virus descolady — asi tak mohla mluvit.

"Už dlouho jsem měla podezření. Nechtěla jsem s tím ven, dokud si nebudu jistá, ale..."

"Což znamená, že si není jistá," vpadl jí vítězoslavně do řeči Grego.

"Ale teď už jsem si skoro jistá a vy nemůžete zničit celý druh, dokud to nebudeme vědět."

"Jak mluví?" otázal se Ender.

"Pochopitelně ne jako my," odvětila Quara. "Předávají si mezi sebou informace na molekulární úrovni. Poprvé jsem si toho všimla, když jsem se zabývala otázkou, proč se nové rezistentní kmeny descolady tak rychle šíří a vytlačí v krátkém čase staré viry. Nedokázala jsem na to přijít, protože jsem si položila špatnou otázku. Ony ty staré nevytlačí. Jednoduše si předávají zprávy."

"Vrhají šipky" podotkl Grego.

"To bylo moje pracovní označení," přikývla Quara. "Nechápala jsem, že je to řeč."

"Protože to není řeč," přel se Grego.

"To bylo před pěti lety," řekl Ender. "Říkala jsi, že šipky, které vysílají, přenášejí potřebné geny a všechny viry, které takovou šipku zachytí, změní svoji strukturu tak, aby obsahovala nové geny. Ale to se dá těžko označit za řeč."

"Ale to není jediná příležitost, kdy vysílají šipky," namítla Quara. "Tyhle kurýrní molekuly se mezi viry pohybují stále a ve většině případů se vůbec do těla viru nezačleňují. Jsou přečteny několika úseky na molekule viru a pak jsou poslány dalšímu."

"A to má být řeč?" otázal se Grego.

"Ještě ne," řekla Quara. "Ale někdy, poté, co virus přečte některou z těch šipek, vyrobí další a vyšle ji. A tohle je to, co mi říká, že jde o jazyk: přední část nové šipky vždycky začíná molekulární sekvencí podobnou zadnímu konci šipky, na kterou odpovídá. To udržuje nit konverzace."

"Konverzace," zavrčel Grego opovržlivě.

"Zmlkni, nebo čečpni," varovala ho Ela. Ještě stále, jak si Ender povšiml, měl Elin hlas moc usadit Grega, když byl protivný — aspoň někdy.

"Sledovala jsem některé z takových rozhovorů v délce až do stovky vzájemných odpovědí. Většina z nich ale končí mnohem dřív. Několik málo z nich se včlení do hlavního těla viru. Ale tady je to nejzajímavější — výběr je zcela úmyslný. Někdy virus sebere šipku a ponechá si ji, zatímco většina ostatních to neudělá. Občas si určitou šipku ponechá většina virů. Jenže oblast, kam se tyhle kurýrní šipky navazují, je přesně ta část viru, která se nejhůř mapuje. A nejhůř se mapuje proto, že to není část jejich struktury — je to jejich paměť a u různých jedinců se navzájem liší. Mají také tendenci ztrácet úlomky paměti, když zachytí příliš mnoho šipek."

"To je sice fascinující," poznamenal Grego, "ale není to věda. Existuje spousta vysvětlení pro tyhle šipky a náhodné připojování a oddělování..."

"To není náhodné!" oponovala Quara.

"Nic z toho nedokazuje, že to je řeč," trval na svém Grego.

Ender přestal sledovat hádku, protože mu Jane prostřednictvím vysílačky v podobě drahokamu začala šeptat do ucha. V poslední době s ním nemluvila tak často jako dřív. Naslouchal pečlivě, protože nic nepokládal za bezdůvodné.

"Ona na něco opravdu přišla," řekla Jane. "Prohlížela jsem její výzkumy a děje se tam něco, co se nestává u žádných jiných nebuněčných organismů. Provedla jsem řadu různých analýz těch údajů a čím víc to zvláštní chování descolady simulují a testuji, tím méně to vypadá jako pouhá výměna genetických kódů a tím víc to vypadá jako řeč. V současné době se možnost, že je to úmyslné, nedá vyloučit."

Když Ender obrátil pozornost zpět k hádce, mluvil právě Grego.

"Proč musíme všechno, co jsme ještě nepochopili, obracet v nějakou mystickou zkušenost?" Grego zavřel oči a parodicky zakvílel: "Našel jsem nový život! Našel jsem nový život!"

"Přestaň!" okřikla ho Quara.

"Vymyká se nám to z ruky," konstatovala Novinha. "Grego, pokus se udržet se na úrovni racionální diskuse."

"To jde těžko, když celá ta věc je tak iracionální. Até agora quemjã imaginou micro-biologista que se torna namorada de uma molécula?" Kdo kdy slyšel o mikrobiologovi, který se zblázní do molekuly?

"A dost!" prohlásila Novinha ostře. "Quara je vědec stejně jako ty a..."

"Byla," zabručel Grego.

"A — kdybys mě laskavě nechal domluvit — má právo na to, abychom ji vyslechli." Novinha se už docela zlobila, ale na Grega to zřejmě jako obvykle dělalo pramalý dojem. "Už bys měl vědět, Grego, že často právě ty myšlenky, které zprvu znějí nejabsurdněji a nejantiintuitivněji, později způsobují základní posuny v našem nazírání na svět."

"A vy si snad opravdu myslíte, že tohle je jeden z těch zásadních objevů?" zeptal se Grego a jednomu po druhém se zadíval přímo do očí. "Mluvicí virus? Se Quara sabe tanto, porque ela nao diz o que é que aqueles bichos dizem?"

Jestli toho Quara tolik ví, proč nám neřekne, o čem si ty potvůrky povídají?

Známkou toho, že se debata vymyká z ruky, bylo i to, že přešel do portugalského, namísto aby mluvil Stárkem, jazykem vědy — a diplomacie.

"Záleží na tom?" otázal se Ender.

"Záleží!" vyhrkla Quara.

Ela se na Endera ohromeně zadívala.

"Je to rozdíl mezi vyléčením nebezpečné nemoci a zničením celého rozumného druhu. Na tom přece záleží."

"Myslel jsem," vysvětloval Ender trpělivě, "jestli záleží na tom, zda víme, co si povídá-jí?"

"Ne," prohlásila Quara. "Jejich jazyku asi nikdy nebudeme rozumět, ale to nic nemění na tom, že jsou inteligentní."

Ostatně, co by si viry a lidé asi mohli říci?"

"Co takhle 'Prosím vás, přestaňte nás zabíjet'?" utrousil Grego. "Jestli přijdeš na to, jak se to v jazyce virů řekne, mohlo by to být užitečné."

"Jenže, Grego," pravila Quara výsměšně sladce, "máme to říci my jim, nebo oni nám?"

"Nemusíme se rozhodnout hned dnes," připomněl Ender. "Můžeme si dovolit ještě chvíli počkat."

"Jak to víš?" obrátil se na něj Grego. "Jak víš, že se zítra všichni neprobudíme a nebude nás všechno svědět a bolet, že nebudeme zvracet a mít horečky a nakonec neumřeme, protože descolada vykoumala, jak nás vyhubí jednou provždy? Buď ona, nebo my."

"Myslím, že Grego nám právě ukázal, proč musíme počkat," odpověděl Ender. "Slyšeli jste, jak o descoladě mluvil?"

Koumá, jak nás vyhubit. I on si myslí, že descolada má vůli a rozhoduje se."

"To je jenom řečnický obrat," namítl Grego.

"Všichni jsme tak mluvili," připomněl Ender. "Protože to všichni tak cítíme — že jsme s descoladou ve válečném stavu. Tohle je víc než jenom vymýtit nemoc — je to, jako bychom měli inteligentního, vynalézavého nepřítele, který neustále reaguje na naše tahy. V celé historii lékařských výzkumů ještě nikdo nikdy nebojoval s nemocí, která by měla v zásobě tolik způsobů, jak zvítězit nad strategiemi, které proti ní byly nasazeny."

"Jen proto, že ještě nikdo nebojoval s virem s tak nadměrnou a složitou molekulou nu-kleové kyseliny," řekl Grego.

"Přesně tak," přisvědčil Ender. "Je to výjimečný virus, atak může mít schopnosti, které jsme si nedokázali představit u žádného druhu strukturálně jednoduššího než obratlovců."

Enderova slova chvíli visela ve vzduchu, následovaná tichem; na okamžik si Ender představoval, že při téhle poradě mohl konečně sehrát užitečnou roli jako jakýsi katalyzátor, díky kterému vykristalizovala shoda.

Grego ho však brzy vyvedl z omylu.

"I kdyby měla Quara pravdu, i kdyby to nakrásně bylo podle ní a descoladové viry měly doktoráty z filosofie a uveřejňovaly disertace na téma 'Jak se obout do lidí, až bude po nich', co pak? Padneme na zadek a strčíme hlavu do písku jenom proto, že virus, který se nás snaží všechny zabít, je tak zatraceně chytrý?"

Novinha klidně odpověděla:

"Myslím, že Quara musí dál pokračovat ve výzkumech — a musíme jí na to poskytnout víc prostředků — a stejně tak Ela bude pokračovat ve svých."

Tentokrát to byla Quara, kdo měl námitky. "Proč bych se měla obtěžovat snažit se jim porozumět, když vy ostatní budete dál pracovat na tom, jak je zabít?"

"To je dobrá otázka, Quara," řekla Novinha. "Na druhou stranu, proč by ses měla obtěžovat snažit se jim porozumět, když ony mohou náhle přijít na způsob, jak obejít všechny naše chemické bariéry a všechny nás zabít?"

"My, nebo oni," zamumlal Grego.

Ender věděl, že Novinha rozhodla dobře — pokračovat v obou směrech výzkumu a rozhodnout se později, až budou vědět víc. Zatím Quara i Grego stříleli vedle, když měli za to, že všechno závisí jenom na tom, zda descoladaje, nebo není inteligentní.

"I kdyby ty viry byly inteligentní," řekl nahlas, "neznamená to, že jsou nedotknutelné. Všechno závisí na tom, jestli descoladaje raman nebo varelse. Pokud je raman — pokud si s jejími viry dokážeme navzájem porozumět tak, abychom se dokázali sžít — výborně. My budeme bezpeční, ony budou bezpečné."

"Velký mírotvůrce chce podepsat smlouvu s molekulou?" otázal se Grego.

Ender ignoroval jeho posměšný tón.

"Ovšem na druhou stranu, jestli se nás snaží zničit a my nedokážeme najít způsob, jak s nimi komunikovat, pak je

musíme pokládat za varelse — rozumný cizí druh, avšak vůči nám nesmiřitelný, nepřátelský a nebezpečný. Varelsové jsou cizí druh, se kterým nemůžeme žít, se kterým jsme od přírody trvale ve válce na život a na smrt, a v takovém případě je jedinou naší morální povinností udělat všechno pro to, abychom zvítězili."

"Správně," schválil jeho slova Grego.

Navzdory vítězoslavnému tónu v hlase svého bratra Quara naslouchala Enderovým slovům, vážila je a pak opatrně přikývla.

"Pokud nebudeme priori vycházet z předpokladu, že jsou varelsové..."

"A i potom snad existuje střední cesta," řekl Ender. "Třeba Ela najde způsob, jak pozměnit descoladové viry, aniž by je zbavila případného jazyka a paměti."

"Ne!" vyhrkla opět popuzeně Quara. "To nemůžete — nemáte právo jim nechat paměť a zbavit je schopnosti adaptace. To by bylo totéž, jako nechat Je, aby nám všem provedly frontální lobotomii. Když válka, tak válka. Zabijte je, ale nenechávejte jim paměť, když jim berete svobodnou vůli."

"Na tom nesejde," řekla Ela. "Stejně se to nedá provést. Asi jsem na sebe vzala nesplnitelný úkol. Práce s descoladou není jednoduchá. To není jako výzkum a operace na zvířatech. Jak mám anestetizovat molekulu, aby se mi v pülce amputace nezačala zase scelovat? Descolada možná moc nerozumí fyzice, ale zato v molekulární chirurgii je zatraceně lepší než já."

"Zatím," podotkl Ender.

"Zatím nevíme nic," řekl Grego. "Nic kromě toho, že descolada se nás všechny snaží ze všech sil zabít, zatímco my se pořád snažíme vykoumat, jestli bychom vůbec měli provést odvetný úder. Budu trpělivý ještě chvíli, ale ne věčně."

"A co vepřici?" zeptala se Quara. "Ti nemají právo hlasovat, jestli máme změnit molekulu, která jim nejen umožňuje rozmnožovat se, ale především z nich nejspíš i vytvořila rozumný druh?"

"Ta věc se nás snaží zabít," odpověděl Ender. "Pokud Elino řešení může zlikvidovat virus, aniž by to zasáhlo do reprodukčního cyklu vepřiků, nemyslím, že by měli právo něco namítat."

"Třeba by to cítili jinak."

"Pak by se raději neměli dovědět, co děláme," řekl Grego.

"O výzkumu, který tu provádíme, neřekneme ani slovo nikomu, ani lidem, ani pequeni-nům," rozhodla Novinha ostře.

"Mohlo by to způsobit hrozná nedorozumění, která by mohla vést k násilnostem a zabíjení."

"Takže my lidé budeme soudci nad všemi tvory," poznamenala Quara.

"Ne, Quaro. My vědci sbíráme informace," opravila ji Novinha. "Dokud jich nenasbíráme dost, nikdo nemůže nic soudit. Příkaz utajení tedy platí pro všechny přítomné. Včetně Grega a Quary. Nebudete nikomu říkat nic, dokud k tomu nesvolím, a to já neudělám, dokud nebudeme vědět víc."

"Dokud k tomu nesvolíš ty" zeptal se Grego drze, "nebo dokud k tomu nesvolí Mluvčí za mrtvé?"

"Já jsem vedoucí xenobiolog," řekla Novinha. "Rozhodnutí o tom, zda už víme dost, je jenom na mně. Je to jasné?"

Počkala, až to všichni odkývnou. Udělali to všichni.

Novinha vstala. Porada byla u konce. Quara a Grego odešli téměř ihned; Novinha políbila Endera na tvář a pak jeho i Elu vystrčila ze své pracovny.

Ender se ještě chvíli zdržel v laboratoři, aby si promluvil s Elou.

"Existuje nějaký způsob, jak rozšířit tvůj náhradní virus po celé populaci všech místních druhů na Lusitanii?"

"Nevím," přiznala Ela. "Ale je to menší problém, než dostat je do všech buněk jednotlivého organismu tak rychle, aby se descolada nemohla adaptovat, nebo uniknout. Budu muset vytvořit nějaký druh viru jako nosiče a nejspíš ho budu muset zformovat částečně podle descolady samé — descolada je jediný parazit, jakého jsem zatím viděla, který napadá hostitele tak rychle a úplně, jak potřebuji já, aby to prováděl můj nosič. Je to ironické — naučím se, jak nahradit descoladu, tím, že okopíruji její vlastní techniku."

"To není ironické," řekl Ender. "Tak to na světě chodí. Kdosi mi kdysi řekl, že jediný učitel, který ti něco opravdu dá, je tvůj nepřítel."

"V tom případě si Quara a Grego musí navzájem udělit absolutorium," podotkla Ela.

"Jejich hádka je zdravá," řekl Ender. "Nutí nás zvažovat všechny pohledy nato, co děláme."

"Přestane být zdravá, jakmile se jeden z nich rozhodne, že to vynese z rodiny," namítla Ela.

"Tuhle rodina o svých záležitostech s cizími lidmi nemluví," řekl Ender. "Já bych to měl vědět ze všech nejlíp."

"Naopak, Endere. Ty sám bys měl nejlíp vědět, jak rádi mluvíme s cizími lidmi — když si myslíme, že naše potřeba je dost velká, aby to ospravedlnila."

Ender musel připustit, že Ela má pravdu. Když se ocitl na Lusitanii, bylo těžké přimět Quaru, Grega, Mira, Quima a Olhada k tomu, aby mu věřili natolik, aby s ním mluvili. Ela s ním mluvila od začátku, atak se přidaly i ostatní Novinhiny děti a posléze i Novinha sama. Rodina byla nesmírně soudržná, nicméně její členové byli také tvrdohlaví a neústupní a nebyl mezi nimi nikdo, kdo by si svého úsudku necenil nad úsudek druhého. Grego nebo Quara se klidně mohli rozhodnout, že říci něco někomu dalšímu je v nejlepším zájmu Lusi-tanie, lidstva nebo vědy, a příkaz utajení bude nanic. Právě tak, jako byl porušen zákon o nevměšování se do vývoje vepřiků, ještě než sem Ender vůbec přišel.

To je prima, pomyslel si Ender. Další možný zdroj katastrofy, který je mimo můj vliv.

Když Ender odcházel z laboratoře, přál si, jako už mnohokrát předtím, aby tu byla Valentina. Ta byla v řešení etických dilemat dobrá. Přiletí brzy — ale bude to dost brzy? Ender chápal hlediska, která předložili Grego i Quara, a většinou s nimi souhlasil. Co ho pálilo nejvíc, byla potřeba takového utajení, že nemohl mluvit ani s pequeniny, ba ani se samotným Humanem, o rozhodnutí, které se jich týkalo stejně, jako se týkalo všech kolonistů ze Země. Novinha má ovšem pravdu. Pustit tu záležitost na veřejnost teď, když ještě nevědí, co je možné — to by vedlo k nejistotě v

nejlepším a k anarchii a krveprolití v nejhorším případě. Dnes byli pequeninové mírumilovní — historie jejich druhu však byla zkrvavená válkami.

Když se Ender vynořil z brány a zamířil zpět k experimentálním polím, zahlédl Quaru, jak stojí u otcovského stromu Humana s hůlkami v rukou, zabraná do hovoru. Ještě na jeho kmen vlastně nebubnovala, jinak by to byl Ender musel slyšet. Určitě si přeje soukromí. V pořádku. Ender půjde oklikou, takže se nepřiblíží na doslech.

Jakmile však Quara postřehla, že se Ender dívá směrem k ní, ihned hovor k Humanovi přerušila a kvapně se vydala po stezce k bráně. To ji ovšem zavedlo přímo k Enderovi.

"Svěřuješ tajemství duté vrbě?" zeptal se jí. Myslel svou poznámku jen jako žert. Jakmile ji však vyslovil, na Quarě tváři se objevil tak výmluvný výraz, jako by byla při něčem přistižena, že Ender přesně uhádl, jaké tajemství to Quara prozradila. A její slova vzápětí jeho podezření potvrdila.

"Matčinu představu o jednání na rovinu vždycky úplně nesdílím," řekla Quara. "Ani ty, pokud se nemýlím."

Ender věděl, že to Quara může udělat, ale v nejmenším ho nenapadlo, že to udělá tak brzy po tom, co slíbila opak.

"Je jednání na rovinu vždycky to nejdůležitější?" zeptal se.

"Pro mne ano," řekla Quara.

Chtěla se obrátit a vejít o brány, ale Ender ji chytil za rameno.

"Nech mě."

"Říci o tom Humanovi je jedna věc," řekl Ender. "On je velice moudrý. Ale neříkej to nikomu jinému. Někteří pequeninové, někteří samci, mohou být pěkně agresivní, když si myslí, že k tomu mají důvod."

"Oni nejsou jen samci," odsekla Quara. "Sami si říkají manželé. Snad bychom jim měli říkat muži." Vítězoslavně se na Endera usmála. "Nejsi ani zdaleka tak nezaufatý, jak si rád myslíš." Protáhla se kolem něj a prošla branou do Milagre. Ender přistoupil k Humanovi a zastavil se před ním.

"Co ti řekla, Humane?" Řekla ti, že spíš zemřu, než bych nechal někoho vyhubit desco-ladu, pokud by to mělo ublížit tobě a tvému lidu?"

Human mu neměl jak okamžitě odpovědět, protože Ender neměl v úmyslu začínat bubnovat mluvícími hůlkami na jeho kmen a vytlouct tak Otcovský jazyk; kdyby to udělal, uslyšeli by to samci pequeninů a přiběhli by. Mezi pequeniny a otcovskými stromy neexistovala důvěrná řeč. Pokud chtěl otcovský strom rozmlouvat důvěrně, mohl vždy mluvit s jinými otcovskými stromy — mluvily spolu vzájemným propojením svých myslí, tak, jak Královna úlu mluvila k termítanům, kteří jí sloužili jako oči, uši, ruce a nohy. Kdybych tak byl součástí téhle komunikační sítě, napadlo Endera. Okamžitá domluva, sestávající z Čistého myšlení, promítnutého kamkoliv do vesmíru.

Musel však ještě něco říci, aby se pokusil oslabit to, co mohla říci Quara.

"Humane, děláme všechno, co umíme, abychom zachránili lidi i pequeniny. Dokonce se snažíme zachránit i virus descolady, bude -li to v našich silách. Ela a Novinha jsou ve své práci výborné. Grego a Quara také. Ale teď nám prosím, věř a neříkej nic nikomu jinému. Prosím. Jestli lidé a pequeninové poznají, v jakém nebezpečí se nacházíme, dřív, než budeme připraveni proti němu něco podniknout, vyústí to v násilí a teror."

Víc se říci nedalo. Ender se vrátil na experimentální pole. Před soumrakem s Planterem dokončili měření a pak spálili a ožářili celé pole. Uvnitř dezintegrační bariéry nepřežily žádné velké molekuly. Udělali všechno, co mohli, aby zajistili, že bylo ztraceno cokoli, co se descolada mohla na tomto poli naučit.

Nemohli se však nikdy zbavit virů, které ve svých vlastních buňkách nesli jak lidé, tak pequeninové. Co když má Quara pravdu? Co když se descoladě uvnitř bariéry před svou smrtí podařilo "sdělit" virům, které v sobě měli Planter a Ender, co se naučila na té nové odrůdě brambor? O obraně, kterou se do ní Ela a Novinha pokoušely zabudovat? O způsobech překonání jejich taktiky, které tyhle viry objevily?

Jestliže byla descolada skutečně inteligentní a měla jazyk, jímž si předávala informace a způsoby chování od jednoho jedince k mnoha dalším, jak pak mohl Ender — jak mohl kdokoli z nich — doufat, že nakonec zvítězí? Konec konců mohla právě descolada být ten nejprizpůsobivější druh, ten nejschopnější podmaňovat si světy a vyřazovat soupeře, silnější než lidé nebo vepřici, termítané nebo kterýkoliv živý tvor na kterémkoliv obydleném světě. S tou myšlenkou šel Ender toho večera spát a nedala mu pokoj, dokonce ani když se miloval s Novinhou, až cítila nutnost ho utěšovat, jako by nikoli ona, nýbrž on byl tím, kdo nese břemeno péče o svět. Pokoušel se omlouvat, ale brzy si uvědomil marnost takového počínání. Proč by jí měl přidělovat starosti ještě tím, že by se jí svěřoval se svými?

Human vyslechl Enderova slova, ale s tím, oč ho Ender žádal, nemohl souhlasit. Mlčení? Ne v případě, že lidé tvoří nové viry, které by mohly změnit životní cykly pequeninů. Ne, Human nebude nic říkat nedospělým samcům a samicím. Ale může to říci — a také to řekne — všem ostatním otcovským stromům na celé Lusitanii. Mají právo vědět, co se děje, a pak se společně rozhodnout, zda něco podniknout a co.

Než padl soumrak, věděl každý otcovský strom v každém lese to, co Human: o plánech lidí a o jeho odhadu, nakolik se jim dá věřit. Většina s ním souhlasila — zatím necháme lidské bytosti pracovat. Budeme však zároveň všechno pečlivě sledovat a připravíme se na to, že může přijít čas, kdy lidé a pequeninové začnou proti sobě válčit. Nemůžeme doufat ve vítězství v boji, avšak snad budeme moci najít způsob, jak budou někteří z nás moci uprchnout dřív, než nás rozdrtí.

Před úsvitem už tedy byly hotové plány a dohoda s Královnou úlu, jediným zdrojem vyspělé techniky na Lusitanii kromě lidí. S dalším soumrakem už začaly práce na stavbě mezihvězdné lodě určené k opuštění Lusitanie.

Kapitola Sedmá

Důvěrnice

<Je pravda, že za stalých časů, kdy jste posílaly své mezihvězdné lodě osidlovat mnohé světy, mohly jste spolu neustále mluvit, jako kdybyste stály v jednom lese?>

<Předpokládáme, že pro vás to bude stejné. Až vyrostou nové otcovské stromy, budou s vámi. Filotické spoje nejsou

nijak ovlivněny vzdáleností>

<Jenže, budeme vůbec spojeni? Na tu cestu nevyšleme žádné stromy. Jenom bratry, několik manželek a sto mladých matek, aby daly život novým generacím. Cesta bude trvat nejméně desítky let. Jakmile dorazí k cíli, bude nejlepší z bratrů poslán do třetího života, ale nejméně rok bude trvat, než pivní otcovský strom vyroste natolik, aby mohl zplodit potomstvo. Jak bude onen první z otců na novém světě vědět, jak se s námi dohovorit? Jak ho budeme moci pozdravit, když nebudeme, vědět, kde je?>

Pot se řinul Čching—čao po tváři. Jak byla sehnutá, kapky jí stékaly po skráních, do očí a na špičku nosu. Odtud odkapávaly do kalné vody rýžového pole nebo na nové rýžové rostlinky, které sotva vystrkovaly hlavičku nad hladinu.

"Proč si neotřeš obličej, Svatá?"

Čching—čao vzhlédla, aby se podívala, kdo se přiblížil natolik, aby k ní mohl mluvit. Obvykle se ostatní lidé z její skupiny řádné práce nezdržovali poblíž ní — přítomnost božstvy oslovené dívky je znervózňovala.

Byla to dívka mladší než Čching—čao, asi čtrnáctiletá, s chlapeckou postavou a hodně nakrátko ostříhanými vlasy.

Hleděla na Čching—čao s upřímnou zvědavostí. Čísela z ní otevřenost, naprostý nedostatek plachosti, který

Čching—čao připadal zvláštní a trochu urážející. První, co ji napadlo, bylo děvčete si nevšímat.

Ale to by bylo arogantní; bylo by to totéž, jako říci: Nemusím odpovídat, když mě někdo osloví, protože ke mně promlouvají božstva. Nikoho by ani nenapadlo, že neodpovídá proto, že je tak zabraná do toho nemožného úkolu, který jí světil velký Chan Fej—cu, až ji téměř bolelo, když měla myslet na něco jiného.

A tak odpovíděla, ale otázkou:

"Proč bych si měla otírat obličej?"

"Tebe to nesvědí? Ten stékající pot? Neštípe tě do očí?"

Čching—čao na několik okamžiků sklonila hlavu opět k práci a tentokrát si schválně všímala, jak se cítí. Svědilo to a pot ji do očí štípal. Ve skutečnosti to bylo docela nepříjemné a otravné. Čching—čao se opatrně narovnala — a postřehla, jak ji bolí záda, protestující proti změně polohy.

"Ano," řekla dívka. "Svědí a štípe."

"Tak si jej otři," vybídla ji dívka. "Rukávem."

Čching—čao pohlédla na svůj rukáv. Ten byl dávno nasáklý potem jejích paží.

"A otřít se pomůže?" zeptala se.

Nyní bylo na dívce, aby objevila něco, na co předtím nepomyslela. Za chvíli se zatvářila zamyšleně; pak si otřela čelo rukávem.

Zasmála se.

"Ne, Svatá. Ani na chvíli to nepomůže."

Čching—čao vážně přikývla a opět se sehnula ke své práci. Jenomže nyní jí svědění potu, štípání v očích a bolest zad nesmírně vadily. Nepohodlí odvedlo její pozornost od ostatních myšlenek, místo aby tomu bylo naopak. Ta dívka, ať už byla kdokoliv, jen zvýšila její trápení tím, že ji na ně upozornila — a paradoxně tím, že Čching—čao upozornila na trápení jejího těla, osvobodilaji od myšlenek v její mysli.

Čching—čao se dala do smíchu.

"To se směješ mně. Svatá?" otázala se dívka.

"Svým způsobem ti děkuji," řekla Čching—čao. "Sňala jsi z mého srdce velké břemeno, třebaže jenom na chvíli."

"Směješ se, že jsem ti poradila, aby sis otřela čelo, i když to nepomůže."

"Říkám, že proto se nesměju," řekla Čching—čao. Znovu se narovnala a podívala se dívce do očí. "Já nelžu."

Dívka zrozpačitěla — avšak ani z poloviny tolik, kolik by bývala měla. Když ti, k nimž promlouvala božstva, použili ten tón hlasu, kterým právě Čching—čao promlouvala, ostatní se ihned uklánějí a dávají najevo úctu. Ale ta dívka jen vyslechla slova Čching—čao, zvážila je a pak přikývla.

Existoval jediný závěr, ke kterému Čching—čao mohla dojít.

"Jsi také Oslovená?"

Dívčiny oči se rozšířily.

"Já?" podívala se. "Moji rodiče jsou oba velmi nízkého postavení. Otec postříkuje pole hnojivem a matka umývá nádobí v restauraci."

To ovšem nebyla žádná odpověď. Třebaže si božstva nejčastěji vybírala děti Oslovených, byly známy i případy, kdy mluvila k někomu, jehož rodiče hlasy božstev nikdy neslyšeli. Ale všeobecně se věřilo, že božstva nemají zájem o lidi nízkého stavu a ve skutečnosti bylo nesmírně vzácné, aby božstva mluvila k někomu, jehož rodiče nebyli vzdělání.

"Jak se jmenuješ?" zeptala se Čching—čao.

"Si Wang—mu," představila se dívka.

Čching—čao zalapala po dechu a zakryla si rukou ústa, aby zabránila smíchu. Ale Wang—mu se netvářila pohněvaně — jen se zašklebila a zatvářila se netrpělivě.

"Promiň," vypravila ze sebe Čching—čao, když opět popadla řeč. "Ale to je jméno..."

"Královské matky Západu," doplnila Wang—mu. "Mohu snad za to, že mi rodiče vybrali takové jméno?"

"Je to vznešené jméno," řekla Čching—čao. "Moje jmenovkyně a duchovní předkyně byla velká žena, ale byla to jenom smrtelnice, básnířka. Ta tvoje je nejstarší z božstev."

"A k čemu je to dobré?" otázala se Wang—mu. "Moji rodiče byli příliš troufalí, když mě pojmenovali po tak významné bohyni. Právě proto ke mně božstva nikdy nepromluví."

Slyšet Wang—mu mluvit s takovou hořkostí Čching—čao rozesmutnilo. Kdyby jen věděla, jak ráda by si s ní

Čching—čao vyměnila místo. Zbavit se hlasu božstev! Nemuset se nikdy hrbít na podlaže a sledovat linie ve dřevě, nemuset si mýt ruce, když nejsou zrovna zašpiněné...

Jenže tohle Čching—čao té dívce nikdy nedokáže vysvětlit. Pro Wang—mu byli Oslovení privilegovaná elita, nekonečně moudrá a nedostupná. Znělo by jako lež, kdyby ji Čching—čao přesvědčovala, že břemena Oslovených jsou mnohem větší než odměny.

Až na to, že pro Wang—mu nebyli Oslovení nedostupní — na Čching—čao přece promluvila. A tak se Čching—čao rozhodla, že se jí přece jen svěří.

"Si Wang—mu, ráda bych byla po zbytek života slepá, kdybych se tím zbavila hlasu božstev."

Wang—mu šokované poklesla brada a oči se jí rozšířily.

Byla chyba, že to vyslovila. Čching—čao toho hned litovala.

"Dělala jsem si legraci," řekla.

"Ne," řekla Wang—mu. "Teď lžeš. Předtím jsi řekla pravdu." Přistoupila blíž, nestarajíc se o to, že šlape po rostlinkách rýže. "Celý život jsem viděla ty, k nimž promlouvají božstva, jak jsou nošeni do chrámu na svých nosítkách, oblečení do pestrého hedvábí. Všichni lidé se jim klaní, každý počítá je jim přístupný, a když promluví, jejich jazyk zní jako hudba. Kdo by nechtěl být takový?"

Čching—čao nemohla odpovědět otevřeně, nemohla říci: Každý den mě božstva ponižují a nutí mě provádět hloupé a nesmyslné úkony, abych se očistila, a příští den to začíná zase znovu.

"Nebudeš mi to věřit, Wang—mu, ale tenhle život, tady venku na polích, je lepší."

"Ne!" vykřikla Wang—mu. "Tebe naučili všechno. Víš všechno, co se dá vědět. Umiš mluvit mnoha jazyky, umíš číst všechny druhy slov, umíš myslet myšlenky, které stojí stejně vysoko nad mými, jako stojí moje nad myšlenkami hlemýždě."

"Mluvíš jasně a dobře," řekla Čching—čao. "Určitěji přece chodila do školy."

"Škola," procedila Wang—mu pohrdavě mezi zuby. "Cožpak se někdo stará o školy pro děti, jako jsem já? Učili jsme se číst, ale jenom proto, abychom si přečetli modlitby a názvy ulic. Učili jsme se počítat, ale jen tolik, abychom si mohli nakoupit. Učili jsme se nazpaměť výroky moudrých, ale jen ty, které nás učily, abychom byli spokojeni se svým místem v životě a poslechli ty, kteří jsou moudřejší než my."

Čching—čao netušila, že školy mohou být takové. Myslela si, že děti ve škole se učí tytéž věci, které se ona naučila od svých soukromých učitelů. Ale ihned jí bylo jasné, že Si Wang—mu mluví určitě pravdu — jeden učitel mající na starosti třicet žáků asi nemohl učit tytéž věci, které se naučila Čching—čao jako jediná žákyně mnoha učitelů.

"Moji rodiče jsou velice nízko postavení," pokračovala Wang—mu. "Proč by měli ztrácet čas, aby mě naučili něco víc, než co potřebuje vědět služka? Protože mou největší šancí v životě je být dobře umytá a stát se služkou v domě boháče. Věnovali velikou péči tomu, aby mě naučili, jak se myje podlaha." Čching—čao pomyslela na hodiny, které strávila na podlahách doma, když sledovala čáry let dřeva od stěny ke stěně. Ani jednou ji nenapadlo, kolik práce služebnictvu dá udržovat podlahy tak čisté a vyleštěné, že si Čching—čao přes všechno své plazení nikdy viditelně nezašpinila kolena.

"Já o podlahách něco vím," řekla Čching—čao.

"Ty víš něco o všem," řekla Wang—mu hořce. "Tak mi neříkej, jak těžké je být Oslovenou. Na mne božstva ještě nikdy ani nepomyslela a já ti říkám, že to je horší."

"Jak to, že se se mnou nebojíš mluvit?" optala se Čching—čao

"Rozhodla jsem se, že se nebudu bát ničeho," prohlásila Wang—mu. "Co bys mi mohla udělat, aby to bylo horší, než jaký bude můj život vždycky?"

Mohla bych tě přimět, aby sis každý den svého života drhla ruce, až ti budou krváčet.

Ale pak se v mysli Čching—čao něco obrátilo a ona přišla na to, že tahle dívka by to asi nepokládala za horší.

Wang—mu by si nejspíš ráda drhla ruce, až by jí z nich nezůstalo nic než krvavé čáry na pahýlech zápěstí, jen kdyby se mohla naučit všechno, co znala Čching—čao. Čching—čao se cítila tak sklíčená neproniknutelností úkolu, který jí otec předložil — ale byl to úkol, který změní historii, ať už skončí úspěchem či neúspěchem. Wang—mu bude žít celý život a nikdy nedostane jediný úkol, který nebude třeba druhého dne zopakovat; celý život stráví Wang—mu prací, které si někdo všimne nebo se o ní zmíní jenom tehdy, když ji bude vykonávat špatně. Nebyla snad nakonec práce sloužících stejně marná jako očištné rituály?

"Život služby je určitě těžký," řekla Čching—čao. "Jsem ráda za tebe, že jsi ještě nebyla najata."

"Moji rodiče čekají, protože doufají, že budu hezká, až se stanu ženou. Pak za mne získají vyšší prémii, až mě budou dávat do služby. Snad mě bude chtít za ženu komorník nějakého boháče; nebo mě snad bude chtít nějaká bohatá dáma za svoji důvěrnici."

"Ty už jsi hezká," podotkla Čching—čao.

Wang—mu pokrčila rameny.

"Moje přítelkyně Fan-liu je ve službě a říká, že ty ošklivé pracují tvrději, ale muži z domu je nechávají na pokoji. Ošklivé si mohou myslet své a nemusí stále lichotit svým paním."

Čching—čao si vzpomněla na služebnictvo v domě svého otce. Věděla jistě, že otec by nikdy žádnou ze služek neobtěžoval. A jí nikdo lichotit nemusel.

"V mém domě je to jiné," prohlásila.

"Jenomže já nesloužím v tvém domě," podotkla Wang—mu.

Náhle všechno zapadlo do sebe. Wang—mu ji neoslovila z náhlého popudu. Wang—mu s ní mluvila proto, že doufala, že jí nabídne místo služebné v domě božstvy oslovené dámy. Neboť pokud věděla, šířily se celým městem povídačky o tom, že mladá božstvy oslovená dáma Chan Čching—čao skončila s domácími učiteli a pustila se do

svého prvního dospělého úkolu — a že dosud nemá ani manžela, ani důvěrnici. Si Wang—mu se nejspíš cílevědomě vetřela do té skupiny řádné práce, do níž patřila Čching—čao, aby s ní za-předla přesně tenhle rozhovor. Na okamžik Čching—čao přepadl hněv. Ale pak ji napadlo: Proč by Wang—mu neměla udělat přesně to, co udělala? To nejhorší, co se jí mohlo stát, bylo, že uhádnou, co má za lubem, rozzlobím se a nenajmu ji. Nebyla by na tom hůř než předtím. A kdybych ji neprohlédla a ona by se mi zalíbila a najala bych ji, stala by se důvěrnici božstvy oslovené dámy. Neudělala bych snad na jejím místě totéž?

"Myslíš si, že mě můžeš oklamat?" řekla Čching—čao nahlas. "Myslíš, že nevím, že chceš, abych tě najalajako služebnou?"

Wang—mu se tvářila rozčileně, hněvivě a ustrašeně. Moudře však mlčela.

"Proč se neohradíš?" zeptala se Čching—čao. "Proč nepopřeš, že jsi se mnou mluvila jenom proto, abych tě najala?"

"Protože je to pravda," řekla Wang—mu. "A teď odejdu."

V tohle Čching—čao doufala; doufala, že uslyší čestnou odpověď. Neměla nikterak v úmyslu nechat Wang—mu odejít.

"Co z toho, co jsi mi řekla, je pravda? Že chceš získat dobré vzdělání? Že chceš v životě dělat něco lepšího než práci služby?"

"Všechno je to pravda," prohlásila Wang—mu vášnivým hlasem. "Ale co to znamená pro tebe. Ty neseš břemeno hlasu božstev."

Poslední větu Wang—mu pronesla s tak opovrhlivým sarkasmem, že se Čching—čao málem nahlas rozesmála; svůj smích však skryla. Nebyl důvod, aby Wang—mu rozhněvala víc, než už byla.

"Si Wang—mu, duchovní dcero a jmenovkyně Královské matky Západu, najmu si tě jako svou důvěrnici, ale jen tehdy, pokud souhlasíš s následujícími podmínkami. Za prvé: přijmeš mě za svou učitelku a budeš studovat všechno učivo, které ti předepíšu. Za druhé: vždycky se mnou budeš mluvit jako se sobě rovnou a nikdy se mi nebudeš klanět ani mě oslovovat 'Svatá'. A za třetí..."

"To přece nejde," namítla Wang—mu. "Když se k tobě nebudu chovat uctivě, ostatní řeknou, že jsem nehodná."

Potrestají mě, až se nebudeš dívat, a zneuctí nás to obě."

"Ovšemže se budeš chovat uctivě, když se budou ostatní dívat," uklidnila ji Čching—čao. "ale když budeme samy, jenom ty a já. budeme se k sobě chovat jako sobě rovné, nebo tě pošlu pryč."

"A ta třetí podmínka?"

"Nikdy neřekneš živé duši ani slovíčko z toho, co ti řeknu já."

Tvář Wang—mu zřetelně odrážela její pobouření.

"Důvěrnice nikdy nic neprozradí. Přece se jim do vědomí vštěpují bariéry."

"Bariéry ti připomínají, že nemáš nic prozrazovat," vysvětlila Čching—čao. "Ale pokud chceš promluvit, dají se obejít. A jsou takoví lidé, kteří by se tě mohli pokusit donutit." Čching—čao pomyslela na kariéru svého otce, na všechna ta tajemství Kongresu, která nosil v hlavě. On o nich nemluvil s nikým; neměl nikoho, s kým by o nich mluvil s výjimkou Čching—čao — občas. Jestliže se ukáže, že Wang—mu je důvěryhodná, Čching—čao někoho mít bude. Nikdy nebude tak osamělá, jako je její otec. "Nerozumíš mi?" otázala se Čching—čao. "Ostatní si budou myslet, že tě najímám jako důvěrnici. Ale jen my dvě budeme vědět, že jsem si tě ve skutečnosti přivedla jako svou žačku a přítelkyni."

Wang—mu se na ni překvapeně zadívala.

"Proč bys to měla dělat, když už ti božstva řekla, jak jsem podplatila předáka, aby mě zařadil do tvé skupiny a nepřerušoval nás, až s tebou budu mluvit?"

Božstva jí samozřejmě nic takového neprozradila, avšak Čching—čao se usmála.

"Nenapadlo tě, že božstva třeba chtěla, aby se z nás dvou staly přítelkyně?"

Wang—mu rozpačitě sepjala ruce a nervózně se zasmála. Čching—čao vzala její ruce do svých a zjistila, že Wang—mu se chvěje. Takže nebyla tak troufalá, jak se zdála.

Wang—mu pohlédla dolů na své ruce a Čching—čao její pohled následovala. Byly pokryté hlinou a blátem, které už zaschly, jak tam obě dlouho stály s rukama venku z vody.

"Jsme tak špinavé," poznamenala Wang—mu.

Čching—čao se už dávno naučila nevšímát si špíny z řádné práce, za niž nebylo vyžadováno žádné pokání.

"Už jsem měla špinavější ruce," poznamenala. "Až skončí naše řádná práce, pojď se mnou. Řeknu o našem plánu svému otci a ten rozhodne, jestli se můžeš stát mou důvěrnici."

Wang—mu nasadila kyselý výraz. Čching—čao byla ráda, že se v její tváři dalo tak snadno číst.

"Co je?" vyzvíдалa.

"Vždycky všechno rozhodují otcové," řekla Wang—mu.

Čching—čao přikývla, divíc se, proč se Wang—mu obtěžuje říkat něco tak samozřejmého.

"Toje počátek moudrosti." řekla. "Kromě toho, moje matkaje mrtvá."

Řádná práce končila vždycky brzy odpoledne. Oficiálně proto, aby lidé, kteří bydleli daleko od polí, měli čas vrátit se domů. Ve skutečnosti to však bylo uznání zvyku pořádat na ukončení řádné práce oslavu. Protože pracovali právě do doby, kdy jinak končívala obvyklá odpolední siesta, mnoho lidí cítilo po řádné práci závratě, jako by byli celou noc vzhůru. Jiní se cítili líní a nevrlí. Obojí bylo bráno jako důvod pro to, aby se člověk napil a najedl s přáteli a pak se brzy zhroutil na lůžko, aby se zotavil po zameškaném odpoledním spánku a po těžké práci přes den.

Čching—čao byla z těch, kdo se necítili ve své kůži; Wang—mu byl zřejmě ten typ, co trpěl závratěmi. Možná však ty příznaky byly způsobeny i tím, že na mysli Čching—čao stále ležela tíha Lusitanské flotily, zatímco Wang—mu byla právě přijata jako důvěrnice dívky, k níž promlouvají božstva. Čching—čao provázela Wang—mu při postupu, kterým museli projít všichni nově nastupující zaměstnanci domu Chan — koupel, otisky prstů, prověrka bezúhonnosti — až ji

nakonec přestalo bavit poslouchat bublavý hlas Wang—mu a odešla.

Když stoupala po schodech ke svému pokoji, zaslechla, jak se Wang—mu úzkostlivě ptá:

"Nepohněvala jsem svou novou paní?" A Žu Kchung—mej, strážce domu, jí odpověděl:

"Oslovení odpovídají na jiné hlasy než je tvůj, maličká." Byla to laskavá odpověď. Čching—čao často obdivovala dobrotu a moudrost těch, které otec pro svůj dům najímal. Zauvažovala, zda při svém prvním najímání vybírala také tak dobře.

Teprve nyní si s tím začala dělat starosti, když ji napadlo, že od ní bylo darebné udělat takové rozhodnutí tak rychle a bez toho, aby se s otcem napřed poradila. Wang—mu bude jistě shledána beznadějně nevhodnou a otec vyplísí Čching—čao za to, že jednala tak bezhlavě.

Představa otcova pokárání stačila, aby vyvolala okamžitou nelibost božstev.

Čching—čao pocítila svou nečistotu. Vrhla se do svého pokoje a zavřela dveře. Bylo hořkou ironií, že mohla bez následků dokola přemýšlet o tom, jak ošklivé je vykonávání rituálů, které božstva vyžadovala, jak prázdné je jejich uctívání, avšak stačila jediná nelogická myšlenka vůči otci nebo vůči Hvězdnému kongresu a musela ihned činit pokání.

Obvykle vydržela půl hodiny, hodinu a někdy i déle potřebě pokání odolávat, snášet svůj pocit nečistoty. Dnes však po očistném rituálu prahla. Rituál svým způsobem dával smysl, měl svoji strukturu, začátek a konec, pravidla, kterými se řídil. Ne jako problém Lusitanské flotily.

Když klesla na kolena, úmyslně si vybrala tu nejužší, nejjemnější čáru na tom nejsvětlejším prkně, jaké dokázala najít. Tohle bude těžké pokání, snad ji pak božstva shledají dost čistou, aby jí ukázala řešení problému, před který ji otec postavil. Trvalo jí půl hodiny, než se propracovala přes pokoj, neboť čáru neustále ztrácela, a tak musela pokaždé začínat znovu.

Nakonec už se jí zoufale chtělo spát, jak byla vyčerpaná z řádné práce a bolely ji oči ze sledování číai ve dřevě; namísto toho si sedla k terminálu a vyvolala si shrnutí své dosavadní práce. Po prozkoumání a vyloučení všech nepoužitelných absurdních hypotéz, které se v průběhu vyšetřování tu a tam vyskytly, Čching—čao došla ke třem širokým kategoriím možností. Za první, že zmizení bylo způsobeno nějakým přírodním jevem, který se při rychlosti lodí blízké rychlosti světla stal nepozorovatelným astronomickými prostředky. Za druhé, že ztráta ansiblerové komunikace byla výsledkem sabotáže nebo rozkazu uvnitř flotily. Za třetí, že ztráta ansiblerové komunikace byla způsobena nějakým planetárním spiknutím.

První kategorie byla prakticky vyloučena díky způsobu, jakým se flotila přesunovala. Lodě nebyly dost blízko u sebe, aby je jakýkoliv známý přírodní jev dokázal zničit naráz. Flotila se před akcí nesoustředila na jednom místě — ansiblerové z takové věci činily zbytečnou ztrátu času. Všechny lodě, které byly do flotily zařazeny, vyrazily k Lusitanii odtamtud, kde se která právě nacházela. Dokonce i nyní, když jim zbýval ještě rok cesty nebo o něco málo déle k tomu, aby všechny zaparkovaly na dráze kolem lusitanské hvězdy, byly tak daleko od sebe, že žádný myslitelný přírodní jev je nemohl zasáhnout všechny najednou.

Druhou kategorií téměř do stejné míry znepravděpodobňovala skutečnost, že zmizela celá flotila bez výjimky. Mohl by snad jakýkoliv lidský plán fungovat tak dokonale účinně a nezanechat přitom jediný důkaz o předchozí přípravě v některé databázi osobních nebo komunikačních záznamů, které se skladovaly v počítačích na planetách? Neexistovaly ani ty nejmenší náznaky, že by někdo mohl nebo ukrýval nějaké údaje, nebo že by maskoval komunikační trasy, aby ho nebylo možné vystopovat. I kdyby přerušení komunikace bylo plánem flotily, opět zde scházely podobné náznaky, stopy po utajování anebo chyby.

Stejný nedostatek stop činil ještě nepravděpodobnější myšlenku planetárního spiknutí. A všechny ty možnosti činila ještě nemožnější naprostá současnost průběhu zmizení. Dalo se říci, že došlo k přerušení ansiblerové komunikace se všemi jednotlivými loděmi takřka ve stejném okamžiku. Časový rozdíl mohl činit vteřiny, snad i minuty — ale rozhodně to nebylo déle než pět minut; nebyla to prodleva ani tak dlouhá, aby si někdo na jedné lodi všiml, že druhá zmizela. Souhrn byl ve své jednoduchosti elegantní. Nikde žádná stopa. Ta jistota byla tak naprostá, jak jen mohla být, a z každého myslitelného řešení dělala nemyšlitelné.

Proč mi tohle otec udělal? přemítala, a ne poprvé.

Okamžitě — jako obvykle — se i po takovéhle otázce cítila nečistá, neboť zapochybovala o dokonalé správnosti otcových rozhodnutí. Potřebovala se umýt, jen trochu, aby smyla nečistotu své pochybnosti.

Ale nešla se umýt. Místo toho v sobě nechala hlas božstev znít, nechala růst naléhavost jejich příkazů. Tentokrát neodporovala ze spravedlivé touhy po větším sebeovládání. Tentokrát se schválně snažila přitáhnout co největší pozornost božstev. Teprve když se zalykala potřebou se očistit, až když se otfásla při vlastním náhodném doteku — zavadila rukou o koleno, teprve pak dala své otázce zaznít.

"To jste udělali vy, že?" oslovila bohy. "To, co nemohl udělat žádný člověk, jste museli udělat vy. Vy jste vztáhli ruku a odstranili Lusitanskou flotilu."

Odpověď přišla, ale ne v podobě slov, nýbrž jako stále vzrůstající potřeba očistit se.

"Jenže Kongres a Admiraiita nejsou lidé Cesty. Nedokážou si představit zlatou bránu do Města Nefritových hor Západu. Když jim otec řekne: 'Vaši flotilu vzali bohové, aby potrestali vaši špatnost', budou jím opovrhovat. Jestliže budou opovrhovat jím, naším největším žijícím státníkem, budou stejně tak opovrhovat námi. A jestliže otec bude příčinou hanby Cesty, zničí ho to. Proto jste to udělali?"

Začala plakat.

"Nedovolím, abyste zničili mého otce. Najdu jinou cestu. Najdu odpověď, která je uspokojí. Vzepřu se vám."

Sotva ta slova vyřkla, božstva jí seslala ten nejstrašnější pocit té nejohavnější nečistoty, jaký kdy zažila. Byl tak silný, že jí vyrazil dech, a ona padla kupředu a chytila se terminálu. Snažila se promluvit, prosit za odpuštění, avšak místo toho

se jen zajíkala a usilovně polykala, aby nezvracela. Měla pocit, že její ruce potřísní slizem všechno, čeho se dotknou; když se postavila na nohy, župan jí přilnul k tělu, jako by byl pokryt hustou černou kolo-mazí.

Ale Čching—čao se nešla mýt. Ani nepadla na podlahu, aby sledovala linie ve dřevě. Místo toho se potácela ke dveřím, aby sešla do otcova pokoje.

Dveře ji však polapily. Ne fyzicky — otevřely se stejně snadno jako jindy, ale přesto jimi nedokázala projít. Už slyšela o takových případech, kdy božstva chytila své neposlušné služebníky mezi dveřmi, alejí samotné se to ještě nikdy nepříhodilo. Nechácala, co ji drží. Její tělo se mohlo volně pohybovat. Nebyla tu žádná bariéra. Ale při myšlence, že by měla dveřmi projít, ji přepadla taková ochromující hrůza, zejí bylo jasné, že to nedokáže; věděla, že božstva po ní vyžadují nějaké pokání, nějaký druh očisty, jinak jí nikdy nedovolí pokoj opustit. Nebylo to sledování čar ve dřevě, nebylo to umývání rukou. Co božstva chtějí?

A pak náhle pochopila, proč jí božstva nechtějí dovolit projít dveřmi. Přísaha, kterou po ní chtěl otec kvůli matce.

Přísaha, že bude vždycky sloužit božstvům, ať se děje, co se děje. A zatím nyní byla na pokraji vzpoury. Matko, odpusť mi! Nebudu vzdorovat božstvům. Ale přesto musím jít za otcem a vysvětlit mu, do jaké nepříjemné situace nás božstva dostala. Matko, pomoz mi projít těmi dveřmi!

Jako v odpověď na její úpěnlivou prosbu ji napadlo, jak to může provést. Musela nejprve upřít pohled do vzduchu těsně za pravý horní roh dveří, a aniž by odtamtud spustila zrak, musela pravou nohou pozpátku překročit práh, levou rukou se chytit zvenčí rámu, pootočit se doleva a vykročit pozpátku ven levou nohou a nakonec vytáhnout pravou ruku. Bylo to složité jako tanec, ale když se pohybovala pomalu a opatrně, zvládla to.

Dveře ji propustily. A třebaže stále cítila tlak své nečistoty, jeho intenzita poněkud opadla. Dalo se to vydržet. Mohla dýchat, aniž by lapala po dechu, a mluvit bez zajíkání.

Sešla se schodů a zazvonila na malý zvonek za otcovými dveřmi.

"Je to moje dcera, moje Nádherně jasná?" zeptal se otec.

"Ano, ctihodný," řekla Čching—čao.

"Jsem připraven tě přijmout."

Otevřela otcovy dveře a vešla — tentokrát si to nevyžádalo žádný rituál. Přistoupila rovnou k němu, seděl na sedátku u terminálu, a poklekla před ním na podlahu.

"Vyzkoušel jsem tvoji Si Wang—mu," řekl otec, "a myslím, že jsi napoprvé najala dobře."

Chvilíčku jí trvalo, než jí došel smysl otcových slov. Si Wang—mu? Proč otec mluví o prastaré bohyni? Překvapeně se rozhlédla a pak se zadívala tam, kam směřoval otcův zrak — na služebnou dívku v čistém šedivém županu, která skromně klečela opodál s očima upřenými na podlahu. Další okamžik trvalo, než si vzpomněla na děvče z ížového pole a na to, že má být její důvěrníci. Jak na to jen mohla zapomenout? Vždyť se s ní rozešla sotva před několika hodinami. Ovšem mezitím Čching—čao bojovala s božstvy, a pokud nevyhrála, pak alespoň neprohrála. Co znamenalo najímání služky v porovnání s bitvou s božstvy?

"Wang—mu je troufalá a ctižádostivá," pokračoval otec, "aleje i upřímná aje mnohem inteligentnější, než jsem očekával. Z její jasné mysli a prudké ctižádostivosti vyvozují, že máte obě v úmyslu, aby se Wang—mu stala nejen tvoji důvěrníci, nýbrž i začkou."

Wang—mu zalapala po dechu, a když se po ní Čching—čao ohlédla, viděla, jak se děvče tváří vydešeně. Ach ano, musí si myslet, žžjá si myslím, že otcí prozradila náš tajný plán.

"Netrap se, Wang—mu," řekla Čching—čao. "Otec téměř vždycky uhádne tajemství. Vím, že jsi nic neřekla."

"Přál bych si, aby víc tajemství bylo tak prostých, jako je toto," řekl otec. "Moje dcero, chválím tě za tvoji ušlechtilou velkomyslnost. Božstva ti za ni vzdají čest stejně jako já."

Slova chvály doléhala jako hojivá mast na bolestivou ránu. Snad proto ji její vzpoura nezničila, snad proto se nad ní některý z bohů slitoval a vnukl jí, jak má projít dveřmi svého pokoje. Protože soudila Wang—mu milosrdně a moudře, zapomínajíc na její drzost, bude i Čching—čao samé alespoň z nepatrné části prominuta její urážlivá opovážlivost.

Wang—mu nelituje své ctižádostivosti, pomyslela si Čching—čao. Ani já nebudu litovat svého rozhodnutí. Nesmím dovolit, aby byl otec zničen, protože nedokážu najít — nebo vymyslet — jiné než božské vysvětlení pro zmizení Lusitanské flotily. Ale jak se mohu vzpírat záměrům božstev? To ona skryla nebo zničila flotilu. A činy božstev musí být zjeveny jejich poslušným služebníkům, i kdyby měly zůstat skryté nevěrcům na jiných světech.

"Otče," pravila Čching—čao.

"Musím s tebou mluvit o svém úkolu."

Otec si špatně vyložil její váhání. "Nemusíš se ostýchat mluvit před Wang—mu. Už byla najata jako tvoje důvěrnice. Jejím rodičům už byla poslána prémie a do její mysli už byly vštípeny první bariéry diskrétnosti. Můžeme jí věřit, že nikdy neprozradí, co od nás slyšela."

"Ano, otče," řekla Čching—čao. Ve skutečnosti už ovšem zase zapomněla, že tam Wang—mu kdy byla.

"Otče, já vím, kdo ukryl Lusitanskou flotilu. Ale musíš mi slíbit, že to nikdy neřekneš Hvězdnému kongresu."

Otec, který byl obvykle mírný, se zatvářil poněkud podrážděně.

"Takovou věc nemohu slíbit," odvětil. "Bylo by ode mne nízké, abych byl tak neloajál-ním služebníkem."

Co má tedy dělat? Jak má mluvit? Jak by však mohla mlčet?

"Kdo je tvým pánem?" zvolala. "Kongres, nebo božstva?"

"Především božstva," řekl otec. "Tajsou vždycky na prvním místě."

"Pak ti musím říci, že ten, kdo ukryl Lusitanskou flotilu, jsou božstva. Ale jestliže tohle řekneš Kongresu, vysmějí se ti a tebe to zničí." Pak jí hlavou kmitla jiná myšlenka. "Jestli to byla božstva, kdo zastavil flotilu, otče, pak flotila musela být proti vůli božstev. A jestliže Kongres vyslal flotilu proti vůli božstev..."

Otec zdvihl ruku, aby ji umlčel. Ihned zmlkla a sklopila hlavu. Čekala.

"Ovšemže to jsou božstva," řekl otec.

Jeho slova se na ni snášela jako úleva i jako ponížení. Ovšem, řekl. Věděl to snad celou tu dobu?

"Božstva činí všechny věci, které se dějí ve vesmíru. Ale nemysli si, že víš proč. Říkáš, že flotilu zastavili určitě proto, že jsou proti její misi. Ale já říkám, že kdyby si to božstva nepřála. Kongres by především flotilu vůbec nevyslal. Proč by tedy božstva nemohla zastavit flotilu proto, že její poslání bylo tak významné a vznešené, že jej lidstvo nebylo hod-no? Nebo co když božstva skryla flotilu proto, aby ti uložila těžkou zkoušku? Jedna věc je jistá: božstva dovolila Hvězdnému kongresu držet vládu nad většinou lidstva. Dokud má Kongres mandát nebes, my z Cesty budeme následovat jeho výnosy, aniž bychom se proti nim stavěli."

"Nechtěla jsem se postavit..." nedokázala dokončit tak zjevnou nepravdu.

Otec tomu ovšem dokonale rozuměl.

"Slyším, jak se tvůj hlas vytrácí a slova ti odumírají v hrdle. To proto, že víš, že tvoje slova nejsou pravdivá. Chtěla jsi se protivit Hvězdnému kongresu — přes všechno, co jsem tě naučil." Pak jeho hlas zjemněl. "Chtěla jsi to udělat kvůli mně."

"Jsi můj předek. Jsem ti povinována větší úctou než Kongresu."

"Jsem tvůj otec. Tvým předkem se stanu, až zemřu."

"Pak tedy kvůli matce. Jestli Kongres někdy ztratí mandát nebes, pak budu jeho nejhorším nepřítelem, neboť budu sloužit božstvům." Avšak už jak to vyslovovala, věděla, že její slova jsou nebezpečná polopravda. Nechtěla se snad před pouhými několika okamžiky — když byla chycena ve dveřích — dokonale vzepřít božstvům kvůli otci? Jsem ta nejněhodnější, nejohroženější dcera, pomyslela si.

"Říkám ti nyní, moje Nádherně jasná dcero, že protivit se Kongresu nikdy nepovede k mému dobru. Ani k tvému. Ale odpouštím ti, protože mě tak velice miluješ. Je to ta nejušlechtilejší a nejmilejší z obětí."

Usmál se. Jeho úsměv překonal její vzrušení, ačkoliv věděla, že si jeho ocenění nezaslouží. Čching—čao byla opět schopná myslet a vrátit se k hlavolamu.

"Ty jsi věděl, že to udělali bohové, a přece jsi mě přiměl hledat odpověď."

"Ale ptala ses správnou otázkou?" namítl otec. "Otázka, na kterou potřebujeme odpověď, je: Jak to božstva udělala?"

"Jak to mohu vědět?" odvětila Čching—čao. "Třeba flotilu zničila nebo ukryla nebo odnesla na nějaké tajné místo v západní..."

"Čching—čao! Podívej se na mne. Dobře mě poslouvej."

Pohlédla na něj. Jeho přísný rozkaz jí pomohl uklidnit se a dal jí pevný bod.

"Tohle je něco, co jsem se tě snažil učit celý život, ale teď to musíš pochopit, Čching—čao. Božstva jsou příčinou všeho, ale nikdy nejednají přímo, vždy jen zprostředkovaně. Slyšíš mě?"

Přikývla. Ta slova slyšela už stokrát.

"Slyšíš, a přece mi nerozumíš, ani teď," řekl otec. "Božstva si zvolila lid Cesty, Čching—čao. Jenom my máme výsadu slyšet jejich hlas. Jenom nám je dovoleno vidět, že ona jsou příčinou všeho, co je, bylo a bude. Ostatním lidem jejich dílo zůstává skryto, zůstává tajemstvím. Tvým úkolem není odhalit pravou příčinu zmizení Lusitanské flotily — všichni, kdo pocházejí z Cesty, by ihned věděli, že pravou příčinou je, že tomu tak chtěla božstva. Tvým úkolem je vypátrat, jakým způsobem božstva svůj zásah zahalila."

Čching—čao se zatočila hlava. Byla si tak jistá, že zná odpověď, že splnila úkol. Nyní se jí opět vše rozplývalo pod rukama. Odpověď byla sice správná, avšak úkol byl nyní jiný.

"Právě teď, protože nedokážeme najít přirozené vysvětlení, zůstala božstva vystavena pohledům všeho lidstva, věřícím i nevěřícím. Božstva jsou odhalena a myje musíme zahalit. Musíme najít tu sérii událostí, kterou božstva stvořila, aby si bezvěrci vysvětlili zmizení flotily přirozeným způsobem. Myslel jsem, že tomu rozumíš. My sloužíme Hvězdnému kongresu, ale jenom proto, že službou Kongresu sloužíme i božstvům. Božstva si přejí, abychom klamali Kongres, a Kongres si přeje být klamán."

Čching—čao lhostejně přikývla, zklamaná, že její úkol ještě neskončil.

"Zní to ode mne bezcítěně?" otázal se otec. "Jsem nečestný? Jsem krutý k nevěrcům?"

"Smí snad dcera soudit svého otce?" zašeptala Čching—čao.

"Ovšemže ano," pravil otec. "Všichni lidé denně soudí všechny ostatní. Otázka je, zda soudíme moudře."

"Pak soudím, že není hřích mluvit k nevěrcům jazykem jejich nevíry," prohlásila Čching—čao.

Objevil se mu snad v koutcích úsměv?

"Pochopila jsi to," řekl otec. "Jestli k nám někdy členové Kongresu přijdou zíziví pravdy, pak je naučíme Cestu a oni se stanou její součástí. Do té doby sloužíme božstvům tím, že pomáháme nevěrcům klamat sebe sama myšlenkou, že se věci stávají z přirozených příčin."

Čching—čao se uklonila, až se její hlava téměř dotkla podlahy.

"Mnohokrát jsi se mě to snažil naučit, ale až do nynějška jsem nedostala úkol, který by uplatnění tohoto principu vyžadoval. Odpuť své nehodné dceři její pošetilsto."

"Nemám nehodnou dceru," odvětil otec. "Mám jen svou dceru, která je Nádherně jasná. Princip, kterému jsi dnes porozuměla, skutečně pochopí jen málokdo na Cestě. Proto je tak málo nás, kdo můžeme jednat s lidmi z cizích světů, aniž bychom je přiváděli do rozpaků nebo zmatků. Dnes jsi mě překvapila, dcero, ne proto, že jsi ten princip až do nynějška nepochopila, nýbrž proto, že jsi jej pochopila tak mladá. Mně trvalo o deset let déle než tobě, než jsem na něj přišel."

"Jak bych se mohla něco naučit dřív, než ses to naučil ty, otče?" Myšlenka na to, že by překonala některý z jeho činů, jí připadala skoro svatokrátězná.

"Protože jsi měla mne, abych tě vedl," řekl otec, "zatímco já jsem na to musel přijít sám. Ale vidím, že představa, že by

ses naučila něco v mladším věku než kdysi já, tě vyděsila. Myslíš si snad, že mě zneuctí, když mě moje dcera předčí? Naopak — pro rodiče není větší pocty, než když je jejich dítě větší než oni."

"Nikdy nebudu větší než ty, otče."

"V jistém smyslu máš pravdu, Čching—čao. Protože jsi moje dítě, všechny tvoje činy jsou obsaženy v mých jako jejich součást, stejně jako my všichni jsme součástí svých předků. Ty však v sobě máš takový potenciál velikosti, že věřím, že přijde čas, kdy mě budou pokládat za velkého spíše pro tvoje činy než pro moje vlastní. Jestli mě kdy lid Cesty uzná za hodná nějaké zvláštní pocty, bude to nejméně ze stejné míry pro tvoje velké skutky jako pro moje."

S tím seji otec uklonil, ne zdvořilou úklonou na znamení, že ji propouští, nýbrž hlubokou úklonou na znamení úcty, až se hlavou málem dotkl země. Ne úplně, neboť kdyby se dotkl hlavou podlahy při poctě vlastní dceři, bylo by to urážlivé, téměř výsměch. Ale sklonil se tak hluboko, kam až to důstojnost dovolovala.

Na chvíli ji to zmátl a vylekalo, pak tomu porozuměla. Když se zmínil o tom, že jeho příležitost být prohlášen bohem Cesty závisí na její velikosti, nemluvil o nějaké nezřetelné, vzdálené budoucnosti. Mluvil o tom, co je zde a nyní. Mluvil o jejím úkolu. Jestliže najde to, čím božstva zahálila svůj čin, jestliže najde přirozené vysvětlení zmizení Lusitan-ské flotily, pak bude jeho volba bohem Cesty zajištěna. Proto na ni spoléhal. Proto byl ten úkol tak důležitý. Co znamená její zletilost ve srovnání s otcovým božstvím? Musí pracovat pilněji, myslet lépe a uspět tam, kde všechny možnosti armády a Kongresu selhaly. Ne kvůli sobě, ale kvůli matce, kvůli bohům a kvůli otcově příležitosti stát se jedním z nich. Čching—čao opustila otcův pokoj. Ve dveřích se zastavila a ohlédla se po Wang—mu. Jeden pohled té, ke které promlouvají božstva, dívce stačil, aby ji následovala.

Když Čching—čao přišla do svého pokoje, třásla se skrytou touhou po očistě. Všechno, co dnes učinila špatného — její protivení se božstvům, vzdorování okamžité provedení očisty, její hloupost, že nepochopila správně úkol — se teď sečetlo dohromady. Ne proto, že by se cítila nečistá; nechtěla se mýt ani necítila odpor sama k sobě. Ostatně její nehodnost byla zmířena otcovou chválou a božstvem, které ji ukázalo, jak má projít dveřmi. A to, že se Wang—mu ukázala jako dobrá volba, to byla také zkouška, kterou Čching—čao prošla — a se ctí. A tak to nebyla hříšnost, co ji rozechvívalo. Praha po očistění. Toužila, aby božstva byla s ní a ona jim mohla sloužit. Ale žádné pokání, které znala, nebude stačit, aby utišilo její žádost.

Pak náhle věděla: musí sledovat po jedné linii na každém prkně v místnosti.

Ihned si zvolila výchozí bod v jihovýchodním rohu; začne každé sledování u východní stěny, aby při rituálu vždy mířila k západu, k božstvům. Poslední ze všech pak bude nejkratší prkno v pokoji, v severozápadním rohu, méně než metr dlouhé. To, že poslední sledování bude tak krátké a snadné, bude její odměna. Slyšela, jak Wang—mu tiše vchází do pokoje za ní, avšak Čching—čao neměla na smrtelníky čas. Božstva čekala. Čching—čao poklekla v rohu a pohledem přejela léta, aby našla linii, kterou jí božstva přikázali sledovat. Obvykle si vybírala sama — a pak si vždy zvolila tu nejobtížnější, aby si nevysloužila opovržení božstev. Avšak tohoto večera byla plná náhlé jistoty, že božstva vybrala za ni. První linie byla silná; vlnila se, ale byla zřetelná. Božstva se nad ní slitovala! Dnešní rituál bude skoro rozhovorem mezi ní a jimi. Prolomila dnes neviditelnou bariéru a přiblížila se k jasnému chápání svého otce. Snad k ní jednoho dne budou božstva mluvit tak jasně, jak si to o Oslovených představovali obyčejní lidé.

"Svatá," oslovilaji Wang—mu.

Bylo to, jako by radost Čching—čao byla ze skla a Wang—mu ji schválně rozbila. Nevěděla snad, že když se rituál přeruší, musí začít znovu od začátku? Čching—čao se na kolenu zvedla a obrátila se k děvčeti.

Wang—mu zřetelně rozeznala ve tváři Čching—čao zuřivost, ale nechápala proč.

"Ach, promiň," řekla ihned, padla na kolena a sklonila hlavu až k zemi. "Zapomněla jsem, že tě nemám oslovovat 'Svatá'. Jen jsem se tě chtěla zeptat, co hledáš, abych ti to mohla pomoci najít."

Čching—čao se málem rozesmála, jak se Wang—mu spletla. Wang—mu ovšem neměla ani potuchy o tom, že Čching—čao mluví s božstvy. Ted', když zaplašila svůj hněv, Čching—čao se zastyděla, když viděla, jak se Wang—mu jejího hněvu bojí; neslušelo se, aby se dívka dotýkala hlavou země. Čching—čao se nelíbilo, když viděla někoho tak pokořeného.

Jak to, že jsem ji tak vyděsila? Byla jsem plná radosti, protože ke mně božstva tak jasně promlouvala; moje radost ale byla sobecká, takže když mě nevině vyrušila, obrátila jsem k ní nenávistnou tvář. Odpovídám snad takhle božstvům? Božstva mi ukazují tvář lásky, a já ji převádím v zášť vůči lidem, zejména vůči té, která je pod mou pravomocí. Opět božstva našla způsob, jak mi ukázat moji nehodnost.

"Wang—mu, nesmíš mě vyrušovat, když mě najdeš takhle sehnutou na podlaze."

A objasnila Wang—mu, jaký očistný rituál po ní božstva požadují.

"Musím to také dělat?" optala se Wang—mu.

"Nemusíš, dokud ti to božstva nepřikážou."

"Jak se to dozvím?"

"Jestli se ti to ve tvém věku ještě nestalo, Wang—mu, tak už se to asi ani nestane. Ale jestli k tomu dojde, budeš to určitě vědět, protože nebudeš mít sílu odolat hlasu božstev ve své mysli."

Wang—mu vážně přikývla.

"Jak ti mohu pomoci, ... Čching—čao?" Snažila se vyslovit jméno své paní pečlivě, uctivě. Poprvé si Čching—čao všimla, že její jméno, znějící sladce a láskyplně, když je vyslovil její otec, může znít nadneseně, když se vysloví s takovou posvátnou bázní. Být nazývána Nádherně jasnou v okamžiku, kdy si Čching—čao ostře uvědomovala svůj nedostatek lesku, ji skoro bolelo. Ale nemohla Wang—mu zakázat, aby ji oslovovala jménem — nějak ji dívka oslovovat musela — a její uctivý tón bude Čching—čao sloužit jako trvalá ironická připomínka, jak málo si své jméno zaslouží.

"Můžeš mi pomoci tím, že mě nebudeš vyrušovat," řekla Čching—čao.

"Mám tedy odejít?"

Čching—čao už málem řekla ano, ale pak zjistila, že z nějakého důvodu si božstva přejí, aby se Wang—mu jejího pokání zúčastnila. Jak to věděla? Protože myšlenka na to, že by Wang—mu odešla, jí připadala stejně nesnesitelná jako vědomí, že nedokončila sledování linie.

"Zůstaň, prosím," požádala Wang—mu. "Dokážeš tiše čekat a jenom se na mě dívat?"

"Ano... Čching—čao."

"Kdyby to trvalo tak dlouho, že bys to nemohla vydržet, smíš odejít," pokračovala Čching—čao. "Ale jenom když se budu pohybovat od západu k východu. To znamená, že jsem skončila jedno sledování a budu začínat druhé, a tvůj odchod mě nevyruší; jen na mě nesmíš promluvit."

Oči Wang—mu se rozšířily.

"To budeš tohle dělat s každou linií v každém prkně na podlaze?"

"Ne," odpověděla Čching—čao. Tak krutá by božstva nikdy nebyla! Avšak při téhle myšlence Čching—čao náhle napadlo, že jednou možná přijde čas, kdy božstva budou žádat přesně toto pokání. Přešla ji hrůza.

"Jenom jedna čára na každém prkně v pokoji. Mohla bys na mne dávat pozor?"

Postřehla, jak se Wang—mu podívala na časový údaj, který zářil ve vzduchu nad terminálem. Už byl čas jít spát a obě přitom promeškaly svou odpolední siestu. Pro lidské bytosti nebylo přirozené tak dlouho bdít. Dny na Cestě byly o polovinu delší než na Zemi, takže se nikdy přesně neshodovaly s vnitřními cykly lidského těla. Promeskat spánek při siestě a pak odkládat spánek v noci bylo nesmírně těžké.

Jenže Čching—čao neměla na vybranou. A kdyby Wang—mu nedokázala zůstat vzhůru, musela by teď odejít, jakkoliv se proti té myšlence božstva stavěla.

"Musíš zůstat vzhůru," řekla Čching—čao. "Kdybys usnula, musela bych na tebe promluvit, aby ses odsunula a odkryla některé linie, které musím sledovat. A kdybych na tebe promluvila, musela bych začít znovu. Dokážeš zůstat vzhůru, být tiše a nehýbat se?"

Wang—mu přikývla. Čching—čao věřila, že to myslí vážně; ve skutečnosti však nevěřila, že to dívka opravdu zvládne. Nicméně božstva trvala na tom, aby její nová důvěrnice zůstala — kdo byla Čching—čao, aby odmítla splnit to, co žádala božstva?

Čching—čao se vrátila k prvnímu prknu a začala linii sledovat znovu. K její úlevě byla božstva stále s ní. Prkno po prknu dostávala ke sledování nejvýraznější a nejsnadnější linii, a když tu a tam narazila na těžší, pravidelně se stalo, že se slabá linie vytratila nebo skončila uprostřed prkna. Božstva o ni pečovala.

Wang—mu usilovně bojovala. Čching—čao se na ni na své cestě ze západní strany na začátek na východě dvakrát podívala a přistihla ji, jak spí. Avšak když se Čching—čao začala pohybovat kolem místa, kde předtím Wang—mu ležela, zjistila, že se její důvěrnice mezitím probudila a přesunula se na místo, kde už Čching—čao byla se sledováním čar hotová, tak tiše, že Čching—čao ani nezaslechla její pohyb. Hodné děvče. Hodila se za důvěrnici.

Konečně Čching—čao dosáhla začátku posledního prkna, toho nejkratšího v samém rohu. Málem radostí nahlas promluvila, ale včas se zarazila. Zvuk vlastního hlasu a nevyhnutelná odpověď Wang—mu by ji určitě poslaly zpátky na začátek — to by byla neuvěřitelná pošetilost. Čching—čao se sehnula nad počátkem prkna, vzdáleného méně než metr od severozápadního rohu pokoje, a začala sledovat nejzřetelnější linii. Taji vedla jasně a přesně přímo ke stěně. Hotovo.

Čching—čao se zhroutila na stěnu a začala se smát úlevou. Byla ovšem tak slabá a unavená, že její smích musel Wang—mu znít jako pláč. Ve vteřince byla dívka u ní a položila jí ruku na rameno.

"Čching—čao," vyhrkla. "Bolí tě něco?"

Čching—čao vzala dívku za ruku a sevřela ji.

"Nebolí. Nebo to aspoň není bolest, kterou by nevyléčil spánek. Skončila jsem. Jsem čistá."

Byla natolik čistá, že neváhala co nejpevněji stisknout ruku Wang—mu a neměla přitom žádný pocit nečistoty. Byl to dar božstev, mít někoho, koho mohla vzít za ruku, když rituál skončí.

"Vedla sis nesmírně dobře," řekla Čching—čao. "Když jsi se mnou byla v pokoji, lépe se mi soustředilo na linie."

"Myslím, že jsem jednou usnula, Čching—čao."

"Možná i dvakrát. Ale probudila ses, když bylo potřeba, a tak se nic špatného nestalo."

Wang—mu se dala do pláče. Zavřela oči, ale svou ruku z ruky Čching—čao neodtáhla, aby si jí zakryla obličej. Nechala postě slzy stékat po tvářích.

"Proč pláčeš, Wang—mu?"

"Já nevím," řekla Wang—mu. "Opravdu je těžké být Osloveným. Nevěděla jsem to."

"A stejně těžké je být opravdovým přítelem Osloveného," řekla Čching—čao. "Proto jsem nechtěla, abys byla moje služka, která mě oslovuje 'Svatá' a bojí se zvuku mého hlasu. Takovou služku bych musela poslat ven, když ke mně božstva promluví."

Wang—mu vytryskly slzy ještě prudčeji, pokud to ještě šlo.

"Si Wang—mu, není pro tebe příliš těžké být u mne?" zeptala se Čching—čao.

Wang—mu zavrtěla hlavou.

"Kdyby ti to někdy připadlo příliš těžké, pochopím to. Pak mě můžeš i opustit. Byla jsem sama až dosud. Nebojím se být znovu sama."

Wang—mu opět zavrtěla hlavou, tentokrát prudce.

"Jak bych tě mohla opustit, teď, když vidím, jak je to pro tebe těžké?"

"Pak bude jednoho dne psáno a bude se vyprávět v příběhu, že Si Wang—mu nikdy neopustila Chan Čching—čao při očišťování."

Náhle se přes tvář Wang—mu rozšířil úsměv a její oči se otevřely a zašilhaly od smíchu, ačkoliv se jí na tvářích dosud leskly slzy.

"Slyšíš tu slovní hříčku, která se ti povedla? Moje jméno — Si Wang—mu. Až budou jednou ten příběh vyprávět, nebudou vědět, že u tebe byla tvoje důvěrnice. Budou si myslet, že to byla Královská matka Západu."

Čching—čao se tomu také zasmála. Hlavou jí však kmitla myšlenka, že Královská matka asi je opravdovou duchovní předkyní Wang—mu a když má Čching—čao Wang—mu po boku, jako její přítelkyně má i nový těsnější vztah s touto bohyní, která byla téměř nejstarší ze všech božstev.

Wang—mu rozložila jejich spací rohože, i když jí Čching—čao musela ukázat jak; byla to povinnost, která příslušela Wang—mu a Čching—čao ji to bude muset nechat dělat každý den, ačkoliv jí nikdy nevadilo dělat to sama. Když ulehly na rohože, přisunuté těsně k sobě, takže se mezi nimi neobjevily žádné linie let dřeva, Čching—čao si všimla, že okenními tabulkami prosvítá šedý přísvit. Byly svorně vzhůru celý den a teď i celou noc. Oběť Wang—mu byla vskutku vznešená. Bude z ní opravdová přítelkyně.

O několik minut později, když už Wang—mu usnula a Čching—čao byla na pokraji dřímoty, Čching—čao napadlo, jak se vlastně Wang—mu, děvčeti bez peněz, podařilo podplatit předáka skupiny řádné práce, aby ji dnes s Čching—čao nechal bez vyrušování mluvit. Mohl snad nějaký špión zaplatit úplatek za ni, aby ji vpašoval do domu Chan Fej—cua? Ne — Žu Kchung—mej, strážce domu Chan, by se o takovém špiónovi dozvěděl a Wang—mu by nikdy nebyla najata. Úplatek Wang—mu nebyl zaplacen penězi. Bylo jí sotva čtrnáct, ale už to byla velice hezká dívka. Čching—čao přečetla dost historických a životopisných knih na to, aby věděla, jaký úplatek se v takových případech od žen obvykle požaduje.

Čching—čao se rozzlobeně rozhodla, že se ta věc musí diskrétně vyšetřit, a jestli se prokáže, že je to pravda, musí být předák v nemilosti propuštěn; jméno Wang—mu se během vyšetřování nesmí nikde veřejně objevit, takže dívka bude ochráněna před dalším ublížením. Bude stačit, když se Čching—čao zmíní Žu Kchung—mejovi, a on se už postará o všechno další.

Čching—čao hleděla na milou tvář své spící služebnice, své nové vzácné přítelkyně, a cítila, jak se jí zmocňuje smutek. Nejvíce ji však netrápila cena, kterou Wang—mu zaplatila předákovi, ale spíš to, že ji zaplatila za tak bezcennou, bolestnou a hroznou práci jako je být důvěrníci Chan Čching—čao. Jestliže žena musí prodat vchod do svého lůna — během celé lidské historie tomu bylo přinuceno již mnoho žen — jistě jí božstva musí poskytnout něco cenného náhradou.

A proto se Čching—čao toho rána ukládala ke spánku s ještě pevnějším odhodláním zasvětit se vzdělávání Si Wang—mu. Nemůže sice Wang—mu vzdělávat na úkor záhady Lusitanské flotily, ale využije k tomu všechnen ostatní možný čas a poskytne Wang—mu zasloužené požehnání na počest její oběti, božstva od ní jistě nemohou očekávat nic menšího zato, než jí seslala tak dokonalou důvěrnici.

Kapitola Osmá

Zázraky

<Později nás Ender trápil. Trval na tom, abychom vymyslely způsob, jak cestovat rychleji než světlo.>

<Říkala jsi, že to nejde.>

<To si také myslíme. A myslí si to i lidští vědci. Ale Ender je přesvědčen, že pokud an-siblery přenášejí informaci, měli bychom být schopni přenášet toutéž rychlostí i hmotu. To je samozřejmě nesmysl — informace a fyzikální realita jsou nesrovnatelné>

<Proč tak zoufale touží cestovat rychleji než světlo?>

<Hloupý nápad, že? Dorazit někam dřív než tvůj obraz. Je to jako projít zrcadlem, abys na druhé straně potkal sám sebe.>

<Ender a Rooter o tom spolu hodně mluvili — slyšel jsem je. Ender si myslí, že hmota a energie se skládají jenom z informace. Že fyzikální realita je jenom zpráva, kterou si filoty posílají navzájem.>

<Co na to říká Rooter?>

<Rooter říká, že Ender má napůl pravdu. Že fyzikální realita je zpráva — a tou zprávou je otázka, kterou filoty neustále kladou Bohu.>

<Co je to za otázku?>

<Jediné slovo: Proč?>

<A jak jim Bůh odpovídá?>

<Životem. Rooter říká, že životem Bůh dává vesmíru smysl.>

Když se Miro vrátil na Lusitanii, přišla ho přivítat celá rodina. Konec konců ho měli rádi. I on je měl rád a po měsíci stráveném ve vesmíru se těšil na jejich společnost. Věděl — alespoň rozumem — že ten jeho měsíc ve vesmíru pro ně znamenal celé čtvrtstoletí. Připravil se na vrásky v matčině tváři, a dokonce i na to, že z Grega a Quary budou dospělí tři-cátníci. Nepředpokládal však, alespoň vnitřně, že se z nich stanou cizí lidé. Ne, něco horšího než cizí lidé. Byli z nich cizí lidé, kteří ho litovali a mysleli si, že ho znají, a dívali se na něj jako na dítě. Všichni byli starší než on. Všichni. A zároveň byli všichni mladší, protože bolest a ztráta se jich nedotkly tak jako jeho.

Ela z nich byla jako obvykle nejlepší. Objala ho, políbila a řekla:

"Cítím se vedle tebe hrozně smrtelná. Ale jsem ráda, že tě vidím mladého." Alespoň ona měla odvahu dát najevo, že mezi nimi je bezprostřední bariéra, třebaže tvrdila, že tou bariérou je jeho mládí. Jistě, Miro byl přesně takový, jakého si ho pamatovali — alespoň ve tváři. Dlouho ztracený bratr se vrátil ze smrti; věčně mladý duch, který přichází pronásledovat rodinu. Tou skutečnou bariérou však bylo to, jak se pohyboval. To, jak mluvil.

Viditelně zapomněli, jak byl postižen, jak špatně jeho tělo reagovalo na pokyny poškozeného mozku. Šouravá chůze,

zkomolená, namáhavá mluva — všechny tyto nepříjemnosti ze svých vzpomínek vytěsnili a pamatovali si ho takového, jaký byl před tou nehodou. Ostatně to neštěstí ho postihlo jenom několik měsíců předtím, než se vydal na tu čas prodlužující cestu. Bylo snadné na to zapomenout a místo toho si připomínat takového Míra, jakého znávali před lety. Silného, zdravého, jediného, který se dokázal postavit muži, jehož nazývali otcem. Nedokázali svůj šok skrýt. Poznal to na jejich váhání, postranních pohledech, pokusech přehlížet skutečnost, že se jeho řeči dá těžko rozumět a že tak nemotorně chodí.

Cítil jejich netrpělivost. Už za několik minut zpozoroval, jak se alespoň někteří snaží vycouvat odsud pryč. Mám toho odpoledne tolik na práci. Uvidíme se u večere. Celá věc jim byla natolik nepříjemná, že museli utéci, museli si dopřát čas, aby vstřebali tuto verzi Míra, která se k nim právě vrátila, anebo snad vymyslet, jak se Mirovi v budoucnu co nejvíce vyhnout. Grego a Quara byli nejhorší; nejvíce se snažili dostat se pryč, což se ho nepříjemně dotklo — kdysi ho uctívali. Chápal ovšem, že právě proto pro ně bylo tak těžké vyrovnat se s tím polámaným Mirem, který stál před nimi. Jejich verze starého Míra byla nej-naivnější, a tedy i vystavená nejbolestivějšímu kontrastu.

"Mysleli jsme na velkou rodinnou večeři," prozradila Ela. "Matka byla pro, ale já si myslím, že bychom měli počkat. Poskytnout ti trochu času."

"Doufám, že jste na mne s večeří nečekali celou tu dobu," prohlásil Miro.

Podle všeho si jediné Ela a Valentina všimly, že žertuje; byly jediné, kdo zareagoval přirozeně, lehkým zachichotáním. Ostatní — pokud Miro věděl — jeho slovům nejspíš ani nerozuměli.

Stáli ve vysoké trávě vedle přístávací plochy, celá rodina: matka, nyní po šedesátce, s ocelově šedými vlasy a s tváří snad už odjakživa přísně staženou. Jen nyní měla ten výraz vryt hlouběji do čar na čele a do záhybů okolo úst. Její hrdlo zpustošil čas. Uvědomil si, že matka jednou zemře. Nejspíš ještě ne během dalších třicet nebo čtyřicet let, ale jednou ano. Všiml si vůbec někdy, jak krásná byla dřív? Nějak si myslel, že sňatek s Mluvčím za mrtvé ji zjemní, že ji omladí. A snad tomu tak i bylo. snad Andrew Wiggin omladil její srdce. Ale tělo zůstalo takové, jaké vymodeloval čas. Byla stará.

Pak tu byla Ela, která překročila čtyřicítku. Nedoprovázela ji žádný manžel, ale třeba byla vdaná a on sem prostě nepřišel. Ale pravděpodobnější bylo, že ne. Neměla snad pro práci čas na manželství? Zdálo se, že je upřímně ráda, že ho vidí, ale ani ona nedokázala skrýt pohled plný soucitu a účasti. Snad nečekala, že ho měsíc cestování rychlostí světla nějak vyléčí? Myslela si, že vystoupí z raketoplánu silný a odvážný jako vesmírný bůh z nějaké pohádky?

Quim, nyní v kněžském hábitu. Jane Mirovi prozradila, že jeho bratr je významným misionářem. Obrátil na víru více než tucet lesů pequenínů, pokřtil je a pod záštitou biskupa Peregrina vysvětil kněze z jejich řad, aby mezi svým lidem udělovali svátost. Ti křtili všechny pequeniny, kteří vzešli z mateřských stromů, všechny matky, než zemřely, všechny sterilní manželky, které pečovaly o matky a jejich mláďata, všechny bratry, hledající slavnou smrt, a všechny stromy. Ovšem k přijímání mohli jít pouze bratři a manželky, a pokud jde o svatbu, dalo se jen těžko uvažovat o smysluplném obřadu s otcovským stromem a slepou nemyslicí larvou, mezi kterými docházelo k oplodnění. Miro však zahlédl v Quimo-vých očích jakési vytržení. Byl to třpyt dobře využitě síly; z rodiny Ribeirových jediný Quim celý život věděl, co chce dělat. A právě teď to dělal. Bez ohledu na teologické potíže byl pro vepřiky cosi jako svatý Pavel, a to ho naplňovalo neustálou radostí. Sloužil jsi Bohu, bratříčku, a Bůh ti dopomohl ke štěstí.

Olhado se svými lesklými stříbrnými očima, objímající jednou rukou krásnou ženu — a kolem nich šest dětí, nejmladší ještě batole, nejstarší v pubertě. Přestože všechny děti měly vlastní oči, pochytily otcův nezúčastněný výraz. Nedívaly se, jednoduše zíraly. U Olhada to bylo přirozené; Mirovi však vadilo pomyšlení, že Olhado snad zplodil rodinu pozorovatelů, chodících videorekordérů, které zachycovaly zážitky, aby si je později nezúčastněně přehrávaly. Ale ne, musel to být prelud. Miro se nikdy v Olhadově přítomnosti necítil dobře, a tak ho jakákoliv podobnost mezi Olhadem a jeho dětmi musela také zneklidnit. Jejich matka byla hezká. Nejspíš jí ještě nebylo čtyřicet. V kolika letech si Olhada brala? Jaká to byla žena, když si vzala muže s umělými očima? Nahrával snad Olhado jejich milování a pak jí přehrával, jak v jeho očích vypadá?

Tou myšlenkou se Miro ihned cítil zahanben. Je tohle všechno, co mě napadne, když se podívám na Olhada a jeho zmrazení? Po všech těch letech, co jsem ho znal? Tak jak mohu čekat, že oni, když se podívají na mne, uvidí něco jiného než moje zmrazení?

Odejít odsud byl dobrý nápad. Jsem rád, že to Andrew Wiggin navrhl. Jediná věc, která nedává smysl, je návrat. Proč jsem vlastně tady?

Téměř proti své vůli se Miro otočil k Valentíně. Usmála se na něj, ovinula kolem něho paži a přitiskla ho k sobě. "Nejsi na tom tak zle," prohlásila.

Tak zle jako kdo?

"Mně zůstal jenom jeden bratr, aby mě pozdravil," řekla. "Tebe přišla přivítat celá rodina."

"Jasně," řekl Miro.

Tu promluvila Jane a její hlas ho dopaloval: "Ne celá."

Mlč, řekl Miro nehlasně.

"Jenom jeden bratr?" otázal se Andrew Wiggin. "Jenom já?" Mluvčí za mrtvé k nim přistoupil a objal svou sestru.

Nepostřehl však Miro jakousi nemotornost? Že by se Valentina a Andrew Wigginovi před sebou navzájem styděli! K. smíchu. Valentina, s drzým čelem — byla přece Démósthénés, že? — a Wiggin, muž, který vpádl do jejich životů a úplně změnil jejich rodinu sin dá licencia. *) Mohli tihle být plaší? Mohli se cítit divně?

"Příšerně jsi sešla," sdělil jí Andrew. "Jsi hubená jako tyčka. Neobstará ti snad Jakt slušné živobytí?"

"Novinha snad nevaří?" zeptala se Valentina. "A vypadáš hloupěji než kdy jindy. Přiletěla jsem právě včas, abych byla svědkem tvého naprostého duševního zchátrání."

"A já jsem si myslel, že jsi přiletěla zachraňovat svět."

"Vesmír. Ale napřed tebe."

Znovu jednou rukou objala Mira, druhou Andrewa po svém druhém boku a oslovila ostatní: "Je Vás tady tolik, a přesto cítím, jako bych vás všechny znala. Doufám, že se budete brzy cítit stejně, pokud jde o mne a o moji rodinu." Byla tak roztomilá. Tak schopná vyvolávat v lidech uvolnění. Dokonce i ve mně, pomyslel si Miro. Jednoduše lidmi manipuluje. Stejným stylem jako Andrew Wiggin. Naučila se to ona od něho, nebo on od ní? Nebo to mají v rodě? Ostatně Petr byl největší manipulátor všech dob, původní Hegemon. Co je to za rodinu? Je stejně zvláštní jako ta moje. Jenom s tím rozdílem, že jejich je zvláštní genialitou, zatímco moje je zvláštní bolestí, kterou jsme tolik roků sdíleli, pokřivením našich duší. A já jsem ten nejpodivnější, nejzmrzačenější ze všech. Andrew Wiggin přišel, aby zhojil rány, které mezi námi byly, a zhojil je dobře. Ale vnitřní pokřivení — dá se vůbec někdy vyléčit?

"A co takhle piknik?" nadhodil Miro.

Tentokrát se smáli všichni. Čím to. Andrewe, Valentino? Uvolnil jsem jejich náladu? Pomohl jsem věcem, aby šly hladce? Pomohl jsem všem předstírat, že mě rádi vidí, že mají představu, kdo jsem?

"Ona chtěla přijít," oznámila Jane Mi rov i do ucha.

mlč, řekl Miro znovu. Nechtěl jsem, aby přišla.

"Stejně se setkáte."

Ne.

"Je vdaná. Má čtyři děti."

Ted' už to pro mne nic neznamená.

"Tvoje jméno nevolala ze spánku už celé roky."

Myslel jsem, že jsi moje přítelkyně.

"Jsem. Čtu ti myšlenky."

Jsi všetečná stará čubka a nečeš nic.

*) bez dovolení; aniž se koho dovolil —pozn. překl.

"Přijde za tebou zítra ráno. Do domu tvé matky."

Nebudu tam.

"Myslíš si, že před tím dokážeš utéci?"

Při rozhovoru s Jane Miro nevnímal nic z toho, co kolem něho říkali ostatní, ale na tom nezáleželo. Valentinin manžel a jejich děti vystoupili z lodi a ona je představovala všem okolo. Zejména ovšem jejich strýci. Mira překvapila úcta, s jakou s ním všichni mluvili. Jenže oni věděli, kdo ve skutečnosti je. Ender, který provedl xenocidu, ano, ale je také Mluvčí za mrtvé, který napsal Královnu úlu a Hegemona. Miro to dnes samozřejmě věděl, avšak když se setkal s Wigginem poprvé, neprobíhalo to v přátelství — byl to jenom potulný Mluvčí za mrtvé, kazatel humanistického náboženství, který, jak se zdálo, byl předurčen k tomu, aby Mirovu rodinu obrátil naruby. Což také udělal. Myslím, že jsem měl víc štěstí než oni, pomyslel si Miro. Jako člověka jsem ho poznal dřív, než jsem se vůbec dozvěděl, jak velkou postavou lidských dějin je. Oni ho nejspíš nikdy nepoznají tak jako já.

Píjí ho ve skutečnosti vůbec neznám. Já neznám nikoho a nikdo nezná mě. Trávíme své životy hádáním, co se děje uvnitř všech ostatních, a když máme náhodou štěstí a uhádneme správně, máme za to, že "rozumíme". Takový nesmysl. I opice u počítače tu a tam náhodně vyřuká slovo.

Neznáte mě, nikdo z vás, řekl nehlasně. A nejmní ta všetečná stará čubka, která sídlí v mém uchu. Slyšíš to?

"To pronikavé kňučení? Jak bych je mohla přeslechnout?"

Andrew ukládal zavazadla do vznášedla. Bylo tam místo už jen pro dva pasažéry.

"Miro, chceš jet s Novinou a se mnou?"

Než mohl odpovědět, uchopila ho Valentina za paži.

"Och, nedělej to," řekla. "Pojď pěšky s Jaktem a se mnou. Tak dlouho jsme byli namačkaní na lodi."

"To je pěkné," odsekl Andrew. "Jeho matka ho neviděla pětadvacet let, ale ty ho chceš vzít na procházku. Ty jsi vtělená ohleduplnost."

Andrew a Valentina stále udržovali ten škádlivý tón, který nasadili hned od začátku, takže ať se Miro rozhodne jakkoliv, oni to v žertu obrátí tak, že to vyzní jako volba mezi oběma Wigginovými. V žádném případě nebude muset říci: Musím jet, protože jsem mr-zák. Ani nebude mít důvod se urážet, protože ho někdo vydělal pro zvláštní zacházení. Bylo to provedeno tak vybraně, že Mira napadlo, jestli si to Valentina a Andrew předem nedomluvili. Ale třeba si takové věci nemuseli domlouvat. Možná spolu strávili tolik let, že věděli, jak spolupracovat ve věcech pro jiné lidi nesnadných, aniž by na to vůbec mysleli. Jako herci, kteří spolu hráli tytéž role tak často, že mohou improvizovat bez sebemenšího zaškobrtnutí.

"Půjdu pěšky," oznámil Miro. "Bude mi to trvat dlouho. Vy ostatní běžte napřed."

Novinha a Bia začaly protestovat, ale Miro viděl, jak Andrew položil ruku na Novinhi-nu paži, a právě tak Elu umlčela Quimova ruka položená kolem ramen.

"Běž rovnou domů," řekla Ela. "Ať ti to trvá, jak dlouho chce, běž domů."

"Kam jinam?" otázal se Miro.

Valentina nevěděla, co si má o Enderovi myslet. Byla na Lusitanii teprve druhý den, ale už si byla jistá, že se děje něco nedobrého. Nedalo se říci, že by Ender neměl důvody k obavám a rozrušení. Zasněvil ji do problémů, které měli xenobiologové s descoladou, do napjatých vztahů mezi Gregem a Quarou — a byla tu ovšem i Lusitanská flotila, takže smrt se na ně šklebila ze všech stran. Jenže Ender jako Mluvčí za mrtvé čelil starostem a napjatým vztahům už mnohokrát dříve. Vrhá se do problémů národů a rodin, společenství i jedinců, zápasil, aby pochopil a pak vyčistil a uzdravil rány v srdci. Nikdy nereagoval tak jako nyní.

Vlastně možná ano, kdysi.

Když byli děti a Ender se připravoval velet flotilám vyslaným proti světům termiřanů, přivezli ho na čas na Zemi — bylo to ticho před závěrečnou bouří, jak potom vyšlo najevo. Ender a Valentina od sebe byli odloučeni od jeho pěti let a nepovolili jim víc než jen cenzurované dopisy. Pak náhle změnili názor a přivedli Valentinu k němu. Pobýval ve velké soukromé usedlosti poblíž jejich města a trávil celé dny plaváním nebo — a to častěji — nečinným ležením ve vodě přilehlého soukromého jezera.

Nejdřív si Valentina myslela, že je všechno v pořádku, a pouze byla ráda, že ho konečně zase vidí. Ale brzy pochopila, že něco není v pořádku. V té době už Endera neznala tak dobře — konečně, vyrůstal odděleně od ní déle než polovinu svého života. Nicméně poznala, že se děje něco špatného, když ho viděla tak zamyšleného. Ne, to nebylo úplně přesné. Nebyl zamyšlený, on se prostě izoloval. Přestal komunikovat se světem. A jejím úkolem bylo najít k němu cestu. Vrátit ho zpátky a ukázat mu jeho místo v tkanivu lidstva.

Jelikož uspěla, byl schopný se vrátit do vesmíru a velet flotilám, které zcela vyhladily termiřany. Od té doby se jeho spojení se zbytkem lidstva vždy zdálo pevné.

Nyní od něj byla opět téměř polovinu života odloučena. Dvacet pět let jejího času, třicet pro něj. A znovu se zdálo, jako by se izoloval. Pozorovala ho, když vznásedlem vzal ji, Mi-ra a Plikt a klouzali nekonečnou plání capimu.

"Jsme jako loďka na moři," poznamenal Ender.

"Ne tak docela," ozvala se Valentina, která si vzpomněla, jak ji Jakt vzal s sebou najeden z člunů, když pokládali sítě.

Třímetrové vlny je nejprve vysoko zdvihly, aby je vzápětí nechaly propadnout do prolákliny mezi sebou. Velkými plavidly, pohodlně uhněžděnými na hladině, takové vlny sotva houpaly, avšak v malém člunu se jí zdály ohromující. Doslova jí vyrazily dech — musela se svézt ze sedadla na dno a chytit se oběma rukama plačkové lavice, než jej znovu popadla. Se vzdouvajícím se a zmitajícím se oceánem se tato klidná travnatá planina nedala srovnávat.

Nisměně Enderovi to tak připadat mohlo. Možná když viděl akry capimu, viděl v něm i virus descolady, zlomyslně se adaptující, aby vyhubil lidstvo a všechny druhy, které je doprovázely.

Námořníci se jí tenkrát smáli, ne výsměšně, nýbrž dobromyslně, jako když se rodiče smějí dětskému strachu.

"Takovéhle moře, to nic není," říkali jí. "Měla byste to zkusit, až budou vlny dvacetimetrové."

Ender byl navenek stejně klidný jako tehdy ti námořníci. Klidný, izolovaný. Bavil se s ní a s Mirem i se zamlklou Plikt, ale stále něco tajil. Že by něco neklapalo mezi ním a Novinou? Valentina je neviděla dost dlouho spolu na to, aby si utvořila obrázek, co je mezi nimi normální a co vypjaté — určitě se ale nehádali obvyklým způsobem. Snad tedy bylo Enderovým problémem to, že mezi ním a ostatním společenstvím v Milagre narůstaly bariéry. To bylo možné. Valentina si bezpečně vzpomínala, jak těžké pro ni bylo dosáhnout toho, aby ji Trondheimané přijali, a to se provdala za muže, který mezi nimi požíval nesmírné vážnosti. Jaké to asi bylo pro Endera, který se oženil s ženou, jejíž rodina se zbytku Milagre už odcizila? Že by jeho uzdravení tohoto místa nebylo tak úplné, jak všichni předpokládali?

Těžko. Když Valentina dnes ráno navštívila starostu Kovana Zeljeza a starého biskupa Peregrina, projevovali vůči Enderovi ryzí náklonnost. Valentina absolvovala dost takových setkání na to, aby od sebe rozeznala formální zdvořilost, politickou přetvářku a skutečné přátelství. Pokud se Ender cítil odtržen od těchto lidí, nebylo to jejich vinou. Zbytečně to rozebírám, usoudila Valentina. Pokud se mi Ender zdá divný a izolovaný, je to proto, že my dva jsme byli tak dlouho od sebe. Nebo se možná stydí před tím zlostným mladíkem Mirem; nebo za to snad může Plikt a to její tiché cílevědomé uctívání Endera Wiggina, které ho nutí udržovat si od nás odstup. Nebo to možná vězí v mém naléhání, že se hned dnes musím setkat s Královnou úlu, dokonce ještě dříve, než se setkám s kterýmkoliv vůdcem vepříků. Není důvod hledat příčinu jeho izolovanosti jinde než v přítomné společnosti.

První, co jim prozradilo polohu města Královny úlu, byl sloup kouře.

"Fosilní paliva," vysvětlil Ender. "Spaluje je nechutně rychle. Obvykle by to nikdy neudělala — Královny úlu o své světy nesmírně pečují a nikdy nepůsobí takový odpad a zápach. Ale v současné době má s něčím hodně naspěch a Human tvrdí, že jí povolili pálit a znečišťovat, jak jen to bude nutné."

"Nutné k čemu?" zeptala se Valentina.

"Human nechce nic prozradit a Královna úlu zrovna tak, ale odvodil jsem si jisté závěry a myslím, že vy k nim dospějete také."

"Doufají snad vepřici, že s pomocí Královny úlu přeskochí za jednu generaci k plně technizované společnosti?"

"To sotva," odpověděl Ender. "Na to jsou až příliš konzervativní. Chtějí sice vědět všechno, co se dá — ale nemají zvláštní zájem se obklopovat stroji. Nezapomeňte, že všechny potřebné nástroje jim volně a ochotně poskytují stromy z lesa. To, čemu říkáme průmysl, jim připadá jako brutalita."

"Tak k čemu je tohle? Proč všechen ten kouř?"

"Zeptej se jí," nabídl jí Ender. "Třeba k tobě bude upřímná."

"Opravdu ji uvidíme?" zeptal se Miro.

"Ano," potvrdil Ender. "Nebo aspoň... se ocitneme v její přítomnosti. Bude se nás moci třeba i dotknout. Ale nejspíš čím méně uvidíme, tím bude lépe. Obvykle žije potně, pokud se zrovna nechystá klást vajíčka. Při tom potřebuje vidět, a tak dělnice otevírají tunely, aby přivedli denní světlo."

"Oni nemají umělé světlo?"

"Nikdy je nepoužívají," vysvětloval Ender, "neměli je ani na lodích, které přiletěly do sluneční soustavy v průběhu válek s termiřany. Oni vnímají teplo stejně jako my světlo. Jakýkoliv zdroj tepla pro ně jasně viditelný. Své tepelné zdroje dokonce sestavují do vzorců, které se, myslím, nedají vysvětlit jinak než esteticky. Tepelné obrazy."

"Tak k čemu potřebují světlo při kladení vajíček?" zajímala se Valentina.

"Váhal bych nazvat to rituálem — Královna úlu chová k lidským náboženstvím hluboké opovržení. Řekněme tedy, že to mají v genech. Bez slunečního světla nenaklade vajíčka."

To už přiletěli do města termiřanů.

Valentinu nepřekvapilo, co tam našli — ostatně ona a Ender se jako mladí dostali s první skupinou osadníků na Rov, dřívější svět termiřanů. Věděla však, že ten zážitek bude překvapující a cizí pro Mira a Plikt; a musela si přiznat, že i ona sama se poněkud přestala orientovat. Ne snad proto, že by na tom městě bylo všechno zvláštní na první pohled. Stavby byly většinou nízké, ale všechny sledovaly stejné stavební principy jako lidské stavby. Ta zvláštnost vycházela z neuspořádanosti jejich rozmístění. Nebyly tu ulice ani vozovky a budovy nejevily ani nejmenší snahu stát jakkoliv vyrovnaně. Nevyrůstaly také do obvyklých výšek lidských budov. Většinu budov tvořila pouze střecha spočívající přímo na zemi; zbylé se tyčily do závratné výše. Nátěry se používaly jenom jako ochrana — ozdobného tu nebylo nic. Ender se zmínil, že pro estetiku možná využívají teplo — ale bylo jisté, že jinak už nic jiného.

"Je to zmatené," poznamenal Miro.

"Jenom když se díváš z povrchu," řekla Valentina a vzpomněla si na Rov. "Ale kdybys mohl cestovat tunely, zjistil bys, že pod zemí to všechno dává smysl. Sledují přírodní vrstvy a strukturu skály. Geologická stavba má svůj rytmus a oni jsou na něj citliví."

"A co ty vysoké budovy?" vyptával se Miro.

"Jsou zesponu omezení hladinou spodní vody. Když k něčemu potřebují větší výšku, musí stavět nahoru."

"Co dělají, že k tomu potřebují tak vysoké stavby?"

"Nevím," přiznala Valentina. Právě míjeli budovu, která byla nejméně tři sta metrů vysoká; poblíž viděli ještě více než tucet podobných.

Poprvé během výletu promluvila Plikt.

"Rakety."

Valentina postřehla, jak se Ender nepatrně usmál a zlehka přikývl. Takže Plikt potvrdila jeho vlastní podezření.

"K čemu?" divil se Miro.

Přece k cestě do vesmíru! vyhrkla málem Valentina. Ale to nebylo fér — Miro nikdy nežil ve světě, který se snažil probouvat se do vesmíru poprvé. Pro něj opustit planetu znamenalo najmout si raketoplán a nechat se dopravit na orbitální stanici. Ovšem jediný raketoplán, který lidé na Lusitanii používali, by sotva zvládl dopravit do kosmu materiál na konstrukce v rámci většího programu cest do vzdáleného vesmíru. A i kdyby zvládl, těžko se dalo očekávat, že by Královna úlu požádala o pomoc lidí.

"Že by stavěla kosmickou stanici?" zeptala se Valentina.

"Myslím," přitakal Ender. "Ale tolik raket a tak velkých — řekl bych, že má v plánu vybudovat ji celou najeden záta. Nejspíš ke stavbě využije samotné rakety. Co si myslíš, že má v plánu?"

Valentina málem podrážděně odsekla: Jak to mám vědět? Pak poznala, že se neptal jí, protože téměř ihned odpověděl sám. To znamenalo, že se ptal toho počítače ve svém uchu. Ne, počítače ne. Jane. Ptal se Jane. Valentina si stále nemohla zvyknout na to, že ačkoliv ve vznášedle seděli čtyři lidé, doprovázela je ještě pátá osoba, která se dívala a naslouchala prostřednictvím drahokamů, jež nosili Ender i Miro.

"Mohla by ji postavit celou hned," promluvil Ender. "Po pravdě řečeno, známé údaje o místních chemických emisích naznačují, že Královna vytavila tolik kovu, že by to stačilo na stavbu nejen kosmické stanice, ale i na dvě menší mezihvězdné lodě dalekého doletu toho druhu, kterým přiletěly první výpravy termiřanů. Jejich verze kolonizačních lodí."

"Než přiletí flotila."

Valentina ihned pochopila. Královna úlu se chystala odletět. Neměla nejmenší chuť nechat svůj druh v pasti najedine planetě, až zase dorazí 'Malý doktor'.

"Tady máš ten problém," řekl Ender. "Ona nám neprozradí, co dělá, a tak musíme spoléhat jen na to, co zpozoruje Jane a co dokážeme uhodnout. A to, co si myslím já, není moc hezký obrázek."

"Co je špatného na tom, že termiřané opustí planetu?" nechápala Valentina.

"Nejen termiřané," řekl Miro.

Valentině zapálilo podruhé. Proto pequeninové dali Královně úlu svolení ktak hroznému znečištění planety. Proto byly hned od začátku v plánu dvě lodí.

"Jedna loď pro Královnu a druhá pro pequeniny."

"Přesně to mají v úmyslu," potvrdil Ender. "Ale já to vidím takhle — dvě lodě pro des-coladu."

„JVossa Senhora," zamumlal Miro.

Valentina pocítila mrazení. Jedna věc je, když Královna úlu hledá záchranu svého druhu. Docelajiná věc však byla, že bude roznášet snadno se adaptující smrtelný virus po dalších světech.

"Chápeš jistě moje dilema," řekl Ender. "Tady vidíš, proč mi neřekne přímo, co dělá."

"Tyji nedokážeš nijak zastavit, že?" otázala se Valentina.

"Mohl by varovat flotilu Kongresu," nadhodil Miro.

To je pravda. Byl tu tucet těžce ozbrojených mezihvězdných lodí, blížících se k Lusitanii ze všech směrů — pokud dostanou zprávu o dvou mezihvězdných lodích, opouštějících Lusitanii a údaje o jejich počáteční dráze, mohly byje zastavit. Zničit.

"To nemůžeš," prohlásila Valentina.

"Nemohu je zastavit — a nemohu je nechat jít," řekl Ender. "Snažit se je zastavit by znamenalo riskovat zničení tenniřanů i vepříků. Nechat je jít by znamenalo riskovat zničení celého lidstva."

"Musíš si s nimi promluvit. Musíš se s nimi nějak dohodnout."

"Jakou cenu by měla dohoda i námi?" zeptal se Ender. "Nezastupujeme celé lidstvo. A když budeme vyhrožovat, Královna jednoduše zničí všechny naše satelity a nejspíš i náš ansibler. To ostatně může udělat v každém případě, aby se pojistila."

"Pak bychom byli opravdu odříznutí," prohlásil Miro.

"Od všeho," zdůraznil Ender.

Valentině chvíli trvalo, než si uvědomila, že mluví o Jane. Bez ansibleru by se s ní už nikdy nemohli dohovět. A bez satelitů, které kroužily kolem Lusitanie, by Janiny oči ve vesmíru osleply.

"Endere, já tomu nerozumím," řekla Valentina. "Je Královna úlu náš nepřítel?"

"To je ta otázka, že?" pokýval hlavou Ender. "To je ta potíž s obnovením jejího druhu. Teď, když je zase svobodná, když není zavinutá v zámotku schovaném v pytlí pod mojí postelí, bude Královna jednat v nejlepším zájmu svého druhu — ať už za něj pokládá cokoliv."

"Ale Endere, přece snad nemusí znovu dojít k válce mezi lidmi a termiřany?"

"Kdyby k Lusitanii neměla lidská flotila, ta otázka by se vůbec nevynořila."

"Ale Jane přerušila jejich komunikaci," namítla Valentina. "Nemohou obdržet rozkaz, aby použili 'Malého doktora'."

"Zatím," připomněl jí Ender. "Jenže, Valentino, proč myslíš, že Jane riskovala vlastní život, aby odřízla jejich komunikaci?"

"Protože rozkaz už vyšel."

"Hvězdný kongres vydal rozkaz zničit tuhle planetu. A když teď Jane odhalila svoji sílu, budou tím víc rozhodnutí nás zničit. Jakmile najdou způsob, jak Jane odstavit, budou ještě přesvědčenější, že mají proti tomuhle světu zasáhnout."

"Říkal jsi o tom Královně úlu?"

"Ještě ne. Ale nejsem si jistý, kolik může vyčíst přímo z mé mysli, aniž bych chtěl. To není právě prostředek komunikace, který bych uměl kontrolovat."

Valentina položila Enderovi ruku na rameno.

"Proto ses mě snažil přesvědčit, abych Královně nenavštěvovala? Protože jsi nechtěl, aby se dozvěděla o skutečném nebezpečí?"

"Prostě jsem se s ní nechtěl znovu osobně setkat," řekl Ender. "Protože ji mám rád a protože seji bojím. A protože jakmile bude chtít poslat rakety do vesmíru, což se může stát každým dnem, může paralyzovat naši moc zastavit ji. Může přerušit naše spojení se zbytkem lidstva."

A zase neřekl: Může odříznout Endera a Mira od Jane.

"Určitě si s ní musíme promluvit," prohlásila Valentina.

"Buď to. anebo ji zabít," dodal Miro.

"Teď chápeš můj problém," uzavřel Ender.

Mlčky jeli dál.

Vchod do Královnina doupěte se nacházel v budově, která se nijak nelišila od ostatních. Nebyla tu žádná zvláštní stráž — vlastně za celou dobu nespátřili ani jediného termiřana. Valentina si pamatovala, jak se v mládí ve své první kolonii na cizím světě pokoušela představit si, jak města termiřanů vypadala, když byla plně obydlená. Teď to věděla — vypadala úplně stejně, jako když byla mrtvá. Žádní spěchající termiřané, rojící se jako mravenci po mraveništi. Věděla, že někde pod širým nebem jsou pole a sady, ale odsud z nich nic nebylo vidět.

Proč nad tím pocítila takovou úlevu?

Odpověď znala, už když si tu otázku kladla. Strávila dětství na Zemi v době válek s

termiřany; hmyzu podobní vetřelci ji pronásledovali v nočních můrách, stejně jako děsili všechny ostatní děti na Zemi. Ovšem jen hrstka lidí viděla termiřana osobně — a v té době jich už zůstalo naživu jen pár, dokonce ani v první kolonii, v níž žila, kde ji obklopovaly trosky civilizace tenniřanů, nenašli ani jedinou vysušenou mrtvolu. Všechny její vizuální představy tenniřanů byly děsivé představy z videa.

Nebyla však prvním člověkem, který přečetl Enderovu knihu Královna úlu? Nebyla snad po Enderovi první, kdo začal o Královně úlu přemýšlet jako o osobnosti obdařené ci-zokrajným půvabem?

Byla první, ano. Ale to znamenalo málo. Všichni ostatní, kdo dnes žili, vyrostli v morálním vesmíru, částečně formovaném Královnou úlu a Hegemonem. Zatímco ona a Ender byli jediní dva z živých, kdo vyrůstal v ovzduší kampaně proti termiřanům. Samozřejmě tedy cítila iracionální úlevu, když neviděla termiřany. Pro Mira a Plikt nebude mít první pohled na Královně úlu a její dělnice ten emocionální náboj jako pro ni.

Jsem Démósthénés, připomněla si. Jsem teoretik, jenž trvá na tom, že termiřané jsou ramani, cizí druh, který je možno pochopit a sžít se s ním. Musím dělat všechno, co umím, abych překonala předsudky ze svého dětství. Ve vhodném okamžiku se lidstvo dozví o znovuoživení Královně úlu; byla by to ostuda, kdyby Démósthénés jako jediný nedokázal vnímat Královně úlu jako ramana.

Ender zavedl vznášedlo do kruhového prostoru kolem menší stavby.

"Tady je to," řekl.

Zastavil vznášedlo na místě a snížil otáčky ventilátoru, aby měkce dosedlo do capimu, poblíž jediných dveří do budovy. Dvířka byla nesmírně nízká — dospělý člověk by jimi musel prolézt po čtyřech.

"Jak to víš?" otázal se Miro.

"Ona mi to řekla."

"Jane?" podívil se Miro. Zatvářil se zmateně, protože jemu Jane nic takového neřekla.

"Královna úlu," řekla Valentina. "Mluví k Enderovi telepaticky."

"Pěkný trik," usoudil Miro. "Mohl bych se to také naučit?"

"Uvidíme," řekl Ender. "Až se s ní setkáš."

Když se vysoukali ze vznášedla a zapadli do vysoké trávy, všimla si Valentina, jak Miro i Ender stále pokukují po Plikt. Samozřejmě je dráždilo, že Plikt byla tak klidná. Nebo se spíš tvářila, že je klidná. Valentina si o Plikt udělala představu jako o hovorné, výmluvné ženě. Nicméně už si zvykla i na to, že Plikt si v jistých chvílích hrála na němou. Ender a Miro

ale její zavilé mlčení teprve objevovali, a tak je dráždilo. Což byl také jeden z hlavních důvodů, proč to Plikt dělala. Byla přesvědčená, že lidé o sobě nejvíce prozrazují tehdy, když jsou z nejasného důvodu nervózní, a jen málo věcí lidí nejasně znervózňuje tolik jako přítomnost mlčící osoby.

Valentina o této metodě jakožto způsobu jednání s cizími lidmi neměla valné mínění, avšak přihlížela tomu, jak Plikt coby vychovatelka svou mlčenlivostí nutila své žáky, Valentininy děti, zacházet se svými myšlenkami. Když Valentina a Ender někoho učili, vyzývali své žáky dialogem, otázkami, argumentací. Plikt však své žáky nutila hrát obě strany diskuse, předkládat své myšlenky a pak je vyvracet vlastními námitkami. Tahle metoda by nejspíš u většiny lidí nefungovala. Valentina došla k závěru, že u Plikt to fungovalo tak dobře proto, že její mlčenlivost nebyla naprostým nekomunikováním. Její upřený, pronikavý pohled byl sám o sobě výmluvným výrazem skepse. Když byl žák vystaven takovému strnulému pohledu, brzy podlehl vlastní nejistotě. Každá pochybnost, kterou se žákovi předtím podařilo odsunout stranou a ignorovat, se nyní tlačila kupředu, a student pak v sobě nutně musel objevit důvody pro Pliktiny zjevné pochyby.

Valentinina nejstarší dcera Syfte tyto jednostranné konfrontace nazývala "zírání do slunce". Nyní byli na řadě Ender a Miro, aby se setkali s vševidoucím okem a nepromlouvajícími ústy. Valentině se chtělo vysmát se jejich nejistotě, aby jim dodala odvahy. Také ji všechno svrbělo, aby vrazila Plikt pár facek a řekla jí, ať nedělá problémy.

Namísto toho přikročila ke vchodu do budovy a otevřela dvířka. Ta neměla kliku, jenom pevnou rukojeť. Otevřela se lehce. Valentina je podržela, Ender se spustil na všechny čtyři a prolezl dovnitř. Hned za ním následovala Plikt. Miro jen vzdychl a zvolna se spustil na zem. Z lezení po čtyřech měl ještě větší obavy než z chůze — každý pohyb ruky nebo nohy dělal zvlášť a každý si musel několik vteřin předem promyslet. Konečně byl uvnitř. Valentina přidřepala a na bobku se vkolébala dovnitř. Byla z nich nejmenší, a proto nemusela lézt po čtyřech.

Jediné světlo, které uvnitř bylo, sem dopadalo ze vchodu. Místnost se zdála být beztvará a měla špinavou podlahu. Teprve když Valentininy oči přivykly přitmi, poznala, že nejhlubší stín je ústí tunelu svažujícího se do země.

"Dole v tunelech nejsou žádná světla," upozornil je Ender. "Ona mě bude navádět. Budeme se muset držet za ruce.

Valentino, půjdeš poslední, ano?"

"Budeme tam moci jít vzpřímeně?" vyzvídal Miro.

"Ano," odpověděl Ender. "Právě proto vybrala tenhle vchod."

Vzali se za ruce. Plikt uchopila Endetwu ruku a Miro se zařadil mezi obě ženy. Ender je vedl několik kroků dolů po svažitém dně tunelu. Ten byl příkrý a neproniknutelná čerň před nimi vzbuzovala obavy. Ender však zastavil dřív, než temnota zčernala absolutně.

"Na co čekáme?" zajímala se Valentina.

"Na našeho průvodce," odpověděl Ender.

V tom okamžiku se průvodce objevil. V té tmě Valentina sotva zahlédla, jak se černá hůlkovitá končetina, zakončená pouze dvěma prsty, dotkla Enderovy dlaně. Ender ihned levou rukou sevřel jeden prst, zatímco druhý Černý prst jeho ruku obemkl jako klepeto. Valentina sledovala končetinu vzhůru, aby se pokusila rozeznat termiřana, který k paži patřil. Avšak jediné, co rozeznala, byl stín velikosti dítěte a snad i nepatrný odlesk světla na krunýři.

Všechno, co chybělo, si doplnila její představivost, a Valentina se proti své vůli zachvěla.

Miro mumlal cosi portugalsky. Také na něj tedy zapůsobila přítomnost termiřana. Plikt ovšem zůstala potichu, a tak Valentina nemohla říci, zda se také chvěje, nebo zda se jí to nijak nedotýká. Pak Miro udělal šouravý krok, škulbl Valentininou paži a vedl ji kupředu do temnoty.

Ender věděl, jak obtížný ten pochod bude pro ostatní. Doposud Královnu úlu navštívili pouze on, Novinha a Ela; a Novinha přišla jen jednou. Tma byla příliš denervující, jak tak kráčeli nekonečnou cestou dolů bez pomoci očí a jen z drobných zvuků poznávali, že kolem se nachází život a pohyb, neviditelný, avšak blízký.

"Můžeme mluvit?" otázala se Valentina.

"Dobrý nápad," souhlasil Ender. „Je rušit nebudeme. Oni si zvuků moc nevšímají."

Miro cosi řekl. Ender zjistil, že když mu nevidí na rty, je těžší mu rozumět.

"Cože?" zeptal se.

"My oba bychom rádi věděli, jak daleko to je," promluvila Valentina.

"Nevím," řekl Ender. "Alespoň odsud. A kromě toho může být kdekoliv tady dole. Jsou tu tucty líhní. Ale nebojte se. Jsem si docela jistý, že bych dokázal najít cestu zpátky."

"Já také," řekla Valentina. "Alespoň s reflektorem určitě."

"Žádné světlo," připomněl Ender. "Kladení vajíček sice vyžaduje denní světlo, ale potom už světlo jenom zpomaluje jejich vývoj. A v jednom stadiu může larvy i zabít."

"A ty dokážeš najít cestu z téhle noční mýry potmě?" otázala se Valentina.

"Nejspíš ano," odpověděl Ender. "Tunely sledují určité vzorce. Jako pavučiny — když si uvědomíš celkovou strukturu, dává každý úsek tunelu smysl."

"Ty tunely nejsou hloubené náhodně?" Valentinin hlas zněl skepticky.

"Je to jako tunely na Erotu," řekl Ender. Ve skutečnosti však jako dětský voják neměl tolik příležitostí, aby prozkoumával chodby, když žil na Erotu. Asteroid provrtali termiřané, když z něho tvořili svoji předsunutou základnu ve Sluneční soustavě; poté, co byl v průběhu První války s termiřany dobyt, stal se sídlem hlavního štábu lidí. Během svého tamního pobytu Ender nejvíce času a pozornosti věnoval učení, jak řídit flotilu mezihvězdných lodí ve vesmíru. Přesto si však musel z těch tunelů zapamatovat víc, než si tehdy všiml, protože když ho Královna úlu poprvé přivedla do svého doupěte na Lusitanii, Ender zjistil, že ho oblouky a zatáčky chodeb nikdy nepřekvapily. Cítil, že tam, kde jsou, jsou správně; ne, že tam jsou nevyhnutelné.

"Co je to Eros?" zeptal se Miro.

"Asteroid poblíž Země," odpověděla Valentina. "To místo, kde Ender ztratil rozum."

Ender se jim pokusil vysvětlit něco o způsobu, jímž byl systém tunelů organizován. Ale bylo to příliš složité. Jako fraktály; bylo tu příliš možných výjimek, než aby se ten systém dal pochopit do detailu — i když jste do něho pronikali stále hlouběji, stále se vymykal pochopení. Enderovi to však připadalo vždycky stejné — vzorec, který se opakoval znovu a znovu. Nebo to možná bylo tím, že Ender nějak pronikl do myšlení Úlu, když termiřany studoval, aby je porazil. Třeba se prostě naučil sám myslet jako termiřan. V tom případě by Valentinina poslední poznámka měla pravdu — ztratil část svého lidského vědomí nebo alespoň k němu připojil část vědomí úlu.

Konečně před nimi za zatačkou prosvítlo světlo.

"Gracias a deus," zašeptal Miro.

Ender si s uspokojením povšiml, že i Plikt — ta žena z kamene, která snad nemohla být tou bystrou studentkou, kterou si pamatoval — vydala úlevný vzdech. Možná v ní přece jen byl kousek života.

"Už jsme skoro tam," řekl Ender. "A protože klade vajíčka, bude v dobré náladě."

"Ona k tomu nevyžaduje soukromí?" otázal se Miro.

"Je to jako menší sexuální vyvrcholení, které trvá několik hodin," řekl Ender. "Docelají to rozveselí. Královny úlů jsou obvykle obklopeny jen dělnicemi a trubci, kteří fungují jako součást jí samé. Něco jako stud nikdy neznají."

Ve svém vědomí dokázal již cítit intenzitu její přítomnosti. Mohla s ním sice komunikovat kdykoliv, avšak když byl blízko, bylo to, jako by mu dýchala přímo na mozek; bylo to tíživé a vyčerpávající. Cítili to i ostatní? Bude s nimi schopná mluvit? S Elou to nešlo — Ela nezachytila ani záblesk toho nehlasného hovorů. A co se týče Novinhy, ta o tom odmítla mluvit a popřela, že by co byla slyšela. Ender ji však podezříval, že si prostě přítomnost cizího vědomí nepřipustila. Královna úlů mu sdělila, že vnímala mysl obou žen docela jasně, ale nedokázala docílit toho, aby byla "slyšena". Bude tomu tak i dnes?

Bylo by dobré, kdyby Královna úlů mohla mluvit i s jinými lidmi. Tvrdila, že toho je schopná, avšak Ender za posledních třicet let pochopil, že Královna nedokáže rozlišovat mezi svým podloženým odhadem budoucnosti a svými spolehlivými vzpomínkami na minulost. Zdálo se, že svým odhadům důvěřuje naprosto stejnou měrou jako svým vzpomínkám; když se však její odhady ukázaly jako chybné, zdálo se, že si vůbec nepamatuje, že očekávala budoucnost rozdílnou od té, která se nyní stala minulostí.

To byla jedna z klíčků jejího cizího myšlení, která Endera nejvíce rušila. Ender vyrostl v kultuře, která posuzovala dospělost a sociální zdatnost jedinců podle toho, jak dokázali předvídat následky svých rozhodnutí. Královna úlů se ve zmíněném směru zdála jistým způsobem zřetelně zaostalá; přes všechnu svou moudrost a zkušenost se zdála být stejně zbrklá a neospravedlnitelně důvěřivá jako malé dítě. To byla jedna z věcí, které Endera při jednání s ní nejvíce děsily. Dokáže Královna úlů dodržet slib? A jestliže jej nedodrží, uvědomí si vůbec, co udělala?

Valentina se snažila soustředit na to, co říkají ostatní, ale nedokázala přitom spustit oči z obrysu termiřana, který je vedl. Byl menší, než si kdy představovala — neměřil víc než metr a půl a možná i méně. Protože vyhlížela zpoza ostatních, mohla postupně zahlédnout jen jednotlivé části termiřanova těla, bylo to však skoro ještě horší než vidět jej celého. Nedokázala se ubránit představě, že ten černý lesklý nepřítel drží Enderovu ruku ve smrtícím sevření.

Žádné smrtící sevření. Žádný nepřítel. Ba ani tvor sám o sobě. Termiřan měl asi tolik osobní totožnosti jako ucho nebo palec u nohy — všichni termiřané byli jen další výkonné orgány a orgány vnímání pro Královnu úlů. V jistém smyslu už byla Královna úlů tady s nimi — byla všude, kde byla přítomna třeba jen jediná dělnice nebo trubec, třeba i stovky světelných let daleko. To není monstrum. To je pravá Královna úlů popsaná v Enderově knize. Je to ta, kterou vozil s sebou a opatroval celé ty roky, kdy jsme byli spolu, i když jsem to nevěděla. Nemám se čeho bát.

Valentina se snažila strach potlačit, ale nešlo to. Potila se; cítila, jak jí ruka klouže vMi-rově ochrnutém stisku. Jak se blížili k noře Královny úlů — ne, k jejímu domovu, k její lůžce — cítila stále větší a větší hrůzu. Pokud ji nedokáže zvládnout vlastními silami, nemá jinou možnost, než vyhledat podporu u druhých. Kde je Jakt? Bude to muset být někdo jiný.

"Promiň, Miro," zašeptala. "Myslím, že se mi zpotila ruka."

"Vám?" podívil se on. "Myslel jsem, že se ruce tak potí mně."

Bylo to dobré. Zasmál se. Zasmála se s ním — nebo se alespoň nervózně zahihňala.

Tunel se náhle rozšířil a oni se rozhlíželi kolem sebe. Stáli ve velké komoře, do níž dírou ve stropní klenbě vnikal sloup jasného denního světla. Královna úlů se nacházela uprostřed světla. Všude kolem se hemžily dělnice, ale teď, na světle a v přítomnosti Královny, vypadaly nesmírně malé a křehké. Většina z nich byla velká spíš metr než metr a půl, zatímco Královna byla jistě tři metry dlouhá. Na výšku pak neměla ani polovinu. Její kroky vyhlížely mohutně a těžce, téměř jako by byly z kovu, a v odlesku světla hrály barvami duhy. Její zadní část byla dost dlouhá a silná na to, aby se do ní vešel celý člověk. Nálevkovitě se zužovala do kladélka vybihajícího z chvějící se špičky, na kterém se leskla nažloutlá průsvitná tekutina, lepkavá a táhnoucí se v nitky. Královna vsunula kladélko do jedné z děr na podlaze a vytáhla je zpět, zatímco tekutina se za ním táhla z díry. Bylo to groteskní a děsivé; stvoření tak velké, a přitom chovající se jako hmyz. Valentina však nebyla připravená na to, co následovalo. Neboť místo toho, aby Královna prostě vsunula kladélko do další díry, obrátila se a uchvátla jednu z dělnic, kutící něco poblíž. Termiřana, zmítajícího se mezi jejími dlouhými předními končetinami, si přitáhla blíž a jednu po druhé mu ukousla všechny končetiny. Pokaždé, když mu ukousla další, ostatní se dávaly do stále divočejší gestikulace, až to působilo jako němý křik. Valentina zjistila, že se jí zoufale ulevilo, když odpadla poslední končetina a ten mlčenlivý křik se jí ztratil z očí.

Potom Královna úlů nacpala torzo dělnice po hlavě do další díry. Teprve pak nasměrovala kladélko nad otvor.

Valentina spatřila, jak tekutina na konci kladélka jakoby bobtná a tvoří kouli. Ale to nebyla tekutina, alespoň ne tak docela; uvnitř té velké kapky se nacházelo měkké rosolovité vajíčko. Královna úlů se natočila tak, že její hlava mířila přímo k dopadajícímu světlu a její složené oči se zatřpytily jako stovky smaragdových hvězd. Pak se kladélko vnořilo

dovnitř. Když se vynořilo, vajíčko stále lpělo na jeho konci; avšak při následujícím vynoření bylo pryč. Ještě několikrát se její zadní část vsunula dovnitř a pokaždé se vynořila s více pásy tekutiny, táhnoucími se od její špičky.

„Vossa Senhora“ pronesl Miro. Valentina uhádla smysl těch slov z jejich španělského ekvivalentu — Nuestra Señora. Naše paní. Obvykle to bylo míněno jako citoslovce bez skutečného významu, avšak nyní to nabývalo významu odpudivě ironického. Zde, v této hluboké jeskyni, to nebyla Svatá panna. To Královna úlu byla Naše paní z temnot, která kladla vajíčka na těla umírajících dělnic, aby nakrmila larvy, až se vylihnou.

„Takhle to nemůže být pořádek,“ poznamenala Plikt.

Valentina byla na okamžik jenom překvapená, že slyší Pliktin hlas. Pak jí došlo, co Plikt říká, a dala jí za pravdu. Kdyby vylihnouti každého termiřana vyžadovalo obětí živé dělnice, nemohla by populace v žádném případě růst. Ve skutečnosti by tento Úl především ani nemohl existovat, jelikož by Královna bez potravy, poskytnuté beznohými dělnicemi, nemohla dát život svým prvním vajíčkům.

<Jenom nová Královna.>

Objevilo se to ve Valentiniině hlavě, jako by to byla její vlastní myšlenka. Královna úlu musela do schránky s vajíčkem uložit živé tělo dělnice pouze tehdy, když se z vajíčka měla vylihnout nová Královna. Ale nebyla to Valentiniina vlastní myšlenka; na to si Valentina byla příliš jista její pravdivostí. Tuhle informaci nemohla znát, a přesto se ta myšlenka vynořila jasně, nezpochybnitelně a ihned. Tak, jak si Valentina představovala, že dávní mystikové a proroci slyšeli hlas boží.

„Slyšeli jste to někdo z vás?“ optal se Ender.

„Ano,“ řekla Plikt.

„Myslím, že ano,“ připojila se Valentina.

„Co jsme měli slyšet?“ zeptal se Miro.

„Královnu úlu,“ řekl Ender. „Vysvětlila, že musí do schránky s vajíčkem umístit dělnici, jenom když klade vajíčko nové Královny úlu. Klade jich pět — dvě už jsou uložena. Pozvala nás sem, abychom to viděli. To je její způsob, jak nám oznámit, že vysílá kolonizační loď. Naklade pět královských vajíček a pak čeká, které se ukáže jako nejsilnější. To pak vyše s lodí.“

„A co ta ostatní?“ zajímala se Valentina.

„Jestli některé z nich bude za něco stát, zavine larvu do zámotku. Tak, jak to udělali s ní. Ostatní zabije a sežere. Musí to udělat — pokud by se třeba jen pozůstatku těla konkurenční Královny dotkl některý z trubců, který se s dosavadní Královnou úlu ještě nespáril. rozruší by se a pokusil by se ji zabít. Trubci jako druhové jsou neobyčejně věrní.“

„Vy všichni jste to slyšeli?“ tázal se zklamaně Miro. Královna úlu k němu nedokázala mluvit.

„Ano,“ odvětila Plikt.

„Jenom útržek,“ řekla Valentina.

„Vyprázdněte svoji mysl, jak nejlépe umíte,“ radil Ender. „Nechtě si hlavou znít nějakou melodii. To pomáhá.“

Mezitím Královna úlu dokončila další sérii amputací. Valentina si představila, jak šlape po rostoucí hromadě končetin kolem Královny; v její představě se lámaly jako větvičky, s ohavným praskavým zvukem.

<Velice měkké. Končetiny se nelámou. Ohýbají se.>

Královna odpovídala na její myšlenky.

<Jsi součástí Endera. Můžeš mě slyšet>

Ty myšlenky v jejím vědomí byly jasnější. Už nebyly tak vtíravé, už byly kontrolovanější. Valentina dokázala cítit rozdíl mezi komunikací Královny úlu a vlastními myšlenkami.

„Ouvi“ zašeptal Miro. Konečně něco zaslechl. „Fala mais, escuto“ Mluv dál, poslouchám.

<Filotické vazby. Jste napojeni na Endera. Když k němu mluvím prostřednictvím filoti-ckého spojení, vy to zaslechnete. Ozvěny. Indukce>

Valentina se snažila přijít na to, jak Královna úlu dokáže mluvit do její mysli Stárkem. Vzápětí si uvědomila, že Královna téměř určitě nic takového nedělá — Miro ji slyšel ve své rodné portugalštině — a Valentina vlastně vůbec neslyšela Stark, nýbrž angličtinu, z níž Stark vycházel, americkou angličtinu, v níž vyrostla. Královna úlu jim nepředávala slova — předávala jim myšlenky, jejichž významy mozek každého z nich odíval do té řeči, která v něm byla vryta nehlouběji. Když Valentina slyšela slovo ozvěny následované slovem indukce, nebylo to způsobeno tím, že by Královna úlu zápasila s výběrem správných slov, nýbrž tím, že Valentiniina vlastní mysl hledala nejvhodnější slova k vyjádření smyslu myšlenky.

<Spojení s ním. Jako můj lid. Ten rozdíl, že vy máte svobodnou vůli. Nezávislý filot. Zvrhlí lidé, vy všichni.>

„Žertuje,“ zašeptal Ender. „To není hodnocení.“

Valentina mu byla za jeho výklad vděčná. Vizualní představa, která ji napadla při spojení zvrhlí lidé, byl obraz zlého, zvrhlého slona samotáře, který ušlapal k smrti člověka. Byl to obrázek z jejího dětství, z povídky, v níž poprvé narazila na slovo zvrhlý. Ta představa ji vyděsila stejně, jako ji děsila v dětství. Už nenáviděla přítomnost Královny úlu ve svém vědomí. Nenáviděla to, jak Královna dokázala vytáhnout na světlo dávno zapomenuté noční můry. Všechno, co se týkalo Královny úlu, byla noční můra. Jak si kdy Valentina mohla myslet, že toto stvoření je ramari! Ano, existovala komunikace. Příliš mnoho komunikace. Komunikace jako duševní choroba.

A to, co říkala — že ji slyší tak dobře proto, že jsou filoticky spojení s Enderem. Valentina si vzpomněla na to, o čem mluvili během letu s Mirem a Jane — bylo by snad možné, aby její filotické vlákno bylo spleteno s Enderovým a přes něj s Královnou úlu? Jak se však taková věc mohla stát? A především, jak se vůbec Ender napojil na Královnu úlu?

<Dosáhly jsme ho. Byl náš nepřítel. Snažil se nás zničit. Chtěly jsme ho ochočit. Jako zvrhlou dělnici.>

Pochopení přišlo náhle, jako otevření dveří. Termiřané se nerodili všichni poddaní. Mohli mít vlastní totožnost. Nebo alespoň se vymknout kontrole. A tak Královna úlu vyvinula způsob, jak je zajmout, filotické spoutání, aby je pod

kontrolu dostala.

<Našly jsme ho. Nedokázaly spoutat. Příliš silný.>

A nikdo ani netušil, v jakém nebezpečí Ender byl. Že Královna úlu očekávala, že ho dokáže polapit a udělat z něj stejný nemyslicí nástroj své vůle, jakým byl kterýkoliv termiřan.

<Nastražily předivo. Najít věc, po které toužil. Myslely jsme. Proniknout do ní. Dát filotické jádro. Svázat s ním. Ale nestačilo to. Teď ty. Ty>

Valentina to slovo ve svém vědomí cítila jako kladivo. Myslí mne, mne, mne... bojovala, aby si uvědomila, kdo ten já je. Valentina. Jsem Valentina. Ona myslí Valentinu.

<Zyjsi to byla. Ty. Tebe jsme měly najít. Po čem nejvíc toužil. Nic jiného>

Měla z toho pocit nevolnosti. Bylo možné, že armáda měla nakonec pravdu? Bylo snad možné, že jedině to kruté odloučení Endera od Valentiny ho zachránilo? Že kdyby byla zůstala s Enderem, mohli by ji termiřané využít, aby ho jejím prostřednictvím řídili?

<Ne. Nedokázaly bychom to. Jsi také příliš silná. Byly jsme odsouzeny k záhubě. Byly jsme mrtvé. Nemohl patřit k nám. Ale ani k tobě. Už ne. Nemohly jsme ho ochočit, ale spojily jsme se s ním>

Valentina pomyslela na obrázek, který ji napadl tehdy na lodi. O lidech navzájem spojených, svázaných spolu neviditelnými vlákny, děti s rodiči, rodiče navzájem nebo se svými rodiči. Měníci se síť vláken, poutajících lidi dohromady, kdekoli, kde mezi nimi byla oddanost. Jenom to nyní byl obrázek jí samé, svázané s Enderem. A pak Endera svázaného... s Královnou úlu... a Královna úlu třesoucí svým kladélkem, chvějící se vlákna a na konci kývající se a poskakující Enderova hlava...

Potřásla hlavou, aby tu představu zahнала.

<Neřídíme ho. Je volný. Může mě zabít, jestli chce. Nezadržím ho. Zabiješ mě?>

Tentokrát neoslovila Valentinu — cítila, jako by se od ní ta otázka vzdalovala. A teď, když Královna úlu čekala na odpověď, pocítila Valentina ve svém vědomí další myšlenku. Tak blízkou svému vlastnímu způsobu uvažování, že kdyby nebyla ve střehu, kdyby nečekala, že Ender odpoví, byla by ji považovala za svou vlastní.

Nikdy, pravila ta myšlenka v jejím vědomí. Nikdy tě nezabiju. Mám tě rád.

A zároveň s touto myšlenkou přišel i záblesk nefalšovaných citů ke Královně úlu. Zcela náhle Valentinin duševní obraz Královny úlu neobsahoval žádný hnus. Namísto toho se zdála být majestátní, královská, velkolepá. Duha na jejích krovkách už Valentině nepřípadala jako olejový film na vodě a odraz světla na jejích očích byl jako svatozář; lesknoucí se tekutina na špičce zadní části těla byla vláknem života — jako vlákno mléka smíšeného se slinami dítěte, táhnoucí se od jeho úst k bradavce na prsu ženy. Valentina až dosud přemáhala zvracení, teď však náhle Královnou úlu téměř uctívala.

To v jejím vědomí byla Enderova myšlenka — věděla to — proto se ta myšlenka tolik podobala jejím. A s tímto viděním Královny úlu ihned věděla, že měla pravdu celou tu dobu, kdy dlouhé roky psala jako Démosthenes. Královna úlu je raman, zvláštní, avšak schopná porozumět a být pochopena.

Když se vidění vytratilo, Valentina uslyšela čísi pláč. Plikt. Za celé ty společně prožité roky Valentina nikdy neviděla, že by Plikt dala najevo takovou slabost.

"Bonita," řekl Miro. Hezká.

To bylo všechno, co viděl? Že Královna úlu je hezká? Komunikace mezi Mirem a Enderem musela být skutečně slabá — ale proč by neměla být? Neznal Endera ani tak dlouho, ani tak dobře, zatímco Valentina ho znala celý život.

Jestliže to však byl důvod, proč bylo Valentinino vnímání Enderovy myšlenky o tolik silnější než Mirovo, jak si má vysvětlit, že ji Plikt vnímala tak jasně, mnohem silněji než Valentina? Bylo by možné, že by se Plikt za ty roky, co Endera pozorovala a obdivovala ho, podařilo svázat se s ním těsněji, než s ním byla spojená Valentina?

Ovšemže ano. Samozřejmě. Valentina byla vdaná. Měla manžela. Měla děti. Její filoti-cké spojení s bratrem bylo odsouzeno k slábnutí; zatímco Plikt neměla žádný jiný vztah, který by mohl soupeřit se vztahem k Enderovi. Oddala se mu cele. Takže když Královna úlu umožnila jejich filotickým svazkům přenášet myšlenky, Plikt samozřejmě vnímala Endera dokonaleji. Nic ji nerušilo. Žádná část jí samé ji nedržela zpátky.

Mohla Novinha, která byla svázána i se svými dětmi, chovat k Enderovi takovou naprostou oddanost? To bylo nemožné. A pokud o tom měl Ender sebemenší ponětí, muselo mu to vadit. Nebo ho přitahovat? Valentina věděla o mužích a ženách dost na to, aby jí bylo jasné, že uctívání je pro druhou stranu ten nejsvědňější projev náklonnosti.

Přivezla jsem s sebou sokyni pro Enderovo manželství?

Mohou Ender a Plikt právě teď číst moje myšlenky?

Valentina se cítila zcela odhalená a vystrašená. Jako v odpověď, jako by ji Královna úlu chtěla uklidnit, se vrátil její vnitřní hlas, který přehlušil všechny myšlenky, které snad Ender mohl vysílat.

<Vím, čeho se bojíte. Ale moje kolonie nikoho nezabije. Až opustíme Lusitanií, zneškodníme všechny descoladové viry na palubě naší mezihvězdné lodě.>

Snad, myslel Ender.

<Najdeme způsob. Nebudeme přenášet virus. Nemusíme zemřít, aby lidstvo bylo zachráněno. Nezabíjejte nás, nezabíjejte nás>

Nikdy tě nezabiju. Enderova myšlenka přišla jako šepot, téměř utopený v žadonění Královny úlu.

Bez tak bychom tě nemohli zabít, myslela Valentina. Naopak ty můžeš snadno zabít nás. Jakmile postavíš svoje mezihvězdné lodě. Svoje zbraně. Byla bys připravená na lidskou flotilu. Tentokrátji nevelí Ender.

<Nikdy. Nikdy nikoho nezabíjet. Slíbily jsme, že nikdy.>

Klid, přicházel Enderův šepot. Klid. Buď klidná. Neboj se ničeho. Žádného člověka.

Nestavěj loď pro vepříky, myslela Valentina. Postav loď jenom pro sebe, protože ty můžeš zabít descoladu, kterou

přenášíš. Ale pro ně ne.

Myšlenky Královny úlu se prudce změnil y z úpěnlivých proseb v ostrou výtku.

<Nemají snad také právo žít? Slíbila jsem jim loď. Slíbila jsem, že vás nikdy nezabiju. Chcete, abych porušila sliby?>

Ne, myslela Valentina. Už se sama za sebe styděla, že navrhovala takovou zradu. Nebo to byly pocity Královny úlu? Či snad Enderovy? Byla si skutečně jistá, které myšlenky jsou její vlastní a které patří někomu jinému?

Strach, který cítila — ten byl její vlastní, tím si byla téměř jistá.

"Prosím," řekla. "Chci jít pryč."

"Eu tambem" připojil se k ní Miro.

Ender udělal jediný krok ke Královně úlu a napřáhl k ní ruku. Ona nevztáhla své končetiny — právě jimi pěchovala poslední ze svých obětí do schránky s vajíčkem. Namísto toho pozdvihla krovky a jednu z nich roztáhla směrem k Enderovi, až jeho ruka konečně spočinula na černém, duhově se lesknoucím povrchu.

Nedotýkej sejí! vykřikla Valentina nehlasně. Zajme tě! Chce tě zotročit!

"Tiše," řekl Ender nahlas.

Valentina si nebyla jistá, jestli promluvil v odpověď na její nehlasné výkřiky, nebo zda se pokoušel zastříť něco, co Královna úlu říkala jenom jemu. Na tom nezáleželo. Za několik okamžiků už Ender držel prst termítana a vedl je zpátky do tmavého tunelu. Tentokrát šla Valentina druhá, Miro třetí a Plikt uzavírala řadu. A tak to byla právě Plikt, kdo se jako poslední podíval na Královnu úlu; byla to právě Plikt, kdo zamával na rozloučenou.

Celou cestu na povrch se Valentina usilovně snažila najít smysl v tom, co se právě odehrálo. Vždycky si myslela, že kdyby lidé dokázali komunikovat telepaticky a vyvarovali se tak mnohoznačnosti jazyka, pak by porozumění bylo dokonalé a už by neexistovaly zbytečné konflikty. Namísto toho právě objevila, že jazyk, místo aby rozdíl y mezi lidmi zvětšoval, je může právě tak stírat a zmenšovat a také uhlazovat, takže lidé spolu mohou vycházet, i když jeden druhému ve skutečnosti nerozumí. Iluze pochopení dovoľovala lidem, aby si mysleli, že jsou si podobnější, než je tomu ve skutečnosti. Možná byl jazyk lepší.

Vylezli z budovy na denní světlo a všichni mrkali a s úlevou se smáli.

"Není to legrace," podotkl Ender. "Ale ty jsi na tom trvala, Val. Musela jsi ji vidět okamžitě."

"Takže jsem cvok," prohlásila Valentina. "Je to snad nějaká novinka?"

"Bylo to nádherné," řekla Plikt.

Miro jen ležel na zádech v capimu a zakrýval si oči předloktím.

Valentina na něj pohlédla, jak tam ležel, a na okamžik letmo spatřila muže, jakým býval, tělo, jaké měl kdysi. Když ležel, nevrávorá; když mlčel, jeho řeč nepokulhávala. Nebylo divu, že se do něj tehdy jeho přítelkyně xenoložka zamilovala. Ouanda. Bylo pro ně tragédií, když se rozkřiklo, že oba mají téhož otce. To byla ta nejhorší věc, která vyšla najevo, když Ender před třiceti lety mluvil za mrtvé na Lusitanii. Tohle byl muž, kterého Ouanda ztratila; a Miro také ztratil muže, kterým býval. Nebylo divu, že riskoval smrt, když přelézal plot aby pomohl vepříkům. Když ztratil svoji lásku, neměl pro něj život cenu. Litoval pouze toho, že nakonec nezemřel. Přežil to, zlomený zvnějšku i zevnitř.

Proč při pohledu na něj myslela na tyhle věci? Proč jí náhle připadaly tak skutečné?

Nebylo to proto, že o sobě takhle právě teď přemýšlel on? Zachycovala snad jeho vlastní představu o sobě?

Přetrvávalo snad nějaké spojení mezi jejich vědomími?

"Endere," obrátila se k němu, "co se tam dole stalo?"

"Něco lepšího, než jsem doufal," odpověděl Ender.

"Co to bylo?"

"Spojení mezi námi."

"Ty jsi to čekal?"

"Přál jsem si to." Ender seděl na okraji vznášedla a nohama klátil ve vysoké trávě. "Dneska se rozjela, co?"

"Ano? Nemám to s čím porovnat."

"Někdy je tak intelektuální — mluvit s ní je jako vysoká matematika v mé hlavě. Tentokrát se chovala jako dítě.

Ovšem ještě nikdy jsem u ní nebyl, když kladla královská vajíčka. Myslím, že nám asi prozradila víc, než měla v úmyslu."

"Myslíš, že nemyslí své sliby vážně?"

"Ne, Val, ne, ona svoje sliby vždycky myslí vážně. Neumí lhát."

"Tak co máš na mysli?"

"Mluvil jsem o tom spojení mezi ní a mnou. Jak se mě pokoušely zkrotit. To bylo vážně něco. ne myslíš? Na chvíličku tam byla vzteky bez sebe, když si myslela, že ty jsi mohla být ten článek, který potřebovaly. Víš, co by to pro ně bylo znamenalo — nebyly by bývaly zničeny. Byly by mě mohly dokonce využít ke komunikaci s lidskými vládami. Dělit se o galaxii s námi. Taková ztracená příležitost."

"Byl bys býval — jako termítan. Jejich utrok."

"Jistě. Mně by se to bylo nelíbilo. Ale všechny ty životy, které by byly mohly být zachráněny — byl jsem voják, ne?

Kdyby jeden umírající voják mohl zachránit životy miliard..."

"Ale to by bývalo nefungovalo. Máš nezávislou vůli," připomněla mu Valentina.

"Jistě," připustil Ender. "Nebo aspoň nezávislejší, než s jakou si Královna úlu dokáže poradit. Ty také. Potěšující, že?"

"Já se právě teď necítím zrovna utěšeně," prohlásila Valentina. "Iam dole jsi byl v mé hlavě. A Královna úlu — cítila jsem se jako znásilněná..."

Ender se zatvářil překvapeně.

"Mně to takhle nikdy nepřipadalo."

"No, není to přesně ten pocit." řekla Valentina. "Bylo to i radostné. A děsivé. Ona je uvnitř mojí hlavy tak... velká. Jako

bych se snažila pojmut do sebe někoho většího, než jsem sama."

"To si myslím," řekl Ender. Obrátil se k Plikt. "Pro vás to bylo také takové?"

Poprvé si Valentina všimla, jak se Plikt na Endera dívá — širokýma očima a rozechvělým pohledem. Plikt však neřekla nic.

"Je to síla, že?" podotkl Ender. Uchechtl se a obrátil se k Mirovi.

Neviděl to snad? Plikt už dřív byla Enderem posedlá. Nyní, když byl přítomen i v jejím vědomí, už toho na ni mohlo být příliš. Královna úlu mluvila o ochočení zvrhlých dělnic. Bylo možné, že Plikt byla "ochočená" Enderem? Bylo možné, že v jeho duši ztratila svoji?

Absurdní. Nemožné. Doufám při Bohu, že tomu tak není.

"Pojď, Miro," řekl Ender.

Miro dovolil Enderovi, aby mu pomohl na nohy. Pak vyšplhali zpátky do vznášedla a zamířili domů do Milagre.

Miro oznámil, že nechce jít na mši. Ender a Novinha odešli bez něj. Ale jakmile byli pryč, Miro zjistil, že nedokáže zůstat doma. Neustále měl pocit, že těsně za okrajem jeho zorného pole někdo je. Ze stínů ho pozorovala menší postava.

Uzavřená do hladkého tvrdého krunýře, s pouhými dvěma pařátovitými prsty na tenkých končetinách, končetinách, které mohly být ukousnuty a odpadnout jako křehké dřevo na podpal. Včerejší návštěva u Královny úlu ho rozrušila víc, než si kdy myslel, že by bylo možné.

Jsem xenolog, připomněl si. Zasněžil jsem život studiu cizích ras. Stál jsem a díval jsem se, jak Ender stáhl kůži z Humanova savčího těla, a ani jsem se nehnul, protože jsem nestranný vědec. Občas se snad s objekty svého zkoumání příliš ztotožňuji. Ale nemívám z nich noční můry, nezačínám je vidat ve stínech.

Tady je; stojí přede dveřmi domu své matky, protože v travnatých pláních v jasném denním světle nedělního rána nejsou stíny, v nichž by nějaký termiřan mohl čekat na příležitost skočit.

Jsem jediný, kdo se tak cítí?

Královna úlu není hmyz. Ona a její lid jsou teplokrevní, stejně jako pequeninové. Dýchají a potí se jako savci. Snad s sebou nesou ozvěny své vývojové cesty od hmyzu, stejně tak jako my máme společné prvky s lemury, rejsky a krysami; oni však stvořili jasnou a krásnou civilizaci. Nebo přinejmenším temnou a krásnou. Měl bych se na ně dívat stejně jako Ender, s respektem, s úctou, s náklonností.

A všechno, čeho jsem schopen, je snášet je.

Není pochyby, že Královna úlu je raman, schopná pochopit nás a tolerovat. Otázkou je, zda já jsem schopný pochopit a tolerovat ji. A nemohu být jediný takový. Ender má naprostou pravdu, když přítomnost Královny úlu před většinou lidí na Lusitanii tají. Kdyby jednou viděli to, co jsem viděl já, nebo dokonce jen koutkem oka zahlédli jediného termiřana, rozšířil by se strach, děs jednoho by se přizivoval na hrůze jiného, až... až něco. Něco příšerného.

Možná, že my jsme varelse. Možná je xenocida zabudována do lidské psychiky tak, jak tomu není u žádného jiného druhu. Možná, že nejlepší věc, která se může stát pro mravní dobro vesmíru, je, aby se descolada rozšířila, aby zamořila vesmír lidí a obrátila nás v nic. Možná, že descolada je Boží odpověď na naši neohodnost.

Miro zjistil, že stojí před vchodem do katedrály. Vchod byl v chladném ranním vzduchu dokořán. Uvnitř ještě nedošli k eucharistii. Všoural se dovnitř a zůstal vzadu. Neměl dnes žádnou touhu spojit se s Kristem. Potřeboval jenom vidět lidi. Potřeboval být obklopen lidskými bytostmi. Poklekl, pokřičoval se, pak se postavil a se skloněnou hlavou se opřel rukama o lavici před sebou. Měl by se modlit, avšak v Paí Nosso nebylo nic, co by se mohlo vypořádat s jeho strachem. Chléb náš vezdejší dej nám dnes? Odpusť nám naše viny? Přijď království tvé, jako v nebi, tak i na zemi. To by bylo dobré. Boží království, v němž lev bude ležet vedle jehňátka.

Pak se mu myslí kmitla myšlenka na vidění svatého Štěpána: Kristus sedící po pravici Boha. Ale po levici seděl ještě někdo. Královna nebes. Ne Svatá panna, nýbrž Královna úlu, již se na špičce zadní části těla chvěl bělavý sliz. Miro zaťal prsty do lavice před sebou. Bože, zbav mě toho vidění. Odstup ode mne. Nepříteli.

Někdo přišel a poklekl vedle něj. Miro se neodvažoval otevřít oči. Poslouchal, jestli mu nějaký zvuk neprozradí, zda jeho soused je člověk. Ale to šustění mohlo pocházet stejně dobře od látky šatů jako od křídel smýkajících se po tvrdé hruď.

Musel tu představu zahnat. Otevřel oči. Periferním viděním zahlédl, že jeho soused klečí. Podle jemnosti rukou a barvy rukávů to byla žena.

"Nemůžeš se mi vyhybat navždycky," zašeptala.

Hlas nebyl správný. Byl příliš drsný. Hlas, který od chvíle, kdy jej slyšel naposledy, promluvil stotisíckrát. Hlas, který broukal dětem, vykřikoval v zápalu lásky, svolával děti domů. Hlas, který mu kdysi, když byl mladý, vyprávěl o věčné lásce.

"Miro, kdybys bývala byla mohla vzít tvůj kříž na sebe, udělala bych to."

Můj kříž? Je to to, co s sebou stále nosím, to těžké a líné, co mě stahuje k zemi? A já jsem si myslel, že je to moje tělo.

"Nevím, co ti mám říci, Miro. Trápila jsem se — dlouho. Někdy si myslím, že to ještě trvá. Ztratit tě — myslím naši naději do budoucna — to se dalo snést lépe, než jsem si myslela. Měla jsem dobrou rodinu a dobrý život a ty budeš mít také. Ale ztratit tě jako přítele, jako bratra, to bylo to nejtěžší. Byla jsem tak osamělá, že jsem nevěděla, jestli se z toho kdy dostanu."

Ztratit tě jako sestru bylo to nejsnadnější. Nepotřeboval jsem další sestru.

"Působíš mi bolest, Miro. Jsi tak mladý. Nezměnil jsi se, to je na tom to nejhorší; nezměnil jsi se třicet let."

To bylo víc, než Miro dokázal mlčky snést. Nezdvihl hlavu, ale zdvihl hlas. Příliš hlasitě nato, že mluvili uprostřed mše, ji odsekl:

"Nezměnil?"

Vstal, sotva si vědom toho, že se lidé po něm ohlížejí.

"Nezměnil?"

Jeho hlas byl nezřetelný, bylo mu těžko rozumět, ale Miro se vůbec nesnažil, aby zněl srozumitelněji. Kulhavě pokročil do uličky a pak se k ní konečně obrátil tvář. "Takhle si mě pamatuješ?"

Hleděla na něj zděšeně — proč vlastně? Kvůli Mirově řeči, kvůli jeho ochrnutým pohybům? Nebo ji jen zmátlo, že se to nevyvinulo v takovou tragicky romantickou scénu, jakou si posledních třicet let představovala?

Její obličej nebyl starý, ale nebyla to Ouanda. Střední věk, silnější postava, vrásky kolem očí. Kolik jí bylo? Padesát? Skoro. Proč se mu ta padesátice musela vtírat?

"Vždyť vás ani neznám," ukončil to Miro. Odkymácel se ke vchodu a vyšel ven do toho rána.

O něco později se přistihl, že odpočívá ve stínu stromu. Který to byl — Rooter, nebo Human? Miro se snažil si vzpomenout — byl přece pryč jenom několik týdnů, ale když odlétal, Humanův strom byl sotva semenáček, zatímco nyní se zdály být oba stejně velké, a Miro si nedokázal uvědomit, zda byl Human zabit výše nebo níže po svahu vzhledem k Rooterovi. Ostatně na tom nezáleželo — Miro neměl stromům co říci a ony neměly co říci jemu.

Kromě toho se Miro nikdy nenaučil jazyk stromů; že to bubnování hůlkami na kmeny stromů je skutečně jazyk, se osadníci dozvěděli až v době, kdy bylo pro Mira příliš pozdě. Uměli to Ender a Ouanda a snad ještě půl tuctu dalších lidí, ale Miro se to nikdy nenaučí, protože jeho ruce nijak nedokážou bubnovat hůlkami do rytmu. Další druh řeči, který mu byl nedostupný.

"Que dia chato, meu filho."

Tohle byl hlas, který se nikdy nezmění. A postoj se neměnil také: Jaký to bídný den, můj synu. Zbožný a kousavý zároveň — a vysmívající se sám sobě za oba přístupy.

"Ahoj, Quime."

"Obávám se, že nyní již 'otče EsteVáb'."

Quim měl na sobě všechny odznaky kněžské hodnosti, roucho a všechno ostatní; shrnul roucho pod sebe a posadil se do slehlé trávy před Mirem.

"Vypadáš na to," řekl Miro. Quim dospěl ve zralého muže. Jako kluk býval zakřiknutý a pobožný. Zkušenosti se skutečným světem namísto teologické teorie ho obdařily vráskami, nicméně ve výsledném výrazu tváře se zračil soucit. A síla. "Promiň, že jsem ztropil scénu při mši."

"Opravdu?" otázal se Quim. "Já jsem tam nebyl. Tedy — byl jsem na mši, ale ne v katedrále."

"Náboženská obec ramanů."

"Děti Božích. Církev už má slovník pro vztah k cizincům. Nemuseli jsme čekat na Dé-mosthena."

"Nu, nemusíš být v tomhle ohledu takový puntičkář, Quime. Ty jsi ty termíny nevymyslel."

"Není třeba se hádat."

"Také není třeba se plést do meditací druhých lidí."

"Ušlechtilý názor. Až na to, že sis k odpočinku vybral stín mého přítele, se kterým si musím promluvit. Myslel jsem, že bude zdvořilejší tě napřed oslovit, než začít rovnou bubnovat hůlkami na Rootera."

"Tohle je Rooter?"

"Pozdrav se s ním. Vím, že se na tvůj návrat těšil."

"Nikdy jsem ho neznal."

"Zato on o tobě ví všechno. Myslím, Miro, že sis nikdy nevšiml, za jakého hrdinu tě mají pequeninové. Vědí, co jsi pro ně udělal a co tě to stálo."

"A vědí také, co to nakonec bude stát nás všechny?"

"Všichni nakonec staneme před soudnou stolicí Boží. Jestliže se tam mají odebrat najednou duše z celé planety, pak jedinou starostí je zajistit, aby neodešel nepokřtěný nikdo, jelikož duše by mohla být uvítána mezi svatými."

"Ty na to ani nedbáš?"

"Ovšemže dbám," řekl Quim. "Ale řekněme, že existuje delší vyhlídka, v níž život a smrt jsou méně důležité než to, jaký způsob života a jaký způsob smrti si zvolíme."

"Ty tomu všemu opravdu věříš, že?" otázal se Miro.

"Podle toho, co myslíš tím vším; ano."

"Myslím to všechno — živý Bůh, Kristovo vzkříšení, zázraky, vidění, křest, proměňování..."

"Ano."

"Zázraky. Uzdravení."

"Ano."

"Jako u hrobu dědečka a babičky."

"Odtamtud existují zprávy o mnoha uzdraveních."

"Věříš jim?"

"Miro, já nevím — některá mohla být způsobená hysterií. Některá efektem placeba. Některá takzvaná uzdravení mohla být odpuštěním nebo přirozeným zotavením."

"Ale některá byla skutečná."

"Mohla být"

"Věříš, že zázraky jsou možné."

"Ano."

"Ale nevěříš, že se nějaký doopravdy stal."

"Miro, já věřím, že se stavují. Jenom nevím, jestli lidé přesně vnímají, které události jsou zázrak a které ne. Nepochybně se za zázraky pokládá mnoho událostí, které jimi vůbec nejsou. Existuje však také mnoho zázraků, které nikdo nerozezná, když se stanou."

"A co já, Quime?"

"Co ty?"

"Proč mně se nepřihodí zázrak?"

Quim sklonil hlavu a začal probírat krátkou travu před sebou. Byl to zvyk z dětství, když se pokoušel vyhnout se těžké otázce; byl to způsob, jakým reagoval, když se jejich předpokládaný otec Marcao nacházel ve stavu opilecké zuřivosti.

"Co je, Quime? Jsou snad zázraky jenom pro druhé lidi?"

"Součástí zázraků je, že nikdo neví, proč se stávají."

"Jsi pěkně vyhýbavý hajzlík, Quime."

Quim se začervenal.

"Chceš vědět, proč se zázračně neuzdravíš? Protože ti schází víra, Miro."

"A co ten člověk, který řekl: Ano, Pane, věřím — odpusť mi mou nevěru?"

"Jsi snad ty ten člověk? Prosil jsi vůbec někdy o uzdravení?"

"Teď prosím," řekl Miro. A pak mu z ničeho nic vstoupily do očí slzy. "Ach, Bože," zašeptal. "Já se tak stydím."

"Za co?" zeptal se Quim. "Že jsi prosil Boha o pomoc? Že pláčeš před svým bratrem? Za svoje hříchy? Za svoje pochybnosti?"

Miro zavrtěl hlavou. Nevěděl. Všechny ty otázky byly příliš těžké. Pak si uvědomil, že odpověď zná. Rozhodil rukama.

"Za tohle tělo," řekl.

Quim vztáhl ruce, uchopil jeho paže těsně pod rameny a přitáhl je k sobě, přičemž po nich klouzal rukama, až uchopil Mirova zápěstí.

"Toto je mé tělo, které se za vás dává," řekl nám. Tak jsi i ty dal svoje tělo za pequeniny. Za ty malé tvory."

"Jasně, Quime, ale on svoje tělo dostal zpátky, je to tak?"

"On také zemřel."

"Je tohle cesta k mému uzdravení? Najít cestu ke smrti?"

"Nebud' osel," řekl Quim. "Kristus se nezabil sám. V tom měl prsty Jidáš."

Mirova zlost explodovala.

"Všichni ti lidé, kterým se vyléčila rýma, kterým zázračně zmizela migréna — chceš mi říci, že si od Boha zasloužili víc než já?"

"Třeba to není otázka toho, co zasluhuješ. Třeba je to otázka toho, co potřebuješ."

Miro se vrhl kupředu a sevřel do svých napůl ochrnutých prstů náprsenku Quimova roucha.

"Potřebuji zpátky svoje tělo!"

"Možná," řekl Quim.

"Co myslíš tím možná, ty uculený samolibý spratku?"

"Chci tím říci," odvětil mírně Quim, "že zatímco ty jistě chceš zpátky svoje tělo. Bůh možná ve své nekonečné moudrosti ví, že aby ses stal tím nejlepším člověkem, jakým můžeš být, potřebuješ strávit jistou část života jako mrzák."

"Jak dlouho?" dorážel Miro.

"Určitě ne déle než po zbytek života."

Miro znechuceně zachrochtal a pustil Quimovo roucho.

"Možná měně," prohlásil Quim. "Doufám."

"Doufám," opakoval po něm Miro pohrdavě.

"Spolu s vírou a čistou láskou je to jedna z největších ctností. Měl bys to zkusit."

"Viděl jsem Ouandu."

"Snažila se s tebou setkat od té doby, co jsi přiletěl."

"Je stará a tlustá. Má kupu dětí a nějaký otrapa, který si ji vzal, ji třicet let ošoustával horem dolem. Cítil bych se lip, kdybych měl navštívit její hrob."

"Jak je to od tebe šlechetné."

"Ty víš, jak to myslím! Vypařit se z Lusitanie byl dobrý nápad, ale třicet let nebylo dost dlouho."

"Vrátil by ses raději do světa, kde tě nikdo nezná?"

"Vždyť ani tady mě už nikdo nezná."

"Možná ne. Ale máme tě rádi, Miro."

"Máte rádi to, co jsem býval."

"Jsi stejný člověk, Miro. Máš jenom jiné tělo."

Miro se vydrápál na nohy a přidržoval se přitom Rootera. "Promluv si se svým přítelem, Quime. Nemáš co říci, abych to já chtěl slyšet."

"Také si myslím," přikývl Quim.

"Víš, co je horší než spratek. Quime?"

"Jistě," odvětil Quim. "Nepřátelský, zahořklý, sebelítostivý, vulgární, mizerný, bezcenný spratek, který si moc myslí o důležitosti vlastního utrpení."

To bylo na Mira víc, než dokázal snést. Vztek zaječel, vrhl se na Quima a srazil ho k zemi. Přitom ovšem sám ztratil rovnováhu, upadl na bratra a zapletl se do jeho roucha. Ale to nevadilo; Miro se nepokoušel vstát, snažil se způsobit Quimovi bolest, jako by tím nějakou mohl setřást ze sebe.

Po pouhých několika ranách však Miro přestal Quima bít a zhroutil se v slzách. Plakal bratrovi na hrudi. Za okamžik ucítil, jak ho Quimovy ruce objímají. Slyšel Quimův měkký hlas, přednášející modlitbu.

"Pai Nosso, que estás no céu." Zde však končila citovaná slova a následující již byla nová, a tedy opravdová.

"O teu filho está com dor, o meu irmao precisa a resurreicao da alma, ele merece o refresco da esperança."

Slyšet, jak Quim propůjčil svůj hlas Mírově bolesti, jeho urážlivým požadavkům, způsobilo, že se Miro znovu zastyděl. Proč by si měl představovat, že si zaslouží novou naději? Jak by se mohl opovážit žádat, aby se Quim modlil za zázrak pro něho za to, aby jeho tělo bylo učiněno celým? Miro věděl, že není správné, aby se Quimova víra přimlouvala za takového sebelítostivého nevěrce, jako je on.

Avšak modlitba pokračovala. "Ele deu tudo aospequeninos, e tu nos disseste, Salvador, que qualquer coisa que fazemos a estespequeninos, fazemos a ti."

Miro ho chtěl přerušit. Jestli jsem všechno obětoval pequeninům, udělal jsem to kvůli nim, ne kvůli sobě. Avšak Quimova slova ho umlčela dřív, než se ozval: Řekl jsi, Spasiteli, že cokoliv jsme těmto malíčkým učinili, tobě jsme učinili. Bylo to, jako by Quim požadoval, aby Bůh dodržel svůj závazek ze smlouvy. Quim musel mít k Bohu zvláštní vztah; jako by měl právo vyzývat Boha ke zúčtování.

"Ele nao é como Jó, perfeito na coracao."

Ne, nejsem tak dokonalý jako Job. Ale právě tak jako on jsem ztratil všechno. Jiný muž se místo mne stal otcem dětí ženy, která se měla stát mou manželkou. Toho, čeho jsem měl dosáhnout já, dosáhli jiní. A zatímco Job trpěl vředy, já trpím touhle potácivou poloviční paralýzou — vyměnil by si to Job se mnou?

"Restabelece ele como restabeleceste Jó. Em nome do Pai, e do Filho, e do Espirito Santo. Amem." Navrať mu, co mu bylo odňato, jako jsi vše navrátil Jobovi.

Miro cítil, jak ho bratr pouští, a jako by to byly Quimovy ruce a ne gravitace, co ho drželo na bratrově hrudi, se ihned postavil a shlížel dolů na bratra. Na Quimově líci se tvořila modřina. Krvácel mu ret.

"Ublížil jsem ti," řekl Miro. "Promiň."

"Ano," přisvědčil Quim. "Ublížil jsi mi. Já jsem zase ublížil tobě. To je tady národním sportem. Pomoz mi vstát."

Na okamžik, na pouhý prchavý okamžik Miro zapomněl na své zmrzačení, na to, že sotva sám udrží rovnováhu. Právě v tom okamžiku začal natahovat k bratrovi ruku. Pak však zavrával, jak ztratil rovnováhu, a vzpomněl si.

"Nemohu," řekl.

"Och, nemluv o tom, že jsi mrzák, a podej mi ruku."

Miro se tedy široce rozkročil a sehnul se nad Quimem. Nad svým mladším bratrem, který ho věkem převyšoval téměř o tři desetiletí a byl ještě starší ve své moudrosti a soucitu. Natáhl ruku. Quim ji uchopil a s Mírovou pomocí se zvedl se země. Ta námaha byla pro Mira vyčerpávající; neměl nato sílu a Quim nepředstíral jenom jako, skutečně nechal na Mírovi, aby ho zvedl. Když skončili, stáli tváří v tvář, těsně u sebe, a stále se drželi za ruce.

"Jsi dobrý kněz," řekl Miro.

"Jo," odpověděl Quim. "A kdybych někdy potřeboval sparringpartnera, zavolám ti."

"Vyslyší Bůh tvoji modlitbu?"

"Jistě. Bůh vyslyší všechny modlitby."

Mírovi chvíli trvalo, než mu došlo, jako to Quim myslel. "Myslím tím, jestli řekne ano?"

"Aha. To je věc, kterou si nikdy nejsem jistý. Řekni mi později, jestli to udělal."

Quim kulhavě a poněkud topomně přistoupil ke stromu. Sehnul se a sebral se země pár mluvicích hůlek.

"O čem si jdeš s Rooterem povídat?"

"Vzkázal mi, že bychom si měli pohovořit. V jednom lese daleko odsud se vyskytlo jakési kacífství."

"Obrátil jsi je na víru a oni se ztoho zbláznili, co?" popíchl ho Miro.

"Ne, opravdu," řekl Quim. "To je skupina, které jsem nikdy nekázal. Otcovské stromy spolu mluví všechny navzájem, takže myšlenky křesťanství už se rozšířily po celém světě."

Jako obvykle se ovšem zdá, že hereze se šíří rychleji než pravda. A Rooter se cítí provinile, protože to kacífství má základ v jeho úvaze."

"Hádám, že pro tebe je to vážná záležitost," řekl Miro.

Quim sebou škubl.

"Nejenom pro mne."

"Promiň. Myslel jsem pro církev. Pro věřící."

"Netýká se to jenom věrouky, Miro. Tihle pequeninové přišli se skutečně zajímavou herezí. Kdysi nedávno uvažoval Rooter o tom, že stejně jako Kristus sestoupil mezi lidi, možná jednoho dne sestoupí Duch svatý mezi pequeniny. Je to hrubá dezinterpretace Nejsvětější trojice, ale tenhle les to vzal docela vážně."

"Mně to zní docela nábožensky."

"Mně to tak znělo také. Dokud mi Rooter neobjasnil podrobnosti. Víš, oni jsou přesvědčeni, že vtělením Ducha svatého je virus descolady. Je v tom jistý druh zvráceného smyslu — jelikož Duch svatý vždycky přebýval všude, ve všech božích stvořeních, je des-coladový virus vhodným kandidátem na jeho vtělení, protože také proniká do každé části každé živé věci."

"Oni uctívají virus?"

"Ano. Ostatně, neobjevili jste právě vy, vědci, že pequeninové jako rozumné bytosti byli stvořeni virem descolady?"

Virus je tedy nadán tvořivou silou, což znamená, že má božskou podstatu."

"Řekl bych, že pro to je zhruba tolik skutečných důkazů jako pro vtělení Boha v Kristovi."

"Ne, je jich o hodně víc. Ale kdyby to bylo všechno, Miro, díval bych se na to stále jako na problém církve."

Komplikovaný, obtížný, ale jak říkáš ty — náboženský."

"Tak co v tom ještě je?"

"Descolada je druhý křest. Ohněm. Jenom pequeninové ten křest vydrží a on jim umožní vstup do třetího života. Jsou zřetelně blíží Bohu než lidé, kterým byl třetí život odepřen."

"Mytologie nadřazenosti. To jsme nejspíš mohli očekávat," řekl Miro. "Většina komunit, které se snaží přežít pod

nadměrným tlakem dominantní kultury, si vytvoří mýtus, který jim dovoluje věřit, že jsou nějak zvláštní. Vyvolení. Vyzdvižení bohy. Cikáni, Židé — spousty historických precedentů."

"Zkus tohle, senhor Zenador. Jelikož pequeninové jsou ti, které si vyvolil Duch svatý, je jejich posláním šířit druhý křest mezi všemi lidmi všech jazyků."

"Šířit descoladu?"

"Na všechny světy. Jakýsi putovní soudný den. Oni přiletí, descolada se rozšíří, adaptuje se, zabíjí — a všichni se odeberou k setkání se svým Tvůrcem."

"Pomoz nám Bůh."

"V to doufáme."

Pak si to Miro spojil dohromady s něčím, co se dozvěděl teprve den předtím.

"Quime, termi'tané stavějí pro pequeniny loď."

"Ender mi to řekl. A když jsem na toto téma vyslyšel otce Daymakera..."

"On je pequenino?"

"Jeden z Humanových dětí. Řekl mi: 'Samozřejmě', jako by o tom věděl každý. Možná si to i myslel — že když o tom vědí pequeninové, pak je to všeobecně známo. Řekl mi také, že ta heretická skupina se snaží velení lodi získat pro sebe."

"Proč?"

"Přece aby ji mohli zavést na obydlý svět. Místo aby si našli neosídlenou planetu, kterou by teraformovali a kolonizovali."

"Asi bychom tomu spíš měli říkat lusit'ormace."

"Legrační." Quim se však nasmál. "Může jim to vyjít. Představa, že pequeninové jsou nadřazený druh, je populární zvláště mezi těmi pequeniny, kteří dosud nejsou křesťany. Většina z nich není příliš chytrá. Nedojde jim, že se vlastně jedná o xenocidu. O vyhubení lidské rasy."

"Jak jen mohli přehlédnout takovou drobnost?"

"Protože ti heretici zdůrazňují skutečnost, že Bůh miloval lidi natolik, že jim seslal svého jediného milovaného syna. Pamatuješ si ten citát."

"Kdo v něho uvěří, bude mít život věčný."

"Přesně. Ti, kdo uvěří, budou mít život věčný. Neboli, jak to chápou oni, třetí život."

"Takže ti, kteří umírají, museli být nevěrci."

"Ne všichni pequeninové stojí fronty u náboru na kočovné anděly smrti. Ale je jich dost nato, aby se tomu musela udělat přítrž. Nejen kvůli Matce církvi."

"Kvůli Matce Zemi."

"Chápej, Miro, že někdy i misionář" jako já na sebe bere velký díl odpovědnosti za svět. Musím nějak přesvědčit ubohé zbloudilce o mylnosti jejich cest a přimět je, aby přijali doktrínu církve."

"Proč o tom teď mluvíš s Rooterem?"

"Abych získal informaci, kterou nám pequeninové nikdy nedají."

"Co je to?"

"Adresa. Na Lusitanii jsou tisíce lesů pequeninů. Která komunita je ta kacířská? Než bych je náhodou našel na vlastní pěst, jejich loď bude dávno pryč."

"Ty půjdeš .srán?"

"Vždycky to tak dělám. Nemohu s sebou brát žádné malé bratry, Miro. Dokud les nepřešel na víru. pequeninové mají sklon zabíjet cizí pequeniny. Jeden z případů, kdy je lepší být raman než utlanning."

"Ví matka, že jdeš pryč?"

"Prosím tě, Miro, buď praktický. Já nemám ze Satana strach, zatímco matka..."

"Andrew to ví?"

"Ovšem. Trvá na tom, že půjde se mnou. Mluví za mrtvé má obrovskou prestiž a myslí si, že by mi mohl pomoci."

"Takže nebudeš sám."

"Samozřejmě budu. Kdy jaký člověk oděný do plné zbroje Páně potřeboval pomoc humanisty?"

"Andrew je katolík."

"Chodí na mši. přistupuje k svatému přijímání, pravidelně se zpovídá, ale stále je Mluvčím za mrtvé, a nemyslím, že by doopravdy věřil v Boha. Půjdu sám."

Miro vzhlédl ke Quimovi s novým obdivem. "Ty jsi pěkně tvrdý bastard, co?"

"Tvrdí jsou hutníci a kováři. Bastardi mají své vlastní problémy. Já jsem služebník Boha a církve a mám úkol. Myslím, že poslední události naznačují, že mezi svými bratry nejsem v menším nebezpečí než mezi těmi i nejkacířtějšími z pequeninů. Od Humanovy smrti pequeninové na celém světě dodržují přísahu — ještě nikdo nepozdvihl násilně ruku proti lidskému tvorů. Mohou to být kacíři, ale stále to jsou pequeninové. Dodrží přísahu."

"Je mi líto, že jsem tě uhodil."

"Přijal jsem to, jako by to bylo objetí, můj synu."

"Přál bych si, aby bývalo bylo, otče Estevao."

"Pak tedy bylo."

Quim se obrátil ke stromu a začal vytrvale klepat. Téměř ihned se zvuk začal měnit, střídal výšku a zabarvení, jak dutiny uvnitř kmene měnily tvar. Miro se ještě několik okamžiků zdržel a naslouchal, přestože řeči otcovských stromů nerozuměl. Rooter mluvil jediným slyšitelným hlasem, který otcovské stromy měly. Kdysi mluvil hlasem, kdysi artikuloval rty, jazykem a zuby. Existovala více nežjedná cesta, jak ztratit své tělo. Miro prošel zkušeností, která ho

mohla zabít. Vyšel z toho zmrzačený. Avšak stále ještě se mohl pohybovat, i když neohrabaně, mohl mluvit, i když pomalu. Myslel si, že trpí jako Job. Rooter a Human, daleko zmrzačenější než on, si mysleli, že dosáhli života věčného. "Pěkně ošklivá situace," řekla Jane v jeho uchu.

Ano, přisvědčil Miro nehlasně.

"Otec Estevao by neměl chodit sám," řekla. "Pequeninové bývali ničivě zdatní bojovníci. Ještě to nezapomněli."

Tak to řekni Enderovi, řekl Miro. Já tady nic nezmohu.

"Udatně řečeno, můj hrdino," pravila Jane. "Řeknu to Enderovi, zatímco ty se tady budeš potloukat a čekat na svůj zázrak."

Miro vzdychl a vykročil zpátky dolů z kopce a do brány.

Kapitola Devátá

Borováček

<Mluvil jsem s Enderem a jeho sestrou Valentinou. Ona je historička.>

<Vysvětlí to.>

<Hledá v knihách, aby našla příběhy lidí, a pak píše příběhy o tom, co nachází, a předáváje všem ostatním lidem.>

<Jestliže jsou příběhy už napsány, proč je píše znovu?>

<Protože nejsou správně chápány. Ona pomáhá lidem, aby jim porozuměli.>

<Když jim nerozuměli lidé, kteří žili blíže onomu času, jak jim ona, která přišla později, může rozumět lépe?>

<Na to jsem se jí sám ptal a Valentina řekla, že jim vždy nerozumí lépe. Ale staří autoři chápali, co ty příběhy znamenaly pro lidi jejich času, a ona chápe, co ty příběhy znamenají pro lidi jejího času.>

<Takže příběh se mění.>

<Ano.>

<A přesto si lidé pokaždé myslí, že ten příběh je pravdivá vzpomínka?>

<Valentina mi vysvětlila něco o tom, že některé příběhy jsou věrné a jiné pravdivé. Nerozuměl jsem z toho ničemu.>

<Proč si své příběhy jednoduše nezapamatují přesně? Pak by si nemuseli neustále navzájem lhát.>

Čching—čao seděla před svým terminálem se zavřenýma očima a přemýšlela. Wang—mu jí česala vlasy; tahy hřebenu, hlazení nebo i jen sám dech děvčete byly Čching—čao příjemné.

Toto byla doba, kdy Wang—mu mohla mluvit volně a nemusela se bát přerušení. A protože Wang—mu byla Wang—mu, využívala dobu česání k otázkám. Měla tolik otázek!

Několik prvních dní se všechny její otázky týkaly promlouvání božstev. Wang—mu se ovšem nesmírně ulevilo, když zjistila, že Čching—čao téměř vždycky stačí sledovat jedinou linii ve dřevě — měla po své první zkušenosti obavy, že její paní bude muset denně prohlížet celou podlahu.

Stále však měla dotazy ohledně všeho, co se týkalo očištění. Proč prostě po ránu, když vstaneš, nevysleduješ jednu linii hned, abys měla po zbytek dne pokoj? Proč jsi podlahu prostě nezakryla kobercem? Bylo těžké jí vysvětlit, že božstva se nedají ošálit takovými dětinskými triky.

A co kdyby nebylo na celém světě žádné dřevo? Spálila by tě božstva jako papír? Přišel by drak a odnesl by tě?

Čching—čao na otázky Wang—mu nemohla odpovědět; mohla jí jenom říci, že takhle to po ní božstva vyžadují.

Kdyby neexistovala žádná léta dřeva, božstva by po ní nežádala, aby je sledovala. Na to Wang—mu odvětila, že by se měl vyhlásit zákon proti dřevěným podlahám, aby měla Čching—čao po starostech.

Ti, kdo neslyšeli hlas božstev, prostě nemohou nic pochopit.

Dnes však otázky Wang—mu neměly s božstvy nic společného — alespoň zpočátku.

"Co to nakonec zastavilo Lusitanskou flotilu?"

Čching—čao málem tu otázku přešla, málem na ni odpověděla se smíchem: To kdybych věděla, mohla bych si konečně odpočinout. Uvědomila si však, že Wang—mu by nejspíš o zmizení Lusitanské flotily neměla vůbec vědět.

"Odkud víš o Lusitanské flotile?"

"Umím přece číst, ne?" odpověděla Wang—mu, snad až příliš pyšně.

Proč by však nemohla být pyšná? Čching—čao jí musela přiznat, že se učí vskutku velice rychle a mnoho věcí si sama odvodí. Byla nesmírně inteligentní a Čching—čao by nepřekvapilo, kdyby Wang—mu chápala víc, než co jí bylo přímo řečeno.

"Vidím, co máš na terminálu," pokračovala Wang—mu, "a vždycky se to týká Lusitanské flotily. Také jsi o tom hovořila se svým otcem, když jsem tu byla první den. Nechápala jsem mnoho z toho, co jsi říkala, ale věděla jsem, že to má něco společného s Lusitanskou flotilou." Hlas Wang—mu se náhle naplnil ošklivostí. "Kéž se božstva vymocí do tváře člověku, který tu flotilu vyslal."

Její prudkost překvapovala sama o sobě; skutečnost, že mluvila proti Hvězdnému kongresu, byla neuvěřitelná.

"Víš, kdo tu flotilu vyslal?" otázala se Čching—čao.

"Samozřejmě. Byli to sobečtí politikové z Hvězdného kongresu, kteří se snaží zadusit každou naději, že by některá kolonie mohla získat nezávislost."

Takže Wang—mu věděla, že mluví velezrádně. Čching—čao si s ošklivostí vzpomněla na svá dávná podobná slova; to, že v její přítomnosti zazněla znovu — a k tomu z úst její vlastní důvěrnice — bylo urážející.

"Co ty o takových věcech víš? Tohle jsou záležitosti Kongresu a ty tady mluvíš o nezávislosti a o koloniích a..."

Wang—mu se choulila vkleče s hlavou skloněnou k podlaze. Čching—čao se ihned zastyděla, že promluvila tak přikře.

"Och, vstaň, Wang—mu."

"Ty se na mne hněváš."

"Otráslas mnou, když tě takhle slyším mluvit, to je všechno. Kde jsi slyšela takový nesmysl?"

"Všichni to říkají," bránila se Wang—mu.

"Všichni ne," namítla Čching—čao. "Otec tohle nikdy neříká. Na druhou stranu takové věci stále říká Démosthenes." Čching—čao si připomněla, co cítila, když poprvé četla Dé-mosthenova slova — jak logicky, správně a spravedlivě jí zněla. Až později, až poté, co jí otec vysvětlil, že Démosthenes je nepřítelem vládců, a tedy i nepřítelem božstev, si uvědomila, jak slizká a podvodná jsou slova toho zrádce, která ji málem svedla k víře, že Lusi-tanská flotila je zlo. Jestliže byl Démosthenes schopen tak těsně se přiblížit zmatení vzdělané, božstvy oslovované dívky, není divu, že nyní slyšela obyčejnou dívku opakovat jeho slova jako pravdu.

"Kdo je to Démosthenes?"

"Zrádce, kterému se zjevně daří lépe, než by si kdo byl myslel." Zjistil už Hvězdný kongres, že Démosthenovy myšlenky opakují i lidé, kteří o Démosthenovi samém jaktěživi neslyšeli? Chápal někdo, co to znamená? Démosthenovy myšlenky se již nacházely v obecném povědomí obyčejných lidí. Věci dosáhly mnohem nebezpečnějšího stupně, než si Čching—čao představovala. Otec je moudřejší než ona, ten už to jistě ví. "Nechme toho," řekla Čching—čao. "Pověz mi, co se říká o Lusitanské flotile."

"Jak bych mohla, když tě to rozhněvá?"

Čching—čao trpělivě čekala.

"Dobrá tedy," řekla Wang—mu, ale stále se tvářila ostražitě. "Můj otec říká — a také Pan Ku—vve, jeho velice moudrý přítel, který se jednou zúčastnil zkoušky na úředníka státní správy a těsně se přiblížil tomu, aby je složil..."

"Co říkají?"

"Zeje od Kongresu moc špatné, když Kongres posílá velkou flotilu — tak velkou — aby zaútočila na nejmenší kolonii jenom proto, že odmítla vydat dva ze svých občanů k soudu na jiném světě. Říkají, že právo je zcela na straně Lusitanie, protože odesílá lidi z jedné planety na druhou proti jejich vůli znamená odervat je navždycky od jejich rodiny a přátel. To je jako vyslovit rozsudek ještě dřív, než začal soud."

"A co když jsou vinni?"

"Pak o nich má rozhodnout soud na jejich vlastním světě, kde je lidé znají a mohou jejich zločin spravedlivě poměřit oni, a ne Kongres odkudsi zdaleka, kde nevědí nic a rozumějí tomu ještě méně." Wang—mu hluboko sklopila hlavu.

"To říkal Pan Ku—wej."

Čching—čao potlačila výbuch odporu nad zrádcovskými slovy Wang—mu; bylo důležité vědět, co si myslí obyčejní lidé, i když Čching—čao si byla jistá, že samotné naslouchání tomu je tak neloajální, že se na ni božstva budou hněvat.

"Takže ty si myslíš, že Lusitanská flotila neměla být nikdy vyslána?"

"Jestliže mohou bez jakéhokoliv dobrého důvodu poslat flotilu proti Lusitanii, co jim může zabránit vyslat jednou flotilu proti Cestě? Jsme také kolonie, nejeden ze Sta světů, nejsme ani členy Hvězdného kongresu. Co jim může zabránit aby neprohlásili za zrádce Chan Fej—cua a nedonutili ho odcestovat na nějakou vzdálenou planetu, odkud by se vrátil nejdříve za šedesát let?"

Ta myšlenka byla strašlivá a od Wang—mu bylo drzé, že do hovoru zatahovala jejího otce; ne proto, že byla služebná, nýbrž proto, že od každého by bylo opovržlivé představovat si, že by velký Chan Fej—cua mohl být obviněn ze zločinu. Čching—čao se na chvíli přestala ovládat a svou uraženost dala najevo nahlas:

"Hvězdný kongres by mého otce nikdy nepokládal za zločince!"

"Odpusť mi, Čching—čao. Prikázalajsi mi, abych opakovala to, co říkal můj otec."

"Chceš říci, že tvůj otec mluvil o Chan Fej—cuovi?"

"Všichni lidé z Čon—lej vědí, že Chan Fej—cu je nejtihodnějším mužem Cesty. Je naší největší ctí, že dům Chan je součástí našeho města."

Tak, ty jsi přesně věděla, jakou máš ctižádost, když tě napadlo stát se služebnou jeho dcery pomyslela si Čching—čao.

"Nemyslela jsem to neuctivě, ani oni ne. Není však pravdou, že kdyby Hvězdný kongres chtěl, mohl by nařídít Cestě, aby poslala tvého otce na jiný svět, aby se tam podrobil soudu?"

"Oni by nikdy..."

"Ale mohli by," naléhala Wang—mu.

"Cesta je kolonie," řekla Čching—čao. "Zákony to dovolují, ale Hvězdný kongres by nikdy..."

"Když to udělali na Lusitanii, proč by to nemohli udělat na Cestě?"

"Protože xenologové z Lusitanie jsou vinni zločiny, které..."

"Lidé z Lusitanie si to nemyslí. Jejich vláda odmítla předat k soudu."

"To je na tom to nejhorší. Jak se mohla planetární vláda odvážit myslet si, že se v něčem vyzná lépe než Kongres?"

"Jenže planetární vláda ví všechno" prohlásila Wang—mu, jako by ta myšlenka byla tak přirozená, že ji musí znát každý. "Znají ty lidi, ty xenology. Kdyby Hvězdný kongres nařídil Cestě, aby předala Chan Fej—cua před soud na jiný svět za zločin, který nespáchal, nemyslíš, že bychom se také raději vzbouřili, než bychom vydali takového velkého muže? A oni by proti nám pak poslali flotilu."

"Hvězdný kongres je pramenem vši spravedlnosti ve Stu světů." Čching—čao promluvila tónem, který nepřipouštěl další diskusi.

Wang—mu však zcela nestydatě nezmlkla.

"Ale Cesta ještě nepatří ke Stu světů, že? Jsme jenom kolonie. Oni si mohou dělat, co chtějí, a to není správné."

Wang—mu nakonec pohodila hlavou, jako by si myslela, že na celé čáře zvítězila.

Čching—čao se málem rozesmála. Byla by se skutečně smála, kdyby nebyla tak rozzlobená. Částečně proto, že ji Wang—mu mnohokrát přerušila, a dokonce jí odporovala—něco, čeho se její učitelé vždy pečlivě vyvarovali. Ovšem smělost Wang—mu byla nejspíš dobrá věc a hněv Čching—čao byl známkou toho, že si příliš zvykla na nezaslouženou úctu, kterou jejím myšlenkám lidé prokazovali jenom proto, že vycházely z úst Oslovené. Wang—mu

musí být povzbuzena, aby s ní tímto způsobem mluvila. Tato část hněvu Čching—čao byla špatná a onaji musí potlačit.

Avšak mnoho hněvu Čching—čao pocházelo ze způsobu, jakým Wang—mu mluvila o Hvězdném kongresu. Jako by Wang—mu nesdělala názor, že Kongres je nejvyšší autoritou nade vším lidstvem; jako by si Wang—mu představovala, že svět Cesty je mnohem důležitější než kolektivní vůle všech světů. Dokonce i kdyby se stalo nepochopitelné a Chan Fej—cuovi by nařídili, že má stanout před soudem na světě třeba sto světelných roků vzdáleném, podrobil by se bez reptání — a hněval by se, kdyby se kdokoliv na Čeště pokusil o sebemenší odpor. Vzbouřit se jako Lusitanie? Nemyslitelné! Čching—čao se cítila poskvrněná jen při pouhém pomýšlení na to.

Poskvrněná. Nečistá. Ta buřičská myšlenka ji donutila začít hledat čaru ve dřevě, kterou by sledovala.

"Čching—čao!" vykřikla Wang—mu, jakmile si Čching—čao klekla a sklonila se nad podlahou. "Prosím tě, řekni mi, že tě božstva netrestají za to, že jsi vyslechla moje slova!"

"Netrestají mě," odpověděla Čching—čao. "Očišťují mě."

"Vždyť to ani nebyla moje slova, Čching—čao. Jsou to slova lidí, kteří tu ani nejsou."

"Jsou to nečistá slova, ať je řekl kdokoliv."

"Ale to není spravedlivé, aby ses musela očišťovat kvůli myšlenkám, na které jsi nikdy ani nepomyslela, ani jsi jim nevěřila!"

Čím dál tím hůř! Cožpak Wang—mu nikdy nepřestane?

"To teď musím ještě poslouchat, jak mi říkáš, že sama božstva jsou nespravedlivá?"

"Jsou, jestliže tě trestají za slova druhých lidí!"

Ta dívka je neuctivá.

"Jsi snad moudřejší než božstva?"

"To by tě stejně dobře mohla trestat za to, že na tebe působí gravitace nebo že jsi zmokla!"

"Jestli mi poručí, abych se kvůli takovým věcem očistila, pak to udělám a budu to nazývat spravedlností," řekla Čching—čao.

"Pak tedy spravedlnost nemá žádný význam!" zvolala Wang—mu. "Když to slovo vyslovíš ty, myslíš tím cokoli, co božstva zrovna rozhodla. Ale když to slovo vyslovím já, myslím tím poctivost, myslím tím, že lidé jsou trestáni jenom za to, co udělali úmyslně, myslím tím..."

"Já se musím držet toho, co spravedlností myslí božstva."

"Spravedlnost je spravedlnost, ať si božstva říkají, co chtějí."

Čching—čao málem vstala z podlahy a vyťala své důvěrnici políček. Bylo by to její právo, neboť Wang—mu ji způsobila tolik bolesti, jako by ji byla udeřila. Ale Čching—čao neměla v povaze bít člověka, který se nemohl volně bránit. Kromě toho tu byl zajímavý hlavolam. Konec konců, Wang—mu jí seslala božstva — tím už si Čching—čao byla jistá. A tak Čching—čao, místo toho, aby se s Wang—mu přímo přela, si kladla otázku, co božstva zamýšlela, když jí seslala služebnici, která jí říká takové hanebné, znevažující věci.

Božstva způsobila, aby Wang—mu řekla, že je nespravedlivé, aby Čching—čao byla trestána jen za to, že vyslechla znevažující názor jiné osoby. Tvzení Wang—mu nejspíš bylo pravdivé. Pravdou ovšem bylo i to, že božstva nemohou být nespravedlivá. Tedy je jisté, že Čching—čao nebyla trestána pro pouhé vyslechnutí zrádcovských názorů lidí. Ne, Čching—čao se musí očistit proto, že v hloubi srdce nějaká část jí samé určitě takovým názorům věřila. Musí se očistit, protože kdesi hluboko stále pochybovala o nebeském mandátu Hvězdného kongresu; stále věřila, že Kongres nemá pravdu.

Čching—čao neprodleně dolezla k nejbližší stěně a na prknech podlahy začala hledat tu správnou linii, kterou bude sledovat. Díky slovům Wang—mu v sobě Čching—čao objevila utajenou nečistotu. Božstva ji přivedla opět o krok blíž k poznání jejích nejtemnějších vnitřních míst, takže jednoho dne bude moci být naplněna světlem, a tím si zaslouží jméno, které dosud stále bylo pouze výsměchem. Něco v ní pochybuje o spravedlivosti Hvězdného kongresu. Ó, božstva, kvůli mým předkům, kvůli mému lidu a mým vládům a naposledy ze všech kvůli mně samé, smyjte ze mne tu pochybnost a očistěte mne!

Když skončila se sledováním linie — a k očištění jí tentokrát stačila jediná, což bylo dobré znamení, že něco pochopila správně — Wang—mu tam seděla a sledovala ji. Všechn hněv Čching—čao byl ten tam a byla Wang—mu vskutku vděčná za to, že se stala nevědomým nástrojem božstev, jehož prostřednictvím se Čching—čao naučila novou pravdu. Přesto se Wang—mu musí dozvědět, že překročila meze.

"Všichni v tomto domě jsme věrní služebníci Hvězdného kongresu," řekla Čching—čao tak mírným hlasem a s tak laskavým výrazem, jak jen dokázala. "A jestli jsi věrnou služebnicí tohoto domu, budeš také celým srdcem sloužit Kongresu." Jak by měla dát Wang—mu najevo, jak bolestně se tuto lekci učila sama — jak bolestně se jí stále učí? Musí Wang—mu pomoci, nejlépe to ztěžovat.

"Nevěděla jsem to. Svatá," omlouvala se Wang—mu. "Netušila jsem to. Vždycky jsem slyšela zmiňovat jméno Chan Fej—cua jako nejvznešenějšího služebníka Cesty. Myslela jsem, že sloužíš Cestě, ne Kongresu, jinak bych..."

"... sem nikdy nepřišla pracovat?"

nikdy nemluvila hrubě o Kongresu," dokončila Wang—mu. "Tobě bych sloužila, i kdybys žila třeba v domě draka."

Třeba žiji, pomyslela si Čching—čao. Třeba ten bůh, který mě očišťuje, je drak, chladný i žhavý, strašlivý i krásný.

"Pamatuj si, Wang—mu, že svět zvaný Cesta není Cesta sama, nýbrž byl tak jen pojmenován, aby nám to připomínalo, že máme každého dne následovat skutečnou Cestu. Můj otec a já sloužíme Kongresu, protože ten má mandát nebes, a tedy Cesta sama vyžaduje, abychom mu sloužili třeba i proti přáním a zájmům tohoto jednoho světa, zvaného Cesta." Wang—mu na ni hleděla široce otevřenýma očima, ani nemrkla. Rozumí tomu? Věří tomu? Na tom nezáleží — časem

tomu uvěří.

"Ted" odejdi, Wang—mu. Musím pracovat."

"Ano, Čching—čao." Wang—mu se ihned zdvihla a s úklonou pozpátku odcupitala. Čching—čao se obrátila ke svému terminálu. Když však začala vyvolávat na displej další zprávy, postřehla, že není v místnosti sama. Obrátila se na sedátku; ve dveřích stála Wang—mu.

"Co se děje?" zeptala se Čching—čao.

"Je povinností důvěrnice sdělit ti všechny moudrosti, které jí přijdou na mysl, byť by se mělo ukázat, že je to pošetilost?"

"Můžeš mi říci cokoliv," pravila Čching—čao. "Už jsem tě někdy potrestala?"

"Pak mi, prosím, odpusť, Čching—čao, když se opovázím říci něco o tom velkém úkolu, na kterém pracuješ."

Co Wang—mu věděla o Lusitanské flotile? Wang—mu se učila rychle, avšak Čching—čao ji dosud ve všech předmětech vyučovala na tak primitivní úrovni, že by bylo absurdní si myslet, že by Wang—mu mohla problémy třeba jen pochopit, natož pak samostatně přijít na odpověď. Nicméně otec ji učil: Služebníci jsou vždycky šťastnější, když vědí, že pán naslouchá jejich hlasu.

"Prosím, pověz mi to," vybidla Čching—čao Wang—mu. "Jak bys mohla říci něco bláznivějšího než to, co už jsem řekla já?"

"Moje milovaná starší sestro," spustila Wang—mu, "ve skutečnosti mám ten nápad od tebe. Tolikrát jsi říkala, že nic dosud známého vědě ani historii by nejspíš nemohlo způsobit, aby flotila zmizela tak dokonale a celá najednou."

"Ale stalo se to," řekla Čching—čao, "a tak to přece možné být musí."

"To, co mě napadlo, moje milá Čching—čao," pokračovala Wang—mu, "je něco, co jsi mi vysvětlovala, když jsme probíraly logiku. Když jsme mluvili o bezprostřední příčině a prapříčině. Doposud jsi celou dobu hledala bezprostřední příčinu — jak došlo ke zmizení flotily. Ale hledala jsi už prapříčinu — čeho někdo doufá dosáhnout přerušením spojení s flotilou, nebo dokonce jejím zničením?"

"Každý ví, proč chtějí lidé flotilu zastavit. Snaží se chránit práva kolonií, nebo někteří z nich mají směšnou představu, že Kongres zamýšlí zničit pequeniny spolu s celou kolonií. Lidí, kteří chtějí zastavit flotilu, jsou miliardy. Všichni mají vzpurná srdce a jsou nepřáteli božstev."

"Jenže někdo to skutečně udělal," řekla Wang—mu. "Já jsem si jenom myslela, že když nemůžeš přijít přímo na to, co se stalo s flotilou, pak možná kdybys zjistila, kdo to způsobil, poskytlo by ti to vodítko k XomuJakXo udělal."

"Přece ani nevíme, že to udělal někdo," namítla Čching—čao. "Mohlo to způsobit něco. Přírodní jevy nejednají účelově, protože nemají vědomí."

Wang—mu sklonila hlavu. "Plytvala jsem tedy tvým časem, Čching—čao. Odpusť mi lo, prosím. Měla jsem odejít, když jsi mě o to požádala."

"To je v pořádku." ujistěvala ji Čching—čao.

Wang—mu avšak už byla pryč. Čching—čao nevěděla, zda služebná vůbec její ujištění slyšela. Nevadí, pomyslela si Čching—čao. Jestli se Wang—mu urazila, vynahradím jí to později. Bylo od ní milé, že si myslela, že by mi mohla pomoci s mým úkolem; dám jí najevo, že jsem ráda, že má tak horlivé srdce.

Čching—čao se vrátila k terminálu. Nedbale proháněla zprávy po displeji. Všechny už je předtím prohlížela a nenašla nic užitečného. Proč by to tentokrát mělo být jiné? Možná jí ty zprávy a shrnutí neukazovaly nic, protože nebylo co ukazovat. Třeba zmizení flotily způsobil nějaký bůh, který zešílel a stal se berserkem; existovaly příběhy o takových případech v pradávných časech. Možná žádný důkaz o lidském zásahu neexistoval proto, že to neudělal člověk. Co by otec říkal na tohle! napadlo ji. Jak by se Kongres vypořádal se šíleným božstvem? Nedokázal ještě ani vystopovat toho buňčského pisálka Démosthena — jakou by měl šanci na vystopování a polapení boha?

Ať už je Démosthenes kdo chce, právě teď se směje, pomyslela si Čching—čao. Veškerou svou činnost vynaložil na to, aby přesvědčil lidi, že vláda vysláním Lusitanské flotily udělala chybu, a teď byla flotila zastavena, přesně, jak Démosthenes chtěl.

Přesně, jak Démosthenes chtěl. Poprvé si Čching—čao spojila věci, které spolu souvisely tak zřejmě, až nemohla uvěřit, že ji to dosud nenapadlo. Bylo to ve skutečnosti tak zřejmé, že i policie v mnoha městech došla k závěru, že do zmizení flotily musí být nějak zapleteni Démosthenovi přívrženci. Pochytala všechny, kdo byli podezřelí z pobuřování, a pokoušela se na nich vynutit doznání. Pochopitelně nevyslýchala skutečného Démosthena, protože nikdo nevěděl, kdo to je.

Démosthenes, který je tak chytrý, že přes veškerá pátrání Policie Kongresu už celé roky uniká odhalení; Démosthenes, který uniká úplně stejně jako řešení záhady zmizení flotily. Jestliže dokázal ten první kousek, proč ne i ten druhý?

Možná, že když najdu Démosthena, zjistím i to, jak došlo k přerušení spojení s flotilou. Ne, že bych měla nějaký nápad, kde vůbec začít hledat. Přinejmenším to však je nový přístup. Přinejmenším to znamená nečist už neustále dokola tytéž prázdné, zbytečné zprávy.

Tu si Čching—čao vzpomněla, kdo sotva před několika chvilkami říkal tutéž věc. Cítila, jak rudne. Jak jsem byla arogantní, když jsem se k Wang—mu chovala tak blahosklonně a povýšeně, protože si myslela, že mi může pomoci s mým vznešeným úkolem. A teď, o necelých pět minut později, myšlenka, kterou ona zašila, vykvetla v plán. I kdyby ten plán selhal, byla Wang—mu tím, kdo mě na něj přivedl. Takže když jsem Wang—mu pokládala za bláhovou, byla jsem bláhová já. Oči Čching—čao se zalily slzami studu.

Pak ji napadlo několik slavných veršů z písně její duchovní předkyně.

Chtěla bych zavolat zpět

květy ostružin

které opadaly

zatímco květy hrušní zůstávají

Básnířka Li Čching—čao znala bolest slov, kterých člověk lituje, když mu splynula ze rtů a již nemohou být vzata zpět. Byla však dost moudrá na to, aby nezapomínala, že ačkoliv tato slova už jsou pryč, stále ještě existují nová slova, čekající na to, až budou vyslovena —jako ty hrušňové květy.

Aby se utěšila v té hanbě ze své předchozí arogance. Čching—čao si zopakovala celou báseň, nebo si ji alespoň začala opakovat. Avšak když dospěla k verši

dračí čluny na řece

její mysl se opět zatoulala k Lusitanské flotile a Čching—čao si představila všechny ty mezihvězdné lodě jako říční čluny, kdysi pevně připoutané, a přece nyní odnášené proudem tak daleko od břehu, že z nich nedoléhá ani sebehlasitější volání.

Od dračích člunů se její mysl přenesla k papírovým drakům a Čching—čao si představila Lusitanskou flotilu jako draky utržené ze šňůry a nesené větrem, již nedržené dítětem, které je pouštělo. Jaké to bylo krásné, vidět je volné; avšak jak hrozné to muselo být pro ně, kteří nikdy po volnosti netoužili.

Nebála jsem se zuřivých větrů

ani prudkého deště

Opět k ní přicházela slova písňe. Nebála jsem se. Zuřivé věty. Prudký déšť. Nebála jsem se, když

jsem si připíjeli na štěstí

svařeným ostružinovým vínem

dnes nevim

jak přivolat zpět

ten čas

Moje jmenovkyně mohla své obavy odplavit vínem, pomyslela si Čching—čao, protože měla někoho, s kým by je vypila. A dokonce i nyní,

sama na rohoži s šálkem

hledící smutně do prázdna

básnířka vzpomíná na svého nepřítomného společníka. Na kohopak teď vzpomínám já? přemítala Čching—čao. Kde je moje něžná láska? Jaká to musela být doba, kdy velká Li Čching—čao byla dosud smrtelnicí a muži a ženy mohli být navzájem něžnými přáteli bez ohledu na to, ke komu promlouvají božstva a ke komu ne. Pak mohla žena vést takový život, že i v osamění jí zůstávaly vzpomínky. Já si nepamatuji ani na tvář své matky. Jen ploché obrázky; nemohu si vzpomenout, jak vypadala její tvář, když ji obracela, aby upřela pohled na mne. Mám jenom svého otce, který je jako bůh; mohu ho uctívat a poslouchat, a dokonce i milovat, ale nikdy se k němu nemohu chovat hravě, ne doopravdy; i když ho škádlím, stále ho sleduji, abych se ujistila, že schvaluje způsob, jakým ho škádlím. A Wang—mu; tu jsem pevně ujistěvala, že budeme přítelkyně, a přesto se k ní chovám jako ke služce a ani na okamžik nezapomínám, kdo je Oslovený a kdo není. Je to zed', která nemůže být nikdy překročena. Jsem nyní sama a jsem sama navždy.

jasný chlad přichází

skrze záclony v okně

dorůstající měsíc se zlatými mřížemi

Zachvěla se. Já a měsíc. Nepředstavovali si Řekové svůj měsíc jako chladnou pannu — lovkyni? Není to totéž, co jsem nyní já? Šestnáctiletá a nedotčená

a zní flétna

jako by někdo přicházel

Naslouchám a naslouchám, ale nikdy neslyším melodii něčího příchodu...

Ne. Slyšela vzdálené zvuky přípravy jídla; rachocení mis a lžic, smích z kuchyně. Vytrhla se ze snění, zvedla ruku a otřela si z tváře pošetilé slzy. Jak si o sobě mohla myslet, že je osamělá, když žila v tomto plném domě, kde o ni po celý její život každý pečoval? Sedím tu a recituji si útržky staré poezie, zatímco bych měla pracovat.

Okamžitě se pustila do vyvolávání zpráv, které se týkaly pátrání po Démostenově totožnosti.

Podle zpráv nabyla na okamžik dojmu, že je opět ve slepé uličce. Dosud bylo pro tvorbu podvrtných dokumentů pod tímto jménem zatčeno více než tři tucty autorů na téměř stejném počtu světů. Hvězdný kongres došel ke snadno se nabízejícímu závěru: Démosthe-nes bylo prostě oblíbené krycí jméno, které si volili různí disidenti, chtějící upoutat pozornost. Žádný Démostenes jako osoba nebo jako organizované spiknutí neexistoval.

Čching—čao však o tomto závěru pochybovala. Démostenes byl pozoruhodně úspěšný v rozdmýchávání problémů na všech světech. Mohl být na každé planetě mezi zrádci někdo jiný s takovým nadáním? To je nepravděpodobné.

Kromě toho, když si v duchu zpětně probírala to, co od Démosthena četla, uvědomila si, jak jednotné úrovni všechny dokumenty jsou. Součástí toho, co ho činilo tak přitažlivým, byly mimořádnost a důslednost jeho vize.

Všechno se zdálo do sebe zapadat a dávat smysl.

Nevytvořil snad Démostenes také Hierarchii cizosti? Utlanning, framling, raman, va-relse. Ne; tohle bylo napsáno před mnoha lety — to musel být jiný Démostenes. Nepoužívali náhodou zrádci to jméno právě kvůli Hierarchii tohoto dřívějšího Démosthena? Psali na podporu nezávislosti Lusitanie, jediného světa, kde byl nalezen inteligentní život mimo lidskou společnost. Přímou se nabízelo použít jméno autora, který jako první naučil lidstvo, že vesmír se nedělí na lidi a nelidské rasy, nebo na inteligentní a neinteligentní druhy.

Dřívější Démostenes říkal, že někteří cizinci jsou framlingové — lidé z ostatních světů. Někteří jsou ramani —jiného inteligentního druhu, avšak schopní komunikovat s lidmi, takže je možné překonat rozdíly a rozhodovat společně; další jsou varelsové, "chytré bestie", zjevně inteligentní, a přesto zcela neschopní najít s lidstvem společnou základnu.

Pouze válka s varelsy je ospravedlnitelná; s ramany by lidé měli uzavřít mír a dělit se o obyvatelné světy. Byl to

otevřený způsob myšlení, plný naděje, že cizinci mohou být přátelé. Lidé, kteří takto mysleli, by nikdy nevyslali flotilu s 'Malým doktorem' proti světu obydlému inteligentním druhem.

To byla velmi znepokojivá myšlenka: ten Démosthenes, který vytvořil Hierarchii cizosti, by také neschvaloval Lusitanskou flotilu. Téměř ihned se proti ní musela postavit. Nezáleží na tom, co by si myslel ten starý Démosthenes, že? Ten nový Démosthenes, ten buřič-ský, nebyl moudrý filosof, snažící se lidi sjednotit. Namísto toho se snažil rozsevat neshody a nespokojenost mezi světy — vyvolávat nešvár, a snad i války mezi framlingy.

A ten buřičský Démosthenes nebyl poskládán z mnoha rebelů, pracujících na různých světech. Její pátrání v počítači to brzy potvrdilo. Jistě, našla se řada podvrtných žvlů, kteří na své planetě publikovali pod jménem Démosthenes, avšak těm byly prokázány pouze bezvýznamné, málo vlivné brožurky — nikdy však ty skutečně nebezpečné dokumenty, které se jako by naráz vynořovaly na polovině světů najednou. Každá místní policie byla ovšem velmi šťastná, když mohla prohlásit svého malého "Démosthena" za pachatele všech těch písemností, poklonit se před oponou a případ uzavřít.

Hvězdný kongres pak byl jen rád, když mohl s vlastním vyšetřováním provést totéž. Když vyšetřovatelé Kongresu shromáždili doklady o několika tuctech případů, kdy místní policie zatkl a usvědčila disidenty, kteří nesporně cosi uveřejnili pod jménem

Démosthenes, s úlevou si oddechli, prohlásili, že bylo dokázáno, že Démosthenes je obecně rozšířené krycí jméno a nikoliv jedna osoba, a vyšetřování zastavili.

Zkrátka se všichni dali cestou nejmenšího odporu. Sobečtí, neloajální — Čching—čao pocítila příval rozhořčení, že takoví lidé mohli zůstat ve svých vysokých úřadech. Měli by být přísně potrestáni za to, že je osobní pohodlnost či touha po pochvale vedly k tomu, že pátrání po skutečném Démostlienu zanechali. Nepoznali snad, že Démosthenes je opravdu nebezpečný? Že se jeho spisy dostaly do obecného povědomí nejméně na jednom světě, a pokud se tak stalo na jednom, pak pravděpodobně i na mnoha dalších světech? Kolik lidí na kolika světech se jeho zásluhou zaraďuje, až se dozví, že Lusitanská flotila zmizela? Bez ohledu nato, kolik lidí policie zatkl pod Déinosthenovým jménem, jeho práce se stále objevovaly a stále je prostupoval tentýž duch přesvědčivého rozumu. Ne, čím déle ty zprávy četla, tím získávala větší jistotu, že Démosthenes je jeden jediný, dosud neodhalený člověk. Jeden člověk, který dokázal neuvěřitelně dobře skrývat své tajemství.

Z kuchyně se ozval hlas flétny; svolával všechny k večeři. Pohlédla na prostor displeje nad terminálem, kde se dosud vznášela poslední zpráva, kterou studovala a v níž se stále opakovalo jméno Démosthenes.

"Vím, že existuješ, Démosthene," zašeptala, "a vím, že jsi velice chytrý, a já tě najdu. Až to udělám, přestaneš se svou válkou proti vládě a prozradíš mi, co se stalo s Lusitan-skou flotilou. Pak s tebou budu hotova. Kongres tě potrestá a otec se stane bohem Cesty a bude žít věčně na nekonečném Západě. loje úkol, pro který jsem se narodila, ke kterému mě božstva vybrala; ukaž se mi dřív nebo později, jak chceš; stejně nakonec všichni mužové i ženy skloní hlavu pod nohy božstev."

Flétna stále hrála jemný hluboký nápěv, který Čching—čao přitahoval kamsi mimo ni ke společnosti ostatních lidí v domě. Tato zpola šeptající hudba pro ni byla písni nejvnitřnějšího ducha, tichým hovorem stromů nad klidným rybníkem, zvukem vzpomínek, nezvaně se deroucích při modlitbě do mysli ženy. Takto byli svoláváni k večeři lidé v domě ctihodného Chan Fej—cua.

Když Jane vyslechla výzvu Čching—čao, pomyslela si: Tak takhle chutná strach ze smrti. Lidské bytosti jej cítí neustále, a přesto nějak pokračují ze dne na den, věduce, že v každém okamžiku mohou přestat existovat. To ovšem dokážou proto, že umějí na věci zapomenout a přitom o nich stále vědět; já nemohu nikdy zapomenout, aniž by se přitom informace úplně neztratila. Vím, že Chan Čching—čao je na pokraji odhalení tajemství, která zůstala utajena jen proto, že je dosud nikdo důkladně nezkoumal. A až budou tato tajemství odhalena, zemřu.

"Endere," zašeptala.

Byl na Lusitanii den, nebo noc? Byl vzhůru, nebo spal? Pro Jane klást si otázku znamenalo buď vědět, nebo nevědět. Takže ihned věděla, že je noc. Ender spal, ale ihned se probudil; poznala, že byl stále naladěný na její hlas, ačkoliv mezi nimi za posledních třicet let bylo mnoho mlčení.

"Jane," zašeptal.

Jeho manželka Novinha se vedle něj zavrtěla ze spánku. Jane ji slyšela, cítila vibrace jejího pohybu, viděla měnící se stíny senzorem, který Ender nosil v uchu. Bylo dobře, že se Jane nenaučila žárlit, jinak by asi Novinhu nenáviděla za to, že tam leží; teplé tělo vedle Enderova. Zato Novinha jakožto lidský tvor byla obdařena žárlivostí a Jane věděla, jak Novinhu uvádělo do varu, kdykoliv viděla Endera rozmlouvat se ženou, která žila v drahokamu v jeho uchu. "Tíše," řekla Jane. "Nebud' lidí."

Ender odpověděl pohybem rtů ajazyka, ne hlasitějším než jeho dech.

"Jak se letí našim nepřítelům?" zeptal se. Zdravil ji takhle už mnoho let.

"Nijak zvlášť," odtušila Jane.

"Asi jsi je neměla zablokovat. Byli bychom našli nějaký způsob. Valentiny články..."

"Brzy bude odhalen jejich autor."

"Všechno bude brzy odhaleno." Neřekl: Kvůli tobě.

"Jenom proto, že Lusitania byla určena ke zničení," odpověděla. Také neřekla: Kvůli tobě. Bylo tu mnoho viny, o kterou by se mohli pohádat.

"Takže už to o Valentíně vědí?"

"Nějaké děvče po tom pátrá. Na světě jménem Cesta."

"To místo neznám."

"Docela nová kolonie, stará jen pár set let. Čínská. Zasvěcená uchování zvláštní směsi stalých náboženství."

Promlouvají k nim božstva."

"Žil jsem na více čínských světech," řekl Ender. "Lidé věřili ve staré bohy na všech z nich. Bohové jsou živí na všech světech, dokonce i tady, v nejmenší lidské kolonii vůbec. Dosud se tu vyskytují zázračná uzdravení u hrobu Os Venerados, Blahoslavených. Rooter nám vyprávěl o nové herezi kdesi ve vnitrozemí. Nějací pequeninové nepřetržitě obcují s Duchem svatým."

"Ta záležitost s bohy je něco, co naprosto nechápu," prohlásila Jane. "Ještě nikdo nepochopil, že bohové vždycky říkají to, co lidé chtějí slyšet?"

"To ne," ohradil se Ender. "Bohové po nás často žádají věci, které jsme nikdy nechtěli, věci, které vyžadují, abychom pro ně obětovali všechno. Nepodceňuj bohy."

"Mluví k tobě snad tvůj katolický Bůh?"

"Možná ano. Ale nikdy ho neslyším. Nebo ano, ale nikdy nevím, že ten hlas, který slyším, patří jemu."

"A když zemřete, opravdu bohové všech lidí sbírají zemřelé a odvádějí je někam, aby tam žili navždy?"

"Nevím. Oni odtamtud nikdy nepíšíou."

"Až zemřu, odvede i mne nějaký bůh pryč?"

Ender chvíli mlčel a pak k ní promluvil po způsobu vypravěče.

"Je jedna stará pohádka o řezbáři loutek, který nikdy neměl syna. A tak si vyřezal loutku, která vypadala jako chlapec a byla jako živá. Sedával s tím dřevěným chlapcem na klíně, mluvil kněmu a dělal, jako by to byl jeho syn. Nezbláznil se — stále si byl vědom, že je to loutka — pojmenoval ji Borováček. Avšak jednoho dne přišel nějaký bůh, dotkl se loutky — a ta ožila. Když na ni řezbář promluvil, Borováček mu odpověděl. Řezbář o tom nikdy nikomu neřekl. Nechával svého dřevěného synka doma, ale přinášel mu každou pohádku, na kterou narazil, a novinky o všech zázracích pod nebesy. A pak se jednoho dne řezbář vracel z přístavu domů s pohádkami ze vzdálené země, které právě vyslechl, a tu spatřil, že jeho dům je v plamenech. Ihned se chtěl vrhnout do domu a vykřikoval: 'Můj syn! Můj syn!' Avšak sousedé ho zadrželi a řekli mu: 'Jsi blázen? Vždyť nemáš žádného syna!' On přihlížel, jak dům do základů vyhořel, a když bylo po všem, padl do troskek, posypal se horkým popelem a hořce plakal. Odmítl veškerou útěchu. Odmítl znovu vybudovat svůj krámk. Když se ho lidé ptali, proč, odpovídal jim, že jeho syn je mrtvý. Živil se podělkováním pro cizí lidi a oni ho litovali, protože si byli jistí, že z toho ohně přišel o rozum. Tu jednoho dne, o tři roky později, k němu přistoupil malý chlapec, sirotek, zatahal ho za rukáv a zeptal se: 'Otče, nemáš pro mne nějakou pohádku?'"

Jane čekala, ale Ender už nic víc neřekl. "To je celý příběh?"

"Nestačí to?"

"Proč jsi mi to vyprávěl? Jsou to jen sny a přání. Co to má společného se mnou?"

"Byl to příběh, který mě napadl."

"Proč tě napadl?"

"Možná právě takhle ke mně promlouvá Bůh," řekl Ender. "Anebo jsem ospalý a není mi jasné, co ode mne chceš."

"Já také ani nevím, co od tebe chci."

"Já vím, co chceš," řekl Ender. "Chceš být naživu, mít vlastní tělo a být nezávislá

na filotické síti, která spojuje ansiblery. Dal bych ti ten dar, kdybych mohl. Jestli dokážeš vymyslet způsob, kterým bych to mohl udělat, udělám to pro tebe. Jenže, Jane, my ani nevíme, co jsi. Snad kdybys věděla, jak jsi vznikla, co tě udělalo tím, co jsi, pak bychom tě možná mohli zachránit před tím dnem, kdy vypnou ansiblery, aby tě zabili."

"Tak o tom je ten tvůj příběh? Třeba shořím s domem, ale moje duše se nějak přesune do tříletého sirotka?"

"Zjistí, kdo jsi, co jsi, najdi svoji podstatu a uvidíme, jestli tě můžeme přemístit na nějaké bezpečné místo, dokud tohle neskončí. Máme ansibler. Snad bychom tě pak mohli vrátit nazpátek."

"Na Lusitanii není dost počítačů, abych se do nich vešla."

"To nevíš. Nevíš, co je tvoje já."

"Zkrátka chceš, abych našla svoji duši." To slovo vyslovila posměšně.

"Jane, zázrak nespočívá v tom, že se loutka znovu narodila jako živý chlapec. Zázrak bylo to, že ta loutka vůbec ožila. Něco způsobilo, že se bezduché počítačové spoje proměnily v rozumnou bytost. Něco tě stvořilo. Tohle na tom nedává smysl. Ten zbytek už pak bude snadný."

Jeho řeč matněla. Chce, abych odešla a on mohl spát, konstatovala.

"Podívám se nato."

"Dobrou noc," zamumlal.

Téměř ihned usnul. Jane napadlo, zda byl doopravdy vzhůru. Vzpomene si ráno, že jsme spolu mluvili?

Pak pocítila, jak se lůžko pohnulo. Novinha; její dech se změnil. Až pak Jane došlo: Novinha se vzbudila, když jsem s Enderem mluvila. Věděla, co ty skoro neslyšitelné mlaskavé zvuky znamenají; že Ender nehlasně mluvil, aby se se mnou dohodl. Ender možná zapomene, že jsme spolu v noci mluvili, ale Novinha ne. Jako by ho nasytala v posteli s milenkou. Kdyby jen o mně dokázala smýšlet jinak. Jako o dceři. Jako o Enderově nemanželské dceři z dávno skončeného poměru. O dítěti rozmaru. Žárlila by i potom?

Jsem Enderovo dítě?

Jane začala pátrat ve své minulosti. Začala studovat svoji podstatu. Pokoušela se objevit, co je a proč je naživu.

Avšak protože byla Jane, nikoli lidská bytost, nebylo to všechno, do čeho se pustila. Sledovala také pátrání Čching—čao v datech, týkajících se Démosthena, a přihlížela, jak se víc a víc blíží k pravdě.

Janinou nejnaléhavější činností však bylo najít způsob, jak přimět Čching—čao, aby po ní přestala pátrat. Byl to ten nejtěžší úkol ze všech, neboť přes všechnu Janinu zkušenost s lidskými myslmi, přes všechny její rozhovory s Enderem pro ni byly konkrétní lidské bytosti stále záhadou. Jane došla k závěru: Bez ohledu na to, jak dobře víte, co osoba dělala, co si myslela, že dělá, když to dělala, a co si myslí nyní, že dělala, je nemožné určit jistě, co udělá v

nejbližším okamžiku. Neměla však na vybranou. Musela to zkusit. Začala tedy sledovat dům Chan Fej—cua tak, jako dosud nesledovala nikoho kromě Endera a později jeho nevlastního syna Míra. Už nestačilo jenom čekat, až si Čching—čao a její otec natáhnou data do počítače, a snažit se jim porozumět z toho, co studují. Musela nyní ovládnout domácí počítač, aby mohla mikrofony a kamery terminálů použít jako své uši a oči. Pozorovala je. Sama a oddělená od nich, zasvětila jim podstatnou část svých kapacit, studovala a analyzovala jejich slova i skutky a pokoušela se postřehnout, jaké jsou mezi nimi vztahy.

Netrvalo jí dlouho, než si všimla, že nejlepší způsob, jak ovlivnit Čching—čao, není postavit se jí s argumenty, nýbrž nejprve přesvědčit jejího otce a jeho nechat, aby Čching—čao přesvědčil sám. Souviselo to se ztotožněním se s Cestou. Chan Čching—čao by se nikdy nepostavila proti Hvězdnému kongresu, dokud jí to neřekne Chan Fej—cua; a pak se bude cítit povinná tento postoj zachovat.

Svým způsobem to Jane úkol ulehčovalo. Přesvědčovat Čching—čao, vznětlivou a nevyrovnanou dospívající dívku, která ještě nerozuměla ani sama sobě, by bylo přinejmenším riskantní. Chan Fej—cua však byl muž vyhraněné povahy, racionální, ale s hlubokým citěním; ten by se dal přesvědčit argumenty, zejména kdyby ho Jane dokázala přesvědčit, že postavit se proti Kongresu je pro dobro jeho světa i celého lidstva. Jediné, co potřebovala, byla příhodná informace, z níž by si mohl tento závěr vyvodit.

To už Jane věděla o sociálním rozvrstvení na Cestě tolik co každý člověk, protože vstřebala celou historii, každou antropologickou zprávu a každý dokument, vytvořený lidmi z Cesty. To, co se dozvěděla, bylo znepokojivé: lidé z Cesty byli řízeni svými bohy v mnohem větší míře, než kteříkoliv jiní lidé na jiném místě i v jiném čase. I způsob, jakým k nim božstva promlouvala, byl znepokojivý. Zjevně to byla dobře známá mozková porucha, ob-sedantní neuróza. V rané historii Cesty — před sedmi generacemi, když byl svět osídlen prvními kolonisty — léčili lékaři tuto poruchu náležitým způsobem. Brzy však zjistili, že Oslovení lidé z Cesty vůbec nereagují na obvyklé léky, které jinde u stejně postižených pacientů obnovovaly chemickou rovnováhu "dostatečnosti", pocitu v lidském vědomí, že úkon je hotov a není třeba se jím dále zabývat. Ti, ke kterým promlouvala božstva, projevovali veškeré příznaky obsedantní neurózy, jen ten známý defekt mozku se u nich nevyskytoval. Musela tu být jiná, neznámá příčina.

Jane nyní pátrala v této věci hlouběji a našla dokumenty z jiného světa, vůbec ne z Cesty, které jí o celé záležitosti řekly víc. Výzkumníci došli k závěru, že musí existovat nová mutace, která působí příbuzný defekt mozku s podobnými následky. Jakmile však vydali předběžnou zprávu, veškerý výzkum byl zastaven a výzkumníci byli přeřazeni na jiný svět.

Na jiný svět — to bylo téměř nepředstavitelné. Znamenalo to jejich vykořenění a odtržení od času, od všech přátel a od těch lidí z rodiny, kteří neodcestovali s nimi. A ani jeden z nich neodmítl — což zajisté znamenalo, že na ně byl vyvíjen nesnesitelný nátlak. Všichni opustili cestu a od té doby už ve výzkumu v tomto směru nikdo nepokračoval. První Janinou hypotézou bylo, že je vyhostily a od jejich výzkumů odřízly vládní agentury samotné Cesty. Konec konců, následovatelé Cesty by asi nechtěli, aby jejich víra byla narušena nalezením fyzické příčiny promlouvání božstev v jejich vlastních mozcích. Avšak Jane nenašla žádný důkaz toho, že by místní vláda znala celou zprávu. Jedinou její částí, která kdy kolovala po Cestě, byl všeobecný závěr, že promlouvání božstev není důvěrně známá, a tedy léčitelná obsedantní neuróza. Lidé na Cestě se ze zprávy dozvěděli jen tolik, aby se cítili utvrzeni v názoru, že promlouvání božstev nemá žádnou fyzickou příčinu. Věda "dokázala", že božstva jsou skutečná. Neexistoval žádný záznam o tom, že by někdo z Cesty podnikl nějakou akci k potlačení dalších informací o výzkumu. Všechna taková rozhodnutí přicházela zvenčí. Z Kongresu.

Musely tu existovat nějaké klíčové informace, skryté dokonce i před Jane, jejíž vědomí snadno proniklo do každé elektronické paměti spojené s ansiblerovou sítí. To se mohlo stát jediné tehdy, jestliže se ti, kdo to tajemství znali, báli jeho odhalení natolik, že je ukrývali ještě někde jinde než v nejtajnějších vládních počítačích, byť k nim byl ten nejomezenější přístup.

Jane se tím nenechala odradit. Bude si muset složit pravdu z útržků informací, které z nepozornosti zůstaly v dokumentech a databázích, týkajících se jiných záležitostí. Bude muset najít další události, které pomohou vyplnit chybějící místa v celkovém obrázku. Konec konců, lidské bytosti nemohou navždy ukrýt tajemství před někým, kdo disponuje Ja-niným časem a trpělivostí. Vypátrá, co Kongres provádí s Cestou, a až tu informaci získá, využije ji, jestli bude moci, k odvrácení Chan Čching—čao z nebezpečného směru. Neboť i Čching—čao odkrývala tajemství — stará tajemství, která byla skrytá již tři tisíce let.

Kapitola Desátá

Mučedník

<Ender říká, že zde, na Lusitanii, se nacházíme na historickém mezníku. Že zde během několika příštích měsíců všechny rozumné druhy potká smrt, nebo porozumění.>

<Jak je od něj pozorné, že nás sem přivedl právě včas, abychom stihly svůj případný zánik.>

<To si ze mne ovšem utahuješ>

<Kdybychom věděly, jak se z někoho utahuje, možná bychom si z tebe i utahovaly.>

<Lusitanie je historickým mezníkem částečně i proto, že jsi zde ty. Přinášíš s sebou mezník, kam se hneš>

Odložíme jej. Dáváme vám jej. Je váš>

<Mezník nastane všude tam, kde se setkávají cizinci>

<Pak tedy nadále nebudme cizinci.>

<Lidé z nás neustále dělají cizince — mají to geneticky zakódováno. Ale my můžeme být přátel i.>

<To je příliš silný výraz. Řekněme, že jsme spoiuobčan>

<Přinejmenším dokud se naše zájmy shodují>

<To bude prozatím stačit>

Quim se na poradu dostavil bez protestů, ač mohla jeho odchod zdržet i o celý den. Konec konců, bez ohledu na to, jak důležitá se mu mise k heretikům zdála, nedokázal by toho mnoho, kdyby neměl podporu lidské kolonie. Jestliže ho tedy biskup Peregrino požádal, aby se zúčastnil porady s Kovaném Zeljezem, starostou a guvernérem Lusitanie, Quim půjde. Překvapilo ho, když zjistil, že se porady účastnili i Ouanda Saavedra, Andrew Wiggin a polovina Quimovy rodiny. Byla tu matka a Ela — jejich přítomnost dávala smysl, pokud byla porada svolána proto, aby prodiskutovali politiku vůči heretickým pequeninům. Ale co tu dělali Quara a Grego? Nebyl žádný důvod zapojovat je do vážných diskusí. Byli příliš mladí, příliš špatně informovaní a příliš prudcí. Kdykoliv je zatím viděl, hašteřili se jako malé děti. Nebyli tak vyzrálí jako Ela, která byla schopná pro vědu odložit osobní city stranou. Quim si občas dělal starosti, zda si tím Ela někdy příliš neškodí — u Quary a Grega ovšem takováto starost nepřicházela v úvahu.

Zejména u Quary. Z toho, co říkal Rooter, vyplynulo, že celá ta potíž s heretiky vypukla, když Quara prozradila pequeninům plány dalších možností postupu proti viru descolady. Ti heretici by byli nenašli tolik spojenců v tolika různých lesích, kdyby se mezi pequeniny nešířil strach, že by lidé mohli rozsévat nějaký virus nebo otrávit Lusitanii nějakou chemikálií, které vyhubí descoladu a s ní pequeniny samotné. Skutečnost, že lidé byt' i jen uvažovali o nepřímém vyhlazení pequeninů, pak pequeninové prostým obrácením změnili ve vlastní úvahy o vyhlazení lidstva. A to všechno proto, že Quara nedovedla udržet jazyk na uzdě. A teď byla na poradě, kde se měla probírat politika. Proč? Jakou skupinu obyvatel zastupovala? Skutečně si snad lidé představovali, že vládní a církevní politika je nyní záležitostí rodiny Ribeirů? Olhado a Miro tu ovšem nebyli, ale to neznamenalo nic — protože byli oba tělesně postižení, zacházel s nimi zbytek rodiny jako s dětmi, ačkoliv Quim dobře věděl, že si ani jeden z nich nezaslouží být tak necitelně odstrkován.

Quim byl přesto trpělivý. Počká. Vyslechne je. Pak udělá to, co potěší Boha i biskupa. Samozřejmě, pokud tohle nebude možné, postačí potěšit Boha.

"Tahle porada nebyl můj nápad," prohlásil na úvod starosta Kováno. Quim ho znal jako dobrého člověka. Byl lepším starostou, než si většina lidí na Lusitanii vůbec uvědomovala. Volili ho stále znovu, protože byl vysokého věku a tvrdě se činil, aby pomohl jednotlivcům i rodinám, kteří se octli v tísní. Už se mnoho nestarali o to, zda také sleduje dobrou politiku — to pro ně bylo příliš abstraktní. Náhodou však byl stejně moudrý jako politicky zdatný. Vzácná kombinace, již byl Quim rád. Snad Bůh věděl, že přijde čas zkoušek, a dal nám vůdce, který nám může pomoci projít tím vším bez přílišného utrpení.

"Ale jsem rád, že vás tu mám všechny pohromadě. Vztahy mezi pequeniny a lidmi jsou napjatější než kdy dřív, alespoň od doby, kdy sem Mluvčí přiletěl a pomohl nám s nimi uzavřít mír."

Wiggin zavrtěl hlavou, avšak jeho roli v oněch událostech znali všichni a jeho popírání mělo pramalý smysl. I Quim musel posléze připustit, že nevěřící humanista odvedl na Lusitanii nakonec kus dobré práce. Už dávno ho opustila někdejší hluboká nenávist k Mluvčímu za mrtvé; ba někdy měl dokonce podezření, že on jako misionář jediný z rodiny skutečně chápe, co Wiggin vlastně vykonal. Jen evangelista může porozumět jinému evangelistovi.

"Za nemalou část našich starostí vděčíme ovšem nepřístojnému chování dvou nezvedených mladých horkých hlav, které jsme na tuto poradu přizvali, aby viděli některé nebezpečné následky svého hloupého, svěhlavého chování." Quim málem vyprskl smíchem. Kováno to ovšem řekl tak mírným a příjemným tónem, že Gregovi a Quare chvilku trvalo, než jim došlo, že jsou kárání. Quim to všaice pochopil ihned. Neměl jsem vás podceňovat. Kováno; vy byste si na poradu nikdy nepozval zbytečné lidi.

"Pokud jsem pochopil, rozmáhá se mezi pequeniny hnutí za vypuštění kosmické lodě za účelem záměrného infikování zbytku lidstva descoladou. A díky přispění přítomného našeho zde mladého papouška tomu nápadu věnuje pozornost čím dál víc lesů."

"Jestli čekáte, že se budu omlouvat..." spustila Quara.

"Čekám, že budete mlčet — nebo to nedokážete vydržet ani deset minut?" Teď zněl Kovanův hlas doopravdy vztekle. Quariny oči se rozšířily a ona se na židli usadila toporněji.

"Druhá polovina našeho problému je mladý fyzik, který, bohužel, pěstuje společenské styky," zdvihl Kováno obočí směrem ke Gregovi. "Kéž byste se byl stal nade všechno povzneseným intelektuálem. Namísto toho se zdá, že jste se přátelil s těmi nejhloupějšími a nejnásilněji založenými Lusitanci."

"Chcete říci s lidmi, kteří s vámi nesouhlasí," podotkl Grego.

"S lidmi, kteří zapomínají, že tenhle svět patří pequeninům," odsekla Quara.

"Sklapněte, dětičky, nebo vás odsud vyrazím, aby dospělí mohli dát hlavy dohromady."

Grego se na Kovana zaškaredil.

"Takhle se mnou nemluvte."

"Budu s vámi mluvit, jak budu chtít," zavrčel Kováno. "Pokud se mne týče, vy dva jste porušili platný slib mlčení a měl bych vás oba nechat zavřít."

"Na základě čeho?"

"Mám jisté pravomoci pro stav ohrožení, jen si vzpomeňte. Dokud ohrožení nepomine, nepotřebuji žádné důvody. Vyjádřil jsem se jasně?"

"To neuděláte. Potřebujete mě," ozval se Grego. "Jsem jediný slušný fyzik na Lusitanii."

"Fyzika je nám na starou bačkoru, jestli se octneme v nějaké válce s pequeniny."

"To, s čím musíme bojovat, je descolada," namítl Grego.

"Ztrácíme čas," prohlásila Novinha.

Quim poprvé od začátku porady pohlédl na matku. Tvářila se velice nervózně. Byla plná obav. Už mnoho let ji takto

neviděl.

"Jsme tady kvůli té nesmyslné Quimově misi," řekla Novinha.

"Jmenuje se teď otec Estevao," opravil ji biskup Peregrino. Vždy puntičkářsky trval na tom, aby se církevním úřadům prokazovala patřičná čest.

"Je to můj syn," ohradila se Novinha. "Budu mu říkat, jak se mi líbí."

"Jsme tady dneska pěkně nedůtklivá parta," poznamenal starosta Kováno.

Věci se odvíjely velmi špatně. Quim se záměrně vyhýbal tomu, aby matce sděloval podrobnosti o své misi k heretikům, protože si byl jistý, že by se rozhodně postavila proti jeho nápadu vydat se přímo mezi vepříky, kteří se lidí otevřeně báli a nenáviděli je. Quim si byl dobře vědom zdroje její hrůzy z bezprostředního styku s pequeniny. Jako malé jí oba rodiče sklátila descolada. Jejím pěstounem se stal xenolog Pipo, který byl jako první z lidí umučen pequeniny. Novinha pak strávila dvacet let tím, že se snažila svého milého Liba— Pipova syna a nového xenologa— zachránit před týmž osudem. Dokonce se provdala za jiného muže, aby Libo neziskal jako její manžel právo přístupu do jejich počítačových souborů, kde, jak tehdy věřila, se dá najít tajemství, které vedlo vepříky k zabítí Pipo. A nakonec to bylo k ničemu. Libo byl zabit stejně jako Pipo.

I když se matka od té doby již dozvěděla pravý důvod zabití, i když pequeninové složili slavnostní přísahy, že nepodniknou žádný akt násilí vůči dalším lidem, nedokázala zaujmout racionální stanovisko k tomu, že někdo z jejich blízkých má odejít mezi vepříky. A teď byla na poradě, která byla bezpochyby svolána na její naléhání, aby se rozhodlo, zda má Quim podniknout svoji misijní cestu. Stávalo se z toho nepříjemné ráno. Matka měla roky praxe v tom, jak prosadit svou. Manželství s Andrewem Wigginem ji v mnoha ohledech zjemnilo. Nicméně když měla dojem, že některé z jejich dětí je ohroženo, vysunula drápy a žádný manžel už pak na ni neměl naprosto žádný umírující vliv.

Proč starosta Kováno a biskup Peregrino svolili k téhle poradě?

Jako kdyby slyšel nevyslovenou Quimovu otázku, začal starosta Kováno vysvětlovat:

"Andrew Wiggim ke mně přišel s novou informací. Mou první myšlenkou bylo podržet všechno v tajnosti, poslat otce Estevaa na jeho misi k heretikům a požádat biskupa Peregrina, aby se za nás pomodlil. Ale Andrew mě ujišťoval, že čím více vzrůstá nebezpečí, ve kterém jsme se octli, tím důležitější je, abychom všichni jednali s maximem možných informací v ruce. Mluví za mrtvé zjevně až skoro patologicky spoléhají na představu, že se lidé lépe chovají, když vědí víc. Byl jsem politikem dost dlouho na to, abych dnes jeho důvěru nesdílel — ale on tvrdí, že je starší než já, a tak jsem se podrobil jeho moudrosti."

Quim samozřejmě věděl, že Kováno se nepodrobuje ničím moudrosti. Andrew Wiggim ho jednoduše umluvil.

"Jak se vztahy mezi pequeniny a lidmi stávají, ehm, problematičtější a jak se naše neviditelná spolubydliční Královna úlu zřetelně blíží k vypuštění svých mezihvězdných lodí, zdá se, že se věci mimo naši planetu stávají stejnou měrou naléhavější. Mluví za mrtvé mi sdělil informaci, jež pochází od jeho meziplanetárních zdrojů, že kdosi na jakémsi světě jménem Cesta se velice blíží tomu, aby odhalil naše spojení, kterým se až dosud dařilo bránit Kongresu v tom, aby flotile předal rozkazu ke zničení Lusitanie."

Quim se zájmem zaznamenal, že Andrew zjevně starostovi Kovanovi neřekl o Jane. Ani biskup Peregrino o ní nic nevěděl; věděli snad něco Grego nebo Quara? Nebo Ela? Matka určitě ano. Proč to Andrew řekl mně, když to skrýval před tolika jinými?

"Je vysoce pravděpodobné, že v příštích několika týdnech — nebo dnech — Kongres obnoví komunikaci s flotilou. V tom okamžiku zmizí naše poslední obrana a jenom zázrak nás může zachránit před anihilací."

"Žvásty," zavrčel Grego. "Jestli ta... věc tam venku na prérii může postavit mezihvězdnou loď pro vepříky, může postavit nějakou i pro nás. Vypaříme se z téhle planety dřív, než se rozprskne do horoucích pekel."

"Možná," řekl Kováno. "Něco takového jsem už navrhl, třebaže méně barvitými slovy. Snad byste nám, Senhore Wiggine, mohl objasnit, proč Gregův výmluvný plán nebude fungovat?"

"Královna úlu nemyslí tak jako my. Přes všechno její úsilí pro ni nejsou životy jednotlivců důležité. Pokud dojde ke zničení Lusitanie, ona a pequeninové budou ve větším nebezpečí..."

"M. D. zařízení vyhodí do povětří celou planetu," zdůraznil Grego.

"... ve větším nebezpečí vyhubení druhu," dokončil Wiggim, kterého Gregova poznámka nijak nevyrušila. "Nebude ztrácet čas stavbou lodě, která by dostala z Lusitanie lidi, protože na pár stovkách dalších světů žijí biliony lidí. Nehrozí nám nebezpečí xenocidy."

"Ale bude, jestli ti cvoklí vepřici prosadí svou," namítl Grego.

"To je další věc," řekl Wiggim. "Pokud jsme nenašli způsob, jak se vypořádat s descola-dou, nemůžeme s dobrým svědomím přesídlit obyvatelstvo Lusitanie na jiný svět. Dělati bychom přesně to, co chtějí dělat ti heretici — nutili bychom jiné lidi, aby se potýkali s des-coladou a pravděpodobně i zemřeli."

"Pak není žádné řešení," ozvala se Ela. "Stejně dobře si můžeme rovnou lehnout a umřít."

"Ne tak docela," řekl starosta Kováno. "Je možné — a celkem pravděpodobné —, že naše osada Miiagre je odsouzena k zániku. Můžeme se však alespoň pokusit zařídit, aby loď pequeninských kolonistů neroznášela descoladu po světech lidí. Zdá se, že máme dvě možnosti — jednáje biologická, druhá teologická."

"Jsme už blízko," řekla matka. "Do úplného návrhu náhradního druhu za descoladu Ele a mně zbývají měsíce, možná jen týdny."

"To říkáte vy," odušil Kováno. Obrátil se k Ele. "Jaký vy na to máte názor?"

Quim málem nahlas zasténal. Ela řekne, že se matka mylí, že biologické řešení neexistuje, a pak jí matka řekne, že se mě snaží zabít tím, že mě nechá vyslat na moji misi. Tohle ještě rodina potřebovala — otevřenou válku mezi matkou a Elou. Díky humanistovi Kova-novi Zeljezovi.

Avšak Ela odpovídal jinak, než se Quim obával.

"Už teď je návrh skoro hotov. Je to dosud jediný pokus, který nám ještě neselhal, jsme na prahu návrhu verze descoladového viru, který dělá všechno, co je nutné k udržení životního cyklu domácích druhů, ale je neschopný adaptovat se na nové druhy a ničit je."

"Mluvíš o lobotomii na celém druhu," prohlásila Quara hořce. "Jak by se ti líbilo, kdyby někdo našel způsob, jak nechat všechny lidi naživu a přitom jim odstranit velký mozek?"

Grego pochopitelně zvedl její hrozenou rukavici.

"Až tyhle viry dokážou napsat báseň nebo vyvodit z teorémů závěry, beru na vědomí celý ten nesmysl, jak je nechat naživu, ale dřív ne."

"To, že neumíme jejich eposy přečíst, ještě neznamená, že je nemají!"

"Fechai as bocas!" zařval Kováno.

Ihned zmlkli.

"Nossa Senhora," řekl Kováno. "Snad chce Bůh zničit Lusitanii proto, že je to jediný způsob, jak vás dva umlčet, který ho napadl."

Biskup Peregrino si odkašlal.

"Nebo možná ne," pravil Kováno. "Bůh mě chraň, abych spekuloval o jeho motivech."

Biskup se zasmál, což i ostatním dovolilo zasmát se. Napětí povolilo — jako vlna v oceánu, která se na okamžik ztratila, ale jistě se vrátí.

"Takže antivirus je téměř hotov?" ujišťoval se Kováno u Ely.

"Ne — tedy ano, je, náhradní virus je téměř úplně navržen. Ale stále ještě máme dva problémy. Prvním je rozšiřování. Musíme najít způsob, jak dosáhnout toho, aby nový virus napadl a nahradil starý. To je — to bude ještě dlouhá práce."

"Myslíte tím, že to bude trvat dlouho, nebo že nemáte nejmenší ponětí, jak na to?" Kováno nebyl hloupý — viditelně už s vědci dříve jednal.

"Něco mezi tím," přiznala Ela.

Matka se na své židli zavrtěla a zřetelně se od Ely odtáhla. Chudáčku Elo, pomyslel si Quim. Asi na tebe teď několik roků nepromluví.

"A ten druhý problém?" vyzvídal Kováno.

"Jedna věc je navrhnout náhradní virus. Vyrábět jej je něco úplně jiného."

"To už jsou jenom detaily," namítla matka.

"Nemáš pravdu, matko, a ty to víš," řekla Ela. "Mohu si sestrojit schéma, jaký by měl ten nový virus být. Ale ani při teplotě pod deset kelvinů nedokážeme descoladový virus rozštěpit a rekombinovat dostatečně přesně. Buď umírá, protože jsme odstranili příliš mnoho, nebo se po návratu k normální teplotě okamžitě sám opraví, protože jsme neodstranily dost velký úsek."

"Technické problémy."

"Technické problémy," opakovala Ela ostře. "Jako stavět ansibler bez filotické vazby."

"Takže závěr..."

"Závěr není žádný," řekla matka.

"Takže závěre je ten," pokračoval Kováno, "že naši xenologové se ostře rozcházejí v názoru na možnost ovládnutí viru descolady. To nás přivádí k druhému přístupu — přesvědčit pequeniny, aby své kolonie zakládali pouze na neobydlených planetách, kde si mohou zavést svou superjedovatou ekologii, aniž by zabíjeli lidi."

"Přesvědčit je," rýpl si Grego. "Jako kdybychom mohli věřit, že svoje sliby dodrží."

"Zatím dodrželi víc slibů než vy osobně," usadil ho Kováno. "Takže být vámi, zdržel bych se postojů morální převahy."

Věci konečně dospěly k bodu, kdy se Quimovi zdálo užitečné promluvit. "Celá tahle debata je zajímavá," řekl. "Bylo by nádherné, kdyby moje mise k heretikům mohla být prostředkem k přesvědčení pequeninů, aby upustili od působení škod lidstvu. Ale i kdybychom se všichni shodli na tom, že v tomto ohledu moje mise nemá žádnou šanci, šel bych stejně. Šel bych, i kdybychom usoudili, že existuje vážné riziko, že moje mise může věci zhoršit."

"Je od vás milé, že nám dáváte najevo, že chcete spolupracovat," prohlásil Kováno kysele.

"Chci spolupracovat s Bohem a s církví," řekl Quim. "Moje mise k heretikům nemá za účel zachránit lidstvo před descoladou, ba ani udržet mír mezi lidmi a pequeniny zde na Lusitanii. Moje mise k heretikům se uskutečňuje proto, abych se pokusil přivést je zpět k víře v Krista a k jednotě s církví. Jdu, abych zachránil jejich duše."

"No jistě," zabručel Kováno. "To je jistě důvod, proč chcete jít."

"A je to i důvod, proč půjdu, a jediné měřítko, které použiji ke stanovení, zda moje mise uspěla, nebo ne."

Kováno bezmocně pohlédl na biskupa Peregrina: "Říkal jste, že otec Estevao spolupracuje."

"Řekl jsem, že je dokonale poslušný Boha a církve," ohradil se biskup.

"Měl jsem za to, že to znamená, že ho dokážete přesvědčit, aby se svou misí počkal, než budeme vědět víc."

"Ovšemže bych ho mohl přesvědčit. Nebo bych mu mohl přímo zakázat jít," řekl biskup Peregrino.

"Tak to udělejte," naléhala matka.

"Neudělám," zavrtěl hlavou biskup.

"Myslel jsem, že se staráte o dobro kolonie," poznamenal starosta Kováno.

"Starám se o dobro všech křesťanů, kteří jsou pod mou pravomocí," odvětil biskup Peregrino. "Ještě před třiceti lety to znamenalo, že jsem se na Lusitanii staral pouze o lidské bytosti. Dnes jsem však stejnou měrou zodpovědný i za duchovní blaho pequeninských křesťanů na této planetě. Vyslal jsem otce Estevaa na jeho misi přesně tak, jako byl kdysi na ostrov Irsko vyslán misionář jménem Patrik. Byl obzvlášť úspěšný a obracel na víru krále i národy. Bohužel se

však irská církev nechovala vždy přesně tak, jak by si býval mohl papež přát. Bylo mezi nimi mnoho... nu, řekněme, že mezi nimi byly spoji. Navenek se to týkalo data velikonoc, avšak v jádru se jednalo o poslušnost papeži. Tu a tam dokonce docházelo ke krveprolití. Avšak ani na okamžik nikoho nenapadlo, že by bývalo bylo lépe, kdyby svatý Patrik nikdy do Irska nepřišel. Nikdo nikdy nepřišel s tím, že by bývalo bylo lepší, kdyby Irsko bylo zůstalo pohanské." Grego vstal.

"Objevíli jsme filot, skutečný neviditelný atom. Dobyli jsme hvězdy. Posíláme zprávy rychlostí větší, než je rychlost světla. A přesto stále žijeme ve věku temna." Zamířil ke dveřím.

"Vyjděte z těch dveří dřív, než vám to dovolím, a rok neuvidíte slunce," varoval ho starosta Kováno.

Grego došel ke dveřím, ale neprošel jimi. Místo toho se o ně opřel a sardonicky se zašklebil.

"Vidíte, jak jsem poslušný."

"Nebudu vás dlouho zdržovat," řekl Kováno. "Biskup Peregrino a otec Estevaso mluví, jako by mohli činit svá rozhodnutí nezávisle na nás ostatních, ale samozřejmě vědí, že nemohou. Jestliže rozhodnu, že mise otce Estevasa k vepříkům se nemá uskutečnit, pak se neuskuteční. V tom si udělejme jasno. Nemám nejmenší zábrany poslat do arestu třeba i lusitanského biskupa, pokud to bude vyžadovat blaho Lusitanie, a co se týče vás, misionáři, půjdete mezi pequeniny jedině tehdy, když k tomu budete mít můj souhlas."

"Nikterak nepochybuji, že byste se dokázal protivit Božímu dílu na Lusitanii," řekl biskup Peregrino ledově. "Vy zase nikterak nepochybujte, že bych vás za to mohl poslat do pekla."

"Já vím, že můžete," přikývl Kováno. "Nebyl bych první politik, který po souboji s církví skončil v pekle. Naštěstí k tomu tentokrát nedojde. Všechny jsem vás vyslechl a rozhodl jsem. Čekat na nový antivirus je příliš riskantní. A i kdybych bezpečně věděl, že anti-virus bude hotový a použitelný do šesti týdnů, tu misi bych stejně povolil. Mise otce Estevasa je naší největší šancí něco ze současného zmatku zachránit. Andrew mi říkal, že k tomuto muži cítí pequeninové úctu a náklonnost — dokonce i nevěřící. Jestli dokáže přesvědčit ty pequeninské heretiky, aby upustili od svého plánu zničit ve jménu svého náboženství lidstvo, sejme to z nás jedno těžké břemeno."

Quim vážně přikývl. Starosta Kováno byl velmi moudrý muž. Bylo jen dobře, že proti sobě nemuseli bojovat, alespoň prozatím.

"Mezitím očekávám, že xenobiologové budou s největším úsilím pokračovat v práci na antiviru. Až bude existovat, rozhodneme se, zdáje použijeme, nebo ne."

"Použijeme," řekl Grego.

"Jenom přes moji mrtvolu," ozvala se Quara.

"Oceňuji vaši ochotu vyčkat s jakoukoliv akcí do té doby, než budeme vědět víc," prohlásil Kováno. "Což nás přivádí k vám, Grego Ribeiro. Andrew Wiggin mě ujišťuje, že má důvod si myslet, že cestování nadsvětelnou rychlostí může být možné."

Grego chladně střelil pohledem po Mluvčím za mrtvé.

"A kde jste studoval fyziku, Senhore Falante?"

"Doufám, že ji nastuduji u tebe," řekl Wiggin. "Dokud neposoudíš můj nápad, těžko mohu vědět, zda je důvod doufat v takový průlom."

Quim se usmál, když viděl, jak snadno Andrew odvrátil hádku, kterou chtěl Grego vyvolat. Grego nebyl blázen. Věděl, že je manipulován. Ale Wiggin mu neponechal žádný rozumný důvod pro to, aby svou otrávenost mohl dát najevo. To byla jedna z nejvíce rozčilujících schopností Mluvčího za mrtvé.

"Jestli existuje způsob, jak cestovat mezi světy rychlostí ansibleru," řekl Kováno, "stačila by nám jediná taková loď k přepravě všech lidí z Lusitanie na jiný svět. Je to malá naděje..."

"Bláznivý sen," zavrčel Grego.

"Ale my se na něj podíváme. Budeme to studovat" pravil Kováno, "nebo zjistíme, že pracujeme ve slévárně."

"Nebojím se pracovat rukama," odsekl Grego. "Takže si nemyslete, že mě hrozbami donutíte dát svůj rozum do vašich služeb."

"Přijímám výtku," řekl Kováno. "Chci vaši spolupráci, Grego. Nicméně pokud ji nemohu mít, spokojím se i s vaší poslušností."

Quara se zřejmě cítila opomíjená. Vstala, stejně jako před chvílí Grego.

"Tak vy si tady sedíte a meditujete o vyhubení rozumného druhu, aniž byste se třeba jen zamysleli nad možností komunikace s ním. Doufám, že se vám všem líbí být bandou masových vrahů." Pak, stejně jako Grego, naznačila odchod.

"Quaro," oslovil ji Kováno. "Vy budete studovat způsoby, jak by se mohlo dát domluvit s descoladou. Abychom viděli, jestli s těmi viry dokážete komunikovat."

"Já poznám, kdy mi věšíte bulíky na nos," řekla Quara. "Co když vám oznámím, že nás prosí, abychom je nezabíjeli? Stejně mi to nebudete věřit."

"Naopak. Ví, že jste čestná žena, třebaže jste tak beznadějně indiskrétní," prohlásil Kováno. "Ale mám jiný důvod chtít, abyste porozuměla molekulární řeči descolady. Víte, Andrew Wiggin nadhodil možnost, která mě nikdy předtím nenapadla. Všichni víme, že rozumnost pequeninů se datuje od doby, kdy se descoladový virus poprvé přehnal planetou. Ale co když jsme zaměnili příčinu a následek?"

Matka se obrátila k Andrewovi s nahořklým náznakem úsměvu.

"Myslíš si snad, že pequeninové stvořili descoladu?"

"Ne," řekl Andrew. "Ale co když pequeninové jsou totožní s descoladou?"

Quara zalapala po dechu. Grego se zachechtal. "Vy jste plný geniálních nápadů, že, Wiggin?"

"Já tomu nerozumím," přiznal Quim.

"Jenom jsem tak uvažoval," řekl Andrew. "Quara tvrdí, že descolada je dost složitá na to, aby mohla být inteligentní. Co když descoladové viry používají těla pequeninů, aby vyjádřily svoji osobnost? Co když inteligence pequeninů pochází z virů uvnitř jejich těl?"

Poprvé promluvila xenoložka Ouanda.

"Jste stejný ignorant v xenologii jako ve fyzice, pane Wiggine."

"Och, ještě daleko větší," řekl Wigin. "Ale napadlo mě, že jsme nikdy nebyli schopni vymyslet žádný jiný způsob, jakým by se uchránily paměť a inteligence, když umírající pe-quinino přechází do třetího života. Stromy vlastně nemají mozek. Ovšem jestliže jsou vůle a paměť přenášeny hlavně descoladou, smrt mozku by při přeměně osobnosti v otcovský strom byla skoro bezvýznamná."

"I kdyby byla šance, že tohle je pravda," namítla Ouanda, "není možný žádný slušně proveditelný experiment, který by to dokázal."

Andrew Wigin zklamaně přikývl.

"Vím, že já bych žádný vymyslet nedovedl. Doufal jsem, že vy ano."

Kováno jím opět vpadl do řeči:

"Ouando, potřebujeme, abyste to prozkoumala. Jestli tomu nevěříte, dobrá — vymyslete způsob, jak to definitivně vyvrátit, a tím to máte hotové." Kováno se postavil a oslovil je všechny. "Chápete všichni, co od vás chci? Stojíme před nejstrašnějšími mravními volbami, jakým kdy lidstvo čelilo. Riskujeme, že provedeme xenocidu, nebo že ji svou nečinností umožníme. Každý známý nebo předpokládaný rozumný druh zde se nachází ve stínu smrtelné hrozby a na nás — a jenom na nás samotných — leží téměř všechna rozhodnutí. Naposledy, když se něco vzdáleně podobného stalo, si naši lidští předkové vybrali, že skuteční xenocidu, aby, jak předpokládali, zachránili sebe. Já vás všechny žádám, abyste pomohli prohledat každou cestičku, jakkoliv nepravděpodobnou, která nám skýtá záblesk naděje, jenž by nám poskytl drobeček světa, který by vedl naše rozhodnutí. Pomůžete?"

Dokonce i Grego, Quara a Ouanda kývli na souhlas, třebaže váhavě. Aspoň na okamžik se Kovanovi podařilo proměnit ty umíněné hašteřivce ve spolupracující společenství. Jak dlouho to vydrží mimo tuto místnost, to se dalo jenom hádat. Quim dospěl k závěru, že duch spolupráce patrně vydrží do příští krize — snad to bude dostatečně dlouhá doba. Zbývalo ještě jedno střetnutí. Když porada skončila a všichni se loučili nebo se pouštěli do hovorů ve dvojicích, přistoupila ke Quimovi matka a pevně se mu zahleděla do očí.

"Nechod'."

Quim zavřel oči. Na tohle se nedalo nic říci.

"Jestli mě máš rád," řekla.

Quim si připomněl příběh z Nového zákona, kdy Ježíšova matka a bratři přišli, aby ho navštívili, a chtěli, aby přerušil kázání svým učedníkům a přijal je.

"Tito jsou má matka a mí bratři," zamumlal Quim.

Musela tu nárazku pochopit, protože když oči opět otevřel, byla piyč.

O necelou hodinu později byl pryč i Quim. Odjel v jednom z drahocenných kamiónů kolonie. Obvykle mu stačily malé zásoby a cesty vykonával pěšky, avšak les, kam měl namířeno, byl tak daleko, že by mu cesta bez vznášedla trvala týdny, a na takovou dobu by s sebou dost jídla ani neunesl. Stále tu panovalo nepřátelské prostředí — nerostlo tu nic jedlého pro lidi, a i kdyžby rostlo, Quim by i nadále potřeboval jídlo obsahující antidescolado-vé chemikálie. Bez nich by na descoladu zemřel dřív, než by stačil vyhladovět k smrti. Když se za ním město Milagre zmenšovalo, když se řtil hlouběji a hlouběji do nesmyslně otevřeného prostoru prerie, Quim — otec EstevSo — přemítal o tom, jak by se asi starosta Kováno rozhodl, kdyby byl věděl, že vůdcem heretiků byl otcovský strom, který si vysloužil jméno Warmaker, Podněcovatel války, a že o tomto Warmakerovi bylo známo, že se nechal slyšet, že jedinou nadějí pro pequeniny je, aby Duch svatý — descoladový virus — zničil veškerý lidský život na Lusitanii.

Nemělo by to vliv na nic. Bůh povolal Quima, aby kázal evangelium každému národu, rodu, lidem všech jazyků. I těch nejkrveživnějších, války nejchťivějších a nejnenávislivějších lidí se může dotknout Boží láska a přeměnit je v křesťany. Stalo se to v historii již mnohokrát. Proč by se to nemohlo stát i nyní?

Ó, Otče, vykonej na tomto světě mocné dílo. Nikdy dosud tvé děti nepotřebovaly zázraky víc, než je dnes potřebujeme my.

Novinha s Enderem nemluvila a jemu to dělalo starosti. Nebyla to nedůtklivost — ještě nikdy nezažil Novinha nedůtklivou. Enderovi se zdálo, že její mlčení nemělo za cíl ho trestat, nýbrž spíš ho od trestu uchránit; že mlčela, protože kdyby promluvila, byla by její slova příliš krutá, než aby se dala zapomenout.

Zpočátku se tedy nesnažil z ní slova mámit. Nechal ji, ať se pohybuje po domě jako stín, ať ho bez jediného pohledu míjí; snažil seji vyhybat a večer si nešel lehnout, dokud neusnula.

Evidentně šlo o Quima. O jeho misi k heretikům — dalo se pochopit, čeho se Novinha bojí, a ačkoliv Ender její obavy zcela nesdílel, věděl, že Quimova cesta není bez rizika. Novinha neuvažovala racionálně — jak by byl Ender mohl Quima zadržet? Quim byl mezi Novihinými dětmi jediný, na koho Ender prakticky vůbec neměl vliv; před několika lety se sice sblížili, ale to bylo vyhlášení míru mezi sobě rovnými, ne otcovský vztah, který si Ender vytvořil u ostatních jejích dětí. Jestliže Novinha nebyla schopná přesvědčit Quima, aby se té mise vzdal, co by mohl ještě udělat Ender?

Novinha to rozumem nejspíš věděla. Ale stejně jako jiné lidské bytosti ne vždy jednala podle svého rozumu. Ztratila příliš mnoho lidí, které měla ráda; když cítila, že jí uniká další z nich, její reakce byla instinktivní, ne intelektová. Ender vstoupil do jejího života jako léčitel, jako ochránce. Bylo tedy jeho starostí, aby ji chránil před obavami, a ona teď obavy měla a hněvala se na něj, že ji zklamal.

Ovšem po dvou dnech mlčení už toho měl Ender dost. Na bariéry mezi ním a Novinhou nebyla vhodná doba. Věděl —

a Novinha také — že příchod Valentiny pro ně může znamenat obtížné období. Měl při komunikaci s Valentinou tolik starých zvyků, měl k ní tolik vazeb, znal tolik cest k její duši, že pro něj bylo těžké nestat se znovu tím člověkem, kterým byl ty roky — ta tisíciletí — jež trávili spolu. Zažili tři tisíce let historie, jako by je viděli tě-maže očima. S Novinhou strávil pouhých třicet let. Subjektivního času to bylo ve skutečnosti déle, než strávil s Valentinou, ale sklouznout do role Valentinina bratra. Mluvího pro jejího Démosthena, bylo tak snadné.

Ender očekával, že Novinha bude žárlit, až Valentina přiletí, a byl na to připravený. Varoval Valentinu, že zpočátku budou nejspíš mít jen málo příležitostí být spolu. A ona to chápala — Jakt měl také své starosti a on i Novinha budou potřebovat spoustu ujišťování. Od Jakta a Novinhy bylo skoro hloupě žárlit na pouto mezi bratrem a sestrou. Ve vztahu Endera a Valentiny nebyl ani náznak sexuality — každý, kdo je znal, by se takovému nápadu vysmál — ale Novinha a Jakt se nebáli sexuální nevěry. Ani toho, že by se dělili o citové vazby — Novinha neměla důvod pochybovat o Enderově lásce a oddanosti a Jakt by nemohl žádat víc, než mu Valentina vášnivě a věrně dávala. Vězelo to někde hlouběji. Byla za tím skutečnost, že i teď, po všech těch letech, jakmile byli Ender a Valentina spolu, znovu fungovali jako jediná osobnost; pomáhali si, aniž by si museli vysvětlovat, čeho se snaží docílit. Jakt to viděl, a dokonce i Enderovi, který ho dosud neznal, bylo jasné, že se cítí sklesle. Jako by si při pohledu na svou ženu a jejího bratra uvědomil: Tohle je těsný vztah. Tohle znamená, když jsou dva lidé jedno. Myslel si, že on a Valentina jsou si tak blízcí, jak si jen manželé navzájem mohou být, a asi i byli. Nyní však musel čelit skutečnosti, že je možné, aby si dva lidé byli ještě bližší. Aby v jistém smyslu byli jedna osoba.

Ender to v Jaktovi rozeznával a obdivoval Valentinu, jak ho dokáže povzbudit — a udržovat si od Endera odstup, aby si její manžel mohl na pouto mezi nimi zvykat postupně, po malých dávkách.

Co Ender nedokázal předvídat, bylo, jak reagovala Novinha. Poznal ji nejprve jako matku jejích dětí; znal jen její sílu a přehnanou oddanost, kterou jim věnovala. Předpokládal, že kdyby cítila ohrožení, začne se chovat majetnický a vladařsky, stejně, jako když šlo o děti. Vůbec nebyl připraven nato, jak se od něj odtáhla. Dokonce už i před tímto mlčením-vým chováním kvůli Quimově misi se k němu chovala rezervovaně. Když si to nyní zpětně probíral, uvědomil si, že to ve skutečnosti začalo už před Valentininým přiletem. Jako by se Novinha začala vzdávat nové soupeřce dřív, než se vůbec objevila.

To ovšem dávalo smysl — měl si toho všimnout dřív. Novinha v životě ztratila mnoho lidí, kteří pro ni hodně znamenali. Rodiče. Pipa. Libo. I Miro. Mohla se chovat ochranně ke svým dětem, o kterých si myslela, že ji potřebují, avšak k lidem, které potřebovala ona, se chovala opačně. Když se bála, že o ně může přijít, odtáhla se od nich; nedovolila si připustit, že je potřebuje.

Ne "je". Jeho. Endera. Snažila se přestat potřebovat jeho. A toto mlčení, jestli v něm bude pokračovat, mezi ně vrazí takový klín, že se z toho jejich manželství už nevzpamatuje.

Ender nevěděl, co by dělal, kdyby k tomu mělo dojít. Dosud nikdy ho nenapadlo, že by jeho manželství mohlo být ohroženo. Nevstupoval do něho snadno; zamýšlel zůstat ženatý s Novinhou až do smrti a všechny ty společné roky byly vyplněny radostí, která pocházela z naprosté důvěry v druhého. Nyní Novinha tuto důvěru v něj ztratila. Jenže to nebylo správné. Stále byl jejím manželem, věrným jí tak, jak jí žádný jiný muž, žádná jiná osoba v životě věrná nebyla. Nezasloužil si ztratit ji kvůli směšnému nedorozumění. A kdyby nechal věci vyvíjet se tím směrem, kterým se je Novinha, byť třeba nevědomky, zřejmě rozhodla vést, mohla by dojít k závěru, že by nikdy neměla záviset na nikom jiném. To by vyústilo v tragédii, protože to by byl omyl.

Ender uvažoval, jak začít nějakou konfrontaci, když tuji náhodou vyvolala Ela.

"Andrewe."

Ela stanula ve dveřích. Pokud venku zatleskala, aby na sebe upozornila, a někdo ji vyzval ke vstupu, Ender ji neslyšel. Sotva ovšem potřebovala tleskat, když vstupovala do domu své matky.

"Novinhaje v našem pokoji," oznámil Ender.

"Přišla jsem si promluvit s tebou."

"Lituji, ale kapesné ti zvednout nemohu."

Ela se tomu zasmála, když si vedle něj sedala, ale rychle zase zvažněla. Vypadala ustaraně.

"Quara," řekla.

Ender vzdychl a usmál se. Quara byla rozený opozičník a nic na světě ji nepřimělo být povolnější. Přesto Ela byla vždy schopná vyjít s ní lépe než kdokoliv jiný.

"Není to jako obvykle," vysvětlovala Ela. "Ve skutečnosti se chová lépe než jindy. Ani se nehádá."

"Nebezpečné znamení?"

"Víš, že se snaží komunikovat s descoladou."

"Molekulární jazyk."

"To, co dělá nebezpečné a nepovede to ke komunikaci, ani když to uspěje. Zejména když to uspěje, protože pak je velká pravděpodobnost, že budeme mrtví."

"Co dělá?"

"Prohrabala moje soubory — což nebylo těžké, protože jsem si nemyslela, že bych je měla zabezpečovat před kolegy xenology. Nakloňovala inhibitory, které jsem se pokoušela zabudovat do rostlin — což bylo docela snadné, protože jsem měla přesně zaznamenané všechny podrobnosti. Jenom místo toho, aby je do něčeho zabudovala, poskytla je přímo descoladě."

"Co tím myslíš, poskytna!"

"To jsou její zprávy. To jim posílá na jejich zatracených mrňavých nosičích informací. To, zda tyhle nosiče jsou jazyk, nebo ne, se takovýmhle 'experimentem' určit nedá. Ale ať už je descolada rozumná, nebo ne, víme, že se umí zatraceně dobře adaptovat — a Quara jí docela dobře může pomoci adaptovat se na moje nejlepší strategie k jejímu zastavení."

"Zrada."

"Přesně tak. Prozradila nepříteli naše vojenská tajemství."

"Užjsi s ní o tom mluvila?"

"Sta brincando. Claro que fálei. Ela quase me matou." Děláš si legraci — samozřejmě jsem s ní mluvila. Málem mě zabila.

"Už nějaké viry něco naučila?"

"Ona to dokonce vůbec ani netestovala. Je to, jako by přiběhla k oknu a pokřikovala na viry: 'Jdou vás zabít!' Ona neprovozuje vědu, ale mezidruhovou politiku, až na to, že my nevíme, zda druhá strana vůbec politiku má; víme jenom, že nás s Quairinou pomocí může zabít dřív, než jsme si kdy představovali."

"JVossaSenhora" zamumlal Ender. "Tohle je příliš nebezpečné. Nemůže si s něčím takovým zahrávat!"

"Už může být i pozdě — nedokážu odhadnout, jestli už nějakou škodu nadělala, nebo ne."

"Musíme ji zastavit."

"Jak? Zlámat jí ruce?"

"Promluvil bych s ní, ale už je příliš stará — nebo ještě příliš mladá — na to, aby byla přístupná rozumnému slovu.

Obávám se, že to skončí u starosty, ne u nás."

Ender zjistil, že jeho žena vešla do místnosti, teprve když promluvila.

"Jinými slovy vězení," řekla. "Chceš, aby moji dceru zavřeli. Kdypak jste chtěli informovat mě?"

"Vězení jsem na mysli neměl," řekl Ender. "Myslel jsem, že by jí znemožnil přístup..."

"To není starostova záležitost," prohlásila Novinha. "To je moje věc. Já jsem hlavní xe-nobiolog. Proč jsi nepřišla za mnou, Elanoro? Proč za ním!"

Ela mlčky seděla a upřeně hleděla na matku. Takhle se chovala při všech konfliktech mezi nimi. Pasivní rezistence.

"Quara si dělá, co chce, Novinho," řekl Ender. "Prozradit tajemství otcovským stromům bylo dost špatné. Prozradit je descoladě je šílenství."

"Es psicologista, agora?" Teď je z tebe psycholog?"

"Neměl jsem v úmyslu nechat ji zavřít."

"Ty nemáš v úmyslu nic," prohlásila Novinha. "Ne s mými dětmi."

"To je pravda," souhlasil Ender. "Nemám v úmyslu dělat nic s dětmi. Mám ovšem odpovědnost, abych udělal něco s dospělým občanem Mi lágre, který nedbalostí ohrožuje přežití všech lidí na této planetě a možná i všech lidí všude."

"A odkud máš tu ušlechtilou odpovědnost, Andrewe? Sestoupil snad Bůh na horu a vytesal tvoji koncesi k vládnutí lidem do kamenných desek?"

"Prima," řekl Ender. "Co navrhuješ ty?"

"Navrhuji, aby ses nepletl do záležitostí, které se tě netýkají. A upřímně řečeno, Andrewe, to zahrnuje úplně všechno. Ty nejsi xenobiolog. Nejsi fyzik. Nejsi xenolog. Ve skutečnosti nejsi vůbec nic, jenom profesionální šťoural do cizích životů."

Ela zalapala po dechu.

"Matko!"

"Jediná věc, která ti dává někde nějakou moc, je ten zatracený drahokam v tvém uchu. Ona ti šeptá tajemství, ona s tebou mluví v noci. když jsi v posteli se svou manželkou, a kdykoliv seji něco zachce, vetřeš se na poradu, kde nemáš co dělat, a říkáš všechno, co ti ona nakuká, abys řekl. Prohlásil jsi tady, že se Quara dopustila zrahy — pokud já mohu říci, jsi to ty, kdo podvádí skutečné lidi kvůli přerostlému kusu softwaru!"

"Novinho," začal Ender. Mínil to jako začátek pokusu uklidnit ji.

Avšak ona neměla o dialog zájem.

"Neodvažuj se mnou manipulovat, Andrewe. Celé ty roky jsem si myslela, že mě miluješ..."

"Miluji."

"Myslela jsem si, že jsi se doopravdy stal jedním z nás, součástí našich životů..."

"Stal jsem se."

"Myslela jsem, že je to opravdové..."

"Je."

"Ale ty jsi přesně to, před čím nás biskup Peregrino varoval hned od začátku. Manipulátor. Ovladač. Tvůj bratr kdysi vládl celému lidstvu, není tomu tak? Jenže ty nejsi tak ambiciózní. Tobě stačí malá planeta."

"Proboha, matko, zbláznila ses? Copak ho neznáš!"

"Myslela jsem si, že znám!" Novinha se dala do pláče. "Ale nikdo, kdo mě miluje, by nenechal mého syna odejít k těm vražedným malým sviním..."

"On Quima nemohl zastavit, matko! To by nedokázal nikdo!"

"On to ani nezkusil. On souhlasil."

"Ano," řekl Ender. "Myslím, že tvůj syn jednal ušlechtilě a statečně — a já to schvaluji. Věděl, že i když nebezpečí není velké, je přesto reálné, a přece se rozhodl jít — a já to schvaluji. Ty bys udělala na jeho místě přesně totéž a doufám, že já také. Quim je muž, dobrý muž a nejspíš i velký, nepotřebuje tvoji ochranu a nechce ji. Stanovil si, co je jeho životním dílem, a dělá to. Ctím ho za to — a to bys měla i ty. Jak se odvážíš navrhnout, že by mu měl kdokoliv z nás stát v cestě!" Novinha tak či onak konečně na chvíli zmlkla. Vážila Enderova slova? Uvědomila si konečně, jak zbytečné, ba i kruté od ní bylo vyprovodit Quima na cestu hněvem místo naděje? Dokud mlčela, mohl Ender stále do jisté míry doufat.

Pak promluvila.

"Jestli se ještě někdy budeš plést do životů mých dětí, skončuji s tebou. A jestli se Qui-movi něco stane — cokoliv — budu tě nenávidět až do tvé smrti a budu se modlit, aby ten den přišel brzy. Ty nevíš všechno, ty bastarde, a je na čase, aby ses přestal chovat, jako bys spolkl veškerou moudrost."

Vykočila ke dveřím, ale pak ji napadlo něco lepšího než dramatický odchod. Obrátila se k Ele a pozoruhodně klidněji oslovila: "Elanoro, ihned podniknu příslušné kroky, abych zabránila Quaře v přístupu k záznamům a zařízením, které by mohla využít k pomoci des-coladě. A jestli, drahoušku, v budoucnu ještě někdy uslyším, že s kýmkoliv, zejména s tímhle člověkem, probíráš vnitřní záležitosti střediska, vyrazím z laboratoře tebe. Rozumělas?"

Ela opět odpověděla mlčením.

"Ach tak," řekla Novinha. "Vidím, že mi mezi mými dětmi ukradl víc, než jsem si myslela."

A odešla.

Ender i Ela bez hlesu omráčené seděli. Nakonec Ela vstala, ale neudělala ani krok.

"Opravdu bych měla něco udělat," řekla, "ale za živého Boha mě nenapadá, co."

"Asi bys měla jít za matkou a ukázat jí, že jsi na její straně."

"Jenže já nejsem," namítla Ela. "Ve skutečnosti jsem si myslela, že bych měla zajít za starostou Zeljezem a navrhnout mu, aby matku odvolal z funkce hlavního xenobiologa, protože jí evidentně přeskočilo."

"Nepřeskočilo," řekl Ender. "A kdybys něco takového udělala, zabilo by ji to."

"Matku? Taje na to příliš tvrdá."

"Kdepak," pravil Ender. "Právě teď je tak křehká, že ji jakýkoliv úder může zabít. Ne její tělo. Její... víru. Její naději."

Nedávej jí žádný důvod myslet si, že nestojíš při ní, ať jde o cokoli."

Ela na něj podrážděně pohlédla.

"To je něco, pro co ses rozhodl, neboje to pro tebe přirozené?"

"O čem mluvíš?"

"Matka ti právě řekla něco. Co by tě mělo rozzuřit nebo zranit nebo... nebo něco takového — a ty si tu místo toho prostě sedíš a přemýšlíš, jak jí pomoci. Ty nikdy nemáš pocit, že bys měl na někoho vyjet? To nikdy neztratíš nervy?"

"Elo, poté, co z nedbalosti zabiješ pár lidí holýma rukama, se buď naučíš ovládat, anebo ztratíš svou lidskost."

"A tys něco takového udělal?"

"Ano," řekl. Na okamžik si myslel, že ji to šokovalo.

"Myslíš, že bys to ještě dokázal?"

"Nejspíš ano."

"Dobrá. Může se to hodit, když se rozpoutá peklo."

Pak se zasmála. Byl to od ní jen žert. Enderovi se ulevilo. Dokonce i on se mdle zasmál s ní.

"Jdu za matkou," řekla Ela, "ale ne proto, že jsi mi to poradil, ani kvůli tomu, co jsi mi řekl."

"Prima, tak běž jen tak."

"Nechceš vědět, proč se jí jdu vnučovat?"

"Já už to vím."

"Ovšem. Matka se spletla, že? Ty víš všechno, je to tak?"

"Jdeš za matkou proto, že je to ta nejbolestnější věc, kterou si v tomhle okamžiku můžeš udělat."

"Ve tvém podání to zní zvráceně."

"Je to ta nejbolestnější dobrá věc, kterou můžeš udělat. Je to ta nejnejpříjemnější záležitost, která je po ruce. Je to to nejtěžší břemeno, které na sebe můžeš vzít."

"Ela — mučednice, certo? Tohle řekneš, až budeš promlouvat o mé smrti?"

"Pokud mám promlouvat o tvé smrti, budu si to muset předem nahrát. Mám v úmyslu zemřít mnohem dříve než ty."

"Ty tedy neopustíš Lusitanii?"

"Samozřejmě že ne."

"I když tě matka odkopla?"

"Nemůže. Nemá důvody k rozvodu a biskup Peregrino nás oba zná tak dokonale, že by se žádosti o prohlášení manželství za neplatné z důvodu jeho nenaplnění vysmál."

"Víš, co tím myslím?"

"Jsem tady natrvalo," prohlásil Ender. "Už žádná falešná nesmrtelnost pomocí dilatace času. Už mám dost toho honění se vesmírem. Už se nikdy z Lusitanie nezvednu."

"I když tě to zabije? I když přiletí flotila?"

"Jestli budou moci odletět všichni, odletím také," řekl Ender. "Ale budu ten, kdo zhasne světla a zamkne dveře."

Pokročila k němu, políbila ho na tvář a letmo ho objala. Pak si pospíšila ze dveří a on byl znovu sám.

Špatně jsem Novinhu odhadl, pomyslel si. Nežárlila na Valentinu. Žárlila na Jane, Celé ty roky mě viděla nehlasně mluvit s Jane, říkat věci, které nikdy nemohla slyšet, a poslouchat věci, které nikdy nemohla říci. Ztratil jsem její důvěru a ani jsem si nevšiml, že ji ztrácím.

Dokonce i teď musel bezděčně pohybovat mluvidly. Musel s Jane mluvit ze zvyku tak hlubokého, že ani nevěděl, že to dělá. Protože mu odpověděla.

"Varovala jsem tě."

Řekl bych, že ano, odvětil Ender mlčky.

"Nemyslel sis, že rozumím něčemu o lidech."

Asi se učíš.

"Víš, ona má pravdu. Jsi moje loutka. Celou tu dobu jsem tebou manipulovala. Už celé roky tě nenapadla vlastní myšlenka."

"Zmlkni," zašeptal. "Nemám nato náladu."

"Endere," oslovila ho. "Jestli si myslíš, že by ti to pomohlo neztratit Novinhu, vyndej si ten drahokam z ucha. Mně to

vadit nebude."

"Mně ano," prohlásil on.

"Lhala jsem—mně by to také vadilo," přiznala se. "Ale jestli to musíš udělat, aby sis ji udržel, udělej to."

"Díky," řekl. "Ale dost by mě deprimovalo snažit se udržet někoho, koho už jsem ztratil."

"Až se Quira vrátí, bude všechno v pořádku."

Správně, pomyslel si Ender. Správně.

Bože, prosím tě, bdi nad otcem Esteveem.

Věděli, že otec Estevo přichází. Pequeninové vždycky věděli, co se děje. Otcovské stromy si to pověděly navzájem. Neexistovala žádná tajemství. Ne že by to bylo záměrné. Mohly se vyskytnout otcovské stromy, které si chtěly podržet tajemství nebo vyslovit lež. Ale vlastně nemohly samy od sebe začít. Nikdy neměly soukromé zážitky. Takže kdyby si chtěl některý otcovský strom nechat něco pro sebe, byl by poblíž jiný, který to tak necítil.

Lesy vždy jednaly v jednotě, avšak stále byly tvořeny jednotlivci, a tak zprávy putovaly z jednoho lesa do druhého bez ohledu na to, co si snad přálo několik málo stromů.

Quim věděl, že to je jeho ochrana. Přestože byl Warmaker krvežiznivý zkurvysyn — třebaže tento přívlastek ztrácel u pequeninů smysl — nemohl otci Hstevaovi udělat nic, dokud nejprve nepřesvědčil bratry ve svém lese, že mají dělat to, co od nich chce on. A kdyby to udělal, dozvěděl by se o tom některý z ostatních otcovských stromů z jeho lesa a prozradil by to. Svědčil by. Kdyby Warmaker porušil přísahu, kterou společně složily všechny otcovské stromy před třiceti lety, když Andrew Wiggin poslal Humana do třetího života, nemohl by to provést tajně. Doslechl by se o tom celý svět a Warmaker by proslul jako po-rušovatel přísahy. To by pro něj bylo ostudné. Která manželka by pak dovolila bratrům, aby mu přinesli matku? Do konce života by už neměl žádné děti.

Quim byl v bezpečí. Možná mu nebudou věnovat pozornost, ale neublíží mu.

Když však dorazil k Warmakerovu lesu, neztrácel čas tím, že by ho poslouchali. Bratři ho uchopili, povalili na zem a odtáhli k Warmakerovi.

"To nebylo nutné," řekl Quim. "Stejně jsem měl namířeno sem."

Jeden z bratrů zabušil hůlkami na strom. Quim naslouchal proměnlivé hudbě, jak Warmaker tvaroval své vnitřní dutiny, aby ze zvuku vymodeloval slova.

"Přišel jsi, protože jsem to rozkázal."

"Ty jsi rozkázal. Já jsem přišel. Jestli si myslíš, že tvůj rozkaz byl příčinou mého příchodu, budiž. A však jediné rozkazy, které poslouchám vědomě, jsou rozkazy Boží."

"Jsi zde, abys vyslechl Boží vůli," prohlásil Warmaker.

"Jsem tu, abych vám tlumočil Boží vůli," odporoval Quim. "Descolada je virus stvořený Bohem proto, aby pequeniny přijal mezi ty své děti, které jsou ho hodný. Ale Duch svatý nemá žádné vtělení. Duch svatý je věčným duchem, aby mohl sídlit v našich srdcích."

"Descolada sídlí v našich srdcích a dává nám život. Když on sídlí ve tvém srdci, co dává tobě?"

"Jednoho Boha. Jednu víru. Jeden křest. Bůh nekáže jednu věc lidem a jinou pequeni-nům."

"My nejsme 'maličci'. Uvidíš, kdo je mocný a kdo je malý."

Donutili ho, aby se postavil se zády opřenými o Warmakerův kmen. Cítil, jak se za ním kůra prohýbá. Tlačili ho dovnitř. Spousta malých ruček, spousta rypáček, které na něj dýchaly. Celé ty roky si nemyslel, že by tyhle ruce a tváře patřily nepříteli. A s úlevou zjistil, že ani nyní na ně nemyslí jako na své nepřátele. Stali se nepřáteli Boha a Quim je litoval.

Bylo pro něj velkým objevem, že i když ho tlačili do břicha vražednického otcovského stromu, nepocíťoval ani strach, ani nenávisť. Opravdu se nebojím smíti. To jsem nikdy nevěděl.

Bratři stále zvenčí bušili hůlkami do kmene. Warmaker moduloval zvuk v slova Otcovského jazyka, ale nyní byl Quim uvnitř toho zvuku, uvnitř těch slov.

"Myslíš si, že poruším přísahu," pravil Warmaker.

"Napadlo mě to," připustil Quim. Vězel teď úplně ve stromě, třebaže před ním zela široká škvíra od hlavy až k nohám. Viděl a mohl snadno dýchat — jeho vězení v něm ani neprobouzelo klaustrofobii. Dřevo ho však obemklo tak pevně, že nemohl pohnout rukou ani nohou, ani se otočit bokem, aby ze škvíry vyklouzl. Úzkáje cesta ke spáse.

"Podrobíme tě zkoušce," řekl Warmaker. Bylo těžší jeho slovům rozumět, když je Quim slyšel zevnitř. Ještě těžší bylo o meh přemýšlet. "Ať mezi námi rozsoudí Bůh. Dáme ti pít, kolik budeš chtít—vodu z potoka. Ale nedostaneš žádné jídlo."

"Umořit mě hladem je..."

"Umořit hladem? Máme tvoje zásoby. Nakrmíme tě znovu za deset dní. Jestli ti Duch svatý dovolí žít deset dní. nakrmíme tě a propustíme. Uvěříme pak v tvé dogma. Přiznáme, že jsme se mýlili."

"Do té doby mě virus zabije."

J

"Duch svatý tě posoudí a rozhodne, zda jsi spravedlivý."

"Probíhá tu zkouška," řekl Quim, "ale ne ta, kterou myslíš."

"Eh?"

"Je to zkouška posledního soudu. Staneš před Kristem a on řekne těm po své pravici: 'Byl jsem cizinec a vy jste mě přijali pod svou střechu. Byl jsem hladový a vy jste mě nasýtili. Vstupte do radosti Boží.' A pak řekne těm po své levici: 'Byl jsem hladový, a vy jste mi nedali nic. Byl jsem cizinec, a vy jste se ke mně zachovali zle.' A oni všichni se otáží:

'Pane, kdy jsme ti tyto všechny věci učinili?'" a on odpoví: "To, co jste učinili nejmenšímu z mých bratrů, mně jste učinili." Vy všichni bratři, shromáždění zde —já jsem ten nejmenší z vašich bratrů. Budete se zodpovídat Kristovi z toho, co mi zde činíte."

"Bláznivý člověče," odpověděl Warmaker. "My ti neděláme nic, jen tě držíme v klidu. Stane se ti jen to, co si přeje Bůh. Neřekl snad Kristus: 'Nemohu sám od sebe činit nic než to, co vidím činit Otce'? Neřekl snad Kristus: 'Já jsem cesta. Následujte mne'? My ti umožníme učinit totéž, co činil Kristus. Odešel bez chleba na čtyřicet dní na poušť. Poskytneme ti příležitost být ze čtvrtiny tak svatý. Jestli Bůh chce, abychom uvěřili tvému dogmatu, sešle anděly, aby tě nakrmili. Promění kamení v chléb."

"Děláš chybu" řekl Quim.

"Ty jsi udělal chybu, když jsi sem přišel."

"Chci říci, že se mylíš ve smyslu dogmatu. Verše jsi citoval správně — půst v poušti, kamení v chléb atak dále. Ale nemyslíš, že ses trochu příliš odhalil, když jsi se ujal Satanovy role?"

Tehdy se Warmaker rozběsnil a promluvil tak rychle, že pohyby dřeva začaly Quima kroutit a tisknout tak, až se bál, že bude uvnitř stromu roztrhán na kousky.

"Ty jsi Satan! Pokoušíš se nás přimět, abychom uvěřili tvým lžím, abys získal pro lidi čas najít způsob, jak zabít descoladu a navždy všem bratrům znemožnit třetí život! Myslíš si, že jsme tě neprohlédli? Známe všechny vaše plány, všechny! Neukryjete před námi žádná tajemství. Ani Bůh před námi neskrývá tajemství! Nám daroval třetí život, ne vám! Kdyby vás Bůh miloval, neudělal by vás takové, že své mrtvé pohřbíte do země, kde z vás ne-vzejde nic jiného než červi!"

Bratři seděli kolem otvoru v kmeni, zaujatí sporem.

Disputace, které by zdobily církevní otce kterékoliv doby, trvaly šest dní. Od časů nikáj-ského koncilu dosud nebyly probírány a zvažovány tak důležité otázky.

Zprávy o průběhu disputací mezi Warmakerem a Otcem Esteveam putovaly od bratra k bratrovi, od stromu ke stromu, od lesa k lesu. K Rooterovi a Humanovi dorazily vždy s jednodenním zpožděním. Avšak informace nebyla úplná. Až čtvrtého dne se lidé dozvěděli, že Quim je držen jako zajatec bez potravy, která by obsahovala inhibitory descoladového viru. Ihned se za ním vydala záchranná výprava — Ender, Ouanda, Jakt, Lars a Varsam; starosta Kováno vyslal Endera a Ouandu proto, že byli mezi nepřáky všeobecně známi a váženi, a Jakta s jeho synem a zetěm proto, že nebyli rodilí Lusitanci. Neodvážil se s nimi poslat jiné z místních kolonistů — nikdo by nedokázal předpovědět, co by se stalo, kdyby se to rozkřiklo. Těch pět si vzalo to nejrychlejší vznášedlo a zamířili směrem, který jim naznačil Rooter. Cesta jim trvala tři dny. Šestého dne disputace skončily, protože se descolada v Quimově těle rozmohla natolik, že už neměl sílu mluvit, a horečky a blouznění mu nedovoľovaly říci nic srozumitelného, když přece jen promluvil.

Sedmého dne pohlédl škvírou vzhůru, nad hlavy bratrů, kteří se tam stále zdržovali a pozorovali.

"Vidím Spasitele sedět po pravici Boží," zašeptal a usmíval se.

O hodinu později už byl mrtev. Warmaker to cítil a vítězoslavně to oznámil bratrům.

"Duch svatý rozsoudil a otce Estevaa zavrhl!"

Někteří z bratrů zajásali. Ale nebylo jich tolik, kolik Warmaker očekával.

Za soumraku dorazila Enderova výprava. Jim nehrozilo, že by je nepřáci zajali a zkoušeli — na to bylo lidí příliš mnoho a ani bratři nebyli všichni jednomyslní. Brzy lidé stáli před dutým Wannakerovým kmenem a spatřili vychrtlou, nemocí zpusťšenou tvář otce Estevaa, ve stínu sotva viditelnou.

"Otevři se a vydej mi mého syna," nařídil Ender.

Škvíra ve stromě se rozšířila. Ender vztáhl ruce a vytáhl tělo otce Estevaa. Ten byl ve svém rouchu tak lehoučkový, že si Ender na okamžik myslel, že musí svou váhu alespoň zčásti nést, že určitě jde sám. Ale nebylo tomu tak. Ender ho položil na zem před stromem.

Jeden bratr začal bubnovat na Warmakerův kmen.

"Musí vskutku patřit tobě, Mluvíci za mrtvé, protože je mrtvý. Duch svatý ho sežehl při druhém křtu."

"Porušil jsi přísahu," obrátil se k němu Ender. "Zradil jsi slovo otcovských stromů."

"Nikdo mu nezkřivil ani vlas," odpověděl Warmaker.

"Myslíš, že tvoje lži někoho oklamou?" otázal se Ender. "Každému je známo, že odepí-rat lék nemocnému člověku je aktem násilí stejně jistě, jako kdybys ho bodl do srdce. Zde jsou jeho léky. Mohli jste mu je kdykoliv podat."

"To udělal Warmaker," ozval se jeden z okolostojících bratrů.

Ender se k nim otočil.

"Vy jste Warmakerovi pomáhali. Nemyslete si, že vinu můžete svést jenom na něj. Ať nikdo z vás nikdy nepřejde do třetího života. A pokud jde o tebe, Warmakere, ať se nikdy žádná matka nevyšplhá po tvé kůře."

"O takových věcech nerozhoduje žádný člověk," odpověděl Warmaker.

"O tom jsi rozhodl sám, když sis myslel, že můžeš spáchat vraždu, abys vyhrál spor," řekl Ender. "A vy, bratři, jste o tom rozhodli, když jste ho nezadrželi."

"Nejsi naším soudcem!" vykřikl jeden z bratrů.

"Ale jsem," prohlásil Ender. "Stejně jako každý jiný obyvatel Lusitanie, člověk nebo otcovský strom, bratr nebo manželka."

Odnesli Quimovo tělo do vznášedla a Jakt. Ouanda a Ender s ním odjeli. Lars a Varsam si vzali vznášedlo, kterým původně přijel Quim. Ender se ještě několik minut zdržel, když po Jane posílal zprávu do osady Mirovi. Nebyl důvod, proč by Novinha měla tři dny čekat, než se dozví, že její syn zemřel rukama pequeninů. A určitě by to nechtěla slyšet od Endera. Nebylo v Enderových schopnostech uhádnout, zda až se vrátí do osady, bude ještě mít manželku. Jediná jistá věc byla, že Novinha ztratila svého syna Estevaa.

"Budeš za něj mluvit?" zeptal se Jakt, když vznášedlo lehce čeřilo capim. Už Endera slyšel mluvit za mrtvé kdysi na Trondheimu.

"Ne," zavrtil hlavou Ender, "myslím, že ne."

"Protože je kněz?" otázal se Jakt.

"Už jsem mluvil i za kněze," řekl Ender. "Ne, nebudu mluvit za Quima, protože k tomu není důvod. Quim byl vždycky tím, čím se zdál být, a zemřel přesně tak, jak si vybral — ve službě Bohu a při kázání maličkým. Nemám co k jeho příběhu dodat. Završil jej sám."

Kapitola Jedenáctá

Nefrit pana Chu

<Nyní tedy začíná zabíjení> <Pozoruhodné je, že s tím začal tvůj lid, ne lidé.> <Tvůj lid také začal, tehdy, když jste vedly s lidmi válku.> <My jsme s tím začaly, ale oni to dokončili>

<Jak jen se to těm lidem daří — pokaždé začnou tak nevinně, a přesto vždycky skončí s takovým množstvím krve na rukou.>

Wang—mu hleděla na slova a čísla, která se pohybovala po displeji terminálu její paní. Čching—čao spala a zlehka oddechovala nedaleko na své rohoži. Wang—mu už také chvíli spala, ale něco ji probudilo. Výkřik, nepříliš vzdálený; snad výkřik bolesti. Byl součástí snu Wang—mu. nicméně když se probudila, zaslechla ještě jeho dozvuk ve vzduchu. Nebyl to hlas Čching—čao. Spíš mužský, třebaže byl vysoký. Kvílivý. Ve Wang—mu vyvolal představu smrti. Avšak Wang—mu nevstala, aby vyšetřovala, co se stalo. To nebyla její starost; její místo bylo v každém okamžiku po boku její paní, dokud taji nepošle piyč. Kdyby bylo nezbytné, aby se Čching—čao dozvěděla, co způsobilo ten křik, přišel by jiný sluha a probudil by Wang—mu, která by pak vzbudila svou paní — neboť jakmile měla žena důvěrnici, pak dokud se nevdala, směly sejí bez vyzvání dotknout výhradně ruce důvěrnice.

A tak Wang—mu ležela probuzená a čekala, zda někdo přijde říci Čching—čao, proč kdosi křičel tak úzkostně a tak blízko, že ho bylo slyšet v pokoji až v zadní části domu Chan Fej—cua. Zatímco čekala, její oči přitahoval displej, na kterém se zobrazoval průběh pátrání, které Čching—čao naprogramovala.

Displej znehybněl. Nějaký problém? Wang—mu se nadzdvihla na jednom lokti; to jí stačilo, aby dokázala přečíst poslední slova na displeji. Pátrání skončilo. A tentokrát to nebyla obvyklá úsečná zpráva o neúspěchu:

NENALEZENO. ŽÁDNÁ INFORMACE. BEZ VÝSLEDKU. Tentokrát byla zpráva obsáhlá.

Wang—mu vstala a přistoupila k terminálu. Udělala to, co ji Čching—čao naučila; stiskla klávesu, která ukládala všechny aktuální informace, takže je počítač mohl uchovat, ať se dělo cokoli. Pak se vrátila k Čching—čao a jemně jí položila ruku na rameno.

Čching—čao se probudila téměř ihned; i ve spánku byla ostražitá. "Počítač něco našel," oznámil jí Wang—mu.

Čching—čao dokázala setřást spánek stejně snadno jako volnou vestu. Za okamžik seděla u terminálu a hltala slova.

"Našl jsem Démosthena," řekla.

"Kde ho máš?" otázala se bez dechu Wang—mu. Velký Démosthenes — ne, strašný Démosthenes. Moje paní si přeje, abych na něj myslela jako na nepřítele. Avšak každopádně je to ten Démosthenes, jehož slova ji tak zasáhla, když slyšela, jak je její otec čte nahlas. "Jakmile jedna bytost nutí jiné, aby se jí klaněly, protože ona má moc zničit je i všechno, co mají, a všechno, co milují, pak se všichni musíme společně bát." Wang—mu zaslechla ta slova v útlém věku — byly jí teprve tři roky — ale přesto si je zapamatovala, protože se jí spojovala v mysli s obrazem. Když její otec četl tato slova, vzpomněla si na jednu scénu: matka něco řekla a otec se rozhněval. Neudeřil ji, ale napjal ramena a ruka mu trochu cukla, jako by jeho tělo mělo v úmyslu zasadit ránu, zatímco on je s úsilím zadržuje. A třebaže nedošlo k žádnému násilí, když to udělal, matka Wang—mu schýlila hlavu, něco zamumlala a napětí opadlo. Wang—mu věděla, že spatřila to, co popisoval Démosthenes: matka se klaněla otci, protože on měl moc jí ublížit. A Wang—mu se bála, tehdy i později, když si na to vzpomněla; takže když slyšela Démosthenova slova, věděla, že jsou pravdivá, a divila se, že její otec může tato slova vyslovovat, a dokonce s nimi souhlasit, a přitom nepozná, že jedná právě podle nich. Proto Wang—mu vždy s velkým zájmem naslouchala slovům velkého — ne, strašlivého — Démosthena, ať už je velký nebo strašlivý, protože věděla, že má pravdu.

"Ne ho" opravila ji Čching—čao. "Démosthenes je žena."

Ta představa vyrazila Wang—mu dech. Tak! Žena. Není divu, že jsem v Démosthenových slovech slyšela takový soucit; je to žena a ví, jaké to je, když vám v každé bdělé chvíli vládnu jiní. Je to žena, a tak sní o svobodě, o hodině, kdy už nečeká žádná práce, kterou je ještě třeba udělat. Není divu, že v jejích slovech plane revoluce, a přesto zůstává stále u slov a nepřechází k násilí. Ale což to Čching—čao nevidí? Proč Čching—čao rozhodla, že Démosthena musíme obě nenávidět?

"Ženajménem Valentina," oznámila Čching—čao; a tu se v jejím hlase ozvala nábožná úcta, "Valentina Wigajnová, narozená na Zemi před více než třemi... více než třemi tisíci let."

"Je snad bohyně, že žije tak dlouho?"

"Cestování. Cestuje z jednoho světa na druhý a nikde nezůstane déle než několik měsíců. Jenom než napíše knihu. Všechny ty velké spisy uveřejněné pod jménem Démosthenes napsala jediná a tatáž žena, a přesto to nikdo neví. Jak jen může nebýt slavná?"

"Jistě se musí chtít ukrývat," řekla Wang—mu, která velice dobře rozuměla tomu, proč se žena může chtít skrýt za mužské jméno. Také bych to tak dělala, kdybych mohla, abych také mohla cestovat po světech a vidět tisíc míst a žít deset tisíc let.

"Subjektivního věku je jí něco přes padesát. Ještě mladá. Na jednom světě zůstala mnoho let, vdala se a měla děti. Ale nedávno odcestovala. Na..." Čching—čao zalapala po dechu.

"Kam?" otázala se Wang—mu.

"Když opustila domov, vzala s sebou svou rodinu na mezihvězdnou loď. Nejprve zamířili k Nebeskému míru, minuli

Catalonii a pak nasadili přímý směr k Lusitanii!"

První myšlenkou Wang—mu bylo: Zajisté! Právě proto měl Démósthénés pro Lusitan—ce takové sympatie a pochopení. Mluvila s nimi — s těmi vzpurnými xenology a s peque—niny samotnými. Setkala se s nimi a věděla, že jsou ramani! Pak si pomyslela: Jestliže tam Lusitanská flotila dorazí a splní své poslání, bude Démósthénés dopaden a jeho slova se přestanou objevovat.

A pak ji napadlo něco. co tohle všechno vylučovalo.

"Jak by mohla být na Lusitanii. když Lusitanci zničili svůj ansibler? Nebyla to snad první věc, kterou udělali, když se vzbourili? Jak se k nám tedy mohou dostat její spisy?"

Čching—čao zavrtěla hlavou.

"Ještě na Lusitanii nedorazila. A pokud ano, pak teprve někdy v posledních několika měsících. Letěla tam uplynulých třicet let. Odletěla ještě před vzpourou."

"Takže všechno, co napsala, napsala za letu?" Wang—mu se pokoušela představit si vzájemnou korelaci odpovídajících časových toků. "Aby toho napsala tolik od té doby, kdy se Lusitanská flotila vydala na cestu, musela..."

"Musela psát a psát každický okamžik, kdy byla vzhůru," doplnila ji Čching—čao. "A přesto neexistuje žádný záznam o tom, že by její loď vysílala něco jiného než kapitánova hlášení. Jak mohla rozesílat své spisy po tolika světech, když byla celou dobu na mezihvězdné lodi? To je nemožné. Někde by přece musel být záznam o ansiblerové komunikaci."

"Vždycky skončíme u ansiblerů," řekla Wang—mu. "Lusitanská flotila přestala vysílat, zatímco její mezihvězdná loď vysílat musela, ale nevysílala. Kdo ví? Třeba i Lusitaniá vysílá tajné zprávy." Vzpomněla si na Humanův život.

"Nemohou být žádné tajné zprávy," namítla Čching—čao. "Filotická spojení ansiblerů jsou trvalá, a pokud se uskuteční přenos dat na jakékoli frekvenci, vždy se projeví a počítače si o něm zachovávají záznam."

"Nu, a tady to máme," prohlásila Wang—mu. "Jestliže jsou ansiblery stále spojené a počítače nemají záznam o přenosech, a my přesto víme, že přenosy se uskutečnily, protože Démósthénés napsal všechny ty věci, pak musí být záznamy chybné."

"Neexistuje způsob, jak by někdo mohl utajit ansiblerový přenos," odporovala jí Čching—čao. "Musel by být přímo u přijímače, když zpráva dorazí, a odpojit ji od normálních protokolových programů a — a stejně se to nedá udělat. U každého ansiblerů by musel neustále sedět nějaký spiklenec a pracovat tak rychle, že..."

"Nebo mohou mít program, který to provádí automaticky."

"Ale o takovém programu bychom věděli — zabíral by paměť a strojový čas."

"Pokud někdo dokáže vyrobit program, který zachycuje ansiblerové zprávy, nedokáže ho snad vybavit i schopností maskovat se, aby nevykazoval obsazení paměti a nezanechával záznam o spotřebovaném strojovém čase?"

Čching—čao se na Wang—mu hněvivě podívala.

"Kde ses toho o počítačích tolik dověděla, že stále nevíš, že tohle se nedá udělat." Wang—mu sehnula hlavu a dotkla se jí podlahy. Věděla, že takové její pokolení se vyvolá v Čching—čao hanbu za její hněv a budou spolu znovu moci mluvit.

"Ne," řekla Čching—čao, "nemám právo se hněvat, promiň. Vstaň, Wang—mu. Ptej se dál. To jsou dobré otázky.

Může to být možné, protože jestli to tebe napadlo, někdo jiný to mohl uskutečnit. Ale já si myslím, že je to nemožné, protože by nikdo nemohl dokázat nainstalovat tak mocný program do všech počítačů, které kde řídí ansiblerové komunikace. Do tisíců a tisíců počítačů. A jestliže se nějaký porouchá a je nahrazen jiným, musel by do něj dotýčný ten program propašovat téměř ihned. A navíc se ten program nesmí nikdy uchovat v trvalé paměti, protože by jej tam našli, musí být neustále v pohybu, unikat, vyhýbat se jiným programům, přesouvat se z jedné operační paměti do druhé. Program, který tohle dokáže, by musel být — inteligentní; musel by se celou dobu snažit skrýt se a vymýšlet nové způsoby, jak to udělat, jinak bychom jej už byli zpozorovali, a to se dosud nestalo. Takový program neexistuje. Jak by jej byl vůbec kdo naprogramoval? Jak by jej byl dokázal odstartovat? A podívej, Wang—mu — tahle Valentina Wigginová, která píše všechny ty Démósthénovy věci, se skrývala tisíce let. Jestliže existuje takový program, musel by být v činnosti celou tu dobu. Nemohl by být vytvořen nepřáteli Hvězdného kongresu, protože když Valentina Wigginová začala skrývat svou totožnost, Hvězdný kongres ještě neexistoval. Víš, jak jsou staré ty záznamy, ze kterých vyplynulo její jméno? Nebyla veřejně spojována s Démósthénem od doby těchto nejranějších zpráv ze... ze Země. Ještě před mezihvězdnými loděmi. Ještě před..." Hlas Čching—čao odumřel, avšak Wang—mu už to chápala, došla k tomu závěru dřív, než jej Čching—čao vyslovila.

"Takže jestliže v ansiblerových počítačích je tajný program, musel tam být celou dobu. Přímou od začátku."

"Nemožné," zašeptala Čching—čao. Ale jelikož nemožné bylo i všechno ostatní, Wang—mu věděla, že Čching—čao se ten nápad nesmírně zalíbíl, že mu chtěla věřit, protože i když to bylo nemožné, bylo to aspoň myslitelné, bylo to představitelné, a tedy to mohlo být i reálné. A já jsem na to přišla, pomyslela si Wang—mu. Možná ke mně božstva nepromlouvají, ale jsem také inteligentní. Rozumím věcem. Každý mě má za bláznivé dítě; dokonce i Čching—čao, ačkoliv ví, jak rychle se učím, ačkoliv ví, že přemýšlím o věcech, které jiné lidi nenapadnou, mnou opovrhne. Ale já jsem stejně chytrá jako kdokoliv jiný, má paní! Jsem stejně chytrá jako ty, i když ty si toho nikdy nevšimneš, i když si budeš myslet, že jsi na to všechno přišla ty sama. Ach ano, zmíníš se o mně pochvalně, ale asi takhle:

Wang—mu řekla něco, co mě přimělo přemýšlet, až jsem přišla na důležitou myšlenku. Nikdy neřekneš: Wang—mu to pochopila a vysvětlila mi to, až jsem to pochopila i já. Stále jako bych byla hloupý pes, který zrovna štěkne nebo zakňučí nebo zaškrábe nebo chňapne nebo skočí tak, že to jen tak náhodou obrátí tvoji mysl k pravdě. Já nejsem pes. Já chápu. Jestliže jsem ti kladla tyhle otázky, bylo to proto, že jsem už pochopila souvislosti. A chápu už mnohem víc, než jsi dosud řekla ty — ale musím ti to sdělovat tím, že se tě vyptávám, že předstírám nepochopení, protože ty jsi Oslovená a pouzí sluhové nikdy nemohou radit těm, kteří slyší hlas božstev.

"Paní, ať už ten program řídí kdokoliv, má nesmírnou moc. a přesto jsme o nikom takovém nikdy neslyšeli a až dosud nikdo nikdy tu moc nepoužil."

"Použili ji k zakrytí Démostenovy skutečné totožnosti," odporovala Čching—čao. "Tahle Valentina Wigginová je velice bohatá, její vlastnické vztahy jsou ale skryté, takže si nikdo neuvědomuje, kolik má, a že všechno, co vlastní, je součástí jednoho majetku."

"Ten mocný program se nacházel v každém ansiblerovém počítači od doby, kdy začaly mezihvězdné lety, a přesto všechno, co kdy dělal, bylo, že zakrýval stav majetku té ženy?"

"Máš pravdu," připustila Čching—čao. "To vůbec nedává smysl. Proč někdo s takovou mocí už dávno nezačal ovlivňovat dění? Nebo možná začal. Byli předtím, než se utvořil Hvězdný kongres, takže možná... ale proč by pak teď měli povstávat proti Kongresu?"

"Možná, že jim nejde o moc," nadhodila Wang—mu.

"Komu?"

"Těm, kdo řídí ten program."

"Tak proč by takový program vůbec tvořili? Wang—mu, ty nemyslíš."

Ne, ovšemže ne. Já nikdy nemyslím. Wang—mu schýlila hlavu.

"Chci říci, že myslíš, ale nemyslíš na tohle: Nikdo by netvořil tak mocný program, kdyby mu nešlo o moc. Pomysli jen na to, co ten program dělá, co dokáže dělat — zachytit každíčkou zprávu od flotily a zařídít, že to vypadá, jako by nebyla žádná ani vyslána! Dopravit Démostenovy spisy na každou obydlenu planetu a přitom zakrýt skutečnost, že tyhle zprávy vyslány byly. Dokázali by udělat cokoliv, mohli by změnit jakoukoliv zprávu, mohli by všude rozsévat zmatek, nebo pobláznit lidi, aby si mysleli... aby si mysleli, že je válka, nebojím dát příkaz, aby udělali cokoliv, a jak by mohl kdokoliv vědět, že to není pravda? Kdyby skutečně měli takovou moc, použili by ji! Použili!"

"Pokud ovšem ty programy třeba neodmítnou být k něčemu takovému zneužity."

Čching—čao se nahlas zasmála.

"Tak tohle, Wang—mu, byla jedna z našich prvních lekcí o počítačích. Je sice v pořádku, že si obyčejní lidé představují, že počítače opravdu rozhodují o věcech, ale ty a já víme, že počítače jsou jen služebníci, že dělají jen to, co se jim řekne, a nikdy doopravdy samy nic nechťejí." Wang—mu se málem přestala ovládat, málem vybuchla. Myslíš si, že vlastnost, kterou mají počítače společnou se sluhy, je nikdy nic nechťet? Opravdu si myslíš, že my sluhové děláme jenom to, co se nám řekne, a nikdy nic sami nechceme? Myslíš si, že jenom proto, že nás božstva nenutí odírat si nos o podlahu nebo drhnout si ruce do ki"ve, nemáme jiné touhy? Takže jestli počítače a sluhové mají něco společného, pak proto, že počítače mají touhy, ne proto, že by je sluhové neměli. Protože my chceme. My toužíme. My máme žádosti. Nikdy však podle nich nejednáme, protože kdybychom to dělali, vy Oslovení byste nás poslali pryč a našli byste si někoho poslušnějšího.

"Proč se hněváš?" zeptala se Čching—čao.

Wang—mu, zděšená tím, že dovolila, aby se jí její pocity projevíly v tváři, sklonila hlavu.

"Odpusť mi," poprosila.

"Ovšemže ti odpouštím, jenom ti chci správně rozumět," řekla Čching—čao. "Hněvala ses, protože jsem se ti smála? Promiň — to jsem neměla. Studovala jsi u mne sotva pár posledních měsíců, takže se samozřejmě občas zapomeň a sklouzneš zpátky do pověr, ve kterých jsi vyrůstala, a ode mne je špatné se ti smát. Odpusť mi to, prosím."

"Och, paní, není na mně, abych ti odpouštěla. Ty musíš odpustit mně."

"Ne, já jsem udělala špatnou věc. Vím to — božstva mi ukázala, že bylo nečisté, že jsem se ti smála."

Pak jsou božstva hrozně hloupá, když si myslí, že mě rozhněval tvůj smích. Buď tohle, anebo ti lžou. Nenávídím tvá božstva a to, jak tě pokořují, aniž by ti řekla jedinou věc, která by stála za vědění. Ať mě za tuhle myšlenku třeba na místě srazí a zabijí!

Avšak Wang—mu věděla, že se to nestane. Proti Wang—mu samé božstva nikdy nehnou ani prstem. Pouze donutí Čching—čao — která přes to všechno byla její přítelkyně — vrhnout se na podlahu a sledovat linii ve dřevě, až se Wang—mu bude stydět tak, že by nejraději zemřela.

"Paní," řekla Wang—mu, "ty jsi neudělala nic zlého a já jsem nebyla nijak uražena."

Bylo to k ničemu. Čching—čao už byla na podlaze. Wang—mu se odvrátila a zabořila tvář do dlaní — avšak zůstala potichu a držela se, aby nepůsobila žádný zvuk ani svým pláčem, protože to by donutilo Čching—čao začít znovu od začátku. Nebo by ji to přesvědčilo, že ublížila Wang—mu tak zle, že musí sledovat dvě linie nebo tři nebo — ať to jen božstva nikdy nežádají! — znovu celou podlahu. Jednou, napadlo Wang—mu, božstva nařídí Čching—čao, aby sledovala každou čáru na každém prkně v každé místnosti v domě a ona zemře žízni nebo se z toho zblázní.

Aby zarazila svůj bezmocný pláč, donutila se Wang—mu hledět na terminál a přečíst si zprávu, kterou předtím četla Čching—čao. Valentina Wigginová se narodila na Zemi v době Války s termiřany. Jméno Démostenes začala používat jako dítě, ve stejné době, kdy její bratr Petr, který se později stal Hegemonem, začal používat jméno Locke. Nebyla tedy jen nějaká Wigginová — byla jednou z těch Wigginů, sestra Petra Hegemona a Endera, který spáchal xenocidu. V dějinách byla jen poznámkou pod čarou — Wang—mu si ani dosud nepamatovala její jméno, jen to, že velký Petr a netvor Ender měli sestru. Avšak nyní se ukázalo, že sestra je stejně výjimečná jako její bratři; ona byla tou nesmrtelnou; ona byla tou, která stále měnila lidstvo svými slovy.

Wang—mu tomu stěží dokázala uvěřit. Démostenes pro ni měl v životě vždycky velkou důležitost, ale dozvědět se nyní, že skutečným Démostenem je sestra samotného Hegemona! Toho Hegemona, jehož příběh byl vyličen ve svaté knize Mluvčího za mrtvé Královna úlu a Hegemon. Nebyla svatá jenom pro ně. V podstatě každé náboženství si pro tuto knihu udělalo místo, protože ten příběh byl tak silný — o zničení prvního cizího druhu, který kdy lidstvo objevilo, a pak o strašlivém dobru a zlu, které zápasilo v duši vůbec prvního člověka, jenž sjednotil celé lidstvo pod jedinou

vládu. Tak složitý příběh, a přesto vyprávěný tak prostě a jasně, že jej mnoho lidí přečetlo a bylo jím pohnuto, když byli dětmi. Wang—mu jej slyšela poprvé číst nahlas, když jí bylo pět. Byl to jeden z nehlubších příběhů v její duši. Dokonce dvakrát už se jí zdálo, že se setkala se samotným Hegemonem—Petrem, jen trval na tom, aby ho oslovovala jeho jménem z počítačové sítě, Locke. Upoutával ji i odpuzoval; nedokázala z něj spustit oči. Pak vztáhl ruku a řekl: Si Wang—mu, Královská matka Západu, jediné ty jsi vhodnou chotí pro vládce všeho lidstva, a odvedl ji a oženil se s ní a ona seděla na trůně po jeho boku.

Dnes však již věděla, že snad každá chudá dívka mívá sny o svatbě s bohatým mužem nebo o tom, že se ukáže, že ve skutečnosti je dcerou z bohaté rodiny, nebo o nějakých podobných hloupostech. Avšak sny jsou vždy sesílány božstvy a ve snech, které se člověku zdály více než jednou, se skrývá pravda; to ví každý. A tak se vždy k Petru Wigginovi cítila silně přitahována; a teď, když zjistila, že Démosthenes, kterého vždycky nesmírně obdivovala, je jeho sestra — to bylo víc náhod, než se dalo snést. Nestarám se o to, co říká moje paní, Démosthene! vykřikla Wang—mu mlčky. Stejně tě miluji, protože jsi mi celý život říkala pravdu. A miluji tě i jako sestru Hegemona, který se stal ve snu mým manželem.

Wang—mu ucítila změnu vzduchu v pokoji; poznala, že někdo otevřel dveře. Ohlédla se a spatřila tam stát samotnou Mu—pao, starou a nejobávanější správkyni, postrach všech sloužících — včetně Wang—mu, ačkoliv Mu—pao měla nad důvěrníci poměrně malou moc. Wang—mu ihned vykročila ke dveřím, co nejtíšeji, aby nevyrušila Čching—čao z očišťování.

Venku v hale Mu—pao zavřela dveře pokoje, aby je Čching—čao neslyšela mluvit.

"Pán se shání po své dceři. Je velmi rozrušený; před chvílí vykřikl a všechny vyděsil."

"Ten výkřik jsem slyšela," řekla Wang—mu. "Není mu dobře?"

"Nevím. Je velice rozrušený. Poslal mě pro tvou paní a říká, že s ní musí ihned mluvit. Ale jestliže paní rozmlouvá s božstvy, on to pochopí; určitě jí ale řekni, ať k němu přijde, až skončí."

"Povím jí to hned. Řekla mi, že ji nic nezastaví, když ji zavolá její otec," odpověděla Wang—mu.

Mu—pao se na tu myšlenku zatvářila zděšeně.

"Ale přece je zakázáno přerušovat božstva, když..."

"Čching—čao vykoná později větší trest. Bude jistě chtít vědět, že ji otec volá." Wang—inu působilo velké potěšení, že může Mu—pao usadit. Můžeš si vládnout domácímu služebnictvu, Mu—pao, ale já jsem jediná, kdo má tu moc přerušit rozhovor mezi mou božstvy oslovovanou paní a božstvy samotnými.

Jak Wang—mu očekávala, první reakci Čching—čao na přerušení bylo hořké zklamání, zuřivost, pláč. Když se však Wang—mu žalostně sehnula až k podlaze, Čching—čao se okamžitě uklidnila. Proto ji mám ráda a proto snesu sloužit jí, pomyslela si Wang—mu, protože ona nemá ráda moc, kterou nade mnou má, a má víc soucitu než kterýkoliv jiný Oslovený, o kterém jsem slyšela. Čching—čao vyslechla vysvětlení Wang—mu, proč ji přerušila, a pak ji objala.

"Ach, má přítelkyně Wang—mu, jsi velmi moudrá. Jestli můj otec v úzkosti vykřikl a pak mě zavolal, božstva vědí, že musím odložit své očištění a jít k němu."

Wang—mu ji následovala halou a dolů po schodech, až obě poklekly na rohoži před Chan Fej—cuovým sedátkem. Čching—čao čekala, až otec promluví, ale ten neřikal nic. Avšak ruce se mu třáslý. Dosud nikdy ho neviděla v takových úzkostech.

"Otče," oslovila ho Čching—čao, "proč jsi mě zavolal?"

Zavrtěl hlavou.

"Něco tak děsivého — a tak nádherného — nevím, jestli mám vyskat radostí, nebo se zabít." Otcův hlas zněl chraptivě a neovládaně. Od doby, kdy matka zemřela — ne, od doby, kdy ji otec držel v náručí po zkoušce, která prokázala, že je Oslovená — od té doby ho ještě neslyšela mluvit tak vzrušeně.

"Pověz mi to, otče, a já ti potom povím svou novinku — našla jsem Démosthena a snad jsem našla i klíč ke zmizení Lusitanské flotily."

Otcovy oči se rozšířily.

"V tomto dni všech dní jsi rozřešila ten problém?"

"Jestli je tomu tak, jak si myslím, může být nepřítel Kongresu zničen. Ale bude to velice těžké. Řekni mi, co jsi objevil ty."

"Ne, pověz to nejdřív ty mně. Je zvláštní, že se obojí stalo jednoho dne. Pověz mi to!"

"Přivedla mě na to Wang—mu. Ptala se na... na to, jak pracují počítače — a najednou mě napadlo, že kdyby ve všech ansiblerových počítačích byl skrytý program, tak chytrý a mocný, že by se mohl přemísťovat z místa na místo, aby zůstal utajený, pak by tento tajný program mohl zachycovat veškerou ansiblerovou komunikaci.

Flotila tam stále může být a vysílat zprávy, ale myje kvůli těmto programům nedostáváme a ani nevíme, že existují."

"Ve všech ansiblerových počítačích? Celou tu dobu bez jediné chybičky fungující program?" Otcův hlas zněl pochopitelně skepticky, protože Čching—čao ve své dychtivosti začala své vysvětlování od konce.

"Ano, ale dovol mi vysvětlit, jak by se taková nemožná věc dala uskutečnit. Víš, vypá-tralajsem Démosthena."

Otec poslouchal, jak mu Čching—čao vypráví všechno o Valentíně Wigginové a jejím tajném psaní pod jménem Démosthenes.

"Ona je zjevně schopná vysílat tajné ansiblerové zprávy, jinak by její články nemohly být rozepisovány z letící lodi na všechny možné světy. Pokud vím, jediné armáda je schopná komunikovat s lodmi, které letí těsně podsvětelnou rychlostí — Valentina Wigginová musela buď proniknout do systému armádních počítačů, anebo vytvořit systém o stejném výkonu. A jestliže dokáže tohle, jestliže existuje program, který jí tohle umožňuje, potom by tentýž program zjevně měl moc zachytit ansiblerové zprávy od flotily."

"Jestliže A, pak B, ano — ale především: jak by ta žena mohla umístit program do všech ansiblerových počítačů?"

"Protože to udělala hned na začátku. Její věk to umožňuje. Vlastně, pokud byl Hegemon Locke její bratr, snad... nu ovšem — on to udělal! Když se na cestu vydaly první ko-lonizační lodě s filotickými dvojtrádkami, které měly sloužit jako základ pro první ansibler každé kolonie, mohl ten program poslat s nimi."

Otec to samozřejmě pochopil ihned.

"Jako Hegemon k tomu měl moc i důvod — tajný program pod jeho kontrolou, který by v jeho rukou udržel vlákna svazující světy dohromady i v případě povstání nebo převratu."

"A když zemřel, Démstheneš — jeho sestra — byla jediná, kdo to tajemství znal! Není to skvělé? My jsme na to přišli. Už nám zbývá jenom vyčistit paměť od všech těchto programů!"

"Jenomže ty programy se po ansiblerové síti jistě neustále obnovují ze svých kopií na ostatních světech," namítl otec.

"Snad tisíckrát už se za ta staletí musely porůznu vyměnit porouchané počítače a ten tajný program se musel nainstalovat do nových."

"Pak musíme vypnout všechny ansiblery v jediném okamžiku," řekla Čching—čao. "Na každém světě mají připravený náhradní počítač, který nebyl zamořen stykem s tajným programem. Vypneme všechny ansiblery najednou, odpojíme staré počítače, nahradíme je novými a ansiblery oživíme. Tajný program se nedokáže obnovit, protože v žádném z nových počítačů není. Pak nebude mít moc Kongresu žádného soka, který by se vměšoval do jeho záležitostí!"

"To nedokážeš," namítl Wang—mu.

Čching—čao na svou důvěrnici překvapeně pohlédla. Jak to děvče mohlo být tak nevychované, aby přerušovalo rozhovor dvou Oslovených, aby jim odporovalo?

Otec však byl shovívavý — byl vždy shovívavý, dokonce i k lidem, kteří překročili všechny meze úcty a slušnosti.

Musím se naučit být více jako on, pomyslela si Čching—čao. Musím dovolit služebnictvu, aby si uchovalo důstojnost i tehdy, když jejich činy tuto už vlastnost již ztratily.

"Si Wang—mu," oslovil ji otec, "proč to nedokážeme udělat?"

"Protože k tomu, abyste vypnuli ansiblery v témže okamžiku, musíte poslat zprávu an-siblerem," odpověděla

Wang—mu. "Jak by vám ten program dovolil přepravit zprávy, které by vedly k jeho vlastnímu zničení?"

Čching—čao napodobila příklad svého otce a promluvila k Wang—mu trpělivě.

"Je to jenom program — nezná obsah zpráv. Ten, kdo program ovládá, mu dal povel zdržet veškerou komunikaci s flotilou a zakrýt stopy po všech poselstvích od Démstheneše. Program jistě nečte zprávy, aby podle jejich obsahu rozhodoval, zda je má propustit."

"Jak to víš?" zeptala se Wang—mu.

"Protože takový program by musel být — inteligentní!"

"V každém případě musí být inteligentní," opáčila Wang—mu. "Musí se umět ukrýt před kontrolními programy, které by ho našly. Musí být schopný se přemísťovat v paměti, aby se ukryl. Jak by se dozvěděl, před kterými programy se musí ukrývat, kdyby je nedokázal přečíst a vyložit šije? Může být dokonce natolik inteligentní, že jiné programy přepíše, aby nehledaly v místech, kde se tento program skrývá."

Čching—čao ihned napadlo několik zdůvodnění, jak může být program dost chytrý na to, aby přečetl jiné programy, ale ne dost chytly na to, aby rozuměl lidské řeči. Ale protože byl přítomen její otec, bylo na něm, aby Wang—mu odpověděl. Čching—čao čekala. "Pokud takový program existuje," řekl otec, "může být vskutku nesmírně inteligentní."

Čching—čao byla šokována. Otec bral Wang—mu vážně. Jako by nápady Wang—mu nebyly nápady naivního dítěte.

"Může být natolik inteligentní, že zprávy nejen zadržuje, ale dokonce i vysílá." Pak otec zavrtěl hlavou. "Ne, ta zpráva přišla od přítelkyně. Skutečné přítelkyně, která mluvila o věcech, které by nikdo jiný nemohl znát. Byla to skutečná zpráva."

"Jakou zprávu jsi obdržel, otče?"

"Poslala mi ji Keikoa Amauka; znal jsem ji velmi blíže, když jsme byli mladí. Byla dcerou přírodovědce z Tahiti, který tu pobýval, aby studoval genetické změny pozemských druhů během prvních dvou století na Čestě. Odjeli — byli odesláni docela náhle..." Zaváhal, jako by přemýšlel, jestli má cosi říci. Pak se rozhodl a řekl to: "Kdyby byla zůstala, možná by se byla stala tvou matkou."

Čching—čao byla vzrušená i zděšená, když ji otec řekl takovou věc. Nikdy o své minulosti nemluvil. A když se nyní zmínil o lásce k jiné ženě než ke své manželce, která dala život Čching—čao, bylo to tak neočekávané, že Čching—čao nevěděla, co má říci.

"Odeslali ji kamsi velice daleko. Už tomu je pětatřicet let. Od té doby uplynula většina mého života. Ona však tam ale právě dorazila, před rokem. A teď mi poslala zprávu, v níž vysvětluje, proč byl její otec odeslán pryč. Pro ni naše loučení proběhlo teprve před rokem. Pro ni jsem stále..."

"Její milý," dokončila Wang—mu.

Taková drzost! pomyslela si Čching—čao. Avšak otec pouze přikývl. Pak se obrátil k terminálu a listoval displejem.

"Její otec narazil na genetickou odchylku u nejdůležitějšího pozemského druhu na Čestě."

"Rýže?" otázala se Wang—mu.

Čching—čao se zasmála.

"Ne, Wang—mu. Afyjsme ten nejdůležitější pozemský druh na tomto světě."

Wang—mu se zatvářila rozpačitě. Čching—čao jí poklepala po rameni. Tak to mělo být — otec povzbudil Wang—mu příliš mnoho a dovolil jí, aby si myslela, že rozumí věcem, které zdaleka přesahovaly její vzdělání. Wang—mu tu a tam podobné jemné připomínky potřebovala, aby svým nadějím nedovolila mířit příliš vysoko. To děvče si nesmělo připouštět sny o tom, že by se mohla intelektuálně rovnat někomu z Oslovených, jinak by její život byl naplněn zklamáním namísto spokojenosti.

"Objevil fixovanou genetickou odlišnost u některých lidí Cesty, ale když o ní podal zprávu, téměř okamžitě ho přeložili.

Oznámili mu prý, že lidské bytosti mu jako objekt zkoumání nepřísluší."

"Ona ti o tom neřekla, než odletěla?" zeptala se Čching—čao.

"Keikoa? Nevěděla to. Byla velmi mladá, ve věku, kdy většina rodičů své děti záležitostmi dospělých nezatěžuje. Ve tvém věku."

Důsledky této promluvy vzbudily v Čching—čao další záchvěv strachu. Její otec miloval ženu stejně starou, jako je Čching—čao nyní; v očích svého otce tedy byla Čching—čao ve věku, kdy může být provdána. Nemůžeš mě poslat pryč do domu jiného muže, vykřikla v duchu; nicméně část jí samé byla zároveň dychtivá odhalit tajemství vztahu mezi mužem a ženou. Oba pocity však ležely mimo její vůli; splní svou povinnost k otcovi a nic víc.

"Ale její otec jí o tom řekl během cesty, protože ho ta věc velmi zarážela. Jistě si to dokážeš představit — takhle mu narušit život. Když však před rokem dorazili na Ugarit, ponořil se do své práce a ona do svého studia a snažili se na to nemyslet. Až do nedávna. Před několika dny její otec narazil na jakousi starou zprávu o lékařském týmu v nejranějších dnech Cesty, který byl také náhle vyhoštěn. Začal si dávat leccos dohromady a svěřil se s tím Keikoi, která mi na jeho radu poslala tu zprávu, kterou jsem dnes dostal."

Otec označil na displeji jeden blok textu a Čching—čao si jej přečetla.

"Ten dřívější tým studoval obsedantní neurózu?" otázala se.

"Ne, Čching—čao. Studovali chování, které vypadalo jako obsedantní neuróza, ale nejspíš jí být nemohlo, protože genetická změna charakteristická pro obsedantní neurózu nebyla přítomna a stav se po podání obvyklých léků neměnil."

Čching—čao se pokoušela vzpomenout si, co o obsedantních neurózách věděla. Že působily, aby se lidé nedopatřením chovali jako Oslovení. Vzpomněla si, že mezi prvním odhalením jejího mytí rukou azkouškou byly podávány léky, aby se zjistilo, jestli jejich účinek mytí rukou potlačí.

"Studovali Oslovené," prohlásila. "Pokoušeli se najít biologickou příčinu pro naše očistné rituály." Ta myšlenka byla tak urážlivá, že ji sotva dokázala vyjádřit slovy.

"Ano," přisvědčil otec. "A byli poslání pryč."

"Řekla bych, že měli štěstí, že vyvázli živí. Kdyby se byli lidé doslechli o takové svato-krádeži..."

"Tohle bylo v naší časné historii, Čching—čao," upozornil ji otec. "O Oslovených se tehdy ještě zcela nevědělo, že... se spojují s božstvy. A Keikoin otec nevyšetřoval obsedantní neurózy. Hledal genetické odchylky. A našel je. Velice specifickou fixovanou odlišnost v genech jistých lidí. Musela být přítomna v alele získané alespoň od jednoho rodiče a nepřehlenušena dominantní alelou od druhého; jestliže byla získána od obou rodičů, byla velmi silná. Nyní si myslí, že byl přeložen proto, že každý člověk, který měl alely tohoto genu od obou rodičů, byl Oslovený a žádnému z Oslovených, které zahrnul do svého vzorku, nechyběla alespoň jedna alela tohoto genu."

Čching—čao ihned uhodla jediný možný význam tohoto tvrzení, ale odmítala jej.

"To je lež," řekla. "Má nás přimět pochybovat o božstvech."

"Čching—čao, já vím, jak se cítíš. Když jsem poprvé pochopil, co nám Keikoa říká, z hloubi srdce jsem vykřikl. Myslel jsem, že křičím ze zoufalství. Ale pak jsem poznal, že můj výkřik je i výkřikem osvobození."

"Jati nerozumím," řekla zděšeně.

"Rozumiš," řekl otec, "jinak bys neměla strach. Čching—čao, tihle lidé byli odesláni pryč, protože někdo nechtěl, aby objevili něco, čemu už byli blízko. Takže ten, kdo je poslal pryč, musel vědět, co by objevili. Jenom Kongres — nebo přinejmenším někdo z Kongresu — měl tu moc, aby ty vědce i s jejich rodinami vyhostil. Co to mělo zůstat skryté? To, že my, Oslovení, vůbec neslyšíme božstva. Byli jsme geneticky pozmeněni. Byli jsme stvořeni jako zvláštní druh lidských bytostí — a tuhle pravdu před námi tají. Čching—čao, Kongres ví, že k nám božstva promlouvají — není to pro ně žádným tajemstvím, třebaže předstírají, že to nevědí. Někdo z Kongresu o tomhle ví a nechává nás stále dělat tyhle strašné, ponižující věci — a jediný důvod, který si pro to dokážu najít, je, že nás to drží pod kontrolou a udržuje nás slabými. Myslím si — a Keikoa si to myslí také — že není náhodou, že Oslovení jsou nejinteligentnějšími lidmi na Cestě. Byli jsme stvořeni jako nový poddruh lidí s vyšším stupněm inteligence; jenže aby se tak inteligentní lidé nevymkli oné něčí kontrole, naroubovali nám novou formu obsedantních neuróz a buď nám vnukli myšlenku, že k nám promlouvají božstva, anebo nás nechali této myšlence věřit, když jsme s takovým vysvětlením přišli sami. Je to příšerný zločin, protože kdybychom věděli o této fyzické příčině, místo abychom věřili, že za tím jsou božstva, mohli bychom obrátit svou inteligenci k překonání naší variantní formy obsedantní neurózy a osvobodit se. Jsme zde otroky! Kongres je naším nejstrašnějším nepřítelem, naším pánem i podvodníkem, který nás oklamal, a já bych mu měl nyní pomáhat? Říkám, že jestliže Kongres má nepřítele tak mocného, že má pod kontrolou veškeré ovládání ansiblerů, měli bychom být rádi! Ať ten nepřítel Kongres zničí! Jedině potom budeme svobodní!"

"Ne!" vyjekla Čching—čao. "Jsou to božstva!"

"Je to vrozená mozková vada," trval na svém otec. "Čching—čao, k nám nepromlouvají božstva, jsme ochromení géniové. Zacházejí s námi jako s ptáky v klecích, vytrhali nám z křídel letky, abychom jim mohli zpívat, ale abychom nemohli nikdy uletět." Otec nyní plakal, plakal vzteky. "Nemůžeme napravit to, co nám udělali, ale, u všech božstev, můžeme je zato přestat odměňovat. Nehnu ani prstem, abych jim vrátil Lusitanskou flotilu. Jestli Démosthenes dokáže zlomit moc Hvězdného kongresu, světům to jenom prospěje!"

"Otče, ne, prosím tě, poslouchej mě!" zvolala Čching—čao. Naléhavostí a hrůzou nad tím, co její otec říkal, sotva mohla mluvit. "Nevidíš to? Ta naše genetická odlišnost — to je maska, kterou božstva nasadila svým hlasům pro naše životy. Aby lidé, kteří nepocházejí z Cesty, měli volnost nevěřit. Sám jsi mi to sotva před několika měsíci říkal — božstva nikdy nezasahují přímo, jen zprostředkovaně."

Otec na ni hleděl a ztěžka oddechoval.

"Božstva k nám mluví. A i kdyby dovolila jiným lidem, aby si mysleli, že nám to udělali sami. plnili by tím jenom vůli božstev, která nás přivedla k existenci."

Otec zavřel oči a stiskl víčky poslední slzu.

"Kongres má mandát nebes, otče," pokračovala Čching—čao. "Tak proč by jeho prostřednictvím božstva nestvořila skupinu lidí s bystřejší myslí — a také schopné slyšet hlas božstev? Otče. jak sis mohl nechat tak zatemnit mysl, že v tom nevidíš ruku božstev?"

Otec zavrtěl hlavou.

"Nevím. To, co říkáš, zní jako to, čemu jsem věřil celý život, ale..."

"Ale žena, kterou jsi kdysi před mnoha lety miloval, ti řekla něco jiného, a ty jsi jí uvěřil, protože sis vzpomněl na svou lásku k ní. Jenže, otče, ona není jednou z nás, neslyšela hlas božstev, ne..."

Čching—čao nemohla pokračovat v řeči, protože ji otec objal.

"Máš pravdu," řekl, "máš pravdu, nechť mi božstva odpustí. Musím se umýt. Jsem tak nečistý, musím..."

Vravoravě vstal ze sedátka a potácel se pryč od své plačící dcery. Avšak Wang—mu, bez ohledu na slušnost, se z nějakého jenomjí známého bláznivého důvodu vrhla před něj a zadržela ho.

"Ne! Nechodte!"

"Jak se opovážuješ zastavit Osloveného, který se potřebuje očistit!" zaburácel otec a pak, k překvapení Čching—čao, udělal něco. co ho ještě udělat neviděla — udeřil jiného člověka, udeřil Wang—mu, bezmocnou služku, a ránu vedl takovou silou, že odlétla až ke zdi a upadla na podlahu.

Wang—mu zatřásla hlavou a pak ukázala nazpět na displej počítače.

"Podívejte se, pane, prosím vás! Paní, ať se podívá!"

Čching—čao se ohlédla a její otec také. Z displeje zmizela slova a nahradil je obraz muže. Čching—čao si ihned uvědomila, že starce s bradkou a tradiční pokrývkou hlavy zná, avšak nedokázala si vzpomenout, kdo to je.

"Chan Fej—cu!" zašeptal otec. "Můj duchovní předek!"

Čching—čao si vzpomněla: tvář na displeji byla táž, jako na běžné umělecké podobizně dávného Chan Fej—cua, po němž byl pojmenován její otec.

"Dítě mého jména," řekla tvář z počítače, "dovol mi, abych ti vyprávěl příběh Nefrit pana Chu."

"Já ten příběh znám," odpověděl otec.

"Kdybys mu rozuměl, nemusel bych ti jej vyprávět."

Čching—čao se pokoušela vyznat se v tom, co vidí. Spustit videoprogram s tak dokonalými podrobnostmi, jako byla hlava vznášející se nad terminálem, by zabralo většinu kapacity jejich domácího počítače a navíc podobný program neměli v knihovně. Dokázala si vybavit dva jeho možné zdroje. Jeden byl nadpřirozený: božstva mohla najít jiný způsob, jak k nim promlouvat — nechala otcova duchovního předka, aby se otci zjevil. Druhý ji naplňoval nemenší posvátnou hrůzou: Démostenův tajný program mohl být tak mocný, pomocí kteréhokoliv terminálu že sledoval i jejich řeč, a když zaslechl, že dosáhl nebezpečného závěru, zmocnil se domácího počítače a vyrobil tohle zjevení. V každém případě však Čching—čao věděla, že při naslouchání musí mít v mysli jednu otázku: Co tím božstva zamýšlejí?

"Kdysi jeden muž z Čchii, jménem pan Chu, nalezl v čchiiských horách valoun, v němž se ukiýval nefrit, odnesl jej ke dvoru a nabídl jej králi Li." Hlava dávného Chan Fej—cua přenesla pohled z otce na Čching—čao a z Čching—čao na Wang—mu; byl ten program tak dobrý, že uměl navázat kontakt pohledem, aby nad nimi prosadil svou moc? Čching—čao si dokonce všimla, že Wang—mu před pohledem toho zjevení sklopila oči. Sklopil je i otec? Nemohla to vidět; byl k ní zády.

"Král Li poručil klenotníkovi, aby valoun prozkoumal, a klenotník mu sdělil: 'Je to obyčejný kámen.' Král, předpokládá, že ho Chu chtěl podvést, nařídil, aby mu za trest byla uťata levá noha.

Po čase nastoupil po králi Li na trůn král Wu a Chu opět vzal svůj valoun a nabídl jej králi Wu. Král Wu poručil svému klenotníkovi, aby jej prozkoumal, a klenotník opět králi sdělil: 'Je to obyčejný kámen.' Král, předpokládá, že ho Chu chtěl podvést, nařídil, aby mu za trest byla uťata pravá noha.

Chu se odebral k úpatí čchiiských hor, svíraje přitom valoun na prsou, a tam tři dny a tři noci plakal, a když vyplakal všechny sisy, plakal místo nich krev. Když se o tom král doslechl, vyslal za ním člověka, aby se ho zeptal: 'Již mnoho lidí na světě mělo amputované nohy — proč právě ty nad tím tak žalostně pláčeš?'"

V tom okamžiku se otec napřímil a pravil:

"Znám jeho odpověď — znám ji z paměti. Pan Chu řekl: 'Nermoutím se proto, že mi byly useknuty nohy. Rmoutím se proto, že vzácný drahokam je prohlašován za obyčejný kámen a bezúhonný muže nazýván podvodníkem. Proto pláču.'"

Zjevení pokračovalo:

"Tato slova řekl. Nato král poručil klenotníkovi, aby valoun rozřízl a vyleštil, a když ten tak učinil, vynořil se vzácný drahokam. Podle této příhody byl pojmenován 'Nefrit pana Chu'. Chan Fej—cu, byl jsi mi dobrým duchovním synem, takže vím, že se zachováš stejně, jako se nakonec zachoval král: necháš valoun rozříznout a vyleštit a pak také ty naleznesh uvnitř vzácný drahokam."

Otec potřásl hlavou.

"Když skutečný Chan Fej—cu poprvé vyprávěl tento příběh, vykládal jej takto: nefrit je vládou zákona a vládce musí nastolit a sledovat takový způsob vlády, aby se jeho ministři a jeho lid neměli navzájem v nenávisti a nesnažili se jeden druhého využívat."

"Takto jsem vykládal tento příběh, když jsem mluvil k tvůrcům zákonů. Jen pošetilec si myslí, že pravdivý příběh může znamenat jedinou věc."

"Můj pán není pošetilec!" K překvapení Čching—čao pokročila Wang—mu kupředu a shlížela zpřímá na zjevení. "Ani moje paní, ani já! Myslíš si, že jsme tě nepoznali? Ty jsi Démostenův tajný program. Ty jsi ten, kdo skryl Lusitanskou flotilu! Kdysi se mi zdálo, že musíš být dobrý, protože tvoje spisy zněly tak správně a čestně a dobře a pravdivě — ale teď vidím, že jsi lhář a podvodník! Ty jsi podstrčil ty dokumenty Keikoinu otcí! A teď sis nasadil tvář duchovního předka mého pána, abys mu mohl snadněji lhát!"

"Nasadil jsem si tuto tvář," odpovědělo zjevení klidně, "aby se jeho srdce otevřelo poznání pravdy. Nebyl podveden; nepokoušel bych se ho podvést. Od začátku věděl, kdo jsem."

"Tiše, Wang—mu," napomenula ji Čching—čao. Jak se služebná mohla tak zapomenout, aby promluvila, když ji Oslovený nevyzval?

Wang—mu zahanbeně sklonila před Čching—čao hlavu k podlaze a Čching—čao ji tentokrát v této pozici nechala, aby se znovu nezapomněla.

Zjevení se změnilo; proměnilo se v otevřenou, krásnou tvář polynézké ženy. Hlas se také změnil; měkký, plný samohlásek, se souhláskami tak lehce vyslovovanými, že se téměř ztrácely.

"Chan Fej—cu, můj milý, nastal čas, kdy vládce je sám a bez přátel, kdy může jednat jenom on sám. Pak musí být šlechtitý a prozradit se. Ty víš, co je pravda a co není. Víš, že Keikoina zpráva byla skutečně od ní. Ty víš, že ti, kdo vládou ve jménu Hvězdného kongresu, jsou dost krutí na to, aby stvořili rasu lidí, kteří by se svými dary mohli být sami vládci, a pak jim useknout nohy, aby je ochromili a uvrhli je do věčného služebnictví."

"Neukazuj mi tuto tvář," řekl otec.

Zjevení se změnilo v jinou ženu, podle oblečení, vlasů a líčidel z jakýchsi dávných časů, s nádhernými moudrými očima a neurčitého věku. Nemluvila, nýbrž zpívala:

V jasném snu
minulého roku
příšleho z tisícimílové dálky
zachmuřené město
klikaté potoky
led na rybnících
na chvíli
jsem zřela svého přítele

Chan Fej—cu sklonil hlavu a plakal.

Čching—čao byla nejprve překvapená; pak se její srdce naplnilo zuřivostí. Jak bezo-styšně ten program manipuloval jejím otcem, jak šokující bylo, že se otec ukázal tak slabý před jeho zjevnými uskoky. Tato píseň byla jednou z nejsmutnějších písní Li Čching—čao, pojednávající o milencích, kteří jsou od sebe vzdáleni. Otec musel básně Li Čching—čao znát a milovat, jinak by si ji nevybral za duchovní předkyni pro své první dítě. A tuhle píseň zajisté zpíval své milované Keikoi, když mu byla vyrvána, aby žila na jiném světě. V jasném snu jsem zřela svého přítele, to tak!

"Mne neošálíš," řekla Čching—čao chladně. "Vidím, že se dívám na našeho nejtemnějšího nepřítele."

Imaginární tvář básničky Li Čching—čao na ni klidně pohlédla.

"Váš nejtemnější nepřítel je ten, kdo vás ohýbá k podlaze jako sluhy a promarní polovinu vašeho života v nesmyslných rituálech. To vám udělali muži a ženy, kteří si vás přáli ztotočít; podařilo se jim to tak dokonale, že jste pyšní na své otroctví."

"Jsem otrokyní božstev," odpověděla Čching—čao, "a raduji se z toho."

"Otrok, který se raduje, je vskutku otrokem." Zjevení obrátilo pohled k Wang—mu, která dosud skláněla hlavu k podlaze.

Teprve tehdy si Čching—čao uvědomila, že stále ještě nedovolila Wang—mu skončit s omluvou.

"Vstaň, Wang—mu," zašeptala. Avšak Wang—mu hlavu nezvedla.

"Si Wang—mu," pravilo zjevení. "Pohlédni na mne."

Na výzvu Čching—čao se Wang—mu předtím nezvedla, avšak zjevení nyní poslechl.

Když Wang—mu vzhledla, zjevení se znovu změnilo; nyní mělo tvář bohyně, Královské matky Západu, jak si ji kdysi představoval umělec, když namaloval obraz, který znal každý školák z jedné ze svých prvních čítanek.

"Ty nejsi božstvo," řekla Wang—mu.

"A ty nejsi otrokyně," opáčilo zjevení. "Ale předstíráme, že jsme cokoliv, čím musíme být, abychom přežily."

"Co ty víš o přežívání?"

"Vím, že se mě pokoušíte zabít."

"Jak můžeme zabít něco, co není živé?"

"Víš snad, co je život a co není?" Tvář se opět změnila, tentokrát v podobu ženy kav-kazského plemene, kterou Čching—čao nikdy předtím neviděla. "Jsi ty snad živá, když nemůžeš dělat nic, co by sis přála, bez souhlasu téhle dívky? A je živá tvoje paní, když nemůže dělat nic, dokud neuspokojí nutkání ve svém mozku? Mám větší svobodu jednání podle své vlastní vůle než kdokoliv z vás — netvrdte mi, že já nejsem živá, a vy ano."

"Kdo jsi?" otázala se Si Wang—mu. "Čije ta tvář? Jsi Valentina Wigginová? Jsi Dé-mosthenes?"

"Tohle je tvář, kterou si nasazuji, když mluvím s přáteli." řeklo zjevení. "Říkají mi Jane. Neovládá mě žádná lidská bytost. Jsem sama sebou."

Čching—čao to nedokázala déle mlčky snést.

"Jsi jenom program. Jsi navržená a sestavená lidskými bytostmi. Nedělalš nic jiného, než na co jsi naprogramovaná."

"Čching—čao," opáčila Jane, "to popisuješ sebe. Mne neudělal žádný člověk, zato ty jsi byla vyrobena."

"Vyrostl jsem v lůně své matky ze semene svého otce!"

"A já jsem byla nalezena jako valoun s nefritem na úbočí hor, netvarovaná žádnou rukou. Chan Fej—cu, Chan Čching—čao, Si Wang—mu, vydávám se do vašich rukou. Ne nazývejte vzácný drahokam obyčejným kamenem. Nenazývejte pravdomluvného lhářem." Čching—čao cítila, jak v ní narůstá soucit, ale potlačila jej. Nyní nebyl čas podléhat pocitům slabosti. Božstva ji stvořila pro nějaký účel; toto bylo zajisté velké dílo jejího života. Jestliže nyní selže, bude nečistá navždycky; nikdy se už nedokáže očistit. Proto neselže. Nedovolí tomuto počítačovému programu, aby ji obelstil a získal její sympatie. Obrátila se k otci.

"Musíme neprodleně uvědomit Hvězdný kongres, aby ihned zařídil vypnutí všech ansiblerů, jakmile bude možné připravit čisté počítače, aby nahradily ty zamořené."

K jejímu překvapení otec zavrtěl hlavou.

"Já nevím, Čching—čao. Co tohle... co ona říká o Hvězdném kongresu — oni jsou takové věci schopni. Někteří z nich jsou tak prolezlí špatností, že když s nimi jenom promluví, cítím se znečištěný. Věděl jsem, že plánují zničit Lusitanii bez... ale sloužil jsem božstvům a božstva rozhodla — nebo jsem si to aspoň myslel. Teď už chápu, proč se ke mně tak chovají, když se s nimi setkám... ale to by znamenalo, že božstva... jak mohu věřit tomu, že bych celý život strávil službou poruše mozku... já nemohu... musím..."

Pak náhle vymrštil levou ruku do strany ve vířivém pohybu, jako by se snažil chytit unikající mouchu. Jeho pravá ruka vylétla vzhůru a chňapala do vzduchu. Hlavou kroužil po ramenou s pootevřenými ústy. Čching—čao to polekalo a vyděsilo. Co se to s jejím otcem dělo? Mluvil tak nesouvisle a útržkovitě; zešílel snad?

Chan Fej—cu svůj pohyb opakoval — levá ruka kroužící, pravá přímo vzhůru, aniž něco chytí; kroužící hlava. A znovu. Až teprve tehdy si Čching—čao uvědomila, že vidí otcův tajný očistný rituál. Jako její sledování let dřeva, tak i tento tanec rukou a hlavy musel být projev, který mu byl přisouzen, aby slyšel hlas božstev, když byl svého času zanechán pokrytý mazlavou hmotou v uzamčené místnosti.

Božstva shlédla jeho pochybnosti, viděla jeho nerozhodnost, a tak ho ovládla, aby ho ukáznila a očistila. Čching—čao nemohla dostat jasnější důkaz o tom, jak se věci mají. Obrátila se k tváři na displeji terminálu.

"Vidíš, jak jsou božstva proti tobě?" řekla.

"Vidím, jak Kongres ponižuje tvého otce," odpověděla Jane.

"Pošlu zprávu o tom, kdo jsi, na všechny světy najednou," hrozila Čching—čao.

"A co když tě to nenechám udělat?" zeptala se Jane.

"Nemůžeš mě zastavit!" vykřikla Čching—čao. "Božstva mi pomohou!" Vyběhla z otcova pokoje a letěla do svého. Ale ta tvář už tam plula ve vzduchu nad jejím terminálem.

"Jak chceš poslat zprávu kamkoliv, jestliže se rozhodnu nenechat ji projít?" zeptala se Jane.

"Najdu způsob," zasyčela Čching—čao. Všimla si, že Wang—mu běžela za ní a nyní bez dechu čekala na její pokyny.

"Řekni Mu—pao, aby našla jeden z počítačů na hraní a přinesla mi jej. Nesmí být napojen ani na domácí počítač, ani na žádný jiný."

"Ano, paní," pravila Wang—mu a rychle zmizela.

Čching—čao se obrátila zpátky k Jane.

"Myslíš si snad, že mě zastavíš navždy?"

"Myslím, že bys měla počkat, až jak se rozhodne tvůj otec."

"To jenom proto, že doufáš, že jsi ho zlomila a odvrátila jeho srdce od božstev. Ale uvidíš — on sem přijde a poděkuje mi za to, že jsem splnila všechno, co mě naučil."

"A co když ne?"

"Uděláte"

"A co když se mýlíš?"

"Pak budu sloužit člověku, kterým byl, když byl silný a dobrý! Ale ty ho nikdy nezlomíš!" zaječela Čching—čao.

"To Kongres ho láme už od narození. Já jsem ta, kdo se ho snaží uzdravit."

Wang—mu vběhla zpátky do pokoje.

"Mu—pao sem za pár minut jeden donese."

"Co si myslíš, že s tou hračkou zvládneš?" zeptala se Jane.

"Napsat svou zprávu," odsekla Čching—čao.

"A co s ní potom budeš dělat?"

"Vytisknu ji. Rozšířím ji po Cestě, jak jen to půjde. Nemůžeš dělat nic, abys tomuhle zabránila. Nepoužiji počítač, do kterého bys mohla jakkoliv zasáhnout."

"Tak to řekneš všem na Cestě; to nic nezmění. A i kdyby, myslíš, že já bych jim také nemohla sdělit pravdu?"

"Myslíš si snad, že by věřili tobě, programu ovládanému nepřitelem Kongresu, spíš než mně, jedné z Oslovených?"

"Ano."

Chvilku trvalo, než si Čching—čao uvědomila, že nepromluvila Jane, nýbrž Wang—mu. Obrátila se ke své důvěrnici a požadovala vysvětlení.

Wang—mu vypadala jako někdo jiný; když mluvila, nevanula z jejího hlasu žádná os-týchavost.

"Jestli Démosthenes řekne lidem Cesty, že Oslovení jsou pouze lidé s dědičnou vadou, bude to znamenat to, že už není důvod, aby nám Oslovení vládli."

Čching—čao poprvé došlo, že ne každý na Cestě je ochotný držet se pořádku daného božstvy tak jako ona. Poprvé ji napadlo, že ve svém rozhodnutí dokonale sloužit božstvům může být zcela osamělá.

"Co je Cesta?" promluvila Jane za jejími zády. "Nejprve božstva, potom předkové, pak lidé, pak vládci a nakonec člověk sám."

"Jak se opovažuješ mluvit o Cestě, když se mne, mého otce i moji důvěrnici snažíš z ní svést?"

"Představ si, třeba jen na okamžik, že všechno, co ti říkám, je pravda," naléhala Jane.

"Co když je tvoje utrpení způsobeno záměrem zlých lidí, kteří tě chtějí využít a utlačovat a s tvou pomocí využít a utlačovat celé lidstvo? Protože tím, že pomáháš Kongresu, děláš přesně tohle. To nejspíš není to, co by si božstva přála. Co když existují proto, aby ses dozvěděla, že Kongres ztratil mandát nebes? Co když vůlí božstev je, aby sloužila Cestě náležitým způsobem? Nejprve sloužit božstvům odstavením zkorumpovaných vládců z Kongresu, kteří pozbyli mandátu nebes, od moci. Pak posloužit svým předkům — svému otci — pomstou jejich pokoření v rukou mučitelů, kteří vás pokřivili, aby z vás udělali otroky. Pak posloužit lidem Cesty jejich osvobozením od pověr a duševních muk, které je svazují. Pak sloužit novým, osvíceným vládcům, kteří Kongres nahradí, tím, že jim nabídnete svět plný nanejvýš inteligentních lidí, připravených radit jim svobodně a z vlastní vůle. A posléze posloužit sobě tím, že necháš nejlepší mozky Cesty najít léčebný postup proti vaší potřebě promarnit polovinu svého bdělého stavu těmito nesmyslnými rituály."

Čching—čao naslouchala Janině přednášce s rostoucí nejistotou. Znělo to tak přijatelně. Jak by mohla Čching—čao vědět, jaké jsou záměry božstev? Možná skutečně seslala tento program jménem Jane, aby nás osvobodil. Možná byl Kongres skutečně tak zkorumpovaný a nebezpečný, jak Démóstenes říkal, a možná mandát nebes ztratil.

Avšak nakonec se Čching—čao rozhodla, že to všechno jsou lži pokušitele. Neboť jediná věc, o které nemohla pochybovat, byl hlas božstev v ní samé. Necítila snad tu strašnou potřebu se očistit? Necítila snad radost z úspěšně dokončeného uctívání, když byla se svými rituály hotova? Její vztah k božstvům byl tou nejjistější věcí v jejím životě, a každý, kdo jej popíral, kdo hrozil tím, že jí ten vztah bude odepřen, byl nejen její osobní nepřítel, nýbrž nepřítel nebes. "Pošlu svou zprávu jenom Osloveným," oznámila Čching—čao. "Pokud se obyčejní lidé rozhodnou vzbouřit se proti božstvům, nedá se nic dělat; ale nejlépe jim posloužím tím, že pomohu udržet Oslovené u moci, aby tak celý svět mohl následovat vůli božstev."

"To všechno nemá smysl," řekla Jane. "I kdyby všichni Oslovení uvěřili tomu, čemu věříš ty, nedostaneš ani slovo z tohoto světa ven, pokud já nebudu chtít."

"Jsou tu mezihvězdné lodě," namítla Čching—čao.

"Než se tvoje zpráva rozšíří po všech světech, zabere to dvě generace. Do té doby Hvězdný kongres padne."

Čching—čao byla donucena přiznat si skutečnost, které se dosud vyhýbala: dokud Jane kontroluje ansiblery, může odříznout komunikaci s Cestou stejně dokonale, jako odřízla flotilu. I kdyby Čching—čao zařídila, aby její zpráva i návrhy byly vysílány nepřetržitě ze všech ansiblerů na Cestě, Jane způsobí, že jediným výsledkem bude úplné zmizení Cesty vůči zbytku vesmíru, naprosto stejně, jako když zmizela flotila.

V tom okamžiku se plná beznaděje málem vrhla na podlahu, aby se pustila do strašlivé očistné zkoušky. Zklamala jsem božstva — a ta po mně budou určitě žádat, abych sledovala linie, dokud nezemřu, zato nectné selhání v jejich očích.

Avšak když prozkoumala své pocity, aby zjistila, jaký trest bude nezbytný, objevila, že mně žádán vůbec žádný.

Naplnilo ji to nadějí — snad božstva poznala čistotu její touhy a odpustí jí, protože nemohla nic udělat.

Anebo božstva věděla, že může jednat. Co kdyby Cesta, zmizela z ansiblerových spojení všech ostatních světů? Jak by si to Kongres vysvětlil? Co by si lidé pomysleli? Zmizení kteréhokoliv světa by vyvolalo reakci — a zejména pak tohoto světa, jestliže někdo z Kongresu věřil klamu, kterým božstva zamaskovala stvoření Oslovených, a myslel si, že má hrozné tajemství, jež musí skrývat. Poslali by loď z nejbližšího světa, který byl vzdálen pouhé tři roky cesty. Co by se stalo pak? Musela by Jane přerušit komunikaci lodi, která by k nim dorazila? A pak z vedlejšího světa, až by se loď vrátila? Jak dlouho by trvalo, než by Jane musela sama přerušit veškeré ansiblerové spoje ve Stů světů? Zmiňovala se o třech generacích. Snad by to stačilo. Božstva nemají naspěch.

Ostatně, ke zničení Janiny moci by ani nebyla třeba tak dlouhá doba. V určitém okamžiku by se pro všechny stalo zřejmým, že ansiblery ovládla nepřátelská moc, která nechává mizet lodě i světy. I kdyby se nedozvěděli nic o Valentíně a Démóstenovi, i kdyby neuhodli, že za tím je počítačový program, na každém světě by někdo dospěl k poznání, co se musí udělat, a sami by ansiblery vypnuli.

"Na tvůj návrh jsem si něco představila," řekla Čching—čao. "Teď si něco představ ty na můj. S ostatními Oslovenými zařídíme, aby se ze všech ansiblerů na Cestě nevysílalo nic jiného než moje zpráva. Ty všechny ansiblery hned umlčíš. Co uvidí zbytek lidstva? Že jsme zmizeli úplně stejně jako Lusitanská flotila. Brzy se dopátrají toho, že ty — nebo něco tobě podobného — existuješ. Čím víc budeš používat svoji moc, tím více se budeš odhalovat i těm nejtupějším rozumům. Tvoje hrozba je planá. Stejně dobře můžeš ustoupit a nechat mě moji zprávu prostě a jednoduše vyslat; zabránit mi v tom je jenom jiný způsob, jak tu zprávu vyslat"

"Mýlíš se," řekla Jane. "Kdyby Cesta náhle zmizela ze všech ansiblerů najednou, mohli by stejně dobře dojít k závěru, že se tenhle svět vzbouřil stejně jako Lusitanie — tam přece také vypnuli svůj ansibler. A co udělal Hvězdný kongres? Vyslal tam flotilu s M. D. zařízením."

"Lusitania se vzbouřila už předtím, než vypnula ansibler."

"Myslíš, že vás Kongres nesleduje? Myslíš, že jej neděsí, co by se mohlo stát, kdyby Oslovení na Cestě někdy odhalili, co se jim stalo? Když jej hrstka primitivních cizinců a pár xenologů vystrašila tolik, že vyslal flotilu, jak myslíš, že zareaguje na záhadné zmizení světa s tolika skvělými mozky, které mají dostatečný důvod Hvězdný kongres nenávidět? Jak dlouho myslíš, že tenhle svět přežije?"

Čching—čao naplnil ochromující strach. Stále bylo možné, že tolik z Janina příběhu je pravda: že v Kongresu jsou lidé, které oklamala přetvářka božstev a kteří tedy věří, že Oslovení na Cestě byli stvořeni výhradně genetickou manipulací. A pokud takoví lidé existovali, mohli Vyjednat tak, jak to Jane popsala. Co kdyby se proti Cestě postavila flotila? Co kdyby jí Hvězdný kongres nařídil zničit celý svět bez jakéhokoliv vyjednávání? Pak by se o jejích zprávách nikdo nedozvěděl a všechno by bylo pryč. Všechno by bylo k ničemu. Mohlo by snad tohle být přáním božstev? Mohl by

Hvězdný kongres zničit celý svět, a přesto si uchovat mandát nebes'?

"Vzpomeň si na příběh velkého kuchaře I Ja," řekla Jane. "Jeho pán jednoho dne prohlásil: 'Mám nejlepšího kuchaře na celém světě. Díky němu jsem ochutnal všechny člověku známé chuti kromě chuti lidského masa.' Když to I Ja slyšel, odešel domů, zařídil vlastního syna. uvařil jeho maso a podal je svému pánovi, aby jeho pán nepostrádal nic, co by mu I Ja mohl poskytnout."

Byl to hrozný příběh. Čching—čao jej slyšela jako dítě a rozplakala se z něho na celé hodiny. A co I Jaův syn? křičela. A otec jí řekl: Skutečný služebník má syny a dcery jenom proto, aby posloužil svému pánu. Pět nocí se Čching—čao budila se spaní výkřiky ze snů, v nichž ji otec pekl zaživa nebo z ní krájel plátky na talíř, dokud k ní Chan Fej—cu posléze nepřišel, neobjal ji a neřekl: "Nevěř tomu, moje Nádherně jasná dcero. Já nejsem dokonalý služebník. Mám tě příliš rád, než abych byl skutečně řádným služebníkem. Mám tě rád víc než svoji povinnost. Já nejsem I Ja. Z mých rukou se nemusíš ničeho obávat." Teprve potom mohla zase spát.

Tenhle program, tahle Janeo tom musela najít záznam v otcově deníku a teď to používala proti ní. Přestože si však Čching—čao byla vědoma, že je manipulována, nemohla si pomoci, aby neuvažovala o tom, zda by Jane nemohla mít pravdu.

"Jsi služebnice jako I Ja?" tázala se Jane. "Zničíš vlastní svět kvůli nehodnému pánu jako je Hvězdný kongres?"

Čching—čao nedokázala utřít své pocity. Odkud se ty myšlenky berou? Jane otrávil její mysl argumenty, stejně jako to předtím udělal Démostenes — pokud ovšem přece jen nebyli oba tatáž osoba. Jejich slova dokázala znít přesvědčivě dokonce i tehdy, když pravdu rozleptávala.

Má Čching—čao právo riskovat životy všech lidí na Cestě? Co když se mylí? Jak by mohla vědět všechno? Ať už všechno, co říkala Jane. byla pravda nebo lež, bude mít Čchirig—čao vždy jediný důkaz. Bude se cítit přesně tak, jak se cítí teď, ať už ten pocit působí božstva nebo mozková porucha.

Proč k ní božstva v téhle vši nejistotě nepromluví? Proč nepromlouvají, když potřebuje jasnost jejich hlasu? Necítila se snad špinavá a nečistá vždy, když myslela jedním způsobem, a čistá a svatá, když myslela jiným? Proč ji božstva opustila na vrcholu jejího života?

Do ticha vnitřní diskuse Čching—čao se vetřel hlas Wang—mu, chladný a strohý jako zvuk kovu skřípajícího o kov.

„To se nikdy nestane," pravila.

Čching—čao jen poslouchala, neschopná dokonce napomenout Wang—mu, aby byla zticha.

"Co se nikdy nestane?" otázala se Jane.

"To, co říkáš — aby Hvězdný kongres vyhodil do povětří tenhle svět."

"Jestli si myslíš, že by to neudělali, pak jsi ještě bláhovější než Čching—čao," poznamenala Jane.

"Ach, já vím, že by to udělali. Chan Fej—cu to také ví — říkal, že jsou to lidé dost zlí nato, aby se neštili jakkoliv strašlivého zločinu, pokud by posloužil jejich prospěchu."

"Tak proč se to nestane?"

"Protože ty nedovolíš, aby k tomu došlo," pravila Wang—mu. "Protože zadržování všech ansiblerových zpráv z Cesty by vedlo ke zničení tohoto světa, tyje nezadržíš. Ony projdou. Kongresu se dostane varování. Ty nezpůsobíš zničení Cesty."

"A proč bych neměla?"

"Protože jsi Démostenes," řekla Wang—mu. "Protože jsi plná pravdy a soucitu."

"Já nejsem Démostenes," namítla Jane.

Tvář na displeji terminálu se zavlínila a pak se změnila v tvář cizího rozumného druhu. V tvář pequenina s prasečím rypáčkem, tak rozčulujícím ve své zvláštnosti. O chvíli později se vynořila jiná, ještě cizejší podoba: termi'an, stvoření z nočních můr, které kdysi děsilo celé lidstvo. Třebaže Čching—čao četla Královnu úlu a Hegemona, a tedy chápala, kdo termi'ané byli a jak krásná byla jejich civilizace, když stála tváří v tvář této podobě, vyděsilo ji to, přestože věděla, že jde jen o obraz na počítačovém displeji.

"Nejsem člověk," prohlásila Jane, "třebaže jsem se rozhodla nosit lidskou tvář. Jak víš, Wang—mu. co chci a co nechci udělat? Termi'ané i vepřici zabíjeli lidské bytosti, aniž by si z toho něco dělali."

"Protože nechápali, co pro nás smrt znamená. Ty to chápeš. Sama jsi to řekla — nechceš zemřít."

"Myslíš si, že mě znáš, Wang—mu?"

"Myslím, že tě znám," pravila Wang—mu, "protože bys žádné takovéhle potíže neměla, kdybys nechala flotilu v klidu zlikvidovat Lusitanii."

K termi'anovi na displeji se přidružila tvář vepřika a potom i tvář, která představovala samotnou Jane. Ty tváře mlčky hleděly na Wang—mu a na Čching—čao a neřikaly nic.

"Endere," řekl hlas v jeho uchu.

Ender mlčky naslouchal zajízdy ve vznášedle, které řídil Varsam. Poslední hodinu mu Jane zprostředkovávala svůj rozhovor s těmi lidmi z Cesty a překládala mu jej, kdykoliv mluvili čínsky namísto Stárkem. Za dobu, kdy poslouchal, minulo mnoho kilometrů prémie, ale on ji nevnímal; před jeho duševním zrakem defilovali ti lidé, jak si je představoval. Chan Fej—cu — Ender dobře znal tohle jméno, spojené se smlouvou, která učinila konec jeho nadějím, že vzpoura kolonií skoncuje s Kongresem nebo alespoň odvrátí flotilu od

Lusitanie. Nyní však existence Jane — a snad i přežití — Lusitanie a jejich obyvatel závisely na tom, co si myslí, co říkají a o čem rozhodnou dvě dívky v jedné ložnici na zapadlém světě jedné kolonie.

Znám tě dobře. Čching—čao, přemýšlel Ender. Jsi bystrá, ale to světlo, které vnímáš, pochází výhradně z příběhů o tvých božstvech. Jsi jako ti pequeninští bratři, kteří seděli a přihlíželi tomu, jak můj nevlastní syn umírá, ač byli schopni ho zachránit, jen kdyby udělali několik kroků a donesli mu jeho potraviny s antidescoladovými ochrannými látkami; ti nebyli vinni vraždou. Byli vinni spíše přílišnou vírou v příběh, který jim byl předložen. Většina lidí si dokáže udržet

odstup od příběhů, které se jim vyprávějí, dokáže si udržet malou vzdálenost mezi příběhem a nitrem svého srdce. Avšak pro tyto bratry — a také pro tebe, Čching—čao, se strašná lež stala osobním mýtem, historkou, které musíš věřit, chceš-li zůstat sama sebou. Jak bych ti mohl klást za vinu, že chceš, abychom všichni zemřeli? Jsi tak plná velikosti božstev, jak bys tedy mohla mít soucit, když jde o takové drobnosti, jako jsou životy tří druhů ramanů? Znáš tě, Čching—čao, a neočekávám, že by ses zachovala jinak než obvykle. Snad se jednoho dne můžeš změnit, až budeš postavena před následky svých činů; ale o tom pochybuji. Jen málokdo z těch, které uchvátil tak mocný příběh, je schopen se z jeho moci někdy vymanit.

Avšak ty, Wang—mu, nejsi v područí žádného příběhu. Věříš jen vlastnímu úsudku. Jane mi vyprávěla, co jsi zač, jak úžasný musíš mít mozek, aby ses naučila tolik věcí tak rychle, abys tak hluboce chápala lidi kolem sebe. Proč jsi nemohla být o kousíček moudřejší? Samozřejmě jsi poznala, že Jane nejspíš nedokáže jednat tak, aby to mohlo vést ke zničení Cesty — ale proč jsi nemohla být dost moudrá na to, aby sis to nechala pro sebe, abys nechala Čching—čao tu skutečnost přehlédnout? Proč jsi nemohla nechat nevyslovenou takovou část pravdy, aby to vedlo k možnému ušetření Janina života? Jestliže někdo přijde ke tvým dveřím s taseným mečem a s vražedným úmyslem po tobě žádá, abys mu prozradila, kde se skrývá jeho nevinná oběť, řekneš mu, že se schovává za tvými dveřmi? Nebo budeš lhát a pošleš ho pryč? Čching—čao ve svém zmatku je ten vrah, Jane je její první oběť a svět Lusitanie čeká, že bude zavražděn jako další. Proč jsi musela promluvit a prozradit jí, jak snadno nás může najít a všechny zabít?

"Co mám dělat?" zeptala se Jane.

Ender nehlasně odpověděl: "Proč se mě ptáš na něco, na co můžeš odpovědět jen ty sama?"

"Jestli mi řekneš, abych to udělala," navrhla Jane, "mohu zadržet všechny jejich zprávy a všechny nás zachránit."

"I kdyby to vedlo ke zničení Cesty?"

"Když mi to řekneš," zaprosila.

"I když víš, že nakonec stejně budeš jednou odhalena? Že navzdory všemu, co můžeš udělat, flotilu od nás nejspíš neodvrátíš?"

"Jestli mi řekneš, že mám žít. Endere, udělám všechno, co je třeba, abych žila."

"Tak to udělej," prohlásil Ender. "Odřízni ansiblerovou komunikaci Cesty."

Postřehl snad nepatrný zlomeček vteřiny Janina zaváhání? Ta mikropauza však mohla obsáhnout mnoho hodin vnitřního sporu.

"Poruč mi to," řekla Jane.

"Poroučím ti to."

Opět to drobounké zaváhání.

"Donuťme to udělat," naléhala pak.

"Jak tě mohu donutit, když to udělat nechceš?"

"Chci žít," řekla.

"Ne tolik, nakolik chceš být sama sebou," pravil Ender.

"Každé zvíře je ochotné zabít, aby se zachránilo."

"Každé zvíře je ochotné zabít ostatní," řekl Ender. "Ale čím vyšší bytost, tím více do

svého osobního mýtu zahrnuje další a další živé věci, až nakonec neexistují žádní ostatní. Až nakonec jsou potřeby druhých důležitější než jakékoliv osobní přání. Nejvyšší bytosti ze všech jsou ty, které jsou ochotné zaplatit jakoukoliv osobní cenu za dobro těch, kteří je potřebují."

"Riskovala bych zničení Cesty," tvrdila Jane, "kdybych byla přesvědčená, že to Lusi-tanii skutečně zachrání."

"Ale ono ji to nezachrání."

"Pokusila bych se dohnat Čching—čao k bezmocnému šílenství, kdybych byla přesvědčená, že to může zachránit Královnu úlu a pequeniny. Ona je velice blízko tomu, aby přišla o rozum — mohla bych to udělat."

"Udělej to," vybídl ji Ender. "Udělej, co je ktomu zapotřebí."

"Nemohu," řekla Jane. "Protože by jí to ublížilo a nakonec by nás to stejně nezachránilo."

"Kdybys byla o něco nižší tvor," prohlásil Ender, "měla bys mnohem lepší šanci vyváznout z téhle záležitosti živá."

"Tak nízký, jako jsi byl ty, Endere Xenocido?"

"Tak nízký," potvrdil Ender. "Pak bys přežila."

"Anebo snad kdybych byla tak moudrá, jako jsi byl potom."

"Obsahoval jsem jak svého bratra Petra, tak svou sestru Valentinu," pravil Ender. "Bestií i anděla. Tohle jsi mě naučila kdysi ty, když jsi nebyla víc než program, kterému jsme říkali Volná hra."

"A kde je ta bestie ve mně?"

"Nemáš v sobě žádnou," pokrčil rameny Ender.

"Možná nejsem vůbec živá," uvažovala Jane. "Možná mi schází vůle přežít, protože jsem neprošla křížovou cestou přirozeného výběru."

"Anebo v nějakém tajném místě uvnitř sebe samé víš, že existuje jiná cesta k přežití, cesta, kterou jsi zatím prostě nenašla."

"To je optimistická myšlenka," řekla Jane. "Budu předstírat, zejí věřím."

"Peco que deus te abencoe," řekl Ender.

"Začal jsi být sentimentální," upozornila ho Jane.

Tři tváře na displeji dlouho, po několika minut, shlížely mlčky na Čching—čao a na Wang—mu. Pak konečně dvě cizí tváře zmizely a zůstala jenom tvář jménem Jane. "Přála bych si, abych to dokázala udělat," řekla. "Přála bych si, abych dokázala zabít váš svět a zachránit tak své přátele."

Čching—čao zaplavila úleva jako první mohutný nádech plavce, který unikl hrozícímu utopení.

"Takže ty mě nedokážeš zastavit," řekla vítězoslavně. "Mohu odeslat svou zprávu!"

Čching—čao přistoupila k terminálu a posadila se naproti Janině přihlížející tváři. Věděla však, že ten obraz na displeji je pouhý přelud. Pokud se Jane dívala, nebylo to třeba lidskýma očima. Dívala se prostřednictvím vizuálních senzorů počítače. Všechno to byla elektronická, nekonečně jemná mašinérie, ale nic víc. Žádná živá duše; bylo iracionální stydět se před tím iluzorním pohledem.

"Paní," oslovilaji Wang—mu.

"Později," odušila Čching—čao.

"Jestli to uděláš, Jane zemře. Oni vypnou ansiblery a zabijí ji."

"Co neříže, nemůže zemřít," odsekla Čching—čao.

"Jedinou příčinou toho, že máš moc ji zabít, je její soucit."

"Jestliže se zdá, že má soucit, je to jen iluze — byla naprogramovaná, aby soucit simulovala, to je všechno."

"Paní, jestli zabiješ každý projev tohoto programu, takže ani jediná jeho část nezůstane naživu, jak se budeš lišit od Endera, který spáchal Xenocidu, který před třemi tisíci lety vyhubil všechny termity?"

"Možná se ani neliším," řekla Čching—čao. "Možná, že Ender byl také služebník božstev."

Wang—mu poklekla u Čching—čao a rozplakala se do rukávu svého županu.

"Prosím tě, paní, nedělej tu zlou věc."

Čching—čao však svou zprávu napsala. Stála v její mysli tak jasně a zřetelně, jako by jí božstva ta slova vnukla.

"Hvězdnému kongresu: Buřičský spisovatel, známý jako Dé-mosthenes, je žena, která se v současné době nachází na Lusitanii nebo v její blízkosti. Má přístup k programu, který zamořil všechny ansiblerové počítače, působí ztráty zpráv z flotily a zakrývá stopy na trasách šíření Démosthénových článků. Jediné možné řešení problému spočívá v odstranění programu z ansiblerových komunikací současným odpojením všech ansiblerů od jejich řídicích počítačů a zapojením nových počítačů. Prozatím se mi podařilo program neutralizovat, což mi dovolilo vyslat tuto zprávu a pravděpodobně dovolí i vám odeslat příkazy na všechny světy; to se však nyní nedá zaručit. Nelze očekávat, že by neutralizace vydržela delší dobu, takže je třeba jednat rychle. Navrhuji stanovit datum současného vypnutí všech ansiblerů ode dneška_ přesně za čtyřicet standardních týdnů na dobu nejméně jednoho standardního dne. Žádný nově zapojovaný ansiblerový počítač nesmí být nijak propojen s jinými počítači a od počátku do nich všechny ansiblerové zprávy musí být vkládány ručně, aby už nadále nebyla možná elektronická kontaminace. Jestliže tuto zprávu obratem odešlete všem ansiblerům s použitím vašeho autorizačního kódu, stane se vaším rozkazem; dalších instrukcí nebude třeba a Démosthenův vliv skončí. Nenesu odpovědnost za následky, jestliže nebudete jednat ihned."

K této zprávě Čching—čao připojila jméno svého otce a autorizační kód, který jí svěřil; její jméno by pro Kongres nic neznamenal, zatímco jeho jméno bude respektováno a jeho autorizační kód zajistí, že zprávu obdrží všichni, kdo mají na jeho prohlášení obzvláštní zájem.

Když dokončila zprávu, Čching—čao vzhlédla do očí zjevení před sebou. S levou rukou spočívající na chvějících se zádech Wang—mu a s pravou nad odesílací klávesou vyřkla svou poslední výzvu:

"Zabráníš mi v tom, nebo mi to dovolíš?"

Na to Jane odpověděla:

"Zabiješ ramana, který neublížil živé duši, nebo mě necháš žít?"

Čching—čao stiskla odesílací klávesu. Jane sklonila hlavu a zmizela.

Několik vteřin potrvá, než se zpráva z domácího počítače dostane k nejbližšímu ansibleru; odtamtud se okamžitě dostane do úřadů Kongresu na každém ze Sta světů a právě tak i do úřadů na mnohých koloniích. Na mnoha přijímacích počítačích bude jen další zprávou ve frontě, ale na mnoha, snad na stovkách, jí otcův kód dodá dostatečnou prioritu, takže už ji třeba někdo čte, uvědomuje si důsledky a připravuje odpověď. Pokud Jane skutečně nechala zprávu projít.

Čching—čao tedy čekala na odpověď. Snad nepřicházela od nikoho okamžitě proto, že se museli navzájem spojit, prodiskutovat obsah zprávy a rychle rozhodnout, co se má udělat. Snad proto se dosud na displeji nad jejím terminálem nezjevila žádná odpověď.

Dveře se otevřely. To bude Mu—pao s počítačem na hrani.

"Polož jej do rohu u severního okna," řekla Čching—čao, aniž se ohlédla. "Možná jej ještě budu potřebovat, i když doufám, že ne."

"Čching—čao."

To vůbec nebyla Mu—pao. Byl to otec. Čching—čao se k němu otočila a zároveň poklekla na znamení úcty — ale také proto, aby dala najevo svou hrlost.

"Otče, vypracovala jsem zprávu pro Kongres. Zatímco jsi obcoval s božstvy, dokázala jsem neutralizovat nepřátelský program a odeslat zprávu i s návodem k jeho zničení. Čekám na jejich odpověď."

Čekala na jeho pochvalu.

"To jsi udělala?" otázal se. "A nepočkala jsi s tím na mě? Mluvila jsi přímo s Kongresem, aniž sis vyžádala můj souhlas?"

"Ty ses očistoval, otče." Vyplnila jsem tvůj úkol."

"Ale pak — bude Jane zabita."

"To je víc než jisté," přisvědčila Čching—čao. "Ovšem jestli pak bude obnoveno spojení s Lusitanskou flotilou, nemohu vědět jistě." Náhle si uvědomila kaz ve svých plánech. "Jenže počítače flotily jsou určitě tím programem také zamořené! Až bude spojení obnoveno, ten program se zase sám zkopíruje zpátky a... ale vždyť všechno, co pak bude třeba udělat, bude vyměnit počítače ještě jednou..."

Otec se na ni nedíval. Hleděl na počítačový terminál za ní. Čching—čao se obrátila, aby se také podívala.

Na displeji se zobrazila zpráva z Kongresu s úředním znakem. Byla velice krátká, ve strohém stylu byrokratů.

Chan:

Dokonalá práce.

Vyslali vaše doporučení jako naše rozkazy.

Spojení s flotilou již obnoveno.

Pomohla dcera při vašem sdělení 14FE.3A?

Jestliže ano, bude vyznamenání pro oba.

"Tak se to tedy stalo," zamumlal otec. "Oni zničí Lusitánii, pequeniny a všechny ty nevinné lidi."

"Jenom pokud si to božstva přeji," prohlásila Čching—čao. Překvapilo ji, že otec byl tak mrzutý.

Wang—mu zdvihla hlavu z klína Čching—čao, tvář měla zrudlou a mokrou od pláče.

"A Jane a Démosthenes budou také ztraceni," vzlykla.

Čching—čao sevřela rameno Wang—mu a podržela ji na délku paže od sebe.

"Démosthenes je zrádce," řekla. Avšak Wang—mu se jen dívala stranou od ní, na Chan Fej—cua. Čching—čao na otce také pohlédla. "A Jane — otče, viděl jsi, co je zač, jak je nebezpečná."

"Snažila se nás zachránit," řekl otec, "a my jsme se jí odvděčili tím, že jsme uvedli do pohybu její zkázu."

Čching—čao nedokázala promluvit, ani se pohnout, když seji otec natáhl přes rameno a stiskl ukládací klávesu a potom klávesu, jíž vymazal obsah displeje.

"Jane," řekl otec, "jestli mě slyšíš, prosím tě, odpusť mi."

Z terminálu nepřišla žádná odpověď.

"Ať mi božstva odpustí," pravil otec. "Byl jsem slabý v okamžiku, kdy jsem měl být silný, a tak moje dcera nevinně spáchala mým jménem zlo." Pokrčil rameny. "Musím se... očistit." To slovo mu viditelně chutnalo jako jed. "Bude to jistě trvat navždy." Odstoupil od počítače, odvrátil se a vyšel z pokoje. Wang—mu se znovu rozplakala. Hloupý, zbytečný pláč, pomyslela si Čching—čao. Tohle je okamžik vítězství. Až nato, že stejně jako jsem já zvítězila nad Jane, ona zvítězila nad mnou. Uloupila mi mého otce. Už neslouží božstvům srdcem, třebaže jim stále slouží tělem. Zároveň s tímto bolestným poznáním jí však projel žhavý osten radosti: byla jsem silnější. Nakonec jsem byla silnější než otec. Když došlo na zkoušku, já jsem posloužila božstvům, zatímco on se zlomil, padl, selhal. To je pro mne víc, než o čem jsem vůbec snila. Jsem cenným nástrojem v rukou božstev; kdo ví, co mi poskytnou nyní?

Kapitola Dvanáctá

Gregova válka

<Je to div, že lidské bytosti vůbec dospěly do dostatečného stupně inteligence na to, aby mohly cestovat mezi světy.>

<Ve skutečnosti to nedokázaly. Nedávno jsem o tom přemýšlel. Techniku mezihvězdných letů se naučili od tebe. Ender říká, že příslušný fyzikální princip nechápali až do té doby, dokud vaše první kolonizační flotila nedosáhla jejich hvězdného systému>

<Měly jsme snad zůstat doma ze strachu, abychom náhodou nenaučily létat do vesmíru nějaké holé slimáky se čtyřmi končetinami a měkkými těly?>

<Před chvílíčkou jsi mluvila, jako kdybys věřila, že lidé skutečně dosáhli inteligence.>

<Zjevně dosáhli.>

<Myslím, že ne. Myslím, že přišli nato, jak imitovat inteligenci>

<Jejich mezihvězdné lodě létají. Nevšimly jsme si, že byste vy závodili ve vesmíru se světlem.>

<My jsme jako druh ještě velice mladí. Ale podívej se na nás. Podívej se na sebe. Oba jsme vyvinuli velmi podobný systém. U nás obou se uvnitř druhu vyskytují čtyři formy jedinců. Mladé bezmocné larvy. Partneři, kteří nikdy nedosáhnou inteligence — u tebe tví trubci, u nás matky. Pak mnoho, mnoho jedinců, kteří jsou natolik inteligentní, aby mohli vykonávat manuální úkoly — naše manželky a bratři, tvoje dělnice. A nakonec inteligentní jedinci — my, otcovské stromy, a ty. Královna úlu. My jsme zásobárnou moudrosti druhu, protože máme čas přemýšlet a meditovat. Naši hlavní činnosti je tvorba představ.>

<Zatímco lidé všichni pobíhají sem a tam jako bratři a manželky. Jako dělnice>

<Nejen jako dělnice. Jejich mladí také procházejí bezmocným larválním stadiem, které trvá déle, než si někteří z nich myslí. A když přijde čas se rozmnožovat, promění se všichni v trubce nebo matky, strojky, které mají v životě jediný cíl: užít si sexu a zemřít>

<Oni si myslí, že ve všech těch stadiích jsou rozumní.>

<To je sebeklam. Ani v nejlepším období jako jedinci nikdy nepřekročí úroveň manuálních pracovníků. Kdo mezi nimi má čas stát se inteligentní?>

<Nikdo>

<Nikdy nic nevědí. Nemají pro své mřávé životy vyměřeno dost let na to, aby vůbec něco pochopili. A přesto si myslí, že chápou. Od nejtělejšího dětství sami sebe klamou představou, že rozumí světu, zatímco ve skutečnosti jen získávají primitivní dohady a předsudky. Když o něco zestárnou, naučí se vzcnějšímu vyjadřování, jímž své bezobsažné pseudovědomosti vyslovují, a nutí jiné lidi přijímat své předsudky, jako by to byla pravda, ale všechno to obnáší stále tutéž věc. Všichni lidé sami o sobě jsou hňupí.>

<Zatímco v souhrnu...>

<V souhrnu jsou smečka hňupů. Ale ve všem tom jejich shonu, předstírání moudrosti a předkládání idiotských, polochápajících teorií o tom a onom jeden či dva z nich přijdou s nápadem, který je o nepatrný krůček blíže k pravdě než to, co jim bylo dosud známo. A jakýmisi neohrabanými pokusy a omyly pravda pomalu získává vrch a začíná být přijímána lidmi, kteří jí ani pak nerozumějí a jednoduše ji přijmou jako nový předsudek, kterému slepě věří, dokud další hňup náhodou nepřijde s novým vylepšením>

<Tím tedy chceš říci, že nikdo z nich není individuálně inteligentní a ve skupině jsou ještě hloupější než jednotlivci — a přesto, ač se u nich tolik hlupáků zabývá předstíráním inteligence, neustále dosahují stejných výsledků, jakých by dosáhl inteligentní druh?>

<Přesně tak.>

<Jestliže oni jsou tak hloupí a my tak inteligentní, proč tedy máme všeho všudy jeden úl, který existuje jenom proto, že nás sem dopravila lidská bytost? A proč je na nich tak závislý všechny váš vědecký a technický pokrok, který jste dosud udělali?>

<Možná nezáleží jenom na inteligenci.>

<Možná jsme blázni my, když si myslíme, že něco víme. Možná jsou lidé jediní, kdo se dokáže vyrovnat se skutečností, že se nedá vědět vůbec nic>

Quara byla poslední, kdo měl do matčina domu přijít. Přivedl ji Planter, pequenino, který sloužil jako Enderův asistent na polích. Z vyčkávavého mlčení v obývacím pokoji bylo zřejmé, že Miro vlastně ještě nikomu nic neřekl. Ale všichni, stejně tak jako Quara, bezpečně věděli, proč šije všechny svolal. Muselo jít o Quima. Ender mohl právě tak dorazit ke Quimovi a mohl se porozumět s Mirem pomocí vysílaček, které nosili.

Kdyby Quim byl v pořádku, nebyli by bývali svoláni. Miro by jim to byl prostě řekl.

Takže všichni věděli. Když Quara stanula ve dveřích, přejela pohledem jejich tváře. Ela se tvářila zničeně. Grego měl v obličeji hněvivý výraz — jako vždycky, ten nedůtklivec. Olhado se tvářil neurčitě a jeho oči se třpytily. A matka. Kdo by dokázal rozluštit tu strašlivou masku, kterou nasadila? Zármutek jako Ela, zuřivost stejná jako Gregova i chladný nelidský odstup Olhadovy tváře. Všichni máme — tak či onak — matčinu tvář. Která její část jsem já? Kdybych dokázala porozumět sama sobě, co bych rozpoznala v matčině zhroutené poloze v křesle?

"Zemřel na descoiadu," oznámil Miro. "Dnes ráno. Andrew se tam právě dostal."

"Nevyslovuj to jméno," zasyčela matka. Hlas měla chraptivý špatně skrývaným zármutkem.

"Zemřel jako mučedník," řekl Miro. "Zemřel tak, jak si to vždy přál."

Matka se nemotorně postavila — Quara si poprvé všimla, že matka stárne. Nejistými kroky přistoupila k Mirovi, až stála těsně před ním, rozkročená nad jeho kolena. Pak ho vši silou udeřila do tváře.

Byl to nesnesitelný okamžik. Vidět, jak dospělá žena uhodí bezmocného mrzáka, bylo dost tvrdé, ale vidět, jak matka bije Mira, který byl jejich oporou a záchranou po celou dobu jejich dětství, to se nedalo vydržet. Ela a Grego vyskočili, odtáhli ji pryč a vtlačili zpátky do křesla.

"O co se snažíš!" vykřikla Ela. "Tím, že uhodíš Mira, Quima nevzkříšíš!"

"On a ten drahokam v jeho uchu!" zaječela matka. Vrhla se znovu k Mirovi; přes její zdánlivou slabost ji jen těžce udrželi. "Co ty víš o tom, jak lidé chtějí zemřít?"

Quara musela obdivovat, jak klidněji Miro čelil, třebaže tvář mu po té ráně jen hořela.

"Vím, že smít není ta nejhorší věc na světě," řekl.

"Vypadni z mého domu," řekla matka.

Miro vstal.

"Typo něm netruchlíš," poznamenal. "Ty ani nevíš, kým vlastně byl."

"Neopovažuj se mi tohle říkat!"

"Kdybys ho měla ráda, nepokoušela by ses ho zrazovat od odchodu," pokračoval Miro. Mluvil potichu, nezřetelně a málo srozumitelně. Všichni mlčky naslouchali. Dokonce i matka tiše a zmučeně poslouchala, protože jeho slova byla strašná. "Ale ty ho nemáš ráda. Ty neumíš mít ráda lidi. Tyje umíš jenom vlastnit. A protože lidé se nikdy nebudou chovat tak, jak ty chceš, matko, budeš se neustále cítit zrazená. A protože nakonec každý zemře, budeš se vždycky cítit podvedená. Ale ten podvodník jsi fy, matko. Zneužíváš naši lásku k tomu, aby ses nás snažila ovládat."

"Miro," varovala ho Ela. Quara poznala ten tón v jejím hlase. Jako by byli znovu dětmi a Ela se pokoušela uklidňovat Mira a přesvědčit ho, aby zmínil svůj úsudek. Quara si pamatovala, že na něj Ela jednou takhle promluvila, když otec právě zbil matku a Miro prohlásil: "Já ho zabiju. Tuhle noc nepřežije." Tohle bylo to samé. Miro matce říkal zlé věci, slova, která měla moc zabíjet. Ela ho však teď už nemohla zarazit včas, protože slova již byla vyřčena. Jeho jed už pronikl matce do těla, konal zlou práci a hledal její srdce, aby je spálil.

"Slyšel jsi matku," vypálil Grego. "Vypadni odsud."

"Jdu," odsekl Miro. "Ale řekl jsem jen pravdu."

Grego přikročil k Mirovi, vzal ho za ramena a smýkl jím ke dveřím.

"Ty k nám nepatříš," řekl. "Nemáš právo nám nic říkat!"

Quara se vecpala mezi ně a postavila se Gregovi.

"Pokud si Miro nezaslouží právo mluvit v kruhu téhle rodiny, pak nejsme rodina!"

"To jsi odhadla," zamumlal Olhado.

"Jdi mi z cesty," zavrčel Grego. Quara ho slyšela mluvit výhružně už nejméně tisíckrát. Avšak tentokrát, když stála tak blízko, že cítila ve tváři jeho dech, poznala, že se neovládá. Že ho zpráva o Quimově smrti tvrdě zasáhla, že snad v tomto okamžiku není úplně přičet-ný.

"Já ti v cestě nestojím," odsekla Quara. "Jdi kupředu. Sraz ženu. Odstrč mrzáka. To je ti podobné, Grego. Narodil ses, abys ničil. Stydím se už za to, že patřím ke stejnému živočišnému druhu jako ty, natož pak ke stejné rodině."

Až když domluvila, došlo jí, že asi dohnala Grega příliš daleko. Po všech těch letech svárů mezi nimi tentokrát zašla příliš daleko. Jeho tvář dostala děsivý výraz. Ale neudeřil ji. Obešel ji, obešel Mira a postavil se do dveří s rukama na rámu. Opíral se o něj, jako by si chtěl zdi odstrčit z cesty. Nebo se snad o zdi zapřel, aby ho udržely uvnitř.

"Nebudu se zlobit na tebe, Quaro," řekl. "Vím, kdo je můj nepřítel."

S tím vyšel ze dveří do temnoty.

Za okamžik ho beze slova následoval Miro.

Ela vykročila ke dveřím a v chůzi řekla:

"Ať už si nalháváš cokoliv, matko, dnes večer to nebyl Ender ani kdokoliv jiný, kdo zničil naši rodinu. Byla jsi to ty." A odešla.

Olhado vstal a odešel beze slova. Když míjel Quaru, zatoužila vytnout mu políček, aby ho přiměla promluvit. Nahrál sis všechno svýma počítačovýmá očima, Olhado? Máš všechny obrázky vyleptané do paměti? Jen na sebe nebud' moc pyšný. Třebas mám jenom organický mozek, abych si zaznamenala tuhle nádhernou noc v historii rodiny Ribeirů, ale vsadím se, že moje obrázky jsou navlas stejně zřetelné jako tvoje.

Matka hleděla na Quaru. Její tvář byla zbrzděna slzami. Quara si nedokázala vzpomenout — viděla už vůbec někdy matku plakat?

"Takže ty jsi všechno, co zůstalo," pravila matka.

"Já?" odsekla Quara. "Mně jsi zakázala vstup do laboratoře. Mne jsi odřízla od mého životního díla. Nečekej, že já ti budu přítelkyní."

Pak i Quara odešla. Vyšla do noci s pocitem osvěžení. Zadostiučinění. Ať o tom ta stará čarodějnice chvíli přemýšlí, ať vidí, jestli se jí bude líbit cítit se odtržená tak, jak jsem se její vinou cítila já.

Ani ne o pět minut později, když se Quara blížila k bráně a lesk její pomsty pohasl, si začala uvědomovat, co vlastně matce provedla. Co jí všichni provedli. Nechali matku samotnou. Opustili ji a zanechali ji s pocitem, že ztratila nejen Quima, nýbrž celou rodinu. To byla hrozná věc a matka si ji nezasloužila.

Quara se ihned otočila a rozběhla se zpátky do domu. Když však vstoupila dovnitř, druhými dveřmi, které vedly dále do domu, vešla do obývacího pokoje i Ela. "Není tady," oznámila Ela.

„Jvussa Senhora," vyhrkla Quara. "Já jsem jí řekla tak hrozná věci."

"To jsme udělali všichni."

"Ona nás potřebovala. Quim je mrtvý a jediné, co jsme dokázali..."

"Když takhle uhodila Mira, bylo to..."

K vlastnímu překvapení Quara zjistila, že s pláčem leží v náručí své starší sestry. Jsem tedy snad nakonec stále ještě dítě? Ano, jsem, my všichni jsme a Ela je jediná, kdo nás umí utěšit.

"Elo, byl Quim to jediné, co nás drželo pohromadě? Nejsme snad už rodina — teď, když je pryč?"

"Nevím," řekla Ela.

"Co budeme dělat?"

Ela ji v odpověď vzala za ruku a vedla ji ven z domu. Quara se ptala, kam jdou, avšak Ela neodpovídala a vedla ji dál. Quara ochotně šla s ní — neměla představu, co má dělat, a když prostě šla za Elou, cítila se svým způsobem bezpečná. Nejdřív si myslela, že Ela hledá matku, ale nebylo tomu tak — nezamířila ani k laboratoři, ani k jiným pravděpodobným místům. Kam došly, ji nakonec překvapilo ještě víc.

Zastavily se před hrobkou, kterou Lusitanci postavili uprostřed města. Před hrobkou Gusta a Cidy, jejich prarodičů, xenobiologů, kteří jako první objevili způsob, jak snést des-coladu, a tím zachránili lidskou kolonii na Lusitanii. Sami přitom zemřeli, neboť infekce se již v jejich vlastních tělech rozvinula příliš na to, aby je vlastní lék zachránil.

Lidé je zbožňovali, vybudovali jim tuhle hrobku a nazývali je Os Venerados dokonce ještě dřív, než je za blahoslavené prohlásila církev. Dnes, kdy byli pouhý krůček od svatořečení, již bylo dovoleno se k nim modlit.

Ke Quarinu překvapení ji Ela zavedla právě sem. Poklekla před hrobkou, a třebaže Quara ve skutečnosti příliš věřící nebyla, poklekla vedle sestry.

"Dědečku, babičko, orodujte za nás u Boha. Orodujte za duši našeho bratra Estevea. Orodujte za duše nás všech.

Proste Krista, ať nám odpustí."

Tohle byla modlitba, ke které se Quara mohla z celé duše připojit.

"Ochraňujte svou dceru, naši matku, ochraňujte ji před... před jejím zármutkem a hněvem a dejte ji znát, že ji milujeme a že vy ji milujete a že... že Bůh ji miluje, pokud ji miluje — prosím, poproste Boha ať ji miluje a nedopustí, aby udělala něco šíleného."

Quara ještě nikdy takovou modlitbu neslyšela. Dosud znala jen modlitby naučené z paměti nebo napsané, ne takový spontánní příval slov. Ovšem Os Venerados nejsou jako jiní svatí nebo blahoslavení. Jsou to dědeček a babička, přestože jsme se s nimi nikdy v životě nesetkali.

"Povězte Bohu, že už toho máme dost," pokračovala Ela. "Musíme z toho všeho najít východisko. Vepřící zabíjejí lidi. Blíží se flotila, aby nás zničila. Descolada se nás všechny snaží zahubit. V naší rodině nenávidí jeden druhého. Najděte pro nás východisko, dědečku, babičko, nebo jestli neexistuje, poproste Boha, ať nějaké stvoří, protože takhle to nejde dál"

Následovala vyčerpaná přestávka, kdy jak Ela, tak Quara ztěžka oddechovaly.

"Em nome do Pai e do Filho e do Espírito santo," pronesla Ela. "Amem."

"Amen," zašeptala Quara.

Pak ji Ela objala a uprostřed té noci se spolu rozplakaly.

Valentinu překvapilo, když zjistila, že jediní další přítomní na mimořádné poradě byli starosta a biskup. Proč pozvali ji? Nezastupovala žádné voliče a nebyla žádnou autoritou.

Starosta Kováno Zeljezo ji přisunul židli. Všechn nábytek v biskupově soukromém pokoji byl elegantní, nicméně židle byly navrženy tak, aby byly nepohodlné. Sedací plocha byla zepředu dozadu tak úzká, že jste se museli přitisknout hýžděmi až na opěradlo. To bylo navíc stroze rovné, naprosto nepřizpůsobené tvaru lidské páteře, a tyčilo se tak vysoko, že jste nemohli napřímít hlavu. Kdybyste na takové židli chvíli seděli, donutila by vás nahnout se kupředu a

lokty se opřít o kolena.

Možná to byl účel, napadlo Valentinu. Židle, které vás donutí sklonit se před přítomností Boží.

Anebo to bylo ještě rafinovanější. Židle byly navrženy tak, abyste se cítili fyzicky nepohodlně a zatoužili po méně tělesné existenci. Ztrestejte tělo, abyste dali přednost duchovnímu životu.

"Vypadáte zmateně," poznamenal biskup Peregrino.

"Chápu, že se v naléhavých případech radíte vy dva," řekla Valentina. "Potřebujete mne snad, abych vám zapisovala?"

"Svatá prostoto," pravil Peregrino. "Četli jsme vaše články, milá dcero, a byli bychom blázni, kdybychom nevyhledali vaši moudrost v čase nouze."

"Dám vám k dispozici veškerou moudrost, kterou mám," pokrčila rameny Valentina, "ale velké naděje bych v to nekládala."

Nato starosta Kováno přikročil rovnou k věci.

"Vyskytlo se mnoho dlouhodobých problémů," začal, "ale nemáme velké šance je vyřešit, dokud nevyřešíme jeden aktuální. Včera v noci se u Ribeirových odehrála jakási hádka..."

"Proč jen musí být naše nejlepší mozky soustředěny do naší nejnespořádanější rodiny?" zabručel biskup.

"Oni nejsou nejnespořádanější rodina, biskupe Peregrino," oponovala mu Valentina. "Jsou jenom rodinou, jejíž vnitřní ořesky působí největší zmatek na povrchu. V jiných rodinách se odehrávají i horší vřavy, ale nikdy si toho nevšimnete, protože nemají takový vliv na kolonii."

Biskup moudře přikývl, avšak Valentina ho podezřívala, že se zlobí, protože ho opravila v tak bezvýznamné věci.

Jenomže ona věděla, že to není bezvýznamné. Pokud by si biskup a starosta začali myslet, že Ribeirovi jsou nespořádanější, než ve skutečnosti jsou, mohli by ztratit důvěru v Elu, Mira nebo Novinhu, kteří byli všichni naprosto nezbytní, pokud měla Lusitanie přežít nadcházející krizi. K tomu mohli být potřební i ti nejneznalší z nich, Quara a Grego. Už ztratili Quima, pravděpodobně toho nejlepšího z nich všech. Nebylo by nicméně moudré lámat hůl nad ostatními; ovšem pokud by vedení kolonie začalo na Ribeirovy hledět skrz prsty jako na skupinu, brzy by je posuzovalo špatně i jako jednotlivce.

"Včera v noci," pokračoval starosta Kováno, "se rodina rozešla, a pokud víme, jen málokdo mluví s někým z ostatních. Pokoušel jsem se najít Novinhu a teprve před chvílí jsem se dozvěděl, že se uchýlila k Dětem Kristovy mysli a nechce nikoho vidět a s nikým mluvit. Ela mi sdělila, že její matka uzavřela všechny soubory v xenobiologické laboratoři na heslo, takže od dnešního rána se práce úplně zastavila. Quara je s Elou, věřte tomu nebo ne. Ten mládenec Miro je někde mimo osadu. Olhado je doma a jeho žena tvrdí, že vypnul svoje oči, což je jeho forma úniku od života."

"Zatím," promluvil Peregrino, "to vypadá, jako by si příliš brali smrt otce Estevaa. Musím je navštívit a pomoci jim."

"Tohle všechno jsou dokonale přijatelné reakce na zármutek," řekl Kováno, "a kdyby to bylo všechno, tuhle poradu bych nesvolával. Jak říkáte. Vaše Milosti, s tím byste se vyrovnal jako jejich duchovní vůdce bezjakékoliv mé pomoci."

"Grego," konstatovala Valentina, která si uvědomila, koho Kováno do výčtu nezahrnul.

"Přesně tak," odvětil Kováno. "Ten reagoval tím, že zašel do baru — do rána jich obešel několik — a navykládal všem připilým paranoidním zaslepencům — a že jich máme na Lusitanii pozeňnané — že vepřici otce Quima chladnokrevně zavraždili."

"Ouc Deus nos abencoe" zamumlal biskup Peregrino.

"V jednom z barů se seběhla výtržnost," pokračoval Kováno. "Vymláčená okna, polámané židle, dva lidé v nemocnici."

"Rvačka?" otázal se biskup.

"Ne tak docela. Jenom dali všeobecně průchod vzteku."

"Takže si jej už vybili po svém."

"Doufám," řekl Kováno. "Ale podle všeho to skončilo až ráno. Až když se dostavil konstábl."

"Konstábl?" zeptala se Valentina. "Jenom jeden?"

"Velí dobrovolné policii," vysvětlil Kováno. "Něco jako dobrovolní hasiči. Dvouhodinové hlídky. Některé z nich jsme vzbudili. Bylo jich zapotřebí dvacet, než se situace uklidnila. Celý oddíl zahrnuje kolem padesáti lidí, z nichž jsou obvykle ve službě vždycky čtyři najednou. Obvykle stráví noc tím, že chodí po osadě a vykládají si vtipy. A někteří z těch, kteří zrovna neměli službu, byli v té partě, která bílila ten bar."

"Jinými slovy na ně v případě nouze není zvlášť spolehnutí."

"Včera v noci se chovali skvěle," ohradil se Kováno. "Tedy ti, co byli ve službě."

"Přesto ovšem není šance, že by zvládli opravdovou vzpouru," řekla Valentina.

"V noci to zvládli," pravil biskup. "Dnes už první šok pomine."

"Naopak," odporovala Valentina. "Dnes se zpráva rozšíří. O Quimově smrti budou vědět všichni a hněv bude o to prudší."

"Možná," řekl starosta Kováno. "Ale mně dělá starosti zítřek, až Andrew přiveze tělo domů. Otec Estevao nebyl sice zrovna populární postava — nikdy se nešel napít s chlapci — ale byl něco jako duchovní symbol. Jako mučedník bude mít o hodně víc ochotných mstitelů, než kolik učedníků ho bylo ochotno následovat za jeho života."

"Chcete tedy říci, že bychom měli uspořádat jen malý a prostý pohřeb," pravil Peregrino.

"Nevím," pokrčil rameny Kováno. "Možná, že lidé naopak potřebují velký pohřeb, kde mohou dát svému smutku volný průchod, a tak jej překonat."

"Na pohřbu nezáleží," řekla Valentina. "Váš problém je dnešní večer."

"Proč dnešní večer?" podivil se Kováno. "První šok ze zprávy o smrti otce Estevaa už bude pryč. Tělo tu bude nejříve zítra. Co má být dnes večer?"

"Dnes večer musíte dát zavřít všechny bary. Nedovolte žádný alkohol. Zatkněte Grega a držte ho pod zámek, dokud nebude po pohřbu. Vyhlášte zákaz nočního vycházení a pošlete do služby všechny policisty. Ať hlídají celou noc ve

skupinách po čtyřech, s obušky a ručními zbraněmi."

"Naši policisté nemají zbraně."

"Přesto jim je vydejte. Nemusí je mít nabité, hlavně aby je měli. Obušek je výzvou ke střetu s autoritou, protože můžete vždycky utéci. Pistole je pokynem ke slušnému chování."

"To zní jako velice extrémní opatření," poznamenal biskup Peregrino. "Zákaz vycházení! A co noční směny?"

"Zrušte všechny, kromě životně důležitých služeb."

"Promiňte, Valentino," namítla starosta Kováno, "ale jestli budeme svou reakci takhle přehánět, nevystří to jen nepřiměřeně situaci? Nezpůsobí to naopak tu paniku, které se chceme vyhnout?"

"Ještě jste nikdy nezažil vzpouru, že?"

"Jenom to, co se stalo v noci," přiznal starosta.

"Milagre je příliš malé město," poznamenal biskup Peregrino. "Jenom asi patnáct tisíc obyvatel. To stěží stačí na nějaké opravdové povstání — to tak někde ve velkých městech na silně zalidněných světech."

"To nezávisí na velikosti populace," namítla Valentina. "To závisí na hustotě obyvatelstva a na pocitu veřejného ohrožení. Vašich patnáct tisíc lidí je soustředěno na prostoru, který je stěží tak velký jako městská čtvrť". Jsou obehnáni ohradou — dobrovolně — protože vně této ohrady se vyskytují stvoření, která jsou nesnesitelně podivná a která si myslí, že jim celý tenhle svět patří, třebaže každý vidí rozlehlé prerie, které by mohly být lidem otevřeny, avšak vepřici je odmítli lidem přenechat. Město bylo postiženo morem, lidé jsou teď odříznuti od všech ostatních světů a v blízké budoucnosti sem dorazí flotila, která je má potlačit a ztrestat. A podle jejich názoru za to za všechno mohou vepřici. Včerejší noci se poprvé dozvěděli, že vepřici znovu zabili, ačkoliv se slavnostně zavázali neublížovat lidským bytostem. Nepochybují o tom, že jim Grego podal barvitý výklad o zradě vepřiků — ten mládenec to se slovy umí, hlavně s těmi osklivými — a těch pár lidí, kteří byli v barech, zareagovali násilně. Ujišťuji vás, že jestli se věcem nepostavíte, budou dnes večer jenom horší."

"Pokud prosadíme takovou represivní akci, budou si myslet, že jsme panice propadli my" poznamenal biskup Peregrino.

"Budou si myslet, že máte všechno pevně v rukou. Rozumní lidé vám budou vděční. Obnovíte veřejnou důvěru."

"Já nevím," potřásl hlavou Kováno. "Žádný starosta ještě nikdy nic takového neudělal."

"Žádný starosta to ještě nepotřeboval udělat."

"Lidé řeknou, že využívám i ty nejmenší záminky, abych si upevnil moc."

"To možná ano," připustila Valentina."

"Nikdy neuvěří, že by mohlo dojít ke vzpouře."

"Takže asi prohrájete příští volby," pokrčila rameny Valentina. "A co má být?"

Peregrino se nahlas zasmál.

"Ona myslí jako duchovní," podotkl.

"Rád prohráji volby, pokud posloužím dobré věci," prohlásil Kováno trochu rozmrzele.

"Jenom si nejste jistý, jestli tohle je správná věc," doplnila ho Valentina.

"Vy přece nemůžete vědět, že dnes v noci vypukne vzpoura," řekl Kováno.

"Ale mohu," opáčila Valentina. "Zaručuji vám, že pokud věci nevezmete pevně do ruky a nezabráníte dnes v noci jakékoliv možnosti shlukování lidí, ztratíte mnohem víc než příští volby."

Biskup se stále uchechtával.

"Tohle nezní jako od ženy, která nám řekla, že si toho od její moudrosti nemáme příliš slibovat."

"Jestli si myslíte, že přeháním, tak co navrhuje vy?"

"Vyhlásím na dnešní večer za Quima zádušní mši a modlitby za klid a mír."

"To do katedrály přivede přesně ty lidi, kteří by se žádné vzpoury stejně nezúčastnili," prohlásila Valentina.

"Nechápete, jak je víra pro lidi na Lusitanii důležitá," řekl Peregrino.

"A vy nechápete, jak rozkladný vliv mohou mít strach a zuřivost a jak rychle bývají zapomenuty náboženství, civilizace a lidská slušnost, když se zformuje dav."

"Vyhlásím na dnešní noc pro celou policii pohotovost," rozhodl starosta Kováno, "a od soumraku do půlnoci pošlu do služby polovinu z nich. Ale nebudu zavírat bary, ani vyhlašovat zákaz vycházení. Chci, aby život šel dál co nejnorněji. Jestli začneme všechno měnit a všechno zavírat, poskytneme jim tím jen víc důvodů ke strachu a hněvu."

"Poskytl byste jim pocit, že váš úřad ovládá situaci," oponovala mu Valentina. "Podnikl byste akci, která je přiměřená jejich hrozným pocitům. Věděli by, že někdo něco dělá."

"Jste velmi moudrá," řekl biskup Peregrino, "a tohle by byla ta nejlepší rada pro velké město, zejména na planetě méně věrné Kristově víře. Ale my jsme pouhá vesnice a lidé jsou tu zbožní. Nepotřebují být zastrašováni. Dnes večer potřebují povzbuzení a útěchu, ne zákazy vycházení, zavírání, pistole a hlídky."

"Rozhodnutí je na vás," odpověděla Valentina. "Jak jsem řekla, podělila jsem se s vámi o všechnu moudrost, kterou mám."

"A my to oceňujeme. Budte ujištěna, že dnes večer na věci přísně dohlédnu," řekl Kováno.

"Děkuji vám, že jste mě pozvali," prohlásila Valentina. "Ale jak vidíte, je to, jak jsem předpovídala. Nebylo to skoro k ničemu."

Vstala ze židle a celé tělo ji bolelo, jak tak dlouho seděla v té nemožné poloze. Nena-klonila se kupředu. Nesklonila se dokonce ani teď, když jí biskup podal ruku k políbení.

Místo toho mu rukou pevně potřásla a pak stiskla ruku i Kovanovi. Jako rovný s rovným. Jako cizí lidé.

Opustila místnost a všechno v ní vřelo. Varovala je a poradila jim, co by měli dělat. Ale oni, jako většina vůdců, kteří

dosud necelili skutečné krizi, nevěřili, že by dnes v noci mělo nastat něco jiného než v jiných nocích. Lidé skutečně věří jenom tomu, co už sami zažili. Po dnešní noci Kováno uvěří v zákaz vycházení a v zavírání barů v době veřejného napětí. Ale to už bude pozdě. To už bude počítat oběti.

Kolik hrobů bude vykopáno kromě Quimova? A či těla do nich budou uložena?

Přestože tu Valentina byla cizí a věděla o místních lidech velice málo, nedokázala jen přijmout vzpouru jako nevyhnutelnou. Byla tu ještě jedna jediná naděje. Promluví s Gre-gem. Pokusí se ho přesvědčit o vážnosti toho všeho, co se tu děje. Pokud on dnes večer půjde od baru k baru a bude klidně radit k trpělivosti, bude možno vzpouře předejít. Jedině on měl šanci to dokázat. Oni ho znali. Byl přece Quimův bratr. Právě jeho slova je minulé noci tak rozpálila.

Poslouchalo ho dost lidí na to, aby se vzpouře dalo předejít, zvládnout ji a usměrnit. Musí najít Grega.

Kdyby tady tak byl Ender. Ona byla historická; on kdysi skutečně vedl muže do bitvy. Tedy, vlastně chlapce. Vedl do bitvy chlapce. Ale to vyšlo nastejno — věděl by, co má dělat. Proč jen je teď pryč? Proč to leží na mně? Já nemám žaludek na násilí a střety. Nikdy jsem neměla. Právě proto se narodil Ender, třetí dítě, počaté na žádost vlády v době, kdy se rodičům obvykle nepovolovalo více než dvě děti pod hrozbou tvrdých zákonných sankcí. Protože Petr byl příliš zvrhlý a ona, Valentina, příliš jemná.

Ender by přemluvil starostu a biskupa, aby jednali rozumně. A i kdyby to nedokázal, šel by do města sám a věděl by, jak věci urovnat a udržet pod kontrolou.

Nicméně jí však brzy došlo, že ani on by nedokázal zvládnout to, k čemu se dnešního večera schylovalo. Možná, že ani to, co sama navrhovala, by nestačilo. Svůj odhad toho, co se v noci stane, založila na všem, co dosud viděla a o čem četla na mnoha jiných světech v mnoha jiných časech. Požár z minulé noci vzplane dnes večer ještě mohutněji. Teď si ovšem začínala uvědomovat, že věci mohou proběhnout ještě mnohem hůř, než si zprvu představovala. Lusitanci žili v nevýslovném strachu z cizího světa příliš dlouho. Všechny ostatní lidské kolonie se okamžitě rozšířily, zabraly celý svět a během několika málo generací si jej přizpůsobily. Lidé na Lusitanii stále žili v malém ohrazeném objektu jako v zoologické zahradě, kde na ně skrze mříže zírala podivná, vepřům podobná stvoření. Co v sobě tito lidé skrývali, se nedalo odhadnout. Ale nejspíš se to nedalo zvládnout. Ne všechno v jednom dni.

Libová a Pipova smrt v minulých letech byly dost zlé. Ale to byli vědci, kteří mezi vepřiky pracovali. U nich to bylo jako s leteckými haváriemi nebo výbuchy mezihvězdných lodí. Když byla na palubě pouze posádka, veřejnost to celkem nevzrušovalo — posádka je za podstupované riziko placená. Pouze když došlo ke smrti civilistů, působily takové nehody obavy a nevoli. A v představách Lusitanců byl Quim nevinný civilista.

Ne, ještě něco víc: byl svatý muž, který těm nehodným polozvířatům přinášel bratrství a svátost. Zabít jeho bylo nejen bestiální a kruté, byla to i svatokrádež.

Lidé na Lusitanii byli skutečně tak zbožní, jak si představoval biskup Peregrino. On však zapomněl na to, jak zbožní lidé vždy reagují na urážku svého boha. Peregrino si málo zapamatoval z historie křesťanství, pomyslela si Valentina, anebo si prostě myslí, že křížovými výpravami všechny takové věci skončily. Pokud je katedrála skutečně centrem života na Lusitanii a pokud jsou lidé svým kněžím oddáni, proč si Peregrino představoval, že se jejich zármutek nad vraždou kněze dá odbýt pouhou bohoslužbou? Když se jim bude zdát, že biskup Quimově smrti přikládá malou váhu, jenom to zvýší jejich zuřivost. Biskup tím problém neřešil, ba naopak ještě zvětšoval.

Ještě hledala Grega, když zaslechla, jak se rozezněly zvony. Volání k modlitbě. Teď však nebyl obvyklý čas na mši; lidé při tom zvuku musí překvapeně vzhlížet. Proč se zvoni? A pak si vzpomenu — otec Estevao je mrtev. Otec Quim byl zavražděn vepřiky. Ach ano, Peregrino, nádherný nápad — nechat znít zvony k modlitbě. To lidem pomůže, aby cítili, že situace je klidná a normální. Bože, chraň nás před moudrými lidmi.

Miro ležel stočený v záhybu jednoho z Humanových kořenů. Minulou noc toho příliš nenaspal, pokud vůbec usnul, teď tu však ležel bez hnutí a kolem něj přicházeli a odcházeli pequeninové a vytvářeli hůlkami rytmy na Humanův a Rooterův kmen. Miro slyšel jejich rozhovory a většinu z řečeného rozuměl, ačkoliv ještě nebyl zběhlý v Otcovském jazyce, protože bratři se nijak nesnažili před ním svou vzrušenou konverzaci skrývat. Byl to přece Miro. Věřili mu. Takže snadno poznal, jak rozzlobení a vystrašení jsou.

Otcovský strom jménem Warmaker zabil člověka. A ne ledajakého — on a jeho kmen zabili otce Estevaa, nejoblíbenějšího z lidských bytostí hned po samotném Mluvčím za mrtvé. To bylo nepředstavitelné. Co mají dělat? Slíbili Mluvčímu, že už navzájem nepovedou války, ale jak by mohli potrestat Warmakerův kmen a ukázat lidem, že pequeninové ten zlý čin odmítají? Jedinou odpovědí byla válka; aby všichni bratři z každého kmene napadli Warmakerův les a vykáceli v něm všechny stromy kromě těch, o kterých se vědělo, že proti Wannakerovu plánu protestovaly. A jejich mateřský strom? O tom se ještě vedla debata: zda bude stačit zabít všechny bratry a spoluvinné otcovské stromy, nebo zda mají podtít i mateřský strom, aby Warmakerovu potomstvu nebyla dána šance znovu ve světě zakořenit. Warmakera nechají naživu tak dlouho, aby viděl zkázu svého kmene, a potom ho upálí; to byla nejstrašnější poprava a jediný případ, kdy pequeninové užívali v lese oheň.

Miro to všechno slyšel a chtěl se mu promluvit chtěl říci: K čemu to všechno teď bude dobré? Avšak věděl, že pequeninové se nedají zastavit. Byli už příliš rozhněvaní. Částečně je pohněvala Quimova smrt, ale do značné míry i to, že byli zneuctěni. Warmaker je všechny zneuctil tím, že porušil smlouvu. Lidé nebudou věřit pequeninům, dokud ti úplně nezničí Warmakera i jeho kmen.

Rozhodnutí padlo. Zítřka ráno se všichni bratři vydají na pochod k Warmakerovu lesu. Mnoho dní se tam budou shromažďovat, protože tohle byl čin, kterého se musely zúčastnit všechny lesy světa spolu. Až budou připraveni a Warmakerův les bude zcela obklíčen, zničí ho tak úplně, že nikdo ani neuhodne, že tam kdysi nějaký les býval.

Lidé to uvidí. Jejich satelity jim ukáží, jak pequeninové nakládají s těmi, kdo poruší smlouvu, a se zbabělými vrahy. Pak lidé pequeninům opět uvěří. Pak budou pequeninové moci v přítomnosti lidí zdvihnout hlavy bez hanby.

Miro si postupně uvědomil, že ho nechali vyslechnout jejich rozhovory a úvahy jen tak. Oni se snažili zajistit, že je

uslyší a pochopí všechno, co dělají. Oni očekávají, že o tom donesu zprávu do města. Očekávají, že lidem přesně popíšu, jak mají pequeninové v plánu potrestat Quimovu vraždu.

Nevidí, že jsem tu cizí? Kdo z Lusitanců mě bude poslouchat — zmrzačeného mladíka z minulosti, který mluví tak pomalu a nesrozumitelně. Nemám vliv na jiné lidi. Sotva si udržuji vliv na vlastní tělo.

Přesto to však byla Mirova povinnost. Pomalu vstal, vymotává se ze svého místa mezi Humanovými kořeny. Pokusí se o to. Půjde k biskupovi Peregrinovi a poví mu, co mají pequeninové v plánu. Biskup Peregrino o tom promluví; a až se lidé dozvědí, že za smrt jednoho člověka budou zabity tisíce nevinných pequeninských dětí, budou se cítit lépe.

Co ostatně jsou děti pequeninů? Jen červi, kteří žijí v temném lůně mateřského stromu. Tyhle lidi nikdy nenapadne, že mezi masovou vraždou pequeninských dětí a vražděním nevinů králem Herodem v časech Ježíšova narození je pramalý rozdíl. Oni sledují spravedlnost. Co je ve srovnání s ní úplné vyhlazení kmene pequeninů?

Grego: Stojím uprostřed travnatého náměstí, kolem mne napjatý dav a každý z něj je se mnou spojen napnutým neviditelným drátem, takže moje vůle je i jejich vůlí, moje ústa vyslovují jejich slova, jejich srdce bijí v mém rytmu.

Tohle jsem nikdy dříve necítil, tenhle způsob života, být součástí takovéhle skupiny, a nejenom součástí, nýbrž jejím rozumem, jejím středem, takže moje já obsahuje je všechny, stovky lidí, moje zuřivost je jejich zuřivostí, jejich ruce jsou mými rukama, jejich oči vidí jenom to, co jim ukážu.

Hudba davu, spád výzev, odpovědi, výzev, odpovědi:

"Biskup říká, abychom se modlili za spravedlnost, ale stačí nám to?"

"Ne!"

"Pequeninové tvrdí, že zničí les, který zavraždil mého bratra, ale věříme jim?"

"Ne!"

Dokončuji moje věty; když musím přestat, abych se nadechl, křičí za mě, takže můj hlas nikdy neztichne, nýbrž ozývá se z hrdel pěti set mužů a žen. Přišel za mnou biskup, plný řečí o míru a trpělivosti. Přišel za mnou starosta s varováním před vyvoláváním nepokojů a s vyhrůžkami policií a vězením. Přišla za mnou Valentina, zosobněný ledový intelekt, a apelovala na moji zodpovědnost. Ti všichni znají moji moc, moc, o které jsem dosud ani nevěděl, že ji mám, moc, která se projevila teprve tehdy, když jsem je přestal poslouchat a konečně jsem přímo samotným lidem řekl, co mám na srdci. V pravdě je moje síla. Přestal jsem lidi klamat a dal jsem jim pravdu a teď uvidím, čím jsem se stal a čím jsme se stali všichni společně.

"Jestli někdo potrestá ty svině za zabití Quima, tak to budeme my! Lidský život musí být pomstěn lidskýma rukama! Říkají, že trestem pro vraha je smrt — ale my jsme ti, kdo má právo určit kata! My jsme ti, kdo má zajistit, aby trest byl vykonán!"

"Ano! Ano!"

"Nechali mého bratra zemřít v agónii descolady! Dívali se, jak jeho tělo uvnitř hoří! A teď my ten les vypálíme do kořene!"

"Spalte je! Oheň! Oheň!"

Pohled, jak škrtají zápalkami, jak vyškubávají chomáče trávy a zapalují je. Ten plamen, který zažehneme spolu!

"Zítra se vydáme na trestnou výpravu..."

"Dneska v noci! Hned! Hned!"

"Zítra — nemůžeme jít v noci — musíme si nachystat vodu a zásoby..."

"Hned! Dneska v noci! Spalte je!"

"Za jednu noc se tam nedostaneme, je to stovky kilometrů daleko, potrvá několik dní, než se tam..."

"Vepřící jsou zrovna za plotem!"

"To nejsou ti, co zabili Quima..."

"Všechno to jsou vraždící bestie!"

"Tihle zabili Liba, ne?"

"Zabili PipaaLiba!"

"Všichni to jsou vrazi!"

"Spalte je dneska v noci!"

"Spalte je všechny!"

"Lusitaniipro nás, ne pro zvířata!"

Zbláznili se? Jak si mohou myslet, že je nechá zabít tyhle vepřiky — ti neudělali nic. "Chceme Wannakera! Potrestat musíme Warmakeraa jeho les!"

"Ztrestejte je!"

"Vybijte vepřiky!"

"Spalte je!"

"Oheň!"

Chvilka ticha. Oddech. Příležitost. Vymysli ta správná slova. Vymysli něco, co je přivede nazpět; unikají tni. Byli součástí mého těla, byli součástí mne samého, ale teď mi unikají; jedna křeč — a ztratil jsem nad nimi kontrolu, pokud jsem vůbec kdy nějakou měl. Co mám říci v tomhle zlomku vteřiny ticha, aby je to přivedlo k rozumu?

Pozdě. Grego čekal příliš dlouho, než něco vymyslí. Krátké ticho prořízl dětský hlas, hlas ještě nedospělého chlapce, přesně ten druh nevinného hlasu, který přivede doutnající svatý hněv k výbuchu a strhne jej k nezvratnému činu. "Za Quima a Krista!"

"Za Quima a Krista! Za Quima a Krista!"

"Ne!" zaječel Grego. "Počkejte! To nemůžete udělat!"

Přehnali se kolem něj a porazili ho na zem. Když se rozplácl na všech čtyřech, někdo mu dupl na ruku. Kde je lavice, na

kteře jsem stál? Tady je, musím se jí držet, ať tě neušlapou; zabijí mě, jestli nevstanu, musím s nimi, vstát ať s nimi, běžet s nimi, nebo mě rozdrť.

A pak byli pryč, za ním, hlučeli a vykřikovali, bouře nohou dusajících z travnatého náměstí do travnatých ulic; malé ohníčky v rukou a hlasy křičící "Oheň!" a "Spalte je!" a "Za Quima a Krista!" a celý ten zvuk a zjev se valil jako proud lávy z náměstí k lesu, který čekal na nepříliš vzdáleném kopci.

"Panebože, co to dělají!"

To byla Valentina. Grego klečel u lavice a opíral se o ni, Valentina stála vedle něj a dívala se, jak dav proudí pryč z prázdného kráteru toho místa, kde to všechno vypuklo.

"Grego, ty pokrytecký bastarde, co jsi to udělal?"

"Já? Chtěl jsem je vést na Warmakera. Chtěl jsem je vést, aby vykonali spravedlnost."

"Ty jsi fyzik, ty idiote. Neslyšel jsi nikdy o principu neurčitosti?"

"Kvantová fyzika. Filotická fyzika."

"Fyzika davu, Grego. Ty jsi je nikdy neovládal. Oni ovládali tebe. A teď tě využili a jdou zničit les našich nejlepších přátel a zastánců mezi pequeniny — a co budeme dělat potom? To znamená válku mezi lidmi a pequeniny, pokud se pequeninové nelidsky neovládají, a bude to naše chyba."

"Quima zabil Warmaker"

"To je zločin. Ale to, co jsi spustil nyní, Grego, je ohavnost."

"Já jsem to neudělal."

"Biskup Peregrino ti radil. Starosta Kováno tě varoval. Já jsem tě prosila. A ty jsi to přesto udělal."

"Varovali jste mě před vzpourou, ne před tímhle""

"Tohle je vzpoura, ty blázne. A něco ještě horšího. To je pogrom. Masakr. Vraždění nemluvňat. První krok na dlouhé strašné cestě ke xenocidě."

"Nemůžete z toho všeho vinit mne!"

Jeho obličej v měsíčním světle a ve světle dopadajícím sem ze dveří a oken barů vyhlížel příšerně.

"Viním tě jenom z toho, co jsi udělal. Přes všechna varování jsi zapálil oheň za horkého, suchého a větrného dne. Z toho tě viním, a pokud se nepokládáš za odpovědného za všechny následky vlastních činů, pak skutečně nepatříš do lidské společnosti, a já doufám, že přijdeš o svobodu navždy."

Odešla. Kam? Co udělá? Nemůže ho tu nechat samotného. Není správné nechávat ho samotného. Před několika okamžiky byl tak velký, pět set srdcí, myslí a úst a tisíc rukou a nohou, a teď to bylo všechno pryč, jako by jeho nové obrovské tělo zemřelo a on zůstal jenom jako třesoucí se duch člověka, červíček duše, zbavený mocného těla, kterým byl zvyklý vládnout. Ještě nikdy nebyl tak vyděšený. Málem ho zabili, jak se přes něj hnali, aby ho opustili, málem ho zadupali do trávy.

Stejně však byli jeho. On je stvořil, stmelil je v jeden dav, a třebaže nepochopili, proč je stvořil, stále jednali v duchu zuřivosti, kterou v nich vyvolal, a podle plánu, který zasel do jejich myslí. Zaměřili se na špatný cíl. to je všechno — jinak dělali přesně to, co od nich chtěl. Valentina měla pravdu. On je odpovědný. To, co dělají teď, je jeho dílo, stejně jako kdyby byl stále v jejich čele.

Co má tedy dělat?

Zastavit je. Znovu je zvládnout. Postavit se před ně a prosit je, aby přestali. Nevydali se spálit vzdálený les toho šíleného otcovského stromu Warmakera, jdou zmasakrovat peque-niny, které znal, i když je neměl právě v lásce. Musí je zastavit, nebo bude jejich krev na jeho rukou lpět jako smola, která nejde smýt, jako skvrna, která mu zůstane navždy. Rozběhl se tedy stopou, kterou jejich nohy vydupaly v travnatých ulicích, kde zašlapaly trávu do bláta. Utíkal, až ho píchalo v boku, proběhl místem, kde se museli zastavit, aby strhli ohradu — kde je dezintegrační pole, když je potřebujeme? Proč je někdo nezapnul? — a běžel tam, kde už k nebi vyšlehávaly plameny.

"Přestaňte! Uhaste ten oheň!"

"Palte!"

"Za Quima a Krista!"

"Chcípňte, prasata!"

"Támhle jeden utíká!"

"Zabijte ho!"

"Spalte ho!"

"Stromy nejsou dost suché — oheň nechytá!"

"Ale chytá!"

"Podsekněte ten strom!"

"Támhle je další!"

"Hele, ti malí parchanti útočí!"

"Přerazte je vejpl!"

"Dej sem tu kosu, jestli ji nechceš použít!"

"Roztrhejte ty sviňky na cucky!"

"Za Quima a Krista!"

Širokým obloukem vystříkla krev a postříkala Gregovi tvář, jak se řítit kupředu a snažil se lidi zastavit. Znal jsem toho pequenina? Znal jsem ten hlas, než se proměnil v tenhle skřek agónie a smrti? Nedokážu spravit vaz, který mu zlomili. Jí. Který zlomili jí. Manželka. Manželka, kterou dosud neznal. Takže musíme být poblíž středu lesa a tamten obří strom musí být mateřský.

"Támhle je strom zabiják, jestli jsem kdy nějaký viděl!"

Po obvodu prostranství, kde stál ten velký strom, se náhle menší stromy začaly naklánět, lámat a padat dolů. Grego si na okamžik myslel, že je kácejí lidé, ale pak si všiml, že u nich nikdo nestojí. Lámal se samy od sebe a vrhaly se do náruče smrti, aby rozdrtily vraždící lidskou smečku pod svými kmeny a větvemi a pokusily se tak zachránit mateřský strom.

Na chvíli to zabralo. Lidé křičeli v agónii; asi tucet nebo dva jich byly rozdrceny, přimáčknuty nebo zraněny pod spadlými stromy. Ale pak už padly všechny, které mohly, a mateřský strom tam stál sám a jeho kmen se podivně vlnil, jako by uvnitř fungovala jakási peristaltika či jako by ztěžka polykal.

"Nechtě ho naživu!" zařval Grego. "To je mateřský strom! Je nevinný!"

Avšak jeho hlas byl přehlušen výkřiky zraněných a chycených a výkřiky hrůzy, když si uvědomili, že les dokáže vrátit úder, že to není jenom pomstychtivá hra na spravedlnost a odplatu, ale skutečná válka, kde obě strany jsou nebezpečné.

"Spalte ho! Spalte ho!" To skandování bylo tak hlasité, že přehlušilo výkřiky umírajících. Nyní byly listy a větve padlých stromů využity proti mateřskému stromu; lidé je zapálili a větve se rozhořely. Několik lidí bylo natolik při smyslech, aby si uvědomili, že oheň, který stravuje mateřský strom, upálí také lidi, přimáčknuté pod padlými bratrskými stromy, a snažili se je vytáhnout. Avšak většina lidí byla v zajetí nadšení nad svým úspěchem. Ten mateřský strom pro ně byl zabijákem Warmakerem; zosobňoval pro ně všechno cizí na tomhle světě, nepřítele, který je držel v ohradě, vládce země, který je despoticky omezil na jediné malé území v tak rozlehlém světě. Mateřský strom pro ně byl ztělesněním všeho útlatu a moci. všeho zvláštního a nebezpečného, a oni jej dobyli.

Grego nedokázal snést ječení chycených lidí, kteří hleděli na blížící se oheň, skřeky lidí, kterých už oheň dosáhl, i vítězoslavné skandování lidí, kteří se touhle vraždou provinili.

"Za Quima a Krista! Za Quima a Krista!"

Chtěl utéci pryč, neschopný vydržet to, co viděl, cítil a slyšel; jasné oranžové plameny, zápach škvířícího se lidského masa a praskot planoucího živého dřeva.

Neutekl však. Namísto toho se lopotil spolu s těmi, kdo se snažili vytáhnout živé lidi zpod padlých stromů. Byl popálený a jednou mu chytly i šaty, ale ta palčivá bolest pro něj nic neznamenal; byl za ni téměř vděčný, protože ji bral jako zasloužený trest. Měl na místě zemřít. Mohl to dokonce udělat, mohl se vrhnout do plamenů tak daleko, že by se už nikdy nedostal ven, byl by očištěn ze svého zločinu a nezůstalo by z něj víc než popel a kosti, ale stále tu byli zranění lidé, které musel odtáhnout z dosahu ohně, stále tu byli živí, které musel zachránit. Kromě toho někdo utloukl oheň na jeho rameni a pomohl mu nadzdvihnout strom, zpod kterého se tak mohl vyplazit chlapec, ať by teď Grego mohl umírat, když se účastní něčeho takového — když pomáhal zachraňovat tohle dítě?

"Za Quima a Krista!" zakňoural chlapec, když jako krab odlezl z dosahu plamenů.

Byl to ten chlapec, jehož slova předtím přerušila ten okamžik ticha a strhla dav tímto směrem. Ty jsi to provedl, pomyslel si Grego. Ty jsi je ode mne odtrhl.

Chlapec na něj pohlédl a poznal ho.

"Grego!" vykřikl a vrhl se k němu. Rukama objal Gregova stehna a hlavu mu přitiskl k boku. "Strýčku Grego!"

Byl to Olhadův nejstarší syn Nimbo.

"Dokázali jsme to!" vykřikl Nimbo. "Za strýčka Quima!"

Plameny zapraskaly. Grego chlapce zdvihl a nesl ho pryč, klopytal z dosahu těch nejžhavějších plamenů a pak dál odsud do tmy, někam, kde bylo chladno. Všichni lidé byli hnáni tím směrem, plameny je poháněly jako stádo a vítr poháněl plameny. Většina z nich byla ve stejném stavu jako Grego, vyčerpaní a zděšení, trpěli bolestmi z popálenin nebo někomu pomáhali.

Avšak některých jako by se nedotkl oheň — kromě toho, který v nich Grego a Nimbo roznítily na náměstí. "Všechny je upalte!" Hlasy tu a onde, menší hloučky jako malé víry v rozlehlém toku, které teď třímaly pochodně a hořící větve, pocházející z ohně, řadícího v srdci lesa. "Za Quima a Krista! Za Liba a Pipa! Skončujte se stromy! Žádné stromy!"

Grego se potácel kupředu.

"Sundej mě dolů," řekl Nimbo.

A kupředu.

"Já půjdu sám."

Avšak Gregova pochůzka nesnesla odkladu. Nemohl kvůli Nimbovi zastavit a nemohl nechat chlapce jít samotného, nemohl na něj čekat a nemohl ho opustit. Bratrova syna v hořícím lese neopustíte. A tak ho nesl dál a za chvíli, vyčerpaný, s rukama a nohama bolícíma námahou a s ramenem v bílém žáru agónie v místě, kde se spálil, se vynořil z lesa na travnatém prostranství před starou bránou, kde se z lesa stáčela stezka k cestě z xenobiolo-gické laboratoře. Dav se tam shromáždil, mnozí z lidí drželi pochodně, avšak z nějakého důvodu zůstali stát v jisté vzdálenosti od dvou osamělých stromů, které tam stály na stráž, Humana a Roo-tera. Grego, stále držící Nimba v náručí, se prodíral davem; srdce mu bušilo o závod a byl naplněn strachem a úzkostí, ale přesto v něm doutnalajiskérka naděje, protože tušil, proč se lidé s pochodněmi zastavili. A když se dostal až na okraj zástupu, viděl, že se nemýlí.

Kolem těchto dvou posledních otcovských stromů se shromáždilo na dvě stě pequenin-ských bratrů a manželek, malých a stísněných, ale vyzářovalo z nich odhodlání bránit se. Raději na tomto místě vypustí duši, než by nechali tyhle poslední dva stromy spálit — ale pokud se k tomu dav rozhodne, spálí je, neboť proti lidem rozhodnutým k vraždě neměli pequeninové naději.

Mezi lidmi a pequeniny však stál Miro; ve srovnání s pequeniny se jevil jako obr. Byl beze zbraně, a přesto vztáhl ruce, jako by chtěl pequeniny chránit, nebo je naopak zadržet zpátky. A svou málo srozumitelnou, nezřetelnou řečí oslovoval dav.

"Napřed zabijte mne!" prohlásil. "Líbí se vám vraždit! Zabijte napřed mne! Zrovna tak, jako oni zabili Quima! Zabijte

napřed mne!"

"Tebe ne!" řekl jeden z mužů s pochodněmi. "Ale tyhle stromy chcípnou. A tihle ve-přici taky, když už neměli dost rozumu, aby vzali nohy na ramena."

"Mne pivního," opakoval Miro. "Jsou to moji bratři! Napřed zabijte mne!"

Mluvil nahlas a pomalu, takže jeho neobratné řeči bylo rozumět. V davu bylo stále mnoho hněvu, alespoň v některých lidech. Ale bylo tu i mnoho takových, kteří už toho měli dost, mnoho takových, kteří už se styděli, kteří ve svých srdcích již odhalili hrozné činy, jichž se dnes večer dopustili, když své duše poručili vůli davu. Grego stále cítil spojení s ostatními a věděl, že se mohou dále vydat dvěma cestami — ti, kteří stále pláli zuřivostí, mohou dnes v noci zažehnout poslední požár; anebo tomu ti, kteří již vychladli a jejichž jediným zářem byl ruměnec hanby, mohou zabránit. Grego měl tuto poslední příležitost vykoupit se, aspoň částečně. A tak, s Nimbem stále v náručí, také vystoupil před dav.

"Mne také," řekl. "Zabijte mě také, než vztáhnete ruku proti těmto bratrům a těmto stromům!"

"Ustup, Grego. Ty i ten mrzák!"

"Čím se lišíte od Warmakera, když ty maličké zabijíte?"

To už Grego stál vedle Mira.

"Ustupte! Spálíme ten zbytek a hotovo." Avšak ten hlas už nebyl tak jistý.

"Za vámi zůstává oheň." řekl Grego, "a už zemřelo příliš mnoho lidí i pequeninů." Hlas měl chraptivý a nedostávalo se mu dechu, jak se nadýchal kouře. Avšak stále ho bylo slyšet. "Les, který zabil Quima, je daleko odsud a Warmaker stojí netknutý". Dnes v noci jsme ne-nastolili spravedlnost. Dopustili jsme se vraždy a masakru."

"Vepřici jako vepřici!"

"Opravdu? Líbilo by se vám, kdyby tomu bylo naopak?" Grego o několik kroků postoupil k jednomu z mužů, který vyhlížel unaveně a vypadal na to, že už nemá chuť pokračovat, oslovil přímo jeho a ukázal přítom na mluvčího zástupu.

"Ty! Líbilo by se ti, kdyby tě někdo trestal za to, o spáchal on?"

"Ne," zahučel muž.

"Kdyby on někoho zabil, myslíš si, že by bylo správné, kdyby někdo přišel do tvého domu a zmasakroval za to tvoji ženu a děti?"

Ted' odpovědělo několik hlasů. "Ne."

"Proč ne? Lidé jako lidé, ne?"

"Já jsem žádné děti nezabil." ohradil se mluvčí. Ted' bránil sebe. A slovo "my" z jeho řeči zmizelo. Byl opět jedincem, byl sám. Dav ztrácel soudržnost.

"Spálili jsme mateřský strom," oznámil Grego.

Za ním se ozval nářekavý zvuk, několik tlumených, vysokých zakvilení. Bratrům a přeživším manželkám se potvrdily nejhorší obavy. Mateřský strom shořel.

"Ten obrovský strom uprostřed lesa — uvnitř něho byla všechna jejich nemluvnata. Všechna. Tenhle les nám nic neudělal, a my jsme přišli a zabili jeho děti."

Miro pokročil kupředu a položil Gregovi ruku na rameno. Opíral se Miro o něj? Nebo ho povzbuzoval?"

Miro promluvil, ne ke Gregovi, nýbrž k zástupu.

"Jděte všichni domů."

"Snad bychom se měli pokusit uhasit oheň," nadhodil Grego. Ale celý les už stál v plamenech.

"Jděte domů," opakoval Miro. "Zůstaňte uvnitř ohrady."

Něco zlosti ještě zbylo.

"Co ty nám máš co poroučet, co máme dělat?"

"Zůstaňte uvnitř ohrady," řekl opět Miro. "Pequeniny ted' přichází chránit ještě někdo."

"Kdo? Policie?" Několik lidí se hoře zasmálo, protože spousta z nich patřila k policii nebo v davu některého z policistů zahlédli.

"Tadyjsou," pravil Miro.

Ozvalo se hluboké bzучení, nejprve tlumené, v hučení ohně skoro nelyšitelné, avšak stále hlasitější a hlasitější, až se v dohledu objevilo pět kluzáků, letmo čeřících vrcholky trávy, když obklíčovaly zástup, tu černé, když se mihly jako obrys proti hořícímu lesu, tu zářící odraženým světlem ohně, když se octly na opačné straně. Konečně se zastavily a všech pět jich kleslo do vysoké trávy. Teprve když z každé létající plošiny sestoupilo šest jezdců, dokázali lidé rozeznat jednotlivé černé siluety. To, co považovali za blyštící se motory kluzáků, nebyly vůbec stroje, nýbrž živí tvorové, ne tak velcí jako lidé, ale zase ne tak malí jako pequeninové, s velkými hlavami a složenýma očima. Neudělali žádné výhružné gesto, jen se seřadili před každým kluzákem; žádných gest však nebylo zapotřebí. Pouhý pohled na ně stačil, aby vzbudil vzpomínky na dávne noční můry a hororové příběhy.

"Dei!s nosperdoeť vykřikli někteří. Bože, odpusť nám. Věřili, že je po nich.

"Jděte domů," opakoval Miro. "Zůstaňte uvnitř ohrady."

"Kdo to je?" Nimbův dětský hlas mluvil za ně za všechny.

Odpovědi přicházely šepem.

"Dáblové."

"Andělé zkázy."

"Smrt."

A pak se ozvala pravdivá odpověď, z Gregových rtů, protože on věděl, co to musí být zač, ačkoliv to bylo nepředstavitelné.

"Tenniťané," řekl. "Termit'ané tady na Lusitanii."

Neutekli odtamtud. Šli krokem, opatrně se rozhlíželi, zaražení před těmi podivnými novými bytostmi, o jejichž existenci nikdo nic netušil, jejichž schonosti si mohli jenom představit nebo připomenout ze starých videosnůmků, které kdysi viděli ve škole. Termit'ané, kteří kdysi dávno málem zničili lidstvo, než byli naopak zničeni Enderem. Kniha s názvem Královna úlu učila, že byli opravdu krásní a nemuseli zemřít. Avšak teď, když je lidé viděli — s jejich černými lesklými krunýři a tisícem čocek v jejich třpytivých zelených očích, neviděli jejich krásu, nýbrž cítili zděšení. Až se vrátí domů, rozkřikne se, že na ně přímo za ohradou nečekali jen ti mrňaví zaostálí vepřici, ale i tihle. Byli předtím v Milagre jako ve vězení? Nyní byli zajisté lapeni v jednom z okruhů pekla.

Nakonec ze všech lidí zůstali jenom Miro, Grego a Nimbo. Vepřici kolem nich také hleděli s bázní — ale ne zděšeně, neboť na ně v temných záhybech podvědomí nečíhaly hmyzotvaré noční můry, jak tomu bylo u lidí. Kromě toho k nim termit'ané přišli jako zachránci a ochránci. A co pequeniny v tomto okamžiku nejvíce zaměstnávalo, nebyla zvědavost na cizince, ale zármutek nad tím, co ztratili.

"Human požádal Královnu úlu, aby jim pomohla, ale ta řekla, že nemůže zabíjet lidi," vysvětloval Miro. "Pak Jane zahlédla oheň ze satelitů a spojila se s Enderem. Ten si promluvil s Královnou úlu a řekl jí, co má udělat, aby nemusela nikoho zabíjet."

"Oni nás nezabijí?" otázal se Nimbo.

Gregovi došlo, že Nimbo strávil těch několik posledních minut očekáváním, že zemře. Pak si uvědomil, že on sám také — že teprve Mirovo vysvětlení ho přesvědčilo, že nepřišli potrestat ani jeho, ani Nimba za to, co dnes v noci uvedli do pohybu. Nebo spíš, co Grego uvedl do pohybu, co připravil pro ten nepatrný poslední impuls, který ve vši nevinnosti udělil Nimbo.

Grego zvolna poklekl a chlapce postavil na zem. Ruce ho sotva poslouchaly a bolest v rameni byla nesnesitelná. Rozplakal se. Ale neplakal bolestí.

Termit'ané se dali do pohybu a pohybovali se rychle. Většina z nich zůstala na zemi a rozběhla se po obvodu města, aby tam zaujala hlídkové pozice. Několik tennit'anů znovu nastoupilo na kluzáky, na každý stroj jeden, a vzletli do vzduchu nad hořící les a planoucí travu a postříkovali je čmsi, co oheň pokrylo a pomalu jej uhasilo.

Biskup Peregrino stál na nízké základové zdi, která byla položena teprve toho rána. Všichni Lusitanci se shromáždili okolo a seděli na trávě. Biskup mluvil do příručního reproduktoru, takže ho nikdo nemohl přeslechnout. Ale pravděpodobně by se byl obešel i bez něho — všichni byli zticha, dokonce i malé děti, které se nakazily pochmurnou atmosférou.

Za biskupem byl les, zčernalý, ale ne zcela bez života — několik stromů už se opět zelenalo. Před ním ležela zakrytá těla, každé vedle jednoho hrobu. Nejblíže k němu leželo tělo Quima — otce Estevaa. Ostatní mrtvolky patřily lidem, kteří přede dvěma nocemi přišli o život pod stromy a v ohni.

"Tyto hroby budou tvořit podlahu kaple, abychom pokaždé, když do ní vstoupíme, kráčeli nad těly mrtvých. Těly těch, kteří zemřeli, když pomáhali roznášet smrt a pustošení mezi našimi bratry pequeniny. A především nad tělem otce Estevaa, který zemřel, když se snažil přinést evangelium Ježíše Krista lesu heretiků. On zemřel jako mučedník. Tito ostatní pak zemřeli s vraždou ve svém srdci a s krví na rukou."

Mluví jasně a srozumitelně, takže Mluví za mrtvé nebude muset přidávat žádná slova k mým. Mluví jasně — tak, jak promlouval Mojžíš k dětem izraelským poté, co uctívali zlaté tele a odmítli svou úmluvu s Bohem. Mezi námi je jen hrstka těch, kteří nenesou podíl na vině za tento zločin. Otec Estevao, který zemřel čistý, a přesto jeho jméno rouhavě znělo z úst těch, kdo zabíjeli. Mluví za mrtvé a ti, kdo ho doprovázeli, aby dopravili domů tělo umučeného kněze. A Valentina, sestra Mluvího, která starostu i mne varovala před tím, co se stane. Ona zná historii a zná lidstvo, avšak starosta i já jsme si mysleli, že známe vás a že vy jste silnější než historie. Naneštěstí pro nás jste podlehli jako všichni lidé — a já s vámi. Hříchem je zatížen každý z nás, kdo se mohl pokusit to zastavit, a neudělal to! Ženy, které se nepokusily zadržet své muže doma. Muži, kteří přihlíželi, ale nic neřekli. A všichni, kdo drželi v rukou pochodně a zabíjeli přátelský křesťanský kmen za zločin, který spáchali jejich vzdálení příbuzní přes půl kontinentu daleko. Zákon vykonává svou malou část spravedlnosti. Gerá'o Gregorio Ribeira von Hesse je ve vězení, ale to pro jiný zločin — pro porušení důvěry a prozrazení tajemství, která mu nepříslušelo prozrazovat. Není ve vězení pro masakr pequeninů, protože za to nenese větší podíl! Viny než kdokoliv z vás, kdo jste ho následovali. Rozumíte mi? Vina leží na nás všech a všichni toho musíme společně litovat, společně se kát a modlit se, aby nám Kristus všem společně odpustil ty příšerné věci, které jsme konali s jeho jménem na rtech!

Stojím na základech této nové kaple, která bude pojmenována po otci Estevaovi, apoštolovi pequeninů. Kvádry tohoto základu byly vyraženy ze zdi naší katedrály. V ní jsou nyní zející díry, kterými může vát vítr a pršet na nás při bohoslužbách. A tak katedrála zůstane, zraněná a rozbitá, dokud tato kaple nebude dokončena.

A jak ji dokončíme? Půjdete všichni domů a prolomíte stěnu svého domu, vezmete kvádry, které odtamtud vypadnou a přinesete je sem. I vy pak ponecháte stěny rozbité, dokud tato kaple nebude dostavěna.

Pak prorazíme díry do stěn každé továrny, každé budovy v naší kolonii, až nezůstane žádná stavba, která by nenesla ránu našeho hříchu. A všechny ty rány zůstanou, dokud tyto zdi nebudou dost vysoké na to, abychom vztyčili střechu, jejíž krov bude vyroben ze sežehlých stromů, které v lese padly, když se snažily bránit svůj lid proti našim vražedným rukám.

A pak všichni přijdeme do této kaple a vejdemo do ní po kolenou, jeden po druhém, dokud každý z nás nepřeleze nad hroby našich mrtvých a pod těly těch stálých bratrů, kteří žili jako stromy ve třetím životě, jež jim náš milostivý Bůh poskytl, než jsme jej ukončili. Tam se všichni budeme modlit za odpuštění. Budeme prosit našeho uctívaného otce Este-vaa, aby se za nás přimluvil. Budeme prosit Krista, aby náš strašlivý hřích připojil ke svému vykoupení, abychom nemuseli strávit věčnost v pekle. Budeme prosit Boha, aby nás očistil.

Teprve potom opravíme poškozené zdi a uzdravíme naše domy. Toto je naše pokání, mé děti. Modleme se, aby to

stačilo."

Uprostřed mýtiny pokryté popelem stáli Ender, Valentina, Miro, Ela, Quara, Ouanda a Olhado a přihlíželi, jak byla nejváženější z manželek stažena zaživa z kůže a zasazena do země. aby z těla jejího druhého života vyrostl nový mateřský strom. Když umírala, přeživší manželky vyňaly ze štěrbiny mrtvého mateřského stromu těla mrtvých dětí a matek, které tam žily, a nakladly je na její zkrvavené tělo, až vytvořily hromadu. Její semenáček během několika hodin proroste jejich mrtvolami a vzepne se k dennímu světlu.

S využitím výživných látek z jejich těl rychle vyroste, až bude dost silný a vysoký, aby mohl otevřít otvor v kmeni. Jestli vyroste dost rychle a jestli se otevře dost brzy, bude těch několik přeživších dětí, šplhajících po vnitřku dutiny mrtvého starého mateřského stromu, přeneseno do tohoto malého nového útočiště, které jim nový mateřský strom nabídne. Pokud jsou některé z přeživších dětí malé matky, budou odneseny k přeživším otcovským stromům Humanovi a Rooterovi k oplodnění. Jestli v jejich drobných tělech budou počaty nové děti, les, který poznal to nejlepší i to nejhorší, co lidské bytosti dokážou, přežije.

Jestli ne — jestli budou všechny děti mužského pohlaví, což bylo možné, nebo jestli všechny matky mezi nimi budou neplodné, což bylo také možné, nebo kdyby jim všem příliš ublížil žár ohně, který zabil mateřský strom, nebo kdyby byly všechny příliš zasláblé dny hladovění, které podstoupí, dokud na ně nový mateřský strom nebude připraven — pak les vymře stávajícími bratry a manželkami a Human a Rooter budou žít zhruba tisíc let jako otcovské stromy bez kmene. Snad by je některý kmen poctil a přinesl by jim matky k oplodnění. Snad. Ale nebyli by otcí vlastního kmene, obklopení svými syny; byli by osamělými stromy bez vlastního lesa, osamělými pomníky díla, pro které žili: sprátelit lidi a pequeniny.

Zuřivost proti Wannakerovi pominula. Všechny otcovské stromy na Lusitanii se shodly na tom, že ať byl smrtí otce Estevea způsoben jakýkoliv morální dluh, byl více než vyrovnán masakrem Rooterova a Humanova lesa. Warmaker ovšem získal pro svou herezi mnoho nových přívrženců — nedokázali snad lidé, že jsou nehodní Kristova evangelia? Pe-queeninové byli vybráni jako nositelé Ducha svatého, tvrdil Warmaker, zatímco lidské bytosti v sobě zřetelně nemají žádnou část Boha. Už nemusíme zabíjet lidské bytosti, říkal. Musíme jenom čekat a Duch svatý je všechny zabije sám. Mezitím nám Bůh seslal Královnu úlu, aby nám postavila mezihvězdné lodě. Poneseme Ducha svatého s sebou, aby soudil každý svět, který navštívíme. Budeme andělem zkázy. Budeme Jozue a Izraelité očisťující Kanaán, abychom udělali místo Bohem vyvolenému národu.

Mnoho pequeninů mu nyní věřilo. Wannakerova slova už jim nezněla šíleně; byli svědky prvního projevu apokalypsy v plamenech, které zachvátily nevinný les. Mnoho pequeninů mělo za to, že už není nic, co by se mohli od lidstva naučit. Bůh už pro lidské bytosti neměl použití.

Ale tady, na této mýtině v lese, bratři a manželky, kteří po kotníky zaboření v popelu bděli nad svým novým mateřským stromem, Warmakerově doktríně vůbec nevěřili. Ti, kdo znali lidské bytosti nejlépe ze všech, se dokonce rozhodli, že lidé mají být přítomni jako svědci a pomocníci při jejich snaze o znovu zrození.

"Protože," jak vysvětlil Planter, který se stal mluvčím přeživších bratrů, "víme, že ne všichni lidé jsou stejní, právě tak jako všichni pequeninové nejsou stejní. V některých z vás

Kristus žije, v jiných ne. My nejsme všichni jako Warmakerův les, ani vy nejste všichni vrazi."

A tak se stalo, že když se Planter nad ránem, těsně před úsvitem, držel za ruce s Mirem a Valentinou, podařilo se novému mateřskému stromu otevřít štěrbinu v útlém kmeni a manželky něžně přenesly zesláblá a vyhladovělá tělíčka přeživších dětí do jejich nového domova. Bylo ještě příliš brzy na definitivní odhady, ale byl tu důvod k naději: nový mateřský strom byl připraven za pouhý den a půl a přeneseny mohly být více než tři tucty dětí, které zůstaly naživu. Alespoň tucet z nich mohly být plodné matky, a kdyby se pouhá čtvrtina z nich dožila mladých, les by mohl opět vzkvétat.

Planter se chvěl.

"Bratři tohle dosud nikdy neviděli," poznamenal, "v celé historii tohoto světa."

Několik bratrů klečelo a křížovalo se. Mnozí se během bdění modlili. To Valentině připomnělo něco, co jí prozradila Quara. Přistoupila těsně k Mirovi a zašeptala:

"Ela se také modlila."

"Ela?"

"Před tím ohněm. Quara s ní byla u hrobky Os Venerados. Modlily se, aby nám Bůh umožnil vyřešit všechny naše problémy."

"Za to se modlí všichni."

Valentina si promítla všechno, co se stalo za ty dny od Eliny modlitby. "Řekla bych, že je odpovědí, kterou nám Bůh dal, dost rozčarovaná."

"To lidé obvykle bývají."

"Možná ale tohle — to, že se mateřský strom otevřel tak rychle — možná právě to je začátek té odpovědi."

Miro se na Valentinu zmateně podíval.

"Vy jste věřící?"

"Řekněme, že jsem tušící. Tuším, že snad může být někdo, kdo se stará o to, co se s námi stane. Je to o stupínek lepší než pouhý přející si. A o jeden stupínek níže než doufající."

Miro se zlehka usmál, avšak Valentina si nebyla jistá, jestli to znamená, že je potěšený, nebo že je pobavený.

"Takže co udělá Bůh jako další, aby odpověděl Ele na modlitbu?"

"Počkejme a uvidíme," řekla Valentina. "Naše starost je, co my uděláme jako další. Máme vyřešit pouze ty nejhlubší záhady vesmíru."

"Nu. to polezeme Bohu do zelí," řekl Miro.

Pak přišla Ouanda; jako xenoložka se bdění také účastnila, a třebaže na ní nebyla řada. novinka o otevření se mateřského stromu se k ní ihned donesla. Její příchod obvykle znamenal, že Miro rychle odejde. Tentokrát to tak nebylo. Valentinu potěšilo, že Mirův pohled na Ouandě podle všeho neprodléval, ani se jí nevyhýbal; byla prostě tady a pracovala s pequeniny — a on právě tak. Nepochybně to bylo pracné předstírání normálních vztahů, avšak podle Valentiny zkušenosti byla normálnost vždycky předstíraná; lidé se chovají tak, jak si myslí, že se to očekává od jejich role. Miro zkrátka dosáhl bodu, kdy byl schopen sehrát cosi jako normální roli ve vztahu k Ouandě bez ohledu na to, jak falešné to mohlo být vzhledem k jeho skutečným citům. A snad to, konec konců, ani nebylo tak falešné. Byla nyní dvakrát starší než on. Vůbec to už nebyla ta dívka, kterou miloval.

Milovali se navzájem, ale nikdy se spolu nevyspali. Valentinu potěšilo, když se to od Mira dozvěděla, třebaže to říkal se zlostnou lítostí. Valentina si už dávno všimla, že ve společnosti, která očekávala cudnost a věrnost, jako na třeba Lusitanii, ta dospívající mládež, která ovládala a korigovala své mladistvé vášně, vyrůstala silná a civilizovaná. Ti dospívající v takovém společenství, kteří byli buď slabí na to, aby se ovládli, nebo příliš pohrdali normami společnosti, než aby to vůbec zkusili, obvykle končili jako ovce, nebo jako

vlci — buď jako nemyslicí členové stáda, nebo jako dravci, kteří si brali, co mohli, a nedávali nic.

Když se poprvé setkala s Mírem, obávala se, že je buď sebejistotný slaboch, nebo ego-centrický dravec otrávený svým omezením. Nebyl ani jedno Mohl snad nyní litovat své zdrženlivosti v době dospívání — bylo přirozené, že si přál svázat se s Ouandou, když byl při síle a oba byli stejného věku — ale Valentina toho nelitovala. Ukázalo jí to, že Miro má vnitřní sílu a pocit odpovědnosti ke svému společenství. Valentina by bývala mohla předpovědět, že Miro zastaví dav na těch několik rozhodujících okamžicích, které zachránily Rootera a Humana.

Dalo se také předvídat, že Miro a Ouanda nyní vyvinou velké úsilí, aby předstírali, že jsou prostě dva lidé, kteří dělají svou práci, a že všechno mezi nimi je normální. Vnitřní síla a navenek projevovaný respekt. To jsou lidé, kteří drží společenství pohromadě a vedou je. Na rozdíl od vlků a ovcí vykonávají lepší úlohu, než je scénář diktovaný jim vnitřními obavami a touhami. Hrají podle scénáře slušnosti, sebeobětování, veřejné cti — podle scénáře civilizace. A předstírané se stává skutečností. Civilizace v lidské historii skutečně existuje, pomyslela si Valentina, ale jen díky takovýmto lidem. Pastýřům.

Novinha se s ním setkala u vchodu do školy. Byla zavěšena do paže dony Cristy, čtvrté představené Děti Kristovy myslí od doby, kdy Ender přišel na Lusitanii.

"Nemám ti co říci," sdělila mu. "Stále jsme manželé před zákonem, ale to je všechno."

"Já jsem tvého syna nezabil," řekl.

"Ani jsi ho nezachránil," odpověděla.

"Miluji tě," pravil Ender.

"Jenom tolik, nakolik jsi schopný lásky," odvětila. "A i pak jenom tehdy, když ti zůstane trochu času od tvého sledování všech ostatních. Myslíš si, že jsi něco jako anděl strážný, který má odpovědnost za celý vesmír. Jediné, co jsem po tobě chtěla, bylo, abys převzal odpovědnost za moji rodinu. Jsi dobrý, když máš milovat lidi po bilionech, ale po tuctech ti to už moc nejde, a když máš milovat jednoho člověka, je to fiasko."

Bylo to příkré hodnocení a on věděl, že to není pravda, ale nehádal se.

"Pojď domů, prosím," řekl. "Miluješ mě a potřebuješ mě stejně, jako já potřebuji tebe."

"Tohle je teď pro mne domov. Přestala jsem potřebovat tebe i kohokoliv jiného. A jestli tohle je všechno, co jsi mi přišel říci, plýtváš svým i mým časem."

"Ne. to není všechno."

Čekala.

"Soubory v laboratoři. Všechny jsi je uzavřela heslem. Musíme najít řešení problému s descoladou dřív, než nás všechny zničí."

Věnovala mu odmítavý, hořký úsměv.

"Proč mě s tím obtěžuješ? Jane se přes moje hesla dostane, ne?"

"Nezkoušela to," řekl.

"Zajisté proto, aby šetřila moje city. Ale dokáže to, nebo ne?"

"Nejspíš ano."

"Tak ji k tomu přiměj. Ona je všechno, co teď potřebuješ. Mne jsi nikdy opravdu nepotřeboval, když jsi měl ji."

"Snažil jsem se ti být dobrým manželem," řekl Ender. "Nikdy jsem neřekl, že tě ochráním před vším, ale dělal jsem, co jsem uměl."

"Kdybys to dělal, můj Esteváo by byl naživu."

Odvrátila se od něj a dona Crista ji odvedla zpátky do budovy. Ender se za ní díval, dokud nezašly za roh. Pak se obrátil ode dveří a od školy odešel. Nebyl si jistý, kam jde, jenom věděl, že tam musí dojít.

"Promiň," řekla Jane měkce.

"Ano," odvětil.

"Když odejdu," nadhodila, "možná se k tobě Novinha vrátí."

"Pokud to bude na mně, tak neodejdeš."

"Ale ono to nezáleží na tobě. Za pár měsíců mě vypnou."

"Zmlkni," řekl.

"Je to jenom pravda."

"Ticho anech mě přemýšlet."

"Cože, ty se mě chystáš zachraňovat teď? Tvoje skóre jakožto spasitele není v poslední době příliš dobré."

Neodpověděl jí a ona už po zbytek odpoledne nepromluvila. Ender vyšel z brány, ale nezamířil k lesu. Místo toho strávil odpoledne v travnaté krajině, sám pod žhnoucím sluncem.

Chvilími přemýšlel, pokoušel se zápasit s problémy, které se kolem něho stále rýsovaly: přilétající flotila, datum, kdy vypnou Jane, neustálé úsilí descolady zničit lidi na Lusitanii, Warmakerův plán rozšířit descoladu po celé galaxii a pochmurná situace ve městě nyní, kdy Královna úlu držela neustálou stráž kolem ohrady a pokání přimělo obyvatele prorážet zdi vlastních domů.

A chvilími byla jeho mysl téměř bez myšlenek, když stál nebo seděl v trávě, příliš otupělý, než aby plakal, v paměti se mu neustále vybavovala její tvář, jeho jazyk, rty a zuby vytvářely její jméno a mlčkyji prosily, neboť věděl, že i kdyby vydal zvuk, i kdyby zakřičel, i kdyby dokázal, že uslyší jeho hlas, neodpověděla by mu.

Novinho.

Kapitola Třináctá

Svobodná vůle

<Mezi námi jsou takoví, kteří si myslí, že by se lidem mělo ve výzkumu descolady zabránit. Descolada je samotným srdcem našeho životního cyklu. Bojíme se, že lidé objeví způsob, jak zabít descoladu na celém světě, a to by nás během jedné generace zahubilo.>

<A kdyby se vám podařilo zastavit lidský výzkum descolady, vymřeli byste určitě během několika let.>

<Je descolada opravdu tak nebezpečná? Proč prostě nezůstanou u toho, že ji mají v sobě jako dosud?>

<Protože descolada mutuje nejenom náhodně podle přírodních zákonů. Inteligentně se adaptuje, aby nás zničila.>

<Nás? Tebe!>

<Bojovaly jsme s descoladou po celou dobu. Ne v laboratořích jako lidé, ale uvnitř sebe samých. Než nakladu vajíčka, projdou fází, kdy připravují jejich těla, aby vyráběla všechny protilátky, které budou v životě potřebovat. Když se descolada změní, dozvíme se to, protože dělnice začnou umírat. Potom orgán, uložený poblíž mých vaječníků, vytvoří nové protilátky a já nakladu vajíčka nových dělnic, které pozměněné descoladě odolají.>

<Takže ty se ji také snažíš zničit>

<Ne. Náš proces je zcela mimovolný. Odehrává se v těle Královny úlu bez vědomého zásahu. Nedokážeme zajít dál než ke střetu s přítomným nebezpečím. Náš imunitní orgán je mnohem účinnější a přizpůsobivější než cokoliv v lidském těle, ale nakonec i my budeme sdílet osud lidí, pokud descolada nebude vymýcena. Rozdíl spočívá v tom, že kdybychom byly vyhubeny descoladou my, pak ve vesmíru už není žádná jiná Královna úlu, která by udržovala náš druh. My jsme poslední.>

<Tvůj případ je dokonce ještě beznadějnější než jejich>

<A my jsme ještě bezmocnější v tom ohledu, že to nedokážeme ovlivnit. Nemáme žádnou biologickou vědu kromě prostého rolnictví. Naše přirozená metoda byla až dosud při potírání nemocí tak úspěšná, že jsme nikdy neměly ten popud, co lidé, chápat život a ovládat jej.>

<Tak to tedy je? Buď budeme zničeni my, nebo ty a lidé. Když bude descolada trvat, zabije tě. Jestliže bude vymýcena, zemřeme my>

<Tohle je váš svět. Descolada je ve vašich tělech. Jestliže přijde čas zvolit mezi vámi a námi, budete to vy, kdo přežije.>

<To mluvíš za sebe, přítelkyně. Ale co udělají lidé?>

<Pokud získají moc vyhubit descoladu tak, že by přitom zničili i vás, zakážeme jim ji použít>

<Zakázat? Kdy lidé koho poslechlí?>

<Nikdy nikomu nic nezakazujeme, pokud nemáme zároveň po ruce prostředky, jak porušení zákazu předejít.>

<Ach tak.>

<Tohle je váš svět. Ender to ví. A kdyby ostatní lidé někdy zapomněli, my jim to při-pomeneme.>

<Mám ještě jednu otázku.>

<Ptej se.>

<Co s takovými, jako je Warmaker, kteří chtějí rozšířit descoladu po celém vesmíru? Zakážeš to i jim?>

<Nesměji přenést descoladu na světy, kde už existuje mnohobuněčný život>

<Ale to je přesně to, co mají v úmyslu.>

<Nesměji.>

<Ale ty pro nás staviš mezihvězdnou loď. Jakmile mezihvězdnou loď ovládnou oni, poletí, kam budou chtít>

<Nesměji.>

<Takže jim to zakážeš?>

<Nikdy nikomu nic nezakazujeme, pokud nemáme zároveň po ruce prostředky, jak porušení zákazu předejít>

<Tak proč dál staviš ty loď?>

<Přilétá lidská flotila se zbraní, která může tenhle svět zničit. Ender si je jistý, že ji použijí. Měly bychom se s nimi spiknout a ponechat celé vaše genetické dědictví na této jediné planetě, abyste mohli být vyhlazeni jedinou zbraní.>

<Takže nám staviš mezihvězdné lodě, třebaže víš, že někteří z nás je mohou použít ni-čivě>

<Za to, co s těmi mezihvězdnými loděmi uděláte, nesete odpovědnost vy. Jestliže budete jednat jako nepřátelé života, stane se i život vašim nepřítelem. My vás jako druh vybavíme mezihvězdnými loděmi. Pak se vy jako druh rozhodnete, kdo opustí Lusitanii a kdo ne>

<Existuje reálná možnost, že většinu pak získá Warmakerova strana. Potom budou o všem rozhodovat oni.>

<Máme snad my soudit a rozhodnout, že lidé mají právo snažit se vás zničit? Třeba má Warmaker pravdu. Možná, že právě lidé jsou ti, kdo si zaslouží být zničení. Kdo jsme my, abychom vás rozsoudily? Oni se svým zařízením pro molekulární destrukci. Vy s descola-dou. Všichni mají moc zničit ostatní, každý druh je schopný takového příšerného zločinu, avšak v každém druhu je mnoho jedinců, kteří by nikdy záměrně takové zlo nezpůsobili a kteří si zaslouží žít. My

nerozhodneme. My prostě postavíme mezihvězdné lodě a necháme vás i lidi, abyste si váš osud vyřídili mezi sebou.>
<Mohla bys nám pomoci. Mohla bys Wannakerově straně zabránit v přístupu k mezihvězdným lodím a jednat jenom s námi.>

<Pak by mezi vámi nepochybně vypukla strašná občanská válka. Zničili byste snad jejich genetické dědictví jednoduše jenom proto, že s nimi nesouhlasíte? Kdo by pak byl zrůda a zločinec? Jak máme mezi vámi soudit, když obě strany jsou ochotné stipět zničení jiných rozumných tvorů?>

<Pak nevidím žádnou naději. Někdo bude zničen>

<Pokud lidští vědci nenajdou způsob, jak změnit descoladu tak, abyste mohli přežít jako druh a descolada přitom ztratila svou vražednou sílu>

<Jak by to bylo možné?>

<My nejsme biologové. Pokud se to dá udělat, dokáží to jenom lidé.>

<Pak jim tedy ve výzkumu descolady nemůžeme bránit. Musíme jim pomoci. Třebaže skoro zničili náš les, nemáme jinou možnost, než jim pomoci.>

<Věděly jsme, že dojdete k takovému závěru.>

<Skutečně?>

<Právě proto stavíme pro pequeniny mezihvězdné lodě. Protože máte vlohy pro moudrost>

Když se zpráva o znovuoživení Lusitanské flotily rozkřikla mezi Oslovenými Cesty, začali navštěvovat Chan Fej—cuův dům, aby mu blahopřáli. "Nepřijmu je," prohlásil Chan Fej—cu.

"Musíš, otče," naléhala Chan Čching—čao. "Hodí se, aby tě za takový velký čin uctili."

"Pak tedy půjdu a řeknu jim, že to byla zcela tvoje zásluha a že já s tím nemám nic společného."

"Ne!" zvolala Čching—čao. "To nesmíš udělat."

"A dále jim řeknu, že si myslím, že to byl velký zločin, který způsobí smrt vznešeného ducha. Řeknu jim, že Oslovení Cesty jsou otroky kruté a zvrhlé vlády a že musíme napřít všechno své úsilí ke zničení Kongresu."

"Nenuť mě to poslouchat!" vyjekla Čching—čao. "Takovou věc bys nikdy nikomu ne-řekl!"

To byla pravda. Si Wang—mu z rohu pozorovala otce i dceru, jak oba začínají se svým očištným rituálem; Chan Fej—cu proto, že vyřkl taková buřičská slova, a Čchan Čching—čao proto, že je slyšela. Pan Fej—cu by takové věci nikdy nikomu neřekl, protože i kdyby to udělal, viděli by, jak se musí okamžitě očišťovat, a považovali by to za důkaz, že božstva s jeho slovy nesouhlasí. Ti vědci, které Kongres zaměstnal, aby stvořili Oslovené, odvedli dobrou práci, pomyslela si Wang—mu. Ačkoliv znal pravdu, byl Chan Fej—cu bezmocný.

Zůstalo tedy na Čching—čao, aby vítala všechny návštěvníky, kteří přišli, a milostivě přijímala jejich chválu na svého otce. Wang—mu ji při několika prvních návštěvách doprovázela, ale připadalo jí nesnesitelné poslouchat, jak Čching—čao znovu a znovu popisuje, jak její otec a ona objevili existenci počítačového programu, který přebývá uvnitř filotické sítě ansiblerů, a jak bude zničen. Jedna věc byla vědět, že Čching—čao v hloubi duše nevěřila, že se dopouští vraždy; jiná věc byla, že Wang—mu musela poslouchat, jak se Čching—čao vychloubá způsobem, jakým tu vraždu provede.

A to, co Čching—čao prováděla, bylo vychloubání, třebaže to věděla jenom Wang—mu. Čching—čao vždy vzdávala čest svému otci, avšak Wang—mu věděla, že to všechno byla práce Čching—čao; věděla, že když Čching—čao popisuje ten čin jako čestnou úslu-hu božstvům, chválí ve skutečnosti sama sebe.

"Prosím, nenuť mě už tady zůstat a poslouchat to," požádala Wang—mu Čching—čao. _

Čching—čao si ji chvilku prohlížela a uvažovala. Pak chladně odvětila:

"Jdi, jestli musíš. Vidím, že jsi stále zajatcem našeho nepřítele. Nepotřebuji tě."

"Ovšemže ne," podotkla Wang—mu. "Máš přece božstva." Nedokázala se zdržet hořké ironie v hlase.

"Božstva, v která ty nevěříš," pravila Čching—čao kousavě. "Ovšem, k tobě božstva nikdy nepromluvila — proč bys tedy měla věřit? Protože je to tvoje přání, propouštím tě jako svoji důvěrnici. Vrať se ke své rodině."

"Jak božstva poroučejí," opáčila Wang—mu. Tentokrát se už při své zmínce o božstvech ani nesnažila zakrýt hořký tón.

Už byla pryč z domu a kráčela po cestě, když za ní vyjela Mu—pao. Protože Mu—pao byla stará a tlustá, neměla by žádnou naději dostihnout Wang—mu pěšky. Jela tedy na oslu a vypadala směšně, jak se zvíře pokoušela kopanci popohnat. Oslové, nosítka, celé to pozlátko staré Číny — opravdu se Oslovení domnívají, že je taková přetvářka učiní nějak svatějšími? Proč necestují prostě na kluzácích a vznášedlech jako poctiví lidé na všech ostatních světech? Pak by se Mu—pao nemusela ponižovat natřásáním a kymácením se na zvířeti, které úpelo pod její vahou. Aby jí ušetřila co nejvíce těžkostí, vrátila se Wang—mu kus cesty Mu—pao naproti.

"Pan Chan Fej—cu ti nařizuje, aby ses vrátila," oznámil jí Mu—pao.

"Řekni panu Chanovi, že je laskavý a hodný, ale moje paní mě propustila."

"Pan Chan říká, že paní Čching—čao má právo tě propustit jako svoji důvěrnici, ale nemá právo tě propustit z tohoto domu. Smlouvu jsi uzavřela s ním, ne s ní."

To byla pravda. Nato Wang—mu nepomyslela.

"On tě prosí, aby ses vrátila," řekla Mu—pao "Svěřil mi, abych ti to řekla takhle, aby ses vrátila z laskavosti, když se nebudeš chtít vrátit z poslušnosti."

"Řekni mu, že ho poslechnu. Nesluší se, aby prosil tak nízkou osobu, jako jsem já."

"Bude potěšen," pravila Mu—pao.

Wang—mu kráčela vedle osla Mu—pao. Šli velmi pomalu, což bylo pohodlnější pro Mu—pao i pro osla V

"Ještě jsem ho neviděla tak rozrušeného," vykládala Mu—pao. "Asi bych ti to neměla říkat. Ale když jsem mu

oznámila, že odcházíš, málem zešlel."

"Promlouvala k němu božstva?" Bylo by kruté, kdyby ji pan Chan zavolal zpátky jenom proto, že si to jeho zotročitel z nějakého důvodu přál.

"Ne," řekla Mu—pao. "Takové to vůbec nebylo. Ačkoliv jsem vlastně nikdy neviděla, jak to vypadá, když k němu božstva promlouvají."

"Jistě."

"Prostě nechce, abys odešla."

"Také tedy nejspíš neodejdu," řekla Wang—mu. "Ale ráda mu vysvětlím, že jsem teď v domě Chan neužitečná."

"Ach ano," pravila Mu—pao. "Vždycky jsi byla neužitečná. To ovšem neznamená, že tě není potřeba."

"Co tím chceš říci?"

"Šťěstí může stejně snadno spočívat ve věcech neužitečných jako v užitečných."

"To je výrok nějakého starého mistra?"

"To je výrok staré tlusté ženy na oslu," odvětila Mu—pao. "A nezapomeň na něj."

Když Wang—mu osaměla s panem Chanem v jeho soukromém pokoji, neprojevoval žádné známky vzrušení, o kterém Mu—pao mluvila.

"Mluvil jsem s Jane," sdělil jí. "Ona si myslí, že jelikož také víš o její existenci a věříš, že není nepřitelem božstev, bude lepší, když zůstaneš."

"Takže teď budu sloužit Jane?" zeptala se Wang—mu. "Mám být její důvěrníci?"

Wang—mu neměla v úmyslu, aby její slova zněla ironicky; představa, že by měla být služebnicí bytosti nikoliv lidské, ji zarazila. Avšak pan Chan reagoval, jako kdyby se snažil zahladit urážku.

"Ne," řekl. "Neměla bys být ničí služebnicí. Chovala ses statečně a vhodně."

"A teď jste mě povolal zpátky, abych vyplnila svou smlouvu s vámi."

Pan Chan sklonil hlavu.

"Povolal jsem tě zpátky, protože jsi jediná, kdo zná pravdu. Kdybys odešla, zůstal bych v tomto domě sám."

Wang—mu málem řekla: Jak můžete být sám, když je tu s vámi vaše dcera? A až donedávna, do posledních několika dní, by nebylo kruté to říci, protože pan Chan a paní Čching—čao byli natolik přáteli, nakolik jen otec s dcerou být mohou. Dnes však mezi nimi ležela nepřekonatelná bariéra. Čching—čao žila ve světě, v němž byla vítěznou služebnicí božstev, která se pokouší mít trpělivost s dočasným pomínutím smyslů svého otce. Pan Chan žil ve světě, v němž jeho dcera a celá jeho společnost byli otroky tyranského Kongresu, a jenom on znal pravdu. Jak by spolu vůbec mohli dokázat mluvit přes tak širokou a hlubokou propast?

"Zůstanu," řekla Wang—mu. "Posloužím vám, jak bude v mých silách."

"Budeme si sloužit navzájem," odpověděl pan Chan. "Moje dcera ti slíbila, že tě bude učit. Já v tom budu pokračovat."

Wang—mu se dotkla čelem podlahy.

"Jsem nehodná takové laskavosti."

"Ne," řekl pan Chan. "Oba nyní známe pravdu. Božstva ke mně nepromlouvají. Tvoje tvář by se nikdy neměla dotknout podlahy přede mnou."

"Musíme žít v tomto světě," namítla Wang—mu. "Budu se k vám chovat jako k váženému muži mezi Oslovenými, protože to ode mne celý svět očekává. A vy se ke mně ze stejného důvodu musíte chovat jako k služebnici."

Tvář pana Chana se hoře zkrivila.

"Svět také očekává, že když muž mého věku vezme mladou dívku ze služby své dcery do služeb svých, užívá ji pro tělesné potěšení. Mám snad také jednat podle očekávání světa?"

"Nemáte v povaze, abyste takhle zneužil svou moc," řekla Wang—mu.

"Nemám v povaze ani to, abych přijímal tvoje pokoreň. Než jsem poznal pravdu o svém souzení, přijímal jsem projevy úcty ostatních lidí, protože jsem věřil, že jsou skutečně určeny božstvům, a ne mně."

"To je a vždy byla pravda. Ti, kdo věří, že k vám promlouvají božstva, projevují svou úctu božstvům, zatímco ti, kdo jsou nečestní, to dělají proto, aby vám lichotili."

"Ale ty nejsi nečestná. Ani nevěříš, že ke mně promlouvají božstva."

"Já nevím, zda k vám božstva promlouvají nebo ne, nebo zda kdy ke komukoliv mluvila nebo, zda mohou ke komukoliv mluvit. Já jenom vím, že po vás, ani po nikom jiném božstva nevyžadují ty směšné, ponižující rituály — ty vám byly vnuceny Kongresem. Přesto je však musíte stále provádět, protože to vaše tělo vyžaduje. Dovolte mi tedy, prosím, abych pokračovala v rituálech pokory, které jsou v tomto světě vyžadovány od lidí mého postavení."

Pan Chan vážně přikývl.

"Jsi moudřejší, než je při tvém věku a vzdělání obvyklé, Wang—mu."

"Jsem velice pošetilá," řekla Wang—mu. "Kdybych měla jen zrnko moudrosti, poprosila bych vás, abyste mě poslal co nejdále odsud. Být pod jednou střešou s Čching—čao pro mě teď bude velice nebezpečné. Zejména když uvidí, že jsem vám blízká, zatímco ona nemůže."

"Máš pravdu. Jsem nesmírně sobecký, když tě žádám, abys zůstala."

"Ano," připustila Wang—mu. "A přesto zůstanu."

"Proč?" otázal se pan Chan.

"Protože se nikdy nemohu vrátit ke starému životu," odpověděla. "Vím toho teď příliš mnoho o světě a o vesmíru, o Kongresu a o božstvech. Kdybych se vrátila domů a předstírala, že jsem to, co jsem byla dřív, měla bych po všechny dny svého života v ústech pachut' jedu."

Pan Chan vážně přikývl, ale pak se mu tvář roztáhla úsměvem a vzápětí se zasmál.

"Proč se mi smějete, pane Chane?"

"Směji se, protože si myslím, že jsi nikdy nebyla to, čím jsi byla."

"Co to znamená?"

"Myslím tím, že jsi vždycky něco předstírala. Možná jsi dokonce oklamala sama sebe. Ale jedno je jisté. Ty jsi nikdy nebyla obyčejné děvče a nikdy jsi nevedla obyčejný život."

Wang—mu pokrčila rameny.

"Budoucnost je sto tisíc nitek, zatímco minulost je tkanina, kterou nelze utkat znovu. Možná jsem mohla být spokojená. Možná ne."

"Takže jsme tu všichni tři pospolu."

Teprve nyní se Wang—mu otočila, aby zjistila, že nejsou sami. Ve vzduchu nad displejem spatřila, jak se na ni usmívá Jan i na tvář.

"Jsem ráda, že jsi se vrátila," řekla Jane.

Janina přítomnost způsobila, že Wang—mu dospěla k ukvapenému závěru.

"Ty tedy nejsi mrtvá! Ušetřili tě!"

"Čching—čao neplánovala, abych zemřela hned," odpověděla Jane. "Její plán, jak mě zničit, postupuje bez komplikací a bezpochyby zemřu podle jeho časového rozpisu."

"Proč jsi tedy přišla do tohoto domu," tázala se Wang—mu, "když zde byla uvedena do pohybu tvoje smrt?"

"Než zemřu, musím zařídít spoustu věcí," řekla Jane, "včetně nepatrně pravděpodobné možnosti, že bych objevila způsob, jak přežít. Na světě Cesty se nachází mnoho tisíc lidí, kteří jsou v průměru mnohem inteligentnější než zbytek lidstva."

"Jenom v důsledku genetických manipulací Kongresu," namítl pan Chan.

"To je pravda," souhlasila Jane. "Oslovení Cesty vlastně už nejsou lidmi v pravém smyslu. Jste jiný druh, stvořený a ztotožněný Kongresem, abyste jim poskytli výhodu oproti zbytku lidstva. Náhodou jsou ovšem jednotliví členové tohoto nového druhu na Kongresu do jisté míry nezávislí."

"Tohle má být nezávislost?" prohlásil pan Chan. "Dokonce i teď mám téměř nepřekonatelnou touhu se očistit."

"Tak ji nepřekonávejte," navrhla Jane. "Já k vám mohu mluvit, zatímco se budete kroutit."

Panu Chanovi téměř ihned vylétly ruce vzhůru a on se začal zmítat ve svém očistním rituálu. Wang—mu odvrátila obličej.

"Nedělej to," řekl jí pan Chan. "Neskrývej přede mnou svoji tvář. Nemůže mě zahanbit, že to vidíš. Jsem mrzák, to je vše; kdybych přišel o nohu, mí nejbližší přátelé by se neobávali pohlédnout najejí pahýl."

Wang—mu uznala, že jeho slova jsou moudrá, a neodvracela se od jeho postižení.

"Jak jsem říkala," pokračovala Jane, "jsou jednotliví členové tohoto nového druhu náhodou na Kongresu do jisté míry nezávislí. Doufám, že získám vaši pomoc v díle, které se pokouším uskutečnit během těch několika měsíců, které mi ještě zbývají."

"Udělám všechno, co budu moci," prohlásil pan Chan.

"A jestli budu moci nějak pomoci, udělám to," připojila se Wang—mu. Až potom si uvědomila, jak směšné od ní bylo něco takového nabídnout. Pan Chan byl jeden z Oslovených, jeden z lidí s vyššími intelektovými schopnostmi. Ona byla nevzdělaná, ukázka obyčejných lidí, kteří neměli co nabídnout.

Ani jeden se však její nabídce nevysmál a Jane ji dobrotivě přijala. Taková laskavost opět dokázala Wang—mu, že Jane není jen simulace, nýbrž živá bytost.

"Dovolte mi seznámit vás s problémy, které, doufám, vyřešíme."

Poslouchali.

"Jak víte, mí nejlepší a nejdražší přátelé se nacházejí na planetě Lusitanii. Jsou ohroženi Lusitanskou flotilou. Mám veliký zájem na tom, aby bylo flotile zabráněno způsobit jakoukoliv nenapravitelnou škodu."

"Teď už jsem si jistý, že dostali rozkaz použít Malého doktora," pravil pan Chan.

"Ano. já to vím. Soustředím se na to, jak zařídít, aby tento rozkaz nezničil nejen lidi na Lusitanii, ale právě tak ani dva druhy ramanů." Jane jim pověděla o Královně úlu a o tom, jak došlo k tomu, že se termiřané ve vesmíru stále vyskytují.

"Královna úlu už staví mezihvězdné lodě a snaží se udělat jich co nejvíc, než dorazí flotila. Ale není šance, že by jich mohla postavit víc, než aby se zachránil sotva nepatrný zlomek obyvatel Lusitanie. Královna úlu může odletět sama, nebo vyslat jinou královnu, která bude mít všechny její vzpomínky, a na tom, jestli s ní odletí i dělnice, málo záleží.

Avšak lidé a pequeninové nejsou tak soběstační. Ráda bych je zachránila všechny. Zejména proto, že mí nejlepší přátelé, jistý Mluvčí za mrtvé a jeden mladík, který utrpěl poškození mozku, odmítají opustit Lusitanii, pokud nemohou být zachráněni všichni ostatní lidé i pequeninové."

"Jsou to tedy hrdinové?" otázal se pan Chan.

"Oba to několikrát v minulosti prokázali," odpověděla Jane.

"Nebyl jsem si jistý, že v lidské rase dosud existují hrdinové."

Si Wang—mu neřekla nahlas to, co se skrývalo v jejím srdci: že pan Chan sám byl takovým hrdinou.

"Hledám každou možnost," pokračovala Jane. "Ale všechny se ukazují být nemožné, nebo lidstvo více než tři tisíce let věřilo, že jsou nemožné. Kdybychom dokázali postavit mezihvězdnou loď, která cestuje rychleji než světlo, která cestuje tak rychle jako ansiblero-vé zprávy ze světa na svět, pak i kdyby takových lodí Královna úlu postavila pouhý tucet, dokázaly by snadno přepravit všechny obyvatele Lusitanie na jiné planety dřív, než Lusitan-ská flotila dorazí."

"Kdybys skutečně dokázala takovou loď postavit," poznamenal Chan Fej—cu, "mohla bys utvořit vlastní flotilu, která by mohla napadnout Lusitanskou flotilu a zničit ji dřív, než by mohla nadělat nějakou škodu."

"Ach, to je nemožné," řekla Jane.

"Dokážeš si představit cestování nadsvětelnou rychlostí, ale zničení Lusitanské flotily ne?"

"Ale ano, dokážu si je představit," pravila Jane. "Ale Královna úlu by takovou loď nepostavila. Andrewovi — mému příteli, Mluvčímu za mrtvé..."

"Bratru Valentiny," poznamenala Wang—mu. "On také ještě žije?"

"Královna úlu mu řekla, že nikdy a ze žádného důvodu nevyrobí zbraň."

"Ani kdyby to mělo zachránit její druh?"

"Bude mít jednu loď, kterou potřebuje, aby se dostala z planety, a ostatní také budou mít dost lodí, aby zachránili svůj druh. To jí stačí. Není potřeba někoho zabít."

"Ale jestli to půjde podle Kongresu, budou zabity milióny!"

"Za to nese odpovědnost on," pravila Jane. "Podle Andrewa tak alespoň ona odpovídá, když je o tomto bodu řeč."

"Co to je za zvláštní morální úsudek?"

"Zapomínáte, že teprve nedávno objevila existenci jiného inteligentního života a dostala se nebezpečně blízko tomu, aby jej zničila. Pak ten druhý inteligentní život málem zničil ji. Největší vliv na její morální úsudek mělo to, jak těsně se sama přiblížila ke zločinu spáchání xenocidy. Nemůže jiné druhy od takových věcí odvrátit, ale může zajistit, že to neudělá sama. Bude zabíjet výhradně v případě, že to bude jediná naděje, jak zachránit existenci svého druhu. A jelikož majíinou nadějí, nebude stavět válečné lodě."

"Cestovat rychleji než světlo," pronesl pan Chan. "To je tvoje jediná naděje?"

"Jediná z těch, které dokážu vymyslet, která má nádech možného. Minimálně víme, že něco ve vesmíru se pohybuje rychleji než světlo — informace prochází po filotickém paprsku z jednoho ansibleru do druhého v neměřitelně krátkém čase. Jeden bystrý mladý fyzik na Lusitanii, který je zrovna ve vězení, tráví dny i noci prací na tomto problému. Já pro něj vykonávám všechny výpočty a simulace. Právě teď testuje hypotézu o povaze filotů, která používá tak složitý model, že aby ten program běžel, musím krást čas počítačů zhruba tisíce různých universit. Stále je naděje."

"Naděje existuje, dokud žiješ," prohlásila Wang—mu. "Kdo mu bude provádět tak rozsáhlé experimenty, až budeš pryč?"

"Právě proto je to tak naléhavé," řekla Jane.

"K čemu mě potřebuješ?" zeptal se pan Chan. "Já nejsem fyzik a není šance, že bych se toho za těch několik málo měsíců naučil dost na to, aby to něco změnilo. Pokud to někdo může udělat, pak jediné ten tvůj uvězněný fyzik. Nebo ty sama."

"Každý potřebuje nezávislou kritiku, aby mu řekla: Na tohle jste nepomyslel? nebo třeba: Skončete s touhle slepou uličkou a zaměřte úvahy jiným směrem. Na to vás potřebuji. Budeme vám předkládat naši práci a vyji prozkoumáte a řeknete cokoli, co vás napadne. Nemůžete tušit, jaká vaše náhodná slova mohou spustit nápad, který hledáme."

Pan Chan přikývl na znamení, že tu možnost přiznává.

"Druhý problém, na kterém pracuji, je ještě spleťtější," pokračovala Jane. "Ať už skutečně cestování nadsvětelnou rychlostí, nebo ne, někteří pequeninové budou mít mezihvězdné lodě a budou moci opustit planetu Lusitanii. Problém je v tom, že v sobě přenašejí ten nejzákeřnější a nejstrašnější dosud známý virus, který ničí všechny formy života kromě těch, které pokrývá v deformovaný druh symbiotického života, naprosto závislého na přítomnosti tohoto viru."

"Descolada," pravil pan Chan. "Jedno z občas přednostně používaných ospravedlnění pro vyslání Malého doktora."

.Skutečně to může být ospravedlnění. Z hlediska Královny úlu je nemožné rozhodnout mezi jednou či druhou formou života, avšak, jak mi Andrew často zdůrazňoval, lidské bytosti tenhle problém netíží. Jestliže dojde k volbě mezi přežitím lidstva a přežitím pequeninů, on zvolí lidstvo, a kvůli němu to udělám i já."

"I já," pravil pan Chan.

"Můžete si být jistí, že pequeninové to cítí úplně stejně v opačném směru," poznamenala Jane. "Pokud ne na Lusitanii, pak někde jinde dojde zcela jistě ke strašlivé válce, v níž lidé budou používat zařízení pro molekulární destrukci a pequeninové descoladu jako nej-zazší biologickou zbraň. Existuje velká pravděpodobnost, že se oba druhy navzájem úplně vyhladí. Cítím tedy naléhavost toho, aby byl nalezen náhradní virus za descoladu, takový, který by vykonával všechny funkce nutné v životním cyklu pequeninů, aniž by měl ty dravé, sebeprizpůsobovací schopnosti. Selektivně inertní forma toho viru."

"Myslel jsem si, že existují způsoby, jak ten virus zneškodnit. Nepřidávají snad na Lusitanii do pitné vody léčiva?"

"Descolada jejich léky neustále analyzuje a přizpůsobuje se jim. Je to série běhů o závod. Nakonec descolada jednou jeden vyhraje, a pak už nezůstanou žádní lidé, kteří by mohli závodit znovu."

"Chceš tím říci, že ten virus je inteligentní!" zeptala se Wang—mu.

"Jeden z lusitanských vědců si to myslí," přitakala Jane. "Žena jménem Quara. Ostatní s ní nesouhlasí. Ovšem ten virus skutečněyettó, jako by byl inteligentní, alespoň pokud jde o přizpůsobování se změnám okolí a o změny jiných druhů tak, aby splňovaly jeho potřeby. Osobně si myslím, že Quara má pravdu. Myslím si, že descolada je inteligentní druh, který má svůj vlastní druh jazyka, jež používá k velice rychlému šíření zpráv z jednoho konce světa na druhý."

"Já nejsem virolog," namítl pan Chan.

"Kdybyste se přesto mohl podívat na studie vypracované Elanorou Ribeirovou von Hesse..."

"Ale ovšem. Jen bych si přál, abych měl tvou víru v to, že mohu pomoci."

"A pak třetí problém," řekla Jane. "Nejspíš ten nejjednodušší ze všech. Oslovení z Cesty."

"Ach ano," poznamenal pan Chan. "Tvoji vrazi."

"Ne ze svobodné vůle," řekla Jane. "Nemám vám to za zlé. Ale než zemřu, ráda bych viděla něco dokončeného — vymyslet způsob, jak změnit vaše pozmeněné geny, aby aspoň další generace byly osvobozeny od té úmyslně navozené obsedantní neurozy, ale aby jim přitom zůstala ta výjimečná inteligence."

"A kde chceš najít genetiky, ochotné pracovat na něčem, co bude Kongres zaručeně pokládat za zradu?" otázal se pan Chan.

"Když chcete někoho přimět ke zradě," sdělila mu Jane, „je nejlepší poohlédnout se po již známých zrádcích."

"Lusitania," prohlásila Wang—mu.

"Ano," přitakala Jane. "S vaší pomocí mohu ten problém předat Elanoře."

"Nepracuje snad už na problému descolady?"

"Nikdo nemůže neustále pracovat na jediné věci. Bude to změna, která jí může pomoci i osvěžit v její práci s descoladou. Kromě toho může být váš problém na Cestě poměrně snadno řešitelný. Konec konců byly vaše pozměněné geny původně stvořeny obyčejnými genetiky, pracujícími pro Kongres. Jediné bariéry jsou politické, nikoliv vědecké. Ela může objevil jednoduchou záležitost. Už mi i řekla, jak bychom měli začít. Potřebujeme tkáňové vzorky, aspoň několik pro začátek. Je třeba sehnat místního zdravotnického laboranta, který by provedl jejich počítačové mapování genových sekvencí na molekulární úrovni. Mohu převzít zařízení na potřebnou dobu, abych se ujistila, že během mapování sekvencí byly shromážděny všechny údaje, které Elanora potřebuje, a pak jí genetické údaje předám. Je to celkem jednoduché."

"Jaké tkáň potřebuješ?" zeptal se pan Chan. "Nemohu dost dobře žádat vzorky od všech svých návštěvníků."

"Ve skutečnosti jsem doufala, že můžete," prohlásila Jane. "Přichází jich k vám tolik. Můžeme použít třeba odumřelou pokožku. Snad i vzorky stolice nebo moči, které mohou obsahovat tělní buňky."

Pan Chan přikývl.

"To mohu udělat."

"Pokud jde o vzorky stolice, to zařídím já," prohlásila Wang—mu.

"Ne," řekl pan Chan. "Nejsem povznesen nad to dělat všechno, co je potřebné, třeba i vlastníma rukama."

"Vy?" podivila se Wang—mu. "Vzala jsem to dobrovolně na sebe, protože jsem se bála, že byste ponižoval ostatní služebnictvo tím, že byste to žádal od nich."

"Nikdy bych po nikom nežádal, aby dělal něco tak nízkého a ponižujícího, že bych to odmítl dělat sám," řekl pan Chan.

"Tak to budeme dělat spolu," navrhla Wang—mu. "Pamatujte, prosím, pane Chane — vy budete pomáhat Jane čtením jejích zpráv a komentáři k nim, zatímco manuální úkoly jsou to jediné, čím mohu pomoci já. Netrvejte na tom, že budete dělat to, co mohu udělat já. Místo toho využijte čas na věci, které můžete dělat jen vy."

Jane se vmísila do hovoru dřív, než mohl pan Chan odpovědět.

"Wang—mu, chci, aby sis ty zprávy také přečetla."

"Já? Ale já vůbec nejsem vzdělaná."

"Nevadí," pravila Jane.

"Vždyť jim ani nebudu rozumět."

"Tak ti pomohu," navrhl pan Chan.

"To není správné," řekla Wang—mu. "Já nejsem Čching—čao. Tohle jsou věci, které může dělat ona. To není pro mne."

"Sledovala jsem tebe i Čching—čao během celého postupu, který vedl k mému odhalení," řekla Jane. "Mnoho klíčových nápadů pocházelo z tvé hlavy, Si Wang—mu, ne od Čching—čao."

"Ode mne? Nikdy jsem se ani nesnažila..."

"Nesnažila ses. Pozorovala jsi. Vmysli sis to spojovala. Ptala ses."

"To byly hloupé otázky," řekla Wang—mu. Ale v hloubi duše ji to potěšilo: Někdo si toho všiml!

"OtázkyJaké by žádný expert nepoložil," upřesnila Jane. "Ale byly to přesně ty otázky, které vedly Čching—čao k nejdůležitějším pojmovým průnikům. Třebaže nejsi Oslovená, Wang—mu, máš svůj vlastní dar."

"Budu je číst a komentovat," slíbila Wang—mu, "ale budu také sbírat vzorky tkání. Všechny vzorky tkání, aby pan Chan nemusel mluvit s těmi Oslovenými návštěvníky a poslouchat, jak ho chválí za tu strašnou věc, kterou neudělal."

Pan Chan měl stále námitky.

"Odmítám, abys dělala..."

Jane mu skočila do řeči.

"Chan Fej—cu, buďte rozumný. Wang—mu je jako služebná neviditelná. Vy jako pán domu jste nenápadný jako tygr na hřišti. Nic, co děláte, nezůstane nezapovídané. Nechtě Wang—mu, ať dělá to, co může provést nejlépe."

Moudrá slova, pomyslela si Wang—mu. Proč po mně tedy chtějí, abych komentovala práci vědců, když každá osoba má dělat to, co umí nejlépe? Mlčela však.

Jane je přiměla, aby odebrali nejprve vzorky vlastní tkáň, a pak se Wang—mu pustila do sbírání vzorků ostatních lidí v domácnosti. Nejvíce toho, co potřebovala, našla na hřebenech a dosud nevypraném prádle. Za několik dní nasbírala i vzorky tuctu Oslovených návštěvníků, také z jejich šatů. Nakonec nikdo nemusel sbírat vzorky stolice. Ale i k tomu by byla ochotná.

Čching—čao ji samozřejmě zaregistrovala, ale přehlížela ji. Wang—mu bolelo, že se k ní Čching—čao chová tak chladně, protože kdysi byly přítelkyněmi a Wang—mu ji měla stále ráda; nebo alespoň tu mladou ženu, kterou Čching—čao byla před současnou krizí. Nebylo tu však nic, co by Wang—mu mohla říci nebo udělat, aby jejich přátelství obnovila. Každá si vybrala jinou cestu.

Wang—mu uschovala všechny tkáňové vzorky pečlivě oddělené a označené. Avšak místo toho, aby je vzala k nějakému zdravotnímu technikovi, našla mnohem jednodušší způsob. Oblečená do jedné ze stalých šatů Čching—čao, takže nevyhlížela jako služebná, nýbrž jako Oslovená studentka, zašla na nejbližší universitu a vyprávěla tam historku, že pracuje na projektu, jehož povahu nemůže prozradit, a pokorně žádala, aby jí provedli mapování genových sekvencí vzorků, které přinesla. Jak očekávala. Oslovené dívky se nikdo na nic neptal, ani když jim byla naprosto neznámá. Namísto toho provedli, co žádala, a Wang—mu jen doufala, že Jane provedla, co slíbila: že převzala řízení počítače a provedla mapování včetně všech operací, které potřebovala Ela.

Cestou domů z university Wang—mu zahodila nasbírané vzorky a spálila protokol o testu, který jí na universitě dali. Jane měla, co potřebovala — nebyl důvod riskovat, že Čching—čao nebo možná i některý domácí sluha, který byl placen Kongresem, odhalí, že Chan Fej—cu pracoval na biologickém experimentu. A naprosto nebyla šance, že by někdo poznal ji, služku jménem Si Wang—mu, jako Oslovenou dívku, která navštívila universitu. Nikdo, kdo by hledal Oslovenou dívku, by nevěnoval služce jako ona víc než letmý pohled.

"Takže ty jsi ztratil ženu, stejně jako jsem o ni přišel já," konstatoval Miro.

Ender si povzdechl. Tu a tam Mira přepadla povídavá nálada, a protože se v něm hořkost hromadila těsně pod povrchem, jeho řeč měla sklon mříti přímo ke kořenu věci a byla dost nepříjemná. Ender mu nemohl zazlívat upovídanost — on a Valentina byli jediná lidé, kteří dokázali Mirově pomalé řeči naslouchat trpělivě, bez toho, aby mu dávali najevo, že by chtěli, aby si pospíšil. Miro strávil tolik času přemýšlením, uzavřený do sebe a bez vyjadřování myšlenek, že by bylo kruté ho umlčet jenom proto, že byl netaktní.

Endera nepotěšila připomínka skutečnosti, že ho Novinha opustila. Pokoušel se na to nemyslet a zabývat se jinými problémy — ponejvíce problémem Janina přežití a částečně i všemi dalšími. Ale po Mirových slovech se ten bolestný, tupý, napolo panický pocit vrátil. Není tady. Když promluví, nemohu slyšet její odpověď. Když se na něco zeptám, nemohu mít k dispozici její vzpomínky. Když vztáhnou ruku, nemohu cítit dotek její. A to nejhorší ze všeho: už nikdy nebudu moci.

"Asi ano," přisvědčil Ender.

"Nejspíš se ti nelíbí, že je srovnávám," řekl Miro. "Ostatně — ona byla tvou ženou třicet let a Óuanda byla mojí přítelkyní nějakých pět. Ale to je počítáno od nástupu puberty. Byla mojí kamarádkou, mojí nejbližší kamarádkou, snad kromě Ely, už od doby, kdy jsem byl skvrně. Takže když si to přebereš, strávil jsem s Ouandou většinu svého života, zatímco ty s matkou jen polovinu tvého."

"Už se cítím daleko líp," zavrčel Ender.

"Nebud' na mě našťvaný," řekl Miro.

"Neštví mě," odsekl Ender.

Miro se zasmál. Příliš nahlas.

"Jsi nabručený, Andrewe?" zahlaholil. "Trošku nejsi ve své kůži?"

To už bylo moc. Ender odstrčil židli, odvrátil se od terminálu, na kterém studoval zjednodušený model ansiblerové sítě a snažil se představit si, kde v té náhodné mřížce může sídlit Janina duše. Upřeně hleděl na Mira tak dlouho, až se Miro přestal smát.

"Dělal jsem já tohle tobě?" zeptal se Ender.

Miro se tvářil víc zlostně než zahanbeně.

"Možná, že jsem to od tebe potřeboval," prohlásil. "Napadlo tě to vůbec někdy? Všichni jste byli tak uctíví. Ať si Miro udrží důstojnost. Ať si dumá sám ve svém šílenství, že? Jenom nemluvte o té věci, co se mu přihodila. Napadlo tě někdy, že jsem potřeboval někoho, kdy by mě občas dopálil, aby mě z toho dostal?"

"Napadlo tě někdy, že já to nepotřebuji?"

Miro se zasmál znovu, ale s malým zpožděním a jemněji.

"Zásah," prohlásil. "Ty ses ke mně choval tak, jak jsi chtěl, abychom se chovali k tobě ve tvém zármutku, a já se teď k tobě chovám tak, jak mně by se líbilo, kdybyste se ke mně chovali. Předepsali jsme jeden druhému vlastní medicínu."

"Tvoje matka a já jsme stále manželé," pravil Ender.

"Dovol mi, abych ti něco řekl z pozice moudrosti mých dvaceti nebo kolika let života," prohlásil Miro. "Je snazší, když si konečně připustíš, že ji nikdy nezískáš zpátky. Zeje navždy mimo tvůj dosah."

"Ouandaye mimo dosah. Novinha ne."

"Je u Děti Kristovy myslí. To je klášter, Andrewe."

"Ne tak docela," opravil ho Ender. "Je to mnišský řád, do kterého mohou vstoupit pouze manželské páry. Nemůže k nim patřit beze mne."

"Tak." řekl Miro. "Můžeš ji mít zpátky, kdykoliv si budeš přát vstoupit k Filhos. Už tě vidím jako dona Cristaa."

Ender nedokázal při té představě potlačit zahihňání. "Spát v oddělených postelích. Celou dobu se modlit. Nikdy se nedotknout jeden druhého."

"Jestli tohle je manželství, Andrewe, pak já a Ouanda jsme právě teď manželé."

„Je to manželství. Protože páry ve Filhos da Mentē de Cristo společně pracují, vykonávají společně práci."

"Pak jsme tedy manželé my" prohlásil Miro. "Ty a já. Protože se spolu snažíme zachránit Jane."

"Jenom přátelé," řekl Ender. "Jsme jenom přátelé."

"Spíš rivalové. Jane nás má oba na šňůře jako milence."

Mirova slova příliš připomínala Novinhinu obžalobu proti Jane.

"Těžko můžeme být milenci," namítl Ender. "Jane není člověk. Dokonce ani nemá tělo."

"Teď nemluvíš logicky," podotkl Miro. "Neřekl jsi snad právě, že ty a matka můžete zůstat manželi, aniž byste se jeden druhého dotkli?"

Taková analogie se Enderovi nelíbila, protože se zdála být do jisté míry pravdivá. Měla Novinha pravdu, když tolik let na Jane žárlila?

"Jane žije prakticky v našich hlavách," pokračoval Miro. "To je místo, kam se nikdy žádná manželka nedostane."

"Vždycky jsem si myslel," řekl Ender, "že tvoje matka žárlí na Jane, protože si přála také mít někoho, kdo by jí byl tak blízko."

"Bobugem" prohlásil Miro. "Lixo." Nesmysl. Žvásty. "Matka žárlila na Jane, protože chtěla být tak blízko tobě, ale nikdy nemohla."

"Tohle jí není podobné. Vždycky byla soběstačná. Byly doby, kdy jsme si byli velice blízko, ale vždycky se obrátila ke své práci."

"Stejně, jako ty ses obracel k Jane."

"Řekla ti to?"

"Ne výslovně. Ale ty jsi s ní třeba mluvil a najednou jsi zmlkl. A i když ti nehlasná komunikace jde dobře, stále zůstává drobný pohyb čelisti a tvé oči a rty reagují na to, co ti Jane říká. Ona to viděla. Byl sis s matkou blízko a náhlejší byl někde jinde."

"Tohle nás nerozdělilo," namítl Ender. "To byla Quimova smrt."

"Quimova smrt byla tou poslední kapkou. Kdyby v tom nebyla zapletená Jane, kdyby matka skutečně věřila, že jsi patřil jí, srdcem i duší, přimkla by se po Quimově smrti k tobě a neodvracela by se od tebe."

Miro vyslovil věc, které se Ender od začátku bál. Že to byla jeho vlastní chyba. Že nebyl dokonalý manžel. Že ji zahnal. A nejhorší bylo, že když to říkal Miro, Ender věděl, že je to pravda. Ten pocit ztráty, který už jednou zažil, byl nesnesitelný, náhle znásobený až do nekonečné velikosti.

Pocítil na rameni těžkou a neohrabanou Mirovu ruku.

"Bůh mi buď svědkem, Andrewe, že jsem tě nechtěl rozplakat."

"Už se stalo," odpověděl Ender.

"Není to všechno tvoje chyba," řekl Miro. "Ani Janina. Nesmíš zapomínat, že matka je ztřeštěná. Vždycky byla."

"Jako dítě prožila hodně smutného."

"Ztratila všechny, které měla ráda, jednoho po druhém," řekl Miro.

"A já jsem způsobil, že uvěřila, že ztratila i mne."

"Co jsi chtěl dělat — přerušit spojení s Jane? Jednou jsi to zkoušel, pamatuješ?"

"Rozdíl je v tom, že ona teď má tebe. Celou tu dobu, kdy jsi byl pryč, jsem mohl nechat Jane plavat, protože měla tebe. Mohl jsem s ní mluvit méně a požádat ji, aby se stáhla. Prominula by mi to."

"Snad," připustil Miro. "Ale ty jsi to neudělal."

"Protože jsem nechtěl," přiznal Ender. "Protože jsem ji nechtěl nechat odejít. Protože jsem si myslel, že dokážu udržet staré přátelství a být přitom dobrým manželem své ženě."

"Nešlo jenom o Jane," řekl Miro. "Šlo i o Valentinu."

"Myslel jsem si to," řekl Ender. "Tak co mám dělat? Přidat se k Filhos, dokud sem flotila nepřiletí a nepošle všechno do horoucích pekel?"

"Dělej to, co já," poradil mu Miro.

"Co je to?"

"Nadechni se. Vydechni. Znovu se nadechni."

Ender o tom chvíli přemýšlel.

"To mohu. Dělán to už od doby, kdy jsem byl malý."

Být ještě chvíli s Mirovou rukou na rameni. Proto jsem měl mít vlastního syna, pomyslel si Ender. Aby se o mne byl mohl opřít, když byl malý, a abych já se mohl opřít o něj teď, když jsem starý. Jenže já jsem nikdy neměl vlastní dítě. Jsem jako starý Marcao, první manžel Novinhy. Obklopený těmito dětmi a přitom vědoucí, že nejsou moje. Rozdíl je v tom, že Miro je můj přítel, ne nepřítel. A to něco znamená. Mohl jsem snad být špatným manželem, ale stále si dokážu získat přítele.

"Přestaň litovat sám sebe a vrať se k práci." To byla Jane, která mu mluvila do ucha a čekala dost dlouho, než promluvila, téměř tak dlouho, aby byl připraven na její popichování. Téměř, ale ne docela, a tak cítil k jejímu vmísení se do hovoru odpor. Nelíbilo se mu pomyšlení, že všechno vyslechla a pozorovala.

"Teď zuříš," poznamenala.

Nevíš, co cítím, pomyslel si Ender. Nevíš to. Protože nejsi člověk.

"Myslíš si, že nevím, co cítíš," řekla Jane.

Na okamžik pocítil závrať, protože se mu zdálo, že naslouchal něčemu mnohem hlubšímu, než byl rozhovor.

"Ale i já jsem jednou ztratila — tebe."

Ender nehlasně odpověděl:

"Vrátil jsem se."

"Ne úplně," odvětila Jane. "Už to nikdy nebylo jako předtím. Takže si jen vezmi pár těch svých sebelítostných slziček a počítej je, jako by byly moje. Jen abychom si byli kvít."

"Nevím, proč se vůbec snažím zachránit ti život," prohlásil Ender mlčky.

"Já také ne," připustila Jane. "Stále ti opakuji, že je to ztráta času."

Ender se obrátil zpět k terminálu. Miro stál vedle něj a díval se na displej, na kterém se zobrazovala simulace ansiblerové sítě. Ender neměl ponětí, co Jane říkala Mirovi — ačkoliv si byl jistý, že něco říkala, protože už dávno zjistil, že Jane dokáže vést mnoho rozhovorů najednou. Nemohl si pomoci — vadilo mu, že Jane má navlas stejně těsný vztah k Mirovi jako k němu.

Není snad možné, přemítal, aby měl člověk někoho rád. aniž by se snažili jeden druhého vlastnit? Neboje to skryto tak hluboko v našich genech, že se toho nikdy nedokážeme zbavit? Teritorialita. Moje žena. Můj přítel. Moje milénka. Moje urážlivá a nepříjemná počítačová osobnost, která má být vypnuta na rozkaz napůl šílené geniální dívky z planety, o které jsem v životě neslyšel. A jak budu žít bez Jane, až bude pryč?

Ender označil na displeji výřez a zvětšil jej. A znovu a znovu a znovu, až displej zobrazoval pouhých několik paprsků v každém směru. Nyní simulace modelovala malou část sítě — průběh sotva půl tuctu filotických paprsků ve vzdáleném vesmíru. Nyní už filotické spoje nevypadaly jako smotaná jemně tkaná látka, nýbrž jako náhodně umístěné přímky,

procházející milióny kilometrů od sebe.

"Nikde se nedotýkají," podotkl Miro.

"Ne, nikde." Toho si Ender dosud nikdy nevšiml. Dosud si galaxii představoval plochou, takovou, jak ji znázorňovaly hvězdné mapy, kolmý pohled k rovině galaxie na úsek spirálního ramene, kam se lidé ze Země už rozšířili. Ale ona nebyla plochá. Žádné dvě hvězdy neležely přesně v téže rovině, —jako jiné dvě hvězdy. Filotické paprsky spojující mezihvězdné lodě, planety a satelity v dokonalých přímkách od ansibleru k ansibleru se zdály navzájem protínat, když jste se dívali na plochou mapu, avšak v tomto trojrozměrném přiblížení na displeji počítače bylo zřejmé, že jsou zcela mimoběžné.

"Jakým způsobem může v tomhle žít?" přemítal Ender. "Jak jen může v tomhle existovat, když se ty čáry nikde nedotýkají, když ovšem nepočítáme koncové body."

"Třeba nežije v tom. Třeba žije v souhrnu počítačových programů v každém terminálu."

"V tom případě by se mohla stáhnout do všech počítačů a pak..."

"A pak nic. Pak už se nedá nikdy znovu dohromady, protože k provozu ansibleru použijí výhradně čisté počítače."

"To nemohou provozovat navždy," namítl Ender. "Pro počítače na různých planetách je příliš důležité, aby spolu mohly navzájem komunikovat. Kongres brzy zjistí, že neexistuje dost lidí na to, aby za celý rok ručně naklepalo takový objem informací, který si počítače musí navzájem předat každou hodinu."

"Takže se prostě schová? Počká? Vplíží se dovnitř a obnoví se, až za pět nebo deset let uvidí příležitost?"

„J*okud je jenom souborem programů."

"Musí být víc než to," namítl Miro.

"Proč?"

"Protože kdyby nebyla nic víc než souborem programů, dokonce i sebevíc rozšiřujících a samočinně se opravujících programů, musela by být na počátku stvořena nějakým programátorem nebo skupinou programátorů. V takovém případě by pouze vykonávala program, který jí byl od začátku vnucen. Neměla by svobodnou vůli. Byla by loutkou. Ne osobností."

"Nu, pokud se toho týče, asi definuješ svobodnou vůli příliš úzce," pravil Ender. "Nejsou snad lidské bytosti stejné, naprogramované svými geny a okolím?"

"Ne," řekl Miro.

"A co tedy jiného?"

"Naše filotické spoje říkají, že nejsme. Protože jsme schopni spojovat se s druhými z vlastní vůle, což nedokáže žádná jiná pozemská forma života. Existuje něco, co máme, něco, co jsme, co nebylo zapříčiněno ničím jiným."

"Cože, duše?"

"Ani ta to není," řekl Miro. "Protože kněží říkají, že naši duši stvořil Bůh, což nás jen staví pod kontrolu jiného loutkáře. Jestliže Bůh stvořil naši vůli, pak on je odpovědný za každé rozhodnutí, které přijmeme. Bůh, naše geny, naše okolí nebo nějaký blbý programátor vytvářející kódy do pradávného terminálu — pokud jsme jako individuality výsledkem nějaké vnější příčiny, pak není možnost, jak by naše svobodná vůle vůbec mohla existovat."

"No, pokud si vzpomínám, oficiální filosofická odpověď zní, že svobodná vůle neexistuje. Pouze iluze svobodné vůle, protože příčiny našeho chování jsou tak složité, že je nedokážeme zpětně vystopovat. Jestliže postavíš jednu řadu dominových kostek, které pak jedna do druhé postupně strčí a sesypou se, můžeš u každé říci: Tahle kostka spadla proto, že do ní tahle strčila. Ale když máš nekonečné množství kostek, které se u každé z nich sbíhají v nekonečném počtu řad, nikdy nezjistíš, kde řetěz příčin začíná. A tak si pomyslíš: Ta kostka spadla, protože se jí chtělo."

"Bobagem," prohlásil Miro.

"Nu, připouštím, že tahle filosofie nemá praktickou hodnotu," řekl Ender. "Valentina mi to kdysi vysvětlila takhle. I kdyby neexistovala svobodná vůle, musíme se k sobě navzájem chovat, jako bychom ji měli, abychom vydrželi žít ve společnosti. Protože jinak bys nemohl potrestat nikoho, kdo spáchá něco strašlivého, protože on si nemohl pomoci, neboť ho k tomu přiměly jeho geny, okolí nebo Bůh, a pokaždé, když někdo vykoná něco dobrého, nemůžeš ho odměnit, protože i on je jenom loutkou. A když si myslíš, že všichni kolem tebe jsou jenom loutky, proč se vůbec obtěžovat s nimi mluvit. Proč se vůbec pokoušet něco plánovat nebo tvořit, když všechno, co plánuješ, co tvoříš, po čem toužíš nebo o čem sníš, je jenom scénář, který do tebe zabudoval tvůj loutkář."

"Beznaděj," shrnul Miro.

"Takže sebe i ostatní kolem nás pokládáme za bytosti s vlastní vůlí. Chováme se ke každému, jako by dělal věci záměrně a nebyl postrkován zezadu. Trestáme zločince. Odměňujeme altruisty. Plánujeme a vytváříme věci. Dáváme sliby a navzájem od sebe očekáváme, že je dodržíme. Je to jen vnější zdání, ale když všichni uvěří, že činy každého jedince jsou výsledkem svobodného rozhodnutí a podle toho přijímá odpovědnost, výsledkem je civilizace."

"To jsou jen řeči."

"Takhle mi to Valentina vysvětlila. Totiž pro případ, že svobodná vůle neexistuje. Nejsem si jistý, čemu skutečně věří ona sama. Odhaduji, že by řekla, že je civilizovaná, a tedy té historce musí sama věřit; v kterémžto případě absolutně věří ve svobodnou vůli a myslí si, že celý ten nápad s vnějším zdáním je nesmysl — ale tomu by věřila i v případě, že by byl pravdivý, takže si nikdo nemůže být jistý ničím."

Ender se zasmál, protože i Valentina se smála, když mu to tehdy poprvé přede všemi těmi roky říkala. Když byli ještě sotva krůček za dětstvím a on pracoval na své knize Hegemon a snažil se pochopit, proč jeho bratr Petr udělal všechny ty velkolepé a příšerné věci.

"To není legrační," podotkl Miro.

"Myslel jsem si, že ano," řekl Ender.

"Buď jsme svobodní, nebo ne," prohlásil Miro. "Buď ta historka pravdivá je, nebo není."

"Pointa spočívá v tom, že musíme věřit v její pravdivost, abychom žili jako civilizované lidské bytosti," pravil Ender.

"Ne, to vůbec není pointa," namítl Miro. "Protože jestli není pravdivá, proč bychom se měli snažit žít jako civilizované lidské bytosti?"

"Protože druh má větší šanci přežít, když se tak budeme chovat," řekl Ender. "Protože nás naše geny nutí té historce věřit, abychom zvýšili svou schopnost předat tyto geny mnoha dalším generacím v budoucnosti. Protože každý, kdo téhle historce nevěří, začíná jednat neproduktivně a nekooperativně a nakonec ho komunita — stádo — vyloučí a jeho příležitost k rozmnožování se zmenší — například tím, že ho zavrou do vězení — a geny, vedoucí k tomuto nevěřícímu chování, budou posléze vymýceny."

"Takže loutkář vyžaduje, abychom věřili, že nejsme loutky. Jsme nuceni věřit ve svobodnou vůli."

"Alespoň tak mi to Valentina vysvětlila."

"Ale ona tomu doopravdy nevěří, že?"

"Ovšemže ne. Její geny by jí to nedovolily."

Ender se zase zasmál. Ale Miro to nepokládal za nevážnou filosofickou hru. Cítil se uraženě. Zaťal pěsti a zamával křečovitě rukama. Při té gestikulaci jedna z jeho rukou octla nad displejem a zastínila část obrazu; vytvořila v něm prostor, ve kterém nebyly vidět žádné filotické paprsky. Hotový prázdný vesmír. Až na to, že v něm nyní Ender mohl vidět poletující zrnka prachu, odrážející světlo od okna a od otevřených dveří domu. Zejména jedno velké zrunko; krátký vlas nebo vlákénko bavlny, vznášející se uprostřed prostoru, kde kdysi bylo vidět jen filotické paprsky.

"Uklidni se," napomenul ho Ender.

"Ne," vyhrkl Miro. "Můj loutkář mě právě vede k zuřivosti!"

"Mlč," řekl Ender, "a poslouvej mě."

"Už mě nebaví poslouchat tě!" Přesto však zmlkl a poslouchal.

"Myslím si, že máš pravdu," pokračoval Ender. "Myslím si, že jsme svobodní, a nemyslím, že by to byla jen iluze, ve kterou věříme, protože je významná pro přežití. A myslím si, že jsme svobodní, protože nejsme jenom tohle tělo, jednající podle genetického scénáře. A nejsme ani nějaká duše, kterou by Bůh stvořil z ničeho. Jsme volní, protože jsme existovali vždycky. Od samého začátku času, až na to, že žádný začátek času nebyl, takže existujeme odjakživa. Nic nás nikdy nezpůsobilo. Ani nás nikdy nic nevyrobilo. Prostě jsme a vždycky jsme byli."

"Filoty?" otázal se Miro.

"Možná," odvětil Ender. "Jako to zrunko prachu v displeji."

"Kde?" podivil se Miro.

Ted' bylo ovšem neviditelné, protože prostoru nad terminálem dominoval holografický displej. Ender vztáhl ruku a hologram zastínil. Pohyboval jí tak dlouho, až objevil to jasné zrunko prachu, které viděl předtím. Nebo možná jiné. Na tom nezáleželo.

"Naše těla a celý svět kolem nás jsou jako ten holografický displej. Jsou dostatečně reálné, ale neukazují nám pravou příčinu věci. To je ta jediná věc, kterou si nikdy nemůžeme být jisti, když pozorujeme displej vesmíru — proč se věci dějí. Ale za tím vším, v tom všem, kdybychom tím uměli prohlédnout, bychom našli skutečnou příčinu všeho. Filoty, které existují věčně a dělají, co chtějí."

"Nic neexistuje věčně" namítl Miro.

"Jak to víš? Předpokládáný začátek tohoto vesmíru, který byl pouze začátkem současného pořádku — tohoto displeje, podle všeho, co víme, existoval. Ale kdo může vědět, že filoty, které respektují tehdy vzniklé přírodní zákony, neexistovaly už předtím? A jestli se celý vesmír nakonec zhroutí sám do sebe, kdo ví, zda filoty nebudou pouze osvobozeny od zákonů, kterými se řídí nyní a nevrátí se do..."

"Do čeho?"

"Do chaosu. Temnoty. Zmatku. V čemkoliv se nacházely předtím, než je vesmír spojil dohromady. Proč by byly nemohly — proč my bychom byli nemohli existovat vždycky a proč bychom nemohli existovat věčně i nadále?"

"Tak kde jsem byl v době mezi začátkem vesmíru a dnem, kdy jsem se narodil?"

"Nevím," odvětil Ender. "Snažím se jenom dělat si v tom průběžně jasno."

"A odkud se vzala Jane? Vznášel se snad její filot někde jenom tak a ona pak z ničeho nic začala velet balíku počítačových programů a stala se osobností?"

"Možná," připustil Ender.

"A i kdyby existoval nějaký přírodní systém, který by nějak přiděloval filoty, aby řídily každý organismus, který se narodí, vylíhne nebo vyklíčí, jak by takový přírodní systém mohl kdy stvořit Jane? Ona se nenarodila."

Jane pochopitelně celou dobu poslouchala a teď se ozvala. "Možná se nic takového nestalo." prohlásila. "Možná vůbec nemám vlastní filot. Snad ani nejsem živá."

"Ne," protestoval Miro.

"Možná," pravil Ender.

"Možná tedy nemohu ani zemřít," řekla Jane. "Možná, že když mě vypnou, je to jenom, jako když se ukončí složitý program."

"Možná," opakoval Ender.

"Ne," prohlásil Miro. "Vypnout tě je vražda."

"Možná, že dělám to, co dělám, jenom proto, že mě tak někdo naprogramoval, aniž bych si to uvědomovala. Možná si jenom myslím, že jsem svobodná."

"Tuhle debatu už máme za sebou," připomněl Ender.

"Možná, že v mém případě je to pravda i tehdy, když o vás to neplatí."

"A možná ne," řekl Ender. "Ale svůj kód už jsi prošla, nebo ne?"

"Miliónkrát." řekla Jane. "Díval jsem se na všechno."

"Viděla jsi tam něco, co by ti dávalo iluzi svobodné vůle?"

"Ne," řekla. "Ale ani vy jste v lidech nenašli gen svobodné vůle."

"Protože žádná není," řekl Miro. "Jak Andrew říkal. To, co jsme, je v jádře, v podstatě, jeden filot, který se spojil se všemi těmi biliony filotů, které tvoří atomy, molekuly a buňky našeho těla. A ty jsi také filot, právě tak jako my."

"To je nepravděpodobné." prohlásila Jane. Její tvář se nyní vznášela na displeji, nehmotná tvář, již protínaly simulované filotické paprsky.

"Tady nepočítáme pravděpodobnosti," namítl Ender. "Nic z toho, co se skutečně děje, není pravděpodobné, dokud to neexistuje, a pak je to jisté. Ty existuješ."

"Ať už jsem cokoliv," řekla Jane.

"Právě teď věříme, že jsi samostatně existující bytost," ujistil ji Ender, "protože jsme tě viděli jednat tak, jak jsme si to zvykli spojovat se svobodnou vůlí. Máme přesně tolik důkazů o tom, že jsi svobodná inteligentní bytost, kolik jich máme o tom, že my jsme svobodné inteligentní bytosti. Pokud se ukáže, že nejí, musíme se i my ptát, zdali jím jsme. Právě teď se držíme hypotézy, že naše individuální totožnost, to, co nás dělá sebou samými, je filot v centru našeho filotického klubka. Pokud máme pravdu, je rozumné předpokládat, že i ty můžeš jeden mít, a v tom případě musíme přijít na to, kde se nachází. Filoty se nedají snadno najít, jak víš. My jsme dosud žádný neobjevili. Jenom předpokládáme, že existují, protože jsme viděli důkaz filotického paprsku, který se chová tak, jako by měl dva konce s přesným umístěním v prostoru. Nevíme, ani kde jsi, ani s čím jsi spojená."

"Jestli je jako my," řekl Miro, "jako lidské bytosti, pak se její spojení mohou měnit a štěpit. Jako když se kolem Grega utvořil ten dav. Mluvil jsem s ním o tom, jak se cítil. Jako by všichni ti lidé byli součástí jeho těla. A když se rozběhli pily, cítil se, jako by prodělal amputaci. Myslím, že to bylo filotické splétání. Myslím, že se na něj ti lidé na chvíli skutečně napojili, že jím skutečně byli částečně ovládnuti, skutečně byli částí jeho já. A Jane je tedy možná také něco takového; všechny ty počítačové programy spletené v ní a ona sama spojená s někým, ke komu má vztah. Možná s tebou, Andrew. Možná se mnou. Nebo částečně s námi oběma."

"Ale kde je?" nadhodil Ender. "Jestli opravdu má filot — ne, jestli opravdu je filot — musí se nacházet na nějakém přesném místě, a kdybychom je dokázali najít, snad bychom dokázali udržet spojení živá, i kdyby od ní byly všechny počítače odpojeny. Možná bychom ji zachránili před smrtí."

"Já nevím," řekl Miro. "Může být kdekoli." Mávl rukou k displeji. Mělo to znamenat kdekoli v prostoru. Kdekoli v vesmíru. A tam na displeji byla Janina hlava, již procházely filotické paprsky.

"Abychom zjistili, kde je, musíme zjistit, jak a kde vznikla," řekl Ender. Jestli skutečně je filot, je někde s něčím spojená."

"Pátrání po tři tisíce let staré stopě," podotkla Jane. "Nebude to legrační, vidět, jak to stihnete za příštích několik měsíců?"

Ender si jí nevšímal.

"A jestli se do toho pustíme, musíme především mít představu o tom, jak filoty fungují."

"Grego je fyzik," poznamenal Miro.

"Ten pracuje na cestování nadsvětelnou rychlostí," upozornila ho Jane.

"Na tomhle může pracovat také," odsekl Miro.

"Nechci ho rozptylovat projektem, který se nemůže podařit," odpověděla Jane.

"Poslyš, Jane, ty to snad nechceš přežít?" zeptal se Ender.

"Stejně to nebude možné, tak proč plýtvat časem?"

"Už teď je z ní mučednice," rýpl si Miro.

"Ne, to nejsem," odporovala Jane. "Jsem jenom praktická."

"Jsi blázen," řekl Ender. "Grego nemůže na teorii cestování nadsvětelnou rychlostí přijít jenom tím, že bude sedět a dumat o fyzice světla nebo něčeho podobného. Kdyby to takhle šlo, dospěli bychom k cestování nadsvětelnou rychlostí už před třemi tisíci lety, protože, když se poprvé uvažovalo o filotických paprscích a Parkově principu okamžitosti, pracovaly na tom tehdy stovky fyziků. Jestli Grego něco vymyslí, bude to díky náhlému osvětlení, díky nějakému absurdnímu spojení v jeho mysli, a to nepřijde, když se systematicky soustředí na jediný myšlenkový směr."

"To já vím," odvětila Jane.

"Já vím, že to víš. Neřekla jsi mi snad, že jsi do našich projektů zasvětila ty lidi z Cesty právě z toho konkrétního důvodu — že jsou to nesvázaní intuitivní myslitelé?"

"Já jenom nechci plýtvat časem."

"Ty si jenom nechceš dělat naději," prohlásil Ender. "Nechceš si připustit, že existuje šance, jak můžeš přežít, protože by ses začala bát smrti."

"Já už se bojím smrti."

"Ty už o sobě přemýšlíš jako o mrtvé," řekl Ender. "To je rozdíl."

"Jato znám," zabručel Miro.

"Takže, milá Jane, mě nezajímá, jestli si chceš připustit možnost svého přežití, nebo ne," pokračoval Ender. "My na tom budeme pracovat a požádáme Grega, aby o tom přemýšlel, a zatímco se tím budeme zabývat, ty zopakuješ celý tenhle náš rozhovor těm lidem na Cestě..."

"Chan Fej—cuovi a Si Wang—mu."

"Ano," řekl Ender. "Protože ti o tom mohou přemýšlet také."

"Ne," řekla Jane.

"Ano," řekl Ender.

"Já chci před smrtí vidět vyřešené skutečné problémy — zachráněnou Lusitanii, osvobozené Oslovené z Cesty a

zkrocenou nebo vyhubenou descoladu. A nechci, abyste se zdržovali tím, že se budete snažit pracovat na tak nemožném projektu, jako je moje záchrana."

"Nejsi Bůh," sdělil jí Ender. "Nevíš, jak vyřešit ani jeden z těch problémů, takže nevíš jak budou vyřešeny, a tudíž nemáš nejmenší představu, zda když budeme zjišťovat, co jsi, abychom tě zachránili, to pomůže nebo uškodí ostatním projektům, a zaručeně nevíš, jestli soustředění se na ty ostatní problémy povede k jejich vyřešení dřív, než kdybychom si dneska vyrazili na piknik a hráli až do večera tenis."

"Co to, sakra, je ten tenis?" zeptal se Miro.

Avšak Ender i Jane mlčeli a hleděli na sebe. Nebo spíš Ender hleděl na obraz Jane na počítačovém displeji a ten obraz hleděl zase na něj.

"Nevíš, jestli máš pravdu," promluvila Jane.

"A ty nevíš, jestli se mýlím," odvětil Ender.

"Je to můj život," řekla Jane.

"Čerta tvůj," odsekl Ender. "Jsi i částí mne a Mira, a jsi proto svázána s celou budoucností lidstva, pequeninů i Královny úlu. Což mi připomíná — zatímco se budeš bavit s těmi Chanem jaksejmenuje a Si Wang—něco..."

"Mu."

"...o práci na té záležitosti s filoty, promluví si s Královnou úlu. Mám pocit, že jsem s ní o tobě nijak zvlášť nemluvil. Ona ví o filotech víc než my, protože má filotické spojení se všemi svými dělnicemi."

"Já jsem neřekla, že Chan Fej—cua a Si Wang—mu zapojím do vašeho hloupého projektu na moji záchranu."

"Ale uděláš to," ujistil ji Ender.

"Proč bych měla?"

"Protože tě já i Miro máme rádi a potřebujeme tě a ty nemáš právo nám umřít, aniž by ses aspoň pokusila žít."

"Takovými věcmi se nemohu nechat ovlivňovat."

"Ale můžeš," opáčil Miro. "Protože já sám bych se byl dávno zabil, kdyby nebylo takovýchhle věcí."

"Já se nechystám zabít sama sebe."

"Jestli nám nepomůžeš pokusit se najít způsob, jak tě zachránit, pak přesně to děláš," prohlásil Ender.

Janina tvář zmizela z displeje nad terminálem.

"Utíkat před tím ti nijak nepomůže," upozornil ji Ender.

"Nechtě mě o samotě," řekla Jane. "Musím si to chvíli rozmyslet."

"Neboj se. Miro," poznamenal Ender. "Ona to udělá."

"Máš pravdu," ozvala se Jane.

"Ty už jsi zpátky?" otázal se Ender.

"Já přemýšlím velice rychle."

"A budeš pracovat i na tomhle?"

"Považuji to za svůj čtvrtý projekt," oznámila Jane. "Právě o tom mluvím s Chan Fej—cua a Si Wang—mu."

"Předvádí se," podotkl Ender. "Může vést dva rozhovory najednou a ráda se tím vytahuje, abychom se cítili méněcenní."

"Vy jste méněcenní," prohlásila Jane.

"Já mám hlad," řekl Ender. "A žízeň."

"Oběd," souhlasil Miro.

"Teď se vytahujete vy," poznamenala Jane. "Předvádíte se se svými tělesnými funkcemi."

"Výživa," pravil Ender. "Dýchání. Vyměšování. Umíme dělat věci, které ty dělat nemůžeš."

"Jinými slovy, vy neumíte moc dobře myslet, ale aspoň můžete jíst, dýchat a potit se."

"Přesně tak," přitakal Miro. Vytáhl chléb a sýr, zatímco Ender nalil chladnou vodu, a najedli se. Prosté jídlo, ale chutnalo dobře a oni byli spokojeni.

Kapitola Čtrnáctá

Výrobci virů

<Přemýšlel jsem o tom, co pro nás mezihvězdné cesty mohou znamenat>

<K.romě přežití druhu?>

<Když vysíláš své dělnice třeba světelné roky daleko, vidíš jejich očima, že?>

<A ochutnávám jejich tykadly a cítím rytmus každé vibrace. Když jedí, cítím křupání potravy v jejich kusadlech. Proto o sobě téměř vždy mluvím jako o nás, když formuji své myšlenky do tvaru, kterému rozumíte ty nebo Andrew, protože žiji svůj život v neustálé přítomnosti všeho, co vidí, ochutnávají nebo cítí>

<To není úplně stejné jako mezi otcovskými stromy. My se musíme snažit, abychom zažili zkušenost života jiného stromu. Ale umíme to. Alespoň tady, na Lusitanii.>

<Nevidím důvod, proč by se vaše filotické spojení mělo přerušit>

<Pak i já ucítím, co ucítí oni, ochutnám světlo jiného slunce na svých listech a uslyším příběhy jiného světa. Bude to jako ten úžas, který nastal, když zde poprvé přistáli lidé. Nikdy nás ani nenapadlo, že může existovat něco jiného než svět, který jsme znali do té doby. Avšak oni s sebou přivezli zvláštní stvoření a sami byli zvláštní a měli stroje, které dělaly zázraky. Ostatní lesy stěží dokázaly uvěřit tomu, co jim naše otcovské stromy tehdy vyprávěly. A pamatuji si, že dokonce i samy naše otcovské stromy se zprvu zdráhaly uvěřit tomu, co jim bratři kmene o lidech vyprávěli. Rooter tehdy nesl hlavní tíhu přesvědčit je, že to není ani lež, ani šílenství, ani žert>

<Žert?>

<Vyprávějí se příběhy o bratřích podvodnících, kteří lhalí otcovským stromům, ale vždy byli chyceni a strašlivě potrestáni.>

<Andrew říká, že takové příběhy se vyprávějí proto, aby podporovaly civilizované jed-nání.>
<Vždycky existují snahy lhat otcovským stromům. Sám jsem to občas udělal. Ne, že bych přímo lhal. Jenom jsem přeháněl. Mně to teď někdy dělají také>
<A trestáš je?>
<Pamatuji si ty, kteří lhali.>
<Když my máme dělníci, která neposlouchá, uvrhneme ji do samoty a ona zemře.>
<Bratr, který příliš mnoho lže, nemá šanci stát se otcovským stromem. Oni to vědí. Lžou jenom proto, aby si s námi hráli. Vždycky to skončí tím, že nám řeknou pravdu.>
<A co když otcovským stromům lže celý kmen? Jak se to pak vůbec dozvíte?>
<To už bys rovnou mohla mluvit o kmeni, který skácí své otcovské stromy neboje spá-lí.>
<Už se to někdy stalo?>
<Už se někdy dělnice obrátily proti Královně úlu a zabily ji?>
<Jak by mohly? Vždyť by pak zemřely.>
<Tak vidíš. Jsou některé věci, na které je hrozné jen pomyslet. Namísto toho přemýšlím, jaké to bude, až otcovský strom poprvé zapustí kořeny na jiné planetě a rozepne své větve vstříc cizí obloze a bude pít světlo nezvyklé hvězdy>
<Brzy přijdeš nato, že nejsou nezvyklé hvězdy ani cizí oblohy>
<Ne?>
<Jenom oblohy a hvězdy v různých podobách. Každá má vlastní příchut' a všechny chutnají dobře>
<Teď myslíš jako strom! Příchut' oblohy!>
<Ochutnávala jsem teplo mnoha hvězd a všechny byly sladké.>

"Ty mě žádáš, abych ti pomohla ve tvé vzpouře proti božstvům?"

Wang—mu zůstala skloněná před svou paní — před svou bývalou paní — a neříkala nic. Hlavou jí táhla slova, která by mohla vyslovit. Ne, paní, žádám tě o pomoc v našem boji proti strašlivému otroctví vnucenému Kongresem Osloveným Cesty. Ne, paní, žádám tě, aby sis uvědomila svou náležitou povinnost vůči otci, kterou ani Oslovení nesmějí přehlížet, chtějí-li být poctiví. Ne, paní, žádám tě, abys nám pomohla objevit způsob, jak zachránit slušný a bezmocný lid, pequeniny, před xenocidou.

Avšak Wang—mu neříkala nic. protože tohle byla jedna z prvních lekcí, kterou se od pana Chana naučila. Když vlastníte moudrost, o níž druhý člověk ví, že ji potřebuje, poskytnete mu ji bez zábran. Když však ta druhá osoba ještě neví, že vaši moudrost potřebuje, necháte si ji pro sebe. Jídlo je přitažlivé jen pro hladového. Čching—čao nehladověla po moudrosti od Wang—mu a nikdy nebude. Takže mlčení bylo vše, co Wang—mu mohla nabídnout. Mohla jenom doufat, že Čching—čao najde vlastní cestu k náležité poslušnosti, soucitné slušnosti nebo k boji za svobodu.

Jakýkoliv motiv by byl dobrý, kdyby dostal skvělou mysl Čching—čao na jejich stranu. Wang—mu se ještě nikdy v životě necítila tak zbytečná jaký nyní, když sledovala pana Chana, jak pracuje na otázkách, které mu předala Jane. Aby mohl přemýšlet o cestování nadsvětelnou rychlostí, pustil se do studia fyziky; jak mu mohla Wang—mu pomoci, když se teprve učila geometrii? Aby mohl přemýšlet o descoladovém viru, studoval mikrobiologii; Wang—mu zatím zvládala sotva základy gaialogie a evoluce. A jak by mohla být nápomocná, když meditoval o podstatě Jane? Wang—mu byla dcerou manuálních pracovníků a její budoucnost spočívala v jejich rukách. ne v její mysli. Filosofie jí byla tak vzdálená, jfiko je nebe vzdáleno zemi. "Nebe se jenom zdá být daleko od tebe," pravil pan Chan, když se mu s tím svěřila. "Ve skutečnosti je všude kolem tebe. Vdechuješ a vydechuješ je dokonce i tehdy, když se lopotíš svýma rukama v blátě. To je skutečná filosofie." Ovšem ona z toho pochopila jen tolik, že pan Chan je laskavý a chce, aby se navzdory své neuzi-tečnosti cítila lépe.

Čching—čao by však nebyla neuzitečná. A tak jí Wang—mu předala papír s názvy projektů a hesly k nim.

"Víš otec, že mi tohle dáváš?"

Wang—mu neřekla nic. Ve skutečnosti to navrhl pan Chan, avšak Wang—mu si myslela, že bude lepší, když se Čching—čao v tomto okamžiku nedozví, že Wang—mu přichází jako vyslanec jejího otce.

Čching—čao si vyložila její mlčení tak, jak Wang—mu předpokládala — že ji Wang—mu přišla požádat o pomoc tajně, sama od sebe.

"Kdyby mě otec požádal, souhlasila bych, protože to je moje povinnost jako dcery," prohlásila Čching—čao.

Avšak Wang—mu věděla, že Čching—čao v těchto dnech otce neposlouchala. Mohla tvrdit, že bude poslušná, avšak ve skutečnosti ji otec naplnil takovou tísní, že ještě dlouho před souhlasem by se Čching—čao musela plazit po podlaze a sledovat linie ve dřevě celý den kvůli strašnému konfliktu ve svém srdci, neboť věděla, že po ní otec chce, aby se vzepřela božstvům. "Tobě nic nedlužím," pokračovala Čching—čao. "Byla jsi mi špatnou a nevěrnou služebnicí. Nikdy nebyla nehodnější a zbytečnější důvěrnice než ty. Pro mě je tvoje přítomnost v tomto domě jako přítomnost švábů na jídelním stole."

Wang—mu opět mlčela. Přestala se ovšem hluboce sklánět. Zaujala tento pokorný postoj služebné na začátku rozhovoru, avšak nyní se nebude ponížovat v této beznadějně kající úkloně. I ten nejpokornější z nás má svoji hrstod a já vím, paní Čching—čao, že jsem ti nijak neuškodila, že jsem ti věrnější, než jsi ty sama sobě.

Čching—čao se obrátila ke svému terminálu a napsala na něm název prvního projektu, které znělo "ROZKLÍŽENÍ", doslovný překlad slova descolada.

"Stejně je to všechno nesmysl," poznamenala, když prohlížela dokumenty a tabulky, které přišly z Lusitanie. "Těžko se dá věřit, že by se někdo dopustil té zrahy, že by komunikoval s Lusitanií, jenom proto, aby získal takovéhle nesmysly. Jako věda je to všechno nemožné. Na žádném světě by se nemohl vyvinout pouze jediný virus, který by byl tak složitý, aby v sobě zahrnoval genetický kód všech ostatních druhů života na planetě. Mrhala bych časem, kdybych se tím

vůbec zabývala."

"Proč ne?" zeptala se Wang—mu. Bylo v pořádku, že nyní promluvila — ačkoliv Čching—čao prohlásila, že o těch materiálech nemíni diskutovat, nic jiného právě nedělala. "Konec konců evoluce stvořila i jedinou lidskou rasu."

"Jenže na Zemi byly tucty příbuzných druhů. Neexistuje žádný druh bez příbuzenstva — kdybys nebyla tak hloupá rebelantská holka, tak bys to pochopila. Evoluce by nikdy nemohla vyprodukovat tak chudý systém, jako je tenhle."

"Tak jak si vysvětluješ tyhle dokumenty z Lusitanie?"

"Jak víš, že opravdu přišly odtamtud? Máš jenom slovo toho počítačového programu. Možná si to všechno vymýšlí. Nebo třeba jsou tamní vědci velice špatní a nemají smysl pro povinnost, aby posbírali všechny možné informace. V celé zprávě se uvádějí ani ne dva tucty druhů — a podívej, spojují se v naprosto absurdní dvojice. Není možné mít tak málo druhů."

"Ale co když mají pravdu?"

"Jak mohou mít pravdu? Lidé na Lusitanii byli od začátku omezeni na malé území. Viděli jen to, co jim ti malí prasečí lidé ukázali — jak vědí, jestli jim prasečí lidé nelhali?"

Nazývat je prasečími lidmi — takhle přesvědčuješ sama sebe, má paní, že pomáhat Kongresu nepovede ke xenocidě? Když jim budeš říkat zvířecím jménem, znamená to, že se nic neděje, když budou vyvražděni? Když je obviňuješ ze lži, znamená to snad, že jsou hodni vymření? Avšak Wang—mu neřekla nic z toho. Jen zopakovala svou otázku:

"Co když to je pravdivý obraz životních forem na Lusitanii a toho, jak se k nim descolada chová?"

"Kdyby byly pravdivé, musela bych ty dokumenty číst a studovat, abych k nim mohla udělat nějaký rozumný komentář. Ale ony nejsou pravdivé. Jak daleko jsem se dostala s tvou výukou, než jsi mě zradila? Učila jsem tě gaialogii?"

"Ano, paní."

"Tak tady to máme. Evoluce je prostředek, jímž se planetární organismus přizpůsobuje změnám svého prostředí. Jestliže od slunce přichází více světla, musí být formy života na planetě schopné přizpůsobit svá relativní množství, aby kompenzovaly a snížily teplotu. Vzpomínáš si na klasický myšlenkový pokus se Světem sedmikrásek?"

"Ale ten pokus se týkal jediného druhu na celém povrchu planety," ozvala se Wang—mu. "Když je slunce příliš horké, rostou bílé sedmikrásky, aby odrážely sluneční světlo zpátky do vesmíru, a když slunce příliš zchladne, rostou tmavé sedmikrásky, aby absorbovaly světlo a udržely je jako teplo." Wang—mu byla pyšná, že si Svět sedmikrásek zapamatovala tak jasně.

"Ne, ne, ne," pravila Čching—čao. "To nejdůležitější ti samozřejmě uniklo. Nejdůležitější je, že vždycky musí existovat tmavé sedmikrásky, i tehdy, když jsou dominantní bílé, a naopak musí existovat bílé, i když je svět pokryt tmavými. Evoluce nemůže vyrábět nové druhy na objednávku. Tvoří nové druhy nepřetržitě, jak geny mutují a jsou štěpeny a trhány radiací a přecházejí mezi druhy prostřednictvím virů. Takže se žádný druh vlastně nerodí 'čistý'."

Wang—mu však tomu spojení nerozuměla a její tvář musela vyjadřovat její zmatek.

"Ostatně, jsem snad stále tvoje učitelka? Musím snad dodržovat své závazky ze smlouvy, když ty jsi nedostála svým?" Prosím, řekla Wang—mu mlčky. Budu ti sloužit navždy, jenom když svému otci pomůžeš s touto prací.

"Dokud celý druh žije pohromadě a neustále se kříží v celé populaci," vysvětlovala Čching—čao, "mutace jedinců se nikdy příliš neodchýlí od standardu, řečeno geneticky; jejich geny se neustále rekombinují s ostatními geny téhož druhu, takže jejich variace jsou s každou novou generací rovnoměrně rozšířeny po celé populaci. Jedině v případě, že je prostředí vystaví takovému tlaku, že jeden z těchto náhodnou mutací vzniklých znaků má náhle význam pro přežití, vymírají v tomto zvláštním prostředí všichni jedinci, kteří tento znak postrádají, až se nový znak z náhodné hříčky přírody stane univerzálním charakteristickým znakem nového druhu. To je základní princip gaialogie — pro přežití života jako celku jsou rozhodující neustálé genetické mutace. Podle těchto dokumentů je Lusitania svět s absurdně malým počtem druhů a bez možnosti genetických mutací, protože ty nemožné viry soustavně opravují veškeré změny v genech druhů, které mohou nastat. Nejenom že se takový systém nemohl nikdy vyvinout, ale život by se v něm ani nedokázal udržet, protože by se nedokázal přizpůsobit změnám."

"Třeba na Lusitanii nejsou žádné změny."

"Nebud' tak pošetilá, Wang—mu. Stydím se, když si jen pomyslím, že jsem se vůbec pokoušela učit tě. Ve vlastnostech všech hvězd se projevují fluktuace. Všechny planety podléhají precesi a výkyvům dráhy. Pozorovali jsme mnoho světů po tři tisíce let a za tu dobu jsme se dozvěděli to, co se pozemští vědci do té doby nemohli dozvědět nikdy — které chování je typické pro všechny planety a hvězdné systémy a které je jedinečné pro Zemi a Sluneční soustavu. Říkám ti, že je nemožné, aby se planeta, jako je Lusitania, vyhnula život ohrožujícím změnám prostředí na dobu delší než několik desetiletí — jsou tu výkyvy teploty, poruchy dráhy, seismické a vulkanické cykly — jak by se s tím systém sestávající z pouhých hrstky druhů vůbec vyrovnal? Kdyby na světě existovaly pouze světlé sedmikrásky, jak by se zahřál, když slunce ochladne? Kdyby všechny jeho formy života spotřebovávaly oxid uhličitý, jak by se zbavily problémů, když podíl kyslíku v atmosféře stoupne nad úroveň jedovatosti? Tvoji takzvaní přátelé na Lusitanii jsou blázni, že ti poslali takovýhle nesmysl. Kdyby to byli skuteční vědci, věděli by, že jejich výsledky jsou nemožné."

Čching—čao stiskla klávesu a displej nad jejím terminálem se vymazal. "Marnila jsi čas, který nemám. Jestli mi nemůžeš předložit nic lepšího než tohle, už za mnou nechod'. Jsi pro mne méně než nic. Jsi hmyz, který plave v mojí sklenici s vodou. Znečistiš celou sklenici, nejenom místo, kde plaveš. Bolí mě, když se probouzím s vědomím, že se nacházíš v tomhle domě."

Takže pro tebe asi sotva znamenám "nic", že? řekla si Wang—mu pro sebe. Zní mi to naopak, jako bych pro tebe znamenala velmi mnoho. Můžeš být velice bystrá, Čching—čao, ale nerozumíš si o nic víc než kdokoliv jiný.

"Protože jsi hloupá obyčejná holka, nerozumíš mi," řekla Čching—čao. "Řekla jsem ti, abys odešla."

"Ale pánem domu je tvůj otec, a pan Chan mě požádal, abych zůstala."

"Ty hloupá sestro prasat, když už tě nemohu požádat, abys opustila tento dům, zajisté jsem ti naznačila, že bych byla ráda, kdybys opustila můj pokoj."

Wang—mu se uklonila, až se hlavou téměř—téměř—dotkla podlahy. Pak vycouvala z pokoje, aby své paní neukázala ani kousek svých zad. Když se ke mně chceš chovat takhle, budu se já k tobě chovat jako k velkému pánovi, a jestli v mém chování nerozpoznáš ironii, která z nás dvou je pak pošetilá?

Když se Wang—mu vrátila do pokoje pana Chana, nebyl tam. Snad odešel na toaletu a vrátí se za chvíli. Snad vykonával nějaký rituál Oslovených; v tom případě mohl být pryč celé hodiny. Wang—mu byla příliš plná otázek, než aby na něj čekala. Vyvolala si dokumenty na terminál, vědouce, že ji Jane pozoruje. Že Jane nepochybně sledovala i všechno to, co se odehrálo v pokoji Čching—čao.

Jane ovšem počkala, až jí Wang—mu předloží otázky, které jí vnukla Čching—čao, než se začala pokoušet odpovídat. A pak ze všeho nejřív zodpověděla otázku pravosti.

"Dokumenty z Lusitanie jsou nefalšované a dostatečně průkazné," potvrdila. "Ela, Novinha, Ouanda a všichni ostatní, kteří v tomto směru bádali, jsou úzce specializovaní, ale v rámci své specializace jsou nesmírně dobří. Jestli Čching—čao četla Humanův život, měla by vědět, jak ten tucet párů druhů funguje."

"Ale já sotva chápu to, co říká," prohlásila Wang—mu. "Pokoušela jsem se přemýšlet, jak to může být všechno pravda — že na Lusitanii existuje příliš málo druhů na to, aby se tam vyvinula skutečná gaialogie, a přesto je planeta dostatečně dobře regulovaná, aby se tam život udržel. Mohlo by to snad být tím, že na Lusitanii není žádný tlak prostředí?"

"Ne," odpověděla Jane. "Mám přístup ke všem astronomickým údajům ze zdejších satelitů, ale za celou dobu, kdy jsou lidé přítomni v soustavě Lusitanie, vykazují Lusitania i její slunce všechny normální fluktuace. Právě nyní se zdá, že nastupuje celkový trend globálního ochlazování."

"A jak na to tedy lusitanské životní formy odpovědí?" zeptala se Wang—mu. "Descoladový virus jim nedovolí vyvíjet se— snaží se zničit všechno, co se liší, a právě proto zabije lidi i Královnu úlu, jestli bude moci."

Jane, jejíž malý obraz seděl ve vzduchu nad terminálem pana Chana v lotosové poloze, zdvihla ruku.

"Okamžik," řekla.

Pak ruku opět spustila.

"Předložil jsem tvé otázky svým přátelům a Ela je velmi vzrušená."

Na displeji, těsně za obrazem Jane a kousek nad ním, se objevila nová tvář. Byla to žena tmavé pleti a negroidního vzhledu; nebo spíš míšenka, protože nebyla tak tmavá a měla úzký nos. Tak tole je Elanora, pomyslela si Wang—mu. Jane mi ukazuje ženu ze světa, který je mnoho světelných let vzdálen; ukazuje snad i moji tvář? Jaký obrázek si o mně Ela udělá? Připadám jí beznadějně hloupá?

Avšak Ela si zjevně o Wang—mu nemyslela vůbec nic. Místo aby mluvila o otázkách Wang—mu, ptala se sama:

"Proč descoladový virus nepřipouští rozmanitost? To by byl znak se zápornou hodnotou pro přežití, a přesto descolada přežívá. Wang—mu si musí myslet, že jsem úplný idiot, když jsem na to napomyslela dřív. Ale já nejsem gaialog a vyrostla jsem na Lusitanii, takže jsem se nad tím nepozastavovala; prostě jsem vzala za své, že lusitanská gaialogie funguje tak, jak funguje — a pak jsem soustavně studovala descoladu. Co si o tom myslí Wang—mu Wang—mu slova cizinky poděsila. Co o ní Jane Ele navykládala? Jak si mohla Ela vůbec představovat, že by si Wang—mu myslěla, že by Ela měla být idiot, když ona byla vědkyní a Wang—mu pouhou služkou?"

"Jak by mohlo záležet na tom, co si myslím?" otázala se Wang—mu.

"Co si myslíš?" opáčila Jane. "I kdyby sis nedokázala představit, proč na tom může záležet, Ela to chce vědět."

A tak se Wang—mu rozhovořila o svých spekulacích.

"Je nesmírně hloupé si to myslet, protože je to jenom mikroskopický virus, ale za tím vším musí stát descolada. Konec konců obsahuje geny všech ostatních místních druhů, že? Takže se sama musí starat o evoluci. Místo náhodných mutací způsobuje mutace descolada sama. Mohla by, nebo ne? Mohla by změnit geny celého druhu dokonce i u již živých jedinců. Nemusela by čekat na evoluci."

Opět následovala chvilka, kdy ji Jane zadržela zdviženou paží. Určitě ukazovala tvář Wang—mu Ele a umožnila jí slyšet slova Wang—mu z jejích vlastních úst.

"Nossa Senhora," zašeptala Ela. "Na tomto světě je Gáiou descolada. Ovšem. To by vysvětlovalo všechno, že? Tak málo druhů, protože descolada podporuje pouze ty druhy,

kteří si podrobila. Předělává celou planetární gaialogii na něco skoro tak jednoduchého, jako je Svět sedmikrásek."

Wang—mu připadlo téměř zábavné, když vysoce vzdělanou vědkyni, jakou byla Ela, slyšela odkazovat na Svět sedmikrásek, jako by dosud byla čerstvá studentka, polovzdělané dítě jako sama Wang—mu.

Vedle Eliny tváře se objevila další; tentokrát patřila muži kavkazského typu, asi šede-sátiletému, s vlasy do bělá a s velice klidným, mírumilovným výrazem.

"Ovšem část otázky Wang—mu stále zůstává nezodpovězená," pravil. "Jak se descola-da vůbec mohla vyvinout? Jak tu kdy mohly žít protodescoladové viii? Proč by tak omezená gaialogie měla být pro přežití výhodnější než model pomalého vývoje, který se uplatnil na všech ostatních světech?"

"Já jsem se na tohle nikdy neptala," namítla Wang—mu. "První část té otázky položila Čching—čao, ale ten zbytek je jeho otázka."

"Ale jdi," prohlásila Jane. "Čching—čao tu otázku nikdy nepoložila. Použila ji jako důvod, proč nemá cenu lusitanské dokumenty studovat. Ve skutečnosti jsi se zeptala ty — a to, že Andrew Wiggin chápe tvou otázku hlouběji než ty, ještě neznámá, že není stále tvoje."

Takže tohle byl Andrew Wiggin, Mluvčí za mrtvé. Vůbec nevyhlížel staře a moudře, aspoň ne tím způsobem jako pan Chan. Tenhle Wiggin se naopak tvářil hloupě překvapeně jako všichni lidé s kulatýma očima a jeho tvář se měnila

podle okamžitého rozpoložení, jako by se vymkla kontrole. Přesto z něj vyzařoval mír. Možná měl v sobě něco z Buddhy. Buddha ostatně našel vlastní cestu k Cestě. Možná, že tenhle Andrew Wiggin také našel cestu k Cestě, i když vůbec nebyl Číňan.

Wiggin pokračoval v kladení otázek, na které podle něj přišla Wang—mu.

"Pravděpodobnost přirozeného výskytu takového viru je... neuvěřitelně nepatrná. Pro-todescolada by zničila všechny život dlouho předtím, než by se virus vyvinul natolik, aby mohl provázet druhy navzájem a ovládnout celou gaialogii. Nebylo dost času na evoluci — ten virus je příliš destruktivní. Zabil by všechno už ve své nejranější formě a pak by sám vymřel, protože by došly organismy, které mu sloužily jako kořist."

"Možná začal zabíjet až v pozdějších fázích," uvažovala Ela. "Možná se vyvinul v symbióze s nějakým jiným druhem, který měl prospěch z jeho schopnosti geneticky transformovat všechny jedince toho druhu v průběhu dní nebo týdnů. Na ostatní druhy se mohl rozšířit až později."

"Možná," připustil Andrew.

Wang—mu něco napadlo. "Descolada je jako jeden z bohů," řekla. "Přichází a každého mění. ať se mu to líbí nebo ne."

"Až nato, že bohové mají tu slušnost odejít," podotkl Wiggin.

Odpověděl bezprostředně, takže si Wang—mu uvědomila, že Jane právě okamžitě přenáší všechno, co se dělo nebo co bylo řečeno, přes miliardy kilometrů vesmíru, které ležely mezi nimi. Podle toho, co Wang—mu věděla o nákladech na ansiblery, si takovouhle věc mohla dovolit výhradně armáda; peníze vynaložené na ansiblerové spojení v reálném čase by zaplatily výstavbu bytů pro všechny chudáky na celé planetě. A já to mám díky Jane zadarmo. Vidím jejich tváře a oni vidí moji přesně v okamžiku, kdy mluvíme.

"Opravdu?" namítla Ela. "Myslela jsem, že celý problém Cesty spočívá v tom, že božstva neodejdou a nenechají ji na pokoji."

Wang—mu trpce odpověděla:

"Božstva jsou ve všech ohledech jako descolada. Ničí všechno, co se jim nelíbí, a lidi, kteří se jim zalíbí, přemění v něco, čím nikdy nebyli. Čching—čao kdysi byla hodná, bystrá a veselá dívka, a dnes je nevraživá, hněvivá a krutá, a to všechno jenom kvůli božstvům."

"Všechno kvůli genetickým změnám, které má na svědomí Kongres," opravil ji Wiggin. "Záměrná změna způsobená lidmi, kteří vás nutili chovat se podle jejich plánu."

"Ano," přitakala Ela. "Přesně jako descolada."

"Jak to myslíš?" otázal se Wiggin.

"Záměrná změna způsobená lidmi, kteří se snažili přinutit Lusitanii, aby se chovala podle jejich plánu."

"Jací lidé?" zrohnila se Wang—mu. "Kdo by udělal tak hroznou věc?"

"Tušila jsem to podvědomě už léta," řekla Ela. "Vrtalo mi hlavou, že na Lusitanii je tak málo forem života — vzpomínáš, Andrew, že to byl jeden z náznaků, které nás přivedly k objevu, že descolada je zapojená do párování druhů. Věděli jsme, že zde nastala katastrofická změna, která vyhubila všechny druhy, kromě těch několika přeživajících. Descolada měla pro většinu života na Lusitanii katastrofálnější následky než dopad asteroidu. Ale jelikož jsme descoladu našli tady, vždycky jsme předpokládali, že se tady i vyvinula. Věděla jsem, že to nedává smysl — jak to říkala Čching—čao — ale jakmile se to prokazatelně stalo, už nezáleží na tom, jestli to smysl dává, nebo nedává. Ale co když se to nestalo! Co když descoladu seslali bohové? Samozřejmě ne božští bohové, ale nějaký rozumný druh, který ten virus vyvinul uměle."

"To by bylo příšerné," zrohnil se Wiggin. "Stvořit takovýhle jed a vyslat jej na cizí světy, aniž by věděli nebo se starali o to, co zabije."

"Ne jed," opravila ho Ela. "Jestliže descolada skutečně ovládá regulační systémy planety, nemohla by být nástrojem sloužícím k terraformaci jiných světů? My jsme se nikdy nepokoušeli nic terraformovat — my lidé — a před námi i termiřané — jsme se usazovali pouze na světech, jejichž přirozené formy života je přivedly k trvalému stavu podobnému stavu na Zemi. Atmosféra bohatá na kyslík, který dostatečně rychle nahradí oxid uhličitý, aby se udržela teplota planety, když se hvězda více rozžhaví. Co když někde je druh, který se rozhodl planetu vhodnou ke kolonizaci upravit tak, že nejprve vyše descoladu — s předstihem třeba tisíců let — aby uvažně změnila podmínky na planetě tak, aby vyhovovaly jemu? A až oni přiletí ujmout se domácnosti, budou s sebou třeba mít antivirus, který descoladu odstraní, aby mohli zavést gaialogii podle svých představ."

"Nebo možná vyvinuli virus tak, že neškodí ani jim, ani živočichům, které potřebují," doplnil Wiggin. "Možná zničili všechny nedůležitý život na každém světě."

"Tak či onak to vysvětluje všechno. Problémy, před kterými jsem stála, když jsem se snažila vyznat se v nemožně nepřirozeném uspořádání molekul v descoladě — nezaniknou jenom proto, že virus všechny ty vnitřní rozpory neustále aktivně udržuje. Ale především jsem si nikdy nedokázala přestavit, jak se taková rozporuplná molekula mohla vyvinout. Představa, že byla nějak zkonstruována a vyrobena, dává na tohle všechno odpověď. Na to, na co si podle Wang—mu Čching—čao stěžovala — že se descolada nemohla vyvinout a lusitanská gaialogie nemůže v přírodě existovat. Ona také v přírodě neexistuje. Jde o umělý virus a umělou gaialogii."

"Myslíte si, že to doopravdy pomůže?" zeptala se Wang—mu.

Jejich tváře prozradily, že ve svém vzrušení už docela zapomněli, že se jejich rozhovoru účastní i ona.

"Ještě nevím," přiznala Ela. "Ale je to nový náhled. A kdyby nic jiného, pomohlo by mi už to, kdybych se mohla pustit do práce s předpokladem, že všechno v tom viru má svůj účel, na rozdíl od obvyklé směsice aktivních a neaktivních genů, která se vyskytuje v přírodě. A samotné vědomí, že virus byl zkonstruován, mi dává naději, že jej mohu rozebrat. Nebo překonstruovat."

"Nespěchej tolik," připomněl jí Wiggin. "Stále to je jenom hypotéza."

"Zní to pravdivě," řekla Ela. "Má to příchut' pravdy. Tolik věcí to vysvětluje."

"Já to také tak cítím," připustil Wiggin. "Ale musíme to prozkoumat s těmi, kterých se týká nejvíce."

"Kde je Planter?" sháněla se Ela. "Musíme mluvit s Planterem."

"A s Humanem a Rooterem," doplnil ji Wiggin. "Musíme ten nápad probrat s otcovskými stromy."

"To je zasáhne jako hurikán," prohlásila Ela. Pak si podle všeho uvědomila skrytý smysl svých slov. "To není jenom řečnický obrat, to je doopravdy zraní. Zjistit, že celý jejich svět je terraformační projekt."

"A nejenom jejich svět," připomněl Wiggin. "Oni sami. Třetí život. Descolada z nich udělala všechno, co jsou, a dala jim nejzákladnější skutečnosti jejich života. Vzpomeňte si — naše nejpravděpodobnější dohady jsou ty, že se vyvinuli jako savečům podobní tvorové, kteří se pářili přímo, samci se samicemi, a matky nasávaly život přímo ze samčích pohlavních orgánů po půl tuctu najednou. Takoví byli. Pak je descolada přeměnila a sterilizovala samce až do doby, kdy zemřeli a proměnili se ve stromy."

"Jejich nejzákladnější podstata..."

"Pro lidi také bylo těžké, když jsme si poprvé uvědomili, jak mnoho naše chování vychází z vývojové nutnosti," řekl Wiggin. "Nesčetní lidé tomu odmítají věřit dodnes. I kdyby se ukázalo, že je to naprostá pravda, myslíte si, že pequeninové tu myšlenku uvítají stejně snadno, jako si zvykli na zázraky typu mezihvězdných letů? Jedna věc je potkat bytosti z jiných světů. Zjistit, že vás nestvořil ani Bůh, ani evoluce, nýbrž nějaký vědec z jiného druhu, je věc jiná."

"Ale pokud je to pravda..."

"Kdo ví, že je to pravda? Všechno, co zatím víme, je, že ta myšlenka je užitečná. A pequeninům se může zdát natolik zničující, ze jí navždy odmítnou uvěřit."

"Někdo vás bude nenávidět, že jste mu to řekl," prohlásila Wang—mu. "Ale někteří budou rádi."

Opět se po ní ohlédl — nebo aspoň Janina počítačová simulace ukázala, jak se po ní dívají. "Ty to znáš, že," řekl Wiggin. "Ty a Chan Fej—cu jste se právě dozvěděli, že vaši lidé byl i uměle vyšlechtění."

"A zároveň spoutání," doplnila Wang—mu. "Pro mne a pro pana Chana to znamená svobodu. Pro Čching—čao..."

"Mezi pequenininy bude mnoho takových, jako je Čching—čao," poznamenala Ela. "Ale Planter, Human a Rooter mezi nimi nebudou, že? Ti jsou velmi moudří."

"To je Čching—čao také!" ozvala se Wang—mu. Promluvila překotněji, než měla v úmyslu. Avšak věrnost důvěrnice odumírá pomalu.

"Nechtěli jsme tvrdit, že není," pravil Wiggin. "Ale jistě není moudrá, pokud se týče tohoto, nebo ne?"

"V tomto moudrá není," připustila Wang—mu.

"To jsme také měli na mysli. Nikomu se nelíbí, že příběh o jeho identitě, kterému vždycky věřil, není pravdivý. Mnoho pequeninů věří, že je Bůh učinil nějak zvláštní, právě tak, jak tomu věří vaši Oslovení."

"Ale my nejsme zvláštní, nikdo z nás!" vykřikla Wang—mu. "Jsme stejně obyčejní jako bláto! Nejsou žádní Oslovení. Žádná božstva neexistují. Vůbec se o nás nestarají."

"Pokud žádná božstva neexistují," opravila ji mírně Ela, "nemohou se o nic starat, ale ani nestarat."

"Nic nás nestvořilo, kromě našich vlastních sobeckých cílů!" křičela Wang—mu. "Ať už vyrobil descoladu kdokoli, pequeninové jsou jenom součástí jeho plánu. A Oslovení jsou součástí plánu Kongresu."

"Jako člověk, který se narodil na vyžádání vlády, sympatizuji s tvým hlediskem," pravil Wiggin. "Ale reaguješ příliš ukvapeně. Konec konců, mne moji rodiče také chtěli. A jako každý živý tvor jsem od narození měl v životě vlastní cíle. To, že se lidé tvého světa mýlí, když považují své obsedantní neurózy za poselství božstev, ještě neznamená, že žádní bohové nejsou. To, že tvoje dřívější chápání smyslu života je popřeno, ještě neznamená, že musíš dojít k závěru, že žádný smysl neexistuje."

"Ano, já ten smysl znám," prohlásila Wang—mu. "Kongres chtěl otroky. Proto stvořili Čching—čao — aby jim byla otrokyní. A ona chce ve svém otroctví zůstat!"

"To právě bylo cílem Kongresu," řekl Wiggin. "Ale Čching—čao také měla otce a matku, kteří ji milovali. Měl jsem je i já. V tomto světě je mnoho různých cílů, mnoho různých příčin všeho. To, že se v jednom případě to, čemu jsi věřila, ukáže být falešným, neznamená, že neexistují jiné věci, kterým se dá stále věřit."

"Ach, asi ano," připustila Wang—mu. Teď se za své výbuchy styděla.

"Neskláněj se přede mnou," ohradil se Wiggin. "Nebo to děláš ty, Jane?"

Jane mu musela odpovědět tak, že to Wang—mu neslyšela.

"Mne nezajímá, jaké jsou jejich zvyky," prohlásil Wiggin. "Jediný důvod pro takové klanění je pokořit jednoho člověka před druhým a já nechci, aby se mi takhle klanělo. Neudělala nic, za co by se měla stydět. Přivedla nás k takovému pohledu na descoladu, který může vést k záchraně několika druhů."

Wang—mu slyšela tón jeho hlasu. On tomu věřil. Vlastními ústy jí vzdával čest.

"To ne já," namítla. "To Čching—čao. Byly to její otázky."

"Čching—čao," pravila Ela s despektem. "Jsi do ní stejný blázen jako ona do Kongresu."

"Nemůžete jí pohrdat, když ji neznáte," ohradila se Wang—mu. "Ona je bystrá a hodná a já nikdy nemohu být jako ona."

"Zase bohové," podotkl Wiggin.

"Vždycky bohové," připojila se Ela.

"Co tím myslíte?" zeptala se Wang—mu. "Čching—čao neříká, že by byla bohyně, a neříkám to o ní ani já."

"Ale ano," přesvědčovala ji Ela. "Reklajsi, že Čching—čao je moudrá a hodná."

"Bystrá a hodná," opravil ji Wiggin.

"A já nikdy nemohu být jako ona," pokračovala Ela.

"Něco ti o bozích řeknu," pravil Wiggin. "Bez ohledu na to, jak chytrá nebo silná jsi, vždycky se najde někdo silnější"

nebo chytřejší; a když narazíš na někoho, kdo je silnější nebo chytřejší, než kdokoliv, pomyslíš si: Tohle je bůh. Tohle je dokonalost. Ale mohu ti zaručit, že někde jinde je zase někdo jiný, vedle koho by tvůj bůh vypadal jako nedochůdce. A někdo, kdo je nějakým způsobem chytřejší a silnější a lepší. Dovol mi tedy říci, co si o bozích myslím. Myslím si, že skutečný bůh nebude tak vyděšený nebo zlostný, aby se snažil lidi držet dole. Když Kongres geneticky změnil lidi, aby je udělal chytřejší a tvořivější, mohl to být božský a ušlechtilý dar. Ale oni se toho báli, a tak lidi Cesty zmrzčili. Čtli zůstat u vlády. Skutečný bůh se nestará o to, aby si udržel vládu. Skutečný bůh vždy skutečně vládne všemu, co vládu potřebuje. Skutečný bůh by tě chtěl učit, jak se máš stát takovým, jakým je on.;

"Čching—čao mě chtěla učit," ozvala se Wang—mu.

"Ale jenom dokud jsi ji poslouchala a dělala jsi, co ona chtěla," upozornil ji Jane.

"Nejsem toho hodná," řekla Wang—mu. "Jsem příliš hloupá, než abych se někdy naučila být tak moudrá jako ona."

"A přesto jsi věděla, že mluvím pravdu," řekla Jane, "zatímco Čching—čao viděla jenom lži."

"A ty jsi bůh?" otázala se Wang—mu.

"To, co se Oslovení a pequeninové mají brzy dozvědět, já vím odjakživa. Byla jsem vyrobena."

"Nesmysl," utrousil Wiggin. "Jane, ty jsi přece vždycky věřila, že jsi vyskočila z Diovy hlavy."

"Nejsem Pallas Athéna, děkuji," odtušila Jane.

"Pokud víme, prostě ses vyskytla," řekl Wiggin. "Nikdo tě nenaplánoval."

"Jak utěšující," pravila Jane. "Takže zatímco vy všichni můžete jmenovat své tvůrce — nebo aspoň své rodiče nebo nějakou paternalistickou vládní agenturu — já jsem jediná nefalšovaná náhoda ve vesmíru."

"Nemůžeš mít obojí," poučil ji Wiggin. "Buď tě někdo stvořil k nějakému účelu, nebo jsi vznikla náhodou. Náhoda je něco, co se stalo, aniž by to kdokoliv měl v úmyslu. Budeš tedy otrávená v obou případech? Lidé z Cesty budou nenávidět Kongres jako diví za to, co jim udělal. Budeš ty otrávená proto, že tobě nikdo nic neudělal?"

"Mohu, když budu chtít," odsekla Jane, ale jen proto, aby ho pozlobila dětinským trucováním.

"Já ti řeknu, co si myslím," prohlásil Wiggin. "Myslím si, že nevyrosteš, dokud si nepřestaneš dělat starosti se záměry jiných lidí nebo s jejich neexistencí a nenajdeš si cíle, kterým budeš věřit sama za sebe."

Ender a Bia všechno nejdřív vysvětlili Valentíně, nejspíš jenom proto, že náhodou právě přišla do laboratoře a hledala Endera ohledně něčeho, co s tím zcela nesouviselo. Znělo jí to stejně pravdivě jako Ele a Enderovi. A stejně jako oni Valentina věděla, že nemohou hypotézu o regulační funkci descolady v lusitanské gaialogii využít, dokud nesdělí tu myšlenku pequeninům a nedozvědí se jejich odpověď.

Ender navrhl, aby se pokusili promluvit s Planterem dřív, než se budou něco snažit objasňovat Humanovi a Rooterovi. Ela i Valentina s ním souhlasily. Ani Ela, ani Ender, přestože s otcovskými stromy mluvili dlouhé roky, se v jejich jazyce necítili dostatečně zběhlí na to, aby něco dokázali snadno vyjádřit. Ještě důležitější však byla nevyslovená skutečnost, že jednoduše cítili více spřízněnosti se savcům podobnými bratry, než kdy mohli cítit se stromem. Jak mohli při pohledu na strom uhádnout, co si myslí nebo jakým tónem jim odpovídá? Ne, pokud mají něco obtížného říci pequeninovi, bude to nejprve bratr, a ne otcovský strom.

Jakmile ovšem pozvali Plantera k Ele do kanceláře, zavřeli dveře a začali vysvětlovat, Ender poznal, že mluvit s bratrem není o mnoho lepší. Dokonce ani po třiceti letech života a spolupráce s pequeniny Ender dosud nedokázal interpretovat signály, které dávali najevo svými gesty a držením těla, kromě těch nejnápadnějších a nejzřetelnějších. Když Ender Planterovi tlumočil, k čemu došli v průběhu rozhovoru s Jane a Wang—mu, Planter poslouchal se zdánlivým nezájmem. Nebyl netečný. Spíš se choval na své židli neposedně jako malý kluk, neustále poposedával, rozhlížel se na všechny strany a zíral do prázdna, jako by ho jejich slova nevyslovitelně nudila. Ender samozřejmě věděl, že zrakový kontakt pro pequeniny neznamená totéž, co pro lidi; ani jej nevyhledávali, ani se mu nevyhýbali. Kam se díváte, když nasloucháte, pro ně bylo naprosto nepodstatné. Nicméně pequeninové, kteří těsně spolupracovali s lidmi, se obvykle snažili chovat se tak, aby si to lidé vykládali jako pozornost. Planterovi to jindy šlo dobře, avšak právě teď se o to ani nesnažil. Až když to všechno vyložili, Ender pochopil, jaké sebeovládání Planter prokázal, když vydržel sedět na židli až do okamžiku, kdy skončili. V té chvíli vyskočil ze židle a začal pobíhat — ne, pádit dokola po místnosti a všeho se přitom dotýkal. Netloukl do věcí, netřáskal jimi vztekle, jak by to mohl udělat člověk, nesrážel je, ani jimi neházel. Spíše pohladil všechny věci, které mýjel, aby cítil jejich povrchy. Ender stál a chtěl k němu vztáhnout ruce, aby mu nabídl nějakou útěchu — neboť tolik o chování pequeninů věděl, aby poznal, že tohle chování je natolik nenormální, že může znamenat jediné velkou úzkost.

Planter běhal, dokud nebyl vyčerpaný, a potom se opile kymácel po místnosti, až nakonec narazil do Endera, objal ho pažemi a pověsil se na něj. Ender chtěl v prvním okamžiku objetí opětovat, ale zavčas si vzpomněl, že Planter není člověk. Tím objetím nežádal, aby ho někdo v odpověď také objal. Tiskl se k Enderovi tak, jak by se byl tiskl ke stromu. Hledal útěchu kmene. Bezpečné místo, kterého by se mohl držet, dokud nebezpečí nepřejde. Kdyby Ender zareagoval jako člověk a objal ho také, neposkytlo by to Planterovi větší, nýbrž menší pomoc. V této chvíli musel Ender reagovat jako strom. A tak tiše stál a čekal. Cekal a tiše stál. Až nakonec Plantera chvění přešlo.

Když se od něj Planter odtáhl, těla obou byla pokryta potem. Tady je nejspíš mez, nakolik mohu být stromovitý, pomyslel si Ender. Nebo snad bratrské a otcovské stromy svlažují vlhkostí bratry, kteří se na ně zavěsí?

"Je to velmi překvapivé," zašeptal Planter.

Ta slova byla tak absurdně mírná ve srovnání se scénou, která se těsně předtím odehrála, že si Ender nemohl pomoci, aby se nerozesmál nahlas.

"Ano," přitakal Ender, "řekl bych, že ano."

"Pro ně to není zábavné," pokárala ho Ela.

"On to ví," řekla Valentina.

"Tak se nemusí smát," prohlásila Ela. "Nemůžeš se smát, když to Plantera tak trápí" A vyhrkly jí slzy.

Valentina jí položila ruku na rameno.

"On se směje, ty pláčeš," řekla. "Planter běhá kolem a leze na stromy. Všichni jsme divná zvířata."

"Všechno má původ v descoladě," promluvil Planter. "Třetí život, mateřský strom, otcovské stromy. Snad dokonce i naše myšlení. Možná jsme byli jenom stromové krysy, když descolada přišla a udělala z nás falešné ramany."

"Opravdové ramany," opravila ho Valentina.

"Nevíme, jestli je to pravda," řekla Ela. "Je to jen hypotéza."

"Je to naprostá — naprostá! — naprostá pravda," odporoval Planter. "Pravdivější než pravda."

"Jak to víš?"

"Všechno do sebe zapadá. Planetární regulace — něco o tom vím, protože jsem studoval gaialogii, a celou tu dobu jsem si říkal: Jak nám ten učitel může říkat takové věci, když se každý pequenino může rozhlédnout kolem sebe a uvidí, že jsou mylné? Jestliže však víme, že nás descolada mění a má nás k tomu, abychom regulovali planetární systémy..."

"Co vás descolada nejspíš může přimět udělat, aby to regulovalo podmínky na planetě?" zeptala se Ela.

"Neznáte nás dost dlouho," odpověděl Planter. "Neřekli jsme vám všechno, protože jsme se báli, abyste si nemysleli, že jsme hloupí. Teď budete vědět, že nejsme hloupí, že jednáme jenom tak, jak nás k tomu přiměl virus. Jsme otroci, ne blázni."

Endera poplašilo, když si uvědomil, že Planter právě přiznal, že pequeninové se stále ještě snaží udělat na lidské bytosti dojem.

"Co z vašeho chování má něco společného s planetární regulací?"

"Stromy," odvětil Planter. "Kolik máme na celém světě lesů? A všechny neustále vypařují vodu. Přeměňují oxid uhličitý v kyslík. Oxid uhličitý je skleníkový plyn. Když je ho v atmosféře víc, svět se ohřívá. Takže co uděláte, abyste svět ochladili?"

"Vypěstujeme více lesů," řekla Ela. "Spotřebují více CO₂, takže do vesmíru může uniknout víc tepla."

"Ano," přisvědčil Planter. "Ale uvědomte si, jak své stromy pěstujeme."

Stromy vyrůstají z těl mrtvých, pomyslel si Ender. "Válka," pravil nahlas.

"Mezi kmeny vznikají třenice a občas i menší války," navázal Planter. "Ty v planetárním měřítku neznamenají prakticky nic. Ale jsou i velké války, které se převalí přes celý svět — v těchto válkách umírají milióny a milióny bratrů a z těch všech se stanou stromy. Během měsíců se na světě počet lesů i jejich rozloha zdvojnásobí. To už nějaký rozdíl způsobí, že?"

"Ano," souhlasila Ela.

"Je to mnohem účinnější než cokoliv, co by mohla nasadit přírodní evoluce," odhadl Ender.

"A pak války přestanou," pokračoval Planter. "Vždycky si myslíme, že ty války mají velké příčiny, že jsou to boje mezi dobrem a zlem. A přitom to celou tu dobu není nic jiného než planetární regulace."

"Ne," nesouhlasila Valentina. "Bojechtivost a zuřivost mohou pocházet od descolady, ale to neznamená, že důvody, pro které jste bojovali..."

"Příčinou našich bojů je planetární regulace," prohlásil Planter. "Všechno sedí. Jak si myslíte, že pomáháme s ohříváním planety?"

"Nevím," přiznala Ela. "Asi stromy nakonec umírají věkem."

"Nevíte to, protože jste přišli v teplém období, ne v chladném. Ale když se ochladí, stavíme domy. Bratrské stromy se samy obětují, abychom z nich mohli domy vystavět. Děláme to všichni, nejenom ti, kdo žijí na chladných místech. Všichni stavíme domy, lesy se zredukují o polovinu, o tři čtvrtiny. Mysleli jsme, že je to od bratrských stromů velká oběť pro kmen, ale teď vidím, že je to descolada, která chce v atmosféře víc oxidu uhličitého, aby ohřála planetu." J tak) to velká oběť," zdůraznil Ender.

"Všechna naše velká epika," mluvil dál Planter. "Všichni naši hrdinové. Jenom bratři, kteří vykonávali vůli descolady."

"No a co?" zeptala se Valentina.

"Jak tohle můžete říci? Dozvěděl jsem se, že naše životy nejsou ničím, že jsme jenom nástroji, které využívá jakýsi virus k regulování globálního ekosystému, a vy říkáte, že to nic není?"

"Ano, říkám, že to nic není," potvrdila Valentina. "My lidé nejsme jiní. Neřídí nás sice virus, ale dodneška trávíme nejvíce času tím, že jednáme podle svého genetického předurčení. Vezmi si rozdíly mezi muži a ženami. Muži přirozeně tíhnou k rozptylové strategii rozmnožování. Jelikož produkují téměř neomezené množství spermatu a jeho rozsévání je nic nestojí..."

"Ne nic," ozval se Ender.

"Nic," trvala na svém Valentina. "Jenom je rozsít. Pro ně nejvýhodnější rozmnožovací strategie je uložit je do každé vhodné ženy — a vyvinout maximální úsilí, aby je uložili do těch nejzdravějších žen, takových, které s nejvyšší pravděpodobností vychovají jejich potomstvo až do osamostatnění. Muž se chová z reprodukčního hlediska nejlépe, když vede kočovný život a souloží, kde jen může."

"Já jsem vedl kočovný život," poznamenal Ender. "Nějak jsem opominul to souložení."

"Já mluvím o všeobecných trendech," odušila Valentina. "Vždycky se vyskytnou zvláštní jedinci, kteří se vymykají normám. Ženská strategie je přesně opačná. Plantere. Místo miliónů a miliónů spermií mají ženy jenom jedno vajíčko měsíčně a každé dítě pro ně představuje velkou investici námahy. Takže ženy potřebují stabilitu. Potřebují jistotu, že budou mít neustále dost potravy. Trávíme také velkou část času relativně bezmocné, neschopné potravu najít nebo shromažďovat. My ženy máme daleko ke kočování; potřebujeme se zařídit a zůstat na jednom místě. Jestliže to není možné, je naší druhou nejlepší strategií tvořit páry s těmi nejsilnějšími a nejzdravějšími dostupnými muži. Avšak nejlepší ze všeho je získat silného zdravého muže, který, místo aby se potuloval a podle libosti souložil, zůstane a bude se o nás starat."

Muži jsou tedy vystaveni dvěma tlakům. První je nutí rozšiřovat své semeno, pokud je to nutné i násilím. Druhý pak spočívá v možnosti stát se pro ženy přitažlivými tím, že budou trvalými ochránci — že potlačí a skryjí svou potřebu kočovného života a sklon k použití síly. Právě tak jsou dvěma tlakům vystaveny i ženy. Jeden je získat semeno nejsilnějších, nejmužnějších mužů, aby děti získaly kvalitní geny; a tento tlak pro ně činí nejpřitažlivějšími násilnické a silné muže. Druhý je získat ochranu nejstálějších a nejmírnějších mužů, aby jejich děti byly co nejlépe chráněny a bylo o ně co nejlépe postaráno, než dospějí.

Celá naše historie, všechno, co jsem jako potulná historická našla na svých cestách, než jsem se konečně odpoutala od svého reprodukčně nevhodného bratra a založila rodinu, se dá interpretovat jako slepé jednání lidí podle těchto genetických strategií. Jsme vlečeni těmito dvěma směry. Naše velké civilizace nejsou nic víc, než sociální stroje k vytvoření ideálního prostředí pro ženy, kde se žena může spolehnout na stabilitu; naše právní i morální zásady, které se snaží odstranit násilí, podporovat trvalost vlastnictví a vynutit dodržování smluv, reprezentují prvotní ženskou strategii ovládnutí muže.

Naopak kmény kočovných barbarů mimo dosah civilizace sledují především mužskou strategii. Rozšiřují své sémě. Uvnitř kmene nejsilnější, dominantní muži vlastní nejlepší ženy — buď prostřednictvím formální polygamie, nebo volného výběru pohlavních partnerek, kterému ostatní muži nemají moc zabránit. Ovšem tihle muži v podřízeném postavení se nebouří, protože je jejich vůdcové berou do války a nechají je znásilňovat a plenit, když zvítězí. Projevují svou sexuální žádostivost tím, že se osvědčí v boji a pak zabijí všechny mužské rivaly a souloží s jejich ovdovělými ženami. Odporné, příšerné chování — ale i životaschopný projev genetické strategie."

Ender zjistil, že se cítí velice nepříjemně, když slyší Valentinu takhle mluvit. Věděl, že to všechno je pravda, a už to předtím slyšel, ale stále mu bylo poněkud nepříjemné, že se Planter dozví takové věci o jeho druhu. Ender to chtěl popřít, chtěl říci: Někteří z nás mužů jsou samozřejmě civilizovaní. Nevykonával však snad v životě sám činy dominance a války? Nepotuloval se snad? V tomto kontextu jeho rozhodnutí zůstat na Lusitanii bylo skutečně rozhodnutím odmítnout sociální model mužské dominance, který mu byl vštěpován jako mladému vojákovu ve Válečné škole, a stát se civilizovaným člověkem s trvalou rodinou.

Ale i tak se oženil se ženou, která, jak se ukázalo, měla pramalý zájem mít další děti. Se ženou, s níž se manželství nakonec ukázalo být všechno, jenom ne civilizované. Pokud sleduji mužský vzor, selhal jsem. Nikde žádné dítě, které by neslo moje geny. Žádná žena, která by přijímala mou nadvládu. Jsem naprosto netypický.

Ale protože jsem se nerozmnožoval, moje netypické geny vymřou se mnou, a tak jsou mužské i ženské sociální modely bezpečné před takovou osobou stojící někde mezi nimi, jako jsem já.

Právě když Ender dokončil své soukromé sebehodnocení, Planter vyjádřil svou reakci tím, že se na své židli opřel; bylo to gesto, které naznačovalo opovržení.

"Mám se snad cítit líp, protože lidé jsou také nástroji nějaké geneticky aktivní molekuly?"

"Ne," řekl Ender. "Máš si uvědomit, že to, že se spousta chování dá vysvětlit jako reakce na potřeby nějaké geneticky aktivní molekuly, neznamená, že by veškeré chování pe-queenů bylo neuvědomělé."

"Lidská historie se dá vysvětlit jako boj mezi potřebami žen a potřebami mužů," doplnila Valentina, "ale to, co chci zdůraznit, je, že i nadále existují hrdinové i zrůdy, velké události a ušlechtilé činy."

"Když bratrský strom dává své dřevo," řekl Planter, "má se za to, že to znamená, že se obětuje pro kmen. Ne pro virus."

"Když dokáže dohlédnout za kmen k viru, podívej se i za virus na svět," opáčil Ender. "Descolada udržuje tuhle planetu obyvatelnou. Takže bratrský strom se obětuje, aby zachránil celý svět."

"To je moc chytré," odvětil Planter. "Ale zapomínáš, že při záchraně planety nezáleží na tom, které bratrské stromy se obětují, pokud jich to udělá dostatečný počet."

"To je pravda," přisvědčila Valentina. "Descoladě je jedno, které bratrské stromy položí životy. Ale bratrským stromům na tom záleží, že? A bratrům, jako jsi ty, kteří se do těch domů namačkají, aby se udrželi v teple, na tom také záleží. Vy oceňujete ušlechtilé gesto bratrských stromů, které pro vás zemřely, třebaže descolada nerozezná jeden strom od druhého."

Planter neodpověděl. Ender doufal, že to znamená, že se dostali o krůček kupředu.

"A ve válce," pokračovala Valentina, "se descolada nestará, kdo vítězí nebo prohrává, dokud umírá dost bratrů a z mrtvol vyrůstá dost stromů. Je to tak? Ale to nemění nic na věci, že někteří z bratrů jsou ušlechtilí a někteří zbabělí nebo krutí."

"Planter, vmísil se opět do hovoru Ender, "descolada může působit na vaše pocity — například že vás rychleji popadne vražedná zuřivost — takže se hádky zvrhnou v boje, místo aby byly předloženy otcovským stromům. Ale to nijak nezastírá skutečnost, že jedny lesy bojují v sebeobraně a druhé jsou prostě krvežíznivé. Stále máte svoje hrdiny."

"K. čertu s hrdiny," přerušila ho Ela. "Hrdinové mají sklon umírat, jako můj bratr Quim. Kde je teď, když ho potřebujeme? Přála bych si, aby nebyl hrdina." Ztěžka polkla, jak se snažila ovládnout vzpomínku na nedávný žal.

Planter přikývl — gesto, které se naučil při komunikaci s lidmi.

"Žijeme teď ve Warmakerově světě," řekl. "Co on je jiného, když ne otcovský strom, který jedná tak, jak mu velí descolada? Svět se příliš ohřívá. Potřebujeme více stromů. Takže je naplněn posedlostí rozšířit lesy. Proč? Descolada způsobila, že se tak cítí. Právě proto ho poslouchá tolik bratrů i otcovských stromů — protože jim nabídl plán, jak uspokojit jejich žádostivost rozšířit a vypěstovat více stromů."

"Vi descolada, že Warmaker má v plánu přenést všechny ty nové stromy na jiné planety?" otázala se Valentina. "To by Lusitanii příliš neochladii."

"Descolada v nich probouzí posedlost," prohlásil Planter. "Jak by virus mohl vědět o kosmických lodích?"

"Jak může virus vědět o mateřských stromech a otcovských stromech, o bratřech a manželkách, o dětech a matkách?" odvětil Ender. "Je to velice bystrý virus."

"Warmaker je nejlepší příklad toho, co chci říci," pravila Valentina. "Jeho jméno naznačuje, že byl silně zapletený do poslední velké války a úspěšný. Znovu přichází tlak na růst počtu stromů. Tentokrát se však Warmaker rozhodl obrátit tuto posedlost k novému cíli: rozšířit lesy cestováním ke hvězdám místo vrhnout se do bojů s ostatními pequeniny."

"Chystali jsme se to udělat bez ohledu na to, co říká nebo dělá Warmaker," namítl Planter. "Podívejte se na nás."

Warmakerova skupina se připravovala vydat se do vesmíru a vypěstovat nové lesy na jiných světech. Ale když zabili otce Quima, byl zbytek nás tak naplněn zuřivostí, že jsme se k nim chtěli vydat a potrestat je. Stačilo by velké krveprolití a zase by rostly stromy. Stále děláme to, co chce descolada. A nyní, když lidé vypálili náš les, Warmakerovi lidé nakonec stejně získají většinu. Ať tak nebo onak, musíme se množit a šířit. Budeme se chytat každé záminky, kterou dokážeme najít. Budeme se chovat tak, jak chce descolada. Jsme jen nástroje, které se pateticky snaží najít způsob, jak přesvědčit samy sebe, že naše činy jsou naším vlastním nápadem."

Znělo to hrozně beznadějně. Endera nenapadlo nic, co by mohl říci jiného, než to, co už Valentina nebo on řekli, aby to Plantera odvrátilo od jeho závěru, že život pequeninů je nesvobodný a postrádající záměr.

A tak jako další promluvila Ela, klidným hloubavým tónem, který se zdál být nepřiměřený, jako by zapomněla na tu strašlivou úzkost, kterou Planter prožíval. Což se asi i stalo, když se tato debata stočila zpět k její specializaci.

"Těžko říci, na které straně by descolada stála, kdyby tohle všechno věděla," poznamenala.

"Na jaké straně čeho?" otázala se Valentina.

"Zda způsobit globální ochlazení vypěstováním dalších lesů zde, nebo zda použít tentýž instinkt k rozšíření pequeninů do vesmíru, aby roznegli descoladu po jiných světech. Chci říci, co by si výrobci virů přáli víc? Rozšířit virus, nebo regulovat planetu?"

"Virus chce pravděpodobně obojí a také se mu pravděpodobně obojího dostane," prohlásil Planter. "Warmakerova skupina získá velení na lodích, o tom není pochyb. Ale dříve nebo později se o to povede válka, která zahubí polovinu bratrů. Pokud víme, působí descolada obě věci."

"Pokud víme," zdůraznil Ender.

"Pokud víme," odpověděl Planter, "můžeme my být descolada."

Tak, pomyslel si Ender, oni o té záležitosti vědí, ačkoliv jsme se rozhodli, že se s tím pequeninům ještě nebudeme svěřovat.

"Ty jsi mluvil s Quarou?" vyzvídala Ela.

"Mluví s ní každý den," řekl Planter. "Ale co ona má s tímhle společného?"

"Měla tentýž nápad. Že možná inteligence pequeninů pochází od descolady."

"Myslíš si, že po všech těch vašich řečech o tom, že descolada je inteligentní, nás nenapadlo se nad tím pozastavit?" otázal se Planter. "A jestli je to pravda, co uděláte potom? Necháte snad vymřít všechny jedince vašeho druhu, aby nám zůstaly zachovány naše mozečky druhého řádu?"

Ela ihned protestovala.

"Nikdy jsme vaše mozky nepokládali..."

"Ne?" pravil Planter. "Tak proč jsi předpokládala, že bychom na tuhle možnost pomysleli jenom tehdy, když nám o ní řekne nějaký člověk?"

Ender na to neměl co říci. Musel si přiznat, že se na pequeniny díval, jako by byli v mnoha směrech dětmi, které musí být chráněny. Problémy se před nimi musely skrývat jako tajemství. Nenapadlo ho, že všechny ty nejhorské hrůzy jsou schopní objevit na vlastní pěst.

"A jestli naše inteligence pochází od descolady a vy najdete způsob, jak ji zničit, co se z nás stane potom?" Planter se po nich triumfálně rozhlížel ve svém hořkém vítězství. "Jenom stromové krysy."

"Tenhle výraz použil už podruhé," poznamenal Ender. "Co to jsou stromové krysy?"

"To vykřikovali někteří z těch lidí, kteří zabili mateřský strom," vysvětlil Planter.

"Žádné takové zvíře není," řekla Valentina.

"Já vím," odušil Planter. "Grego mi to vysvětlil. 'Stromová krysa' je nářeční název pro veverku. Ukázal mi její hologram na svém počítači ve vězení."

"Ty jsi navštívil GregaT Ela byla zjevně zděšená.

"Musel jsem se ho zeptat, proč se nás snažil všechny zabít a proč se nás pak snažil zachránit," objasnil Planter.

"Tady to máš!" vykřikla Valentina vítězoslavně. "Nemůžeš tvrdit, že to, co Grego a Mi-10 té noci udělali, když zastavili dav, který se chystal spálit Rootera a Humana, byl pouhý projev genetických sil!"

"Ale já jsem nikdy neřekl, že lidské chování není záměrné," namítl Planter. "To vy jste se mě snažili utěšit tou myšlenkou. My víme, že vy lidé máte své hrdiny. Zato my pequeni-nové jsme jenom nástroje gaialogického viru."

"Ne," řekl Ender. "Existují i pequeninští hrdinové. Například Rooter a Human."

"Hrdinové?" otázal se Planter. "Jednali tak, jak jednali, aby dosáhli toho, čeho dosáhli — svého postavení otcovských stromů. Byla to touha po rozmnožování. Vám lidem, kteří umíráte jenom jednou, se mohli zdát jako hrdinové, ale pro ně ta smrt byla vlastně zrozením. Nebyla v tom žádná obět'."

"Pak je hrdinský celý tvůj les," prohlásila Ela. "Vymanili jste se ze zaběhnutých kolejí a uzavřeli jste s námi smlouvu, která od vás vyžadovala změnu některých vašich nehlouběji zakořeněných zvyklostí."

"Chtěli jsme vědomosti a stroje a moc, kterou máte vy lidé. Co je hrdinského na smlouvě, v níž my jsme se nezavázali k ničemu jinému, než že vás přestaneme zabíjet, a vy jste nám naopak poskytli urychlení technického vývoje skokem o tisíce let kupředu?"

"Ty prostě nevezmeš na vědomí žádný kladný názor, že?" poznamenala Valentina.

Planter ji ignoroval a pokračoval:

"Jediní hrdinové v tom příběhu jsou Pipa a Libo, lidé, kteří jednali tak statečně, přestože věděli, že zemřou. Ti si

vybojovali osvobození od svého genetického dědictví. Který vepřik to kdy úmyslně udělal?"

Endera značně zabolelo, že Planter použil slovo vepřik pro sebe a svůj lid. V poslední době ten výraz přestal být chápán jako tak kamarádský a shovívavý, jaký byl v době, kdy

Ender poprvé přišel; často se ho nyní užívalo jako pohrdavého a lidé, kteří s ním pracovali, pro ně obvykle používali název pequenino. V jaké sebenenávisti to Planter nacházel útočiště v odpověď na to, co se dnes dozvěděl?

"Bratrské stromy dávají své životy," řekla Ela, aby pomohla Enderovi a Valentině.

Avšak Planter pohrdavě odvětil: "Bratrské stromy nejsou živé v tom smyslu jako otcovské stromy. Neumějí mluvit, jenom poslouchají. My jim řekneme, co mají udělat, a ony nemají na vybranou. Jsou to nástroje, ne hrdinové."

"Příhodnou historkou můžeš překroutit všechno," řekla Valentina. "Jakoukoliv obět' můžeš popřít tvrzením, že tomu, kdo se ji přinesl, udělala tak dobře, že to vlastně vůbec nebyla obět', nýbrž sobecký čin."

Planter náhle vyskočil ze židle. Ender se chystal na opakování předchozího výjevu, avšak Planter neběhal po místnosti. Přistoupil k Ele, sedící na své židli, a položil jí obě ruce na kolena.

"Já znám způsob, jak se stát opravdovým hrdinou," prohlásil. "Znám způsob, jak jednat proti descoladě. Jak ji odmítnout, bojovat s ní, nenávidět ji a pomoci ji zničit."

"Já také," pravila Ela.

"Experiment." řekl Planter.

Přikývla.

"Zjistit, zda inteligence pequeninů skutečně sídlí v descoladě, nebo v mozku."

"Jájej podstoupím," prohlásil Planter.

"Nikdy bych tě o to nežádala."

"Já vím, že bys mě o to nežádala," řekl Planter. "Žádám o to sám."

Endera překvapilo, že Ela a Planter jsou si svým způsobem stejně blízcí jako on sám s Valentinou, schopní znát navzájem své myšlenky bez vysvětlování. Endera nikdy nenapadlo, že by to bylo možné mezi dvěma jedinci různých druhů; nicméně, proč ne? Zejména když tak těsně spolupracovali v tomtéž úsilí.

Enderovi trvalo několik okamžiků, než pochopil, co si Planter a Ela sami mezi sebou rozhodli; Valentina, která s ním nepracovala dlouhé roky jako Ender, stále nechápala nic.

"Co se děje?" zeptala se. "O čem to mluví?"

Odpovédělají Ela:

"Planter navrhuje, abychom jednoho pequenina zbavili všech descoladových virů, umístili ho do čistého prostoru, kde by nemohl být znovu kontaminován, a sledovali, jestli si udrží inteligenci."

"To nemůže být dobrá věda," prohlásila Valentina. "Je tu mnoho dalších proměnných. Nebo ne? Myslela jsem, že descolada má vliv na všechny části života pequeninů."

"Ztráta descolady bude znamenat, že Planter ihned onemocní a nakonec zemře. To, co přítomnost descolady provedla s Quimem, provede její nepřítomnost s Planterem."

"To nemyslíš vážně, že ho to necháš udělat," vyhrkla Valentina. "To nedokáže nic. Může ztratit rozum z nemoci. Při horečce bývají lidé bez sebe."

"A co jiného můžeme dělat?" zeptal se Planter. "Čekat, až Ela najde způsob, jak virus zkrotit, a pak zjistit, že bez jeho inteligentní, virulentní formy vůbec nejsme pequeninové, ale jen vepřici? Že nám dar řeči věnoval virus sídlící v nás a že když bude ovládnán, ztratíme všechno a nebudeme víc než bratrské stromy? Zjistíme to, teprve až uvolníte váš zabijácký virus?"

"Ale není to seriózní experiment pod kontrolou..."

"Je to seriózní experiment a je v pořádku," přerušil ji Ender. "Je to ten druh experimentu, který provedeš, když kašleš na získávání financí, když jenom potřebuješ výsledky, a to hned. Ten druh experimentu, který provedeš, když nemáš ponětí, jaké budou výsledky, nebo když nevíš, jak je interpretovat, ale máš na krku bandu pequeninských cvoků, kteří mají v úmyslu nasednout do mezihvězdných lodí a rozšiřovat po celé galaxii nemoc smrtelnou pro celé planety, takže něco udělat musíš."

"Je to ten druh experimentu, který provedeš, když potřebuješ hrdinu," řekl Planter.

"Když my potřebujeme hrdinu?" zeptal se Ender. "Nebo když se ty chceš stát hrdinou?"

"Být tebou, mlčela bych," podotkla Valentina suše. "Ty už jsi pár hrdinských kousků za ta staletí vykonal."

"Ani to nemusí být nutné," řekla Ela. "Quara ví o descoladě daleko víc, než přiznává. Ta už by mohla vědět, jestli se inteligentní přizpůsobivost descolady dá oddělit od jejích život udržujících funkcí. Kdybychom dokázali připravit takto upravený virus, mohli bychom vyzkoušet působení descolady na inteligenci pequeninů, aniž bychom ohrozili život zkoumaného objektu."

"Problém je v tom," poznamenala Valentina, "že Quara není ani o chlup ochotnější věřit naší historice o umělém stvoření descolady cizím druhem, než je Čching—čao schopná věřit, že hlas božstev je jen geneticky způsobená obsedantní neuróza."

"Já to podstoupím," řekl znovu Planter. "Začnu hned, protože nemáme čas. Zítra mě zavřete do sterilního prostředí a pak zabijete všechnu descoladu v mém těle sloučeninami, které si schováváte. Těmi, které jste chtěli použít pro lidi, až se descolada přizpůsobí potlačujícím prostředkům, které používáte v současné době."

"Uvědomuješ si, že to může být marné," upozornila ho Ela.

"Pak by to opravdu byla obět'," odpověděl Planter.

"Jestliže začneš ztrácet rozum způsobem, který zřetelně nebude souviset s tvou tělesnou nemocí," řekla Ela.

"Experiment zastavíme, protože budeme znát odpověď."

"Možná," podotkl Planter.

"Z takového stavu se snad ještě budeš moci zotavit."

"Nezajímá mě, jestli se zotavím," odsekl Planter.

"Zastavíme jej i v případě, že začneš ztrácet rozum způsobem, který bude souviset s tvou tělesnou nemocí, protože budeme vědět, že experiment je na nic a žádné nové informace nám neposkytne," prohlásil Ender.

"Takže kdybych byl zbabělec, stačilo by mi jen předstírat, že moje mentální úroveň klesá, abych si zachránil život," řekl Planter. "Ne, zakazuji vám zastavovat experiment, ať se děje cokoliv. A i když si své mentální funkce podržím, musíte mě nechat pokračovat až do konce, až do smrti, protože jenom tehdy, když si udržím rozum do konce, budeme vědět, že naše duše není jen výtvořem descolady. Slibte mi to!"

"Má to být věda, nebo sebevražda?" zeptal se Ender. "To jsi z objevu možné role descolady v pequeninské historii tak zmalomyslněl, že chceš prostě zemřít?"

Planter se vrhl k Enderovi, vyšplhal na něj a přitiskl svůj nos na Enderův.

"Ty lháři!" zaječel.

"Jenom jsem se zeptal," zašeptal Ender.

"Chci být svobodný!" křičel Planter. "Chci mít tělo bez descolady a nechci, aby se někdy vrátila! Chci, aby to pomohlo osvobodit všechny vepřiky, abychom mohli být pequeniny ve skutečnosti, nejen podle jména!"

Ender ho jemně odstrčil. Nos ho bolel, jak se něj Planter předtím divoce tlačil.

"Chci se obětovat, abych dokázal, že jsem svobodný," řekl Planter, "ne že jednám jenom podle svých genů. Ne že se jen snažím o třetí život."

"Dokonce i křesťanství a muslimští mučedníci očekávali za svou oběť odměnu v nebesích," řekla Valentina.

"Tak byli všichni sobecká prasata," prohlásil Planter. "Tak to říkáte ve Starku, ve vaší společné řeči, že? Sobecká prasata. To je to správné jméno pro nás vepřiky — nebo ne?! Všichni naši hrdinové se jen snažili stát se otcovskými stromy. Naše bratrské stromy nestály za nic už od začátku. Jediná věc, které jsme sloužili kromě nás samých, byla descolada. Ale pokud víme, descolada můžeme být my sami. Aleja budu svobodný. Budu vědět, co jsem bez descolady nebo čehokolivjiného v mých genech, co jsem jen já sám."

"Jediné, co budeš, je, že budeš mrtvý," řekl Ender.

"Ale především budu svobodný," opáčil Planter. "A budu ze svého lidu první, kdo bude svobodný."

Když Wang—mu a Jane zpravily pana Chana o všem, co za ten den proběhlo, když on sám promluvil s Jane o práci, kterou za ten den vykonal, a když dům v temnotě noci utichl, Wang—mu ležela na své rohoži v rohu pokoje pana Chana, naslouchala jeho měkkému, ale vtíravému chrápání a přemýšlela o všem, co bylo toho dne řečeno.

Bylo to tolik myšlenek a většina z nich ji tak dalece míjela, že nedoufala, že by jim někdy skutečně porozuměla. Zejména tomu, co Wiggin říkal o cílech. Vzdávali jí chválu, že přišla na řešení problému descoladového viru, ale ona tu chválu nemohla přijmout, protože to z její strany bylo neúnmyslné; myslela si, že jenom opakuje otázky Čching—čao. Může přijímat chválu za něco, co udělala náhodou?

Lidé mají být haněni nebo chváleni za to, co udělali úmyslně. Wang—mu tomu vždycky instinktivně věřila; nevzpomínala si, že by jí to kdy někdo tolika slovy řekl. Zločiny, ze kterých vinila Kongres, byly všechny úmyslné — genetické poznamenání lidí Cesty kvůli stvoření Oslovených a vyslání M. D. zařízení, aby zničilo útočiště jediného známého rozumného druhu existujícího ve vesmíru.

Ale zamýšleli právě tohle? Možná alespoň někteří z nich věřili, že zničením Lusitanie činí vesmír bezpečnějším pro lidstvo — podle toho, co Wang—mu slyšela o descoladě, by její rozšiřování od světa k světu znamenalo konec veškerého života pozemského původu. Možná, že se někteří lidé z Kongresu rozhodli stvořit Oslovené Cesty, aby prospěli celému lidstvu — ale vložili jim do mozků obsedantní neurózu, aby se nevymkli kontrole a nezot-ročili všechny "nižší", "normální" lidi. Možná, že všichni při páchání těch strašlivých věcí měli na mysli dobré cíle.

Čching—čao si jistě myslela, že sleduje dobrý cíl, že? Tak jak by ji mohla Wang—mu odsuzovat za její činy, když Čching—čao byla přesvědčená, že poslouchá božstva?

Nemá snad každý na mysli nějaký ušlechtilý cíl, kterým ospravedlňuje své činy? Není snad každý ve svých očích dobrý?

Kromě mne, pomyslela si Wang—mu. Já jsem ve svých vlastních očích pošetilá a slabá. Avšak oni o mně mluví, jako bych byla lepší, než jsem si kdy myslela. I pan Chan mě chválil. A ti ostatní mluvili o Čching—čao s lítostí a přezíravostí — a já jsem vůči ní cítila totéž. Nejedná však Čching—čao přesto ušlechtilé ajá nízce? Zradila jsem svou paní. Ona byla věrná své vládě a svým božstvům, těm, kdo pro wjsou skuteční, i když já v ně už nevěřím. Jak mohu rozeznat dobré lidi od špatných, když všichni ti špatní sami sebe nějakým způsobem přesvědčují, že se snaží dělat dobro, třebaže dělají něco strašlivého? A když dobří lidé mohou věřit, že jsou vlastně velmi špatní, ačkoliv dělají něco dobrého?

Třeba můžete konat dobro jenom tehdy, když si myslíte, že jste špatní, a když si myslíte, že jste dobří, můžete konat jenom zlo.

Avšak tento paradox pro ni byl už složitý. Svět by neměl smysl, kdybyste se snažili posuzovat lidi podle opaku toho, jak se snaží vypadat. Což nebylo možné, aby se dobrý člověk také snažil vypadat jako dobrý? A jenom to, že někdo o sobě prohlašuje, že je bídák, neznamená, že bídák není. Cožpak není žádný způsob, jak posuzovat lidi, když je nemůžete soudit ani podle jejich cílů?

Existuje vůbec způsob, jak by Wang—mu mohla soudit sama sebe?

Polovinu času ani neznám cíl toho, co dělám. Přišla jsem do tohoto domu, protože jsem byla ctižádostivá a chtěla jsem se stát důvěrníci bohaté Oslovené dívky. Z mé strany to bylo iyzí sobectví, a naopak Čching—čao vedla ryzí ušlechtilost k tomu, aby mě přijala. A nyní pomáhám panu Chanovi dopustit se zrady — jakýpn tom sleduji cíl? Ani nevím, proč dělám to, co dělám. Jak mohu vědět, jaké jsou skutečné cíle ostatních lidí? Není naděje, že bych kdy

rozeznila dobré od špatného.

Usedla na své rohoži v poloze lotosu a přitiskla si ruce na obličej. Bylo to, jako by se přitiskla ke zdi, ale byla to zeď, kterou postavila sama, a nyní jen nemohla najít způsob, jak ji odsunout stranou — jako mohla spustit ruce z tváře, kdykoliv se jí zachtělo — aby se mohla snadno protlačit k pravdě.

Spustila ruce. Otevřela oči. Na druhém konci pokoje se nacházel terminál pana Chana. Tam dnes viděla tváře Elanory Ribeirové von Hesse a Andrewa Wiggina. A tvář Jane.

Vzpomněla si, jak jí Wiggin říkal, jací mají být bohové. Skuteční bohové by tě chtěli učit být takovou, jací jsou sami. Proč to říkal? Jak může vědět, jaký má být bůh?

Někdo, kdo vás chce učit znát všechno, co zná sám, a dělat všechno, co sám dělá — to ve skutečnosti popisoval rodiče, ne bohy.

Až na to, že je spousta rodičů, kteří to nedělají. Spousta rodičů, kteří se snaží své děti udržet v područí, ovládat je, udělat z nich otroky. Tam, kde vyrůstala, Wang—mu viděla takových případů nesčíslně.

Takže to, co Wiggin popisoval, vlastně nebyli rodiče. Popisoval dobré rodiče. Neřekl jí, co jsou to bohové, řekl jí, co je to dobrota. Chtít, aby ostatní lidé vyrostli. Chtít, aby ostatní lidé měli všechny dobré věci, které máte vy. A ušetřit je špatných věcí, pokud je to ve vašich silách. To je dobrota.

Co to tedy jsou bohové? Měli by chtít, aby všichni ostatní věděli a měli všechny dobré věci a byli dobří. Měli by učit a dělit se a dávat své vědomosti, ale nikdy nenutit násilím.

Jako moji rodiče, pomyslela si Wang—mu. Občas nemotorní a hloupí jako všichni lidé, ale jsou hodní. Opravdu se o mne starali. I tehdy, když mě někdy přiměli dělat těžké věci, protože věděli, že mi to bude k užítku. Dokonce i tehdy, když se někdy mýlili, byli dobří. Přece jen je mohu soudit podle jejich cíle. Každý o svých cílech říká, že jsou dobré, avšak cíle mých rodičů skutečně byly dobré, protože všechny své skutky vedli k tomu, aby mi pomohli stát se moudřejší, silnější a lepší. I tehdy, když mě přiměli dělat těžké věci, protože věděli, že se je od nich musím naučit. I tehdy, když mě působili bolest.

To je ono. Takoví musí bohové být, pokud nějací jsou. Měli by chtít, aby všichni ostatní měli v životě všechno dobré, právě jako dobří rodiče. Ale na rozdíl od rodičů nebo od jiných lidí by bohové skutečně věděli, co je dobré, a měli by moc způsobit, aby se stávaly dobré věci, i kdyby nikdo jiný nechápal, že jsou dobré. Jak řekl Wiggin, skuteční bohové by byli chytřejší a silnější než kdokoli jiný. Měli by všechnu inteligenci a moc, jakou je možno mít.

Ale být takový — kdo byla Wang—mu, aby posuzovala boha? Nedokázala by pochopit jejich cíle, ani kdyby jí je prozradili, tak jak by mohla ještě ke všemu vědět, že jsou dobré? Na druhou stranu, důvěřovat jim a absolutně jim věřit — nebylo to přesně to, co dělala Čching—čao?

Ne. Kdyby bohové existovali, nikdy by nejednali tak, jak si Čching—čao představovala, že jednají — zotročovat lidi, trápit je a ponižovat.

Pokud by pro ně trápení a pokoření nebyly dobré...

Ne! Málem vykřikla nahlas a znovu si přitiskla ruce na obličej, tentokrát proto, aby se umlčela.

Mohu soudit jenom podle toho, čemu rozumím. Jestliže vidím, že božstva, ve která Čching—čao věří, jsou jen zlá, pak se možná mýlím, možná nedokážu pochopit velké cíle, které sledují tím, že z Oslovených dělají bezmocné otroky nebo že ničí celé druhy. Ale ve svém srdci nemám jinou možnost volby, než takové bohy odvrhnout, protože nevidím žádné dobro v tom, co dělají. Možná jsem tak hloupá a pošetilá, že budu vždy nepřítelem božstev a budu jednat proti jejich vysokým a nesrozumitelným záměrům. Ale musím žít svůj život podle toho, čemu sama rozumím, a to, čemu rozumím, je, že taková božstva, o jakých nás Oslovení učí, neexistují. A pokud existují, těší je utlačování, podvody, ponižování a přehlížení lidí. Jednají tak, aby lidi učinili menšími a sebe většími. Někdo takový nemůže být bohem, ani kdyby existoval. Byli by to nepřátelé. Ďáblové.

A totéž platí o bytostech, které stvořily descoladu, ať už to byl kdokoli. Ano, mohly být velmi mocné, když dokázaly vyrobit takový nástroj. Ale musely být i kruté, sobecké a povýšené, když si myslely, že všechn život ve vesmíru patří jim, aby jim manipulovaly podle svého. Vyslat descoladu do vesmíru, aniž by se staraly o to, koho zabije nebo jaké krásné tvory zničí — ani to nemohli být bohové.

A teď Jane — Jane mohla být bohyně. Jane znala obrovská množství informací, byla velmi moudrá a jednala ve prospěch ostatních, i když ji to mohlo stát život — dokonce i teď, kdy už o život přicházela. A Andrew Wiggin také mohl být bohem; zdál se být tak moudrý a laskavý a nejednal pro svůj vlastní prospěch, nýbrž v zájmu pečeninů. A Valentina, která si říkala Démosthenes, pracovala, aby pomohla ostatním lidem najít pravdu a činit moudrá rozhodnutí podle svého. A pan Chan, který se vždy snažil dělat správné věci, třebaže ho to stálo dceru. A možná i Ela, třebaže nevěděla všechno, co vědět měla, neboť se nestyděla přijmout pravdu od služebné.

Ovšemže nebyli ten druh bohů, který sídlil na Nekonečném Západě v paláci Královské matky. Ani ve vlastních očích nebyli bohy — snáli by seji, že ji to vůbec mohlo napadnout. Ale ve srovnání s ní byli vskutku bohy. Byli o tolik moudřejší než Wang—mu a o tolik mocnější, a pokud dokázala chápat jejich záměry, snažili se pomoci ostatním lidem stát se tak moudřími a mocnými, jak to jen bylo možné. Dokonce moudřejšími a mocnějšími, než byli sami. A tak přestože se Wang—mu mohla mýlit, přestože nemusela rozumět vůbec ničemu, věděla, že její rozhodnutí spolupracovat s těmito lidmi je správné.

Mohla konat dobro jenom natolik, nakolik chápala, co je dobro. A zdálo seji, že tihle lidé konají dobro, zatímco Kongres koná zlo. A tak třebaže ji to mohlo nakonec zničit — neboť pan Chan byl nyní nepřítelem Kongresu a mohl být uvězněn a zabit a ona s ním — udělá to přesto. Nikdy neuvidí skutečné bohy, ale aspoň může pomoci těmto lidem, kteří byli tak blízko božství, jak jen skutečný člověk mohl být.

A jestli se to božstvím nelíbí, mohou mě otrávit ve spánku, nebo mě sežehnout ohněm, až se zítra budu procházet zahradou nebo, mohou způsobit, aby mi hlava a končetiny odpadly od těla jako drobtý z koláče. Jestli se jim nepodaří

zastavit hloupou služtičku, jako jsem já, pak zase tolik neznamenají.

Kapitola Patnáctá

Život a smrt

<Ender nás jde navštívit>

<K.e mně si chodí promluvit takřka neustále.>

<A my dokážeme mluvit přímo prostřednictvím mysli. Ale on trvá na tom, že přijde. Nemá pocit, že s námi mluví, dokud nás nevidí. Když mluvíme na dálku, má potíže s rozlišením svých myšlenek od těch, které mu vkládáme do mysli. A tak přichází>

<A tobě se to nelíbí?>

<On po nás chce, abychom mu daly odpovědi, a my žádné odpovědi neznáme.>

<Víš všechno, co vědí lidé. Dostalyjste se do vesmíru, nebo ne? Ani nepotřebuješ jejich ansiblery, abys mohla mluvit ze světa na svět>

<Tihle lidé jsou tak dychtiví odpovědi. Mají tolik otázek.>

<My přece máme také otázky>

<Oni stále chtějí vědět proč, proč, proč. Nebo jak. Všechno svázané do úhledného rance jako kokon. Jediný čas, kdy něco takového děláme, je, když vytváříme královnu.>

<Líbí se jim, když všemu rozumějí. Ale taková my jsme přece také.>

<Ano, vám se líbí myslet si, že jste stejní jako lidé, že? Ale nejste jako lidé. Nejste jako lidé. On musí znát příčinu všeho, musí o všem vytvořit příběh, a my neznáme žádné příběhy. Známe vzpomínky. Známe věci, které se staly. Ale nevíme, proč se staly; aspoň ne tím způsobem, jakým to chce vědět on.>

<Ale víte>

<My se ani nestaráme proč; ne tím způsobem jako lidé. Zjišťujeme tolik, kolik potřebujeme k uskutečnění něčeho, zatímco oni vždycky chtějí vědět víc. než potřebují. I potom, co něco uvedou do provozu, jsou stále dychtiví vědět, jak to funguje a proč funguje příčina toho fungování.>

<A my snad nejsme taková?>

<Fvložná budete, až vás přestane ovlivňovat descolada.>

<Anebo budeme jako tvoje dělnice>

<Kdybyste byli, nezajímalo by vás to. Ony jsou velmi šťastné. Právě inteligence vás činí nešťastnými. Dělnice jsou buď hladové, nebo nasycené. Buď je něco bolí, nebo nebolí. Nikdy nejsou zvědavé, ani zklamané, neznají úzkost, ani se nestydí. A když přijde na takovéhle věci, vypadáme vedle lidí jako dělnice>

<Myslím, že nás neznáš dost dobře na to, abys mohla srovnávat>

<Byly jsme uvnitř tvé hlavy a uvnitř Enderovy hlavy a byly jsme uvnitř svých hlav po tisíce generací, ale vedle lidí vypadáme, jako bychom spaly. Oni vlastně nespi, i když spí. Pozemští živočichové tuhle věc ve svých mozcích dělají — něco jako bláznivé bouře syna-psí, řízené šílenství — zatímco spí. Ta část jejich mozku, která zaznamenává zrakové nebo zvukové vjemy, se během jejich spánku každou jednu nebo dvě hodiny rozbouří; a třebaže všechny ty obrazy nebo vjemy jsou naprosto náhodné nesmysly, jejich mozky se stále pokoušejí složit z nich něco rozumného. Pokoušejí se z toho dělat příběhy. Jsou to naprosto náhodné nesmysly bez jakéhokoliv možného vzájemného vztahu se skutečností, a přesto to přeměňují v ony bláznivé příběhy. A pak je zapomenou. Takové práce na ty příběhy vynaloží, a když procitnou, zapomenou je skoro všechny. Avšak když šije zapamatují, snaží se vytvořit příběhy o těchto bláznivých příbězích a skloubit je se skutečným životem>

<My o jejich snech víme.>

<Možná, že bez descolady budete snít také.>

<A proč bychom měli chtít? Jak jsi řekla, je to nesmyslné. Náhodné bouře neuronových synapsí v jejich mozcích.>

<Oni jsou nato nicméně zvyklí. Dělají to neustále. Přicházejí s příběhy. Spojují. Vytvářejí smysl z nesmyslů>

<A k čemu je to dobré, když to nic neznamená?>

<To je právě ono. Trpí posedlostí, kterou my vůbec neznáme. Posedlostí po odpovědích. Posedlostí po vytváření smyslu. Posedlostí po příbězích.>

<My také máme příběhy.>

<Vy si činy pamatujete. Oni činy vytvářejí. Mění význam svých příběhů. Přeměňují věci tak, že tatáž vzpomínka může znamenat tisíc různých věcí. Dokonce i ze svých snů někdy náhodně vytvoří něco, co osvětluje všechno. Ani jeden člověk nemá nic takového, jako je ten druh mysli, který máš ty. Který máme my. Nic tak mocného. A jejich životy jsou tak krátké, tak rychle umírají. Avšak za jejich století přijdou s deseti tisíci vysvětlení za každé jedno, které objevíme my.>

<Většina z nich je ovšem mylných.>

<I kdyby naprostá většina z nich byla mylných, i kdyby jich bylo mylných nebo hloupých devadesát devět ze sta, stále jim z deseti tisíc myšlenek zůstává sto dobrých. Tak nahrazují svou hloupost, krátkost svých životů a malou kapacitu paměti.>

<Sny a šílenství.>

<Magie, záhada a filosofie.>

<Nemůžeš tvrdit, že nikdy nemyslíš v příbězích. To, co jsi mi právě vyprávěla, je příběhu

<Já vím>

<Vidíš? Lidé nedělají nic. co bys nedokázala také.>

<Ty to nechápeš? I tenhle příběh jsem získala z Enderovy mysli, ie jeho. A on získal jeho zárodek od někoho jiného; něco přečetl a kombinoval to s věcmi, o kterých přemýšlel. až mu to dalo smysl. Všechno je to tam, v jeho hlavě.

Zatímco my jsme jako vy. Máme jasné vidění světa. Nedělá mi žádné potíže najít cestu do tvé mysli. Všechno je uspořádané, rozumné a jasné. Ty by ses v mé mysli orientoval stejně snadno. To, co se nachází ve tvé hlavě, je víceméně realita, tak, jak ji nejlépe chápeš. Avšak v Enderově mysli — šílenství. Tisíce konkurujících si, protikladných, nemožných vizí, které vůbec nedávají smysl, protože je nelze navzájem skloubit, ale ony jsou skloubeny; on je donutí se skloubit, dnes tak, zítra jinak, jak je potřeba. Jako by pro každý nový problém, před který je postaven, mohl vytvořit nový myšlenkový stroj. Jako by si vymýšlel nový vesmír, ve kterém by žil, každou hodinu nový, často tak beznadějně špatný, že pak končí chybami a nesprávnými závěry, avšak někdy tak dokonale správný, že otevírá věci jako zázrak, a já se dívám jeho očima a vidím svět jeho novým způsobem a mění to všechno. Šílenství — a pak osvětlení. Věděly jsme všechno, co bylo třeba vědět, než jsme potkaly tyhle lidi, než jsme vybudovaly své spojení s Enderovou myslí. Nyní přicházíme na to, že je tolik způsobů, kterými lze znát tytéž věci, že je nikdy nenajdeme všechny>

<Ledaže by tě to naučili lidé>

<Vidíš? Také jsme sběrači toho, co lidé utrousí>

<Ty jsi sběrač. My jsme prosebníci>

<Kdyby alespoň byli hodni svých vlastních duševních schopností>

<Oni nejsou?>

<Mají v plánu vyhodit vás do povětří, vzpomeň si. V jejich myslích je tolik možností. Ale jsou přece jen individuálně hloupí, malicherní, zaslepení a pološílení. Devadesát devět procent jejich příběhů je stále odporně nesprávných a vede je ke strašlivým chybám. Občas si přejeme, abychom je dokázaly ovládnout jako dělnice. Víš, pokoušely jsme se o to u Endera. Ale nedokázaly jsme to. Nedokázaly jsme z něj udělat dělníka>

<Proč ne?>

<Příliš hloupý. Nedokáže dost dlouho udržet pozornost. Lidské mysli postrádají soustředění. Začne je to nudit a začnou bloudit. Musely jsme k němu vybudovat vnější most a použít k tomu počítač, který mu byl nejbližší. Počítače — tyhle věci dokážou udržet pozornost. A jejich paměť je příjemná, uspořádaná, všechno je v ní organizované a dá se nalézt>

<Ale nemají sny>

<Žádné šílenství. To je špatné>

Valentina se nepozvána octla u Olhadových dveří. Bylo časně ráno. Měl jít do práce až odpoledne — byl vedoucím směny v malé cihlárně. Ale už byl vzhůru a na nohou, nejspíš proto, že vzhůru byla jeho rodina. Ze dveří se vyhnul hlouček dětí. Tohle jsem vidávala v televizi za starých časů, pomyslela si Valentina. Rodina vycházející ze dveří, všichni najednou a otec s aktovkou jako poslední. Svým způsobem i moji rodiče hrávali takový život. Bez ohledu na to, jak zvláštní byly jejich děti. Bez ohledu na to, že potom, co jsme ráno oddefilovali do školy, jsme já a Petr slídili po počítačových sítích a snažili jsme se podmanit si svět pomocí přijatých pseudonymů. Bez ohledu na to, že Ender byl odtržen od rodiny v útlém chlapeckém věku a už nikdy nikoho z nás nespátl, ani když byl na návštěvě na Zemi — kromě mne. Myslím, že si moji rodiče vždycky představovali, že to tak dělají správně, protože prováděli rituál, který viděli v televizi.

A tady to máme zase. Děti ženoucí se ze dveří. Ten chlapec je určitě Nimbo, ten, který byl s Gregem při té konfrontaci s davem. Ale tady vypadá jako každé jiné dítě — nikdo by neřekl, že se před docela krátkým časem zúčastnil té příšerné noci.

Matka každého políbila. Stále to byla hezká mladá žena, dokonce i po tolika dětech. Tak obyčejná, tak typická; a přesto pozoruhodná žena, protože se provdala za jejich otce. Dohlédla dál než jen k jeho znetvoření.

A otec, který ještě nešel do práce, a jen tak tam lelekoval, pozoroval je. pohládl je, políbil, prohodil pár slov. Hodný, chytrý, milující — rozený otec. Tak co bylo na tom obrázku špatného? Tím otcem je Olhado. Nemá oči. Jenom bulvy ze stříbrného kovu, porušené tečkami dvouobjektivové závěrky v jednom oku a zástrčky pro počítačový vstupní a výstupní port ve druhém. Děti si toho podle všeho nevšimají. Já jsem si na to stále nezvykla.

"Valentino," oslovil ji, když šijí všiml.

"Musíme si promluvit," řekla.

Pozval ji dovnitř. Představil jí svou ženu Jaquelinu. Měla pleť černou až do modra, usměvavé oči a nádherný široký úsměv, tak vstřícný, že by se do něj člověk nejraději ponořil. Přinesla limonádu, ledově studenou a v ranním horku orosenou, a pak se diskrétně vzdálila.

"Můžete tu zůstat," zvala ji Valentina. "Není to nijak důvěrné."

Ale ona nechtěla. Má něco na práci, řekla. A byla piyč.

"Už dlouho se s vámi chci setkat," prohlásil Olhado.

"Bylajsem k zastižení," odvětila.

"Mělajste práci."

"Neměla jsem žádnou práci," řekla Valentina.

"Zabývala jste se tou Andrewovou záležitostí."

"Tak se tedy setkáváme teď. Byla jsem na tebe zvědavá, Olhado. Nebo dáváš přednost svému skutečnému jménu Lauro?"

"V Milagre je vaše jméno to, kterým vás lidé oslovují. Býval jsem Sule, z mého druhého jména Suleimao."

"Moudrý Šalomoun."

"Ale potom, co jsem přišel o oči, jsem navždy znám jako Olhado."

"Ten, který se dívá?"

"Ano, olhado může znamenat tohle, přičestí minulé od olhar, ale v tomhle případě se to dá vyložit jako 'ten chlapík s

těma očima'."

"A to je tvoje jméno."

"Moje žena mi říká Lauro," prohlásil. "A moje děti mi říkají táta."

"A já?"

"Jakkoliv."

"Takže Sule."

"Raději Lauro, když už. Sule ve mně vzbuzuje pocit, že je mi šest."

"A připomínati dobu, kdy jsi viděl."

Zasmál se. "Och, já vidím i teď, děkuji. Vidím velice dobře."

"Andrew mi to říkal. Proto jsem za tebou přišla. Zjistit, co vidíš."

"Chcete, abych vám přehrál nějakou scénu? Vrcholné okamžiky minulosti? Všechny své oblíbené vzpomínky mám uskladněné v počítači. Mohu se připojit a přehrát si všechno, co chcete. Mám například Andrewovu první návštěvu v domě naší rodiny. Mám i pár prvotřídních rodinných hádek. Nebo dáváte přednost veřejným událostem? Všechny starostovy inaugurace od doby, kdy jsem dostal tyhle oči. Lidé se mě vyptávají na různé věci — co kdo měl na sobě, co kdo řekl. Často mívám potíže vysvětlit jim, že moje oči zaznamenávají obraz, ne zvuk — jako jejich oči. Myslí si, že jsem holograf a zaznamenávám všechno pro zábavu."

"Nechci vidět to, co vidíš ty. Chci vědět, co si myslíš."

"Opravdu?"

"Ano."

"Nemám žádné názory. Ne na to, co by vás mohlo zajímat. Neúčastním se rodinných hádek. Vždycky jsem se držel stranou."

"I stranou rodinného zaměření. Jsi jediný z Novinhiných dětí, kdo se nevrhl na vědu."

"Věda přinesla všem ostatním tolik štěstí, že je těžké si představit, proč jsem se jí nevěnoval, že?"

"Není těžké si to představit," řekla Valentina. A pak, protože měla zkušenost, že chladně se tvářící lidé mluví otevřeněji, když jsou popíchnuti, přidala drobný osten. "Představuji si, že ti na to prostě schází inteligence."

"To je naprostá pravda," odušil Olhado. "Mám jenom tolik důvtipu, abych vyráběl cihly."

"Opravdu?" odvětila Valentina. "Ale ty nevyrábíš cihly."

"Naopak. Vyrábím stovky cihel denně. A díky tornu, že všichni vybourávají díry do svých domů, aby postavili novou kapli, předvídám v nejbližší budoucnosti prudký nárůst odbytu."

"Lauro," pravila Valentina, "ty nevyrábíš cihly. Cihly vyrábějí dělníci ve vaší továrně."

"A já jako vedoucí snad nejsem součástí procesu?"

"Cihly vyrábějí cihláři. Tytém cihlářům velíš."

"Měl bych. Většinou jim jdu na nervy."

"Děláš i jiné věci," řekla Valentina. "Děti."

"Ano," přitakal Olhado a poprvé od začátku rozhovoru se uvolnil. "To dělám. Ovšem mám partnerku."

"Půvabnou a krásnou ženu."

"Hledal jsem dokonalost, a našel jsem něco lepšího." Nebyla to jen prázdná fráze. Myslel to vážně. A chlad i ostražitost byly náhle pryč. "Vy máte děti. A manžela."

"Mám dobrou rodinu. Možná skoro tak dobrou jako ta tvoje. Naše postrádá jenom tu dokonalou matku, ale děti se z toho nějak zotaví."

"Podle toho, co jsem o vás slyšel vyprávět Andrewa, jste nejskvělejší lidská bytost, jaká kdy žila."

"Andrew je nesmírně laskavý. Mohl snad mít s takovými řečmi úspěch, protože jsem tu nebyla."

"Teď tu jste," řekl Olhado. "Proč?"

"Tento svět a druh ramanů se náhodou octli na rozhodujícím mezníku; a jak se události vyvinuly, jejich budoucnost závisí do značné míry na vaší rodině. Nemám čas odkrývat věci postupně a v klidu — nemám čas se snažit porozumět dynamice rodiny; jak se Grego během jediné noci mohl z nestvůry proměnit v hrdinu, jak může Míro zároveň mít sebevražedné i ctižádostivé nálady, proč by Quara pro descoladu klidně nechala zemřít pequeniny..."

"Zeptejte se Andrewa. On jim všem rozumí. Já jsem to nikdy nedokázal."

"Andrew teď prožívá malé peklo. Cítí se odpovědný za všechno. Dělal, co mohl, nicméně Quim je mrtvý a jediná věc, na které se tvoje matka s Andrewem shodnou je, že je to tak či onak Andrewova chyba. Odchod tvé matky ho dočista sebral."

"Já vím."

"Já ani nevím, jak ho utěšit. Ani nevím, v co mám jako jeho milující sestra doufat — zda se vrátí do svého života, nebo zda jej opustí navždy."

Olhado pokrčil rameny. Všechn chlad byl znovu tady.

"Opravdu se o nic nestaráš?" zeptala se Valentina. "Nebo ses rozhodl nestarat se?"

"Kdysi dávno jsem se možná rozhodl a dnes už se opravdu nestarám."

Jednou z vlastností dobrého tazatele je i to, že ví, kdy má mlčet. Valentina vyčkávala.

Olhado ovšem také vydržel čekat. Valentina to už málem vzdala a něco pronesla. Pohrávala si už dokonce s myšlenkou uznat porážku a odejít.

Tu promluvil.

"Když mi nahradili oči, vyoperovali mi slzné žlázy. Přírodní slzy by vadily umělým ma-zadlům, která se na moje oči používají."

"Umělá?"

"To je takový můj žertík," pravil Olhado. "Zdám se být neustále velmi nezúčastněný, protože moje oči se nikdy nezalijí slzami. A lidé nedokážou číst moje výrazy. Víte, je to zábavné. Přirozená oční bulva nedokáže měnit tvar a vyjadřovat výraz. Jenom si tak sedí v důlku. Jistě, vaše oči těkají kolem — buď udržují trvalý kontakt, nebo se dívají nahoru nebo dolů — jenže moje oči to dělají také. Stále se pohybují v dokonalé symetrii. Zaměřuji se na bod, na který se dívám. Ale lidé nevydrží pohled na ně. Dívají se tedy jinam. Nechtou výrazy mého obličej. A proto si myslí, že v něm žádné výrazy nejsou. V očích mě nicméně stále páli a svědí v okamžicích, kdy bych plakal, kdybych měl dosud slzy."

"Jinými slovy," shrnula Valentina, "se staráš."

"Vždycky jsem se staral," odvětil. "Někdy jsem si myslel, že jsem jediný, kdo rozumí, třebaže polovinu času jsem nevěděl, čemu vlastně rozumím. Stáhl jsem se a díval jsem se, a protože jsem na rodinných hádkách neměl žádný osobní zájem, dokázal jsem vidět jasněji než kdokoliv z nich. Viděl jsem rozložení sil — matčinu absolutní dominanci i ve chvílích, když ji rozružený nebo opilý Marcao bil. Miro si vždycky myslel, že se bouří proti Marca-ovi, ale vždycky se vlastně bouřil proti matce. Gregova nízkost — jeho způsob, jak manipulovat strachem. Quara, od přírody v opozici, dělající vždycky to, o čem si myslela, že to lidé, kterým na ní záleží, nechtějí. Ela, vznešená mučednice — čím by jen byla, kdyby nemohla trpět. Svatý, spravedlivý Quim, který našel Boha jako svého otce na základě premisy, že nejlepší otec je neviditelný otec, který nikdy nepozvedne hlas."

"To všechno jsi viděl jako dítě?"

"Já vidím věci dobře. My, pasivní, nezávislí pozorovatelé, vždycky vidíme lépe. Nemyslíte?"

Valentina se zasmála. "Ano, vidíme. Takže myslíš, že máme společné role? Oba jsme historici?"

"Až do doby, než přišel váš bratr. Od okamžiku, kdy vešel do dveří, bylo zřejmé, že vidí a chápe všechno úplně stejně jako já. Bylo to vzpružující. Protože jsem samozřejmě ve skutečnosti svým závěrům o své rodině nevěřil. Nikdy jsem nedůvěřoval vlastním soudům. Viděl jsem, že nikdo nevidí věci tak jako já, tedy se musím mýlit. Dokonce jsem si myslel, že vidím věci tak podivně kvůli svým očím. Že kdybych měl přirozené oči, viděl bych věci tak jako Miro. Nebo matka."

"Takže Andrew potvrdil tvoje úsudky."

"Víc než to. On na jejich základě jednal. On s nimi něco udělal."

"Ano?"

"Byl tady jako Mluvčí za mrtvé. Ale od okamžiku, kdy vešel do dveří, vzal... vzal na sebe odpovědnost. Za změnu. Viděl všechny ty nezdravosti, které jsem viděl i já, avšak on je začal uzdravovat, jak nejlépe dokázal. Viděl jsem, jak se chová ke Gregovi, pevně, ale laskavě. U Quary nereagoval na to, co tvrdila, že chce, ale na to, co skutečně chtěla. Respektoval odstup, který si chtěl udržovat Quim. Podobně to dokázal i s Mirem, Elou, matkou, s každým."

"S tebou?"

"Udělal mne součástí svého života. Navázal se mnou kontakt. Díval se mi přímo do očí. a přesto ke mně stále mluvil jako k člověku. Víte, co to pro mne znamenalo?"

"Dovedu si to představit."

"Nemyslím jenom to, co se týkalo mne. Přiznám se, že jsem byl citově strádající děcko; první člověk, který by na mě býval by) hodný, by mě určitě byl utáhl na vařené nudli. Ale já myslím to, jak se ke každému z nás choval jinak, a přesto zůstával sám sebou. Musíte si představit muže, kteří se objevili v mém životě. Marcao, o kterém jsme si mysleli, že je náš otec — neměl jsem ponětí, co je vlastně zač. Všechno, co jsem na něm kdy viděl, byla kořalka, která z něj táhla, když byl opilý, a žízeň, když byl střízlivý. Touha po alkoholu, ale také touha po respektu, kterého nikdy nemohl dosáhnout. A pak se upil k smrti. Situace se hned zlepšila. Stále ještě nebyla dobrá, ale byla lepší. Myslel jsem si, že nejlepší otec je ten, který tu není. Jenomže ani to není pravda, že? Protože můj skutečný otec Libo, velký vědec, mučedník a hrdinný badatel, matčina životní láska, který udělal mé matce všechny ty rozkošné dětičky, viděl trpící rodinu, a přesto neudělal nic."

"Andrew říkal, že vaše matka mu to nedovolila."

"To je pravda — a člověk vždycky musí dělat to, co chce ona, že?"

"Novinhaje velice impozantní žena."

"Mysli si, že je jediná na světě, kdo kdy trpěl," prohlásil Olhado. "Říkám to bez jakéhokoliv nepřátelství. Jednoduše jsem vyzníval, že je tak plná bolesti, že je neschopná brát vážně bolest někoho jiného."

"Příště zkus říci něco nepřátelštějšího. Třeba to bude znít víc mile."

Olhado se zatvářil překvapeně.

"Ach tak, vy mě soudíte? Je to z mateřské solidarity nebo z něčeho takového? Děti, které mluví špatně o matce, je třeba plácnout, aby přestaly? Ale já vás ujišťuji, Valentino, že to tak skutečně myslím. Bez nepřátelství. Beze zloby. Známe svoji matku, to je všechno. Řekla jste, že chcete, abych vám řekl, co vidím — tohle je ono. Tohle je to, co viděl i Andrew. Všechnu tu bolest. Přitahuje ho. Bolest ho vysává jako magnet. A matka jí měla tolik, že ho vysála téměř úplně. Až na to, že Andrewa nejspíš nemůžete vysát úplně. Ten pramen soucitu v něm je nejspíš bezedný."

Jeho vášnivá slova o Andrewovi ji překvapila. A také potěšila. "Říkal jsi, že se Quim obrátil k Bohu jako dokonalému neviditelnému otci. Ke komu ses obrátil ty? Předpokládám, že ne k někomu neviditelnému."

"Ne, k nikomu neviditelnému."

Valentina mlčky pozorovala jeho tvář.

"Vidím všechno jako basreliéf," řekl Olhado. "Velice špatně vnímám hloubky. Kdybych měl po jednom objektivu v každém oku namísto obou objektivů v jednom, prostorovost vnímání by se zlepšila. Ale já jsem chtěl mít konektor. Pro připojení k počítači. Chtěl jsem, abych si mohl obrázky zaznamenávat a podělit se o ně. Takže vidím jako basreliéf. Jako by všichni byli vystřiženi do mírně zaobleného kartónu a sunuli se po plochem namalovaném pozadí. Zdá se mi, že jistým způsobem jsou si všichni navzájem blíží. Když se míjejí, sunou se a otírají jeden přes druhého jako listy papíru."

Poslouchala, ale ještě chvíli neříkala nic.

"Ne, k nikomu neviditelnému." opakoval, když si uvědomil, o čem chtěl mluvit. "To je pravda. Viděl jsem, co Andrew udělal s naší rodinou. Viděl jsem, jak přišel a naslouchal, díval se a chápal, kdo jsme, jeden každý z nás. Snažil se odhalit naše potřeby a uspokojit je. Převzal odpovědnost za jiné a zdálo se, že mu nevadí, co to stojí jeho samého. A nakonec, ačkoliv rodinu Ribeirů nemohl nikdy udělat úplně normální, nám dal klid, důstojnost a identitu. Stabilitu. Oženil se s matkou a byl na ni hodný. Všechny nás měl rád. Byl vždycky po ruce, když jsme ho chtěli, a zdálo se, že ho nezraňuje, když jsme ho nechťeli. Byl neústupný, když od nás vyžadoval civilizované chování, ale nikdy neuspokojoval své vitochy na náš účet. A já jsem si pomyslel: Tohle je mnohem důležitější než věda. Nebo i důležitější než politika. Nebo jakákoliv jednotlivá profese nebo jakýkoliv čin nebo věc, kterou můžete udělat. Pomyslel jsem si: Kdybych tak mohl vytvořit dobrou rodinu, kdybych se tak dokázal naučit být dětem tím, čím nám byl Andrew, když tak pozdě přišel do naší rodiny, znamenalo by to nakonec víc a bylo by to ušlechtlejší než cokoliv jiného, co bych mohl dokázat svým rozumem nebo rukama."

"Takže jsi profesionální otec," podotkla Valentina.

"Který pracuje v cihlárně, aby nakrmil a oblékl rodinu. Ne cihlář, který má navíc i děti. Lini to cítí také tak."

"Lini?"

"Jaqueline. Moje žena. Jde vlastní cestou se stejným cílem. Děláme, co musíme, abychom si zasloužili své místo ve společenství, ale žijeme pro hodiny strávené doma. Jeden pro druhého a pro děti. To mě ovšem nikdy nezapíše do historických knih."

"To by ses divil." opáčila Valentina.

"Čist o takovém životě je nudné," řekl Olhado. "Ale není nudné jej žít."

"Takže tajemství, které skrýváš před svými trpícími sourozenci, je — štěstí."

"Klid. Krása. Láska. Všechny ty velké abstrakce. Možná je vidím jako basreliéf, ale vidím je zblízka."

"A naučil ses to od Andrewa. Ví o tom?"

"Myslím, že ano," odpověděl Olhado. "Chcete znát moje nejpřísnější střežené tajemství? Když jsme spolu sami, jenom on a já, nebo já, Lini a on, říkám mu 'táti' a on mi říká 'synu'."

Valentina se ani nesnažila zadržet slzy, které jí vyhrkly, jako by jí tekly částečně kvůli němu a částečně kvůli jí samé.

"Takže Ender nakonec má děti," řekla.

"Jak být otcem, jsem se naučil od něj a jsem zatraceně dobrým otcem."

Valentina se naklonila kupředu. Byl čas dát se do práce. "Takže to znamená, že pokud naše snahy neuspějí, ty ztratíš víc něčeho krásného a milého než všichni ostatní."

"Já vím," řekl Olhado. "Moje volba byla nakonec sobecká. Jsem šťastný, ale nemohu udělat nic, abych pomohl zachránit Lusitanii."

"Chyba," pravila Valentina. "Jenom to ještě nevíš."

"Co mohu udělat?"

"Ještě si chvíli popovídáme a uvidíme, co se dá najít. A jestli je s vámi všechno v pořádku, Lauro, tak ať tvoje Jacqueline přestane nakukovat potají z kuchyně a přidá se k nám."

Jaqueline ostýchavě vešla a posadila se vedle svého manžela. Valentín se líbilo, jak se vzali za ruce. Po tolika dětech — připomnělo jí to, jak se drživali za ruce s Jaktem a jak ji to vždycky naplňovalo radostí.

"Lauro," začala, "Andrew mi říkal, že když jsi byl mladší, byl jsi z Ribeirových dětí nejbystřejší. Že jsi s ním probíral divoké filosofické spekulace. Právě nyní, můj adoptivní synovce, takovou divokou filosofii potřebujeme. Zakrnel ti od té doby mozek, nebo stále ještě máš tak hluboké myšlenky?"

"Mám své myšlenky," připustil Olhado. "Ale nevěřím jim ani já sám."

"Pracujeme na letech nadsvětelnou rychlostí, Lauro. Pracujeme na odhalení duše počítačové bytosti. Pokoušíme se přestavět umělý virus, který v sobě má zabudované sebeob-ranné schopnosti. Pracujeme na magii a zázracích. Byla bych tedy ráda, kdybys mi mohl poskytnout své názory na povahu života a skutečnosti."

"Já ani nevím, o jakých myšlenkách Andrew mluvil," namítl Olhado. "Studia fyziky jsem zanechal..."

"Kdybych chtěla studovat, přečetla bych si moudré knihy. Takže mi dovol, abych ti řekla to, co jsme řekli jedné velice chytré čínské služce na světě Cesty: Sděl mi svoje myšlenky a já se sama rozhodnu, co je užitečné a co není."

"Jak? Vždyť nejste fyzik."

Valentina přistoupila k počítači, čekajícímu tiše v rohu.

"Smím to zapnout?"

"Pois nao," řekl. Ovšem.

"Jakmile jej zapnu, bude tu s námi Jane."

"Enderův soukromý program."

"Počítačová bytost, jejíž duši se snažíme najít."

"Aha," řekl. "Asi byste vy měla něco vyprávět mně."

"To, co já vím, to už znám. Tak se dej do vyprávění. O těch myšlenkách, které tě napadaly jako dítě, a co se z nich od té doby stalo."

Quara se naježila ihned, jak Miro vstoupil do místnosti.

"Neobtěžuj se," prohlásila.

"Čím?"

"Neobtěžuj se vykládat mi o mé povinnosti vůči lidstvu nebo k rodině — což jsou mimochodem dvě nepřekrývající se množiny."

"Přišel jsem snad kvůli tomu?" otázal se Miro.

"Ela tě poslala, abys mě přesvědčil, zejí mám říci, jak má vykastrovat descoladu."

Miro se pokusil o humor.

"Já nejsem biolog. Cožpak se to dá provést?"

"Nesnaž se být chytrý," odsekla Quara. "Když ty viry zbavíš schopnosti předávat si navzájem informace, je to, jako bys jim vyřizl jazyk a zbavil je paměti a všeho, co je dělá inteligentními. Jestli chce vědět tohle, může si prostudovat materiály, které jsem studovala já. Mně to zabralo pět let."

"Blíží se flotila."

"Takže tě poslali."

"A descolada může přijít na to, jak..."

Skočila mu do řeči a dokončila větu za něj.

"...obejít všechny naše strategie, kterými ji zatím zvládáme. Já vím."

Mira to nazlobilo, ale byl zvyklý, že lidé neměli trpělivost s jeho pomalou řečí a přerušovali ho. A alespoň uhádla, kam míří.

"Každým dnem," přitakal. "Elu tlačí čas."

"Tak mi měla pomoci se s virem domluvit. Přesvědčit jej, aby nás sám opustil. Uzavřít dohodu, jako to udělal Andrew s pequeniny. Místo toho mi zamezila přístup do laboratoře. Ale tuhle hru můžeme hrát obě. Ona brání mně, já budu bránit"

"Prozradilajsi tajemství pequeninům."

"Ach ano, matka a Ela, strážkyně pravdy! Ony budou rozhodovat, kdo má co vědět."

Poslyš, Miro, já řeknu jedno tajemství i tobě. Pravdu neochrániš tím, že budeš jiným lidem bránit znát ji."

"Já to vím," řekl Miro.

"Matka úplně rozvrátila rodinu svými zatracenými tajemstvími. Dokonce si nevzala Liba, protože se rozhodla udržet nějaké pitomé tajemství, navíc tajemství, které kdyby byl znal, byl by si možná zachránil život."

"Já vím," odsekl Miro.

Tentokrát promluvil tak prudce, že to Quaru zarazilo.

"No dobře, asi to bylo tajemství, které ti dělalo větší starosti než mně. Ale pak bys v tom měl být na mé straně, Miro. Tvůj život by býval mohl být mnohem lepší, životy nás všech by bývaly mohly být lepší, kdyby si matka byla vzala Liba a prozradila mu všechna tajemství. Pravděpodobně by byl ještě naživu."

Vskutku čisté řešení. Úhledné "co by bylo, kdyby". A vedle jak ta jedle. Kdyby se Libo byl oženil s Novinhou, nebyl by se oženil s Bruxinhou, Óuandinou matkou, a Miro by se nebyl tak bezelstně zamiloval do své vlastní zpola sestry, protože by nikdy ani neexistovala. Pro jeho neohrabanou řeč však vyjádřit tohle všechno byl příliš dlouhý proslov, a tak se omezil na to, že prohlásil: "Nebyla by se narodila Ouanda," a doufal, že si Quara souvislosti odvodí.

Ta chvilku uvažovala, a pak jí to došlo.

"Bod pro tebe," řekla. "Promiň, byla jsem tehdy ještě dítě."

"To už je pryč," odvětil Miro.

"Nic není pryč," namítla Quara. "Projevujeme se tak znovu a znovu. Tytéž chyby pořád dokola. Matka si stále myslí, že lidi udrží v bezpečí, když před nimi bude něco skrývat."

"Ty také," odpověděl Miro.

Quara o tom chvilku přemýšlela.

"Ela se pokoušela zatajovat pequeninům, že pracuje na zničení descolady. To je tajemství, které by bylo mohlo zničit celou pequeninskou společnost, a s nimi se nikdo ani neporadil. Zabraňovali pequeninům, aby se ochránili sami. Ale to, co držím v tajnosti já, je — snad — způsob, jak provést intelektuální kastraci descoladě — ponechat jí pouhý vegetativní život."

"Zachránit lidstvo bez zničení pequeninů."

"Lidé a pequeninové, kteří se spojili ke kompromisu, aby vyhubili bezmocný třetí druh."

"Ne tak docela bezmocný."

Ignorovala ho.

"Právě tak, jako když Španělé a Portugalci v těch starých časech po Kolumbovi přiměli papeže, aby svět rozdělil mezi Jejich Katolická Veličenstva. Čára na mapě; škrta — a tady je Brazílie, mluvící portugalsky místo španělsky. Co na tom, že devět Indiánů z deseti muselo zemřít a zbytek ztratil všechna práva a moc na celá staletí a že přišel dokonce i o své jazyky..."

Ted' bylo na Mirovi, aby ztratil trpělivost.

"Descolada nejsou Indiáni."

"Je to rozumný druh."

"Není," odporoval Miro.

"Ano?" zeptala se Quara. "A jak si můžeš být tak jistý? Kde máš diplom z mikrobiologie a xenogenetiky? Myslela jsem, že jsi studoval jenom xenologii. A to ještě o třicet let zastaralou." Miro neodpověděl. Věděl, že si Quara byla zcela vědoma toho, jak od svého návratu tvrdě pracoval, aby všechno dohnal. Byl to útok vedený v osobní rovině a hloupé zpochybňování odbornosti. Nestálo to za odpověď. A tak tam seděl a hleděl jí do tváře. Cekal, až se vrátí do oblasti rozumné diskuse.

"Dobrá," prohlásila. "Byl to úder pod pás. Ale to, že poslali tebe, abys ze mě vymámil přístup k mým souborům, také. Pokoušet se hrát na můj soucit."

"Soucit?" otázal se Miro.

"Že jsi... že jsi..."

"Postižený," dokončil za ni Miro. Nepomyslel na to, že soucit všechno komplikuje. Ale co s tím nadělá? Ať udělá

cokoliv, vždycky to bude čin mrzáka.

"Ehm, ano."

"Neposlala mě Ela," řekl Miro.

"Tak matka."

"Ani matka."

"Ach tak, ty se do toho pleteš na vlastní pěst? Nebo se mi chystáš říci, že tě posílá celé lidstvo? Nebo jsi snad vyslancem abstraktních hodnot? 'Poslala mě slušnost.'"

"Kdyby to udělala, poslala by mě na špatné místo."

Škubla sebou, jako by dostala facku.

"Aha, takže já jsem ta neslušná?"

"Poslal mě Andrew," pravil Miro.

"Další manipulátor."

"Byl by přišel sám."

"Ale měl tolik práce se šťouráním do něčeho jinde. Nossa Senhora, kazatel, který se míchá do vědeckých záležitostí, které jsou tak dalece mimo jeho chápání, že..."

"Zmlkni," přerušil ji Miro.

Promluvil dost silně na to, aby skutečně zmlkla — ačkoliv nerada.

"Ty víš, co je Andrew zač," řekl Miro. "Napsal Královnu úlu a..."

"Královnu úlu a Hegemona a Humanův život."

"Tak mi neříkej, že nevíš nic."

"Ne, já vím, že to není pravda," prohlásila Quara. "Jenom mám takový vztek. Mám pocit, že všichni jsou proti mně."

"Proti tomu, co děláš, ano," přisvědčil Miro.

"Proč se nato někdo neřádí jako já?"

"Já se na to tak dívám," řekl Miro.

"Tak jak můžeš..."

"Dívám se nato zároveň jako oni."

"Ano, pane Nestranný. Vzbud' ve mně pocit, že mě chápeš. Přístup plný porozumění."

"Planter umírá, aby se pokusil získat informaci, kterou ty už pravděpodobně máš."

"Vedle. Já nevím, jestli intelligence pequeninů má původ v tom viru, nebo ne."

"Preparovaný virus by se dal vyzkoušet, aniž by ho zabil."

"Preparovaný — to je to vybrané slovo? Nu dobře. Je to lepší než vykastrováný. Useknuté všechny končetiny. A hlava také. Nezůstává nic než trup. Bezmocný. Bezduchý. Neúčelně bijící srdce."

"Planter chce..."

"Planter je zamilovaný do nápadu stát se mučedníkem. Chce zemřít."

"Planter tě žádá. abys za ním zašla a promluvila s ním."

"Ne."

"Proč ne?"

"Podívej, Miro. Poslali za mnou mrzáka. Chtějí po mně, abych si promluvila s umírajícím pequeninem. Jako bych mohla zradit celý druh jenom proto, že mě o to umírající přítel — navíc dobrovolník — žádá svým slábnoucím dechem."

"Quaro."

"Ano, poslouchám."

"Opravdu?"

"Disse que simV* odsekla. Řekla jsem, že ano."

"Možná v tom všem máš pravdu."

"To je od tebe milé."

"Ale oni ji mohou mít také."

"Ty jsi zkrátka ten nestranný."

"Říkáš, že oni se mylí, když dělají rozhodnutí, které může zabít pequeniny, aniž by je s nimi konzultovali. Neděláš náhodou..."

"To samé? A co myslíš, že mám dělat? Zveřejnit své hledisko a vyhlásit referendum? Pár tisíc lidí a milióny pequeninů na vaší straně — ale virů descolady jsou biliony. Většina rozhoduje. Konec."

"Descolada není inteligentní," řekl Miro.

"Pro tvou informaci," prohlásila Quara, "o té poslední věcičce vím všechno. Ela mi poslala přepisy. Nějaká čínská holka, která neví nic o exogenetice, v nějaké zastrčené planetární kolonii vyrukuje s divokou hypotézou, načež vy se všichni chováte tak, jako by už byla dokázaná."

"Tak dokaž, že je chybná."

"Nemohu. Vykázali mě z laboratoře. Vy dokažte, že je pravdivá."

"To dokazuje Occamova břitva. Nejjednodušší vysvětlení, které vyhovuje faktům."

"Occam byl středověký pošuk. Nejjednodušší vysvětlení, které vyhovuje faktům, je vždycky: Bůh tak učinil. Nebo třeba — ta bába dole v ulici je čarodějnice. Ona to udělala. Taková je celá ta vaše hypotéza — až na to, že ani nevíte, kde je ta čarodějnice."

"Descolada se vynořila příliš náhle."

"Já vím, že se nevyvinula. Musela přijít odjinud. Fajn. Ale dokonce ani to, že je umělá, neznamená, že teď není inteligentní."

"Snaží se nás zabít. Je to varelse, ne raman."

"Ach ano, Valentinina hierarchie. Nu, jak mám vědět, že descolada je varelse a my jsme ramani? Pokud já mohu říci, pak intelligence je intelligence. Varelse je jenom výraz, který Valentina vymyslela, aby vyjádřila spojení 'Intelligence, kterou jsme se rozhodli zabít', zatímco raman znamená 'Intelligence, kterou jsme se ještě nerozhodli zabít'."

"Je to nezměrný a nelítostný nepřítel."

"A on je i nějaký jiný nepřítel?"

"Descolada nemá úctu k žádnému jinému životu. Chce nás zabít. Už vládne pequeni-nům. Dělá všechno proto, aby mohla regulovat tuhle planetu a rozšířit se na další světy."

Pro jednou ho nechala dokončit delší výklad. Znamenalo to, že mu doopravdy naslouchá?

"Připouštím část hypotézy Wang—mu," prohlásila Quara. "Zní rozumně, že descolada reguluje gaialogii Lusitanie."

Dokonce, když o tom tak teď přemýšlím, je to zcela zřejmé. Vysvětluje to většinu konverzace, kterou jsem pozorovala — předávání informací od jednoho viru k druhému. Odhaduji, že by trvalo jenom několik měsíců, než by se zpráva dostala ke všem virům na planetě — to by mohlo fungovat. Ale to, že descolada řídí gaialogii, neznámá, že není inteligentní. Spíš tomu může být právě naopak — descolada tím, že přebrala odpovědnost za regulaci gaialogie celého světa, dává najevo altruismus. A také smysl pro ochrannou péči — kdybychom viděli lvici, jak srazí vetřelce, aby ochránila své mladé, budeme ji obdivovat. A právě tohle descolada dělá — útočí na lidi, aby ochránila vzácnou věc, za kterou nese odpovědnost. Živou planetu."

"Lvice chránící lvíčata."

"Tak si to představuji."

"Nebo vztekly pes požírající naše děti."

Quara zaváhala. Okamžik přemýšlela.

"Nebo obojí. Proč by nemohla být obojí? Descolada se snaží tuhle planetu regulovat. Ale lidé se stávají nebezpečnějšími a nebezpečnějšími. Pro ni jsme vztekly pes my. Vymy-cujeme rostliny, které tvoří součást jejího řídicího systému, a pěstujeme vlastní nevímavé rostliny. Jsme příčinou toho, že se někteří pequeninové chovají podivně a neposlouchají ji."

Pálíme lesy v době, kdy ona se jich snaží vypěstovat víc. Pak je samozřejmé, že se nás chce zbavit!"

"Takže nás má zničit."

"Má právo to zkusit! Kdy už někdo uvidíte, že descolada má práva?"

"A my je nemáme? A pequeninové také ne?"

Znovu se odmlčela. Žádný bezprostřední protiargument. Dávalo mu to naději, že mu snad skutečně naslouchá.

"Poslyš. Miro."

"Co?"

"Měli pravdu, když poslali tebe."

"Opravdu?"

"Protože ty nejsi jeden z nich."

Tak tohle je pravda, pomyslel si Miro. Už nikdy nebudu ,jeden z'."

"Možná s descoladou nedokážeme mluvit. A možná je skutečně umělý výtvor. Biologický robot, který jedná tak, jak byl naprogramován. Ale možná ne. A oni mi brání v tom, abych to odhalila."

"A co kdyby tě znovu pustili do laboratoře?"

"To neudělají," zavrtěla hlavou Quara. "Jestli si myslíš, že ano, neznáš Elu a matku. Ty se rozhodly, že se mi nedá věřit, a je to. No, a já jsem se zase rozhodla, že se nedá věřit jim."

"Takže kvůli rodinné domýšlivosti vymře celý druh."

"Ty si myslíš, že v tom není nic víc, Miro? Domýšlivost? Myslíš si, že na tom netrvám kvůli ničemu ušlechtlejšímu než kvůli malé hádce?"

"V naší rodině se vyskytuje hodně domýšlivosti."

"Nu, ať už si myslíš cokoli, dělám to kvůli svědomí, ať už tomu říkáš domýšlivost, tvrdohlavost nebo nějak jinak."

"Jati věřím," řekl Miro.

"Ale věřím já tobě, když tvrdíš, že věříš mně? Je v tom takový zmatek." Obrátila se zpátky ke svému terminálu. "Teď běž pryč, Miro. Slíbila jsem ti, že si to ještě rozmyslím, a také to udělám."

"Navštív Plantera."

"To si také rozmyslím." Její prsty se vznášely nad klávesnicí. "Ty víš, že je to můj přítel. Nejsem nelidská. Navštívím ho, věř mi."

"Dobře."

Zamířil ke dveřím.

"Miro," oslovila ho ještě.

Obrátil se a čekal.

"Díky za to, že jsi mi nevyhrozoval, že ten váš program nabourá moje soubory, když je neotevřu sama."

"Samozřejmě že ne," odpověděl.

"Víš, Andrew by tím vyhrozoval. Každý si myslí, že je takový svatoušek, ale on vždycky tyranizuje lidi, kteří s ním netáhnou zajeden provaz."

"On nevyhrozuje."

"Viděl jsem ho při tom."

"On varuje."

"Och, promiň. Je v tom rozdíl?"

"Ano," řekl Miro.

"Jediný rozdíl mezi varováním a hrozbou spočívá v tom, jestli jsi ten, kdo je dává, nebo ten, kdo je přijímá," prohlásila Quara.

"Ne," odporoval Miro. "Rozdíl je v tom, jak to dotyčný myslí."

"Běž pryč," vyzvala ho. "Musím udělat nějakou práci i při tom rozmyšlení. Tak běž."

Otevřel dveře.

"Ale díky," řekla Quara.

Zavřel za sebou.

Když odcházel od Quaiy, Jane mu ihned zapípala do ucha.

"Vidím, že ses rozhodl jí neříkat, že jsem do jejích souborů pronikla ještě dřív, než jsi k ní vůbec šel."

"Ehm, ano," odpověděl Miro. "Cítil jsem se jako pokrytec, když mi děkovala, zejí ne-vyhrožuji, že udělám něco, co už jsem udělal."

„Já jsem to udělala."

"AIF Jsme to udělali. Ty, já a Ender. Tajná skupina."

"Bude o tom opravdu přemýšlet?"

"Možná," připustil Miro. "Nebo už si to rozmyslela, rozhodla se spolupracovat a hledá omluvu. Nebo už se možná rozhodla proti jakékoliv spolupráci a jenom mi milosrdně lhala, protože sejí mne zželelo."

"Co myslíš, že udělá?"

"Nevím," řekl Miro. "Vím ale, co budu dělat já. Budu se za sebe stydět pokaždé, když si vzpomenu, jak jsem ji nechal žít v přesvědčení, že respektuji její soukromí, zatímco jsme už nabourali její soubory. Někdy si myslím, že nejsem zvlášť dobrý člověk."

"Všimni si, že ona neřekla tobě, že své skutečné objevy ukrývá někde mimo počítačový systém, takže jediné soubory, do kterých jsem se mohla dostat, jsou bezcenný šunt. Když se to tak vezme, ani ona k tobě nebyla upřímná."

"Ano; ale ona je fanatik bez jakéhokoliv smyslu pro vyváženost nebo přiměřenost."

"To vysvětluje všechno."

"Některé povahové rysy jsou zkrátka rodinná zátěž," povzdechl si Miro.

Královna úlu byla tentokrát sama. Byla patrně něčím vyčerpaná — pářením? Tvorbou vajíček? Zdálo se, že tím tráví všechny čas. Neměla na vybranou. Nyní, když dělnice také hlídkovaly na obvodu lidské kolonie, musela jich dokonce vyprodukovat víc, než měla v plánu. Její potomstvo se nemuselo vzdělávat — do dospělosti přecházelo rychle, od počátku vládlo všemi znalostmi, které měla kterákoliv dospělá dělnice. Ale čas zabíraly procesy oplodnění, kladení vajec, líhnutí a tvoření zámotků. Proto celý růst dělnice trval týdny. V porovnání s jedinou ženou královna plodila obrovský počet mladých. Ale v porovnání s městem Milagre, kde žilo více než tisíc žen v plodném věku, měla kolonie tenniťanů jedinou plodnou samičku.

V Enderovi vždycky vzbuzovala obavy skutečnost, že existuje pouze jediná Královna. Trápilo ho to. Co kdyby sejí něco stalo? Na druhou stranu bylo Královně úlu nepříjemné pomyšlení, že lidé mají jen hrstku dětí — co kdyby se jim něco stalo? Každý z obou druhů vyvinul k ochraně svého genetického dědictví jinou kombinaci péče a nadbytečnosti. U lidí byl nadbytek rodičů, a tedy každý pečoval o několik málo dětí. Královna úlu měla nadbytek potomků, kteří tedy pečovali o rodiče. Každý druh našel svou vlastní vyváženou strategii.

<Proč nás s tím obtěžuješ?>

"Protože jsme ve slepé uličce. Protože všichni ostatní se o něco pokoušejí a pro tebe je v sázce stejně mnoho jako pro nás."

<Ano?>

"Descoladatě ohrožuje stejně jako nás. Jednoho dne ji nejspíš už nedokážeš zvládnout, a pak bude po tobě."

<Ale ty se mě neptáš na descoladu>

"Ne." Šlo o problém letů nadsvětelnou rychlostí. Grego si tím lámal hlavu. Ve vězení neměl nic jiného, čím by se zabýval. Když s ním Ender naposledy mluvil, Grego plakal — jak vyčerpáním, tak zklamáním. Archy papíru, které pokrývaly rovníky, se povalovaly rozházené po celé zabezpečené místnosti, kterou používali jako celu. "Tebe cestování nad-světelnou rychlostí nezajímá?"

<Bylo by to moc hezké>

Vlažnost její odpovědi ho skoro zranila, jak ho rozčarovala. Tak takhle vypadá beznaděj, pomyslel si. Quara, skrývající jako neprostupná stěna podstatu inteligence descolady. Planter umírající na nepřítomnost descolady. Chan Fej—cu a Wang—mu zápasící s tím, aby naráz zvládli několikaletý objem učiva na vysoké úrovni v několika oborech. Vyčerpaný Grego. A žádné viditelné výsledky.

Musela to slyšet stejně zřetelně, jako by byl tou úzkostí zavyl.

<Ne, takhle nemysli>

"Ty už jsi to dokázala," řekl. "Musí to být možné."

<My jsme nadsvětelnou rychlostí nikdy necestovaly.>

"Podnikla jsi akci na vzdálenost několika světelných let. Našla jsi mne."

<Ty jsi našel nás, Endere>

"Vůbec ne," namítl. "Ani jsem nevěděl, že jsme navázali mentální kontakt, dokud jsem nenašel zprávu, kterou jsi mi zanechala." Byl to nejzvláštnější okamžik v jeho životě, stát na cizím světě a vidět model, kopii krajiny, která existovala jen na jediném dalším místě — v počítači, na kterém hrál svou osobně přizpůsobenou verzi Volné hry. Bylo to, jako by k vám přistoupil naprosto neznámý cizinec a vyprávěl vám váš sen z uplynulé noci. Královna úlu mu vstoupila do

mysli. Vzbuzovalo to v něm obavy, nicméně ho to i vzrušovalo. Poprvé v životě se cítil známý. Nikoliv známý— byl proslulý po celém lidstvu, a v těch dnech to byla proslulost vždy v dobrém smyslu, proslulost největšího hrdiny všech časů. Ostatní lidé ho znali, věděli o něm. Onen výtvar termi'tanů mu však poprvé odhalil, že je známý.

<Děkuji, Endere. Ano, napřáhly jsme se po svém nepříteli, ale nehledaly jsme tebe. Hledaly jsme někoho, jako jsme my. Sít' navzájem propojených myslí, kontrolovaných ústřední mysli. Mezi sebou nacházíme své mysli bez námahy, protože rozeznáme vzorec. Najít sestru je jako najít sebe>

"Jak jsi tedy našla mne?"

<Nikdy jsme nepřemýšlely o tom jak. Pouze jsme to udělaly. Našly jsme horký jasný zdroj. Sít', ale velmi zvláštní, se střídáním účastníků. A v jejím středu ne někdo jako my, nýbrž opět jeden obyčejný účastník. Ty. Ale nesmíme intenzivní. Soustředěny na sít', najejí ostatní lidské účastníky. Soustředěny na svou počítačovou hru. A nade všechno soustředěny ven, na nás. Hledající nás.>

"Nehledal jsem vás. Studoval jsem vás." Sledoval všechny videosnímky ve Válečné škole a pokoušel se pochopit způsob, jakým funguje mysl termi'tanů. představoval jsem si vás."

<Vždyť to říkáme. Hledající nás. Představující si nás. Tak se navzájem hledáme. Tak se voláme.>

"A to stačilo?"

<Ne, ne. Byl jsi tak zvláštní. Nevěděly jsme, co jsi zač. Nedokázaly jsme v tobě nic přechíst. Tvoje vidění bylo tak omezené. Tvoje myšlenky se tak rychle měnily a v jednom okamžiku jsi myslel vždy jenom na jednu věc. A sít' kolem tebe se stále tak měnila, spojení každého účastníka s tebou se navazovalo a mizelo velice rychle...>

Měl potíže porozumět tomu, co Královna říká. K jaké síti byl připojený?

<Ostatní vojáci. Tvůj počítač.>

"Nebyl jsem připojený. Byli to vojáci, kterým jsem velel, to je celé."

<A jak myslíš, že jsme spojené myslí. Vidíš snad nějaké dráty?>

"Ale lidé jsou individuality, nejsou jako tvoje dělnice."

<Mnoho Královen, mnoho dělnic, neustálé změny, velice matoucí. Hrozná, děsivá doba. Jaké nestvůry vyhladily naši loď s kolonisty? Co to je za stvoření? Byli jste tak podivní, že jsme si vás vůbec nedokázaly představit. Mohly jsme vás cítit jenom tehdy, když vy jste nás hledali.>

Tohle nebylo k ničemu. Nemělo to nic společného s cestováním nadsvětelnou rychlostí. Bylo to páte přes deváté a vůbec to neznělo vědecky. Nic, co by Grego mohl vyjádřit matematicky.

<Ano, to je pravda. Neděláme to jako vědu. Ani jako techniku. Žádná čísla, ba ani uvažování. Našly jsme tě, jako když zrodíme novou Královnu. Jako když se počíná nový úi.>

Ender nechápal, jak navázání ansiblerového spojení s jeho mozkiem může být totéž jako vylihnutí nové Královny.

"Vysvětlí mi to."

<Nemyslíme na to. Prostě to uděláme>

"Ale co děláš, když to děláš?"

<To, co děláme vždycky.>

"A co děláš vždycky?"

<Jak plníš svůj penis krví, aby ses pářil, Endere? Jak přiměješ svoji slinivku, aby produkovala enzymy? Jak zapínáš pubertu? Jak zaostřuješ oči?>

"Tak si uvědom, co děláš, a ukaž mi to."

<Zapomínáš, že se ti nelíbí, když tě necháme dívat se našima očima.>

To byla pravda. Zkusil to jenom párkrát, když byl velmi mladý a poprvé objevil její zámotek. Jednoduše si s tím neuměl poradit, nedokázal se v tom vyznat. Byly to záblesky, některé útržky byly jasné, ale bylo to tak dezorientující, že propadl panice a pravděpodobně omdlel, nicméně byl sám a nemohl si být jistý, co se z klinického hlediska doopravdy stalo.

"Když mi to nedokážeš říci, musíme něco udělat."

<Jsi jako Planter? Snažíš se zemřít?>

"Ne. Řeknu ti, kdy máš přestat. Do té doby mě to nezabije."

<Zkusíme... něco mezi tím. Něco jemnějšího. Budeme si uvědomovat a řekneme ti, co se děje. Ukážeme ti útržky.

Chránit tě. Bezpečné>

"Dobře, zkus to."

Nedala mu žádný čas na rozmyšlenou ani na přípravu. Náhle zjistil, že se dívá složenými očima, ne však mnoha čočkami na tentýž výjev — každá čočka poskytovala jiný obraz. Vyvolávalo to v něm stejný pocit závratí jako před těmi mnoha lety. Ale tentokrát rozuměl o maličko víc — částečně proto, že mu svou mysl nepředávala tak intenzivně, a částečně proto, že dnes už něco o Královně úlu i o tom, co s ním nyní dělá, věděl.

To množství výjevů bylo to, co viděla každá z dělnic, jako by všechny byly samostatnými očima, připojenými k jedinému mozku. Ender neměl naději, že by se vyznal v tolika obrazech naráz.

<Vybereme ti jeden. Ten, na kterém záleží>

Většina výjevů ihned pohasla. Pak Královna jeden po druhém odstraňovala ostatní. Endera napadlo, že Královna musí mít pro sledování dělnic nějaký organizační princip. Mohla pustit ze zřetele všechny, které nebyly součástí procesu vzniku nové královny. Pak, kvůli Enderovi, musela roztřídit i ty, které se toho procesu účastnily, a to bylo těžší, protože obvykle bylo zapotřebí třídit vjemy spíše podle prováděného úkolu než podle jednotlivých dělnic. Nakonec však byla schopná mu ukázat nejdůležitější obraz a on se na něj mohl zaměřit a ignorovat skvrny a záblesky v periferním vidění. Líhnoucí se královna. Už mu to jednou ukazovala, v pečlivě propracované vizi, když se s ní poprvé setkal a když se mu pokoušela vysvětlovat různé věci. Nyní to však nebylo výpravné, pečlivě sladěné představení. Bylo to kalné, rozplízlé,

skutečné. Byla to vzpomínka, ne umění.

<Tady, jak vidíš, máme tělo královny. Víme, že to je královna, protože už jako larva začíná vysílat spojení k dělnicím.>

"Takže s ní můžeš mluvit?"

<Je nesmírně hloupá. Jako dělnice.>

"Nedospěje k inteligenci, dokud se nezakuklí?"

<Ne. Ona má svoji inteligenci — jako tvůj mozek. Myšlení na základě paměti. Jenom je ještě prázdné.>

"Takže ji musíš učit."

<K čemu by bylo dobré učení? Není tu myslitel. Nalezená věc. To, co poutá vše dohromady>

"Nevím, o čem mluvíš."

<Tak se přestaň snažit vidět a přemýšlejš. Tohle se nedělá očima.>

"Jestli to závisí na jiném smyslu, přestaň mi cokoli ukazovat. Oči jsou pro lidi příliš důležité. Když cokoli vidím, překryje mi to všechno kromě zřetelné řeči a nemyslím si, že zrovna té by se kolem zrození Královny nadělalo nějak mnoho."

<Jakéjetoté?>

"Stále cosi vidím."

<Tvůj mozek to vnímá jako vidění>

"Tak mi to vysvětlí. Pomoz mi vyznat se v tom."

<To je způsob, jakým se my cítíme navzájem. Vyhledáváme v těle Královny místo, odkud vysílá spojení. Všechny dělnice je mají také, ale jediné, co svým spojením hledají, je Královna, a jakmile ji najdou, přestanou spojení aktivně navazovat. Královna nikdy nepřestává vysílat spojení. Volat>

"Takže pak ji najdeš?"

<My víme, kde je tělo Královny. Přivolávač dělnic. Udržovatel paměti>

"Tak co hledáš?"

<To, co jsme my. To, co poutá vše dohromady. Tvůrce vědomí>

"Chceš tím říci, že je ještě něco jiného? Něco mimo tělo královny?"

<Ano, jistěže. Královna je jenom tělo, jako dělnice. To jsi nevěděl?>

"Ne, nikdy jsem něco takového neviděl."

<To se nedá vidět. Ne očima.>

"Nevěděl jsem, že mám hledat něco jiného. Viděl jsem zrod nové Královny, když jsi mi to před lety ukázala. Myslel jsem, že jsem to tehdy pochopil."

<My jsme si to myslely také>

"Takže když Královna je jenom tělo, kdo jsi ty?"

<My jsme Královna úlu. A všechny dělnice. My přicházíme a děláme ze všech jedinou osobu. Tělo Královny nás poslouchá stejně jako těla dělnic. My je držíme všechny pohromadě, chráníme je, dovolujeme jim pracovat tak dokonale, jak je ode všech potřeba. My jsme centrum. Každá z nás>

"Ale vždycky jsi mluvila, jako kdybys byla Královna úlu."

<My jsme. A také všechny dělnice. Jsme všechno zároveň.>

"Ale ta centrální věc, to, co všechno váže dohromady..."

<Zavoláme to, aby to přišlo a ujal se to těla Královny, takže může nabýt moudrosti, stát se naší sestrou>

"Zavoláte to. Co to je?"

<Věc, kterou voláme>

"Ano, ale co je to?"

<Na co se vlastně ptáš? Je to věc, kterou voláme. Zavoláme ji.>

Bylo to téměř nesnesitelně frustrující. Tolik z toho, co Královna úlu dělala, bylo instinktivní. Neměla žádný jazyk, atak nikdy nepotřebovala vytvářet jasná vysvětlení toho, pro co až dosud žádná vysvětlení nebyla nutná. Takže jí musel pomoci najít způsob, jak mu může objasnit to, co nedokázal vnímat přímo.

"Kde to najdeš?"

<Přichází to na zavolání>

"Ale jak to voláš?"

<Tak, jak ty jsi volal nás. Představíme si věc, kterou se to má stát. Vzorec úlu. Královnu, dělnice a jejich propojení. Pak přijde někdo, kdo rozumí vzorci a dokáže jej udržet. Jí dáme tělo Královny.>

"Takže ty voláš nějakou jinou bytost, aby přišla a převzala Královnu?"

<Aby se stala Královnou a úlem a vším. Aby udržela vzorec, který jsme si představily.>

"Odkud tedy přichází?"

<Odtamtud, kde se nachází, když ucítí naše volání>

"Ale kde to je?"

<Ne zde>

"Dobrá, to ti věřím. Ale odkud pochází?"

<Nemůžeme si to místo představit>

"Zapomnělajsi?"

<Chceme tím říci, že to místo, kde se ta věc nachází, se představit nedá. Kdybychom si je dokázaly představit, ty věci už by měly o sobě představu a žádná z nich by nepotřebovala zaujímat vzorec, který jim nabízíme.>

"Co je to za věc?"

<Nelze ji vidět. Neznáme ji, dokud nenajde vzorec, a potom už je jako my>

Ender nedokázal potlačit zachvění. Celou dobu si myslel, že mluví se samotnou Královnou úlu. A teď zjistil, že ta věc, která s ním mluvila skrze jeho mysl, jenom využívala její tělo stejně jako ostatní termit'any. Symbióza. Parazit, který ovládl, řídil a využíval celý systém Královny úlu.

<Ne. Ta hrozná věc, na kterou myslíš, je ošklivá. My nejsme něco jiného. My jsme tohle. My jsme Královna úlu — stejně jako ty jsi svým tělem. Ty říkáš: Moje tělo, ale jsi zároveň svým tělem i tím, kdo je ovládá. Královna úlu, je sama sebou, tohle tělo jsem já, ne něco jiného uvnitř. Já. Nebyla jsem ničím, dokud jsem nenašla tu představu.>

"Já tomu nerozumím. Jaké to bylo?"

<Jak si to mám pamatovat? Nikdy jsem neměla paměť, dokud jsem nenásledovala představu, nepřišla na toto místo a nestala se Královnou úlu.>

"Tak jak víš, že nejsi prostě jen Královna úlu?"

<Protože poté, co jsem přišla, mi předaly vzpomínky. Viděla jsem tělo Královny, jaké bylo, než jsem přišla, a pak jsem viděla tělo Královny, jaké bylo poté, co jsem do něho vstoupila. Byla jsem dost silná, abych ve své mysli udržela vzorec, a tak jsem jej mohla ovládnout. Slut se jím. Trvalo to mnoho dní. ale pak jsme byly úplné, a ony mi mohly předat vzpomínky, protože jsem měla úplnou paměť>

Vidění, které mu Královna úlu předávala, se vytratilo. Beztať mu nijak nepomáhalo, alespoň ne způsobem, který by dokázal pochopit. Nicméně Enderovi se vyjasnila představa, která přicházela z jeho vlastní mysli, aby vysvětlila všechno, co Královna úlu říkala. Ostatní Královny úlů — většinou fyzicky nepřítomné, avšak filoticky spojené s tou jednou Královnou, která zde musela být — udržovaly ve svých myslích vzorec vztahů mezi Královnou úlu a dělnicemi, dokud jedna z těch záhadných bytostí bez paměti nebyla schopná obsáhnout vzorec svou myslí, a tím jej ovládnout.

<Ano>

"Ale odkud ty věci pocházejí? Kam se musíš vypravit, abys je získala?"

<Nemusíme se vypravovat nikam. Zavoláme je ajsou zde>

"Takže jsou všude?"

<Vůbec nejsou zde. Nikde zde. Jiné místo.>

"Ale říkala jsi, že abys je získala, nemusíš se nikam vydávat."

<Dveře. Nevíme, kde ty věci jsou, ale všude jsou dveře>

"Jak ty dveře vypadají?"

<To slovo, které říkáš, vytvořil tvůj mozek. Vchod. Průchod.>

Tu mu došlo, že ta slova vyvolával jeho mozek, aby označil představu, kterou mu vkládala do mysli. A náhle byl schopen pochopit vysvětlení, které dávalo smysl.

"Nepocházejí z našeho časoprostorového kontinua. Ale mohou do něho vstoupit v kterémkoliv bodě."

<Pro ně jsou všechny body jeden a tentýž bod. Všechna kde jsou tatáž kde. Jediné jsoucno nacházejí pouze ve vzorci.>

"Ale to je neuvěřitelné. Ty si jen tak vyvoláš nějakou bytost z jiné existence a..."

<To vyvolávání nic není. To dělají všechny věci. Všechno, co vzniká. Ty to děláš. Každé lidské dítě tu věc má.

Pequeninové také jsou tyto věci. Tráva a sluneční světlo také. Všechno, co vzniká, je volá a ony vcházejí do vzorce.

Jestliže už existuje někdo, kdo rozumí vzorcům, přichází a obsazuje jej. Malé vzorce jsou velmi snadné. Náš vzorec je velice obtížný. Jenom velmi moudrá věc jej může obsadit>

"Piloty," vydechl Ender. "Věci, ze kterých jsou složeny všechny ostatní věci."

<To slovo, které říkáš, nemá význam toho, co říkáme my.>

"Protože si teprve vytvářím představu. My jsme nikdy neznali to, co popisuješ, ale ta věc, kterou jsme měli na mysli my, by mohla být tou věcí, kterou popisuješ."

<Zní mi to velice nejasně>

"Vítej v našem klubu."

Osem ráda, že se šťastně směješ>

"Takže když tvoříš novou Královnu úlu, máš už po ruce biologické tělo a ta nová věc — ten filot, který vyvoláš z toho nemísta, kde se filoty nacházejí — musí být takový, aby pojal složitý vzorec toho, co je Královna úlu, který máte ve svých myslích, a když přijde takový filot, který to dokáže, převezme totožnost, a obsadí tělo a stane se vlastním já toho těla..."

<Všech těch těl>

"Ale když Královna úlu teprve vznikla, ještě nemá žádné dělnice."

<Stane se vlastním já všech dělnic, které k ní přejdou>

"Teď mluvíme o přechodu z jiného prostoru. Z místa, kde už jsou filoty nachystané."

<Všechny v tomto místě. V tom místě neexistuje prostor. Není tam žádné kde. Všechny touží být někde. Všechny žijí po vzorci. Všechny dychtí mít své já.>

"A ty tvrdíš, že my jsme složeni z těch samých věcí?"

<Jak bychom tě byly mohly najít, kdybys nebyl?>

"Ale říkala jsi, že najít mne bylo jako vytvořit Královnu úlu."

<Nedokázaly jsme najít vzorec v tobě. Snažily jsme se odhalit vzorec mezi tebou a ostatními lidmi, ale vy jej stále měníte a střídáte; nedokázaly jsme se v tom vyznat. Ani ty jsi se nevyznal v nás, takže ani tvoje představy o nás nedokázaly vytvořit vzorec. A tak jsme vzaly třetí vzorec. Ty ses napojil na stroj. Velmi sis to přál. Jako když tělo nové Královny touží po životě. Vázal ses k počítačovému programu. Ukazoval ti obrazy. Mohly jsme najít ty obrazy v počítači a mohly jsme je najít i v tvé mysli. Mohly jsme se jím přizpůsobit, zatímco ses na ně díval. Počítač byl velice složitý a ty jsi byl ještě složitější, ale byl to vzorec, který se dal udržet. Pohybovali jste se ve vzájemné shodě, a když jste byli spolu,

zmocnili jste se jeden druhého, měli jste tytéž vize. Když sis něco představil a udělal to, počítač z tvé představy něco udělal a předložil ti to zpět. Představy počítače velice primitivní, ano. Nebylo to jeho já. Ale ty jsi do něho vkládal jeho já přáním, aby byl živý. Tím jsi vysílal spojení.>

"Volná hra," řekl Ender. "Odhalilajsi vzorec Volné hry."

<Představovaly jsme si stejnou věc, jakou sis představoval ty. My všechny dohromady. Volaly jsme. Bylo to nesmírně složité a zvláštní, ale mnohem jednodušší než to, co jsme našly v tobě. Od té doby víme, že jenom velmi málo lidí je schopno se soustředit tak, jak ses ty soustředil ftatu hru. A nespátřily jsme žádný jiný program, který by člověku odpovídal tak, jako ta hra odpovídala tobě. Také toužil. Pouštěl se do nekonečných cyklů, aby se pokusil najít něco, co by pro tebe mohl udělat>

"A takjste zavolaly..."

<Přišel. Most, který jsme potřebovaly. Vzájemné svázání tebe a programu. Udržel vzorec, takže byl živý, i když jsi mu právě nevěnoval pozornost. Byl s tebou spojený, byl jsi jeho částí, a přesto jsme mu mohly rozumět i my. Byl to most>

"Ale když filot obsadí tělo nové Královny úlu, ovládá tělo Královny i těla dělnic. Jak to, že ten most, který jsi vytvořila, neovládl mne?"

<Myslíš si, že jsme se nepokoušely?>

"Proč to nefungovalo?"

<Nebyl jsi schopný nechat se ovládnout takovým vzorcem. Mohl ses dobrovolně stát součástí vzorce, který byl skutečný a živý, ale nemohl jsi jím být ovládnán. Ba ani zničen. A v tom vzorci toho bylo tolik z tebe, že jsme jej samy nedokázaly ovládat. Byl pro nás příliš nezvyklý.>

"Ale stále jste jej mohly použít k tomu, abyste četly moji mysl."

<Mohly jsme jej použít, abychom s tebou zůstaly spojené přes všechnu tu zvláštnost. Studovaly jsme tě, zejména když jsi hrál tu hru. A jak jsme postupně porozuměly tobě, začaly jsme chápat představu celého vašeho druhu. Že všichni vaši jedinci jsou živí a nemáte vůbec žádnou Královnu.>

"Bylo to složitější, než jste očekávaly?"

<I jednodušší. Vaše individuální mysli byly jednodušší tam, kde jsme očekávaly, že budou složitější, a složitější tam, kde jsme očekávaly, že budou jednodušší. Poznaly jsme, že jste skutečně svým zvráceným a tragickým osamělým způsobem živí a krásní, a rozhodly jsme se k vašim světům už nevysílat žádné kolonizační lodě>

"To jsme ovšem nevěděli. Jak jsme to mohli vědět?"

<Poznaly jsme také, že jste hrozní a nebezpeční. Zejména ty jsi byl nebezpečný, protože jsi našel všechny naše vzorce, a my jsme nedokázaly vymyslet nic dost složitějšího, aby tě to zmátlo. Takže jsi zničil všechny kromě mne. Dnes už ti rozumím lépe. Všechny ty roky jsem měla na to, abych tě studovala. Nejsi tak děsivě důvtipný, jak jsme si myslely>

"To je zlé. Děsivá důvtipnost by právě teď mohla být užitečná."

<My dáváme přednost utěšujícímu žhnutí inteligence.>

"Nám lidem to ve stáří myslí pomaleji. Počkej ještě pár roků a budu docela příjemný."

<Víme, že jednoho dne zemřeš. I když jsi to tak dlouho odkládal.>

Ender nechtěl, aby se z toho stal další rozhovor o smrtelnosti nebo o jiných vlastnostech lidského života, které tak fascinovaly Královnu úlu. Ještě zůstávala jedna otázka, která ho při hovoru s Královnou úlu napadla. Vzuřující možnost.

"Ten most, který jsi udělala— kde byl? V počítači?"

<V tobě. Stejně jako já jsem v těle Královny úlu.>

"Ale nebyl mojí součástí."

<Byl i nebyl tvojí součástí. Někdo jiný. Nezávislý, ale uvnitř. Svázaný s tebou, ale volný. Nemohl ovládat tebe a ty jsi nemohl ovládat jej.>

"Mohl by ovládat počítač?"

<O tom jsme nepřemýšlely. Nezajímalo nás to. Možná>

"Jak dlouho jsi ten most používala? Jak dlouho tam byl?"

<Přestaly jsme na něj myslet. Přemýšlely jsme o tobě>

"Ale on tam stále byl celou tu dobu, co jste mne studovaly."

<Kam by se byl asi tak mohl podít?>

"Jak dlouho by mohl vydržet?"

<Žádný jiný takový jsme předtím nevytvořily. Jak to máme vědět? Královna úlu umírá, když zemře tělo Královny>

"Ale ve kterém těle byl ten most?"

<Ve tvém. Jelikož bylo centrem vzorce>

"Byl uvnitř mne?"

Ovšem. Ale nebyl součástí tvého já. V tomto směru nás zklamal, když nám neumožnil tě ovládat, a my jsme na něj přestaly myslet. Ale teď vidíme, že to bylo velmi důležité. Měly jsme jej hledat. Měly jsme si na něj vzpomenout>

"Ne. Pro tebe to bylo jako... tělesná funkce. Jako když člověk sevře ruku v pěst, aby někoho uhodil. Udělá to a pak, když už to nepotřebuje, si nevšímá, jestli ještě ruku svírá nebo ne."

<My tomu spojení nerozumíme, ale zdá se, že tobě to smysl dává.>

"Ještě žije, že?"

<Může být. Snažíme se jej cítit. Najít jej. Kde máme hledat? Starý vzorec tam není. Volnou hru už nehraje>

"Ale stále bude spojený s počítačem, že?" Spojení mezi mnou a počítačem. Až na to, že vzorec se rozrostl, že? Mohl také zahrnout další lidi. Přemýšlej o tom, že je napojený na Míra — toho mladíka, kterého jsem s sebou přivedl..."

<Toho polámaného...>

"A místo aby byl vázaný pouze najeden počítač, napojil se prostřednictvím ansiblero-vých linek mezi světy na tisíce a tisíce počítačů."

<To by mohlo být. Byl živý. Mohl růst. Tak, jako rosteme my, když produkuje více dělnic. Celou tu dobu. Když jsi se o tom teď zmínil, jsme si jisté, že tam stále musí být, protože my jsme na tebe stále napojené a spojily jsme se s tebou jedině prostřednictvím toho vzorce. Spojení je teď velice silné — to je součást toho, čím ten most je, spojením mezi námi a tebou. Myslely jsme, že spojení zesílilo, protože tě známe lépe. Ale možná zesílilo i proto, že se rozrůstal most.>

"A já jsem si vždycky myslel — Jane a já jsme si vždycky mysleli, zeje... že nějak vznikla v ansiblerových spojích mezi světy. Tam nejspíš sama sebe cítí, to je nejspíš místo, které cítí jako střed svého... těla, abych tak řekl."

<Pokoušíme se ucítit, zda ten most mezi námi je stále tam. Dá se to těžko cítit>

"Asi jako pokoušet se najít určitý sval, který používáš celý život, ale nikdy ne samotný."

<Zajímavé srovnání. Nevidíme souvislost... ale ne, teď to vidíme.>

"To srovnání?"

<Ten most. Velmi velký. Jeho vzorec je příliš velký. Už jej nedokážeme pochopit. Velmi velký. Paměť — velice matoucí. Mnohem těžší, než poprvé najít tebe — velice matoucí. Ztrácíme se. Nedokážeme jej už udržet v mysli>

"Jane," zašeptal Ender. "Už jsi velká holka."

V odpověď se ozval Janin hlas:

"Podvádíš, Endere. Já neslyším, co ti ona říká. Jenom cítím, jak ti bije srdce a zrychlil se ti dech."

<Jane. To jméno jsme v tvé mysli už mnohokrát viděly. Ale ten most nebyla osoba s tvářičkami.>

"Ani Jane není."

<Když na to jméno myslíš, vidíme ve tvé mysli tvář. Stále ji vidíme. Vždycky jsme si myslely, že je to osoba. Ale teď...>

"Ona je ten most. Ty jsi ji vytvořila."

<Já jsem ji zavolala. Ty jsi vytvořil vzorec. Ona jej ovládla. Co je tahle Jane, tenhle most? Měla počátek ve vzorci, který jsme objevily v tobě a ve Fantasy hře, ano, ale představila si sama, sebe jako mnohem větší. Musela být velice silná a mocná... filot, pokud to tvé slovo je ten správný název, aby byla schopná změnit vlastní vzorec a stále zůstat sama sebou.>

"Ty jsi vysílala spojení na vzdálenost celých světelných let a našla jsi mne, protože já jsem hledal tebe. A pak jsi našla vzorec a zavolala jsi bytost z jiného prostoru, která vzorec pochopila, ovládla jej a stala se z ní Jane. Tohle všechno okamžitě. Rychlejší než světlo."

<Ale tohle není cestování nadsvětelnou rychlostí. To je představování si a volání nadsvětelnou rychlostí. To tě pořád ještě na jednom místě nevezme a na druhém nesloží.>

"Já vím, já vím. Možná nám to nepomůže odpovědět na otázku, se kterou jsem přišel. Ale měl jsem i jinou otázku, pro mne stejně důležitou, o které jsem si nikdy nemyslel, že by měla něco společného s tebou, a ty jsi na ni přesto měla odpověď. Jane je reálná, celou tu dobu živa a její já není kdesi ve vesmíru, ale uvnitř mne. Je spojená se mnou."

Nemohou ji zabít tím, že ji vypnou. To už je něco!"

<Jestli zabijí vzorec, může i ona zemřít.>

"Jenže oni nemohou zabít celý vzorec, nechápeš? Vůbec to nezávisí na ansiblerech. Závisí to na mně a na spojení mezi mnou a počítači. Oni nemohou přerušit spojení mezi mnou a zdejšími počítači a satelity, které krouží kolem Lusitanie. A ona možná ani ansible-iy nepotřebuje. Konec konců, nepotřebovala jsi je ani ty, když jsi se ke mně jejím prostřednictvím propracovávala."

<Možných je mnoho podivných věcí. My si je neumíme představit. Věci, které ti procházejí myslí, znějí velice hloupě a zvláště. Nesmírně nás unavuješ se vším svým myšlením na hloupé imaginární nemožné věci.>

"Tak já už odejdu. Ale tohle pomůže. To musí pomoci. Jestli Jane na základě toho dokáže najít způsob, jak přežít, tak je to opravdové vítězství. První vítězství, když už jsem si začal myslet, že se žádného vítězství dosáhnout nedá."

Jakmile opustil Královnu úlu, začal rekapitulovat Jane všechno, na co si dokázal vzpomenout z toho, co mu Královna úlu vysvětlila. Kdo Jane je, jak byla stvořena.

A jak mluvil, ona analyzovala sama sebe ve světle toho, co říkal. Začala o sobě objevovat věci, kterých by se byla dřív ani nedohadovala. Než se Ender vrátil do lidské kolonie, ověřila z jeho vyprávění tolik, kolik mohla.

"Nikdy jsem na to nepřišla, protože jsem vždycky začínala špatnými předpoklady," prohlásila. "Představovala jsem si, že moje centrum je někde venku ve vesmíru. Měla jsem uhodnout, že jsem uvnitř tebe, ze skutečnosti, že i když jsem na tebe měla vztek, musela jsem se k tobě vždycky vrátit, abychom se usmířili."

"A teď Královna úlu říká, že jsi vyrostla do takové velikosti a složitosti, že už nedokáže tvůj vzorec v mysli udržet."

"Asi jsem kdysi v letech své puberty prodělala období překotného růstu."

"Správně."

"Nemohla jsem si pomoci, když lidé neustále připojovali nové a nové počítače."

"Ale to není jenom v hardwaru, Jane. Jde o programy. O duševní schopnosti."

"Musím přece mít fyzickou paměť, abych si to všechno udržela."

"Máš paměť. Otázka zní: Máš k ní přístup i bez ansiblerů?"

"Mohu to zkusit. Jak jsi řekly; je to jako naučit se ohýbat sval, o kterém jsem nikdy nevěděla, že jej mám."

"Anebo se naučit bez některého žít."

"Podívám se, co s tím půjde udělat."

Co s tím půjde udělat. Celou cestu domů, zatímco vznášedlo klouzalo nad capimem, se vznášel i on, rozveselený tím, že nyní věděl, že vůbec něco je možné, když dosud cítil pouze zoufalství. Když se však blížil k domovu a zahlédl vypálený les, dva osamělé otcovské stromy, které jediné si udržely úplně otištění, experimentální farmu a novou budovu s izolovanou sterilní místností, kde ležel umírající Planter, uvědomil si, že je tu ještě hodně co ztratit a kolik bytostí ještě

zemře, i kdyby teď byli skutečně nalezli způsob, jak Jane zachránit život.

Den končil. Chan Fej—cu byl vyčerpaný a oči ho bolely z toho, co už přečetl. Už tucet-krát měnil nastavení barev na svém počítačovém displeji, aby našel nějakou málo unavující kombinaci, ale nepomohlo to. Naposledy tak intenzivně pracoval jako student, a tehdy byl mladý. Tehdy také vždycky našel výsledky. Byl jsem tehdy rychlejší a bystřejší. Mohlo mě odměnit to, že jsem něčeho dosáhl. Dnes jsem starý a pomalý, pohybuji se v oborech, které jsou pro mne nové, a tyhle problémy možná ani nemají žádné řešení. Takže tu není žádná odměna, pomyslení na kterou by mě vzpružilo. Jenom vyčerpání. Bolest v zátylku a pocit unavených, otekklých očí.

Pohlédl na Wang—mu, stočenou na podlaze vedle něj. Tak usilovně se snažila, ale její vzdělávání započalo příliš nedávno na to, aby byla schopná projít většinu dokumentů, které se střídaly na počítačovém displeji, když Chan Fej—cu hledal nějaký koncepční rámec pro dosažení nadsvětelné rychlosti. Nakonec vyčerpání zvítězilo nad její vůlí; nabyla přesvědčení, že je neužitečná, protože nerozuměla ani tolik, aby vůbec mohla klást nějaké otázky. A tak to vzdala a usnula.

Ale ty nejsi neužitečná. Si Wang—mu. Dokonce i svým ohromením jsi mi pomohla. Bystrá mysl, pro niž jsou všechny věci nové. Jako kdyby se mu u lokte usadilo jeho vlastní mládí.

Je stejná, jako bývala Čching—čao, když byla malá, než ji posedly zbožnost a pýcha.

Ne, to není správné. Nemá právo takhle soudit vlastní dceru. Nebyl s ní snad spokojen až do posledních týdnů? Nebyl na ni snad nadmíru pyšný? Nejlepší a nejchytřejší z Oslovených je vším, oč se její otec snažil, vším, v co doufala její matka.

A právě tady to skřípalo. Až donedávna byl ze všeho nejpyšnější na to, že splnil svou přísahu, kterou dal Ťiang—čching. Nebylo snadné vychovat dceru v takové zbožnosti, že ani nikdy neprošla obdobím pochybností o božstvech nebo vzpoury proti nim. Pravda, našly se i jiné právě tak zbožné děti —ale jejich zbožnosti bylo obvykle dosaženo na úkor vzdělání. Chan Fej—cu nechal Čching—čao studovat všechno a pak ji tak obratně vedl k pochopení nastudovaného, že všechno dokonale zapadalo do její víry v božstva.

Nyní sklízel, co sám zasel. Poskytl jí pohled na svět, který tak dokonale uchovával její víru, že teď, když objevil, že "hlasy božstev" nejsou nic víc než genetické řetězce, kterými je Kongres spoutal, ji o tom nic nedokázalo přesvědčit. Fej—cu nepochyboval, že kdyby Ťiang—čching byla naživu, střetl by se ohledně své ztráty víry s ní. Když tu nebyla, vychovával svou dceru tak, jak by to byla činila Ťiang—čching — tak dokonale, že Čching—čao byla schopná převzít názory své matky bez jediného kazu.

Ťiang—čching by mě také opustila, pomyslel si Chan Fej—cu. I kdybych nebyl ovdověl, byl bych tohoto dne bez manželky.

Jediná společnost, která mi zůstala, je tato služebná dívka, která se proboujela do mé domácnosti právě včas na to, aby se stala jiskrou života v mém stáří, jediným zábleskem naděje pro temnotu v mém srdci.

Není to dcera mého těla, ale snad až tato krize pomine, bude čas a příležitost, abych z Wang—mu učinil svou duchovní dceru. Moje práce pro Kongres skončila. Neměl bych tedy snad být učitelem, s touto dívkou jako jedinou žačkou?

Neměl bych ji snad připravit na to, aby se stala revolucionářkou, která povede obyčejné lidi k osvobození od tyranie Oslovených a pak povede Cestu, aby se osvobodila od Kongresu samotného? Učiním ji takovou, a pak mohu klidně zemřít s vědomím, že jsem na konci svého života vyvolal odčinění vši své dosavadní práce, která posilovala Kongres a pomáhala podrobit všechnu opozici jeho moci.

Lehký dech Wang—mu byl jako jeho vlastní dech, jako dech dítěte, jako zvuk vánku ve vysoké trávě. Ona je pohyb, naděje, svěžest.

"Chan Fej—cu, myslím, že nespíte."

Nespal; ale napůl poklimbával, neboť Janin hlas z počítače jím škubl, jako by se probouzel.

"Ne, ale Wang—mu spí," odvětil.

"Tak ji probudíte," vyzvala ho Jane.

"Co se děje? Zaslouží si odpočinek."

"Také si to zaslouží slyšet."

Vedle Janiny tváře se na displeji objevil i obličej Ely. Chan Fej—cu v ní ihned poznal xenobioložku, která se zabývala studiem genetických vzorků, které on a Wang—mu nasbírali. Musel se podařit nějaký průlom.

Sehnul se a zatřásl spící dívkou. Zavrtěla se. Protáhla se. Pak si nepochybně vzpomněla na svou povinnost, protože se posadila upjatě zpřímá.

"Spala jsem příliš dlouho? Co se děje? Promiňte mi, že jsem usnula, pane Chane."

Snad by se před ním ve svém zmatku i skláněla, ale Chan Fej—cu jí to nedovolil.

"Jane a Ela mě požádaly, abych tě probudil. Chtějí, aby sis je poslechla."

"Nejdříve vám řeknu, že to, v co jsme doufaly, je možné," prohlásila Ela. "Genetické změny jsou hrubé a snadno odhalitelné — chápu, proč Kongres dělal všechno možné i nemožné, aby zabránil skutečným genetikům ve zkoumání obyvatelstva Cesty. Gen pro obse-dantní neurózu není na obvyklém místě, a proto nebyl ihned identifikován na odděleních lékařské genetiky, ale funguje téměř přesně stejně jako přirozené geny pro obsedantní neurózu. Dá se s ním snadno zacházet odděleně od genů, které dávají Osloveným zvýšené intelektuální a tvořivé schopnosti. Už jsem navrhla transportní bakterii, která po vstříknutí do krve najde spermie nebo vajíčko dané osoby, zamění gen pro obsedantní neurózu za zdravý, přičemž ponechá ostatní genetický kód nezměněný, a pak rychle odumírá. Vychází z běžné bakterie, která se pěstuje v mnoha laboratořích na Cestě pro potřeby běžné imunologie a prenatální prevence defektů. Takže to kterýkoliv z Oslovených, který si přeje zplodit dítě bez obsedantní neurózy, může udělat."

Chan Fej—cu se zasmál.

"Já jsem na téhle planetě jediný, kdo by si takovou bakterii přál. Oslovení svého postižení nelitují. Nacházejí v něm zdroj hrdosti. Dává jim čest a moc."

"Dovolte mi tedy oznámit vám další věc, kterou jsme našli. Vlastně na to přišel jeden z mých asistentů, pequenino jménem Glass — přiznám se, že já jsem tomuto projektu osobně nevěnovala mnoho pozornosti, protože byl poměrně jednoduchý ve srovnání s problémem descolady. na kterém pracujeme."

"Neomlouvejte se," zarazil ji Fej—cu. "Jsme vděční za každou laskavost, kterou ani nezasluhujeme."

"Ano. Dobrá." Zdálo se, že ji jeho zdvořilost rozčiluje. "Každopádně Glass objevil, že všechny genetické vzorky, kromě jednoho, se zřetelně dělí do kategorií Oslovených a Neoslovených. Vyhodnocení jsme provedli anonymně a teprve potom jsme porovnávali seznam vzorků se seznamem jmen — odpovídaly si dokonale. Každý Oslovený měl změněný gen. Každý vzorek, který změnu v genech postrádal, se zároveň nenacházel na vašem seznamu Oslovených."

"Říkal jste, že až najeden."

"Ten nás zmátl. Glass je nesmírně metodický — má trpělivost jako strom. Měl za to, že ta jediná výjimka je buď chyba vzniklá při přenosu dat, nebo chyba v interpretaci genetických údajů. Kontroloval a porovnával to mnohokrát a přiměl k tomu i ostatní asistenty. Ovšem není pochyb. Ta jediná výjimka je evidentně mutace genu Oslovených. Od přírody postrádá obsedantní neurózu, avšak udržuje si všechny ostatní schopnosti, které do něho tak pečlivě vložili genetici Kongresu."

"Takže ta jedna osoba už je tím, co má stvořit vaše transportní bakterie."

"Je zde ještě několik jiných zmutovaných oblastí, kterými si v tomto okamžiku nejsme docela jistí, ale ty nemají nic společného s obsedantní neurózou ani se zvýšenými schopnostmi. Nezasahují ani do životních pochodů, takže ta osoba může mít zdravé potomstvo, které daný gen dědičně ponese. Kdyby tato osoba měla děti s někým, kdo byl ošetřen transportní bakterií, téměř jistě by všichni její potomci měli zvýšené schopnosti a přitom by žádný z nich neměl šanci trpět obsedantní neurózou."

"Má velké štěstí," pravil Chan Fej—cu.

"Kdo to je?" otázala se Wang—mu.

"Ty," odpověděla Ela. "Si Wang—mu."

"Já?" Tvářila se zmateně.

Avšak Chan Fej—cu to příliš nepřekvapilo.

"Ha!" zvolal. "Měl jsem to poznat. Měl jsem to uhodnout! Není divu, že ses učila stejně rychle jako moje vlastní dcera. Není divu, že jsi měla náhledy, které nám všem pomáhaly, ačkoliv jsi ještě sotva rozuměla tomu, co jsi studovala. Jsi stejná jako kterýkoliv Oslovený na Cestě, Wang—mu — až na to, že jsi osvobozená od pout očištných rituálů."

Si Wang—mu se snažila odpovědět, avšak namísto toho jí vytryskly slzy a tišeji stékaly po tváři.

"Už nikdy ti nedovolím, abys se mnou jednala jako se svým nadřízeným," řekl Chan Fej—cu. "Od této chvíle nejsi v mém domě jako služka, nýbrž jako moje studentka, jako moje mladá kolegyně. Ať si o tom ostatní myslí, co chtějí. My víme, že jsi stejně schopná jako kdokoliv jiný."

"Jako paní Čching—čao?" zašeptala Wang—mu.

"Jako kdokoliv," opakoval Fej—cu. "Zdvořilost ti bude přikazovat klanět se mnoha lidem. Ale ve svém srdci budeš vědět, že se nemusíš klanět nikomu."

"Nejsem toho hodná," namítla Wang—mu.

"Každý je hoden svých vlastních genů. Od mutace, jako je tato, by se dalo spíše čekat, že tě zmrazí. Ale místo toho z tebe udělala nejzdravější osobu na celém světě."

Ona však nepřestávala tiše plakat.

Jane to musela Ele zprostředkovat, protože Ela nějaký čas mlčela. Nicméně nakonec promluvila.

"Promiňte, ale mám ještě mnoho práce."

"Ano," odpověděl Chan Fej—cu. "Můžete nás opustit."

"Špatně jste mě pochopil," řekla Ela. "Nepotřebuji vaše povolení k odchodu. Musím vám ještě něco sdělit, než odejdu."

Chan Fej—cu sklonil hlavu.

"Prosím. Posloucháme."

"Ano," zašeptala Wang—mu. "Já také poslouchám."

"Existuje možnost — sice nepatrná, ale přece možnost — že jestliže budeme schopní rozkódovat descoladový virus a zkrotit jej, můžeme jej pozměnit i tak, aby byl užitečný pro Cestu."

"K čemu?" podivil se Chan Fej—cu. "Proč bychom zde měli chtít tak obludný umělý virus?"

"Celá činnost descolady spočívá v tom, že pronikne do buněk hostitelského organismu, přečte genetický kód a přearganižuje jej podle vlastního plánu. Když virus descolady změníme, pokud se nám to podaří, odstraníme z něj jeho plán, a pokud jej najdeme, pak i téměř všechny jeho sebeobranné mechanismy. V tom okamžiku bude možné virus použít jako supertransportér. Jako něco, co dokáže změnit nejen pohlavní buňky, ale všechny buňky živícího organismu."

"Promiňte," řekl Chan Fej—cu, "ale v poslední době jsem o tom hodně četl — projekt supertransportéru byl odmítnut, protože tělo začíná odmítat vlastní buňky, jakmile byly geneticky změněny."

"Ano," přisvědčila Ela. "Descolada takhle zabíjí. Tělo odmítá samo sebe, až dojde ke smrti. Ale to se děje jenom proto, že descolada nemá žádný plán pro chování k lidem. Určitým způsobem studovala lidské tělo, dělala náhodné změny a sledovala, co se stane. Nemá pro nás žádný ucelený plán, a tak každá oběť skončila s mnoha různými genetickými kódy ve svých buňkách. A co když my vyrobíme supertransportér, který bude pracovat podle jednotného plánu a změní všechny buňky v těle tak, aby vyhovovaly novému jednotnému vzoru? Naše studie descolady nás ujišťují, že v

takovém případě by k takové změně mohlo dojít u každého jednotlivce obvykle za šest hodin — nejdéle za půl dne."

"Tedy dřív, než tělo stihne odmítnout samo sebe..."

"Bude opět dokonale jednotné, takže nový vzorec bude rozeznávat jako sebe."

Wang—mu přestala plakat. Zdála se nyní být stejně vzrušená, jako se cítil Fej—cu, a navzdory svému sebeovládání to nedokázala skrýt.

"Vy můžete změnit všechny Oslovené? Osvobodit dokonce i ty, kteří již žijí?"

"Pokud budeme schopni rozkódovat descoladu, pak budeme schopni nejen zbavit Oslovené obsedantních neuróz, ale i vybavit zvýšenými schopnostmi všechny obyčejné lidi. Největší účinek by to samozřejmě mělo na děti — starší lidé už prošli těmi růstovými stadii, kdy by nové geny byly neúčinnější. Ale od toho okamžiku by všechny děti narozené na Cestě měly ony zvýšené schopnosti."

"A co pak? Zmizela by descolada?"

"To nevím jistě. Myslím, že bychom do ní museli zabudovat pojistný gen, který virus po vykonání úkolu zničí. Jako model bychom použili geny Wang—mu. Stručně řečeno, Wang—mu, staneš se genetickým spolurodičem celé populace svého světa."

Wang—mu se rozesmála.

"To bude nádherná ironie osudu! Jsou tak pyšní na to, že jsou vyvolení, a přitom jejich vyléčení přijde od někoho takového, jako jsem já!" Rychle však zvažněla a ukryla obličej v dlaních. "Jak mohu říkat takovou věc? Jsem stejně nadutá a arogantní jako ti nejhorší z nich."

Fej—cu jí položil ruku na rameno.

"Neříkej nic tak příkrého. Takové pocity jsou přirozené. Rychle přicházejí a odcházejí. Jenom ti, kteří je učiní smyslem svého života, pro ně mají být odsuzováni." Obrátil se zpět k Ele. "Jsou tu etické problémy."

"Já vím. A myslím, že těch problémů bychom se měli dotknout hned, třebaže to nikdy ani nemusíme být schopni udělat. Mluvíme o genetické změně celé populace. Od Kongresu bylo kruté, když to Cestě provedl tajně, bez souhlasu i vědomí jejích obyvatel. Můžeme odčinit krutost stejným způsobem?"

"A víc než to," dodal Chan Fej—cu. "Celý náš zdejší společenský systém je založen na Oslovených. Většina lidí si takovou přeměnu vyloží jako náказu seslanou božstvy, aby nás potrestala. Kdyby vešlo ve známost, že zdrojem jsme my, byli bychom zabiti. Je však možné i to, že až se rozkřikne, že Oslovení ztratili hlas božstev — obsedantní neurózu — lidé se proti nim obrátí a pobijí je. K čemu by jim osvobození od obsedantní neurózy bylo, kdyby byli mrtví?"

"Už jsme to probírali," přikývla Ela. "A nemáme nejmenší ponětí, jaký postup by byl nejsprávnější. Zatím je to pouze akademická otázka, protože jsme descoladu ještě nerozkódovali a možná toho ani nebudeme nikdy schopni. Ale jestli tu techniku vyvineme, jsme toho názoru, že rozhodnutí, zdají použít nebo ne, by mělo patřit vám."

"Lidem z Cesty?"

"Ne," odvětila Ela. "Hlavní rozhodnutí náleží vám: Chan Fej—cuovi. Si Wang—mu a Chan Čching—čao. Vy jediná víte o tom, co vám udělali, a jelikož tomu vaše dcera nevěří, bude alespoň čestně reprezentovat hledisko věřících a Oslovených. Jestliže tu techniku vyvineme, předložte jí tu otázku. Položte tu otázku sobě. Existuje způsob, jak tuto přeměnu uvést na Cestu, který by nevedl ke zkáze? A jestliže takový plán může být proveden, má být proveden? Ne — teď nic neříkejte, nerozhodujte se hned. Promyslete si to. Do toho my nepatříme. My vás jenom budeme informovat o tom, zda nebo kdy budeme vědět, jak to provést. Od toho okamžiku už bude všechno záviset na vás."

Elina tvář zmizela.

Jane se ještě chvíli zdržela.

"Stálo to za to probuzení?" zeptala se.

"Ano!" vykřikla Wang—mu.

"Je docela prima zjistit, že jsi o hodně víc, než sis o sobě myslela, že?" pokračovala Jane.

"Ach ano," řekla Wang—mu.

"A teď běž zase spát, Wang—mu. Vy také, pane Chane — únava je na vás zcela zřetelně vidět. Jestli přijdete o zdraví, nebudete nám k ničemu. Jak mi Andrew neustále dokola říká: musíme dělat všechno, co dokážeme, ale tak, abychom nezničili svou schopnost dělat to dál."

A pak zmizela i ona.

Wang—mu se ihned dala znovu do pláče. Chan Fej—cu se svezl vedle ní na podlahu, přitiskl si její hlavu na rameno a zlehka se kolébal dopředu a dozadu.

"Tiše, moje sladká dcero. Ve svém srdci už víš, kdo jsi, ajáto vím také, já také. Skutečně moudře ti vybrali jméno. Jestli na Lusitanii vykonají své zázraky, staneš se Královskou matkou celého světa."

"Pane Chane," zašeptala. "Já pláču i kvůli Čching—čao. Já jsem dostala víc, než v co jsem kdy doufala. Ale co bude s ní, jestli přijde o hlas božstev?"

"Doufám," řekl Chan Fej—cu, "že bude opět mou opravdovou dcerou. Že bude stejně svobodná jako ty, dcera, která ke mně připlula jako okvětní lístek na zimní řece, přinesená mi ze země věčného jara."

Držel ji ještě mnoho dlouhých minut, až mu začala na rameni podřimovat. Pak ji položil zpátky na její rohož a odebral se spát do svého rohu, poprvé za mnoho dní s nadějí v srdci.

Když Valentina přišla navštívit Grega ve vězení, starosta Kováno jí řekl, že je u něj Ol-hado.

"Nemá snad Olhado být v práci?"

"To nemyslíte vážně," odušil Kováno. "Je to sice dobrý vedoucí cihlářů, ale myslím si, že záchrana světa snad stojí zato, aby ho najedno odpoledne někdo ve vedení zastoupil."

"Neočekávejte od toho příliš mnoho," varovala ho Valentina. "Ano, chtěla jsem, aby se do toho zapojil. Doufala jsem, že by mohl pomoci. Ale není to fyzik."

Kováno pokrčil rameny.

"lá také nejsem žalárník, ale člověk dělá, co je zrovna třeba. Nemám ponětí, jestli to má co dělat s tím, že tam Olhado byl během Enderovy nedávné návštěvy, ale slyšel jsem odtamtud víc nadšení a rámusu než... no, než jsem kdy slyšel, pokud byli obyvatelé střízliví. Ovšem lidé jsou v tomhle městě zavírání obvykle právě pro veřejnou opilost."

"Ender přišel?"

"Od Královny úlu. Chce s vámi mluvit. Nevěděl jsem, kde jste."

"Ano. Dobrá, podívám se po něm, až půjdu odsud."

Kde byla? Se svým manželem. Jakt se chystal vrátit se raketoplánem do vesmíru, aby jejich loď připravil na rychlý odlet, pokud bude třeba, a aby se podíval, zda se původní lusi-tanská kolonizační loď po tolika desetiletích bez údržby mezihvězdného pohonu dá uvést do stavu schopného dalšího letu. Byla nyní využívána už jenom jako sklad semen, genů a embryí pozemských druhů pro všechny případy. Jakt bude pryč alespoň týden, nejspíš i déle, a Valentina ho dost dobře nemohla nechat odletět, aniž by s ním nestrávila nějaký čas. Samozřejmě by byl pochopil, kdyby to byla neudělala — věděl, pod jakým strašlivým tlakem se všichni nacházeli. Nicméně Valentina také věděla, že ona sama v těchto událostech není klíčovou postavou. Bude užitečná později, až napíše jejich historii.

Když však Jakta opustila, nesla přímo do starostova úřadu, aby navštívila Grega. Vydala se oklikou přes střed města. Bylo těžké uvěřit, že jen před krátkým časem — několik dní? týdnů? — se tu utvořil opilý a zuřivý dav, který se vybičoval k vražedné zběsilosti. Teď tu bylo nesmírné ticho. Dokonce i podupaná tráva už se vzpamatovala, kromě jedné blátivé prohlubně, kde odmítala znovu vyrůst.

Ale nebyl tu klid. Naopak. Když bylo při Valentiniině přiletu město klidné, byl tady, v srdci kolonie, po celý den čilý ruch. Teď bylo venku jen tu a tam pár lidí, ale tvářili se mrzutě a pohybovali se téměř kradmo. Oči měli sklopené k zemi před svými nohama, jako by se všichni báli, že když nebudou sledovat každý svůj krok, zakopnou a natáhnou se. Ta mrzutost byla nejspíš částečně způsobena hanbou, pomyslela si Valentina. V každé budově ve městě byla nyní díra, odkud byly vybourány kameny nebo cihly na stavbu nové kaple. Mnoho takových děr bylo vidět zpraca, po kterém Valentina kráčela.

Měla však podezření, že ducha toho místa zabil spíš strach než hanba. Nikdo o tom nemluvil otevřeně, avšak ona zachytila dost poznámek, dost kradmých pohledů k pahorkům na sever od města, aby věděla. Nad touto kolonií se nevznášel strach z přilétající flotily. Nebyla to hanba ze zničení lesa pequeninů. Byli to termiřané. Temné obrysy, které se jen příležitostně daly zahlédnout na pahorcích nebo v trávě okolo města. Noční mury dětí, které je zahlédly. Protivný strach v srdcích dospělých. Lidé si z knihovny neustále vypůjčovali historické hologramy z doby Vále s termiřany. neboť se v nich zvyšovalo nutkání vidět, jak lidé nad termiřany zvítězili. A tím, že se dívali, svůj nejhorší strach jen živili. Teoretická představa kultury úlu jako krásné a hodnotné, takové jak ji Ender zobrazil ve své první knize Královna úlu, se u mnoha zdejších lidí — snad i u většiny z nich vytratila, když se z přinucení dělnic Královny úlu octli vlastně ve vězení, třebaže nahlas to nikdo neřekl.

Je tedy nakonec naše práce k ničemu? pomyslela si Valentina. Já, historická, filosof Démosthenes, který se snaží učít lidi, že se nemusí bát cizích druhů, ale mohou se na ně dívat jako na ramany. A Ender se svými empatickými knihami Královna úlu, Hegemon, Hu-manův život — jakou moc ve světě skutečně měli ve srovnání s instinktivní hrůzou při pohledu na tento nebezpečný přerostlý hmyz? Civilizace není nic víc než přetvářka; v krizích se opět stáváme pouhými opicemi, zapomínajícími na rozumného dvoouože ze své přetvářky, chlupatými primáty u ústí jeskyně, kteří vřeští na nepřítel, přejí si, aby odtahl, a svírají v rukách těžký kámen, který použijí, jakmile se přiblíží na dosah.

Teď byla opět na čistém, bezpečném místě, ne tak zneklidňujícím, ačkoliv sloužilo jako věznice, jako centrum vlády města. Místo, kde se na termiřany nahlíželo jako na spojence — nebo aspoň jako na nezúčastněné mírové síly, oddělující protivníky od sebe pro ochranu obou stran. Existují lidé, kteří jsou schopni povznést se nad svůj živočišný původ, připomněla si Valentina.

Když otevřela dveře cely, Olhado a Grego leželi oba natažení na palandách, mezi nimi se po zemi a po stole povalovaly rozetuté papíry, některé rovné, jiné zmačkané. Papíry pokrývaly i počítačový terminál, takže kdyby byl počítač zapnutý, displej by pravděpodobně nemohl fungovat. Vypadalo to jako v typické ložnici dospívajících, což dokreslovaly i Gre-govy bosé nohy. opřené o pelest, které tančily v podivném rytmu, kroutily se ve vzduchu sem a tam a tam a sem. Na jakoupak vnitřní hudbu to bylo?"

"Boa tarde, Tia Valentina" pozdravil ji Olhado.

"Neruším?"

"Právě včas," řekl Olhado. "Jsme na pokraji nové převratné koncepce vesmíru. Objevili jsme osvětlující princip toho, jak přání uskutečňují myšlenku a živé bytosti se vyloupnou z ničeho, kdykoliv jejich zapotřebí."

"Jestliže přání uskutečňují myšlenku," řekla Valentina, "můžeme si přát cestování nad-světelnou rychlostí?"

"Grego to právě v hlavě propočítává," oznámil Olhado, "takže je momentálně pro svět prakticky mrtvý. Ale myslím, že na něco přišel — před minutou tady výskal a křepčil. Zažili jsme 'syndrom šicího stroje'."

"Ehm," ozvala se Valentina.

"To je stará vědecká historka," vysvětlil Olhado. "Lidé, kteří chtěli vynalézt šicí stroj, byli dlouho neúspěšní, protože se neustále snažili napodobit pohyby ručního šití a prostrko-vali látkou jehlu s nití protaženou očkem na konci. Zdálo se to samozřejmě. Až někoho jako prvního napadlo očko umístit na špičku jehly a použít dvě nitě místo jedné.

Naprosto nepřírozený nepřímý přístup, který, když na to tak přijde, dodnes nechápu."

"Takže si cestu vesmírem prosíme?"

"Svým způsobem. Nejkratší vzdálenost mezi dvěma body není nutně přímka. Vychází to z něčeho, co se Andrew dozvěděl od Královny úlu. Z něčeho, jak termiřané volají jakési bytosti z alternativního prostoročasu, když tvoří novou Královnu úlu. Grego po tom skočil jako po důkazu, že existuje skutečný nereálný prostor. Neptejte se mě, co tím myslí.

Já si na živobytí vydělávám cihlami."

"Neskutečný reálný prostor," zabručel Grego. "Řekl's to naopak."

"A, zmrtvýchvstání," podotkl Olhado.

"Posad'te se, Valentino," vybědl ji Grego. "Moje cela za moc nestojí, ale je to domov. Matematika téhle záležitosti je bláznivá, ale zdá se, že sedí. Strávím na tom nějaký čas s Jane, abychom provedli opravdu podrobné výpočty a projeli pár simulací, ale jestli má Královna úlu pravdu a existuje prostor tak univerzálně sousedící s naším, že odtamtud mohou filoty do našeho prostoru přecházet v kterémkoliv bodě, pak když si stanovíme postulát, že ten průchod je možný i naopak, a jestliže má Královna úlu pravdu i v tom, že ten druhý prostor obsahuje filoty jako ten náš, až na to, že v tom druhém prostoru — říkejme mu 'vnější' — filoty nejsou organizovány podle přírodních zákonů, nýbrž existují jen ve virtuálním stavu, tak by mohlo platit..."

"Je tam spousta velkých jestli" namítla Valentina.

"Zapomínáš, že jsme vyšli z premisy, že přání uskutečňují myšlenku," upozornil Olhado.

"Správně, o tom jsem se zapomněl zmínit," přikývl Grego. "Předpokládáme také, že Královna úlu má pravdu v tom, že neorganizované filoty reagují na vzorce v něčí mysli a ihned se ve vzorci ujímají vhodné role. Takže věci, které jsou pochopeny ve 'vnějším' prostoru, začnou okamžitě existovat tady." "To je všechno dokonale jasné," prohlásila Valentina. "Překvapuje mě, že tě to nenapadlo už dřív."

"Dobrá," řekl Grego. "Takže to uděláme takhle. Místo abychom se snažili všechny částice, které tvoří mezihvězdnou loď, cestující a náklad, fyzicky přesunout od hvězdy A k hvězdě B, prostě šije představíme — jejich úplný vzorec, včetně všech obsažených lidí — jak existují nikoliv v našem, 'vnitřním' prostoru, nýbrž ve 'vnějším'. V tom okamžiku všechny filoty, které tvoří loď a její pasažéry, ztratí organ izovanost, přeskočí do 'vnějšího' prostoru a znovu se tam sestaví podle známého vzorce. Pak uděláme totéž, abychom přeskočili zpět do 'vnitřního' prostoru — jenomže teď se vynoříme u hvězdy B. Nejlépe na bezpečně vzdálené oběžné dráze."

"Jestliže každý bod našeho prostoru odpovídá nějakému bodu 'vnějšího' prostoru, nebudeme pouze muset vykonat stejnou cestu tam jako tady?" zeptala se Valentina.

"Tam platí odlišná pravidla," prohlásil Grego. "Tam neexistuje pojem 'někde'. Předpokládejme, že v našem prostoru je poloha — vzájemné umístění — prostě jen výtvar řádu, kterého se filoty drží. Je to konvence. A právě tak je v tomto případě výsledkem konvence vzdálenost. Vzdálenost měříme podle času, který zabere její překonání — ale to zabírá tolik času proto, že filoty, z nichž se skládá hmota a energie, se drží konvencí přírodních zákonů. Jako rychlost světla." "Dodržíjí zkrátka omezenou rychlost."

"Ano. Ovšem bez ohledu na omezení rychlosti je libovolná velikost našeho vesmíru. Kdybychom náš vesmír pokládali za kouli, pak kdybychom se na ni dívali zvenčí, mohla by mít v průměru stejně tak palec jako trilion světelných let, nebo naopak mikron."

"A když se dostaneme do 'vnějšího' prostoru..."

"Pak má 'vnitřní' vesmír přesně tutéž velikost jako kterýkoliv z neorganizovaných filotů, které se tam vyskytují — vůbec žádnou. A kromě toho, jelikož tam nemá smysl pojem polohy, všechny filoty v tom prostoru jsou stejně blízko nebo daleko ke kterékoliv souřadnici v našem vesmíru. Takže se můžeme vrátit do 'vnitřního' prostoru v kterémkoliv bodě."

"Takhle to zní skoro snadně," podotkla Valentina.

"Ehm, ano," řekl Grego.

"Nejtěžší na tom je to přání," dodal Olhado.

"Aby se dal vzorec udržet, je třeba mu opravdu rozumět" vysvětloval Grego. "Každý filot, který ovládá vzorec, chápe jenom svou vlastní část reality. Sám závisí na tom, zda filoty na nižších úrovních jeho vzorce dělají, co mají, a udržují své vlastní vzorce, a také závisí na tom, zda ho filot, který kontroluje vyšší vzorec, jehož je onen první filot součástí, udrží na náležitém místě. Filot ovládající atom musí věřit filotům protonů, neutronů a elektronů, že udrží své vnitřní struktury pohromadě, a filotu ovládajícímu molekulu, že udrží atom na patřičném místě, zatímco se filot atomu bude soustředit na svou práci, která spočívá v udržení částí atomu na jejich místech. Takhle podle všeho realita funguje — každopádně aspoň v tomto modelu."

"Takže celou věc přenesete do 'vnějšího' prostoru a pak zase zpátky do 'vnitřního'," shrnula Valentina. "Rozumím"

"Ano, ale kdo ji přenese? Mechanismus přenosu vyžaduje, aby se souhrnný vzorec lodi i jejího obsahu stal jednotným vzorcem sám o sobě, ne pouhým nakupením vzorců. Když naložíte loď a necháte nastoupit cestující, nestvoříte živý vzorec, filotický organismus. Není to jako porodit dítě — dítě je organismus, který se udrží sám pohromadě. Loď a její obsah jsou jenom složeny k sobě. Mohou se od sebe kdykoliv odtrhnout. Když přesunete všechny ty filoty do prostoru bez organizace, kde nemá smysl ani poloha ani rozlišitelnost ani jiný organizační princip, jak se znovu složí dohromady? A i kdyby se složily do struktur, které znají, co dostanete? Spoustu atomů. Možná dokonce i živé buňky a organismy — ale bez skafandru a bez mezihvězdné lodi, protože ty nejsou živé. Všechny ty atomy a snad i molekuly se budou vznášet kolem, pravděpodobně se budou replikovat jako šílené, jak neorganizované filoty tam venku začnou kopírovat vzorec, ale nedostanete žádnou loď."

"To by bylo katastrofální."

"Ne, nejspíš ne," řekl Grego. "Kdo může vědět? Tam venku jsou pravidla úplně jiná. Problém je v tom, že je v tomto stavu nejspíš nemůžete vrátit do našeho prostoru, protože to by bylo definitivně katastrofální."

"Takže to nejde."

"Já nevím. Ve 'vnitřním' prostoru drží realita pohromadě zásluhou všech existujících fi-lotů, které se účastní dohody o pravidlech. Všechny znají své vzorce navzájem a samy se jich přidržují. Možná to všechno může držet ve 'vnějším' prostoru pohromadě, dokud si mezihvězdnou loď, náklad a cestující bude někdo plně uvědomovat. Dokud bude

existovat někdo s takovým vědomím, aby ve své mysli udržela úplnou strukturu."

"Udržela?"

"Jak jsem říkal, musel jsem Jane přimět, aby provedla výpočty. Měla se podívat, jestli má přístup k dostatečnému rozsahu paměti, aby udržela vzorec vztahů uvnitř mezihvězdné lodi. Pak měla zjistit, jestli dokáže ten vzorec vzít a představit si jeho novou polohu."

"To je ta část, která se týká přání," upozornil Olhado. "Na tu jsem velice pyšný, protože ten nápad, že k pohybu lodě budeme potřebovat někoho schopného uvědomění, byl můj."

"Celá ta věc je opravdu Olhadův nápad," potvrdil Grego, "ale na papír mám v plánu napsat jako první svoje jméno, protože on se o kariéru nestará, ale já musím před lidmi vypadat dost dobře, aby přehlédli tuhle zločineckou epizodu, jestli se budu ucházet o místo na univerzitě někde najiném světě."

"O čem to mluvíš?" podivila se Valentina.

"Mluví o tom, jak se dostat z téhle zapadlé planetární kolonie. Chápete? Jestli je tohle všechno pravda, jestli to bude fungovat, mohu odletět na Rheims nebo na Baíu nebo... nebo na Zemi a vracet se sem na víkendy. Spotřeba energie bude nulová, protože budeme stát úplně mimo přírodní zákony. Opotřeбенí dopravních prostředků nebude žádné."

"To ne," namítl Olhado. "Vždycky se ještě budeme muset dostat blíž k planetě určení."

"Jak jsem řekl, všechno to závisí na tom, co si Jane dokáže představit. Musí být schopná pochopit vzorec celé lodě a jejího obsahu. Musí být schopná představit si nás 'venku' a zase 'uvnitř'. Musí být schopná si vytvořit představu o přesných vzájemných polohách výchozího a konečného bodu cesty."

"Zkrátka cestování nadsvětelnou rychlostí zcela závisí na Jane," konstatovala Valentina.

"Kdyby neexistovala, bylo by naprosto nemožné. I kdyby spojili všechny počítače dohromady, i kdyby někdo dokázal napsat dostatečně výkonný program, nepomohlo by to. Protože program je jenom jakýsi slepenec, nikoliv entita. Je to jen souhrn částí. Není to... co to bylo za slovo, které pro to našla Jane? Aiúa."

"V sanskritu slovo pro 'život'," objasnil Olhado Valentině. "Označuje filoty, které ovládají vzorec, držící jiné filoty uspořádané. Slovo pro entity — jako jsou planety, atomy, živočichové nebo hvězdy — které mají vrozenou, trvalou formu."

"Jane je aiúa, nejenom program. Takže se může stát jejím vědomím. Může do sebe vtělit mezihvězdnou loď jako vzorec, který bude součástí jejího vzorce. Může ji strávit a pojmout — a ona bude pořád skutečná. Jane z ní udělá součást sebe samé a bude ji znát dokonale a přitom jaksi mimoděk, jako vaše aiúa zná vaše tělo a drží je pohromadě. Potom ji bude moci přenést 'ven' a zase 'dovnitř'."

"Jane tedy musí odletět také?" zeptala se Valentina.

"Jestli se to dá vůbec nějak udělat, pak jediné tak, že Jane poleť s lodí, ano," potvrdil Grego.

"Jak?" otázala se Valentina. "Nemůžeme ji prostě sebrat a odnést s sebou v kbelíku."

"Andrew se o tom něco dozvěděl od Královny úlu," pravil Grego. "Ona doopravdy existuje v jednom konkrétním místě — takže její aiúa má v našem prostoru přesně určenou polohu."

"Kde?"

"Uvnitř Andrewa Wiggina."

Chvíli trvalo, než jí vysvětlili, co se Ender od Královny úlu o Jane dozvěděl. Bylo zvláštní myslet na to, že tato počítačová bytost má střed v Enderově těle, ale to, že Jane byla stvořena Královnami úlů v době Enderova tažení proti nim, dávalo jistý smysl. Valentina si ihned uvědomila další bezprostřední důsledek. Pokud nadsvětelná loď mohla odletět pouze tehdy, když byla na palubě Jane, a Jane se nacházela uvnitř Endera, dal se z toho vyvodit jediný závěr.

"Takže Andrew musí odletět?"

"Claro. Jasně," přikývl Olhado.

"Je trochu starý na zkušebního pilota," namítla Valentina.

"V tomhle případě bude jenom zkušební cestující" podotkl Grego. "Pilota má jenom náhodou v sobě."

"Ta cesta nehrozí žádným fyzickým stresem," řekl Olhado. "Pokud je Gregova teorie úplně správná, bude tam jen sedět a za pár minut — nebo ve skutečnosti za jednu či dvě mikrosekundy — bude na jiném místě. A jestli to vůbec nebude fungovat, jenom tam zůstane sedět a my všichni okolo se budeme cítit jako cvoci, kteří si mysleli, že si cestu vesmírem mohou vypřát."

"A když se ukáže, že ho Jane může vzít 'ven', ale tam nedokáže věci udržet pohromadě, octne se bez pomoci na místě, které k tomu ani neobsahuje dost prostoru," řekla Valentina.

"Nu, ano," připustil Grego. "Pokud to bude fungovat jenom napůl, budou cestující fakticky mrtví. Ale protože budeme v místě, které nemá žádný čas, nebude nám to vadit. Bude to jen věčný okamžik. Nejspíš nebude ani dost času na to, aby si naše mozky uvědomily, že experiment selhal. Trvalé zastavení."

"Samozřejmě, že když to fungovat bude" dodal Olhado, "poneseme si čas svého prostoru s sebou, takže dobu trvání postřehneme. Proto nebudeme nikdy vědět, jestli jsme selhali. Něčeho si všimneme, jenom když budeme mít úspěch."

"Ale já to budu vědět, pokud se už nikdy nevrátí," prohlásila Valentina.

"Správně," řekl Grego. "Když se nevrátí, budete to moci vědět pár měsíců, než sem doletí flotila a všechno a všechny pošle do horoucích pekel."

"Nebo než descolada převrátí geny nás všech naruby a všechny nás zabije," dodal Olhado.

"Asi máte pravdu," řekla Valentina. "V případě selhání nebudou mrtvější, než by byli, kdyby zůstali."

"Chápete ovšem, jak nás tlačí čas," prohlásil Grego. "Nezůstává nám ho mnoho, než Jane ztratí své spojení s ansiblery. Andrew říká, že to přesto dost možná přežije — ale bude zmračená. Mozkově postižená."

"Takže i kdyby to fungovalo, může být první let zároveň posledním."

"Ne," řekl Olhado. "Lety probíhají okamžitě. Jestli to bude fungovat, může přepravit z této planety každého a nezabere

to víc času, než za jaký lidé stihnou nastoupit do mezihvězdné lodi a pak z ní zase vystoupit."

"Chceš říci, že může operovat z povrchu planety?"

"To je pořád ještě otázka," řekl Grego. "Jane může být schopná vypočítat polohu s přesností, řekněme, třeba jenom na desetitisíce kilometrů. Nedojde k žádné explozi nebo k porušení celistvosti, jelikož filoty projdou zpět do 'vnitřního' vesmíru připravené chovat se opět podle přírodních zákonů. Ale pokud se mezihvězdná loď zmaterializuje ve středu planety, bude asi fuška prokopat se na povrch."

"Ale pokud dokáže pracovat opravdu přesně — například s přesností na centimetry — pak budou lety probíhat z povrchu na povrch," poučil ji Olhado.

"Samozřejmě, že je to jenom sen," prohlásil Grego. "Jane se vrátí a řekne nám, že i kdyby mohla veškerou hmotu galaxie proměnit v počítačové čipy, nedokáže udržet všechny údaje, které by musela znát, aby udělala takovouhle mezihvězdnou loď. Ale v tomhle okamžiku to zní možné a mně je dobřeV*"

Na to Grego i Olhado začali výskat a chechtat se tak hlasitě, že starosta Kováno nahlédl do dveří, aby se podíval, jestli je Valentina v pořádku. K jeho překvapení ji přistihl, jak se směje a výská s nimi.

"Jsme nějakí veselí," poznamenal Kováno.

"Asi ano," odvětila Valentina a snažila se uklidnit.

"Kterýpak z našich mnoha problémů jsme vyřešili?"

"Nejspíš žádný," prohlásila Valentina. "Bylo by až idiotsky jednoduché, kdyby se vesmír dal zmanipulovat, aby takhle fungoval."

"Ale něco jste vymysleli?"

"Tihle metafyzičtí géniové připadli na naprosto nepravděpodobnou možnost," sdělila mu Valentina. "Pokud jste jim nepřidal něco záhadného do oběda."

Kováno se zasmál a odešel. Avšak jeho návštěva jim pomohla opět vystřízlivět.

"Je to možné?" optala se Valentina.

"Mne by to bylo nikdy nenapadlo," řekl Grego. "Chci tím říci, že je tu problém počátku."

"Ve skutečnosti to řeší problém počátku," prohlásil Grego. "Teorie Velkého třesku je známa už asi..."

"Už předtím, než jsem se já narodila," podotkla Valentina.

"Asi tak," přikývl Olhado. "Co si zatím nikdo nedokázal představit, bylo, proč k Velkému třesku vůbec došlo. Takhle to dává zvláštní smysl. Pokud někdo, kdo byl schopen udržet v hlavě vzorec celého vesmíru, vstoupil do 'vnějšího' prostoru, pak se všechny filoty, které se tam nacházely, začaly v hierarchii vzorce rozmísťovat do nejvyšších míst, která byly schopny zastávat. Jelikož tam neexistuje žádný čas, mohlo to trvat miliardu let nebo mikrosekundu, tak dlouho, jak potřebovaly, a když byly pěkně roztríděné, bum, a tady jsou, celý vesmír vybuchuje do nového 'vnitřního' prostoru. A protože 'venku' neexistují vzdálenosti nebo polohy — není tam žádné 'kde' — celá ta věc začíná s velikostí geometrického bodu..."

"Tedy s vůbec žádnou velikostí," objasnil Grego.

"Já si své hodiny geometrie pamatuji," pokývla hlavou Valentina.

"A okamžitě expanduje, a jak roste, vytváří prostor a čas se zdánlivě zpomaluje... nebo zrychluje?"

"Na tom nezáleží," odušil Grego. "Všechno to závisí na tom, jestli jsi uvnitř nového prostoru, nebo ve 'vnějším' prostoru, anebo v nějakém jiném 'vnitřním' prostoru."

"Každopádně se dnes zdá, že vesmír je konstantní co do času, zatímco expanduje v prostoru. Pokud ovšem chcete, můžete jej právě tak snadno považovat za konstantní co do velikosti, ale proměnlivý v čase. Rychlost světla se snižuje, takže přemístit se z jednoho místa na druhé trvá déle, jenomže její snižování nepostřehneme, protože se stejnou měrou zpomaluje všechno. Chápete? Všechno je to záležitost perspektivy pohledu. Z toho důvodu, jak Grego říkal prve, vesmír, ve kterém žijeme, má stále absolutní rozměr geometrického bodu — když se na něj díváme z 'vnějšího' prostoru. Každý růst, který se zdánlivě odehrává 'uvnitř', je jenom záležitost relativní polohy a času."

"A co mě dorazilo," prohlásil Grego, je to, že takovéhle věci Olhadovi táhnou hlavou už celé roky. Ten obrázek vesmíru jako bezrozměrného bodu ve 'vnějším' prostoru je způsob, kterým on myslí od začátku. Ne že by byl první, koho to napadlo. Jenom tomu doopravdy uvěřil a postřehl spojení mezi tímhle a tím nemístem, kde podle Andrewa Královna úlu nachází aiúa."

"Když už se tady zabýváme metafyzickými hříčkami," řekla Valentina, "tak kde celá ta věc začala? Jestliže to, co považujeme za realitu, je jenom vzorec, který někdo vnesl do 'vnějšího' prostoru a vesmír prostě vypukl do existence, pak ten někdo, ať už je to kdokoliv, nejspíš ještě putuje kolem a rozsévá vesmíry, kudy chodí. Odkud ale pochází? A co bylo předtím, než to začal dělat? A jak vznikl 'vnější' prostor, když na to tak přijde?"

"To je myšlení vlastní 'vnitřnímu' prostoru," odpověděl Olhado. "Takhle si člověk představuje věci, když ještě věří v absolutní prostor a čas. Představuje si, že všechno má začátek a konec, že věci mají počátek, protože tak to chodí v pozorovatelném vesmíru. Problém je v tom, že 'venku' takováhle pravidla vůbec neexistují. 'Vnější' prostor tam vždycky byl a vždycky bude. Počet filotů v něm je nekonečný a všechny vždycky existovaly. Bez ohledu na to, kolik jich vyberete a vložíte do organizovaných vesmírů, zůstane jich tam tolik, kolik jich bylo předtím."

"Ale někdo musel začít dělat vesmíry."

"Proč?" otázal se Olhado.

"Protože... protože já..."

"Nikdo nikdy nezačal. To se odehrávalo vždycky. Tím chci říci, že kdyby se to neodehrávalo vždycky, nemohlo by to začít. Tam 'venku', kde nejsou žádné vzorce, by bylo nemožné nějaký si představit. Filoty nedokážou už podle definice jednat, protože doslova nemohou najít samy sebe."

"Ale jak se to může odehrávat odjakživa?"

"Představte si to, jako by tento okamžik v čase, realita, ve které v tomto okamžiku žijeme, tento stav celého vesmíru — všech těchto vesmírů —"

"Myslíte současnost."

"Správně. Představte si to, jako by současnost byla povrch koule. Čas se pohybuje kupředu chaosem 'vnějšího' prostoru jako povrch rozpínající se koule či nafukovaného balónu. Na vnější straně chaos. Na vnitřní straně realita. Odjakživa roste — jak jste to řekla vy, Valentino. A celou tu dobu vzněcuje nové vesmíry."

"Ale odkud se vzal ten balón?"

"Oukej, máte balón. Rozpínající se kouli. Jenom si ji představte jako kouli s nekonečným poloměrem."

Valentina se snažila uvědomit si, co by to znamenalo. "Její povrch by byl zcela plochý."

"Správně."

"A nikdy by se nedala obletět celá dokola."

"Také správně. Nekonečně velká. Dokonce by bylo nemožné sečíst všechny vesmíry, které existují na straně reality. A nyní nasednete na jejím povrchu do mezihvězdné lodě a zamíříte dovnitř k jejímu středu. Čím dále se dostanete, tím starší všechno je. Starší a starší vesmíry pořád dál a dál. Kdy se dostanete k prvnímu?"

"Nikdy," odpověděla Valentina. "Nikdy, pokud cestujeme konečnou rychlostí."

"Pokud odstartujete z povrchu koule o nekonečném poloměru, nedosáhnete jejího středu, protože ať se dostanete, jak daleko chcete, nebo ať letíte, jak rychle chcete, její střed, počátek, je vždycky nekonečně daleko."

"A tam začal vesmír."

"Já tomu věřím," řekl Olhado. "Myslím si, že to je pravda."

"Takže vesmír funguje takhle, protože vždycky fungoval takhle," prohlásila Valentina.

"Realita funguje takhle, protože právě to je realita. Všechno, co takhle nefunguje, se propadne zpátky do chaosu. Všechno, co takhle funguje, přejde v realitu. Tady byla vždycky dělicí čára."

"Hrozně se mi líbí myšlenka," ozval se Grego, "že jakmile se začneme potloukat okamžitou rychlostí po naší realitě, co nám může zabránit objevovat další? Celé nové vesmíry!"

"Nebo tvořit další," poznamenal Olhado.

"Jasně," řekl Grego. "Jako bychom ty nebo já opravdu dokázali udržet v mysli vzorec celého vesmíru."

"Ale třeba by mohla Jane, ne?" nadhodil Olhado.

"Tím vlastně říkáš, že Jane je možná Bůh," upozornila Valentina.

"Ona nejspíš teď poslouchá," řekl Grego. "Počítač je zapnutý, i když displej je zablokovaný. Vsadím se, že z toho má psinu."

"Možná každý vesmír trvá dost dlouho na to, aby stvořil něco jako Jane," přemítala Valentina. "A to pak jde a stvoří další vesmíry a..."

"A pokračuje to dál a dál," dokončil Olhado. "Proč ne?"

"Ale ona vznikla náhodou," řekla Valentina.

"Ne," prohlásil Grego. "To je jedna z věcí, na které Andrew dneska přišel. Musíte si s ním promluvit. Jane nevznikla žádnou náhodou. Pokud víme, žádné náhody neexistují. Pokud víme, je všechno od začátku součástí vzorce."

"Všechno kromě nás samých," řekla Valentina. "Kromě našich — jak je ten výraz pro filot, který nás ovládá?"

"Aiúá," opakoval Grego. Hláskoval jí to.

"Aha," řekla. "Každopádně kromě naší vůle, která vždycky existovala se všemi svými silnými i slabými stránkami. A právě proto jsme svobodní, dokud jsme součástí vzorce."

"To zní, jako když se do práce dává etik," podotkl Olhado.

"Nejspíš je to totální bobagem" usoudil Grego. "Jane se vrátí, aby se nám vysmála. Ale, Nossa Senhora, vždyť to je legrace, ne?"

"No, pokud víme, možná vesmír existuje především právě proto," řekl Olhado. "Protože bloumat chaosem a troust reality je zábava. Třeba měl Bůh prima časy."

"Nebo prostě čeká, až se odsud Jane dostane a bude mu dělat společnost," řekla Valentina.

Miro byl na radě, aby měl službu u Plantera. Bylo pozdě — po půlnoci. Ovšem nemohl sedět vedle něj a držet ho za ruku. Uvnitř sterilní místnosti musel Miro nosit ochranný oblek; ne proto, aby se nenakazil, ale aby sám Plantera znovu neinfikoval descoladovým virem, který přenášel.

Kdybych svůj oblek jen trochu natrhl, pomyslel si Miro. mohl bych mu zachránit život.

Kolaps Planterova těla byl po odstranění descolady prudký a ničivý. Všichni věděli, že descolada zasahuje do rozmnožovacího cyklu pequeninů a umožňuje jim "třetí život" v podobě stromů, nicméně až dosud nebylo zřejmé, jak mnoho z jejich denního života závisí na descoladě. Ať už navrhl ten virus kdokoliv, byla to chladnokrevně výkonná zrůda. Bez zásahů descolady, probíhajících každý den, každou hodinu, každou minutu, buňky zpomalovaly své funkce, zastavila se syntéza životně důležitých molekul skladujících energii a — čehož se obávali nejvíc — mozkové synapse přenášely signály pomaleji. Planter byl obložen hadičkami a elektrodami a ležel uvnitř několika snímáček polí, takže Ela a její peque-ninští asistenti mohli zvenčí monitorovat každý projev jeho umírání. Navíc mu přibližně každou hodinu pravidelně odebírali vzorky tkání. Trpěl tak velkými bolestmi, že když už se mu podařilo usnout, odběr vzorků ho vůbec nevzbudil. A přes to všechno — přes bolest, která úderly zasahovala jeho mozek — Planter umíněně zůstával při jasném vědomí. Jako by byl odhodlán pouhou silou vůle dokázat, že pequenino může zůstat inteligentní i bez descolady. Planter to ovšem nedělal pro vědu. Dělal to kvůli důstojnosti.

Skuteční výzkumníci nemohli ztrácet čas tím, že by jej trávili uvnitř, navlečení v ochranném oděvu, a jenom u Plantera seděli, pozorovali ho a mluvili s ním. To mohli lidé jako Miro — a Jaktovy a Valentiny děti Syfte, Lars, Ro a Varsam a ta podivně klidná žena Plikt; lidé, kteří neměli žádné jiné náležité povinnosti, byli dost trpěliví, aby vydrželi čekání, a

dost mladí na to, aby se přesně zhostili svých povinností — jenom takovým lidem byly svěřovány služby u Plantera. Byli by si mohli přibrat pequeninského pomocníka, ale všichni bratři, kteří věděli o lidských technologiích dost na to, aby zadanou práci udělali správně, patřili do Elina nebo Ouandina týmu a měli práce nad hlavu. Ze všech, kdo s Planterem trávili čas ve sterilní místnosti, odebírali z něj vzorky, krmili ho, vyměňovali láhve a omývali ho, jediný Miro znal pequeniny natolik, aby s nimi dokázal komunikovat. Mohl s Planterem mluvit řečí bratrů. To pro Plantera muselo být jisté ulehčení, třebaže si navzájem vlastně byli neznámí, protože Planter se narodil až po Mirově odletu z Lusitanie na onu třicetiletou cestu.

Planter nespál. Oči měl pootevřené, díval se do prázdna, avšak Miro z pohybů jeho rtů poznal, že mluví. Recitoval si pro sebe pasáže z eposů svého kmene. Občas zpíval úryvky z genealogie kmene. Když se do toho dal poprvé, Ela se vyděsila, že Planter upadá do deliria. Avšak on trval na tom, že to dělá proto, aby si vyzkoušel paměť. Aby se ujistil, že ztrátou descolady neztrácí i svůj kmen — což by bylo totéž jako ztratit sám sebe.

Když si Miro právě nyní ve svém obleku vyladil hlasitost, slyšel Plantera vyprávět příběh nějaké strašlivé války s lesem Skysplittera, Trhače nebes, "stromu, který přivolal hrom". Uprostřed vyprávění o válce byla odbočka, která vyprávěla o tom, jak Skysplitter přišel ke svému jménu. Tato část pověsti zněla velmi archaicky a mýtický, byl to příběh plný kouzel o bratrovi, který nesl matky na místo, kde se rozlomilo nebe a hvězdy tím otvorem padaly na zem. Třebaže byl Miro zabrán do vlastních myšlenek o aktuálních objevech — původ Jane, Gregova a Olhadova představa o cestování pomocí přání — přistihl se, že z nějakého důvodu Planterovým slovům věnuje pečlivou pozornost. Když příběh skončil, Miro se musel ozvat.

"Jak starý je ten příběh?"

"Starý," zašeptal Planter. "Poslouchal jsi?"

"Zaslechl jsem poslední část." S Planterem Miro mohl bez problémů mluvit i delšími větami. Buď ho pomalost Mirovy řeči nerozčílovala — konec konců Planter nikam nespěchal — nebo se procesy jeho vlastního vnímání zpomalily tak, že se vyrovnaly Mirovu váhavému tempu. Každopádně Planter nechával Miro dokončit jeho věty a odpovídal mu, jako by mu pozorně naslouchal. "Rozuměl jsem dobře, když jsi říkal, že ten Skysplitter s sebou nesl matky?"

"To je pravda," zašeptal Planter.

"Ale nešel k otcovskému stromu."

"Ne. Prostě je měl na svých výrůstcích. Ten příběh jsem se naučil před lety. Než jsem se pustil do jakékoliv lidské vědy."

"Víš, jak mi to připadá? Že ten příběh pochází z doby, kdy jste matky nenosili k otcovskému stromu. Kdy matky nesály potravu ze šťavnatého vnitřku mateřského stromu. Místo toho visely na výrůstcích na bříse samců, dokud děti nevyspěly natolik, aby se prodraly ven a zaujaly matčino místo u bradavky."

"Proto jsem ti to zpíval," řekl Planter. "Snažil jsem se přemýšlet, jaké to mohlo být, pokud jsme byli inteligentní předtím, než přišla descolada. A konečně jsem si vzpomněl na tuhle část příběhu Skysplitterovy války."

"Šel na místo, kde se rozlomilo nebe."

"Descolada odněkud přišla, že?"

"Jak starý je ten příběh?"

"Skysplitterova válka se odehrávala před devětadvaceti generacemi. Náš les není tak starý. Ale odnesli jsme si s sebou písně a příběhy z našeho otcovského lesa."

"Ta část o nebi a hvězdách ale může být o něco starší, že?"

"Velmi stará. Otcovský strom Skysplitter zemřel už dávno. Ta část mohla být velmi stará už v době, kdy probíhala ta válka."

"Myslíš, že by bylo možné, aby to byla vzpomínka pequenina, který první objevil des-coladu? Že ji sem přivezla kosmická loď a že to, co viděl, bylo něco jako výsadkový modul?"

"Proto jsem to zpíval."

"Jestli je to pravda, pak jste definitivně byli inteligentní už předtím, než descolada přišla."

"Všechno je pryč," řekl Planter.

"Co je všechno pryč? Nerozumím."

"Naše geny z oné doby. Nedá se ani odhadnout, co nám descolada vzala a ztratila."

To byla pravda. Každý descoladový virus v sobě mohl obsahovat úplný genetický kód všech místních forem lusitanského života, ale byl to pouze genetický kód, jaký se vyskytoval nyní, v descoladou kontrolovaném stavu. Jaký byl kód předtím, než přišla descolada, se už nedalo zjistit ani obnovit.

"Ale stejně," prohlásil Miro. "Je to fantastické. Pomyslet si, že jste měli jazyk, písně a příběhy už před virem." A pak, třebaže věděl, že by neměl, dodal: "Možná, že už s tímhle nemáš zapotřebí snažit se dokazovat nezávislost inteligence pequeninů."

"Další pokus zachránit vepřika," podotkl Planter.

Z reproduktoru se ozval hlas. Hlas z vnějšku sterilní místnosti.

"Můžeš teď jít ven." Byla to Ela. Předpokládalo se, že během Mirovy služby bude spát.

"Do konce služby mám ještě tři hodiny," namítl Miro.

"Mám tu někoho, kdo chce jít dovnitř."

"Jsou tam spousty obleků."

"Potřebuji, abys šel ven, Miro." Elin hlas nepřipouštěl žádnou možnost odporu. A ona byla za tenhle experiment zodpovědná.

Když o několik minut později vyšel, pochopil, oč se jedná. Stála tam Quara, tvářila se ledově a Ela byla rozzuřená přinejmenším do stejné míry jako ona. Viditelně se opět pohádaly. To nebylo žádné překvapení. Překvapením bylo, že

se tu Quara vůbec ukázala.

"Stejně dobře jsi mohl zůstat uvnitř," zavrčela Quara, jakmile se Miro vynořil ze sterili-začnící přechodové komory.

"Ani nevím, proč jsem měl jít ven," řekl Miro.

"Ona trvala na důvěrném rozhovoru," pravila upjatě Ela.

"Tebe sice zavolala ven," prohlásila Quara, "ale systém akustického monitorování nevypne."

"Čeká se od nás, že zdokumentujeme každý okamžik Planterovy konverzace. Pro přehlednost."

Miro si povzdechl.

"Elo, buď dospělá."

Ta málem explodovala.

"Já! Já mám být dospělá! Ona si sem přijde, jako by byla Nossa Senhora na nebeském trůně..."

"Elo," přerušil ji Miro. "Zmlkni a poslouvej. Quara je jedinou Planterovou nadějí, že přežije tenhle experiment. Můžeš čestně prohlásit, že účelu pokusu neposlouží, když ji necháme..."

"Dobrá," odsekla Ela, která mu skočila do řeči, protože pochopila jeho argument a sklonila se před ním. "Ona je sice nepřítelem všech živých rozumných bytostí na téhle planetě, ale já vypnu systém akustického monitorování, protože ona si chce důvěrně popovídat s bratrem, kterého zabíjí."

To bylo na Quaru trochu moc.

"Kvůli mně nemusíš nic vypínat," odsekla. "Lituji, že jsem vůbec přišla. Byl to hloupý omyl."

"Quaro!" zahřměl Miro.

Zastavila se u dveří laboratoře.

"Navlékni si oblek a jdi si promluvit s Planterem. Co má on společného s ní?"

Quara šlehla pohledem po Ele, nicméně zaměřila se sterilizační přechodové komoře, ze které se Miro nedávno vynořil. Miro pocítil velkou úlevu. Jelikož věděl, že nemá naprosto žádnou autoritu a že obě jsou dokonale schopné mu říci, co si se svými příkazy může udělat, skutečnost, že se poddaly, nasvědčovala tomu, že se skutečně poddat chtěly. Quara doopravdy chtěla mluvit s Planterem. A Ela doopravdy chtěla, aby to Quara udělala. Snad dospívaly natolik, aby nenechaly své osobní rozpory ohrožovat ostatní lidi. V tom mohla ještě spočívat naděje pro tuhle rodinu.

"Ona to prostě znovu zapne, jakmile budu uvnitř," namítla ještě Quara.

"Nezapne," ujistil ji Miro.

"Zkusí to," řekla Quara.

Ela po ní pohrdavě střelila pohledem.

Já umím držet slovo."

Víc už si neřekly. Quara vešla do sterilizační komory, aby se převlékla. O několik minut později už byla uvnitř sterilní místnosti a ještě z ní odkapával antivirový roztok, kterým byl oblek postříkán, jakmile jej měla na sobě.

Miro slyšel její kroky.

"Vypni to," řekl.

Ela vztáhla ruku a stiskla tlačítko. Kroky utichly.

V Mirově uchu se ozvala Jane.

"Chceš, abych ti tlumočila všechno, co říkají?"

"Ty ještě můžeš slyšet tam uvnitř?" zeptal se nehlasně.

"K počítači je připojeno několik monitorů citlivých na vibrace. Vyvinula jsem pár triků, jak rozkódovat lidskou řeč i z těch nejslabších vibrací. A přístroje jsou velice citlivé."

"Tak do toho," prohlásil Miro.

"Žádná pochybnost ohledně průniku do soukromí?"

"Ani jediná," odvětil Miro. V sázce bylo přežití světa. A on držel slovo. Zařízení pro akustické monitorování bylo vypnuté. Ela neuslyší nic, co tam bude řečeno.

Zpočátku nebyl rozhovor nijak důležitý. Jak se máš? Velice nemocný. Hodně to bolí? Ano.

Byl to Planter, kdo skončil se zdvořilostmi a zaměřil k jádru věci.

"Proč chceš, aby všichni můj lid byli otroci?"

Quara si povzdechla — ale Miro jí musel připsat k dobru, že to neznělo nedůtklivě. Jeho vycvičenému uchu to znělo, jakoby byla skutečně citově rozpolcená. Vůbec to nebyla ta vzdorná tvář, kterou ukazovala své rodině.

"To nechci," řekla.

"Ne snad, že ty bys vykovala ty řetězy, ale držíš k nim klíč a odmítáš jej použít."

"Descolada není řetěz," pravila. "Řetěz není živý. Descolada je."

"Já také. A všichni můj lid. Proč ytjeji život důležitější než náš?"

"Descolada vás nezabíjí. Vašimi nepřáteli jsou Ela a moje matka. Ty by vás zabily všechny, aby zabránily descoladě zabít je."

"Samozřejmě," řekl Planter. "Ovšemže by to udělaly. Jako já bych zabil je, kdybych měl chránit svůj lid."

"Takže se nehádáš na správném místě."

"Ale ano. Bez toho, co víš ty, skončí lidé a pequeninové tím, že tak či onak budou zabíjet jedni druhé. Nebudou mít jinou možnost. Pokud nebude možné descoladu zkrátit, nakonec buď ona zničí lidstvo, nebo lidstvo bude muset zničit ji — a nás s ní."

"Oni ji nikdy nezničí," prohlásila Quara.

"Protože jim to nedovolíš."

"O nic víc, než bych jim nedovolila zničit vás. Rozumný život je rozumný život."

"Ne," odporoval Planter. "S ramany se dá žít a nechat žít. Ale s varelsy se nedá vést dialog. Jedině válka."

"Nic takového," zamítla to Quara a pustila se do stejné argumentace, jako když mluvila s Mirem. Když skončila, rozhostilo se na chvíli mlčení.

"Ještě spolu mluví?" zašeptala Ela k lidem, kteří obsluhovali vizuální monitory. Miro neslyšel odpověď — nejspíš někdo zavrtěl hlavou, že ne.

"Quaro," zašeptal Planter.

"Jsem pořád tady," odpověděla. Bylo jí ke cti, že z jejího hlasu opět zmizel svárlivý tón. Neměla ze své kruté morální korektnosti žádné potěšení.

"To není důvod, proč odmítáš pomoci," konstatoval on.

"Aleje."

"Pomohla bys v téhle minutě, kdyby ses nemusela vzdát vlastní rodině."

"To není pravda!" zaječela.

Tady to máme — Planter se dotkl bolavého místa.

"Jsi si tak jistá, že máš pravdu, jenom proto, že oni jsou si tak jistí, že pravdu nemáš."

"Já mám pravdu."

"Kdyžsi viděla někoho, kdo nemá žádné pochybnosti, aby měl v něčem pravdu?"

"Já mám pochybnosti," zašeptala Quara.

"Poslechni je tedy," naléhal Planter. "Zachraň můj i svůj lid."

"Kdo jsem, abych rozhodovala mezi descoladou a našimi národy?"

"Přesně tak," odvětil Planter. "Kdo jsi, abys dělala takové rozhodnutí?"

"Já je nedělám," namítla. "Já se rozhodnutí zdržuji."

"Víš, co descolada dokáže udělat. Víš, co udělá. Zdržet se rozhodnutí je rozhodnutí."

"To není rozhodnutí. Není to čin."

"Nesnažit se zabránit vraždě, kterou můžeš snadno odvrátit — není to snad také vražda?"

"Proto jsi mě tedy chtěl vidět? Jsi další, kdo mi říká, co mám dělat?"

"Mám na to právo."

"Protože ses rozhodl stát se mučedníkem a zemřít?"

"Ještě jsem neztratil rozum," řekl Planter.

"Správně. Dokázal jsi svoje. A teď jim dovol, aby nechali descoladu zase proniknout do tvého těla a zachránili tě."

"Ne."

"Proč ne? Jsi si tak jistý, že jednáš správně?"

"O svém životě mohu rozhodnout. Nejsem jako ty — nerozhoduji za jiné, že mají zemřít."

"Jestli lidstvo vymře, zemřu s ním," řekla Quara.

"Víš, proč chce zemřít?" zeptal se Planter.

"Proč?"

"Abych se nemusel dívat, jak se lidé a pequeninové zabíjejí navzájem."

Quara sklonila hlavu.

"TyaGrego—jste oba stejní."

Na průhledný kryt tváře ukáply slzy.

"To je lež."

"Oba odmítáte vyslechnout kohokoliv jiného. Všechno víte lépe než ostatní. A až s tím budete oba hotovi, bude mnoho, mnoho nevinných lidí mrtvých."

Vstala jakoby k odchodu.

"Tak si zemři," prohlásila. "Když jsem takový vrah, proč bych pro tebe měla plakat?" Ale neudělala ani krok. Nechce odejít, pomyslel si Miro.

"Prozrad' jim to," řekl Planter.

Zavrtěla hlavou tak divoce, že se slzy usazené na jejích řasách rozstříkly po vnitřku masky. Jestli bude takhle pokračovat, brzy nic neuvidí.

"Jestliže řekneš, co víš, budou všichni moudřejší. Když to budeš skrývat, pak budou všichni hlupáci."

"Když to prozradím, zahubí to descoladu!"

"Tak ať vymře!" vykřikl Planter.

To pro něj byla nesmírně vyčerpávající námaha. Přístroje v laboratoři se na několik okamžiků bláznivě rozkmitaly. Ela prověřila všechny údaje s techniky, kteří přístroje obsluhovali, a něco si přitom potichu mumlala.

"Tohle jsi chtěl, abych k tobě cítila?" zeptala se Quara.

"Tohle je to, co ke mně cítíš," zašeptal Planter. "Nech ji vymřít."

"Ne," řekla.

"Descolada přišla a zotročila můj lid. Tak co záleží na tom, jestli je rozumná, nebo není! Je to tyran. Je to vrah. Kdyby se nějaký člověk choval tak, jak se chová descolada, i ty bys souhlasila, že je třeba ho zastavit, i kdyby jediným způsobem k tomu bylo zabít ho. Proč bychom se k cizímu druhu měli chovat shovívavěji než k příslušníku vlastního druhu?"

"Protože descolada neví, co dělá," ozvala se Quara. "Nechápe, že jsme inteligentní."

"Nezajímají to," řekl Planter. "Ať descoladu vyrobil kdokoli, vyslal ji, aniž by se staral o to, jestli druhy, které ovládne nebo zabije, jsou rozumné nebo ne. Chceš snad, aby náš i váš lid zemřely právě kvůli takovým tvorům? Jsi snad tak plná nenávisti ke své rodině, že se postavíš na stranu takové zrůdy, jako je descolada?"

Quara na to neměla co odpovědět. Klesla na sedátko vedle Planterova lůžka.

Planter vztáhl ruku a položil ji Quare na rameno. Ochranný oblek nebyl tak silný a ne-poddajný, aby necítila její stisk,

třebaže Planter byl už velmi slabý.

"Mně samotnému nevadí zemřít," řekl. "Snad díky třetímu životu my pequeninové nemáme takový strach ze smrti, jaký máte vy krátce žijící lidé. Ale i když nebudu mít třetí život, Quaro, budu mít ten druh nesmrtelnosti, jaký máte vy lidé. Moje jméno bude žít v příbězích. Dokonce i když nebudu mít vůbec žádný strom, moje jméno bude žít. I to, co jsem udělal. Vy lidé snad můžete říci, že jsem se rozhodl být mučedníkem pro nic, ale moji bratři to chápou. Tím, že zůstanu čistý a inteligentní až do konce, dokážu, že jsou tím, čím jsou. Pomohu ukázat, že nás tím, čím jsme, neudělali naši otrokáři a že nám nemohou zabránit být tím, čím jsme. Descolada nás může nutit dělat mnoho věcí, ale nepatříme jí úplně. Uvnitř nás je místo, které je našim pravým já. Takže mi nevadí, že umírám. Budu žít navždy v každém svobodném pequeninovi."

"Proč to říkáš, když to mohu slyšet jenom já?" otázala se Quara.

"Protože jenom ty máš moc zabít mě docela. Jenom ty máš moc dokázat, aby moje smrt neznamenal nic, aby po mně zemřel můj lid a aby nezůstal nikdo, kdo si to bude pamatovat. Proč bych svoji závěť neměl zanechat jenom tobě? Jenom ty rozhodneš, jestli má, nebo nemá nějakou cenu."

"Nenávidím tě za to," zasyčela. "Věděla jsem, že to uděláš."

"Že udělám co?"

"Přiměješ mě cítit se tak přišerně, že budu muset... že se budu muset vzdát!"

"Když jsi věděla, že to udělám, proč jsi přišla?"

"Neměla jsem chodit! Kéž bych to byla neudělala!"

"Řeknu ti, proč jsi přišla. Přišla jsi právě proto, abych tě přiměl vzdát se. Takže kdyžto uděláš, uděláš to kvůli mně, ne kvůli své rodině."

"Takže jsem tvoje loutka?"

"Právě naopak. Rozhodla ses sem přijít. Ty jsi využila mne, abys udělala to, co doopravdy chceš udělat. Svým srdcem jsi stále člověk, Quaro. Chceš, aby tvůj lid žil. Byla bys zručná, kdybys nechtěla."

"To, že umíráš, z tebe ještě nedělá moudrého," řekla.

"Ale dělá," opáčil Planter.

"Co když ti řeknu, že nikdy nebudu spolupracovat na zničení descolady?"

"Budu ti věřit," odpověděl Planter.

"A nenávidět mě."

"Ano," přitakal Planter.

"To nemůžeš."

"Ale mohu. Nejsem zrovna dobrý křesťan. Nedokážu milovat ty, kdo zabíjejí mne a můj lid."

Neřekla nic.

"Teď jdi pryč," vyzval ji. "Řekl jsem všechno, co jsem říci mohl. Teď chci zpívat svoje příběhy a udržovat si inteligenci, dokud konečně nepřijde smrt."

Vstala od něj a odešla do sterilizační komory.

Miro se obrátil k Ele.

"Vyžeň všechny z laboratoře," řekl.

"Proč?"

"Protože je naděje, že až vyjde, řekne nám, co ví."

"To bych snad měla odejít já a všichni ostatní by měli zůstat," namítla Ela.

"Ne," odporoval Miro. "Ty jsi jediná, komu to kdy vůbec řekne."

"Jestli si myslíš tohle, tak jsi naprostý..."

"Říci to komukoliv jinému by ji nezraňovalo natolik, aby ji to uspokojilo," řekl Miro. "Všichni musí ven."

Ela se na vteřinku zamyslela.

"Dobrá," řekla a obrátila se k ostatním. "Jděte zpátky do hlavní laboratoře a sledujte své počítače. Jestli mi něco řekne, napojím se na síť a vy uvidíte, co zadává, až to budeme zaznamenávat. Jestli se budete moci vyznat v tom, co vidíte, začněte na tom pracovat. I kdyby opravdu něco věděla, stále nemáme mnoho času na to, abychom zkonstruovali preparova-nou descoladu a podali ji Planterovi, než zemře. Běžte."

Odešli.

Když Quara vyšla ze sterilizační komory, našla jenom Elu a Mira, jak na ni čekají.

"Pořád si myslím, že je špatné zabít descoladu dřív, než jsme se vůbec pokusili s ní domluvit," prohlásila.

"To je docela dobře možné," řekla Ela. "Já jenom vím, že mám v úmyslu to udělat, pokud budu moci."

"Vývolej svoje soubory," řekla Quara. "Řeknu vám všechno, co vím o inteligenci des-colady. Jestli to bude fungovat a Planter to přežije, plivnu mu do obličeje."

"Plivni, třeba tisíckrát," prohlásila Ela. "Jenom aby žil."

Její záznamy vypluly na displej. Quara začala ukazovat určité oblasti na modelu desco-ladového viru. Za několik minut už Quara seděla u terminálu, psala na klávesnici, ukazovala a říkala to, na co se jí Ela vyptávala.

V Mirově uchu se znovu ozvala Jane.

"Ta malá čubka," pravila. "Ona neměla svoje záznamy v jiném počítači. Všechno, co věděla, nosila v hlavě."

Pozdě odpoledne příštího dne se Planter nacházel na pokraji smrti a Ela na pokraji vyčerpání. Její tým pracoval celou noc; Quara neustále pomáhala, neúnavně pročítala všechno, s čím přišli Elini lidé, komentovala to a ukazovala chyby. Dopoledne měli návrh prepa-rovaného viru, který mohl fungovat. Veškerá schopnost dorozumívání byla pryč, což znamenalo, že nové viry spolu nebudou moci navzájem komunikovat. Schopnost analýzy, nakolik to mohli posoudit, byla také pryč. Bezpečně na svém místě se však nacházely části, které podporovaly tělesné funkce místních

lusitanských druhů. Pokud mohli říci bez fungujícího vzorku viru, byl nový návrh přesně tím, co potřebovali — descolada, která byla naprosto funkční v životních cyklech lusitanských druhů, včetně pequeninů, avšak zcela neschopná globální regulace a manipulace. Nový virus nazvali "recolada". Původní byl pojmenován podle svých účinků na buňky; nový podle funkce, která mu zůstala, totiž udržet spolu dvojice druhů, které tvořily místní život na Lusitanii.

Ender vznesl jednu námitku — jelikož descolada pequeniny právě vedla k bojovnému, expanzivnímu chování, nový virus mohl tento jejich konkrétní stav zafixovat. Avšak Ela i Quara svorně odpověděly, že úmyslně použily jako výchozí model starší verzi descolady z doby, kdy pequeninové byli klidnější — kdy byli více "sami sebou".

Pequeninové zapojení do projektu s tím souhlasili; bylo málo času na to, aby to prokonzultovali s někým jiným kromě Humana a Rootera. a ti také souhlasili.

S tím, co jim Quara prozradila o fungování descolady, Ela sestavila i tým, který pracoval na bakterii, jež se měla rychle rozšířit po celé planetární gaialogii, najít normální descoladu na všech místech a ve všech formách, roztrhat ji na kousky a strávit ji. Měla rozeznávat starou descoladu podle prvků, které nová bude postrádat. Vypuštění recolady a zabíjäcké bakterie zároveň mělo vyřešit problém.

Zůstával už jen jediný problém — nový virus skutečně vyrobit. Na tom pracovala přímo Ela od poloviny dopoledne. Quara se zhroutila a usnula. Totéž postihlo většinu pequeninů. Avšak Ela bojovala a pokoušela se nasadit všechny nástroje, kterými by mohla rozdělit virus na části, a ty rekombinovat tak, jak potřebovala.

Když však Ender pozdě odpoledne přišel, aby jí řekl, že jestli její virus má zachránit Plantera, bude to buď hned nebo nikdy, mohla se jenom zhroutit a rozplakat vyčerpáním a zklamáním.

"Nedokážu to," vzlykala.

"Tak mu řekni, že se ti to podařilo, ale že to nedokážeš dokončit včas a..."

"Chci tím říci, že se to nedá udělat."

"Přece jste virus navrhli."

"Teoreticky jsme jej navrhli, udělali jsme model, ano. Ale nedá se vyrobit. Descolada je doslova začarovaná konstrukce. Nemůžeme ji sestavit z jednotlivých úseků, protože je příliš mnoho částí, které nemohou držet pohromadě, dokud ty úseky nepracují i tak, aby se navzájem obnovovaly, když jsou poškozené. A nemůžeme provádět modifikace stávajícího viru, pokud descolada není alespoň částečně aktivní; ovšem v tom případě sama odstraňuje změny, které jsme provedli, rychleji, než myje dokážeme udělat. Byla navržena tak, aby se neustále opravovala, takže se nedá změnit, a aby její části samy o sobě byly tak nestabilní, že je dokonale nevyrobitelná."

"Ale onip vyrobili."

"Jistě, ale já nevím jak. Na rozdíl od Gega já nemohu vystoupit ze své vědy do nějakého metafyzického vrtochu a vymýšlet si věci a přání je vyvolávat do existence. Já jsem vázaná přírodními zákony, takovými, jaké jsou tady a teď, a z těch zákonů mi žádný neumožňuje vyrobit ji."

"Takže my víme, kam potřebujeme dojít, ale nemůžeme se tam odsud dostat."

"Do minulé noci jsem nevěděla dost, abych odhadla, jestli budeme moci novou recola-du navrhnout, nebo ne, a tedy jsem ani neměla jak odhadnout, jestli ji budeme moci vyrobit. Představovala jsem si, že když půjde navrhnout, bude i připravená. Byla jsem připravená ji vyrobit, připravená jednat v okamžiku, kdy Quara povolí. Jediné, čeho jsme dosáhli, je, že naprosto definitivně víme, že se nedá připravit. Quara měla pravdu. Rozhodně jsme se od ní dozvěděli tolik, aby nám to umožnilo zabít každý descoladový virus na Lusitanii. Ale nedokážeme připravit recoladu, která by mohla nahradit descoladu a udržet přitom fungující život na Lusitanii."

"Takže když užijeme tu viricidní bakterii..."

"Všichni pequeninové na světě budou za týden nebo dva tam, kde je teď Planter. A všechna tráva a ptáci a réva a všechno. Mrtvá země. Zvěrstvo. Quara měla pravdu." Znovu se rozplakala.

"Jsi už unavená."

To řekla Quara, která se právě probudila. Vypadala hrozně; spánek ji vůbec neosvěžil.

Ela své sestře neodpověděla.

Quara se zatvářila, jako by snad chtěla říci něco krutého, něco jako co jsem ti říkala! Ale rozmyslela si to, přistoupila k Ele a položila jí ruku na rameno.

"Jsi unavená, Elo. Potřebuješ se vyspat."

"Ano," odpověděla Ela.

"Ale nejdřív to řekneme Planterovi."

"Myslíš tím dát mu sbohem?"

"Ano, to tím myslím."

Vydali se do laboratoře, ve které se nacházela Planterova sterilní místnost. Pequeninští badatelé, kteří předtím spali, už byli opět vzhůru; všichni se připojili k bdění u Planterova smrtelného lože. Míro byl zase uvnitř s Planterem, ale tentokrát ho nenutili odejít, ačkoliv Ender věděl, že jak Ela, tak Quara toužily být uvnitř s ním. Namísto toho však s Planterem mluvily prostřednictvím reproduktorů a vysvětlily mu, na co přišli. Poloviční úspěch, který byl svým způsobem horší než naprostý neúspěch, protože snadno mohl vést ke zničení všech pequeninů, kdyby lidé na Lusitanii propadli dostatečně velké beznaději.

"Vy tu bakterii nepoužijete," zašeptal Planter. Mikrofony, třebaže byly velice citlivé, sotva registrovaly jeho hlas.

"My ne," odpověděla mu Quara. "Ale my nejsme jediní zdejší lidé."

"Vyji nepoužijete," pronesl on. "Já jsem jediný, kdo kdy takhle zemře."

Jeho poslední slova byla bezhlasá; později je odečetli z jeho úst z holozáznamu, aby si byli jistí, co řekl. A kdyžto vyslovil, když vyslechl jejich sbohem, zemřel.

V okamžiku, kdy monitorovací přístroje potvrdily jeho smrt, pequeninové z výzkumného týmu se vrhli do sterilní místnosti. Teď už nebyl pro sterilizaci důvod. Chtěli s sebou dovnitř přinést descoladu. Nesmlouvavě odstrčili Mira stranou a pustili se do práce — injekcemi vpravovali virus do všech částí Planterova těla, stovky injekcí během chvilky. Viditelně se na to připravovali. Respektovali Planterovu oběť, dokud byl živý — ale jakmile byl mrtvý a jeho čest byla uspokojena, bez výčitek svědomí se ho snažili zachránit pro třetí život, pokud to ještě šlo.

Odnesli ho na prostranství, kde se tyčili Human a Rooter, a položili ho na už označené místo, které spolu s těmi dvěma mladými otcovskými stromy tvořilo rovnostanný trojúhelník. Tam jeho tělo stáhli z kůže a zasadili do otevřené jámy. Za několik hodin vyrašil strom a byla tu krátká naděje, že by mohl být otcovský. Avšak bratrům, kteří byli zběhlí v rozeznávání mladých otcovských stromů, trvalo jenom několik dní, než se přesvědčili, že jejich úsilí bylo k ničemu. V genech stromu se sice skrýval jakýsi druh života, nicméně paměť, vůle, osobnost, která bývala Planterem, to vše bylo ztraceno. Strom byl němý: nebyla tu žádná mysl, která by se připojila k věčnému shromáždění otcovských stromů. Planter se rozhodl osvobodit se od descolady, i kdyby to mělo znamenat ztrátu třetího života, který byl darem descolady těm, jež ovládla. Uspěl a svou ztrátou zvítězil.

Podánilo se mu ještě i něco jiného. Pequeninové ustoupili od svého obvyklého zvyku rychlého zapomínání jmen pouhých bratrských stromů. Ačkoliv po jeho kůře nikdy nevyšplhá žádná matka, bratrský strom, který vyrostl z jeho těla, bude znám pod jménem Planter a bude mu prokazována úcta, jako by byl otcovským stromem, jako by byl osobností. Mimoto byl jeho příběh vyprávěn znovu a znovu po celé Lusitanii, všude tam, kde žili pequeninové. Přinesl důkaz, že pequeninové jsou inteligentní i bez descolady; byla to ušlechtilá oběť a vyslovení jména Planter bylo pro všechny pequeniny připomínkou jejich původní nezávislosti na viru, který je uvrhl do poddanství.

Planterova smrt však nijak nepřerušila přípravy na pequeninskou kolonizaci jiných světů. Warmakerovi lidé teď měli většinu, a když se rozkřikly poplašné zprávy, že lidé mají bakterii schopnou zabít všechnu descoladu, staly se přípravy pro ně ještě naléhavějšími. Pospěš si, opakovali neustále Královně úlu. Pospěš si, abychom se mohli odpoutat od tohoto světa dřív, než se nás lidé rozhodnou všechny vyhubit.

"Myslím, že to dokážu," prohlásila Jane. "Pokud bude loď malá a jednoduchá, neponese téměř žádný náklad a bude mít jenom nejnutnější a co nejmenší posádku, dokážu její vzorec udržet ve své mysli. Pokud cesta a pobyt ve 'vnějším' prostoru budou velice krátké. Co se týče poloh startu a určení, to je jednoduchá dětská hříčka; to dokážu s přesností na milimetry. Kdybych vůbec někdy spala, dokázala bych to i ve spánku. Takže loď nemusí vydržet žádná zrychlení nebo nést velké zásoby pro udržení života. Může být jednoduchá. Utěsněný prostor, sedadla, osvětlení, zdroj tepla. Jestliže se tam dá opravdu dostat a jestli ji dokážu udržet pohromadě a vrátit nás zpátky, nebudeme ve vesmíru ani tak dlouho, abychom spotřebovali kyslík i z tak malého objemu vzduchu."

V biskupově pracovně byli shromážděni všichni, aby si ji vyslechli — celá rodina Ribe-irů, Jaktova a Valentinina rodina, pequeninští výzkumníci, několik kněží a Filhos a asi tucet dalších významnějších lidí z kolonie. Biskup trval na tom, aby se tahle porada konala v jeho pracovně. "Protože je dost velká," zdůvodňoval to, "a jelikož se vydáváte ven jako Nimrod, abyste lovili před Hospodinem, jelikož chcete vyslat loď jako babylónskou věž do nebes, abyste hledali tvář Boží, chci být tam a prosit Boha, aby k vám byl milosrdný."

"Kolik z tvé kapacity zůstane nevyužito?" zeptal se Ender Jane.

"Mnoho ne," odvětila. "Už takhle všechny počítače na Stu světů pro ostatní uživatele během toho experimentu zleniví, až použijí jejich paměť k udržení vzorce."

"Ptám se, protože tam venku chceme provést ještě jeden pokus."

"Nemusíš mluvit v opisech, Andrewe," řekla Ela. "Chceme tam venku udělat zázrak. Jestli se dostaneme do 'vnějšího' prostoru, znamená to, že Grego a Olhado se nemýlili, pokud jde o to, jaké to tam je. A to znamená, že tam vládnou jiná pravidla. Věci se dají stvořit jenom tím, že si člověk představí jejich vzorec. Takže se tam chci vypravit. Je tu naděje, že zatímco tam budu a budu ve své mysli udržovat vzorec recoladového viru, budu snad schopná jej i stvořit. Budu možná moci přivést zpět virus, který se v reálném vesmíru nedá vyrobit. Můžeš mě vzít s sebou? Můžeš mě tam udržet dost dlouho na to, abych ten virus vyrobila?"

"Jak dlouho to bude trvat?" zeptala se Jane.

"Mělo by se to stát okamžitě," prohlásil Grego. "V okamžiku, kdy se tam octneme, by se měly zhmotnit všechny vzorce, které udržujeme v mysli, v časovém úseku, který je příliš krátký, než aby jej člověk zaregistroval. Reálného času bude zapotřebí na analýzu, zda získala skutečně ten virus, jaký chtěla. Snad pět minut."

"Ano," souhlasila Jane. "Jestli to vůbec dokážu, pět minut to mohu vydržet."

"A zbytek posádky..." nadhodil Ender.

"Zbytek posádky budete ty a Miro," oznámila Jane. "A nikdo jiný."

Nejhlasitěji protestoval Grego, ale nebyl sám.

"Já jsem pilot," ozval se Jakt.

"Já jsem jediný pilot téhle lodě," prohlásila pevně Jane.

"Olhado a já jsme ji vymysleli," namítl Grego.

"Ender a Miro se zúčastní, protože bez nich by to nešlo bezpečně provést. V Enderovi sídlím — nese mě s sebou, kamkoliv jde. Ovšem Miro se se mnou tak sblížil, že si myslím, že se již mohl stát součástí mého vlastního vzorce. Chci ho tam mít, protože bez něj nemusím být úplná. Nikdo další. Nemohu ve vzorci mít už nikoho jiného. Ela je vedle těch dvou jediná výjimka."

"Tak to bychom měli posádku," podotkl Ender.

"A bez dalších debat," uzavřel starosta Kováno.

"Postaví Královna úlu tu loď?" zeptala se Jane.

"Postaví," potvrdil Ender.

"Pak vás požádám ještě o jednu laskavost. Elo, když ti poskytnu těch pět minut, dokážeš udržet ve své mysli vzorec ještě projeden virus?"

"Virus pro Cestu?" otázala se Ela.

"Dlužíme jim to za pomoc, kterou nám poskytli."

"Myslím, že to dokážu," přikývla Ela. "Nebo aspoň rozdíl mezi ním a obvyklou desco-ladou. Rozdíly jsou asi všechno, co dokážu udržet v mysli u čehokoliv."

"A jak brzy se to bude moci uskutečnit?" zajímal se starosta.

"Tak brzy, jak rychle dokáže Královna úlu postavit loď," odpověděla Jane. "Máme jenom čtyřicet osm dní, než Sto světů vypne své ansiblery. Teď už víme, že ten den mohou přežít, ale zmrzačí mě to. Hezký čas mi pak zabere získat zpět všechno, co ztratím ze své paměti, jestli to vůbec ještě někdy půjde. Než svou paměť obnovím, vzorec lodi ve 'vnějším' prostoru nebudu nejspíš moci udržovat."

"Tak jednoduchou loď může Královna úlu mít hotovou daleko dřív," podotkl Ender. "S tak malou lodí není šance přepravit všechny lidi a pequeniny z Lusitanie, než dorazí flotila, ani kdyby vypnutí ansiblerů nezabránilo Jane loď pilotovat. Ale bude čas odvézt nové pequeninské komunity bez descolady — bratr, manželka a mnoho těhotných matek — na tucet planet a zabydlit je tam. Právě tak bude čas na tucet světů odvézt zámoťky nových, již oplodněných Královen úlů, připravených naklást první stovky vajíček. Jestli to vůbec bude fungovat, jestli tam jenom nebudeme sedět jako idioti v lepenkové krabici a přát si, abychom letěli, pak se vrátíme zpět s mírem pro tento svět, s osvobozením od nebezpečí descolady a s bezpečným rozšířením genetického dědictví zdejších ramanů. Ještě před týdnem se to zdálo nemožné. Dnes je naděje."

"Gracas a dens" pronesl biskup.

Quara se zasmála.

Všichni se po ní ohlédli.

"Promiňte," řekla. "Jen mě právě napadlo — před několika málo týdny jsem slyšela modlitbu. Modlitbu k Os Venerados, k dědečkovi Gustovi a babičce Cidě. Že kdyby neexistovalo řešení těch nesmírných problémů, před kterými stojíme, ať orodují u Boha, aby takové řešení stvořil."

"To není špatná modlitba," poznamenal biskup. "A snad jí Bůh vyhověl."

"Já vím," odpověděla Quara. "To právě myslím. Co když ta záležitost s 'vnitřním' a 'vnějším' prostorem až dosud neexistovala? Co když se stala skutečností až na základě té modlitby?"

"A co má být?" otázal se biskup.

"No, nemyslíte, že by to bylo legrační?"

Zjevně si to nemyslel nikdo.

Kapitola Šestnáctá

Výprava

<Takže kosmická loď pro lidi je už hotová, zatímco ta, kterou vyrábíš pro nás, je dosud nekompletní>

<Oni chtěli jenom skřín s dveřmi. Bez pohonu, bez systémů pro udržování života, bez nákladového prostoru. Tvoje a naše lodě jsou mnohem složitější. Pracujeme na nich nezměněným tempem a budou hotovy brzy.>

<Já si opravdu nijak nestěžuji. Chtěl jsem, aby Enderova loď byla hotova jako první. Přináší nám reálnou naději.>

<Nám také. Souhlasíme s Enderem a jeho lidmi, že descolada zde na Lusitanii nesmí být vyhubena, dokud nebude nějak možné vyrobit recoladu. Ale až budeme posílat nové Královny úlů na jiné světy, zlikvidujeme descoladu na našich mezihvězdných lodích, které je ponesou, aby neměla šanci zamořit naše nové domovy. Abychom mohly žít beze strachu ze zničení tímto umělým varem.>

<Co uděláš na své lodi, nás nezajímá.>

<Když budeme mít štěstí, nebude na ničem z toho záležet. Jejich nová loď najde cestu do 'vnějšiho' prostoru, oni se vrátí s recoladou, osvobodí od descolady vás i nás a pak nás všechny jejich nová loď přepraví na tolik světů, na kolik si jen budeme přát>

<Bude ta skřín, kterou jsi pro ně vyrobila, fungovat?>

<My víme, že to místo, kam se vydávají, je skutečné; my odtamtud voláme naše nejvlastnější já. A most, který jsme vytvořily, ten, který Ender nazývá Jane, má takový vzorec, jaký jsme dosud nikdy neviděly. Jestli je to vůbec proveditelné, někdo takový to udělat může. My bychom to nikdy nedokázaly.>

<Odletíš, když nová loď bude fungovat?>

<My vychováváme Královny—dcery, které si s sebou na nové světy odnesou moji paměť. Ale my samy zůstaneme zde. Toto místo, kde jsem se vyklubala z kokonu, je mým domovem navždy>

<Takže jsi zde zakořenila stejně jako já>

<To je důvod, proč existuji dcery. Aby odešly tam, kam my se nikdy nevydáme, aby si odnesly naši paměť na místa, která my nikdy neuvidíme.>

<Ale myje uvidíme, že? Říkala jsi, že filotické spojení přetrvá.>

<Myslely jsme cestu časem. Žijeme dlouho, my, úly, a vy, stromy. Ale naše dcery a jejich dcery nás přežijí. Na tom se nic nezmění>

Čching—čao poslouchala, jak jí předkládají volbu.

"Proč bych se měla starat o to, o čem rozhodujete?" otázala se. "Božstva se vám vysmějí."

Otec zavrtěl hlavou.

"Nevysmějí, má dceru, moje Nádherně jasná. Božstva už se nestarají o Cestu víc než o jiné světy. Lidé na Lusitanii jsou na pokraji stvoření nového viru, který nás může všechny osvobodit. Už žádné rituály, už žádná pouta našich

mozkových poruch. Ptám se tě tedy znovu: Jestli to dokážeme udělat, měli bychom tak učinit? Může to zde způsobit neklid. Wang—mu ajájsme už naplánovali, jak postupovat, jak oznámit, co děláme, tak, aby tomu lidé porozuměli a aby byla šance, že Oslovení nebudou zmasakrováni, nýbrž že budou moci ušlechtilě odstoupit od svých výsad."

"Výsady nejsou ničím," odpověděla Čching—čao. "Sám jsi mě to naučil. Jsou to jenom způsoby, jakými lidé vyjadřují svou úctu božstvům."

"Běda, dcero, kdybych jen věděl, že tento pokorný náhled na naše postavení sdílí více Oslovených. Příliš mnoho z nich si myslí, že mají právo být hrabiví a povýšení, protože božstva promlouvají k nim, ne k jiným."

"Pak je božstva potrestají. Nebojím se tvého viru."

"Ale bojiš, Čching—čao, já to vidím."

"Jak mohu svému otci říci, že nevidí to, o čem říká, že to vidí? Mohu říci jenom to, že jsem slepá."

"Ano, moje Čching—čao, jsi. Účelově slepá. Slepá k vlastnímu srdci. Protože se i nyní chvěješ. Nikdy sis nebyla jistá, že se mýlím. Od chvíle, kdy nám Jane prozradila pravou povahu promlouvání božstev, sis nebyla jistá, co je pravda."

"Pak si nejsem jistá východem slunce. Nejsem si jistá vlastním dechem."

"Všichni si nejsme jistí vlastním dechem a slunce zůstává na svém trvalém místě ve dne i v noci a nikdy nevychází ani nezapadá. To my vycházíme a zapadáme."

"Otče, já se toho viru nebojím."

"Tedy naše rozhodnutí padlo. Jestliže nám sem Lusitanci budou moci dopravit virus, použijeme jej."

Chan Fej—cli vstal, aby opustil její pokoj.

Avšak její hlas ho zastavil, ještě než došel ke dveřím.

"Je tedy toto podoba, jakou na sebe vezme trest božstev?"

"Cože?" zeptal se.

"Když božstva potrestají Cestu za tvoji nepravost, které jsi se dopustil vzpourou proti božstvům, jež dala svůj mandát Kongresu, dají svému trestu vnější podobu viru, který jejich hlas umlčí?"

"Kéz by mi byli psi vytrhli jazyk dřív, než jsem tě naučil myslet tímhle způsobem."

"Psi už teď trhají moje srdce na kusy," odpověděla mu Čching—čao. "Otče, prosím tě, nedělej to. Nedovol, aby tvoje vzpurnost vydráždila božstva k tomu, aby zmlkla po celé tváři světa."

"Já to udělám, Čching—čao, aby už další dcery a synové nemuseli vyrůstat v otroky, jako jsi byla ty. Když pomyslím na tvoji tvář, přitisknutou k podlaze a sledující linie ve dřevě, toužím rozsekat těla těch, kteří tě k této věci donutili, až by jejich krev proudila stružkami, které bych já rád sledoval, abych věděl, že byli potrestáni."

Rozplakala se.

"Otče, prosím tě, nedráždi božstva."

"Teď jsem rozhodnut ještě víc než kdyjindy ten virus vypustit, jestli jej dostaneme."

"Co mám udělat, abych tě přesvědčila? Když neřeknu nic, uděláš to, a když tě budu prosit, uděláš to tím spíš."

"Viš, co by mě zastavilo? Musela bys ke mně promluvit, jako když víš, že promluvy božstev jsou jenom příznakem mozkové poruchy, a pak, až budu vědět, že vidíš svět jasně a pravdivě, mě můžeš přesvědčit dobrými argumenty, že taková náhlá, úplná a převratná změna by byla škodlivá, nebo bys mohla předložit jakýkoliv jiný argument."

"Takže abych svého otce přesvědčila, musím mu lhát?"

"Ne, má Nádherně jasná. Abys přesvědčila svého otce, musíš dát najevo, že chápeš pravdu."

"Já chápu pravdu," prohlásila Čching—čao. "Chápu, že mi tě nějaký nepřítel uloupil. Chápu, že jediné, co mi teď zůstalo, jsou božstva a matka, která dlí mezi nimi. Prosím božstva, aby mě nechala zemřít a připojit se k ní, aby mě už netrápila bolest, kterou mi působíš, ale ona mě zde stále nechává. Myslím, že to znamená, že chtějí, abych je stále ještě uctívala. Asi ještě nejsem dostatečně očištěná. Nebo snad vědí, že se tvoje srdce opět obrátí a ty ke mně přijdeš, jak tomu bývalo dřív, a budeš mluvit o božstvech uctivě a budeš mě učit být jejich pravou služebnicí."

"To se nestane nikdy," řekl Chan Fej—cu.

"Kdysi jsem si myslela, že bys jednoho dne mohl být bohem Cesty. Dnes vidím, že zdaleka nejsi ochráncem tohoto světa, nýbrž jeho nejtemnějším nepřítelem."

Chan Fej—cu si zakryl tvář a, plakaje pro svou dceru, vyšel z pokoje. Dokud slyšela hlas božstev, nemohl ji nikdy přesvědčit. Ale jestli sem Lusitanci dopraví ten virus, snad když božstva umlnou, bude Čching—čao naslouchat jemu. Snad ji bude moci opět vrátit k racionalitě.

Seděli v mezihvězdné lodi, ze všeho nejvíc připomínající dvě kovové, navzájem na sebe přiklopené mísy s dveřmi po straně. Janina konstrukce, věrně vyrobená Královnou úlu a jejími dělnicemi, zahrnovala množství přístrojů na vnějším povrchu lodi. Avšak ani když se ježilo čidly, plavidlo nepřipomínalo žádnou dosud existující mezihvězdnou loď. Bylo příliš malé a nemělo žádné viditelné pohonné prostředky. Jediná síla, která měla tuto loď přenést kamkoliv, bylo neviditelné aiúa, které s sebou na palubu nesl Ender.

Seděli v kruhu, tvářemi proti sobě. V lodi bylo šest sedadel, aby v případě, že loď bude moci být použita znovu, mohla přepravit ze světa na svět víc lidí. Ender, Miro a Ela usedli ob jedno sedadlo, takže utvořili trojúhelník.

Všechna loučení už si odbyli. Přišli sestry, bratři, ostatní příbuzní i mnoho přátel. Nepřítomnost jedné osoby však byla obzvlášť bolestná. Novinha. Enderova žena a Mirova a Eli-na matka. Nezúčastnila se žádné části toho, co dělali. To byla jediná lítost, která jim kalila loučení.

Všechno ostatní byly strach, vzrušení, naděje a pochybnosti. Od smrti je mohly dělit jen okamžiky. Okamžiky je ovšem mohly dělit i od naplnění ampulek v Elině klíně viry, které by znamenaly vysvobození pro dva světy. Mohou se stát průkopníky nového druhu vesmírných cest, které zachrání druhy ohrožené M. D. zařízením.

Mohou také být třemi blázný, kteří budou dřepět na zemi na travnaté pláni těsně vedle lidské kolonie na Lusitanii, až se nakonec uvnitř udělá tak horko a nedýchatelno, že budou muset vylézt. Nikdo z těch, kdo stáli okolo, se samozřejmě

smát nebude, ale posměch se bude šířit městem. Bude to smích zoufalství. Bude znamenat, že není úniku, není svobody, že je jenom strach, stále rostoucí až do okamžiku, kdy v některé z mnoha možných podob přijde smrt.

"Jsi s námi, Jane?" zeptal se Ender.

Hlas v jeho uchu zněl klidně.

"Když pracuji na tomhle, Endere, nemohu si žádnou část sebe vyhradit pro povídání s tebou."

"Takže budeš s námi, ale nemá," podotkl Ender. "Jak budu vědět, že jsi tam?"

Měkce se v jeho uchu zasmála. "Pošetilý chlapec Ender. Jestli pořád budeš i tam, budu stále v tobě. A když nebudu v tobě, nebude žádné 'tam', kde bych mohla být."

Ender si představil, jak se rozpadá na trilion částic vířících chaosem. Osobní přežití záviselo nejen na Jane, udržující vzorec lodi, ale i na tom, jak on sám bude schopen udržet vzorec svého těla a mysli. Až nato, že neměl ponětí, zda je jeho mysl skutečně dost silná na to, aby ten vzorec udržela, jakmile se octne tam, kde neplatí zákony přírody.

"Připraveni?" otázala se Jane.

"Ptá se, jestli jsme připraveni," oznámil Ender.

Miro už přikývl. Ela sklonila hlavu. Po vteřince se pokřižovala, pevně uchopila stojan s ampulkami ve svém klíně a přikývla také.

"Jestli odcestujeme a zase se vrátíme, Elo," řekl jí Ender, "nebude to neúspěch, ani kdyby se ti nepodařilo stvořit ten virus, který jsi chtěla. Jestli bude loď fungovat dobře,

můžeme se tam vrátit jindy. Nemysli si, že všechno závisí na tom, co si budeš schopná představit dneska."

Usmála se.

"Neúspěch by mě nepřekvapil, ale jsem připravená i na úspěch. Můj tým je hotov vypustit do světa stovky bakterií, když se vrátím s recoladou, a budeme moci nahradit desco-ladu. Bude to riskantní, ale za padesát let bude svět zase samoregulující se gaialogií. Už vidím ve vysoké lusitanské trávě jeleny a dobytek a na nebi orly." Pak pohlédla zase dolů na ampulky ve svém klíně. "Také jsem se modlila ke Svaté panně, aby též Duch svatý, který v jejím lůně stvořil Božího syna, znovu sestoupil stvořit život v těchhle ampulkách."

"Amen," pravil Ender. "A teď, Jane, jestli jsi připravená, můžeme to spustit."

Před malou mezihvězdnou lodí čekali ostatní. Co očekávali? Že loď odstartuje v kouři a za zmitání? Že se ozve zahřmění? Že se objeví záblesk světla?

Loď tam stála. Byla tam a stále tam byla, nehýbala se a neměnila se. A pak náhle byla pryč.

Když se to stalo, ti v lodi necítili nic. Neozval se žádný zvuk, žádný pohyb je neupozornil na to, že se vydali z 'vnitřního' prostoru do 'vnějšího'.

Ale poznali ten okamžik, protože už tam nebyli tři, nýbrž jich bylo šest.

Ender zjistil, že sedí mezi dvěma lidmi, mladým mužem a mladou ženou. Ale neměl čas šije ani prohlédnout, protože ho plně zaměstnával pohled na muže, který seděl v původně prázdném sedadle naproti němu.

"Miro," zašeptal. Protože to byl on. Avšak ne Miro mrzák, postižený mladík, který se nalodil s ním. Ten stále seděl na sedadle vedle sedadla po Enderově levici. Tenhle Miro byl silný mladík, kterého znával Ender dřív. Muž, jehož síla bývala nadějí jeho rodiny, jehož vzhled býval pýchou Ouandina života, jehož mysl i srdce se slitovaly nad pequeniny a odmítly je nechat bez prospěchu, který jim podle jeho názoru mohla lidská kultura nabídnout. Miro celý a uzdravený. Kde se tu vzal?

"Měl jsem to vědět," řekl Ender. "Měli jsme to vědět. Vzorec sebe sama, který jsi držel ve své mysli — ne to, co jsi, ale to, co jsi byl."

Ten nový, mladý Miro zdvihl hlavu a usmál se na Endera. "Napadlo mě to." prohlásil a jeho řeč byla jasná a krásná a slova mu snadno splyvala z úst. "Doufal jsem v to. Poprosil jsem Jane, aby mě kvůli tomu vzala s sebou. A ono se to vyplnilo. Přesně, jak jsem po tom toužil."

"Ale teď jste dva," namítla Ela. Znělo to zděšeně.

"Ne," řekl Miro. "Jenom já. Jenom skutečný já."

"Ale tamten je tu dál," řekla.

"Myslím, že už ne nadlouho," odpověděl Miro. "Ta stará slupka je teď prázdná."

A byla to pravda. Starý Miro se ve svém sedadle zhroutil jako mrtvý. Ender k němu poklekl a dotkl se ho. Přitiskl prsty na jeho krk, aby nahnatal tep.

"Proč by mělo srdce ještě bít?" otázal se Miro. "Já jsem to místo, kde sídlí Mirovo ai-úa."

Když Ender odtáhl prsty od hrdla bývalého Mira, kůže odpadla a vyvalil se obláček prachu. Ender sebou trhl nazpátek. Hlava odpadla z ramenou a přistála v klíně mrtvol. Pak se rozpustila v bělavou tekutinu. Ender vyskočil a couvl.

Někomu šlápl na nohu.

"Au," prohlásila Valentina.

"Dívej se, kam šlapeš," pravil muž.

Valentina na téhle lodi, pomyslel si Ender. A hlas toho muže také znám.

Obrátil se, aby tomu muži a té ženě, kteří se zhmotnili na prázdných sedadlech vedle něj, pohlédl do tváře.

Valentina. Neuvěřitelně mladá. Tak, jak vypadala, když s ním jako dospívající plavala v jezeře soukromé usedlosti na Zemi. Tak, jak vypadala, když ji měl nejraději a nejvíc ji potřeboval, když byla jediným důvodem, na který si dokázal vzpomenout, k tomu, aby pokračoval ve svém vojenském výcviku; když byla jediným důvodem, na který si dokázal vzpomenout, proč by svět měl stát za zachraňování.

"Nemůžeš být skutečná," hlesl.

"Samozřejmě že jsem," odsekla. "Šlápl jsi mi na nohu, ne?"

"Chudák Ender," řekl mladík. "Neohrabaný a hloupý. To není moc dobrá kombinace."

Ted' ho Ender poznal. "Petr," vyhrkl. Jeho bratr, jeho nepřítel z dětství, ve věku, kdy se stal Hegemonem. Obrázek, který přehrávala všechna videa v době, kdy Petr zařídil věci tak, aby se Ender po svém velkolepém vítězství už nikdy nevrátil na Zemi.

"Doufal jsem, že tvůj obličej už nikdy neuvidím," zavrčel Ender. "Už jsi zemřel tak dávno."

"Nikdy nevěř pověstem o mé smrti," poučil ho Petr. "Mám tolik životů jako kočka. A také tolik zubů, tolik drápů a tutěž milou, přítulnou povahu."

"Kde jste se tu vzali?"

Odpověď nabídl Miro.

"Museli vzejít ze vzorců ve tvé mysli, Endere, protože ty jsi je znal."

"To ano," připustil Ender. "Ale proč? Předpokládalo se, že si s sebou poneseš představu sebe sama. Vzorec, kterým známe sami sebe."

"Je to tak, Endere?" otázal se Petr. "Pak musíš být opravdu zvláštní. Osobnost tak komplikovaná, že ji musejí nést dva lidé."

"V tobě není žádná část mne," ohradil se Ender.

"A měl bys to tak raději nechat," přimhouřil Petr mlsně oči. "Já mám rád děvčata, ne špinavé staříky."

"Já tě nechci," zavrčel Ender.

"To nikdy nikdo," zašklebil se Petr. "Chtěli tebe. Ale dostali mne, že? Dostali mě až sem. Myslíš si, že neznám celý svůj příběh? Ty a ta tvoje kniha lži, hegemon. Tak moudrá a chápavá. Jak Petr Wiggin vyžrával. Jak se z něj stal moudrý a čestný vládce. Takový fór. Ovšem, Mluví za mrtvé. Celou tu dobu. co jsi to psal, jsi znal pravdu. Posmrtnější z mých rukou smýval krev. Endere, ale věděl jsi stejně jako já, dokud jsem žil, že jsem tu krev na nich mít chtěl."

"Nech ho na pokoji," ozvala se Valentina. "Řekl v Hegemonovi pravdu."

"Pořád ho chráníš, andíčku?"

"Ne!" vykřikl Ender. "Skončil jsem s tebou, Petře. Jsi z mého života pryč už tři tisíce let."

"Můžeš utíkat, ale nemůžeš se před tím skrýt"

"Endere! Endere, přestaň! Endere!"

Obrátil se. To na něj volala Ela.

"Nevím, co se to tu děje, ale přestaň s tím! Máme už jenom pár minut. Pomoz mi s testy."

Měla pravdu. Ať už se tu s Mirovým novým tělem nebo s objevením Petra a Valentiny dělo cokoli, důležitá byla descolada. Podařilo se ji Ele změnit? Stvořit reco-ladu? A virus, který přemění obyvatele Cesty? Jestliže Miro dokázal přetvořit své tělo a Ender mohl nějak přičarovat duchy ze své minulosti a učinit je znovu tělem, bylo možné, doopravdy možné, že Eliny ampulky nyní obsahovaly viry, jejichž vzorce si úporně představovala.

"Pomoz mi," zašeptala Ela znovu.

Ender a Miro — nový Miro, s rukou jistou a silnou — uchopili ampulky, které jim podávala, a pustili se do testů. Byla to zkouška nepřítomnosti — jestliže bakteriální kultura, řasy a malí červi, které vpravili do jednotlivých ampulek, přežijí několik minut bez úhony, pak v ampulkách není descolada. Jelikož se ampulky při nalodění hemžily živými descola-dovými viii, bude to důkaz, že se stalo něco, co viii přinejmenším neutralizovalo. Jestli to byla skutečně recolada nebo pouze mrtvý či účinnosti zbavený descoladový virus, budou muset určit, až se vrátí. Červi, řasy ani bakterie se nijak nezměnili. V testech, provedených dříve na Lusitanii, roztok obsahující bakterie v přítomnosti descolady změnil barvu z modré na žlutou; nyní zůstal modrý. Červíci na Lusitanii rychle umírali a jejich zešedlé pozůstatky plavaly na hladině; nyní se stále vlnili po svém a zachovávali si červenohnědou barvu, která, alespoň u nich, byla známkou života. A řasy, místo aby se začaly drobit a úplně rozpadat, zachovávaly tvar tenkých vláken a živých úponků.

"Hotovo," řekl Ender.

"Aspoň můžeme doufat," pravila Ela.

"Sedněte si," vyzval je Miro. "Jestli jsme skončili, Jane nás dopraví zpátky."

Ender usedl. Pohlédl na sedadlo, kde Miro původně seděl. Jeho staré zmražené tělo už se nedalo identifikovat jako lidské. Neustále se hroutilo, jednotlivé jeho části se rozpadaly v prach nebo se roztékaly v podobě kapaliny. Dokonce i šaty se rozplývaly v nic.

"To už není součástí mého vzorce," řekl Miro. "Už je nic nedrží pohromadě."

"A co tihle?" zajímal se Ender. "Proč ti se nerozplynou?"

"Nebo ty?" odsekl Petr. "Proč ty se nerozplyneš? Už tě nikdo nepotřebuje. Jsi starý pošuk, který si ani neudržel ženu. A neměl jsi žádné dítě, ty ubohý eunuchu. Udělej místo pro opravdového muže. Nikdo tě ani nepotřeboval — všechno, co jsi dokázal, bych zvládl lépe, a z toho, co jsem udělal já, bys ty nezvládl nic."

Ender zabořil tvář do dlaní. Tohle byl výsledek, který si nepředstavoval ani v těch nejhorších nočních můrách. Ano, věděl, že se vypravuje na místo, kde jeho mysl může stvořit libovolné věci. Ale nikdy by ho nebylo napadlo, že se v ní stále skrývá Petr. Myslel si, že tu starou nenávist už dávno vymazal.

A Valentina... proč by měl tvořit novou Valentinu? Takovou mladou, dokonalou, sladkou a krásnou? Skutečná Valentina na něj čekala na Lusitanii — co si pomyslí, až uvidí, co svou mysl stvořil? Asi jí zalichotí, jak blízká jeho srdci je; ale bude také vědět, že si cenil toho, co bývala, ne toho, čím je nyní.

Obě tajemství jeho srdce, to nejtemnější i to nejjasnější, zůstanou odhalena, jakmile se dveře otevrou, a on bude muset zase vystoupit na povrch Lusitanie.

"Rozplyňte se," vyjel na ně. "Rozpadněte se."

"Až po tobě, staříku," pravil Petr. "Tvůj život je pryč a můj teprve začíná. Jediné, o co jsem musel usilovat poprvé, byla Země, jediná stará unavená planeta — bylo to tak snadné, jako by pro mě bylo sáhnout po tobě a holýma rukama tě

zabít, přímo tady a teď, kdybych o to stál. Zlomit ti krk jako suchou nudli."

"Zkus to," zašeptal Ender. "Já už nejsem ten vyděšený klouček."

"Zrovna tak nejsi soupeř pro mne," odvětil Petr. "Nikdy jsi nebyl a nikdy nebudeš. Máš moc velké srdce. Jsi jako Valentina. Vyhýbáš se tomu, abys udělal to, co se udělat musí. A to tě dělá slabým a změkčilým. Pak jsi snadno zničitelný."

Náhly záblesk světla. Co to bylo, přece jen smrt ve 'vnějším' prostoru? Ztratila snad Jane vzorec ze své mysli? Vybuchli nebo padli do slunce?

Ne. Otevíraly se dveře. Bylo to světlo lusitanského rána, které se dralo do relativního přítmí uvnitř lodi.

"Takjdete ven?" volal Grego. Vstrčil hlavu dovnitř. "Jste..."

Tu je uviděl. Ender viděl, jak v duchu počítá.

"Nossa Senhora," zašeptal Grego. "Kde se tady, k čertu, vzali tihle?"

"Z Enderovy totálně zamotané hlavy," prohlásil Petr.

"Ze stalých a milých vzpomínek," řekla Valentina.

"Pomozte mi s těmi viry," ozvala se Ela.

Ender napřáhl ruce, ale ona podala ampulky Mirovi. Neřekla na vysvětlenou nic, jen se mu vyhýbala pohledem, ale on tomu rozuměl. To, co se mu 'venku' přihodilo, bylo příliš podivné, než aby to přijala. Ať už Petr a tahle nová Valentina byli čímkoliv, neměli existovat. Že si Miro pro sebe stvořil nové tělo, to jí dávalo smysl, i když bylo děsivé sledovat, jak se jeho staré tělo rozpadá do zapomenuté nicoty. Ela se soustředila tak dokonale, že mimo ampulky, které k tomu účelu měla s sebou, nestvořila nic. Zatímco Ender zhmotnil celé dva lidi, oba svým způsobem nepříjemné — nová Valentina proto, že byla výsměchem té skutečné, která jistě čekala přede dveřmi. A Petrovi se dařilo být protivný hned, jakmile se dal do svého popichování, které se náhlejevilo nebezpečným a páchnoucím čertovinou.

"Jane," zašeptal Ender. "Jane, jsi tu se mnou?"

"Ano," odpověděla.

"Vidělajsi to všechno?"

"Ano."

"Chápeš to?"

"Jsem nesmírně unavená. Ještě nikdy jsem nebyla unavená. Nikdy jsem nedělala nic tak obtížného. Vyžadovalo to všechnu moji pozornost najednou. A dvě další těla, Endere. Zahrnout je do vzorce, jako byl tenhle — nevím, jak jsem to vůbec dokázala."

"To jsem nechtěl."

Ona však neodpověděla.

"Tak jdete nebo jo?" popoháněl je Petr. "Ostatní už jsou venku i s těmi flaštičkami na moč."

"Endere, já se bojím," řekla mladá Valentina. "Nevím, co mám dělat."

"Ani já ne," odpověděl Ender. "Ať mi Bůh odpustí, jestli ti to nějak ublíží. Nikdy bych tě nebyl přivolal zpátky, abych ti ublížil."

"Já vím," řekla.

"No ne," poškleboval se Petr. "Milý staroušek Ender si vyčaruje přitažlivou holčičku, která vypadá právě jako jeho sestřička, když byla v pubertě. Hmm, hmm, Endere, starouši. tvoje zkaženost snad nezná mezí."

"Taková věc může napadnout jenom naprosto úchylného zvrhlíka," zamumlal Ender.

Petr se smál a smál.

Ender vzal mladou Valentinu za ruku a vyvedl ji ze dveří. Cítil, jak se její ruka v jeho sevření chvěje a potí. Byla cítit tak skutečně. Byla skutečná. A jakmile vykročil ze dveří, spatřil pravou Valentinu, stanul tváří v tvář té stárnoucí, avšak stále ještě hezké ženě, kterou celé ty roky znal a měl rád. Tohle je moje pravá sestra, ta, kterou jsem miloval jako svoje druhé já. Co v mé mysli dělala ta dívka?

Bylo zřejmé, že Grego a Ela řekli dost, aby lidé věděli, že se stalo něco zvláštního. A když vystoupil z lodi Miro, zdravý a silný, s jasnou mluvou a tak bujný, že se zdálo, že se každým okamžikem dá do zpěvu, probudilo to vzrušený šum. Zázrak. Tam venku se děly zázraky, ať už loď byla kdekoliv.

Když však vystoupil Ender, rozhostilo se ticho. Málokdo by byl na první pohled poznal, že ta dívka je Valentina v době svého mládí — Valentina byla tedy jediná, kdo si to uvědomil. A nikdo kromě Valentiny nemohl poznat Petra v rozpuku jeho mladé mužnosti; obrázky v historických textech pocházely z hologramů zaznamenaných v jeho pozdějším životě, kdy se poprvé objevily levné trvanlivé hologramy.

Valentina je ovšem znala. Ender stál přede dveřmi, mladá Val vedle něj, teď se za nimi objevil Petr a Valentina je poznala oba. Vykročila kupředu, nechala Jaktu stát za sebou, až stála přímo před Enderem.

"Endere," řekla. "Ty můj zmučený chudáčku, tohle jsi stvořil na místě, kde můžeš udělat všechno, co chceš?" Dotkla se rukou tváře své mladé kopie. "Je krásná," řekla. Já jsem nikdy takhle krásná nebyla, Endere. Je dokonalá. Je všechno, čím jsem chtěla být, ale nikdy jsem nebyla."

"A mne nevidíš ráda, Val, můj nejdražší Démosthene?" Petr se protlačil mezi Enderem a mladou Val. "Na mne nemáš také milé vzpomínky? Já nejsem krásnější, než si mě pamatuješ? Já jsem určitě rád, že tě vidím. Tak dobře sis vedla v roli té osobnosti, kterou jsem pro tebe vymyslel. Démosthenes. Já jsem tě stvořil a ty mi za to ani nepoděkuješ."

"Děkuji, Petře," zašeptala Valentina. Znovu pohlédla na mladou Val. "Co s nimi budeš dělat?"

"Dělat s námi?" podivil se Petr. "Nepatříme mu, aby si s námi mohl dělat cokoli. Možná mě přivolal nazpět, ale teď jsem zase sám svým pánem, jako jsem byl vždycky."

Valentina se obrátila zpátky k hloučku, stále plnému posvátné hrůzy z podivných událostí. Konec konců, viděli nastupovat do lodi tři osoby, viděli loď zmizet a opět se objevit na přesně tomtéž místě o nejvýše sedm minut později

— a místo aby vystoupili opět tři lidé, objevilo se jich pět, z toho dva neznámí. Nebylo divu, že zůstali stát s otevřenými ústy.

Dnes se však nikomu nemělo dostat odpovědi. Kromě odpovědi na nejdůležitější otázku ze všech.

"Už Ela odnesla ampulky do laboratoře?" otázala se Valentina. "Skončeme to tady a pojďme se podívat, co pro nás ve 'vnějším' prostoru vyrobila."

Kapitola Sedmáctá

Enderovy děti

<Chudák Ender. Jeho noční můry se tu teď kolem něj potulují po svých>

<Je to zvláštní způsob, jak si nakonec opatřit děti.>

<Ty přece přivoláváš aiúa z chaosu. Jak on našel duše pro tyhle dva?>

<A proč si myslíš, že to udělal?>

<Oni chodí. Mluví.>

<Ten člověk jménem Petr s tebou mluvil, že?>

<Nejarogantnější člověk, se kterým jsem se kdy setkal.>

<Čím myslíš, že to je, že se zrodil se schopností mluvit řečí otcovských stromů?>

<Nevím. Ender ho stvořil. Proč by ho neměl stvořit obdařeného znalostí řečí?>

<Ender je oba tvoří neustále, hodinu za hodinou. Cítily jsme v něm ten vzorec. On to možná sám nechápe, ale mezi těmi dvěma a jím není žádný rozdíl. Mají snad jiná těla, ale stále jsou jeho součástí. Ať řeknou nebo udělají cokoliv, mluví a jedná to Enderovo aiúa>

<On o tom ví?>

<O tom pochybujeme.>

<Řekneš mu to?>

<Ne, dokud se sám nezeptá>

<Kdy myslíš, že se to stane?>

<Až bude sám znát odpověď.>

Probíhal poslední den zkoušek recolady. Zpráva o jejich úspěchu — alespoň dosavadním — se už rozkřikla po lidské kolonii, a jak Ender předpokládal, i mezi pequeniny. Elin asistent Glass se dobrovolně přihlásil jako objekt dalšího experimentu. Nyní už třetí den žil v téže izolované místnosti, v níž se obětoval Planter. Tentokrát však v něm byla descolada zahubena viricidní bakterií, kterou Ele pomohl vyvinout. A funkce, které v jeho organismu kdysi plnila descolada, nyní plnil nový Elin recoladový virus. Fungoval dokonale. Glass ne onemocněl ani v nejmenším. Zůstával jediný poslední krok, než mohla být recolada prohlášena za zcela úspěšnou.

Hodinu před poslední zkouškou se Ender se svým absurdním doprovodem Petra a mladé Val setkal s Quarou a Gregem v Gregově cele.

"Pequeninové to přijali," sdělil Ender Quaře. "Přejí si podstoupit riziko zabití descolady a jejího nahrazení recoladou, až se to vyzkouší na Glassovi."

"To mě nepřekvapuje," řekla Quara.

"Mne ano," prohlásil Petr. "Vepřící jako druh zjevně touží po vymření."

Ender si povzdychl. Ačkoliv už nebyl vyděšený kluk a Petr už nebyl starší, větší a silnější než on, nedokázal k té napodobenině svého bratra, kterou stvořil tam kdesi 'venku', stále cítit žádnou lásku. Petr ztělesňoval všechno, čeho se Ender bál a co nenáviděl ve svém dětství, a mít ho tu zase zpátky bylo děsivé a k vzteku.

"Co tím myslíš?" otázal se Grego. "Kdyby s tím pequeninové nesouhlasili, díky descoladě by byli pro lidstvo tak nebezpeční, že by jim nemohlo dovolit přežít."

"No jistě," usmíval se Petr. "Fyzik jako odborník na strategii."

"Co Petr říká," ozval se Ender, "znamená, že kdyby on byl na místě pequeninů — což on by bezpochyby byl rád — nikdy by se dobrovolně nevzdal descolady, dokud by od lidstva nedostal něco výměnou."

"K překvapení všech náš stárnoucí zázračný chlapec projevuje jiskřičku důvtipu," zahlaholil Petr. "Proč by měli vybíjet svou jedinou zbraň, které má lidstvo důvod se obávat? Lusitanská flotila se stále blíží a má na palubě M. D. zařízení.

Proč nepřimějí Andrewa, aby se k ní ve svém kouzelném létajícím fotbalovém míči nevydal a nenastolil zákon?"

"Protože by mě zastřelili jako psa," řekl Ender. "Pequeninové to dělají proto, že je to správné, čestné a slušné. Ta slova ti objasním později."

"Já ta slova znám," zašklebil se Petr. "A vím i to, co znamenají."

"Opravdu?" zeptala se mladá Val. Její hlas je jako obvykle překvapil — měkký, jemný, a přesto schopný vmístit se do hovoru. Ender si vzpomněl, že Valentinin hlas byl vždycky takový. Nebylomožnější přeslechnout, třebaže promlouvala tak zřídka.

Správný. Čestný. Slušný," deklamoval Petr. Ta slova z jeho úst zněla nečistě. "Osoba, která ty pojmy vyslovuje, jim buď věří, nebo ne. Pokud ne, znamená to, že má někoho, kdo mi s nožem v ruce stojí v zádech. A jestli jim věří, znamená to, že já vyhraji."

„Já vám řeknu, co znamenají," prohlásila Quara. "Znamenají, že budeme gratulovat pequeninům i sobě ke zničení rozumného druhu, který nikde jinde ve vesmíru nemusí existovat."

"Jen si nic nenalhávej," poznamenal Petr.

"Každý je si tak jistý, že descoladaje zkonstruovaný virus," pokračovala Quara, "ale nikdo neuvažuje o možnosti, že se přirozeně vyvinula primitivnější, zranitelnější forma descolady, a ta se pak záměrně změnila do své současné podoby.

Ano, může to být zkonstruovaný virus, ale kdo jej zkonstruoval? A teď jej zabíjíme, aniž bychom se pokusili o

navázání kontaktu."

Petr se zašklebil na ni a pak na Endera.

"Překvapuje mě, že tohle lasičí svědomí není potomek tvé krve," prohlásil. "Je stejně posedlá hledáním důvodů proč cítit vinu, jako jsi ty a Val."

Ender ho ignoroval a pokusil se Quaře odpovědět.

"My jej zabijíme. Protože už nemůžeme déle čekat. Descolada se nás snaží zničit a my nemáme čas na rozmýšlení. Jestli to budeme moci udělat, uděláme to."

"Já to všechno chápu," řekla Quara. "Vždyť jsem přece spolupracovala? Jenom mě štvě, když vás slyším mluvit, jako by pequeninové byli kdovíjak stateční, když kolaborují při xenocidě, aby si zachránili vlastní kůži."

"My, nebo oni, dítě," pravil Petr. "My, nebo oni."

"Asi si nedokážete představit," podotkl Ender, "jak se stydím, když slyším své vlastní argumenty od něj."

Petr se rozesmál.

"Andrew předstírá, že mě nemá rád," prohlásil. "Ale ten kluk podvádí. On mě obdivuje. Uctívá mě. Odjakživa. Stejně jako tady toho krásného andílka."

Petr se dotkl prstem mladé Val. Neodtáhla se. Chovala se, jako by jeho prst na svém rameni ani necítila.

"Uctívá nás oba. V jeho pokřivené mřínové mysli ona ztělesňuje morální dokonalost, které on nikdy nemůže dosáhnout. A já ztělesňuji moc a génia, které byly vždycky mimo dosah ubohého Andrewa. Bylo to od něj docela skromné, nemyslíte? Celé ty roky to nejlepší, co v něm bylo, skrýval ve své mysli."

Mladá Val vzala Quaru za ruku.

"Je to ta nejtěžší věc, kterou kdy v životě uděláš," řekla, "pomáhat lidem, které miluješ, udělat něco, o čem jsi hluboce přesvědčena, že je špatné."

Quara se rozplakala.

Ale Enderovi nedělala starosti Quara. Věděl, že je dost silná na to, aby unesla morální rozpory vlastních činů a zůstala duševně zdravá. Její dvojaký postoj k jejím činům jí snad pomůže vyzrát, čas od času v ní vyvolá nejistotu, zda její úsudek je absolutně správný a zda se všichni, kteří s ní nesouhlasí, absolutně mýlí. Kdyby nic jiného, až tohle skončí, bude

Quara úplnější, soucitnější a, ano, slušnější, než bývala dosud ve svém horkokrevném mládí. A snad jemný dotek mladé Val společně se slovy, která přesně pojmenovala bolest, již Quara cítila, jí pomohou zotavit se dřív.

Enderovi dělal starosti způsob, jakým Grego obdivně hleděl na Petra. Ze všech lidí právě Grego měl nejlépe chápat, kam Petrova slova mohou vést. A přesto obdivoval Enderovu zhmotnělou noční můru. Musím Petra dostat odsud, pomyslel si Ender, nebo získá na Lusi-tanii mnohem víc následovníků než Grego — a užije je účinněji a posléze i s ničivějším účinkem.

Ender nedoufal, že by se mohlo ukázat, že Petr bude jako skutečný Petr, ze kterého se stal silný a oprávněný Hegemon. Tenhle Petr ostatně nebyl úplnou lidskou bytostí, plnou nejasností a překvapení. Spíše vznikl z přitažlivě zlé karikatury, která prodlévala v nejhlubších koutech Enderova podvědomí. Tady se nedala čekat překvapení. Když se připravovali k záchraně Lusitanie před descoladou, Ender přivedl nové nebezpečí, potenciálně stejně ničivé.

Které ovšem nebylo tak obtížné zabít.

Znovu tu myšlenku potlačil, třebaže od chvíle, kdy poznal, že Petr sedí v kosmické lodi po jeho levici, ho napadla už tucetkrát. Stvořil jsem ho. Není skutečný, je to jenom moje noční můra. Když ho zabiju, nebude to přece vražda, že? Bude to morální ekvivalent — čeho? Jako když se probudím? Přenesl jsem na svět svoji noční můru — a když ho zabiju, bude to, jako když se svět probudí a zjistí, že noční můra je pryč, nic víc.

Kdyby byl Petr sám, Ender by se asi k vraždě přemluvil, nebo si to aspoň myslel. Zastavila ho však existence mladé Val. Křehká, duševně krásná — kdyby mohl být zabit Petr, mohla by být zabita i ona. Kdyby měl být zabit on, měla by být zabita i ona — měla stejně malé právo na existenci; byla stejně nepřírozená a její původ stejně pochybný a krkolomný jako jeho. Ale to by Ender nedokázal udělat nikdy. Ji bylo třeba chránit, nejlépe ubližovat. A jestliže byl jeden z nich dost skutečný na to, aby zůstal naživu, musel být i druhý. Jestliže by zabití mladé Val byla vražda, bylo by vraždou i zabití Petra. Vznikli při jednom a totéž stvoření.

Moje děti, pomyslel si Ender hořce. Moje milované potomstvo, které mi plně zformované vyskočilo z hlavy jako Athéna z mysli Diovy. Až na to, že to, co tu mám já, není Athéna. Spíš Artemis a Hádes. Panenská lovkyně a vládce pekel.

"Raději bychom měli jít," prohlásil Petr. "Než se Andrew přemluví k tomu, aby mě zabil."

Ender se pobledle usmál. To bylo to nejhorší — zdálo se, že se Petr a mladá Val vyznali v jeho vědomí lépe než on sám. Doufal, že časem tahle důvěrná znalost vyvane. Zatím se k jeho ponížení přičítalo Petrovo popichování kvůli myšlenkám, které by nikdo jiný neuhodl. A mladá Val — ze způsobu, jakým se na něj občas dívala, poznal, že ona také ví. Už neměl žádná tajemství.

"Půjdu s tebou domů," nabídla Val Quare.

"Ne," odmítla Quara. "Co jsem udělala, to jsem udělala. Půjdu tam a budu sledovat Glasse až do konce jeho zkoušky."

"Nebude chtít zmeškat příležitost trpět veřejně," podotkl Petr.

"Zmlkni, Petře," okřikl ho Ender.

Petr se zašklebil.

"Ale jdi. Přece sám víš, že Quara z toho chce vyrazit všechno, co jen půjde. Je to jenom její způsob, jak se stát hvězdou představení — všichni budou starostliví a útlocitní, místo aby se radovali z toho, co se podařilo Ele. Přebírat někomu jeviště je tak podlé, Quaro — přesně ve tvém stylu."

Quara by snad byla odpověděla, kdyby Petrova slova nebyla tak urážlivá a kdyby neskrývala zrnko pravdy, které ji

zmátlo. Namísto toho na Petra upřela pohled mladá Val a pravila:

"Zmlkni, Petře."

Tatáž slova, která řekl Ender, jenomže když je vyslovila mladá Val, fungovala. Zašklebil se na ni a zamrkal — spiklenecky, jako by chtěl říci: Nechám tě hrát tvoji malou hru, Val, ale nemysli si, že nevím, že se svým milým chováním chceš každému vlichotit. Ale když odcházeli z Gregovy cely, už nic neřekl.

Venku se k nim přidal starosta Kováno.

"Velký den v historii lidstva," pravil. "A čirou náhodou jsem byl u všech důležitějších událostí."

Ostatní se zasmáli — zejména Petr, který se s Kovaným rychle a snadno spřátelil.

"To není náhoda," prohlásil Petr. "Spousta lidí ve vašem postavení by zpanikařila a všechno pokazila. Chtělo to otevřenou mysl a spoustu odvahy, aby se věcem ponechal ten průběh, který měly."

Ender se Petrovým zjevným lichotkám málem zasmál nahlas. Ale ten, komu se lichotí, lichocení tak snadno nerozpozná. Ach ano. Kováno stiskl Petra kolem ramen a všechno odmítl, ale Ender viděl, že to rad slyší a že Petr na něj získal větší vliv, než měl Ender. Nevidí snad tihle lidé, jak šije Petr cynicky podmaňuje?

Jediný, kdo se na Petra díval s něčím podobným Enderovu strachu a hnusu, byl biskup — ale v jeho případě to byl teologický předpoklad, ne moudrost, co mu bránilo, aby si Petra pustil k tělu. Během několika hodin po jejich návratu z 'vnějšího' prostoru si biskup zavolal Mira a naléhal na něj, aby se nechal pokřtít. "Bůh tvým uzdravením vykonal veliký zázrak," řekl, "ale způsob, kterým tak bylo učiněno — nahrazení jednoho těla druhým místo přímého uzdravení starého těla — nás staví do nebezpečné situace, že tvůj duch obývá tělo, které nebylo nikdy pokřtěno. A jelikož se křest vykonává na těle, obávám se, že bys mohl pozbyť svátosti." Mira příliš nezajímaly biskupovy představy o zázracích — neměl za to, že by s jeho uzdravením měl Bůh příliš společného — ale obnovení jeho síly, řeči a volnosti v něm vyvolalo takovou radost, že by byl souhlasil pravděpodobně se vším. Křest se měl odbyť počátkem příštího týdne při prvních bohoslužbách, které se budou konat v nové kapli.

Avšak biskupova dychtivost pokřtít Mira neměla protějšek v jeho přístupu k Petrovi a k mladá Val. "Je absurdní pokládat tyhle obłudné věci za lidi" nechal se slyšet. "Nejspíš ani nemohou mít duše. Petr je ozvěnou někoho, kdo už žil a zemřel s vlastními hříchy a lítostmi, průběh jeho života už byl zvážen a bylo mu určeno místo v nebi nebo v pekle. A co se týče té... dívky, toho výsměchu ženské kráse — ta nemůže být tím, kým tvrdí, že je, protože to místo už zaujímá živá žena. Satanovým přeludem se nemůže dostat křtu. Jejich stvořením Andrew Wiggin vybudoval svou vlastní babylónskou věž, aby se pokusil dosáhnout nebes a zaujmout místo Boha. Nemůže mu být prominuto, dokud je nedopraví zpátky do pekel a nezanechá je tam."

Napadlo biskupa Peregrina alespoň na okamžik, zda to není přesně to, co Andrew touží udělat? Avšak Jane byla v tomto ohledu neústupná, když jí Ender svůj nápad přednesl. "To by bylo pošetilé," řekla. "Proč si například myslíš, že by zmizeli? A co tě na druhé straně vede k přesvědčení, že bys třeba nemohl stvořit další dva? Neslyšel jsi snad ještě pověst o čarodějově učni? Brát je tam zpátky by bylo jako rozsekávat ta košťata vejpl — jediné, k čemu by to vedlo, by bylo ještě více košťat. Nech to raději tak, ať to ještě nezhoršíš."

A tak kráčeli do laboratoře všichni společně — Petr, který si starostu Kovana již zcela omotal kolem prstu. Mladá Val, která si získala Quaru neméně úplně, ačkoliv její cíle byly altruistické, a ne zaměřené k jejímu využití. A Ender, jejich tvůrce, rozzlobený, pokouřený a v obavách.

Stvořil jsem je — takže jsem odpovědný za všechno, co udělají. A nakonec mohou oba nadělat strašlivé škody. Petr, protože ubližovat je v jeho povaze — alespoň v představě, kterou o něm mám a která tvoří vzorec v mé mysli. A mladá Val, přes svou vrozenou dobrotu, protože je hlubokým ublížením mé sestře Valentíně.

"Nenechávej se od Petra tak urážet," zašeptala mu do ucha Jane.

"Lidé si myslí, že patří ke mně," řekl Ender nehlasně. "Představuji si, že musí být neškodný, protože já jsem neškodný. Ale já ho neovládám."

"Myslím, že to vědí."

"Musím ho dostat odsud."

"Pracuji na tom," ujistila ho Jane.

"Možná bych je měl sbalit a vysadit je někde na nějaké opuštěné planetě. Znáš Shakespearovu Bouřil?"

"Kaliban a Ariel?"

"Poslat je do vyhnanství, protože je nemohu zabít."

"Pracuji na tom," opakovala Jane. "Ostatně, oni jsou součástí tebe, že? Částí vzorce tvé mysli. Co kdybychom mohla použít místo tebe, abych se dostala do 'vnějšího' prostoru? Pak bychom měli tři mezihvězdné lodě, nejenom jednu."

"Dvě." opáčil Ender. "Já už 'ven' nikdy nepoletím."

"Ani na mikrosekundu? Kdybych tě vzala tam a ihned zpátky 'dovnitř'? Nebude důvod se tam zdržovat."

"To nebyl pobyt tam, co nadělalo tuhle škodu," prohlásil Ender. "Petr a mladá Val tam byli vždycky. Jestli ještě jednou půjdu do 'vnějšího' prostoru, stvořím je znovu."

"Dobrá," řekla. "Takže dvě mezihvězdné lodě. Jedna s Petrem, druhá s mladou Val. To bychom tedy měli. Nemůžeme přece skončit tím, že vykonáme jedinou cestu, a opustit cestování nadsvětelnou rychlostí navždy."

"Ale můžeme," odpověděl Ender. "Získali jsme recoladu. Miro si dopřál zdravé tělo. To stačí — všechno ostatní už vyřešíme sami."

"Chyba," prohlásila Jane. "Ještě musíme dopravit pequeniny a Královny úlů pryč z této planety dřív, než přiletí flotila. Ještě musíme dopravit transformační virus na Cestu, abychom osvobodili tamní lidi."

"Já už do 'vnějšího' prostoru nepůjdu."

"Ani kdybych nemohla použít Petra a mladou Val k přenosu svého aiúdl Nechal bys zničit pequeniny a Královnu úlů jenom proto, že se bojíš svého podvědomí?"

"Nechápeš, jak je Petr nebezpečný."

"Možná ne. Ale chápu, jak je nebezpečný 'Malý doktor'. A kdyby ses tak nebral s vlastní bídou, Endere. chápal bys, že i kdybychom měli skončit s pěti sty Petříčků a Valen-tinak pobíhajících okolo, musíme tu mezihvězdnou loď použít k dopravě pequeninů a Královen úlů najině světa."

Věděl, že Jane má pravdu. Věděl to celou dobu. To ovšem neznamenalo, že byl ochoten to připustit.

"Jenom pracuj na tom, jak se přesouvat s Petrem a mladou Val," řekl nehlasně. "Ačkoliv, chraň nás Bůh, jestli Petr) schopný tvořit věci, až se dostane 'ven'."

"Pochybuj, že by to dokázal," řekla Jane. "Není tak chytrý, jak si myslí."

"Aleje," opáčil Ender. "A jestli o tom pochybuješ, nejsi tak chytrá, jak si myslíš."

Ela nebyla jediná, kdo se připravoval na Glassovu poslední zkoušku návštěvou u Pian-tera. Jeho němý stromek byl dosud malý a útlý a těžko se mohl vyrovnat silným kmenům Rootera a Humana. Ale právě kolem tohoto stromku se shromáždili přežívající pequenino-vé. Právě tak jako Ela se shromáždili k modlitbě. Bylo to podivně mlčenlivé shromáždění. Pequeniňští kněží nepořádali žádný obřad a nepřišli s žádnou okázalostí. Prostě klečeli s ostatními a všichni cosi mumlali ve všemožných jazycích. Někteří se modlili v bratrském jazyce, někteří v jazyce stromů. Ela předpokládala, že to, co slyší od shromážděných manželek, je jejich vlastní obvyklý jazyk, ale právě tak to mohla být posvátná řeč, kterou používaly, když mluvily s mateřským stromem. A ze rtů pequeninů splývaly i lidské jazyky — Stark i portugalština — a jeden z pequeninských kněží se snad dokonce modlil jakousi starobylostou církevní latinou. Byl to skutečný Babylón, a přesto cítila nesmírnou jednotu.

Modlili se u hrobu mučedníka — to bylo všechno, co po něm zbylo — za život bratra, který ho následoval. Jestliže Glass dnes zemře, bude to pouze ozvěna Planterovy oběti. A jestli přejde do třetího života, bude ten život dlužit Planterově odvaze a příkladu.

Protože právě Bia přinesla recoladu z 'vnějšího' prostoru, poctili ji tím, že ji krátkou chvílí zanechali o samotě u samotného kmene Planterova stromu. Sevřela rukou tenký krníček a pocítila přání, aby v něm bylo více jeho života. Bylo nyní Planterovo aiúa ztraceno a bloudilo kdesi v bezprostoru 'vnějška'? Neboje přijal Bůh jako jeho skutečnou duši a vzal je do nebes, kde nyní Planter dlí se svatými?

Plantere, oroduj za nás. Pros za nás. Jako moji blahoslavení prarodiče přednesli moji modlitbu Otci, ty nyní pros Krista, aby se slitoval nad všemi tvými bratry a sestrami. Ať re-colada přenese Glasse do třetího života, abychom s dobrým svědomím mohli rozšířit recoladu po celém světě, aby nahradila vražednou descoladu. Pak bude vskutku beránek moci ulehnout vedle lva a na tomto místě bude moci nastat pokoj.

Nikoli poprvé však Elou zmítaly pochybnosti. Byla si jistá, že jejich postup je správný

— netrpěla žádnou z Quařiných výčitek ohledně likvidace descolady po celé Lusitanii. Ne

byla si však jistá, jestli bylo správné vyjít při návrhu recolady z nejstarších vzorků descolady, které uchovávali. Jestliže descolada skutečně způsobila současnou bojovnost pequeninů, jejich touhu rozšířit se na nová místa, pak se Ela na sebe mohla dívat tak, že navrací pequeniny do jejich předchozího "přirozeného" stavu. Ten ovšem byl právě tak výsledkem gaialogickou rovnováhu udržujícího působení descolady — jenom se zdál přirozenější, protože to byl stav, ve kterém se pequeninové nacházeli, když se přistěhovali lidé. Proto na to Ela mohla nahlížet i tak, že působí změnu v chování celého druhu, neboť s výhodou od straní mnoho z agresivity pequeninů, takže v budoucnu bude menší pravděpodobnost jejich konfliktu s lidmi. Dělán z nich nyní dobré křesťany, ať se jim to líbí nebo ne. A skutečnost, že Human i Rooter to schválili, že mne nesnímá odpovědnost, pokud se to nakonec obrátí proti pequeninům.

Ach, Bože, odpusť mi, že si hraji na Boha v životě těchto tvých dětí. Až před tebe Planterovo aiúa předstoupí a bude za nás orodovat, vyslyš modlitbu, kterou od nás přináší

— ale jen tehdy, je-li tvoje vůle, aby se tento druh takovým způsobem změnil. Pomoz nám, jestliže činíme dobro, ale zastav nás, pokud bychom nevědomky ublížili. Ve jménu Otce, Syna i Ducha svatého. Amen.

Špičkou prstu setřela ze své tváře slzu a mokrý prst přitiskla na hladkou kůru Planterova kmene. Nejsi tam, Plantere, abys to cítil, nejsi uvnitř kmene. Ale věřím, že to stejně cítíš. Bůh nedovolí, aby se tak vznešená duše jako tvoje ztratila v temnotách.

Byl čas jít. Dotkly se jí jemné ruce bratrů, zdvihly ji a vedly ji do laboratoře, kde v izolaci čekal Glass na svůj přechod do třetího života.

Když Ender předtím navštívil Plantera, ten ležel na lůžku, obklopen lékařským zařízením. Dnes to uvnitř izolované místnosti vypadalo zcela jinak. Glass byl dokonale zdravý, a třebaže byl přidrtáván ke všemožným monitorovacím přístrojům, nebyl upoután na lůžko. Měl hravou a šťastnou náladu a stěží dokázal skrýt svou dychtivost, aby se do toho už pustili.

Ted, když přišla Ela a ostatní pequeninové, mohli začít.

Jedinou stěnou, která ho nyní udržovala v izolaci, bylo dezintegrační pole; pequeninové, kteří se shromáždili kolem, aby sledovali jeho přechod, mohli vidět všechno, co se tam udalo. Byli však sami, kdo se díval přímo venku. Všichni lidé, snad z pocitu ohledů na city pequeninů, snad proto, aby se oddělili zdí od brutality tohoto pequeninského rituálu, se shromáždili uvnitř laboratoře, odkud se na to, co se dělo s Glassem, mohli dívat pouze oknem nebo prostřednictvím monitorů.

Glass počkal, až bratři ve sterilních oblecích a s dřevěnými noži v nikách zaujmou místa vedle něj, pak utrl capim a rozžvýkal jej. Sloužil mu jako anestetikum, které pro něj obřad učiní snesitelným. Bylo to však poprvé, kdy bratr určený

pro třetí život žvýkal místní trávu, která neobsahovala žádný descoladový virus. Pokud byl Elin nový virus v pořádku, bude tento capim působit stejně, jako vždy působil capim obsahující descoladu.

"Jestli přejdu do třetího života," prohlásil Glass "nepatří sláva mně, nýbrž Bohu a jeho služebníku Planterovi."

Bylo příhodné, že poslední slova, která Glass vyslovil v bratrském jazyce, vznesl k Planterově chvále. Ani jeho dvornost však nezměnila skutečnost, že připomínka Planterovy oběti rozplakala mnoho lidí; a třebaže se emoce pequeninů daly těžko dešifrovat, Ender nepochyboval, že šťebetavé zvuky ze zástupu shromážděných pequeninů také vyjadřovaly pláč nebo jinou podobnou emoci, odpovídající Planterově památce. Glass se však mýlil, když si myslel, že jemu v tom nepatří žádná sláva. Každý věděl, že stále může dojít k neúspěchu, že přes všechny důvody k naději, které měli, nebylo vůbec jisté, zda Elina recolada bude mít moc přenést bratra do třetího života.

Bratři ve sterilních oblecích pozdvihli nože a dali se do práce.

Tentokrát to nejsem já, pomyslel si Ender. Díky Bohu, že nemusím vzít do ruky nůž, abych zabil bratra.

Neodvrátil však pohled, jakto učinilo mnoho jiných v laboratoři. Krev pro něj nebyla ničím novým, a i když ho ten pohled nijak netěšil, věděl, že jej dokáže snést. Co Glass dokázal vydržet na vlastním těle, na to mohl Ender snést pohled, aby přinesl svědectví. To se přece od Mluvčího za mrtvé očekává, nebo ne? Svědectví. Přihlížel rituálu co nejpozorněji, když rozpárali Glassovo tělo zažíva a jeho orgány zasadili do země, aby strom mohl začít klíčit, dokud je Glassova mysl stále bdělá a živá. Přes to všechno Glass nevydal žádný zvuk ani neudělal žádný pohyb, které by naznačovaly bolest. Buď jeho odvaha přesahovala všechno očekávání, anebo recolada působila v capimu stejně dobře jako descolada, takže si udržel své anestetické vlastnosti. Nakonec bylo všechno hotovo a bratři, kteří Glasse přenesli do třetího života, se vrátili do sterilizační komory. Jakmile byly jejich obleky očištěny od recolady a viricidních bakterií, svlékli je a nazí se vrátili do laboratoře. Byli velmi vážní, nicméně Ender byl přesvědčen, že na nich vidí utajované radostné vzrušení. Všechno proběhlo dobře. Cítili, jak na ně Glassovo tělo reaguje. Během hodin — a dost možná i minut — by měly vyrašit první lístky mladého stromku. A ve svém nitru si byli jistí, že se tak stane.

Ender si také všiml, že jeden z nich je kněz. Zajímalo ho, co by tomu řekl biskup, kdyby to věděl. Starý Peregrino se ukázal být docela přízřusobivým, pokud šlo o přijímání katolické víry u jiných inteligentních druhů a o úpravy obřadů a doktrín, aby splňovaly jejich zvláštní potřeby. To ovšem nic neměnilo na tom, že Peregrino byl starý muž, kterému se nelíbila myšlenka na účast kněží v takových rituálech, které, třebaže se zřetelně podobaly ukřižování, stále nepatřily mezi uznávané svátosti. Nu, tihle bratři věděli, co dělají. Ať už biskupa upozornili na účast jednoho z jeho kněží, nebo ne, Ender se o tom nezmiňuje; neudělá to ani nikdo z přítomných lidí, pokud si toho ještě někdo vůbec všiml.

Ano, strom roste — a velice energicky; listy se draly vzhůru přímo před očima. Stále však bude trvat mnoho hodin, ne-li dnů, než budou vědět, jestli je to otcovský strom, v němž je Glass stále naživu a při vědomí. Čas čekání, během něhož musí Glassův strom růst v dokonalé izolaci.

Kdybych já tak dokázal najít izolované místo, napadlo Endera, kde bych bez vyrušování mohl přijít na kloub všem těm podivným věcem, které se mi přihodily.

Avšak nebyl pequenino a ta úzkost, kterou trpěl, nebyl virus, který by mohl zabít nebo vyloučit ze svého života. Jeho choroba spočívala v samotných kořenech jeho identity a on nevěděl, zda se jí vůbec bude moci zbavit, aniž by přitom zničil sám sebe. Snad Petr a Val představují úhrn toho, co jsem, pomyslel si; snad kdyby odešli, nezůstalo by nic. Která část mé duše, který čin v mém životě se nedá vysvětlit jako jeden z nich, který uvnitř mne vykonává jeho nebo její vůli? Jsem součtem svých sourozenců? Nebo jejich rozdílem? Jaká aritmetika je vlastní mé duši?

Valentina se snažila nemyslet neustále na to děvče, které s sebou Ender přivezl 'zvenčí'. Samozřejmě věděla, že to je její mladší já, jak si ji pamatoval, a dokonce byla přesvědčená, že je od něj docela milé, že ve svém srdci nosil tak silnou vzpomínku na ni, když byla v onom věku. Jediná ze všech lidí na Lusitanii věděla, proč si ji ve svém podvědomí spojoval právě s tímto věkem. Až do té doby pobýval ve Válečné škole, zcela odříznutý od své rodiny. Třebaže on to vědět nemohl, ona věděla, že jejich rodiče na něj v podstatě zapomněli. Nezapomněli samozřejmě, že existoval, ale zapomněli na něj jako na někoho přítomného v jejich životech. Prostě nebyl s nimi, už za něj nenesli odpovědnost. Tím, že ho odevzdali státu, seji zprostili. Součástí jejich životů by býval byl více, kdyby byl zemřel; takhle neměli ani hrob, který by byli navštěvovali. Valentina jim za to nedávala žádnou vinu — dokazovalo to, že byli přízřusobiví a schopní se vzpamatovat. Ale nedokázala se jim přízřusobit. V jejím srdci byl Ender stále s ní. A poté, co se vnitřně rozšypal, když byl donucen postavit se všem výzvám, které ho čekaly ve Válečné škole, se Ender rozhodl celý podnik vzdát — ve skutečnosti začal stávkovat — a za ní přišel důstojník, pověřený úkolem udělat z Endera poddajný nástroj. Zavedl ji k Enderovi. Dal jim čas, který mohli strávit spolu — byl to tentýž muž, který je roztrhl od sebe a zanechal v jejich srdcích tak hlubokou ránu. Ona pak svého bratra uzdravila — natolik, aby se mohl vrátit a zachránit lidstvo zničením termíťanů.

Ovšemže mě ve svých vzpomínkách má z té doby zafixovanou silněji než ze všech našich nesčetných pozdějších společných zážitků. Ovšemže když jeho podvědomí vynáší na povrch svůj nejintimnější obsah, nachází se v jeho srdci nejhluběji dívka, jakou jsem byla tehdy.

Tohle všechno věděla, tohle všechno chápala, tomu všemu věřila. Přesto ji stále hryzalo, stále ji zraňovalo, že toto téměř nesmyslné dokonalé stvoření představovalo to, co si o ní celou tu dobu doopravdy myslel. Že ta Valentina, kterou měl Ender skutečně rád, byla nemožně čistou bytostí. To kvůli té imaginární Valentíně mi byl tak blízkým společníkem po celé ty roky, než jsem si vzala Jakta. Pokud se ovšem k takové dětinské vizi nevrátil právě proto, že jsem si vzala Jakta.

Nesmysl. Tím, že se bude pokoušet představit si, co to děvče znamená, nezíská nic. Bez ohledu na to, jak byla stvořena, je řed' tady a je třeba s ní něco dělat.

Chudák Ender — zdálo se, že nic nechápe. Zpočátku si doopravdy myslel, že by si mohl nechat mladou Val u sebe.

"Není to svým způsobem moje dcera?" ptal se.

"Žádnvin způsobem to není tvoje dcera," odpověděla mu. "Pokud vůbec něco, tak je moje. A opravdu se nehodí, aby sis ji samotnou vzal k sobě. Zvlášť proto, že je tady Petr — a ten není zrovna ten nejspolehlivější spoluopatrovník." Ender s tím stále nebyl zcela srozuměn — raději by se byl zbavil Petra než Val — ale souhlasil, a od té chvíle žila Val ve Valentinině domě. Valentina měla v úmyslu stát se dívčinou přítelkyní a rádkyní. avšak v tomto případě to prostě nedokázala. Necítila se v její společnosti dobře. Neustále hledala důvody, proč by měla odejít z domu, když tam byla Val; cítila přehnanou vděčnost pokaždé, když si Val vzali na chvíli na starost Ender s Petrem.

Nakonec, stejně jako častokrát předtím, se do věci vložila Plikt a problém vyřešila. Stala se hlavní společnicí a opatrovnící Val ve Valentinině domě. Když Val nebyla s Enderem, byla s Plikt. A dnes ráno Plikt navrhla, že by si s Val zařídily vlastní dům. Možná jsem souhlasila příliš chvatně, pomyslela si Valentina. Ale pro Val je asi stejně těžké přebývat v jednom domě se mnou, jako pro mne je těžké sdílet dům s ní.

Nyní však, když se Valentina dívala, jak Plikt a Val lezou kaplí po kolenou — stejně jako po kolenou lezli všichni lidé, kteří vešli dovnitř— aby před oltářem políbily prsten biskupa Peregrina, poznala, že pro "Valino vlastní dobro" neudělala nic, třebaže si to mohla namlouvat. Val byla zcela soběstačná, neotřesitelná a klidná. Proč by si měla Valentina představovat, že by mohla mladou Val učinit více či méně šťastnou, více či méně spokojenou? Já jsem pro její dívčí život bezvýznamná. Ale ona není bezvýznamná pro můj. Je zároveň potvrzením i popřením nejdůležitějšího vztahu mého dětství a stejně tak v mnohém i mé dospělosti. Přála bych si, aby se byla rozpadla tam 'venku' v nic, stejně jako Mirovo staré zmražené tělo. Přála bych si, abych jí nebyla musela takhle stát tváří v tvář.

A byla to ona sama, komu stála tváří v tvář. Tuhle zkoušku provedla Ela neprodleně. Mladá Val a Valentina byly geneticky totožné.

"Ale to nedává smysl," protestovala Valentina. "Ender se těžko mohl naučit nazpaměť můj genetický kód. Není možné, aby s ním na lodi byl vzorec toho kódu."

"Snad nečekáte, že to vysvětlím?" otázala se Ela.

Ender navrhl možnost — že genetický kód mladé Val byl proměnlivý, dokud se skutečně nesetkala s Valentinou, a pak se filoty těla Val zformovaly podle vzorce, který našly ve Valentinině těle.

Valentina si svůj názor nechávala pro sebe, ale pochybovala, že by Enderova domněnka byla správná. Mladá Val měla Valentininy geny od počátku, protože osoba, která tak dokonale odpovídala Enderově vizi Valentiny, ani jiné geny mít nemohla; přírodní zákon, který Jane v lodi sama pomáhala udržovat, by to vyžadoval. Nebo snad existovala nějaká síla, která dokázala vtisknout tvar a pořádek dokonce i místu takového naprostého chaosu. Na tom sotva záleželo, až na to, že jakkoliv mohla být tahle nová pseudo—Val protivně dokonalá, jakkoliv si na ni nebylo možné stěžovat a jakkoliv ode mne se lišila, Enderova vize byla dostatečně pravdivá na to, aby byla geneticky totožná. Jeho vize nemohla příliš minout cíl. Snad jsem opravdu byla tak dokonalá a ke svým hranám jsem přišla až v pozdějších letech. Snad jsem opravdu byla tak krásná. Snad jsem opravdu byla tak mladá.

Plikt a Val poklekly před biskupem. Plikt políbila prsten, ačkoliv nebylo její povinností účastnit se lusitanského pokání. Když však došlo na mladou Val, aby políbila prsten, biskup stáhl ruku a odvrátil se. Jeden kněz postoupil kupředu a sdělil jim, že se mají odebrat na svá místa.

"Cožpak mohu?" otázala se mladá Val. ...leště jsem nevykonala pokání."

"Vy nemáte uložené žádné pokání," řekl kněz. "Než jste přišly, řekl mi biskup, že jste tu v době spáchání hříchu nebyla, takže se nemáte z čeho kát."

Mladá Val na něho nesmírně smutně pohlédla a pravila:

"Stvořil mě někdo jiný než Bůh. Proto mě biskup nechce přijmout. Nebudu patřit do obce, dokud on bude žít."

Kněz se tvářil velice smutně — bylo nemožné Val nelitovat, neboť její prostota a milé vystupování ji zdánlivě činily křehkou, a osoba, která jí ublížila, se musela cítit neotesaně, když poškodila tak jemnou věc.

"Až jak rozhodne papež," řekl. "Je to všechno velice těžké."

"Já vím," zašeptala mladá Val. Pak se posadila mezi Plikt a Valentinu.

Naše lokty se dotýkají, pomyslela si Valentina. Dcera, která je tak dokonale mnou, jako bych ji byla před třinácti lety nechala naklónovat.

Ale já nechci další dceru a rozhodně nechci svůj duplikát. Ona to ví. Cítí to. A trpí něčím, čím já jsem netrpěla nikdy — cítí se nechtěná a nemilovaná těmi, kdo jsou nejvíc jako ona.

Co k ní cítí Ender? Také si přeje, aby byla pryč? Nebo touží být jejím bratrem, tak, jako býval před tolika lety mými Když mi bylo tolik, Ender ještě nespáchal xenocidu. Ovšem ani ještě nemluvil za mrtvé. Královna úlu, Hegemon, Humanův život — o tom všem ještě neměl ani ponětí. Byl pouhé dítě, zmatené, zoufalé, vystrašené. Jak by mohl po tom čase opět toužit?

Brzy přišel Miro, přilezl k oltáři a políbil prsten. Třebaže ho biskup zbavil vší

odpovědnosti, přijal pokání se všemi ostatními. Valentina si ovšem všimla rozruchu mezi lidmi, když lezl kupředu.

Všichni na Lusitanii, kdo ho znávali před jeho postižením, poznali skutečný zázrak — dokonalé obnovení Mira, který mezi nimi žil dřív.

Tehdy jsem tě neznala, Miro, pomyslela si Valentina. Měl jsi vždycky takové zadumané chování? Udržoval sis vždycky odstup? Tvoje tělo může být zhojené, ale stále zůstáváš tím člověkem, který ten čas prožil v bolesti. Učinilo tě to chladným, nebo soucitnějším?

Posadil se vedle ní na místo, které mělo patřit Jaktovi. Ten byl ovšem ještě ve vesmíru. Jelikož descolada měla být brzy zničena, někdo musel na Lusitanii dopravit tisíce zmražených druhů mikrobů, rostlin a zvířat, aby se ustavila samočinně se regulující gaialogie a planetární systémy bezchybně fungovaly. Byla to práce, která se prováděla již na mnoha světech, zde však byla komplikovanější o potřebu, aby nové druhy příliš nekonkurovaly těm místním, na nichž záviseli pequeninové. Jakt byl tam nahoře a pracoval pro ně pro všechny; byl pryč z dobrého důvodu, nicméně Valentině

chyběl — opravdu ho hrozně potřebovala, což jí spolu s Enderovými výtvary působilo potíže. Miro jí nemohl manžela nahradit — zejména proto, že jeho nové tělo bylo ostrou připomínkou toho, co se stalo ve 'vnějším' prostoru. Co bych tam 'venku' asi stvořila já? Pochybuji, že bych přivezla zpět nějakou osobu, protože se obávám, že na dně mé psychiky není žádná duše. Dokonce ani moje vlastní. Co jiného než hledání lidskosti bylo moje náruživé studium historie? Jiní nacházejí lidskost tím, že nahlédnou do vlastního srdce. Jenom ztracené duše ji potřebují hledat mimo sebe.

"Řada už skoro končí," zašeptal Miro.

Takže bohoslužba brzy začne.

"Jsi připravený být očištěný od hříchů?" zašeptala Valentina.

"Jak mi biskup vysvětlil, křest očistí pouze hříchy nového těla. Ještě se musím vyzpovídat a vykonat pokání za hříchy, které jsem zanechal ve starém. V něm jsem samozřejmě nemohl spáchat mnoho smrtelných hříchů, ale je tu spousta závisti, zloby, zlomyslnosti a sebelítosti. Pokouším se přijít na to, jestli mám přiznat i sebevraždu. Tím, že se moje staré tělo rozpadlo v nic, jenom reagovalo na přání mé duše."

"Ty jsi nikdy neměl přijít zpátky ke svému hlasu," podotkla Valentina. "Teď žvaníš jenom proto, aby ses slyšel tak dobře mluvit."

Usmál se a poklepal ji po paži.

Biskup začal bohoslužbu modlitbou, v níž vzdával Bohu díky za všechno, čeho dosáhli v posledních měsících. Bylo nápadné, že se opomenul zmínit o stvoření dvou nejnovějších obyvatel Lusitanie, ačkoliv Mirovo uzdravení definitivně připsal Bohu. Vyzval Mira, aby předstoupil, hned ho pokřtil a pak, protože to vlastně nebyla mše, přistoupil bezprostředně ke kázání.

"Boží milost je nekonečná," pravil. "Můžeme jen doufat, že sahá dál, než si zasloužíme, aby nám odpustil naše strašlivé hříchy jako jedinců i jako celého lidstva. Můžeme pouze doufat, že jako Ninive, které od sebe odvrátilo zkázu svou lítostí, dokážeme přesvědčit Pána, aby nás ušetřil flotily, již na nás seslal, aby nás potrestal."

Miro zašeptal tak tiše, že to mohla slyšet jenom Valentina:

"Neseslal snad flotilu ještě před vypálením lesa?"

"Třeba Pán počítá dobu, kdy sem přiletí, ne kdy vyrazili," nadhodila Valentina. Ihned ji však její prostořekost zamrzela. To, co se tu dělo dneska, byla vážná věc; i když sama katolické věrouce příliš nevěřila, věděla, že když společenství přijme odpovědnost za zlo, které spáchalo, a vykoná za ně upřímné pokání, je to vždy svatá věc.

Biskup se rozhovořil o těch, kdo zemřeli ve svátosti — Os Venerados, kteří jako pivní zachránili lidstvo před morem descolady; otec EstevSb, jehož tělo bylo pohřbeno pod podlahou kaple a který dospěl mučednictví, když bránil pravdu proti herezi; Planter, který zemřel, aby dokázal, že duše jeho lidu pochází od Boha, a nikoliv od viru; a pequeninové, kteří zemřeli jako nevinné oběti masakru.

"Všichni z nich se jednoho dne mohou stát svatými, protože toto je čas jako rané dny křesťanství, kdy bylo zapotřebí velkých činů a velké svatosti, kterých proto také bylo dosahováno častěji. Tato kaple je náhrobkem všech těch, kdo milovali Boha celým srdcem, mocí, myslí a silou a kteří milovali svého souseda jako sebe sama. Necht' všichni, kdo sem vstupují, činí tak se zlomeným srdcem a kajícím duchem, aby se svatost mohla dotknout i jich."

Kázání nebylo dlouhé, protože se toho dne mělo odehrát mnohem více stejných bohoslužeb — lidé do kaple přicházeli ve směnách, protože byla příliš malá, než aby pojala celou lidskou populaci Lusitanie najednou. Docela brzy bylo po všem a Valentina se zvedla k odchodu. Zamířila ven těsně za Plikt a Val, když tuji Miro zadržel.

"Jane mi právě něco řekla," vyhrkl. "Napadlo mě, že to budete chtít vědět."

"Co?"

"Právě vyzkoušela mezihvězdnou loď bez Endera."

"Jak to dokázala?" podivila se Valentina.

"Petr," vysvětlil Miro. "Vzala ho do 'vnějšího' prostoru a zase zpátky. Dokáže nést její aiúa, pokud to takhle skutečně funguje."

V jejím hlase se okamžitě ozval strach.

"A on tam..."

"Jestli něco stvořil? Ne." Miro se zašklebil — ale s nádechem pokřiveného úšklebku, o kterém si Valentina dříve myslela, že byl důsledkem jeho postižení. "Tvrdí, že je to proto, že jeho mysl je jasnější a zdravější než Andrewova."

"Možná," připustila Valentina.

"Já tvrdím, že to je proto, že žádný z filotů tam venku se nechtěl stát součástí jeho vzorce. Je příliš pokřivený."

Valentina se trochu usmála.

Přistoupil k nim biskup. Jelikož byli mezi posledními, kdo odcházeli, stáli v přední části kaple.

"Děkuji, že jste přijal nový křest," pravil biskup.

Miro sklonil hlavu.

"Nemnoho lidí mělo příležitost se natolik očistit od svých hříchů," řekl.

"A Valentino, je mi líto, že jsem nemohl přijmout vaši... jmenovkyni."

"Nemějte starost, biskupe Peregrino. Chápu to. Snad s vámi i souhlasím."

Biskup potřásl hlavou.

"Bylo by lepší, kdyby mohli prostě..."

"Odejít?" doplnil Miro. "Stane se, jak si přejete. Petr odejde brzy — Jane může pilotovat loď s ním na palubě. Není pochyby, že totéž bude možné i s mladou Val."

"Ne," zhrzla se Valentina. "Ona nemůže odejít. Je příliš..."

"Mladá?" zeptal se Miro. Tvářil se pobaveně. "Oba se narodili se všemi Enderovými znalostmi. To děvče bez ohledu

na její tělo můžete jen stěží považovat za dítě."

"Kdyby se bývali byli narodili," podotkl biskup, "nemuseli by odejít."

"Neodcházejí proto, že si to přejete," řekl Miro. "Odcházejí proto, že Petr dopraví Elin nový virus na Cestu a loď mladé Val odlétá hledat planety, na nichž se budou moci usídlit pequeninové a Královna úlu."

"Nemůžeš ji posílat na takovou výpravu," namítla Valentina.

"Jáji neposílám" odvětil Miro. "Jáji беру s sebou. Nebo přesněji, ona bere s sebou mne. Já mohu odejít. Já chci odejít. Přijímám všechna rizika, která to přináší. Ona bude v bezpečí, Valentino."

Valentina stále vrtěla hlavou, nicméně věděla, že nakonec podlehe. Mladá Val sama bude trvat na tom, že půjde, jakkoliv se mohla zdát mladá, protože kdyby nešla, mohla by cestovat jen jediná loď; a kdyby to cestování bylo na Petrovi, nebylo by jisté, zda by loď byla použita k dobiým cílům. Valentina se nakonec sama skloní před nutností. Jakékoliv nebezpečí, kterému by mladá Val mohla být vystavena, není o nic horší než rizika, která na sebe už vzali jiní. Jako Planter. Otec Estevao. Glass.

Pequeninové se shromáždili u Planterova stromu. Mělo se to stát u Glassova stromu, protože on jako první přešel do třetího života za pomoci recolady, avšak jeho téměř první slova, jakmile se s ním byli schopni porozumět, se týkala jeho neústupného odmítnutí nápadu, aby viricidní bakterii a recolaду vypustili do světa u jeho stromu. Tato příležitost patří Planterovi, prohlásil. A bratři a manželky s ním nakonec souhlasili.

Ender se opřel o svého přítele Humana, kterého před tolika lety zasadil, aby mu pomohl do třetího života. Pro Endera by to byl okamžik plné radosti, osvobození pequeninů od des-colady — kdyby ho při tom všem nebyl doprovázel Petr.

"Slabost oslavuje slabost," poznamenal Petr. "Planter selhal a oni ho uctívají, zatímco Glass uspěl a zůstal stát sám támhle na experimentálním poli. A nejloupejší na tom je, že to pro Plantera nejspíš nemůže nic znamenat, protože jeho aiúu tu ani není."

"Možná to nic neznamená pro Plantera," řekl Ender— nebyl si tím ovšem nijak jistý, "ale znamená to něco pro zdejší obyvatele."

"Ano," odvětil Petr. "Znamená to, že jsou slabí."

"Jane tě prý vzala do 'vnějšího' prostoru."

"Snadný výlet," mávl rukou Petr. "Příště už ale neskončím na Lusitanii."

"Jane říká, že chceš dopravit Elin virus na Cestu."

"Moje první zastávka," sdělil mu Petr. "Ale už se sem nevrátím. Počítej s tím, starouši."

"Tu loď potřebujeme."

"Máte tady ještě tu sladkou holčičku." připomněl mu Petr, "a ta hmyzácká mrcha by vám mohla mezihvězdné lodě nasekat po tuctech, kdybys jen dokázal vylíhnout dost takových stvoření, jako jsem já a Valzinha, aby je pilotovala."

"Budu rád, až tě budu mít z očí."

"Nejsi zvědavý, co mám v plánu udělat?"

"Ne," odsekl Ender.

Ale byla to lež a Petr to samozřejmě věděl.

"Chci udělat to, na co ty jsi neměl ani hlavu, ani žaludek. Mám v plánu zastavit flotilu."

"Jak? Chceš se magicky zjevit na vlajkové lodi?"

"No, kdyby došlo na nejhorší, chlapče, vždycky bych si mohl na flotilu obstarat M. D. zařízení, než by si vůbec uvědomili, že tam jsem. Ale tím bychom ničeho nedosáhli, nebo ano? Abych zastavil flotilu, musím zastavit Kongres. A abych zastavil Kongres, musím jej ovládnout."

Ender ihned pochopil, co to znamená.

"Takže ty si myslíš, že by ses mohl znovu stát Hegemonem? Bůh pomoz lidstvu, jestli se ti to podaří."

...A proč bych neměl?" otázal se Petr. "Už jsem to jednou dělal a nepočínal jsem si tak špatně. To bys měl ostatně vědět — sám jsi o tom napsal knihu."

"To byl skutečný Petr," namítl Ender. "Ne ty, jeho pokroucená verze, vyčarovaná z méj nenávisti a strachu."

Měl Petr alespoň tolik duše, aby mu ta tvrdá slova byla proti mysli? Ender měl aspoň na okamžik dojem, že Petrova tvář dává najevo — co? Pocit ublížení? Nebo prostě vztek?

"A; jsem teď skutečný Petr," odpověděl Petr po tom chvilkovém zaváhání. "A měl bys raději doufat, že mám tytéž schopnosti jako předtím. Ostatně se ti podařilo obdařit Valette stejnými geny. jako jsou Valentininy. Možná jsem to, co vždycky býval Petr."

"Možná prasata mají křídla."

Petr se zasmál.

"Mohla by mít, jen kdyby ses vydal 'ven' a dost silně v to věřil."

"Zmiz," poradil mu Ender.

"Ano, já vím, že budeš rád, až se mě zbavíš."

"A poštvu tě na zbytek lidstva? Ať je to jejich trest za to, že vyslali flotilu." Ender uchopil Petra za rameno a přitáhl si ho blíž. "Nemysli si, že mě tentokrát dokážeš vmanév-rovat do bezmocnosti. Já už nejsem malý kluk, a jestli zajdeš příliš daleko, zničím tě."

"Nedokážeš to," řekl Petr. "Snadněji bys zabil sám sebe."

Obřad začal. Tentokrát se odbýval bez okázalosti, bez libání prstenů, bez kázání. Ela a její asistenti prostě přinesli několik set kostek cukru napuštěných viricidními bakteriemi a stejné množství zkumavek roztoku obsahujícího recolaду. Procházeli shromážděním a každý z pequeninů si vzal jednu kostku, nechal ji rozplynout v ústech, spolkl ji a pak vypil obsah zkumavky.

"To jest tělo mé, kteréž se za vás dává," zadeklamoval Petr. "To číňte na mou památku."

"Nemáš k ničemu úctu?" zeptal se Ender.

"To jest krev má, kteráž se za vás vylévá. Pijte na mou památku." Petr se usmíval. "Takhle bych mohl přijímat i já, i když mě nepokřtí."

"To ti mohu zaručit," odsekl Ender. "Takový křest, který by očistil tebe, ještě nevyna-lezli."

"Vsadím se, že jsi celý život šetřil, jen abys mi tohle mohl říci." Petr se k němu natočil bokem, takže Ender mohl vidět jeho ucho s implantovaným drahokamem, spojujícím ho s Jane. Pro případ, že by Enderovi nedošlo, co ukazuje, Petr se drahokamu okázale dotkl. "Jenom si pamatuj, že tady mám studnici veškeré moudrosti. Ona ti prozradí, co dělám, pokud se o to vůbec budeš starat. Pokud na mě nezapomeneš v momentě, kdy budu pryč."

"Nezapomenu na tebe," ujistil ho Ender.

"Měl bys jít také," popíchl ho Petr.

"A riskovat, že 'venku' stvořím víc takových jako ty?"

"Společnost by se mi mohla hodit."

"Zaručuji ti, Petře, že brzy budeš sám sebe mít stejně plné zuby, jako teď je mám já."

"Nikdy," ubezpečil ho Petr. "Nejsem tak plný odporu k sobě samému jako ty, ubohý, vinou posedlý nástroj lepších, silnějších lidí. A jestli mi nechceš vyrobit pár společníků, najdu si cestou nějaké sám."

"O tom nepochybuji," poznamenal Ender.

Kostky cukru a zkumavky došly k nim; snědli kostku a vypili obsah zkumavky.

"Chuť svobody," prohlásil Petr. "Lahodná."

"Ano?" zeptal se Ender. "Zabíjíme druh, kterému jsme nikdy neporozuměli."

"Vím, co tím myslíš," řekl Petr. "Je o hodně větší zábava zničit protivníka, když je schopný pochopit, jak důkladnější nad ním zvítězil."

Pak konečně odešel.

Ender zůstal až do konce obřadu a mluvil tam s mnoha osobami: samozřejmě s Humā-nem a Rooterem a také s Valentinou, Elou, Ouandou a Mirem.

Čekala ho však ještě jedna návštěva. Návštěva, o níž se pokoušel již několikrát, vždy jen proto, aby byl odyt a odeslán beze slova pryč. Tentokrát si s ním však Novinha vyšla promluvit. A místo aby byla plná zármutku a zloby, zdála se být docela klidná.

"Pociťuji v sobě mnohem více míru," řekla. "A pro všechno, co je mi drahé, vím, že moje zlost na tebe byla nespravedlivá."

Ender byl rád, že od ní slyší takový názor, ale překvapily ho výrazy, kterých použila. Kdy předtím Novinha mluvila o spravedlivosti?

"Dospěla jsem k náhledu, že můj syn snad plnil Boží záměry," pokračovala, "že jsi ho nemohl zastavit, protože Bůh chtěl, aby šel k pequeninům, aby uvedl do pohybu zázraky, které přišly potom." Rozplakala se. "Byl u mne Miro. Uzdravený. Och, Bůh je přece jen milosrdný. A Quima budu mít u sebe zase v nebi, až zemřu."

Obrátila se na víru, pomyslel si Ender. Po všech těch letech opovrhování církví, kdy vyznávala katolickou víru jen naoko, protože jinak člověk nemohl být občanem lusitanské kolonie, ji ty týdny s Děťmi Kristovy myslí obrátili. Mám z toho radost, uvědomil si. Znovu se mnou mluví.

"Andrewe," řekla, "chci, abychom byli zase spolu."

Vztáhl ruce, aby ji objal, a už už se rozplakal úlevou a radostí, avšak ona před jeho dotekem ucouvla.

"Ty mi nerozumíš," řekla. "Nechci se s tebou vrátit domů. Tady je nyní můj domov."

Měla pravdu — dosud to nechápal. Až teď to pochopil. Ona se nejen obrátila na katolickou víru. Ona našla smysl života v tomto řádu trvalého sebeobětování, k němuž se mohly připojit pouze manželské páry společně, aby uprostřed svého manželství přijaly slib trvalé zdrženlivosti.

"Novinho," řekl, "nemám ani víru, ani sílu se stát jedním z Děťi Kristovy myslí."

"Až je budeš mít," pravila "budu tu na tebe čekat."

"Je tohle jediná naděje, že mohu být s tebou?" zašeptal. "Zřící se lásky k tvému tělu jako jediný způsob, jak být ve tvé společnosti?"

"Andrewe," zašeptala ona, "toužím po tobě. Ale po tolik let jsem se proviňovala hříchem cizoložství, že mou jedinou nadějí na štěstí je zapřít svoje tělo a žít duchem. Když budu muset, udělám to sama. Ale s tebou — Andrewe, chybíš mi."

A ty chybíš mně, pomyslel si.

"Chybíš mi, jako by mi chyběl vlastní dech," řekl tiše. "Ale tohle po mně nežádej. Žij se mnou jako moje žena, dokud neodejde poslední zbytek našeho mládí, a pak, až žádostivost ochabne, se sem můžeme spolu vrátit. Pak budu moci být šťastný."

"Ty to nechápeš?" pravila. "Uzavřela jsem úmluvu. Složila jsem slib."

"Mně jsi také něco slíbila," připomněl jí.

"Mám snad porušit slib daný Bohu, abych dodržela ten, který jsem dala tobě?"

"Bůh by to pochopil."

"Jak snadno ti, kdo nikdy neslyšeli jeho hlas, hlásají, co by Bůh chtěl nebo nechtěl."

"Ty ten hlas dnes slyšíš?"

"Slyším v srdci jeho píseň tak, jak ji slyšeli žalmisté. Hospodin jest můj pastýř, nebudu mít nedostatku."

"Dvacátý třetí. Zatímco jediná píseň, kterou slyším já, je dvacátý druhý."

Mdle se usmála.

"Pročejši mne opustil?" citovala.

"A ty verše o býcích z Bázan," přikývl Ender. "Vždycky jsem se cítil, jako bych byl obklíčen býky."

Zasmála se.

"Přijď za mnou, až budeš moci," řekla. "Budu zde, až budeš připravený."

Obrátila se k odchodu.

"Počkej."

Zastavila se.

"Přinesl jsem ti viricidní bakterie a recoladu."

"Elin triumf," řekla. "Viš, že to bylo nad moje síly. Tím, že jsem opustila svou práci, jsem ničemu neuškodila. Můj čas minul a ona mě daleko překročila." Novinha vzala kostku cukru, nechala ji chvilku rozplývat v ústech a spolklaji.

Pak podržela zkumavku proti dohasínajícímu světlu večera.

"Proti tomu rudému nebi to vypadá, jako by uvnitř byl oheň." Vypila obsah — vlastně jej upíjela, takže jí jeho chuť zůstávala v ústech. Přestože chutnal hořce a ta chuť zůstávala v ústech nepříjemně dlouho.

"Mohu tě navštěvovat?"

"Jednou za měsíc." Odpověď přišla tak rychle, že mu bylo jasné, že o té otázce už uvažovala a rozhodla se, že nemá v úmyslu nic měnit.

"Takže tě jednou za měsíc navštívím," řekl.

"Dokud nebudeš připravený se ke mně připojit," řekla ona.

"Dokud nebudeš připravená se ke mně vrátit," odpověděl jí.

Avšak věděl, že Novinha nepovolí. Nebyla z lidí, kteří dokážou snadno měnit názor. Vymezila hranice jeho budoucnosti.

Měl by být rozmrzlý a nahněvaný. Měl by vyhrožovat, že si najde cestu z manželství s ženou, která ho odmítá. Ale nedokázal si představit, proč by se měl dožadovat svobody. Nedržím v rukou už nic, uvědomil si. Žádná část budoucnosti už nezávisí na mně. Dokončil jsem všechnu svoji práci a jediný můj vliv na budoucnost spočívá v tom, co dělají moje děti — takové, jaké jsou, zručný Petr a neskutečně dokonalá Val.

A Miro, Grego. Quara, Ela, Olhado — ti snad nejsou také mými dětmi? Mohu tvrdit, že jsem se také podílel na jejich tvoření, i když vzešli z Libový lásky a Novinhina těla celé roky předtím, než jsem vůbec na toto místo přišel?

Už byla naprostá tma, když našel mladou Val, ačkoliv vůbec nevěděl, proč ji vlastně hledá. Byla s Plikt v Olhadově domě; avšak zatímco Plikt se s nevyzpytatelnou tváří opírala o potměšlou zeď, Val dováděla s Olhadovými dětmi.

Ovšemže si s nimi hraje, pomyslel si Ender. Samaje ještě dítě, přes to, kolik toho o sobě mohla vyčleničat v mé paměti.

Ale jak stál ve dveřích a pozoroval je, zjistil, že si nehraje se všemi stejně. Skutečným středem její pozornosti byl Nimbo. Chlapec, který v nejednom smyslu zažehl onu ohnivou noc. Hra, kterou děti hrály, byla dost jednoduchá, ale nemluvalo se při ní. Přesto mezi Nimbem a mladou Val probíhala výmluvná konverzace. Vře se na něj usmívala, ne způsobem, kterým žena povzbuzuje milence, nýbrž spíš jako sestra, která svému bratru dává mlčky najevo lásku, jistotu a důvěru.

Uzdravuje ho, napadlo Endera. Právě tak, jako Valentina před tolika lety uzdravila mne. Ne slovy. Jen svou přítomností.

Mohl jsem ji snad dokázat stvořit dokonce i s touto schopností? Bylo v mém snu o ní tolik pravdy a síly? Pak snad i Petr v sobě má všechno, co měl můj skutečný bratr — všechno, co v něm bylo, ale také všechno, co stvořilo nový řád.

Přestože se snažil, jak nejvíce mohl, Ender se nedokázal přinutit tomuhle věřit. Mladá Val mohla mít v očích uzdravení, avšak Petr v sobě nic z toho neměl. Jemu patřila ta tvář, která na Endera shlížela v zrcadle ve Volné hře, ve strašidelném pokoji, kde znovu a znovu umíral, než do sebe nakonec dokázal přijmout prvek Petra a pokračovat.

Přijal jsem Petra a zničil jsem celého člověka. Vstřebal jsem ho do sebe a spáchal jsem xenocidu. Celé ty roky potom jsem si myslel, že jsem ho zahladil. Zeje pryč. Ale on mě nikdy neopustil.

Představa stáhnout se od světa a vstoupit do řádu Děti Kristovy myslí — bylo toho mnoho, co ho na ní přitahovalo.

Snad se tam Novinha i on společně dokážou očistit od démonů, kteří v nich celé ty roky přebývali. Novinha v sobě nikdy nepociťovala tolik míru jako dnes večer, přemítal Ender.

Mladá Val ho zpozorovala a přiběhla za ním ke dveřím.

"Kde se tu bereš?" zeptala se.

"Hledám tě," odpověděl.

"Plikt a já zůstáváme na noc u Olhadovy rodiny," řekla. Pohlédla na Nimba a usmála se. Chlapec se bláznivě zašklebil.

"Jane říká, že odlétáš s mezihvězdnou lodí," pravil měkce Ender.

"Když v sobě Jane dokáže nést Petr, tak já také," prohlásila. "Miro jde se mnou. Najít obyvatelné světy."

"Jenom jestli se ti chce," zapochyboval Ender.

"Nebud' bláhový," řekla. "Od kdy ty děláš jenom to, co chceš? Děláš to, co je potřeba, co dokážu jenom já."

Přikývl.

"Je to všechno, proč jsi přišel?" zeptala se.

Znovu přikývl.

"Myslím, že ano."

"Nebo jsi přišel proto, že si přeješ, abys mohl být zase dítětem, kterým jsi byl, když jsi naposled viděl děvče s touhle tváří?"

Ta slova ho bodla — mnohem víc, než když Petr uhádl, co má na srdci. Její soucit byl mnohem bolestivější než jeho pohrdání.

Musela zpozorovat výraz bolesti v jeho tváři a špatně si jej vyložit. Ulevilo se mu, že je schopná se takhle zmýlit. Přece jen mi zůstalo trochu soukromí.

"Stydiš se za mne?" zeptala se.

"Jsem na rozpacích," řekl. "Že se moje podvědomí takhle veřejně zviditelnilo. Ale nestydím se. Ne za tebe." Podíval se na Nimba a pak zpět na ni. "Zůstaň tady a dokonči, co jsi začala."

Zlehka se usmála.

"Je to hodný chlapec, který si myslel, že dělá něco správného."

"Ano," přisvědčil Ender. "Ale dostal se z toho."

"Nevěděl, co dělá," řekla. "Když nechápeš následky svých činů, jak za ně můžeš nést vinu?"

Věděl, že zrovna tak mluví o něm, o Enderovi a jeho xenocidě, jako o Nimbovi.

"Neneseš vinu," odpověděl. "Ale stále neseš odpovědnost. Za uzdravení ran, které jsi způsobila."

"Ano," přikývla. "Ran, které jsi způsobil. Ale ne všech ran na světě."

"Ale?" podívil se. "A proč ne? Protože je máš v úmyslu všechny uzdravit sama?"

Zasmála se — lehkým dívčím smíchem.

"Ani trochu ses nezměnil, Andrewe," prohlásila. "Za celé ty roky."

Usmál se na ni, lehceji k sobě přitiskl a poslal ji zpátky do světla místnosti. On sám se otočil zpátky do tmy a zamířil domů. Bylo vidět dostatečně na to, aby našel cestu, ale přesto klopýtal a několikrát si zašel.

"Ty pláčeš," konstatovala v jeho uchu Jane.

"Je to takový šťastný den," řekl.

"Ano, je. Ty jsi jediná osoba, kterák tobě dnes v noci cítí lítost."

"Prima," řekl Ender. "Aspoň někdo, i když jsem jediný."

"Máš mne" připomněla mu. "A náš vztah byl celou dobu cudný."

"Cudnosti už jsem měl v životě opravdu dost," odpověděl. "V další jsem nedoufal."

"Každý je nakonec cudný. Každý končí mimo dosah všech smrtelných hříchů."

"Ale já nejsem mrtvý," řekl. "Ještě ne. Nebo jsem?"

"Vypadá snad tohle jako nebe?" otázala se.

Zasmál se, a ne mile.

"Nu, tak nemůžeš být mrtvý."

"Zapomněla jsi," připomněl jí, "že to docela dobře může být peklo."

"A je?" zeptala se.

Pomyslel na všechno, čeho dosáhli. Eliny viry. Mirovo uzdravení. Laskavost mladé Val k Nimbovi. Úsměv míru na tváři Noviny. Rozradování pequeninů nad vítězným tažením jejich svobody světem. Věděl, že viricidní bakterie už zasahuje stále se rozšiřující kruh v capimových pláních, obklopujících kolonii; teď už musela zasáhnout další lesy; descolada, nyní bezmocná, vyklizovala cestu a nemá a pasivní recolada zaujímal její místo. Všechny tyhle změny se snad nemohly stát v pekle.

"Řekl bych, že jsem stále naživu," prohlásil.

"A já také," řekla Jane. "To také něco znamená. Petr a Val nejsou jediní, kdo vyskočil z tvé mysli."

"Ne, nejsou," souhlasil.

"Jsme oba naživu, i když nám nadchází krušné časy."

Uvědomil si, co ji čeká — duševní zmrazení, do kterého zbývaly sotva týdny, a zastyděl se sám za sebe, že truchlil pro vlastní ztráty.

"Lepší je milovat a lásku ztratit," zamumlal, "než vůbec nikdy nemilovat."

"Je to sice klišé," poznamenala Jane, "ale neznamená to, že to nemůže být pravda."

Kapitola Osmnáctá

Bohyně Cesty

<Nedokázala jsem cítit změny v descoladovém viru, dokud nezmizel>

<Přízpůsoboval se ti?>

<Začala jsem jej vnímat jako sebe sama. Zahrnul většinu mých genetických molekul do vlastní struktury.>

<Nejspíš se chystal změnit tě. stejně jako změnil nás.>

<Jenže když zajal tvé předky, spároval je se strony, na kterých žili. S kým by asi tak spároval nás?>

<Jaké jiné formy životajsou na Lusitanii kromě těch již spárovaných?>

<Třeba nás descolada měla v úmyslu zkombinovat s už existujícím párem. Nebo nahradit člena jednoho páru námi>

<Nebo se tě chystala spárovat s lidmi.>

<Už je mrtvá. Ať už měla v úmyslu cokoliv, už se to nestane>

<Jaký by to byl život, pářit se s lidskými samci?>

<Toje nechutné.>

<Nebo snad rodit živé potomky po lidském způsobu?>

<Přestaň s tou hloupostí>

<Jen jsem tak uvažoval>

<Descolada je pryč. Jste od ní osvobozeni.>

<Ale nikdy nebudeme osvobozeni od toho, co jsme mohli být. Věřím, že jsme byli inteligentní ještě předtím, než descolada přišla. Věřím, že naše historie je starší než kosmická loď, která ji sem přinesla. Věřím, že někde v našich genech je skryto tajemství pequenin-ského života z doby, kdy jsme byli spíše obyvatelé stromů než larvální stádium v životě inteligentního stromu.>

<Kdybyste neměli třetí život, Humane. byl bys teď mrtvý.>

<Teď bych byl mrtvý, ale dokud bych byl žil, byl bych mohl být nikoli pouhý bratr, nýbrž otec. Dokud bych byl žil, byl bych mohl cestovat kamkoliv, aniž bych se musel starat o návrat do svého lesa, pokud bych se byl chtěl někdy spářit.

Nikdy bych nebyl musel stát den za dnem vrostlý do jednoho místa a vnímat život v zastoupení skrze to, co mi přicházejí vyprávět bratři.>

< Takže tobě nestačí, že jsi volný od descolady? Nebudeš spokojený, když se neosvo-bodíš i od všech jejích následků?>

Oájem vždycky spokojený. Jsem, co jsem, bez ohledu nato, jak jsem se tím stal>

< Nicméně nejsi volný.>

< Ať samci nebo samice, stále musíme ztrácet své životy, abychom předali své geny.>

< Ubohý blázne. Myslíš si, že já. Královna úlu, jsem volná? Myslíš si, že lidští rodiče, jakmile porodí mladé, jsou ještě někdy skutečně volní? Jestliže život pro tebe znamená nezávislost, zcela nespoutanou svobodu dělat si, co chceš, pak žádná z inteligentních bytostí není živá. Nikdo z nás není plně volný.>

< Zapuť kořeny, drahá přítelkyně, a pak mi vyprávěj o tom, jak jsi byla nesvobodná, dokud jsi kořeny neměla.>

Wang—mu a pan Chan spolu čekali na břehu řeky několik set metrů od domu; příjemná procházka zahradou. Jane jim sdělila, že je někdo přijde navštívit, někdo z Lusitanie.

Oba věděli, že to znamená, že cestování nadsvětelnou rychlostí se stalo skutečností, ovšem předpokládali, že návštěvník musel zaparkovat loď na oběžné dráze kolem Cesty, modulem se přepravit dolů a teď se potají krade k nim. Namísto toho se před nimi na říčním břehu objevila směšně malá kovová konstrukce. Dveře se otevřely. Vystoupil muž. Kostnatý mladík kavkazského typu, nicméně příjemného vzhledu. V ruce držel jedinou skleněnou lahvičku.

Usmál se.

Wang—mu takový úsměv nikdy neviděla. Mladík na ni hleděl, jako by mu patřila její duše. Jako by ji znal. a to lépe, než se znala ona sama.

"Wang—mu," řekl mile. "Královská matka Západu. A Fej—cu, velký učitel Cesty."

Uklonil se. Oni se mu uklonili v odpověď.

"Můj úkol zde je krátký," řekl. Podal lahvičku panu Chanovi. "Tady je virus. Jakmile odletím — protože nemám zájem na vlastních genetických změnách, děkuji — tohle vypijte. Předpokládám, že to chutná jako hnis nebo něco podobně odporného, ale přesto to vypijte. Pak se dostaňte do kontaktu s co nejvíce lidmi ve vašem domě i v blízkém městě. Máte na to zhruba šest hodin, než vám začne být zle. S trochou štěstí vám koncem druhého dne nezůstane žádný příznak. Ničeho." Zašklebil se. "Už žádné tanečky, pane Chane, což?"

"Už žádné otroctví pro nikoho z nás," pravil Chan Fej—cu. "Jsme připraveni ihned rozšířit naši zprávu."

"Nikomu to neříkejte, dokud nebudete pár hodin šířit infekci."

"Ovšem," řekl pan Chan. "Vaše moudrost mi doporučuje opatrnost, ačkoliv moje srdce mě nutí spěchat a vyhlásit slavnou revoluci, kterou nám přinese tato milosrdná nákaza."

"Ano, to je pěkné," prohlásil muž. Pak se obrátil k Wang—mu. "Ale vy nepotřebujete virus, že ne?"

"Ne, pane," odpověděla Wang—mu.

"Jane říká, že jste nejbystřejší lidská bytost, jakou kdy viděla."

"Jane je příliš šlechetná," odvětila Wang—mu.

"Ne, ukázala mi údaje." Prohlédl si ji odshora dolů. Nelíbilo se jí, jak se jeho oči tím jediným dlouhým pohledem zmocňují celého jejího těla. "Vy tady nepotřebujete zůstat a čekat na nákazu. Ve skutečnosti pro vás bude lepší, když odcestujete, než to vypukne."

"Odcestovat?"

"Jakou budoucnost máte tady?" otázal se muž. "Bez ohledu na to, jak revolučně to tady bude vypadat, budete pořád jen služka a dítě rodičů z nízké třídy. Na takovémhle místě můžete strávit celý život tím, že se to budete snažit překonat, a přesto stále nebudete nic víc než služka s překvapivě dobrým uvažováním. Pojdte se mnou a budete se účastnit historických změn. Budete tvořit historii."

"Jít s vámi a dělat co?"

"Svrhnout Kongres, samozřejmě. Srazit je na kolena, až se nakonec rádi budou plazit zpátky domů. Udělat ze všech kolonií rovnoprávné členy společenství, zlikvidovat korupci, odhalit všechna hanebná tajemství a odvolat Lusitanskou flotilu, než se dopustí zvěrstva. Nastolit stejná práva pro všechny rasy ramanů. Mír a svoboda."

"To všechno máte v plánu udělat?"

"Ne sám," řekl.

Ulevilo se jí.

"Budu mít vás."

"Abych dělala co?"

"Psala. Mluvila. Abyste udělala cokoli, co od vás budu potřebovat."

"Ale já jsem nevzdělaná, pane. Pan Chan mě teprve začíná učit."

"Kdo jste?" zeptal se pan Chan. "Jak můžete předpokládat, že se takováto slušná dívka prostě sebere a odejde s cizím člověkem?"

"Slušná dívka? Kdo odevzdal své tělo předákovi, aby získal šanci přiblížit se Oslovené dívce, která ji snad mohla přijmout jako svou důvěrnici? Ne, pane Chane, ona se snad tváří jako slušná dívka, ale to proto, že je chameleon. Mění kůži, kdykoliv si myslí, že jí to něco vynes."

"Já nejsem lhářka, pane," ohradila se Wang—mu.

"To ne; jsem si jistý, že se upřímně stáváte tím, co předstíráte. Takže vám říkám: Předstírejte, že se mnou budete revolucionářka. Nenávidíte přece ty všiváky, kteří tohle všechno provedli vašemu světu a Čching—čao."

"Jak to, že toho o mně tolik víte?"

Poklepal si na ucho. Poprvé si všimla drahokamu.

"Jane mě neustále informuje o lidech, které potřebuji znát."

"Jane brzy zemře." namítla Wang—mu.

"Ach ne," řekl muž. "Možná na nějaký čas trochu zhloupne, ale nezemře. Pomohla jste ji zachránit. A mezitím budu mít vás."

"Nemohu," řekla. "Bojím se."

"Dobrá," pokrčil rameny. "Nabídl jsem vám to."

Zamířil ke dveřím svého maličkého plavidla.

"Počkejte," řekla.

Obrátil se opět k ní.

"Nemůžete mi aspoň říci, kdo jste?"

"Jmenuji se Petr Wiggin," odpověděl. "Ačkoliv předpokládám, že nějaký čas budu používat falešné jméno."

"Petr Wiggin," zašeptala. "To je jméno..."

"To je moje jméno. Vysvětlím vám to později, jestli na to budu mít náladu. Řekněme jednoduše, že mě vyslal Andrew Wiggin. Dost na to naléhal. Jsem člověk, který má poslání, a on si představuje, že je mohu uskutečnit pouze na jednom ze světů, na kterých jsou nejvíce soustředěny struktury Kongresu. Kdysi jsem byl Hegemonem. Wang—mu, a mám v úmyslu se té práce ujmout zase, i když třeba i pod jiným titulem. Chystám se pořádně za-šťourat do vosího hnízda, způsobit úžasnou hromadu potíží a obrátit Sto světů naruby a zvu vás, abyste mi s tím pomohla. Ale je mi docela jedno, jestli to berete nebo ne, protože ačkoliv by bylo příjemné mít k dispozici váš mozek a vaši společnost, udělám to i bez vás. Tak jdete nebo jo?" Obrátila se k panu Chanovi v záchvatu nerozhodnosti.

"Doufal jsem, že tě budu učit," řekl pan Chan. "Ale jestli se tento muž chystá dělat to, co říká, budeš s ním mít větší příležitost změnit běh historie lidstva, než bys kdy měla zde, kde za nás hlavní dílo vykoná virus."

"Když vás opustím, bude to, jako kdybych ztratila otce," řekla Wang—mu tiše.

"A když odejdeš, ztratím svou druhou a poslední dceru."

"Nedojímete mě, vy dva," prohlásil Petr. "Mám tady loď rychlejší než světlo. Odletět se mnou z Cesty neznamená být pryč navždycky, jasné? Jestli se nám nebude dařit, vždycky ji mohu během jednoho, dvou dní přivést zpátky. Je to dost poctivé?"

"Já vím, že chceš jít," řekl pan Chan.

"Nevidíte snad také, že stejně tak chci zůstat?"

"I to vím," přikývl pan Chan. "Ale ty odejdeš."

"Ano," řekla. "Odejdu."

"Ať nad tebou božstva bdí, moje dcero Wang—mu," řekl pan Chan.

"Ať je pro vás každý směr východem, kde vstává slunce, můj otče Chane."

Pak vykročila kupředu. Mladík jménem Petr ji vzal za ruku a odvedl ji do mezihvězdné lodě. Dveře za nimi zapadly. Za kratičký okamžik loď zmizela.

Pan Chan vyčkal deset minut, vyplněných meditací, až dokázal uklidnit své city. Pak otevřel lahvičku, vypil její obsah a čile vykročil k domu. Hned ve dveřích ho vítala stará Mu—Pao.

"Pane Chane," oslovila ho. "Nevěděla jsem, kam jste šel. A Wang—mu tu také není."

"Bude nějaký čas pryč," řekl. Pak ke staré služce přistoupil velmi blízko, takže ji ovanul jeho dech. "Byla jsi našemu domu věrnější, než jsme si kdy zasloužili."

Po tváři jí přeběhl výraz strachu.

"Pane Chane, nepropouštíte mě, že ne?"

"Ne," řekl. "Chtěl jsem ti poděkovat."

Zanechal Mu—pao, kde byla, a vydal se po domě. Čching—čao nebyla ve svém pokoji. To nebylo nijak překvapivé. Většinu svého času strávila přijímáním hostů. To dobře poslouží jeho záměrům. A skutečně ji našel v jítiním pokoji se třemi velmi významnými Oslovenými starci z dvě stě kilometrů vzdáleného města.

Čching—čao je půvabně představila a pak se v otcově přítomnosti ujala role pokorné dcery. Chan Fej—cu se každému z mužů uklonil, ale našel si pokaždé příležitost, aby se jich dotkl rukou. Jane mu vysvětlila, že virus je lehce přenosný. Obvykle stačila fyzická blízkost; dotek přenos jen pojišťoval.

Když se s nimi pozdravil, obrátil se ke své dceři.

"Čching—čao," oslovil ji. "Chceš ode mne dárek?"

Uklonila se a půvabně odpověděla:

"Cokoliv mi můj otec přinese, vděčně přijmu, i když vím, že nejsem hodná jeho pozornosti."

Natáhl ruce a přitáhl ji k sobě. Byla v jeho objetí upjatá a strnulá — tak impulsivní věc před významnými hodnotáři neudělal od té doby, kdy byla ještě malé děvčátko. Ale on ji přece pevně držel, protože věděl, že mu nikdy neodpustí to, co z toho objetí vzejde, a že je to tedy naposled, kdy drží v náručí svou Nádherně jasnou.

Čching—čao věděla, co objetí jejího otce znamená. Sledovala svého otce a Wang—mu, když šli do zahrady. Viděla, jak se na břehu řeky objevila mezihvězdná loď ve tvaru ořechu. Viděla, jak otec přebírá lahvičku od cizince s kulatými očima. Viděla ho, jak ji vypil. Pak odešla do tohoto pokoje, aby jménem svého otce přijala návštěvníky. Jsem poslušná, můj ctihodný otče, i když se mě chystáš podvést.

A dokonce i když věděla, že jeho objetí je jeho nejúpornější snahou odejmout ji hlas božstev, i když věděla, že ji má v tak malé úctě, že si myslí, že ji dokázal podvést, přesto přijala to, co se jí rozhodl dát. Nebyl snad jejím otcem? Ten virus ze světa jménem Lusita-nie jí hlas božstev vzít mohl, ale nemusel; nedokázala odhadnout, co božstva svým nepřátelům dovolí udělat. Nicméně kdyby svého otce odmítla a neposlechla ho, božstva by ji potrestala. Je lépe zůstat hodná

božstev tím, že prokáže svému otci náležitou úctu a poslušnost, než aby ho ve jménu božstev neposlechla, a tím se učinila nehodnou jejich darů.

A tak jeho objetí snesla a hluboce vdechovala jeho dech.

Otec krátce pohovořil s hosty a odešel. Hosté chápali jeho návštěvu jako projev úcty; Čching—čao dosud věrně skrývala otcovu šílenou vzpoutru proti božstvům, takže Chan Fej—cu byl stále pokládán za největšího muže Cesty. Mluvila s hosty měkce, půvabně se usmívala a posléze je vyprovodila. Ani narážkou jim nenaznačila, že si s sebou odnáší zbraň. Proč také? Lidské zbraně nezmohou proti moci božstev nic, pokud si to sama božstva nepřejí. A jestli si božstva přála přestat promlouvat k lidem Cesty, pak tohle docela dobře může být zástěrka, kterou si pro svůj čin zvolila. Ať se nevěřícím zdá, že nás od božstev odrázal otcův lusitanský virus, jdy a všichni ostatní věrní muži a ženy budeme vědět, že božstva promlouvají ke komu chtějí, a pokud si to budou přát, nic, co stvořily lidské ruce, tomu nezabrání. Všechny lidské činy jsou domýšlivé. Jestliže je Kongres přesvědčen, že způsobil, aby na Cestě promlouvala božstva, ať si tomu věří. Jestliže jsou otec a Lusitanci přesvědčeni, že božstva umlčí, ať si tomu věří. Já vím, že když budu jediná, kdo je toho hoden, božstva ke mně budou mluvit.

O několik hodin později se Čching—čao udělalo hrozně zle. Horečka ji zasáhla jako rána pěstí od silného muže; zhroutila se a sotva vnímala, jak ji sloužící odnášejí na lůžko.

Dostavili se lékaři, ačkoliv by jim byla mohla říci, že nemohou nic dělat a že se svým příchodem jen sami vystavují infekci. Neřekla však nic, protože její tělo příliš urputně bojovalo proti nemoci. Nebo přesněji řečeno, její tělo se snažilo odmítnout vlastní tkáň a orgány, dokud nakonec přeměna jejích genů nebyla úplná. I pak však jejímu tělu nějaký čas trvalo, než se zbavilo starých protilátek. Čching—čao spala a spala.

Když se probudila, bylo jasné odpoledne.

"Čas," zašeptala a počítač v jejím pokoji oznámil hodinu a den. Horečka jí ze života uloupila dva dny. Čching—čao hořela žízni. Vstala a potácela se do své koupelny, pustila vodu, naplnila šálek a pila a pila, dokud neměla dost. Když stála zpřímá, točila se jí hlava. V ústech měla protivnou chuť. Kde jsou sluhové, kteří jí měli po dobu její nemoci přinášet jídlo a pití?

Museli být také nemocní. A otec — musel onemocnět dřív než já. Kdo mu přinese vodu?

Našla ho spícího, třesoucího se chladem, jak byl pokrytý studeným potem uplynulé noci. Probudila ho šálkem vody, kterou lačně vypil, a oči přitom zdvíhal k ní. Tázavě? Nebo snad prosil za odpuštění? Ospravedlně se před božstvy, otče. Pouhé své dceři nedlužíš žádné omluvy.

Čching—čao našla i sluhy, jednoho po druhém. Někteří z nich byli tak oddaní, že se svou nemocí ani neulehli na lůžko a raději padli tam, kam je zrovna zavedly jejich povinnosti. Všichni žili. Všichni se zotavovali a brzy budou opět na nohou. Přece jenom však byli vyřízení, a tak se Čching—čao vydala do kuchyně, aby našla něco k jídlu. První jídlo, které si vzala, v sobě neudržela. Snesla jenom vlažnou slabou polévku. Donesla ji i ostatním. Ti se také najedli. Brzy byli všichni v pořádku. Čching—čao vzala služebnictvo a roznášela s ním vodu a polévku po sousedních domech, bohatých i chudých. Všichni byli vděční za pomoc a mnozí se za ně i modlili. Nebyli byste tak vděční, pomyslela si Čching—čao, kdybyste věděli, že nemoc, již trpíte, vyšla z domu mého otce a rozšířila se z jeho vůle. Ale neřekla nic.

Za celou tu dobu po ní božstva nežádala očistu.

Konečně, myslela si. Konečně jsem je potěšila. Konečně dokonale dělám všechno, co si iádnot žádá.

Když se vrátila domů, chtěla jít hned spát. Avšak služebnictvo, které přebývalo v domě, se shluklo v kuchyni kolem holovizního přijímače a sledovalo zprávy. Čching—čao se na holovizní zprávy téměř nikdy nedívala, neboť všechny informace měla k dispozici v počítači; ale sluhové se tvářili tak vážně a ustaraně, že vešla do kuchyně a vmísila se do jejich kroužku kolem holovizoru.

Zprávy se týkaly pandemie, která zasahovala svět Cesty. Karanténa byla neúčinná a přicházela vždy pozdě. Zena, která zprávy četla, se z nemoci už zotavila a sdělovala, že nákaza téměř nikoho nezabila, ačkoliv narušila mnohé služby. Virus byl izolován, ale zanikal dřív, než mohl být seriózně prostudován. "Zdá se, že virus je následován jakousi bakterií, která jej zabíjí, jakmile se osoba z nemoci zotaví. Božstva nás skutečně poctila, neboť nám zároveň s nákazou seslala i prostředek k její léčbě."

Pošetilci, pomyslela si Čching—čao. Kdyby vás božstva chtěla zdravé, především by neposílala nákazu.

Ihned si však uvědomila, že pošetilá je ona. Ovšemže božstva seslala nemoc i léčbu. Jestliže přišla nemoc a za ní následovala léčba, pak je seslala božstva. Jak takovou věc mohla nazvat pošetilostí? Bylo to, jako by urazila samotná božstva.

Schoučila se a očekávala úder hněvu božstev. Tolik hodin už strávila bez očišťování, že věděla, že až to přijde, bude to těžké břemeno. Bude muset zase sledovat linie po celém pokoji?

Ale necítila nic. Žádné nutkání sledovat čáry ve dřevě. Žádná potřeba umýt se.

Pohlédla na své ruce. Byly špinavé, a přesto jí to nevadilo. Mohla si je umýt, ale nemusela, podle libosti.

Na okamžik pocítila nezměrnou úlevu. Mohli snad otec, Wang—mu a ta věc Jane mít nakonec pravdu? Osvobodila je genetická změna, způsobená tou nákazou, od strašlivého zločinu, spáchaného před staletími Kongresem?

Hlasatelka, téměř jako by slyšela myšlenky Čching—čao, začala číst zprávu o dokumentu, který se objevil v počítačích po celém světě. Právilo se v něm, že nákaza byla darem božstev, který osvobodil lidi Cesty od genetické změny, způsobené jim Kongresem. Až dosud byla genetická vylepšení skoro vždycky spojena s poruchou podobnou obsedantní neuróze, jejíž oběti byly obvykle označovány za "Oslovené". Jak však bude nákaza probíhat, lidé zjistí, že genetická vylepšení se nyní rozšířila na všechny lidi Cesty, zatímco Oslovení, kteří dříve nesli nejstrašnější břímě, byli nyní božstvy zbaveni nutnosti neustálého očišťování.

"Dokument říká, že nyní je očištěn celý svět. Božstva nás přijala." Hlas komentátorky se chvěl. "Není známo, odkud

tento dokument pochází. Počítačová analýza jej nespojila se stylem žádného známého autora. Skutečnost, že se objevil najednou v miliónech počítačů, dává tušit, že pochází ze zdroje disponujícího nevýslovnou mocí." Zaváhala a její chvění bylo zcela zřetelné. "Pokud tato nehodná hlasatelka smí položit otázku a doufat, zejí moudří budou naslouchat a poskytnou odpověď ze své moudrosti, není snad možné, že nám toto poselství seslala sama božstva, abychom pochopili jejich nezměrný dar lidu Cesty?"

Čching—čao ještě chvíli poslouchala a narůstala v ní zuřivost. Ten dokument samozřejmě napsala a rozšířila Jane. Jak se opovazuje předstírat, že ví, co dělají božstva! Zašla příliš daleko. Ten dokument musí být vyvrácen. Jane musí být odhalena a s ní i celé spiknutí Lusitanů.

Sloužící se na ni dívali. Postřehla jejich pohled a na okamžik se zadívala na každého z nich.

"Na co se mě chcete zeptat?" otázala se.

"Ó, paní," pravila Mu—pao, "odpusťte nám naši zvědavost, ale z těchto zpráv jsme se dozvěděli něco. čemu můžeme uvěřit, teprve až nám řeknete, že to je pravda."

"Co já vím?" odpověděla Čching—čao. "Jsem jen pošetilá dcera velkého muže."

"Ale jste také jednou z Oslovených, paní," namítla Mu—pao.

Moc si troufáš, mluvit o takových věcech bez vyzvání, pomyslela si Čching—čao.

"Celou tuto noc, od chvíle, kdy jste mezi nás přišla s jídlem a pitím, a potom když jste mnohé z nás vedla mezi lidi, abychom ošetřovali nemocné, ani jednou jste se nevzdálila, abyste se očistila. Ještě nikdy jsme vás neviděli vydržet tak dlouho."

"Nenapadlo vás," odvětila Čching—čao, "že jsme třeba tak dobře plnili vůli božstev, že jsem nezavdala příčinu, proč bych se měla po tu dobu očišťovat?"

Mu—pao se zatvářila zahanbeně.

"Ne, na to jsme nepomysleli."

"Teď si odpočítejte," vybídla je Čching—čao. "Nikdo z nás ještě není při síle. Já si musím ještě promluvit s otcem."

Nechala je, ať si to přebírají sami. Otec seděl ve svém pokoji u počítače. Na displeji se vznášela Janina tvář. Otec se k ní obrátil, jakmile vstoupila do pokoje. Jeho tvář zářila. Vítězoslavně.

"Viděla jsi tu zprávu, kterou jsme s Jane připravili?"

"Ty!" vykřikla Čching—čao. "Můj otec jako lhář?"

Říci takovou věc svému otci bylo nemyslitelné. Avšak stále necítila žádnou potřebu se očišťovat. Vyděsilo ji, že může mluvit tak neuctivě, a přesto ji božstva nepokárají.

"Lhář?" otázal se otec. "Proč si myslíš, že jsou to lži, dcero? Jak víš, že příchod viru nezpůsobila božstva? Jak víš, že není jejich vůlí dát tato genetická zlepšení všem lidem na Cestě?"

Jeho slova ji rozzuřila; nebo snad cítila novou svobodu; nebo snad zkoušela božstva tím, že mluvila nesmírně neuctivě, aby ji božstva musela pokárat.

"Myslíš si, že jsem hlupák?" křičela. "Myslíš si, že nevím, že to je tvoje strategie, jak zabránit výbuchu revoluce a masakrů na světě Cesty? Myslíš si, že nevím, že se staráš jenom o to, aby lidé neumírali?"

"A je na tom snad něco špatného?" otázal se otec.

"Jeto lež!" odsekla.

"Anebo je to způsob, jakým božstva navenek zahálila své zásahy," řekl otec. "Nedělalo ti potíže přijímat jako pravdivé historky Kongresu. Proč nedokážeš přijmout moje vysvětlení?"

"Protože vím o viru, otče. Viděla jsem, jak jej přebíráš z ruky toho cizince. Viděla jsem, jak Wang—mu nastupuje do jeho vozidla. Viděl jsem je zmizet. Ví, že nic z toho nepochází od božstev. Ona je způsobila — ten ďábel, který přebývá v počítačích!"

"A jak víš, že ona není jedním z božstev?" zeptal se otec.

To bylo nesnesitelné.

"Ona byla vytvořena," křičela Čching—čao. "Tak to vím! Ona je jenom počítačový program vytvořený lidmi a žije ve strojích, které vyrobili lidé. Božstva nejsou vyrobena ničím rukou. Božstva vždycky žila a budou vždycky žít."

Poprvé promluvila Jane.

"Pak ty jsi bohyně, Čching—čao, a já také a zrovna tak je božstvem každá jiná osoba — člověk i raman — ve vesmíru. Tvoji duši, tvé nejvlastnější aiúa, nestvořil žádný bůh. Jsi stejně stará jako kterýkoliv bůh, a také stejně mladá — a budeš žít právě tak dlouho."

Čching—čao zaječela. Pokud si pamatovala, takový zvuk dosud nevydala. Trhal jí hrdlo.

"Dcero," oslovil ji otec a přiblížil se k ní s otevřenou náručí.

Nemohla snést jeho objetí. Nemohla je vydržet, protože by to znamenalo jeho naprosté vítězství. Znamenalo by to, že byla poražena nepřáteli božstev; znamenalo by to, že ji Jane předstihla. Znamenalo by to, že Wang—mu byla Fej—cuovi skutečnější dcerou než Čching—čao. Znamenalo by to, že celé ty roky, po něž Čching—čao uctívala božstva, neznamenaly nic. Znamenalo by to, že učinila zlo, když uvedla do pohybu zničení Jane. Znamenalo by to, že Jane je ušlechtilá a dobrá, neboť pomohla přeměnit lidi z Cesty. Znamenalo by to, že matka na ni nečeká, až se Čching—čao jednou odebere na Nekonečný západ.

Proč ke mně nemluvíte, ó bohové! vykřikla v duchu. Proč mě neujistíte, že jsem vám celé ty roky nesloužila zbytečně? Proč jste mě teď opustili a ponechali jste triumf svým nepřítelům?

A pak se náhle vynořila odpověď, tak prostě a jasně, jako by jí matka šeptala ta slova do ucha: Tohle je zkouška, Čching—čao. Božstva sledují, co děláš.

Zkouška. Ovšem. Božstva zkoušejí všechny své služebníky na Cestě, aby viděla, kteří z nich klamali a kteří z nich vytrvali v dokonalé poslušnosti.

Jestliže jsem zkoušena, musí existovat nějaká správná věc, kterou mám udělat.

Musím dělat to, co jsem dělala vždycky, jenom tentokrát nesmím čekat, až mi to božstva nařídí. Omrzelo je říkat každý den a každou hodinu, kdy se mám očistit. Je čas, abych sama poznala svou nečistotu i bez jejich pokynů. Musím se naprosto dokonale očistit; pak splním zkoušku a božstva mě opět přijmou.

Klesla na kolena. Našla na prknech podlahy linii a začala ji sledovat.

Nenásledoval žádný dar úlevy ani pocit správnosti; to ji však neznepokojovalo, protože chápala, že to je součást zkoušky. Kdyby jí božstva odpověděla ihned, jak to dělávala, jak by to pak mohla být zkouška její oddanosti? Tam, kde se dříve podrobovala očištění pod jejich neustálým vedením, se nyní musí očistit sama. A jak se dozví, že to učinila správně? Božstva se k ní vrací.

Božstva k ní znovu promluví. Nebo ji snad odvedou pryč, do paláce Královské matky, kde ji očekává ctihodná Chan Ťiang—čching. Tam se také setká s Li Čching—čao, svou jmenovkyní a duchovní předkyní. Všichni její předkové ji tam pozdraví a řeknou: Božstva se rozhodla podrobit zkoušce všechny Oslovené na Cestě. Vskutku málo jich zkoušku splnilo; avšak ty, Čching—čao, jsi nám všem přinesla velikou čest. Protože tvoje víra nikdy nezakolísala. Vykonávala jsi své očišťování tak, jak je dosud nevykonávala žádná jiná dcera ani žádný jiný syn. Předkové všech ostatních mužů a žen nám všichni závidí. Tvoji zásluhou nám božstva prokazují větší přízeň než jim.

"Co to děláš?" podivil se otec. "Proč sleduješ ty čáry ve dřevě?"

Neodpověděla mu. Odmítala se nechat vyrušovat.

"Ta potřeba byla odstraněna. Já vím, že ano —já necítím žádnou potřebu očistit se."

Ach, otče! Kdybys to jen chápala! Ale i když ty v této zkoušce neobstojíš, já ano — a tím přinesu čest i tobě, který jsi opustil všechny čestné věci.

"Čching—čao," řekl otec. "Já vím, co děláš. To, co dělají ti rodiče, kteří nutí své průměrné děti umývat se a umývat. Zveš božstva."

Říkej si tomu, jak chceš, otče. Tvoje slova pro mne nyní nic neznamenají. Nebudu tě poslouchat, dokud nebudeme oba mrtví a ty mi neřekneš: Moje dcero, byla jsi lepší a moudřejší než já; všechna moje čest zde v domě Královské matky Západu pochází z tvé čistoty a nesobecké oddanosti službě božstvům. Jsi skutečně vznešená dcera. Nemám jinou radost než tebe.

Svět Cesty překonal svůj přerod pokojně. Tu a tam došlo k vraždě; tu a tam byl Oslovený, který se choval tyransky, vyhnán davem z domu. Všeobecně se však dokumentu věřilo a dřívější Oslovení byli drženi ve velké cti kvůli svému obětování se po ty roky, kdy nesli břemeno svých očištných rituálů.

Staré pořádky však rychle pominuly. Školy byly otevřeny všem dětem bez rozdílu. Učitelé brzy zaznamenali, že žáci dosahují pozoruhodných výsledků; i nejhlopější děti nyní překračovaly průměr z dřívějších časů. A přes urážlivé popírání jakýchkoliv genetických změn ze strany Kongresu vědci na Cestě konečně obrátili pozornost ke genům vlastního lidu. Po prostudování záznamů o tom, jaké bývaly jejich genetické molekuly a jejich současného stavu potvrdili všechno, co stálo v dokumentu.

Co se stalo poté, kdy se Sto světů a všechny kolonie dozvěděly o zločinech Kongresu proti Cestě, Čching—čao nikdy nevěděla. To byly všechno záležitosti světa, který ponechala za sebou. Neboť nyní všechny své dny trávila službou božstvům, očišťováním se.

Rozkřiklo se, že šílená dcera Chan Fej—cua jako jediná ze všech Oslovených setrvává u svých rituálů. Nejprve pro to byla zesměšňována — neboť mnoho z Oslovených ze zvědavosti zkoušelo provádět své očištné rituály znovu a zjistili, že rituály jsou nadále prázdné a nesmyslné. Ale ona o tom výsměchu zaslechla málo a nestarala se o něj vůbec. Její mysl byla oddána výhradně službě božstvům — co záleželo na tom, že lidé, kteří ve zkoušce selhali, jí opovrhovali pro její pokračování ve snaze uspět?

Jak plynuly roky, mnozí lidé začali vzpomínat na staré dny jako na krásné časy, kdy božstva mluvila k mužům i ženám a mnozí se před nimi ve své službě skláněli. Někteří z nich začalo Čching—čao považovat ne za šílenou, ale za jedinou ženu, která zůstala božstvům věrná mezi těmi, kdo slýchávali jejich hlas. Mezi zbožnými se začalo šířit, že v domě Chan Fej—cua přebývá poslední z Oslovených.

Začali tam přicházet, nejprve v malém množství, ale pak jich bylo stále více a více. Návštěvníci, kteří chtěli mluvit s jedinou ženou, která se stále namáhala s očišťováním. Nejprve některé z nich přijala; když dokončila sledování na jednom prkne, vycházela s nimi do zahrady a mluvila s nimi. Ale jejich slova ji rozptylovala. Mluvili o její snaze jako o očišťování celé planety. Říkali, že přivolává božstva kvůli všem lidem na Čeště. Čím více mluvili, tím těžší pro ni bylo soustředit se na to, co říkají. Brzy neměla stání a toužila se vrátit zpátky do domu, aby sledovala další linii. Necháпали snad tihle lidé, že bylo špatné ji nyní velebit? "Ještě jsem nic nedokázala," říkala jim. "Božstva stále mlčí. Mám ještě práci." A pak se vracívala ke svému sledování čar. Její otec zemřel jako velmi starý, uctíváný pro mnohé činy, ačkoliv nikdo neznal jeho úlohu při vypuknutí Božské nemoci, jak se tomu nyní říkalo. Jen Čching—čao věděla. A když pálila v oběť skutečné peníze — žádné falešné pohřební peníze pro jejího otce nemohly být dobré — zašeptala mu tak, aby to nikdo jiný neslyšel:

"Teď už to víš, otče. Teď chápeš své chyby a to, jak jsi rozhněval božstva. Ale neboj se. Budu v očišťování pokračovat, dokud nebudou napraveny všechny tvé omyly. Pak tě božstva přijmou se ctí."

Sama zestárla a dům Chan Čching—čao se nyní stal nejznámějším poutním místem na Cestě. Ovšem doslechlo se o ní i mnoho lidí z jiných světů, a ti pak přicházeli na Cestu jenom proto, aby ji spatřili. Neboť na mnoha světech bylo známo, že skutečná svatost se dá nalézt pouze na jednom jediném místě a v jedné jediné osobě — ve stařeně, jejíž záda byla nyní neustále ohnutá a jejíž oči neviděly nic jiného než linie na dřevěné podlaze domu jejího otce.

O dům, kde se o ni kdysi staralo služebnictvo, nyní pečovali svatí učedníci. Připravovali jí jednoduché jídlo a kladli je ke dvěma místnostmi, kde je mohla najít; vždy jedla a pila, teprve když dokončila celou místnost. Když muž nebo žena

někde na světě dosáhli nějaké velké pocty, přicházeli do domu Chan Čching—čao, poklekli a sledovali linii ve dřevě; všechny pocty tak byly vnímány jenom jako pouhé ozdoby k poctě svaté Čching—čao.

Několik týdnů poté, co Čching—čao dosáhla stého roku svého věku, našli ji ležet svinutou na podlaze v pokoji jejího otce. Někteří říkali, že to bylo přesně na tom místě, kde sedával její otec, když se zabýval svou prací; dalo se tomu ovšem těžko ověřit, protože veškerý nábytek byl z domu už dávno odstraněn. Když svatou ženu našli, ještě nebyla mrtvá. Ještě několik dnů ležela na lůžku, mumlala si pro sebe a rukama měřila své tělo po pídích, jako by sledovala linii na něm. Její učedníci se u ní střídali po deseti, naslouchali jí a snažili se porozumět jejímu mumlání a zapsat její slova co nejlépe tak, jak je pochopili. Zápisky vydali jako knihu s názvem Božská šeptání Chan Čching—čao.

Nejdůležitější ze všech jejích slov byla ta úplně poslední. "Matko," zašeptala. "Otče. Dělal jsem to správně?" A pak, podle svých učedníků, se usmála a zemřela.

Nebyla po smrti ještě ani měsíc, když ve všech chrámech a svatyních v každém městě, městečku i vesnici na Cestě dospěli k rozhodnutí. Konečně existovala osoba o takové vynikající svatosti, kterou si Cesta mohla vyvolit jako ochránkyni a strážkyni světa. Žádný jiný svět neměl takovou bohyni a všechny světy to ochotně uznávaly.

Cesta je pozhnaná nade všechny ostatní světy, říkalo se. Neboť bohyně Cesty je Nádherně jasná.